

ADMIRALITEIT

VAN

AMSTERDAM


SIGILLUM ACADEMIAE HARVARDIANAE IN NOV ANG
VE RI TAS



VADERLANDSCHE
HISTORIE.
NEGENTIENDE DEEL.



VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

INZONDERHEID DIE VAN

H O L L A N D,

VAN DE VROEGSTE TYDEN AF:

Uit de geloofwaardigste Schryvers en egte Gedenkstukken samengesteld.

Met Konstplaaten opgehelderd.

N E G E N T I E N D E   D E E L,

Beginnende in 't jaar 1729, en eindigende met het sluiten der Vrede van Dresden, in 't jaar 1745.

T W E E D E   D R U K.



Te AMSTÈRDAM,
By de Wed. *ISAAK TIRION.*

Met Privilegie van de Ed. Gr. Mog. Heeren Staaten van Holland en Westfriesland.

M D C C L X X.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

DRIE-ENZEVENTIGSTE BOEK.



I N H O U D.

I. *Onvolkomenheid van 't Verdrag van Seville. Het wordt berispt, in Engeland.* II. *Handeling des Keizers, op den Ryksdag, te Regensburg.* III. *De Fransche Gezant de Chavigny verdedigt het Verdrag van Seville. De Keizer versterkt zig, in Italie. De Bondgenooten verschuiven het overvoeren der Spanjaarden derwaards.* IV. *Handeling van Spanje aan 't Fransche Hof. Uiterste voorslag van Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten aan den Keizer. Spanje berispt dien voorslag.* V. *Inzigten van het Weener Hof. 's Keizers Antwoord op den Uitersten Voorslag. Wederantwoord der Bondgenooten.* VI. *De Byeenkomst van Soissons scheidt genoegzaam. Dood van den Heer Sicco van Goslinga. Tweedragt in het Duitsche Ryk.* VII. *Gezantschap naar 't Russische Hof. Verandering der Regeeringe aldaar.* VIII. *Handeling met den Koning van Marokko. Oktroi der Westindische Maatschappye verlengd. Vaart op Afrika vrygesteld. Nieuwe Verponding, in Holland.* IX. *De Staten van dit Gewest verbieden 't gebruik van den nieuwen Dienst van Paus Gregorius*

rius den VII. Zy vorderen den Roomſchen Prieſteren belofte van onderdaanigheid af. X. *Sodomie, hier te Lande, ontdekt en geſtraft. Verbeurdverklaaringen van goederen, in Holland en in Zeeland, afgeſchaft.* XI. *Het Spaanſche Hof dringt wederom op 't bevorderen der overvoeringe naar Italie. Vertoog van den Ambaſſadeur de Fenelon. Koelheid der Staaten. Spanje houdt zig ontſlaagen van 't Verdrag van Seville.* XII. *George de II handelt heimelyk met het Weener-Hof. Het Weener Verdrag tuſſchen den Keizer en Groot-Britanje wordt geſlooten. Inhoud van het zelve.* XIII. *De Staaten worden verzogt, om 'er in te treeden. 't Wordt aan de byzondere Geweſten gezonden.* XIV. *Aanmerkingen over het zelve. Misnoegen aan 't Franſche, en vreugde aan 't Spaanſche Hof.* XV. *Nader Verdrag tuſſchen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje. De Spanjaards worden overgevoerd naar Italie.* XVI. *Poogingen van die van Ooſtende, om hunnen handel op de Indien, heimelyk, voort te zetten. Zweedſche Ooſtindiſche Maatſchappy opgeregt. Vernieuwing van de Vrede met Algiers. Geſchillen met Deenemarke afgedaan.* XVII. *Geldverzameling in Holland, voor de vervolgde Piemonteezen.* XVIII. *Uitgeweeken' Saltzburgers in 't Land van Kadzand geplaatſt. De Prins van Oranje doet eed, als Erfſtadhouder van Friesland.* XIX. *De Staaten treeden in 't Weener-Verdrag, op zekere Voorwaarden.* XX. *Aanmerkingen hierover. De Hertog van Lotharingen komt in Holland.* XXI. *Verbond tuſſchen den Keizer, Rusland en Deenemarke. Misnoegen tuſſchen den Keizer en Spanje.* XXII. *Veldleger by Breda, tot oefening*

ning van 't Krygsvolk. XXIII. *Twist onder de Roomschgezinden, hier te Lande. Bulle* Unigenitus. *Antwoord der Staaten aan den Gezant van Venetie. Raadpleegingen op het gedoogen van eenen Pauselyken Vikaris. Beweegingen hierover, onder de Predikanten.* XXIV. *Ontdekking van een verderfelyk ongedierte, in 't paalwerk der Dykaadjen. Nieuwe wyze van zeeweering, door middel van steen.* XXV. *Verdrag van Verdeeling der nalaatenschap van Koning Willem, tusschen den Koning van Pruissen en den Prinse van Oranje.* XXVI. *Raadpleegingen op 't vernietigen van 't Markgraafschap van Veere en Vlissingen. Holland beweert, dat Zeeland hiertoe regt heeft.* XXVII. *'t Vertoog van Holland wordt beantwoord.* XXVIII. *De Stad Veere kant zig tegen de vernietiging van 't Markgraafschap. 't Wordt haar kwalyk genomen, door de andere Leden.* XXIX. *De Staaten van Zeeland ontheffen Vlissingen en Veere van alle Leenroerigheid, tegen voldoeninge der waarde van 't Heerlyk goed. De Prins van Oranje protesteert 'er tegen.* XXX. *De Staaten verdedigen zig, uitvoeriglyk. Zy handelen, met den Prinse; doch blyven in 't bezit van 't Markgraafschap.* XXXI. *Hoofdpunt van 't geschil, over het Regt tot het zelve.*

1729.

I. 't Verdrag van Seville voldoet niet ten volle, aan het

't Erdrag van Seville hadt, slegts ten deele, beantwoord aan het groot oogmerk der Staaten. De Koning van Spanje hadt zig wel verbonden, om, nevens Frankryk en Groot-Britanje, de vernietiging der Oostendesche Maatschappye te bevorderen. Doch

1729. Doch de Keizer, die Oktroi verleend hadt aan deeze Maatſchappye, moeſt nog, tot het intrekken van dit Oktroi, bewoogen worden. Hy hadt ook nog niet bewilligd, in de overvoering der zesduizend Spanjaarden naar Italie, welke, insgelyks, by dit Verdrag, vaſtgeſteld was. Men vreesde, derhalve, dat het Verdrag van Seville niet voldoen zou aan het oogmerk, welk men 'er mede gehad hadt; en dat de oorlog, welken men gezogt hadt te voorkomen, wel haaſt zou ontſteken worden in Italie. De Keizerlyke Gezanten, te Parys en te Seville, kennis bekomen hebbende van 't Verdrag, zo ver men 't gemeen dagt te maaken, gelieten zig, in 't eerſt, als of zy, 't gene 'er geſlooten was, met onverſchillige oogen, aanzagen. Doch 't leedt niet lang, of de *Graaf van Kinski*, 's Keizers Ambaſſadeur aan 't Franſche Hof, en de Graaf van Konigſek kreegen laſt, om 'er ernſtelyk over te klaagen. De Kardinaal de Fleury, 't vertrouwen van 't Weener-Hof, welk hy gewonnen hadt, willende behouden, antwoordde, ſchriftelyk, op deeze klagten „ dat, onaangezien het gene „ 'er in Spanje voorgevallen was, men in zy„ ne gedagten niet hadt, den Keizer den oor„ log te verklaaren, blyvende hy, beſtendig„ lyk, van gevoelen, om zulks, uit al zyn „ vermogen, te ontwyken (*a*):" welk ſchryven zeer veel toebragt, om het Weener-Hof geruſt te ſtellen.

Oogmerk der Staaten.

Toebereidſels

In Spanje, maakte men zig, midlerwyl, gereed, om de vrugten, welken men zig van 't Ver-

(*a*) Montgon *Tom*. VII. *p*. 317, 320, 321.

Verdrag van Seville voorgesteld hadt, spoedig, in te zamelen. Het Hof gaf bevel, om de troepen voltallig te maaken; om bootsvolk te huuren, en om schepen toe te rusten, tot het overvoeren der zesduizend Spanjaarden naar Italie: 't welk men, tegen de aanstaande Lente, dagt in 't werk te stellen. Ook handelde men, te Florense, met den Groot-Hertog van Toskane; dien men zogt te beweegen, om het Spaansch Krygsvolk in zyne Staaten te ontvangen (*b*). De *Graaf Caimo*, Keizerlyke Gezant by den Groot-Hertoge, deedt zyn best, om deeze handeling te dwarsboomen, den Vorst hoop geevende, dat de Keizer, ligtelyk, te beweegen zou zyn, om de Keurvorstinne van de Palts, 's Vorsten Zuster, met Toskane te beleenen, zo hy haar tot zyne erfgenaame verklaaren wilde. De Groot-Hertog, midlerwyl, niet weetende, wat te besluiten, hieldt den Keizer en Spanje in onzekerheid, tot dat de verandering van den staat der zaaken hem, eerlang, drong, om zig te verklaaren (*c*).

1729. in Spanje tot den togt naar Italie.

George de II., in Louwmaand des jaars 1730, het Parlement kennis gegeven hebbende van het Verdrag van Seville, bevondt, wel haast, dat de partyen der tegenwoordige Staatsdienaaren veel in het zelve te berispen hadden. Het overvoeren der Spanjaarden naar Italie, waarin de Koning bewilligd hadt, was, huns oordeels, eene blykbaare verbreeking van 't viervoudig Verbond, en stondt geschaapen

't Verdrag van Seville wordt, in Engeland, berispt 1730.

(*b*) Verhaal der extraord. Ambass. *MS*.
(*c*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 394—398.

1730. pen eenen lastigen oorlog voort te brengen, waardoor het evenwigt der magt in Europa, ligtelyk, zou konnen verbroken worden. Zy voegden 'er by, dat de Kroon, by dit Verdrag, ook niet genoeg verzekerd was van 't bezit van Gibraltar en Port Mahon, en dat de Koopluiden weinig grond hadden, om zig vergoeding van schade te belooven, uit hoofde van de punten van 't Verdrag van Seville, waarby het hun scheen toegezeid te worden. Doch deeze redenen werden, van de andere zyde, omstandiglyk, wederlegd. Ook oordeelden veelen, dat men zig alleenlyk zo sterk tegen 't Verdrag van Seville verklaarde, om de tegenwoordige Staatsdienaars en den Ridder Robert Walpole in 't byzonder in den gemeenen haat te brengen. Hiertoe diende ook, meende men, de berigten, welken men, kort hierna, aan 't Huis der Gemeenten gaf, dat het Fransche Hof de Haven van Duinkerken wederom in staat zogt te stellen, om groote schepen te konnen inlaaten (*d*). Men zogt het gemeen diets te maaken, dat de tegenwoordige Engelsche Staatsdienaars, of hiervan geene kennis hadden, en, in zulk een geval, van grove agteloosheid te beschuldigen waren; of zig, door de Franschen, hadden laaten beweegen, om het, oogluikende, te gedoogen. Doch 't bleek haast anders. De Staatsdienaars beweezen, dat zy, te vooren, reeds kennis gehad hadden van 't gene te Duinkerken gebeurd was, en dat zy, daadelyk, bezig waren, om alles aldaar te doen herstellen, op den voet der

(*d*) Verbaal der extraord. Ambass. *Aug.* 1730. *MS.*

der Verdragen, waartoe zy, onder anderen, door de Ambassadeurs van den Staat, in Frankryk, poogingen deeden (e). De Hofparty, verre de meerderheid hebbende in 't Parlement, bragt, eerlang, te wege, dat de maatregels, tot hiertoe gevolgd door den Koning, by de meeste stemmen van beide de Huizen, werden goedgekeurd (f). 1730.

II. Handeling van den Keizer, op den Ryksdag te Regensburg.

De Keizer, midlerwyl, arbeidende, om de Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks over te haalen in zyne belangen, deedt hun, in Lentemaand deezes jaars, door *Froben Ferdinand*, *Prinse van Furstemberg*, op den Ryksdag te Regensburg, voorhouden „ hoe hy, na de „ Vrede van Baden, alle zyne zorg besteed „ hadt, om de openstaande geschillen met „ Spanje, in der minne, by te leggen, tot zo „ verre zelfs, dat hy, met benadeelinge der „ Regten van zyn eigen Huis, getreden was „ in 't Verdrag van Londen van den jaare „ 1718; welk eerst door Groot-Britanje ont„ worpen, en sedert ook door Frankryk en „ Spanje aangenomen was. Hy hadt, daarna, „ van dit Verdrag kennis gegeven aan den „ Ryksdag, met naame van het vyfde punt, „ waarin de opvolging in de Hertogdommen „ Toskane en Parma geregeld was. Ook hadt „ hy, sedert, bewilligd in het Besluit, welk, „ omtrent dit punt, door de Keurvorsten, „ Vorsten en Stenden, eenpaariglyk, geno„ men was. Daarna, hadt hy, op de Byeen„ komst te Kameryk, de Akte overgeleverd, „ waar-

(e) Verbaal der extraord. Ambass. *MS.*
(f) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 399—446.

1730. „ waarby de Infant Don Carlos verzekerd „ werdt van de gemelde opvolging; waartegen Spanje, Frankryk en Groot-Britanje, „ schriftelyk, verklaard hadden, zig aan de „ gemaakte schikkingen te zullen houden. „ Nogtans, hadt men niets konnen sluiten, „ te Kameryk. Maar in 't jaar 1725, hadden hy en 't Ryk zig, met Spanje in 't byzonder, verdraagen, op den voet van het „ viervoudig Verbond van den jaare 1718, „ in gevolge van welk Verdrag, hy, terstond, „ de vereischte orde gesteld hadt, om Don „ Carlos voor opvolger der Hertogen van „ Toskane en Parma te doen erkennen. Hy „ hadt dus, van zynen kant, voldaan aan het „ Verdrag; en geene reden, om eenige nieuwigheid te verwagten, van de zyde van „ Spanje. Maar Spanje hadt, onlangs, een byzonder Verdrag gemaakt, met Frankryk en „ Groot-Britanje, waarby de wezenlykste „ banden der menschelyke samenleevinge verbroken werden: en waarin geen opzigt genomen werdt, op eenige voorgaande Verdragen, noch zelfs op de voorafgaande Punten, laatstelyk, van wederzyde, getekend. „ Men maakte, by dit Verdrag, schikkingen „ over de Regten en Landen des Keizerryks, „ by 't leeven der tegenwoordige Bezitteren, „ en zonder den Keizer of 't Keizerryk gekend, of hun om hunne toestemming verzogt te hebben. Men stak zig in de huisselyke zaaken des Ryks, en men vergenoegde zig, met den Keizerlyken Staatsdienaaren, te Weenen en te Parys, slegts Afschriften ter hand te stellen van 't gene te

„ Se-

„ Seville beraamd en geslooten was. Zo zulk 1730.
„ eene wyze van doen, voortaan, stand gree-
„ pe onder de nieuwe Bondgenooten; zou
„ men 't Geweld haast over 't Regt, de Wil
„ over de plegtigste Verbindtenissen zien heer-
„ schen, en 't gene de nieuwe Bondgenooten
„ slegts goedvonden zou voor billyk moeten
„ doorgaan. Het Verdrag van Seville moest
„ alleenlyk met het viervoudig Verbond ver-
„ geleeken worden, om hiervan overtuigd te
„ zyn. Zyne Keizerlyke Majesteit vertrouw-
„ de egter niet, dat de Leden des Duitschen
„ Ryks met goede oogen zouden konnen aan-
„ zien, dat hunne onbetwistbaarste regten,
„ buiten hunne kennis en toestemming, ver-
„ kort werden. Hy verwagtte, veeleer, dat
„ zy de eer van 't Ryk verdedigen, en 's Ryks
„ Leenen, in Italie, met naame die van Tos-
„ kane en Parma, beschermen zouden. Van
„ zynen kant, hadt de vrees voor 't verlies
„ van zynen Bondgenoot, den Koning van
„ Spanje, hem nog tot geenen stap gebragt,
„ die met zyne waardigheid en de waardig-
„ heid des Ryks onbestaanbaar gerekend kon
„ worden. Hy hadt, in tegendeel, in aanmer-
„ king genomen hebbende, dat men elders
„ toebereidsels maakte, om geweld te gebrui-
„ ken in Italie, reeds eenige troepen der-
„ waards gezonden, die, des noods, van
„ meer anderen gevolgd zouden worden, en
„ alleenlyk dienen, om de plegtigste Overeen-
„ komsten te handhaaven, en om te beletten,
„ dat 'er eenig geweld gebruikt werdt, tegen
„ de Landen en Leenen des Heiligen Room-
„ schen Ryks. Doch indien, tegen alle ver-

1730. „ wagting, de ruſt in Italie geſtoord mogt „ worden, vertrouwde zyne Keizerlyke Ma„ jeſteit, dat het gantſche Ryk hem, in zulk „ eene regtvaardige zaake, onderſteunen zou. „ Een moedig en eenpaarig beſluit hiertoe „ was het veiligſte, om niet te zeggen het ee„ nigſte middel, om vreemdelingen den luſt „ te beneemen, tot het aantaſten van de regten „ en waardigheid des Keizerryks (g)." 's Keizers redenen, die ſchriftelyk op den Ryksdag waren overgebragt, werden, by de Mogendheden, die 't Verdrag van Seville hadden getekend, aangezien, als eigenaartiglyk geſchikt, om hun gedrag haatelyk af te ſchilderen voor de Leden. Ondertuſſchen, moet men niet vreemd vinden, dat de Keizer geen gewag gemaakt hadt van de Staaten der Vereenigde Geweſten, die egter, zo wel als Frankryk en Groot-Britanje, getreden waren in 't Verdrag van Seville; zy waren geene Leden van het viervoudig Verbond, gelyk Frankryk en Groot-Britanje; weshalve zy niet beſchuldigd konden worden, dat zy, door het aanneemen van 't Verdrag van Seville, tegen dit Verbond waren aangegaan.

III. De Franſche Gezant de Chavigny beantwoordt 's Keizers Vertoog, en verde-

Het Keizerlyk Vertoog bleef niet lang onbeantwoord. *De Chavigny*, Gezant des Konings van Frankryk op den Ryksdag, leverde den Leden een Geſchrift over, welk, eerlang, ook in druk kwam, en waarin 's Keizers redenen, omſtandiglyk, wederlegd werden. Men wees 'er in aan „ dat, wel verre van dat „ het Verdrag van Seville eenige ſchikkingen „ maak-

(g) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* V. *p.* 368.

„ maakte, over eens anders bezittingen, het 1730.
„ alleenlyk ſtrekte, tot beter verzekeringe digt het
„ van 't gene, by het viervoudig Verbond, Verdrag
„ vaſtgeſteld was. De Keizer hadt, vervolg- van Se-
„ de men, geen' haaſt gemaakt, om Don Car- ville.
„ los te verzekeren van de opvolging in de
„ Italiaanſche Staaten, onaangezien Spanje
„ hem, daar voor, Sicilie afgeſtaan hadt. Elk
„ wiſt, hoe veele moeite men hadt moeten
„ aanwenden, om de vereiſchte Akten te be-
„ komen. Men hadtze immers den Keizer
„ moeten afdringen, om dat menze, op gee-
„ ne andere wyze, verkrygen kon. De toe-
„ ſtemming des Ryks was, by het viervoudig
„ Verbond, alleen op deeze Akten, gevor-
„ derd; niet op de invoering van den Infant
„ in Italie. Men hadt den Keizer, ernſtelyk,
„ aangezogt, om in 't Verdrag van Seville te
„ treeden, en dus den vereiſchten eerbied ge-
„ toond, voor het Hoofd des Duitſchen Ryks.
„ 't Byzonder belang van het Huis van Oos-
„ tenryk was alleen oorzaak, dat hun iet kwa-
„ lyk genomen werdt, 't gene de Keizer zelf
„ niet afgekeurd zou hebben, hadt men ſlegts
„ bewilligd, in de voordeelige voorwaarden,
„ welken hy, by de handeling, voor zyn Huis,
„ dagt te bedingen. Het zenden van Keizer-
„ lyke troepen naar Italie, kon niet ſtrekken
„ tot beſcherming der tegenwoordige Bezit-
„ teren, wier Landen niet daadelyk leenroe-
„ rig waren van 't Ryk; maar 'er alleen, in
„ zeker geval, leenroerig van konden worden.
„ Frankryk was, immers, tot geene daade-
„ lykheden gekomen, om de Staaten der Ver-
„ eenigde Geweſten, in de zaak van Ooſtfries-
„ land,

1730. „ land, te ondersteunen. 't Zenden van krygs-
„ volk naar Italie door den Keizer kwam,
„ derhalve, gantsch niet te pas; daar 't Ver-
„ drag van Seville alleenlyk beoogde, uit te
„ voeren, 't gene, by 't viervoudig Verbond,
„ vastgesteld was (*h*)." Doch op dit Geschrift kwam wederom een antwoord van 's Keizers zyde (*i*): welk, van den Franschen kant, andermaal, beantwoord werdt. In dit laatste antwoord werdt, uitdrukkelyk, verklaard,

Frankryk verklaart, goed verstand te willen houden met het Duitsche Ryk.

„ dat zyne Aller-Christelykste Majesteit niet
„ voorhadt, de regten, door den Keizer, of
„ door het Keizerryk, verkreegen by het vier-
„ voudig Verbond .. in eenigerlei opzigt, te
„ krenken; maar dat hy, in tegendeel, ge-
„ zind was, met alle de Leden des Ryks, goed
„ verstand te onderhouden." En zulk eene verklaaring, gevoegd by den kleinen trek, welken men, in Duitschland, hadt, om zig, ter bevorderinge van 's Keizers belangen alleen, te steeken in eenen lastigen oorlog, was oorzaak, dat men 's Keizers eerste Vertoog wel aannam; maar te gelyk eenige maanden verloopen liet, eer men onderzogt, of men 'er op behoorde te raadpleegen. De Prins van Furstemberg toonde zig ook niet eens gestoord, over deeze onverschilligheid. 't Scheen, dat men, meer en meer, begreep, dat het Verdrag van Seville Mogendheden verbonden hadt, wier belangen te zeer tegen elkanderen aanliepen, dan dat men zou konnen verwagten, dat zy, eenpaariglyk, iet van gewigt

(*h*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom*. V. *p*. 401.
(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom*. V. *p*. 407.

wigt zouden konnen onderneemen (*k*). Ondertusschen, hadt de Keizer, zo men wil, een heimelyk Verdrag geslooten met den Koning van Sardinie; waarby deeze zig verbondt, tot het leveren van twaalfduizend man, ten behoeve van zyne Keizerlyke Majesteit; die hem, tot het werven deezer manschap, door het verleenen van eenen aanzienlyken onderstand in geld, in staat stellen zou (*l*). Het Weener-Hof droeg ook byzondere zorg, voor het beschermen van 's Keizers bezittingen, in Italie. Men stelde middelen in 't werk, om den Spanjaarden de landing, te Napels, of in Sicilie, te beletten. De *Graaf van Mercy*, die de Keizerlyke troepen in Italie geboodt, maakte eene *Linie*, van Ostiglia, langs Cremona, tot aan Pavia; door middel van welke, en van de Stad Mantua, hy de gemeenschap met Duitschland open hieldt. Men leide ook bruggen over de Po, om, langs dezelven, des noods, in 't land van Parma, Toskane en Genua te konnen dringen. De Vestingwerken van verscheiden' Steden werden hersteld. Sicilie, alwaar de *Graaf van Wallis* geboodt, werdt rykelyk voorzien van Krygsvolk. Ook arbeidde men aan eene Sterkte te Reggio, door middel van welke, men gemeenschap houden kon met Kalabrie. Het Spaansche Hof maakte wel eenige toebereidsels, tot de overvoering; doch ziende den Keizer zig zo sterk wapenen in Italie, verflaauwde het, allengskens, in zynen yver. Alleenlyk, deeden de Spanje Ko-

1730.

De Keizer versterkt zig in Italie.

(*k*) Montgon *Tom.* VII. *p.* 486—490.
(*l*) Montgon *Tom.* VII. *p.* 484, 485.

1730. Koning en de Koningin hun best, om Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten te beweegen, tot het spoedig in 't werk stellen van 't gene, by 't Verdrag van Seville, beraamd was. Men antwoordde hun, eenpaariglyk: „ dat „ men dit Verdrag getrouwelyk dagt naar te „ komen, op zulk een' tyd, en met zo veel „ spoed, als de gelegenheid der zaake vor„ deren zou; doch dat men hoop hadt, om „ den Keizer, allengskens, te brengen tot „ bewilliging in de overvoering der Spanjaar„ den, zonder dat het tot eene vredebreuk „ behoefde te komen (*m*)." Ondertusschen, raadpleegde men, te Parys, werwaards ook de Generaal Majoor Grovestins, in Lentemaand, vertrokken was, op het regelen van de beweegingen des oorlogs, indien, onverhoopt, de vrede niet mogt konnen behouden worden (*n*). Doch 't jaar verliep, zonder dat het tot eene Vredebreuk kwame, en zonder dat de overvoering der Spanjaarden ondernomen werdt.

dringt de Bondgenooten, tot het bevorderen van de overvoering der Spanjaarden. DeBondgenooten zoeken uitstel.

IV. Handeling van Spanje aan 't Fransche Hof.

Hunne Katholyke Majesteiten hadden, ondertusschen, niet verzuimd, de Bondgenooten aan te spooren tot meerder yver. *Don Lucas Spinola, Markgraaf van Alconcher*, die benoemd was, om 't gebied te voeren over 't Krygsvolk, welk naar Italie geschikt was, werdt, ten deezen einde, afgezonden naar Parys, daar hy, in Grasmaand, aankwam. Doch de Kardinaal de Fleury hieldt hem op, met goede woorden; hem, onder anderen, voorhoudende „ dat de „ overvoering der Spanjaarden zo zeer van „ Groot-

(*m*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 1, 2, 184—189.
(*n*) Verbaal der extraord. Ambass. *MS. Byl. N.* 134. Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1730. *bl.* 163, 187.

„ Groot-Britanje en de Staaten afhing als 1730.
„ van Frankryk; en dat deeze twee Mogendheden nog niet gereed waren, om, 't gene „ zy, desaangaande, beloofd hadden, in 't „ werk te stellen." De Engelsche en Staatsche Gezanten vertoonden hem, daarentegen „ dat hunne Meesters zig begonden in staat „ te stellen, om de overvoering te bevorderen; doch dat alles tyd noodig hadt." In Frankryk, werden, midlerwyl, de Regementen benoemd, die tot den togt naar Italie geschikt waren. 't Zelfde geschiedde, eerlang, te Londen. Spinola schreef naar Spanje, dat men nu, met den eersten, het Verdrag van Seville zou zien ter uitvoeringe brengen. Doch de uitkomst leerde, dat hy zig met eene al te onzekere hoope gevleid hadt (*o*). Hy merkte het zo dra niet, of hy vertoonde den Franschen, Engelschen en Staatschen Staatsdienaaren, te Parys, hoe zeer het gedrag der Bondgenooten den Koning, zynen Meester, mishaagen zou. „ Men scheen, zeide hy, 't Verdrag van Seville niet ter uitvoeringe te willen brengen, en het Spaansche Hof slegts „ met woorden te willen paaijen, om, ondertusschen, tyd te winnen, en eenige heimelyke oogmerken te bevorderen." Men verzekerde hem, hierop, van de zyde der Bondgenooten, dat de Fransche en Engelsche troepen, die zig by de Spaanschen stonden te voegen, genoegzaam gereed waren tot den togt: dat de schepen, die de troepen naar Italie stonden te voeren, ook waren uitgerust; en dat de

(*o*) Montgon *Tom.* VIII. *p.* 22, 32—38.

1730. de Bondgenooten alleenlyk nog moesten overeenkomen, wegens het getal der schepen, welk, door ieder van hun, zou moeten geleverd worden. Doch over dit punt bleef men lang oneenig. De Kardinaal de Fleury hieldt Spinola, eindelyk, voor, dat de Keizer, veelligt, in de overvoering der Spanjaarden bewilligen zou, wanneer de Bondgenooten hem hunne uiterste gedagten, duidelyk, openden, met bygevoegde verklaaring, dat zy 'er niet in veranderen zouden. Spinola, zig verzekerd houdende, dat de overvoering, ten laatsten, op de eene of de andere wyze, zou gelukken, nam deezen voorslag aan (*p*). En terstond hierna, ontwierpen de Franschen, Engelschen en Staatschen eene Verklaaring, die zy het *Ultimatum*, of den *Uitersten Voorslag der Bondgenooten van Seville* noemden. Zy werdt, op 't einde van Bloeimaand, gezonden naar de Hoven van Weenen en Spanje, en behelsde „ dat Frankryk, Engeland en de Staaten der Vereenig„ de Gewesten ongaarne gezien hadden, dat „ men hun gantsch andere oogmerken toe„ schreef, dan zy, in 't sluiten van 't Verdrag „ van Seville, gehad hadden. Dat zy, hierom, „ niet langer konden uitstellen, zig omtrent „ het oogmerk van dit Verdrag, duidelyk, te „ verklaaren, en den Keizer, daardoor, we„ gens de zekerheid zyner bezittingen in Ita„ lie, gerust te stellen. Deeze verklaaring, by „ welke blyken zou, dat men, met het over„ voeren der Spanjaarden, geen ander oog„ merk

Frankryk, Groot-Britanje en de Staaten doen hunnen uitersten Voorslag aan 't Weener-Hof.

(*p*) Verbaal der extraord. Ambass. *MS.* MONTGOM *Tom.* VIII. *p.* 76—81.

„ merk hadt, dan het gene met de onzydige 1730.
„ troepen bedoeld was, moest, meendenze,
„ den Keizer beweegen, om te bewilligen in
„ de uitvoering van een Verdrag, waardoor
„ hem geen nadeel toegebragt, noch eenig
„ ander Verdrag gekrenkt werdt. Zo de Kei-
„ zer dan, van nu af aan, bewilligde in het
„ overvoeren van Spaansche bezettingen; zo
„ hy de zaak van Oostende ten einde bragt;
„ zo hy de Oostfriesche en Mekelemburgsche
„ zaaken, met de Bondgenooten, wilde rege-
„ len; en zo hy wilde belooven, dat 'er, by
„ 't uithuwen zyner Dogteren, niets zou wor-
„ den vastgesteld, waardoor het evenwigt van
„ Europa, zo noodig tot behoudenis der al-
„ gemeene ruste, zou konnen verbroken wor-
„ den; tot alle welke punten, zyne Keizer-
„ lyke Majesteit verklaard hadt genegen te
„ zyn; in zodanig een geval, zouden Frank-
„ ryk, Engeland en de algemeene Staaten
„ zig verbinden, tot ééne van de volgende
„ twee maatigende voorwaarden. 1. Men zou,
„ by een geheim Punt, belooven, zig niet te
„ zullen verzetten, tegen de schikkingen, wel-
„ ken de Keizer, omtrent de opvolging in zy-
„ ne Italiaansche Staaten, zou mogen goed-
„ vinden te maaken, en die in de gemelde
„ Staaten vrywilliglyk zouden aangenomen
„ worden. Zelfs zou men zig tot het hand-
„ haaven deezer schikkingen verbinden. 2.
„ Men zou, by een geheim Verdrag, vast-
„ stellen, dat men zig niet zou kanten, te-
„ gen 't gene de Keizer, ten behoeve van de
„ oudste of jongste der Aartshertoginnen,
„ zyne Dogteren, omtrent de opvolging in

1730. „ Italie, geliefde te bepaalen. Men zou zig „ zelfs verbinden, om 's Keizers schikkingen, „ in dit opzigt, te helpen handhaaven. Op „ deezen voorslag, werdt een spoedig ant- „ woord verwagt, alzo de omstandigheden „ zeer drongen. De Keizerlyke Staatsdienaars, „ hier [te Parys] tegenwoordig, hadden be- „ loofd, deezen voorslag, die 't uiterste be- „ helsde, 't gene Frankryk, Engeland en de „ algemeene Staaten, tot bevordering der al- „ gemeene bevrediging, konden in 't werk „ stellen, zorgvuldiglyk, geheim te zullen „ houden (*q*)."

De Spaansche Gezant berispt het ontwerp van den voorslag.

Spinola hadt het *Ultimatum* der Bondgenooten veel te uitvoerig gevonden, en belast met voorwaarden, die de voornaame zaak, waar over 't geschil viel, niet betroffen. Hy zag, ongetwyfeld, op 't gene, omtrent de zaaken van Oostende, Oostfriesland en Mekelemburg, van den Keizer gevorderd werdt. Voorts verstondt hy, dat men alles in zeven of agt regelen schrifts behoorde begreepen te hebben. Doch de Staatsdienaars der Bondgenooten, die hunne rekening niet zouden gevonden hebben by zulk eene kortheid, bewoogen hem, eindelyk, om van den uiterſten voorslag, zo als hy lag, kennis te geeven aan hunne Katholyke Majesteiten (*r*).

Men keurt den voorslag in Spanje af.

Doch deeze voorslag werdt gantsch ongunstig ontvangen aan 't Spaansche Hof. Men meende nu klaarlyk te zien, dat de Bondgenooten de zaak wederom tot handeling zogten

(*q*) Verbaal der extraord. Ambass. *MS. Byl. N.* 163. *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* V. *p.* 454.
(*r*) Montgon *Tom.* VIII. *p.* 81—83.

ten te brengen, met een Hof, welk belang hadt by het dwarsboomen der oogmerken van Spanje. Spinola haalde zig het misnoegen van hunne Katholyke Majesteiten op den hals, en werdt, eerlang, te rûg ontbooden uit Frankryk. Men oordeelde, dat hy niet moest bewilligd hebben in het doen van eenen voorslag aan 't Weener-Hof, die zo veel stof tot knibbeling overliet. De Keizer moest, dagt men, verpligt worden, om alleen met *ja* of *neen* te antwoorden. Doch het Spaansche Hof was niet in staat, om den Bondgenooten zo veel yvers in te boezemen. Het jaargetyde, welk men gaarne tot de ontworpen' overvoering zou hebben willen gebruiken, verliep, ondertusschen, en men zag zig genoodzaakt, om met geduld af te wagten, wat uitwerking de voorslag der Bondgenooten hebben zou, aan 't Weener-Hof (*s*). De Bondgenooten van het Verdrag van Seville rekten, midlerwyl, aan 't Fransche Hof, de handeling over het voeren van eenen algemeenen oorlog tegen den Keizer, waaromtrent men elkanderen niet scheen te konnen verstaan. De Franschen scheenen 'er niet tegen te hebben, dat men de wapenen ook voerde in de Oostenryksche Nederlanden. Doch de Engelschen en Staatschen vonden hierin merkelyke zwaarigheid. Eindelyk, kwam men overeen, om den kryg in Italie te beginnen, en, ten zelfden tyde, een Leger te houden aan den Rynkant, welk op de beweegingen der Keizerschen passen 1730.

sen

(*s*) Verbaal der extr. Ambass. *MS. Byl. N.* 154, 162, 181, 182, 183, 193, 194, 196.

1730. fen zou. Doch men was wederom niet eens met de Spaanſchen, aan wat oord in Italie, men eerſt de wapenen voeren moeſt. De Spaanſchen meenden, dat men Livorno en Napels, voor alle andere Plaatſen, moeſt veroveren. De andere Bondgenooten neigden meer om de wapenen te voeren in Sicilie: doch hiertoe, en tot den oorlog in Italie over 't geheel, was noodig dat men zig, vooraf, verſtonde met den Koning van Sardinie. Het ontwerpen der voorwaarden, waarop dit zou behooren te geſchieden, werdt een nieuw punt van overweeginge. Ook hadt het vry wat werks en tyds gekoſt, eer men den Staaten hadt willen toeſtaan, dat zy geene manſchap naar Italie zouden behoeven te vervoeren; maar met ſchepen volſtaan konden (*t*).

V. Inzigten van het Weener-Hof.

Terwyl de handeling, die te Soiſſons aangevangen was, op deeze wyze, ſleepende gehouden werdt, raadpleegde men, aan 't Weener-Hof, eene geheele maand, of langer, over een antwoord, welk men den Bondgenooten dagt te geeven, en welk, eindelyk, ontworpen werdt. De Keizer beſpeurde, zo men wil (*u*), reeds ten deezen tyde, dat de Koning van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Geweſten de maatregels, van welken zy, ſedert eenige jaaren, afgeweeken waren, wederom begonden te volgen; en dat zy, om deeze reden, 't voltrekken van 't Verdrag van Seville, zo ver het opzigt op Spanje hadt, zogten te verwylen, en met hem in onderhan-

(*t*) Verbaal der extr. Ambaſſ. *MS. Byl.* N. 134, 139, 140, 145, 149, 165, 172, 177, 198, 200.
(*u*) *Voiez* MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 89.

handeling te komen. Hy besloot, hierom, zig, voorzigtiglyk, te bedienen van de gelegenheid, om deeze twee Mogendheden te beweegen, tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*. Ten deezen einde, betoonde hy niet veel drift, om zig nader met Groot-Britanje en de Staaten te verbinden. Hy voer voort, met den Kardinaal de Fleury te vleijen, op dat deeze geen' argwaan hebben zou, op eenigen heimelyken handel met het Engelsche Hof, terwyl hy George den II., allengskens, meester maakte van 't gene, tusschen hem en Spanje, nog te vereffenen stondt (*v*). De voorslag der Bondgenooten baande den weg tot deeze verandering. In 't antwoord, welk op deezen voorslag gegeven werdt, las men, „ dat de Keizer veel gedaan hadt, tot behoudenis der algemeene Vrede; dat hy alles „ hadt willen afstaan, mids men maar zorg „ droege, dat de Oostenrykſche Nederlanden hem niet tot eenen last waren. Hy „ hadt alleenlyk gedrongen op eene belofte „ van handhaavinge, welke hy zelf op zig genomen hadt ten behoeve van anderen; zonder immer af te wyken van de Verdragen, „ met zyne Bondgenooten aangegaan. Zelfs „ hadt hy hunne eischen ondersteund, op de „ Byeenkomst, in zaaken, die niet tot dezelve behoorden, en welken hy hadt getragt „ te vereffenen, door allerlei middelen, die „ met zyne waardigheid, en met de Regten „ van anderen bestaanbaar waren. Desonaangezien, hadt men een byzonder Verdrag „ ge-

1730.

De Keizer beantwoordt den uitersten voorslag der Bondgenooten van Seville.

(*v*) Montgon *Tom.* VIII. *p.* 89, 90.

1730. „ gemaakt, te Seville; van eenige punten van
„ welk men hem eerst kennis gegeven hadt,
„ na dat het geslooten was. En evenwel hadt
„ hy verklaard, dat hy de hand leenen wilde
„ tot alles, wat Don Carlos van de opvolging
„ in Toskane en Parma verzekeren kon; mids
„ 'er maar het Regt van anderen en de voor-
„ gaande Verdragen niet by verkort werden.
„ Met deeze verklaaring, welke zyne Keizer-
„ lyke Majesteit nog vernieuwde, behoorden
„ de Bondgenooten van Seville te vrede te
„ zyn. Zo zy niets beoogden, waardoor iemants
„ Regt of eenig voorgaand Verdrag gekrenkt
„ werdt; zou men, ligtelyk, overeen konnen
„ komen, omtrent een middel, om Don Car-
„ los van de opvolging te verzekeren. Doch
„ 't invoeren van Spaansche bezettingen in
„ Toskane en Parma streedt te zeer, tegen 't
„ gene, by het viervoudig Verbond, was be-
„ raamd, tot handhaaving van het evenwigt,
„ onder de voornaamste Mogendheden van
„ Europa. Verdragen verlooren hunne kragt,
„ als de voornaamste punten derzelven over-
„ treden werden. Zo 't invoeren van Spaan-
„ sche bezettingen onverschillig voorgeko-
„ men ware aan de Mogendheden, die 't
„ Verdrag van Londen gesloten hadden;
„ waarom zouden zy 't zo ernstelyk verboo-
„ den hebben? Frankryk en Engeland had-
„ den, by 't geheim punt van den jaare 1721,
„ bepaald, dat de verandering in de bezet-
„ tingen, niet dan met 's Keizers bewilliging,
„ zou mogen geschieden: 't welk genoeg deedt
„ zien wat men te houden hadt van 't gene,
„ te Seville, buiten 's Keizers kennis, be-

„ raamd

„ raamd was. Het Besluit van den Ryksdag 1730.
„ des jaars 1722, welk, bekragtigd zynde,
„ tot eene Rykswet geworden was, bondt den
„ Keizer ook de handen, en gedoogde niet,
„ dat hy afweeke van 't viervoudig Verbond,
„ en van de Vrede des jaars 1725. Nogtans,
„ wilde hy toonen, dat hy goed verstand hou-
„ den wilde met de Bondgenooten. En schoon
„ hy zig de Wet niet wilde laaten stellen, in
„ 't gene hy voorhadt te doen voor zyne Dog-
„ teren; wilde hy nog wel verklaaren, gelyk
„ hy reeds meermaalen gedaan hadt, dat hy
„ niet dagt aan te gaan, tegen het begrip,
„ welk men, by 't sluiten van 't Verdrag van
„ Londen, van 't evenwigt van Europa ge-
„ had hadt. Maar wanneer hy zo veel toe-
„ gaf, meende hy ook regt te hebben, om de
„ handhaavinge der *Pragmatike Sanctie* te vor-
„ deren van de andere Mogendheden. By deeze
„ *Sanctie*, was de opvolging in alle 's Keizers
„ erflanden geregeld, niet slegts die van zy-
„ ne Italiaansche Staaten, gelyk men, in den
„ voorslag, scheen te onderstellen. Men be-
„ geerde, hierom, ten onregte, dat de Kei-
„ zer dezelve alleen aan zyne Italiaansche
„ Staaten bepaalde. Doch zo Frankryk, En-
„ geland en de Staaten, hierin, voldeeden
„ aan 's Keizers billyke begeerte, zou de zaak
„ van Oostende, ligtelyk, konnen afgedaan
„ worden. Indien ook, gelyk de Hertog van
„ Bournonville, dikwils, verklaard hadt, het
„ overvoeren der Spanjaarden alleenlyk die-
„ nen moest, om den Groot-Hertog van Tos-
„ kane en de Keurvorstin, zyne Zuster, te
„ beweegen, om Don Carlos voor opvolger

 „ te

1730. „ te erkennen; was zulks thans t'eenemaal „ onnoodig, alzo deeze erkentenis bereids ge- „ ſchied was. De Keizer bleef egter gezind, „ om de opvolging voor Don Carlos nog ver- „ der te verzekeren, mids zulks geſchiedde, „ in overeenkomſt met de voorige Verdragen, „ en zonder benadeeling van eens anders Reg- „ ten, vooral niet, van die des Keizerryks. „ Wyders, bleef 'er, tot voltrekking der al- „ gemeene Bevrediging, niets anders overig, „ dan dat men 's Keizers Bondgenooten vol- „ doening gave: omtrent welk punt, men, „ met de Ruſſiſche en Holſteinſche Gezanten, „ zou moeten handelen (w)."

Merkwaardige taal van den Kardinaal de Fleury.

De aanmerkingen van 't Weener-Hof op den uiterſten Voorſlag der Bondgenooten te Parys overwoogen zynde, vondt men ongeraaden, dezelven, omſtandiglyk, te beantwoorden. De Staatſchen toonden zig niet ongezind, om eenig nader aanzoek te doen, aan 't Weener Hof. Doch de Kardinaal de Fleury oordeelde, dat zulks te veel zwakheid vertoonen, en de Bondgenooten veragt maaken zou. Hy verklaarde, daarenboven „ dat Frankryk „ nooit zou konnen beſluiten, om den Keizer „ geruſt te ſtellen, wegens alle de eiſchen, „ die verſcheiden' Duitſche Vorſten, t'eeni- „ gen tyde, op zyne Staaten zouden konnen „ vormen. Men zou ook, zyns oordeels, 's „ Keizers magt te zeer ſterken, zo men de „ opvolging in alle zyne Staaten beloofde te „ handhaaven; en dan wel, voor altoos, mo- „ gen afzien van alle verbindtenis met Vor- „ ſten,

(w) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* V. *p.* 456.

„ ſten, die eenigen eiſch op den Keizer had- 1730.
„ den. In Italie, vervolgde hy, zou de hand-
„ haaving der opvolginge niet veel zwaarig-
„ heid ontmoeten. Ook hieldt hy zig niet
„ vreemd van 't bezetten der Italiaanſche
„ Staaten, die aan Don Carlos komen moes-
„ ten, met onzydige, in de plaats van Spaan-
„ ſche troepen. Doch men zou, dagt hy, de
„ Koningin van Spanje, hierin, niet ligtelyk
„ doen bewilligen (x)." Uit welke redenen, klaarlyk te beſpeuren was, dat het Franſche Hof niet voorhadt, de Ooſtenrykſche Staaten onverdeeld te laaten, ſchoon het zulks, eenige jaaren laater, beloofde. De Engelſchen verſtonden ook, dat men den Keizerſchen thans geene nadere voorſlagen doen moeſt. De Franſchen, Engelſchen en Staatſchen verklaarden, derhalve, alleenlyk, in 't korte, en by Geſchrifte „ dat zy vaſtelyk vertrouwd hadden,
„ dat hun redelyke voorſlag ingang gevonden
„ zou hebben, aan 't Keizerlyke Hof; dat zy,
„ met leedwezen, het tegendeel vernamen;
„ dat de redenen der Keizerſchen, ligtelyk,
„ waren te wederleggen; doch dat de drie
„ Mogendheden voorhadden, by bekwaame
„ gelegenheid, gantſch Europa te overtui-
„ gen, dat zy, van hunne zyde, alles, wat
„ in hun vermogen was, hadden toegebragt,
„ om tot eene algemeene Bevrediging te ge-
„ raaken (y)."

Weder-antwoord der Bondgenooten, op 's Keizers antwoord.

VI. De Byeenkomſt

Het wiſſelen deezer Geſchriften was het Beſluit der verſlaauwde Byeenkomſt van Soisſons.

(x) Verbaal der extraord. Ambaſſ. *MS.* en Miſſive der Heeren Hop, Hurgronje en Goslinga, van 31 July 1730.

(y) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* V. *p.* 463.

1730. sons. 't Jaar was nu, tot in Herfstmaand, verloopen, en de Keizer hadt, geduurende het zelve, zo veele troepen gezonden naar Italie, dat het overvoeren der Spanjaarden, zyns ondanks, niet zou hebben konnen geschieden, zonder eenen algemeenen oorlog te ontsteeken: waarby niemant dan Spanje belang rekende. Verscheiden' Gevolmagtigden verlieten het Fransche Hof, werwaards nu de Byeenkomst van Soissons overgebragt was, voor het einde van Herfstmaand: en eer 't jaar verloopen was, waren zy genoegzaam allen naar huis gekeerd. De Heeren Hop en van Goslinga vertrokken, in Slagtmaand. De Heer Hurgronje bleef nog tot in Grasmaand des volgenden jaars in Frankryk (z). De Heer van Goslinga overleefde dit zyn Gezantschap niet lang. Hy stierf, te Franiker, den twintigsten van Herfstmaand des jaars 1731, eenen lofselyken naam by zyne Landsluiden, de Friezen, en by allen, die hem gekend hebben, nalaatende. Hy was, in den jongsten oorlog, Afgevaardigde te velde geweest, en hadt den slag van Malplaquet, in 't jaar 1709, zo van naby gezien, dat hem 't paard onder 't lyf bezweek, en hy eenigen, die hem naast waren, dood ter aarde zag storten. Sedert, werdt hy op de Utrechtsche Vredehandeling en tot andere gewigtige Staatsdiensten gebruikt, waarin hy zig altoos eerlyk gekweeten heeft. Hy was niet alleen in de meeste hedendaagsche, maar ook in de Latynsche en Grieksche taalen, bedreeven, en las Horatius en Polybius met genoe-

te Soissons scheidt genoegzaam.

Dood van den Heer Sicco van Goslinga.

(z) Verbaal der extraord. Ambass. *MS.*



SICCO VAN GOSLINGA,
Grietman van Franekeradeel
Gedeputeerde te Velde,
Ambasſadeur van den Staat in Frankryk enz.

H. Pothoven del. naar 't Origin. Schildery. J. Houbraken fec.

Is. Tirion excud.



noegen (*a*). Keizer Leopold heeft hem tot den Ryksgraaven-ſtand willen verheffen, en die van Bern hebben hem het groot Burgerregt hunner Stad aangebooden. Doch hy, te vrede met zyne oud-adelyke geboorte, en niet willende uitſteeken boven de andere Edelen zyner Provincie, heeft de eene en de andere eer van de hand geweezen. Maar 't geſchenk van eenen gouden beker hem, nevens de Heeren Fagel en Hoornbeek, aangebooden, door de Staaten van Gelderland, na 't byleggen van eenigen hunner geſchillen over 't aandeel der byzondere Kwartieren in de gemeene laſten, heeft hy wel willen aanvaarden. Van zyne poogingen om den Prins van Oranje tot Stadhouder van Groningen te doen aanſtellen, hebben wy, reeds by eene andere gelegenheid (*b*), gewaagd. 1730.

Tweedragt in het Duitſche Ryk.

't Verdrag van Seville, en de oorlog, die 'er door gedreigd werdt, maakten genoegzaam een einde van de kwynende handelingen der vermaarde Vergaderinge van Soiſſons (*c*). De Keizer, de Leden des Ryks willende beweegen, tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, vertoonde hun, midlerwyl, den voorſlag der Bondgenooten, met zyn antwoord en hun wederantwoord. Hy zogt hen, door de blyken van zynen yver voor de Regten des Keizerryks, te bereiden tot het gunſtig aanhooren van het voorſtel, welk hy hun dagt te doen. Doch men begreep zynen toeleg, dien eenige voornaame Ryks-Vorſten, veeleer, zog-

(*a*) Vide P. WESSELINGII Orat. funebr. in Mem. S. *a* GOSLINGA.
(*b*) XVIII. *Deel*, *bl.* 196.
(*c*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 91, 93.

1730. zogten te dwarsboomen, dan te begunstigen. De Leden waren ook verdeeld, over 't regt tot de opvolginge in de Hertogdommen van Gulik en Berg, en over andere byzondere geschillen: 't welk te wege bragt, dat men tot geen eenpaarig besluit kwame, omtrent 's Keizers voorslagen. Het Fransche Hof stookte 't vuur der verdeeldheid, en ving, eerlang, eene heimelyke onderhandeling aan met Augustus den I., Koning van Poolen en Keurvorst van Saxen, die zig, hierdoor, verdagt maakte by den Keizer; waaruit merkelyk misnoegen ontstondt, tusschen de twee Vorsten. De Koning van Pruissen vereerde, omtrent deezen tyd, den Koning van Poolen ook met een bezoek, waaronder, zo men meende, eene geheime handeling over zaaken van Staat bewimpeld werdt. De geschillen over den Godsdienst, waarin de Koning van Pruissen zig diep gesteken hadt, veroorzaakten, daarenboven, zo groot eene tweedragt onder de Duitsche Vorsten, dat de Ryksdag, in geduurig twisten, gesleeten werdt (*d*). De bevordering van 's Keizers oogmerk werdt, hierdoor, sterk agter uit gezet.

VII. Gezantschap der Staaten naar 't Russische Hof.

De Staaten der Vereenigde Gewesten hadden, vroeg in 't voorjaar, besslooten, eenen buitengewoonen Gezant te zenden naar 't Russische Hof. De Heer *Daniel de Dieu*, Oud-Schepen der Stad Amsterdam, was, reeds in 't voorleeden jaar (*e*), benoemd, tot het bekleeden deezer waardigheid. Hy nam de reize

(*d*) MONTGON Memoir. *Tom.* VIII. *p.* 93, 94, 99 — 103.
(*e*) Resol. Holl. 10 *May* 1729. *bl.* 368.



Mr. DANIEL DE DIEU,
Burgermeester en Raad der Stad Amsterdam.
eertyds Ambassadeur van den Staat aan het Russische Hof.

J. Houbraken fec.

Is. Tirion excudit

ze aan, in de Lente deezes jaars (*f*), en kwam, niet voor 't einde van Hooimaand, aan 't Hof te Muskow aan (*g*). De merkwaardige verandering, onlangs, aan dit Hof voorgevallen, gaf gegronde reden, om te verwagten, dat het, eerlang, van maatregels veranderen zou. De jonge Keizer, Peter de II., was, in Louwmaand te vooren, aan de kinderpokjes, overleeden, ruim zes weeken, na dat hy plegtiglyk ondertrouwd was, met de oudste Dogter van zynen voornaamsten Staatsdienaar, den Prinse *Alexis Gregorowitz Dolgoruki*. Volgens den uitersten wil van Peter den I., moest de Kroon komen aan de Prinsesse *Elizabet*, zyne Dogter. Doch de Senaat of Raad van Regeeringe, waarin het Huis van Dolgoruki 't voornaamste gezag hadt, vondt geraaden, de Regeering op te draagen aan *Anna*, Dogter van *Iwan Alexowitz*, Broeder van Peter den I. Zy was thans Weduwe van *Fredrik Willem*, Hertog van Koerland, en beloofde, by 't aanvaarden der Kroone, den Senaat veel deels te zullen geeven in 't bewind. Dolgoruki, die dit bedongen, en, by 't leeven van den minderjaarigen Vorst, 't roer der Regeeringe schier alleen in handen gehad hadt, beoogde, op deeze wyze, het verkreegen gezag te behouden, en de Keizerin, slegts in naam, te laaten regeeren. Doch zyn oogmerk mislukte hem. Anna Iwanowna was maar weinige weeken te Muskow geweest, toen zy, met heimelyke hulp van eenige vyanden van den Huize van Dol-

1730.

Verandering aldaar.

(*f*) Resol. Holl. 9 *Febr.* 1730. *bl.* 119.
(*g*) Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1730. *bl.* 210. *July*—*Dec.* 1730. *bl.* 80.

1730. Dolgoruki, wist te wege te brengen, dat de voorwaarden, op welken zy de Regeering aanvaard hadt, gelyk als op verzoek van 't volk, te niet gedaan werden. De Senaat verloor toen het grootste gedeelte van zyn gezag. De Keizerin heerschte, sedert, zo volstrekt, als een haarer Voorzaaten. De Dolgorukis, in haare ongenade vervallen zynde, werden van hunne waardigheden beroofd, en in ballingschap verzonden. Eenige jaaren laater, geraakten de meesten, op eene deerlyke wyze, aan hun einde (*h*). Het Weener-Hof was kwalyk te vrede, over de verandering in Rusland. Men vreesde, dat de Keizerin, wier Zuster, met Karel Leopold, Hertoge van Mekelemburg, gehuwd was, de streng haars Zwagers te zeer trekken zou tegen den Keizer, en dat, hieruit, merkelyke verkoeling in de vriendschap tusschen de twee Hoven mogt ontstaan. Doch de Keizerin deedt den Keizer, kort na haare komst tot de Kroon, verzekeren, dat zy 't Verdrag, ten tyde van Keizerinne Katharina, met hem gesloten, naarkomen zou, en dat hy, in geval van oorloge, op den beloofden onderstand vasten staat maaken kon: welke verzekering veel toebragt, om den Keizer tot het zenden van meerder troepen naar Italie te doen besluiten (*i*). De Heer de Dieu, die eerst aan Peter den II. geschikt geweest was; doch wiens Geloofsbrieven en Instructie, na 't afsterven van deezen Vorst, welk nog voor zyn vertrek van hier voorviel, veranderd wa-

(*h*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 384 — 388, 446 — 478. Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1730. *bl.* 38, 96, 151, 204, 255.
(*i*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 481 — 483.

1730.

waren, bleef aan 't Russische Hof, tot in den nazomer des jaars 1732, wanneer hy, op zyn aanhoudend verzoek, te rug geroepen werdt. Hy hadt, voornaamlyk, gehandeld, over een Verdrag van Vriendschap en Koophandel, en over eene nieuwe Tollyst in 't Russische Ryk (*k*). Doch het Verdrag werdt niet tot volkomenheid gebragt. De Resident *Marcelis de Swart* zondt, in 't jaar 1735, een Ontwerp van een Verdrag herwaards, welk hy den Graave van Osterman ter hand gesteld hadt (*l*). Doch men kwam niet tot sluiten. Ook scheen het Verdrag, hier te Lande, sommigen Gewesten niet naar den zin te zyn (*m*).

VIII. Handeling met den Koning van Marokko.

Mulei Abdalah, Koning van Marokko, hadt, in 't voorleeden jaar, zynen Admiraal *Perez* herwaards gezonden, om met de Staaten te handelen van vrede. Ook kwam men, in Slagtmaand deezes jaars, eindelyk, overeen, wegens de punten van een Verdrag, welk wederzyds getekend werdt (*n*). De Gezant verwierf toen ook openbaar gehoor, in de Vergadering der algemeene Staaten. Kort hierna, keerde hy naar zyn Land te rug. Doch de Koning van Marokko vondt ongeraaden, 't

(*k*) Resoll. Holl. 19 *Sept.* 1730. *bl.* 1133. 28 *Apr.* 30 *May*, 27 *Juny*, 23 *Aug.* 18 *Sept.* 7 *Dec.* 1731. *bl.* 208, 253, 361, 696, 773, 934. 11 *Jan.* 14 *Febr.* 28 *Nov.* 1732. *bl.* 14, 44, 255. Missiven *van den* extr. Envojé DE DIEU *van* 22 *Maart en* 5 *April* 1731. *met de* Bylagen.

(*l*) Resol. Gener. *Vener.* 11 *Nov.* 1735. Secr. Resol. Holl. 3 *Dec.* 1785. IX. *Deel*, *bl.* 73. Resol. Holl. 21 *Dec.* 1735. *bl.* 764.

(*m*) Notul. Zeel. 13, 20 *Dec.* 1735. *bl.* 265, 292.

(*n*) Tract. van Vrede en Commercie met Marokko *van* 8 *Novemb.* 1730. *Zie* Resol. Holl. 15 *Sept.* 15 *Nov.* 1730. *bl.* 790, 1074.

1730. 't geslooten Verdrag te bekragtigen. Men bleef, derhalve, in oorlog, met zyne onderdaanen (o). In Oogstmaand te vooren, hadt de Kapitein Schryver een' Saleeschen Kaaper veroverd, en te Kadix opgebragt, te gelyk een Hollandsch Fluitschip, met Zout gelaaden, welk door den Kaaper veroverd was, verlossende (p).

't Oktroi der Westindische Maatschappye wordt verlengd: de Vaart op Afrika voor elk geopend.

Het Oktroi der Westindische Maatschappye, met Wintermaand deezes jaars, zullende ten einde loopen, vonden de algemeene Staaten geraaden, het zelve, in Oogstmaand, voor nog dertig jaaren, te verlengen; mids de Vaart en Slaavenhandel op de kust van Afrika, voor een' iegelyk, vry gesteld werdt, onder betaaling van zekere *Recognitie* aan de Maatschappye, volgens een Reglement, hierop, door de Maatschappye, ontworpen, en door de algemeene Staaten goedgekeurd en bekragtigd. Volgens dit Reglement, waarin Zeeland, in 't eerst, merkelyke zwaarigheid gemaakt hadt (q), moest een schip, welk zeventig voeten over steven lang was, en op vyfenveertig lasten gesteld werdt, drieduizend guldens betaalen. Grooter schepen betaalden, van de eerste vyfenveertig lasten, ook drieduizend guldens, en van de overigen, zestig guldens ieder last. Ondertusschen was, by 't opstellen der Vaarte op Afrika, wel uitdrukkelyk gelast, dat niemant eenigen handel zou mogen dryven, langs of op de Kasteelen, Sterkten en Logien der Maatschappye, gelegen in eene streek van omtrent

(o) Europ. Merc. *July — Dec.* 1730. *bl.* 256.
(p) Europ. Merc. *July — Dec.* 1730. *bl.* 104.
(q) Resol. Holl. 3 *Febr.* 22 *April* 1730. *bl.* 53, 309.

trent zestig mylen, van de Kaap Apollonia af, tot aan Rio de la Volta (*r*). De Maatschappy begeerde den handel op deeze streek alleen aan zig te houden. Doch in 't jaar 1734 vondt zy geraaden, de Vaart op dit uitgezonderde gedeelte van Afrika, ook, voor den tyd van twintig jaaren, voor ieder open te stellen (*s*). 1730.

De Staaten van Holland, in aanmerking neemende de menigvuldige veranderingen, welken, in den tyd van honderd jaaren omtrent, gekomen waren in de waarde der Huizen, in de Steden en Dorpen van hun Gewest, besslooten, in deezen jaare, de Huizen en gebouwen, alomme, van nieuws, te doen opneemen, volgens een Reglement, welk, in Bloeimaand, vastgesteld was, en eerlang ter uitvoeringe gebragt werdt. De Staaten stelden negen Gemagtigden aan, om de huur van elke wooning of gebouw op te neemen, of te begrooten; die zig egter, hiertoe, ook van de hulp van anderen bedienen mogten (*t*). 't Gantsche werk werdt, in den jaare 1732, voltrokken. Men bevondt toen, dat het Zuider-kwartier, in den tyd van eene eeuw, in getal en waarde van Huizen, toegenomen; het Noorder-kwartier, daarentegen, merkelyk afgenomen was. Uit het Zuider-kwartier, waren *honderd zesentwintigduizend agthonderd negenentagtig*, en uit het Noorder-kwartier, *zevenendertigduizend vyfhonderd drie-enzeventig nume-* Vernieuwing der Verponding in Holland.

(*r*) *Zie* Groot-Placaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1401.
(*s*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1414.
(*t*) Resol. Holl. 20 *May* 1730. *bl* 559. *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1112, 1114, 1117, 1119.

1730. *meros* van gebouwen, op de Lyften der Verpondinge, gebragt.

IX. De Staaten van Holland verbieden den Roomschgezinden 't gebruik van den nieuwen Dienst van Paus Gregorius den VII.

De tegenwoordige Paus, *Benedictus de XIII.* in 't jaar 1728, goedgevonden hebbende, eenen nieuwen dienst in te stellen, ter eere van zynen voorzaat, Paus Gregorius den VII., die, in de Roomsche Kerke, als Heilig gevierd werdt, op den vyfentwintigsten van Bloeimaand; veroorzaakte, hierdoor, verscheiden' beweegingen, onder Roomschgezinde Mogendheden, en ook hier te Lande. Wy hebben, in 't voorig gedeelte deezer Historie, kortelyk, gewaagd van de geschillen, welken deeze Paus, die in de elfde eeuwe leefde, met Keizer Henrik den IV, gehad hadt, en die zo hoog geloopen waren, dat de Paus den Keizer in den ban gedaan, hem de Regeering over het Duitsche Ryk verbooden, en alle Christenen van den eed, dien zy hem gezwooren hadden, onslaagen hadt (*u*). Deeze daad in 't byzonder werdt, in den nieuwen Dienst van Paus Gregorius, als iet loffelyks, aangemerkt; en dit was de reden, waarom men, reeds in 't voorleeden jaar, den Dienst, in Frankryk en in Duitschland, openlyk, verbooden hadt (*v*). In Holland, hadt men egter ondernomen, dien te doen voegen, agter de Getydeboeken, die, by de Roomschgezinden deezer Landen, in gemeen gebruik waren. Doch de Staaten van Holland zagen het leezen en gebruiken van zulk een' Dienst aan, als zo nadeelig voor het hoog gezag der Burger-

(*u*) *Zie* II. *Deel*, *bl.* 183, 184.
(*v*) Europ. Merc. *July—Dec.* 1729. *bl.* 63.

gerlyke Overheid, dat zy 't byzonder en openbaar gebruik daarvan, by Plakaate, verbooden. De Priesters, die 'er zig, na deezen, van bedienden, zouden als verstoorders der algemeene ruste gestraft, en de Kerken, Kapellen of andere Vergaderplaatsen, daar men deezen Dienst gebruikte, voor zes maanden, gesloten worden. Nog werdt bevolen, dat men den Dienst noch hier te Lande drukken, noch gedrukt, van elders, herwaards voeren zou. Ook zou men 'er geheel geen gewag van mogen maken, in de Getydeboeken: alles op eene boete van duizend guldens (*w*). 1730.

Zy vorderen den Roomschen Priesteren eene nieuwe belofte van onderdaanigheid af.

Wat laater, kwam 'er nog een Plakaat der Staaten van Holland uit, beveelende „ dat „ geene Roomsche Priesters eenigen Priesterlyken dienst zouden doen, voor dat zy, daartoe, schriftelyk, verlof bekomen hadden van „ de Overheid der Stad of Plaatse, alwaar zy zig „ dagten neder te zetten: aan welke zy, zo wel „ als alle de Priesters, die reeds in daadelyken „ dienst waren, op hun Priesterlyk woord, in „ de plaats van eede, zouden hebben te verklaaren, dat zy een' hertelyken afkeer hadden van het gevoelen der genen, die leerden, „ dat de Paus of eenige andere Kerkelyke Overheid magt hadt, om de onderdaanen, om „ Ketterye of eenige andere oorzaak, te ontslaan van den eed en de gehoorzaamheid aan „ de Burgerlyke Overheid; en dat men zulken, die in den ban, of buiten den schoot „ der Roomsche Kerke waren, geene gehoor- „ zaam-

(*w*) Resol. Holl. 29 *Juny*, 19 *July*, 20, 21 *Sept.* 1730. *bl.* 430, 653, 811, 833. *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 366.

1730. „ zaamheid schuldig was; wyders, belooven-
„ de, dat zy de Leden hunner Gemeenschap,
„ door leere en voorbeeld, zouden vermaa-
„ nen tot gehoorzaamheid aan de Staaten en
„ Wethouderen, als aan hunne wettige Over-
„ heid, zonder immer eenig ontslag van deeze
„ hunne verbindtenis, van den Paus of van ie-
„ mant anders, te zullen verzoeken of aan-
„ neemen. Zy moesten zig ook verpligten,
„ om niemant aan te zetten, of behulpzaam
„ te zyn, tot het zenden of overmaaken van
„ geld of gelds waarde, aan eenige buiten-
„ landsche Kloosters, Kerken, Kweekschoo-
„ len, of andere Roomsche Gestigten. Zo zy,
„ zonder zulk eene verklaaring gedaan, of
„ zonder schriftelyk verlof bekomen te heb-
„ ben, eenigen Priesterlyken dienst deeden,
„ zouden zy, voor de eerste reize, vyfhon-
„ derd guldens verbeuren; en voor de twee-
„ de, daarenboven, een jaar lang in hegtenis
„ gehouden worden." Wyders, was, by dit Plakaat, ook vastgesteld „ dat men, hier te
„ Lande, geene Priesters toelaaten zou, dan
„ gebooren' onderdaanen van deezen Staat,
„ geene geordende Priesters of Moniken, en
„ vooral geene Jezuiten zynde (x)." Zo bezorgd waren de Staaten van Holland, voor het invoeren eener Leere, welke zy niet alleen hielden te stryden met den gezuiverden Godsdienst; maar waardoor ook de onderdaanen, in de trouwe, welke zy der Overheid schuldig waren, aan 't wankelen konden gebragt worden.

Doch

(x) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 367.

1730. X. Ontdekking van Sodomie hier te Lande.

Doch kort voor 't uitkomen deezer Plakaaten, hadden zy en de Staaten van verscheiden' andere Gewesten ook gelegenheid gekreegen, om te waaken, tegen een gevaarlyk bederf in de zeden, welk, sedert eenen geruimen tyd, heimelyk, ingesloopen, en onlangs, byna op éénen tyd, aan verscheiden' oorden, ontdekt was. Ik zie op de onnatuurlyke misdaad der Sodomie, welker ontdekking en straf, in dit en in 't volgende jaar, veel gerugts maakte, hier te Lande. De Vereenigde Gewesten waren, van ouds, zo weinig als andere Landen, geheel zuiver gebleeven van deeze schandelykheid. Doch 't kwaad was zo gemeen niet geweest, als het tegenwoordig bleek geworden te zyn; of men hadt het, ten minste, zorgvuldiger weeten bedekt te houden, voor de oogen der burgerlyke Overheid. Hier was 't van daan gekomen, dat men de misdaad, van welke wy spreeken, nog door geene openbaare wetten beteugeld hadt, hier te Lande; schoon menze, van ouds, doorgaans, met de dood, en gemeenlyk met verbrandinge plagt te straffen (y). Doch deeze straf was, in laater' tyd, om de schandelykheid en ongemeenheid van 't kwaad, veeltyds, heimelyk, uitgevoerd, behalven op 's Lands Oorlogsschepen, daar men de schuldigen, alsze, nu en dan, ontdekt werden, gewoon was te verdrinken. Maar 't kwaad, nu gemeen en genoegzaam openbaar geworden zynde, scheen ook openbaare en strenge straffe te vorderen.

Te

(y) Sentent. Boek *van den* Hove *gequet.* G *f.* 115. Id. D 10. *f.* 97. *en hier voor* IV. *Deel*, *bl.* 22, 23.

1730. Te Utrecht, daar men 't, in den aanvang deezes jaars, eerst ontdekte, werden eenige schuldigen egter, in 't eerst, heimelyk, in de gevangenisse, aan paalen geworgd. Doch deezen hadden, voor hunnen dood, ook anderen, en zelfs ingezetenen van andere Gewesten betigt. Hierop volgde een algemeen onderzoek, in de voornaamste Steden van Holland, en van andere Gewesten. Eenigen raakten, hier en daar, en onder anderen in den Haage en te Amsterdam in hegtenis. Veele anderen ontvlooden de banden. 't Bleek, eerlang, dat luiden van allerlei staat, rang en gezindheid, met dit euvel, besmet geweest waren: ook zulken, die, door de aanzienlykste ampten, in de Kerk en in den Staat, voorwerpen van de gemeene agting behoorden geweest te zyn.

Straf over deeze misdaad.

In 't begin van Zomermaand, werden, in den Haage, zeven misdaadigen, in 't openbaar, opgehangen: waarna de lyken van twee derzelven tot assche verbrand werden. De anderen vyf werden in zee geworpen. Diergelyke straf werdt, aldaar, wat laater, aan vyf anderen uitgevoerd. Te Amsterdam werden, nog in Zomermaand, twee schuldigen geworgd, en met stroo in 't aangezigt geblakerd: twee anderen, met het hoofd nederwaards, in eene ton met water gesteken en gesmoord. De Lyken werden, met gewigt aan de beenen, in 't Y gesmeeten. In Herfstmaand, werdt 'er nog een geworgd en naar zee gebragt. Te Rotterdam, werden 'er drie geworgd en geblakerd, en daar na in zee gezonken. Te Delft, werden 'er, insgelyks, drie gestraft, met de galge, en ook naar zee gevoerd. Te Haarlem, werdt

werdt dezelfde ſtraf aan een' misdaadige uit- 1730.
gevoerd. In andere Steden van Holland, zag men ook verſcheiden' ſchuldigen, op gelyke wyze, ſtraffen. Te Kampen en te Zwolle in Overyſſel, werden, insgelyks, vyf of zes Perſoonen geworgd of gehangen, en onder de galge begraaven. In de eerſtgemelde Stad, werdt 'er een, dien men minder ſchuldig hieldt, met den ſtrop om den hals, gegeeſſeld en gebrandmerkt, en vervolgens ten Lande uit gebannen. In andere Steden, werden, ten deezen tyde en ſedert, diergelyke ſtrafoefeningen, meer dan eens, uitgevoerd; doch wy agten noodeloos, daarvan byzondere melding te maaken. Alleenlyk tekenen wy, met een enkel woord, aan, dat 'er, in 't volgende jaar, te Zuidhorn, in de Ommelanden, eenentwintig Perſoonen, op éénen tyd, om Sodomie, ter dood gebragt zyn. De Heer *Mepſche van Faan*, toen Regter van Ooſterdeel-Langewold, waaronder Zuidhorn behoort, is, onlangs, in openbaare ſchriften, zwaarlyk beſchuldigd, als hadt hy, in deeze ſtrenge ſtrafoefening, de maate des Regts te buiten gegaan. Doch men heeft deeze beſchuldiging ſlegts gegrond op 't gene, van de zyde der veroordeelden, in 't licht gekomen is, zonder dat blyke, dat men eenig gebruik gemaakt heeft van eene menigte van ſtukken, welken, tot verdediging des Heeren van Faan, te berde gebragt zyn. Al 't welke ligtelyk zou konnen getoond worden, zo de zaak niet te byzonder was, om 'er, in eene algemeene Hiſtorie onzes Vaderlands, omſtandiglyk, op ſtil te ſtaan; hoewel de gevolgen, die deeze regtspleeging gehad heeft,

1730. ons verpligten zullen, om 'er, in 't volgende Boek, nog een enkel woord van te melden.

De verdagte voorvlugtigen worden gebannen. Ondertusschen, werden de verdagte voorvlugtigen, alomme, in grooten getale, openlyk, ingedaagd; en zulken, die, op de derde of vierde indaaging, niet verscheenen, voor altoos, ten Lande uit gebannen. In Holland, geschiedde zulks, in gevolge van een uitvoerig Plakaat der Staaten, welk, op verzoek van 't Hof van Justitie (z), vastgesteld, en den eenentwintigsten van Hooimaand, gedagtekend was.

Plakaat der Staaten van Holland tegen de Sodomie. By dit Plakaat, werdt ook belast „ dat de misdaad van Sodomie, voortaan, altoos openlyk en met de dood zou „ gestraft worden; doch dat de wyze van „ doodstraffe staan zou aan den Regter. Dat „ zy, die anderen tot deeze gruweldaad verleid, of hunne huizen tot het pleegen derzelve verhuurd hadden, al bleeken ze zelven niet schuldig geweest te zyn aan de „ daad van Sodomie, ook met de dood zouden gestraft worden. Dat de Lyken der „ gestraften verbrand, in zee geworpen, of „ op 't Galgeveld opgehangen zou worden, „ als der begraafenisse onwaardig zynde. En „ dat de vonnissen, tegen de voorvlugtigen „ geweezen, gedrukt, en ter gewoonlyker „ plaatse aangeplakt zouden worden (a)." De strenge uitvoering van welk Plakaat oorzaak geweest is, dat men, naderhand, hier te Lande, veel minder van 't kwaad, welk men 'er door zogt te weeren, vernomen heeft. Onder-

(z) Resol. Holl. 14 *Juny*, 7, 21 *July* 1730. *bl.* 430, 486, 666.
(a) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 604.

dertusschen, verspreidde men van de regtspleeging hier te Lande, over de misdaad, van welke wy spreeken, verscheiden' verzierde en nadeelige gerugten buitens Lands, met naame in Engeland, werwaards eenige voorvlugtigen geweeken waren; 't welk zo ver ging, dat 'er de Staaten kennis van namen, en tegen waakten (*b*). Men raadpleegde, omtrent deezen tyd, ook by de Staaten, over de verbeurdverklaaring der goederen van de schuldigen en voorvlugtigen. Doch de meesten verklaarden zig hiertegen. Zelfs gaven deeze raadpleegingen, eerlang, aanleiding, tot een besluit (*c*), by raade van beide de Geregtshoven genomen, in gevolge van welk, allerlei verbeurdverklaaringen, om welke oorzaak ook, de misdaaden van verraad en gekwetste Majesteit zelven niet uitgezonderd, voortaan, afgeschaft werden, in Holland (*d*). Men merkte aan, dat het werk der Verbeurdverklaaringen, altoos, haatelyk geweest was hier te Lande, en gelegenheid tot veele verschillen gegeven hadt. Ook was 't, al voorlang, aangezien, als onbestaanbaar met de Vryheid (*e*). Men werdt dan, door deeze redenen, en veelligt ook, door het byzonder belang van eenigen, bewoogen, om eene oude en lastige gewoonte te niet te doen. De Staaten van Zeeland volgden, eerlang, het voorbeeld van die van Holland, insgelyks, alle verbeurdverklaaringen, volstrektelyk, afschaffende (*f*). Het

1730.

Verbeurdverklaaringen in Holland afgeschaft.

Ook in Zeeland.

(*b*) Resol. Holl. 7, 21 *July* 1730. *bl.* 490, 663.
(*c*) *Zie* Decis. en Res. van den Hove. *gedr.* 1751. *bl.* 150.
(*d*) Resol. Holl. 1 *May* 1732, *bl.* 242.
(*e*) *Zie* HEEMSKERK Batav. Arcadia, *bl.* 358 *enz.*
(*f*) Notul. Zeel. 1 *Nov.* 1734. *bl.* 424. 16 *Dec.* 1735. *bl.* 275.

1730. XI. Spanje doet nieuwe poogingen, om de Bondgenooten tot het bevorderen der overvoeringe van 't Krygsvolk naar Italie te beweegen.

Het Spaansche Hof, misnoegd over 't draalen der Bondgenooten, die 't jaargetyde geheellyk hadden laaten verloopen, zonder ernstelyk de hand te leenen tot het overvoeren der Spanjaarden naar Italie, vaardigde, in 't najaar, den *Markgraaf de Castelar* af naar Frankryk, om den Kardinaal de Fleury te beweegen, tot het neemen van andere maatregels, tegen de aanstaande Lente (*g*). De Kardinaal gaf, in een geheim gesprek met den Markgraave, al de schuld aan den Koning van Groot-Britanje en aan de Staaten der Vereenigde Gewesten. „ 't Haperde, gaf hy voor, niet aan „ 't Fransche Hof, dat men den Keizer niet „ door de wapenen noodzaakte, om in het „ overvoeren der Spanjaarden te bewilligen." En om de Castelar hiervan te beter te overtuigen, deedt hy, door den Graave van Broglio, te Londen, en door den Markgraave de Fenelon, in den Haage, kragtige Vertoogen doen, om Koning George en de Staaten over te haalen, tot het neemen van moediger besluiten tegen den Keizer (*h*).

De Ambassadeur de Fenelon dringt, in den Haage, op het aanneemen der wapenen.

De Fenelon hieldt den Afgevaardigden der Staaten, op den vierden van Wintermaand, voor „ dat de Koning, „ zyn Meester, tegen verwagting, de algemeene Vrede nog niet bevestigd ziende, „ hem belast hadt, hun te vermaanen, om „ zig te bereiden tot den oorlog, die, door „ de onbuigzaamheid van het Weener-Hof, „ eindelyk, onvermydelyk scheen. Uitstellen „ en toegeeven hadt dit Hof slegts opgeblaa-

„ ze-

(*g*) Verbaal der extr. Ambassad. *MS. Byl. N.* 204.
(*h*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 281—284.

„ zener gemaakt. Ook konden de Staaten „ niet vergeten zyn, dat de gemaatigdheid „ van het Fransche Hof hun, hoe vreedzaam „ zy ook zyn mogten, meermaalen, gelegenheid gegeven hadt, om Frankryk voor te „ houden, dat men zig, door eene gezindheid, zo redelyk in zig zelve, niet te verre moest laaten vervoeren. De tyd was nu „ gekomen, dat de Koning, zyn Meester, „ met den zelfden yver, de wapenen kon opvatten, als hyze te vooren geschuwd hadt: „ niet tot bevordering van zyne eigene belangen, maar van de belangen zyner Bondgenooten, met naame der Staaten: die immers geene vrugt verwagten konden van „ eenig Verbond, wanneer 't Verdrag van „ Seville niet uitgevoerd, of gekrenkt werdt. „ Hoog tyd was 't dan, dat men samen middelen beraamde, om de gemeene poogingen van kragt te doen zyn. Hy stondt toe, „ dat deeze middelen, naar de kragten van „ ieder der Bondgenooten, moesten geregeld „ worden. Doch over deeze evenredigheid, „ wilde hy met de Staaten in onderhandeling „ treeden, hun de ontwerpen zyns Meesters openleggende; alzo Frankryk den Staaten, in allen deele, met naame in 't stuk „ van den Koophandel, voldoening zogt te „ bezorgen. Ondertusschen begeerde de Koning, dat deeze zyne verklaaring, in der „ Staaten Registers, aangetekend zynde, een „ altoosduurend gedenkteken verstrekken zou „ van zyne belangeloosheid. Ook verwagtte „ hy, dat hunne Hoog-Mogendheden hem in „ staat zouden stellen, om zyne Majesteit te „ on-

1730.

1730. „ onderregten van de middelen, welken men „ hier oordeelde in 't werk te moeten stellen, „ om 't Verdrag van Seville ter uitvoeringe „ te brengen, en het Weener-Hof te noodzaaken, tot erkentenis, dat het zig zelf „ den moeilyken toestand, waarin het zig bevondt, te wyten hadt (*i*)."

Koelheid der Staaten. Doch op deeze driftige Vertoogen, kwam, beide te Londen en in den Haage, koel en verwylend antwoord. De Staaten gaven te verstaan „ dat alle middelen van minzaame onderhandeling nog niet te werk gesteld waren, aan 't Weener-Hof; dat men 'er zig, „ nog eenigen tyd, van bedienen, en den uitslag, met geduld, afwagten moest." De

Spanje rekent zig ontslaagen van de verbindtenis des Verdrags van Seville. Markgraaf de Castelar, zig geheel wat anders beloofd hebbende van de drift tot oorlog, die de Kardinaal de Fleury vertoond hadt, deedt, eindelyk, op uitdrukkelyken last van het Spaansche Hof, aan de Fransche, Engelsche en Staatsche Staatsdienaars, te Parys, den agtentwintigsten van Louwmaand des jaars 1731, eene

1731. Verklaaring van deezen inhoud: „ Dat de „ Koning, zyn Meester, terstond na dat de „ Keizer geweigerd hadt, te bewilligen in de „ vreedzaame maatregels, by 't Verdrag van „ Seville, op de overvoering der zesduizend „ Spanjaarden, beraamd, niet zonder bevreemding, gezien hadt de onverwagte besluiteloosheid der Bondgenooten, omtrent „ de uitvoering van dit Verdrag. Dat zyne „ Katholyke Majesteit, hierop, hem, Markgraaf de Castelar, naar Frankryk hadt gezon-

(*i*) ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 5.

„ zonden, om ernstelyk aan te dringen op de 1731.
„ onverwylde voltrekking van 't gene by 't
„ Verdrag van Seville, beloofd was. Dat hy
„ zig, hiermede, sedert Wynmaand laatst-
„ leeden, hadt bezig gehouden; doch dat zy-
„ ne poogingen vergeefs waren geweest. Dat
„ men zelfs willekeurige uitleggingen begon
„ te maaken over 't Verdrag van Seville, en
„ dat de Staatsdienaars der Bondgenooten
„ scheenen overeengekomen te zyn, om, door
„ een geduurig en gevaarlyk uitstel, te doen
„ zien, hoe ongeneigd zy waren, om dit Ver-
„ drag, en vooral het *zesde* der geheime Pun-
„ ten ter uitvoeringe te doen brengen. Dat 's
„ Konings waardigheid niet gedoogde, dat
„ hy, zig nu langer dan een jaar hebbende
„ laaten ophouden, gelegenheid gave, tot
„ verder uitstel. Dat hy, hierom, verklaar-
„ de, dat hy zig t'eenemaal ontslaagen hieldt
„ van alle verbindtenis, welke hy, by 't Ver-
„ drag van Seville, op zig genomen hadt, en
„ in volkomen' vryheid, om zulk eene zyde
„ te kiezen, als hy meest met zyn eigen be-
„ lang zou oordeelen overeen te komen. Dat
„ hy, Ambassadeur, zig ook, van nu af aan,
„ onthouden zou van alle onderhandelingen,
„ en alleenlyk aan 't Fransche Hof vertoeven,
„ om de laatste bevelen, waarmede de Ko-
„ ning, zyn Meester, hem zou gelieven te
„ vereeren, af te wagten (*k*)."

De Staatsdienaars der Bondgenooten, dee- ze Verklaaring gehoord hebbende, gaven, vol-

De Franschen, Engel-

(*k*) Verbaal der extraord. Ambass. *MS. Byl.* N. 216. *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 8. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 287.

1731. volgens gewoonte, elkanderen de schuld van 't verwylen der uitvoeringe des Verdrags van Seville. De Franschen weeten al 't uitstel aan Groot-Britanje en aan de Staaten. De Engelschen en Staatschen bragten hiertegen in, dat de Vereenigde Vloot van Groot-Britanje en de Staaten lang te Spithead zeilreede gelegen hadt, en dat derzelver vertrek alleen door 't Fransche Hof opgehouden geweest was. Midlerwyl, bevorderde de Verklaaring van den Markgraave de Castelar het sluiten van een Verdrag tusschen den Keizer, Groot-Britanje en de Staaten, waarover men, sedert eenigen tyd, in heimelyke onderhandeling geweest was.

schen en Staatschen wyten elkanderen het verwylen der overvoeringe.

XII. De Koning van Groot-Britanje, zo wel als de Staaten, bespeurende, dat het Huis van Bourbon, eerlang, te magtig zou worden in Italie, zo men de oude maatregels niet wederom aanname, en zig nader verbonde met den Keizer; hadt den Heer *Thomas Robinson* gezonden naar Weenen, om over een nieuw Verdrag te handelen. Men hieldt deezen handel egter zeer bedekt voor het Fransche Hof: doch men gaf 'er aan 't Spaansche eenige kennis van, der Koninginne in 't byzonder voorhoudende, dat 'er kans zou zyn, om den Keizer in 't overvoeren der Spanjaarden te doen bewilligen, zo men, zonder Frankryk, welk niet bewoogen kon worden, om de handhaaving der *Pragmatike Sanctie* op zig te neemen, met hem sluiten wilde. De Keizer, zyn voordeel willende doen, met de begeerte tot handeling, die Groot-Britanje en de Staaten vertoonden, zogt het handhaaven der *Pragmati-*

George de II. handelt heimelyk met het Weener-Hof.

ke

ke Sanctie, door deeze twee Mogendheden, 1731.
te doen maaken tot eene der voorwaarden van het aanstaande Verdrag. Frankryk hadt deeze handhaaving van de hand geweezen (*l*), en bleef, hierom, gesllooten buiten de handeling. Maar Spanje hadtze, reeds in 't jaar 1725, op zig genomen: waarom men oordeelde, deeze Kroon ligtelyk te zullen konnen overhaalen tot een nader Verdrag met den Keizer, mids de overvoering der Spanjaarden, daarby, werdt vastgesteld. Doch men maakte, te Weenen, nog zwaarigheid, in deeze overvoering. Het Engelsche Hof, om den Keizer te doen besluiten, kwam toen, zo men wil, heimelyk, met het Spaansche, overeen, dat de Markgraaf de Castelar de Verklaaring doen zou, van welke wy, zo even, gewaagd hebben. Zo dra dezelve geschied was, bespeurde men, te Weenen, dat de Keizer, zo hy sluiten wilde, eindelyk, zou moeten bewilligen in de overvoering (*m*). Doch de dood van den Hertoge van Parma, die op den twintigsten van Louwmaand voorgevallen was, hieldt 's Keizers besluit nog eenige weeken op. Men verspreidde, terstond na 's Hertogs afsterven, dat zyne Weduwe drie maanden zwanger was. De *Graaf Borromeo*, 's Keizers Gevolmagtigde in Italie, vaardigde, zonder uitstel, eenig Krygsvolk af, welk zig van Parma en Piacenza meester maakte, uit den naam, zo openlyk verklaard werdt, van den toekomstigen Opvolger, den Infant Don Carlos, indien de

De Hertog van Parma sterft.

(*l*) Verbaal der extraord. Ambassad. *Febr. Apr. July, Aug.* 1730. *MS.*
(*m*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 319—325.

1731. de Hertogin niet van eenen Prins bevallen mogt (*n*). Doch deeze ſtap verwekte argwaan aan 't Spaanſche Hof, en deedt hunne Katholyke Majeſteiten te ligter beſluiten, om de belangen van den Infant geheellyk te vertrouwen aan de heimelyke handeling des Konings van Groot-Britanje (*o*), die zo wel ſlaagde, dat 'er, eindelyk, op den zeſtienden van Lentemaand, te Weenen, een Verdrag geſlooten werdt, tuſſchen den Keizer en den Koning van Groot-Britanje, waarin egter de Staaten der Vereenigde Gewesten, als voornaame handelende Partyen, genoemd waren. Het was van deezen inhoud: „ De voorige Verdragen, zo „ verre, door het tegenwoordige, niet veranderd waren, werden, by het zelve, bekragtigd. Men beloofde, elkanderen in zyne regten en bezittingen te zullen handhaaven. Groot-Britanje en de Staaten namen de handhaaving van 's Keizers *Pragmatike Sanctie* op zig; beloovende, 's Keizers oudſte Dogter, by mangel van Zoonen, van de opvolging in de Ooſtenrykſche Staaten te zullen verzekeren. De Keizer verklaarde, daarentegen, zig niet te zullen ſtellen, tegen de vreedzaame overvoering van zesduizend Spanjaarden in de Staaten van Toskane, Parma en Piacenza. Ook zou de Keizer alle Vaart op de Indien, uit de Ooſtenrykſche Nederlanden, en uit alle anderen, die, ten tyde van Karel den II, tot de Spaanſche heerſchappye behoord hadden, „ van

't Verdrag van Weenen tuſſchen den Keizer en Groot-Britanje wordt geſlooten.

Inhoud van het zelve.

(*n*) Verbaal der extraord. Ambaſſ. *Febr.* 1731. *MS.*
(*o*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 326 — 330.

„ van nu af aan, voor altoos, doen ophou- 1731.
„ den; de Oostendesche Maatschappy, die
„ alleenlyk nog twee schepen, voor eene en-
„ kele reis, naar Oostindie zou mogen zen-
„ den, voor altoos vernietigende. Men zou, we-
„ gens eene Lyst der Regten in de Oosten-
„ rykische Nederlanden, onderling, overeen-
„ komen, waartoe Gemagtigden, die, binnen
„ twee maanden, te Antwerpen, zouden ver-
„ gaderen, benoemd zouden worden; die daar-
„ enboven, zouden vereffenen, 't gene, uit
„ hoofde der Verdragen van 1715 en 1718,
„ nog te vereffenen stondt; alles binnen den
„ tyd van twee jaaren. De Verdragen, die de
„ handelende Mogendheden, onderling, of
„ met andere Mogendheden, geslooten had-
„ den, zouden stand grypen, zo verre met
„ dit niet streeden. De Koning van Groot-
„ Britanje en de Staaten zouden hunnen Koop-
„ handel in Sicilie mogen dryven, op den voet,
„ als ten tyde van Koning Karel den II. Al-
„ len, die, binnen zes maanden na de bekrag-
„ tiging van dit Verdrag, welke, binnen zes
„ weeken, geschieden zou, door de eene of
„ de andere der handelende Mogendheden,
„ zouden voorgesteld worden, zouden, met
„ gemeene bewilliging, in het zelve worden
„ ontvangen." By 't Verdrag, waren nog twee afgezonderde Punten en vier Verklaaringen gevoegd. In de afgezonderde Punten, werdt verklaard „ dat, indien de Keizer, door
„ de Turken, mogt aangetast worden, de be-
„ lofte van bystand, hem, by 't Verdrag ge-
„ daan, geene plaats hebben zou. Dat,
„ naardemaal de Staaten hunnen Gezant,

en van de bygevoeggde Punten en Verklaaringen.

1731. „ te Weenen nog geenen last hadden konnen
„ geeven, om dit Verdrag aan te neemen; de
„ Keizer en de Koning van Groot-Britanje,
„ van nu af aan, alle poogingen zouden aan-
„ wenden, om hen, als voornaame hande-
„ lende Party, in het zelve te doen treeden."
De Verklaaringen hielden in „ dat Groot-Bri-
„ tanje en de Staaten, omtrent de overvoe-
„ ring der Spanjaarden naar Italie, by 't Ver-
„ drag van Seville, waarvan zy de punten
„ den Keizerschen hadden voorgelegd, niet
„ beoogd hadden, iet vast te stellen, welk
„ aanliep tegen de veiligheid van 's Keizers
„ overige bezittingen in Italie, of tegen 't
„ Verdrag van Londen van den jaare 1718.
„ Dat, onaangezien de onverwagte dood van
„ Antonio Farnese, Hertog van Parma, en de
„ vermeende zwangerheid zyner nagelaatene
„ Weduwe, alles, wat, by dit Verdrag, om-
„ trent de overvoering der Spanjaarden, vast-
„ gesteld was, plaats behouden zou; zullen-
„ de den Infant Don Carlos, onmiddelyk, in
„ 't bezit van 't genoemde Hertogdom ge-
„ steld worden, zo de hoop op de zwanger-
„ heid der Hertoginne verdwynen, of zo zy
„ eene Prinses ter weereld brengen mogt: in
„ welke gevallen, en zelfs indien de Herto-
„ gin eenen Zoon mogt baaren, de Keizer,
„ terstond, zyne troepen uit Parma en Pia-
„ cenza te rug zou ontbieden. Dat de Spaan-
„ sche bezettingen egter uit Toskane, Parma
„ en Piacenza zouden worden geligt, zo dra
„ de Infant Don Carlos, of zyn regt ver-
„ krygende, in het vreedzaam bezit dier Her-
„ togdommen, bevestigd zou zyn. Dat, naar-

„ de-

„ demaal de Staaten der Vereenigde Gewesten, dikwils, verklaard hadden, dat zy, schoon deel neemende in de zaaken van Oostfriesland, geene inbreuk altoos hadden gedagt te doen op de regten des Keizerryks; zyne Keizerlyke Majesteit, insgelyks, wel wilde verklaaren, dat de algemeene vergiffenis, aan de Stad Embden en derzelver aanhang verleend, van kragt zyn zou; dat de bezwaarnissen van die van Embden, ten spoedigsten, onderzogt, en, volgens de overeenkomsten, Verdragen en uitspraaken, die 't byzonder Regt van Oostfriesland uitmaakten, zouden afgedaan worden: mids daarvan bleeven uitgezonderd overeenkomsten, welken, door 's Keizers voorzaaten, waren te niet gedaan, of waarby 't hoogste regt van 't Keizerryk, eenigszins, gekrenkt werdt; dat die van Embden, wederom, tot de Landschapsvergaderingen zouden toegelaaten worden, en dat, eindelyk, 't verschil over de vergoeding der schade, welke, door de wederhoorigen, geschieden moest, door zyne Keizerlyke Majesteit, in der minne, zou worden bygelegd (*p*)." 1731.

't Verdrag van Weenen was zo dra niet getekend, of men kreeg 'er tyding van aan 't Fransche Hof, daar men te vooren niets met zekerheid van de handeling geweeten hadt. Het sluiten van dit Verdrag veranderde de natuur der handelinge, die te Soissons begonnen, en aan 't Fransche Hof vervolgd was, zo t'eenemaal

(*p*) Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom* III. *P.* II. *p.* 288, 293. ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 13. Europ. Merc. *Jan* — *Juny* 1731. *bl.* 168.

1731. maal van gedaante, dat de Heer Hurgronje, die tot nu toe in Frankryk gebleeven was, zo dra hy dit gewigtig nieuws vernomen hadt, in 't begin van Grasmaand, naar den Haage keerde (q). En toen eerst mogt men de Byeenkomst te Soissons, uit welke de Verdragen van Seville en Weenen waren voortgekomen, voor geheellyk geëindigd rekenen.

XIII. De Staaten worden verzogt, om 'er, als voornaame handelende Party, in te treeden.

De Keizer en de Koning van Groot-Britanje gaven den Staaten kennis van 't geslooten Verdrag, door hunne buitengewoone Gezanten, *François Wenseslaus*, *Graaf van Sinzendorff*, en *Filips*, *Graaf van Chesterfield*, hen, ernstelyk, verzoekende, om 'er, als voornaame handelende Party, deel in te willen neemen (r). De Graaf van Sinzendorf merkte, in 't byzonder, aan „ dat, hierdoor, de oude „ en naauwe vriendschap, tusschen den Keizer, den Koning van Groot-Britanje en de „ Staaten, zou konnen geagt worden, volkomenlyk, hersteld te zyn." Wegens 't sluiten van dit Verdrag, buiten kennis van hunne Hoog-Mogendheden, verschoonden beide de Gezanten zig, ten beste mogelyk, aanwyzende, dat zulks vereischt was geworden, om de handeling te beter geheim te konnen houden (s). Ondertusschen, is het ten hoogste waarschynlyk, dat een of twee voornaame Amptenaars van den Staat, en veelligt ook eenige weinige Leden der Regeeringe kennis gehad hadden van 't gene, te Weenen, gehandeld

(q) Verbaal der extr. Ambassad. *Dec.* 1730. *Jan.* 1731. *MS. Byl. N.* 218.
(r) Resol. Gener. *Sabb.* 5 *May* 1731.
(s) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 99.

deld werdt. De algemeene Staaten besloten, terstond, het Verdrag, waarvan hun een Afschrift was overgeleverd, te zenden aan de byzondere Gewesten. Ook schreeven zy den Staaten derzelven, op den zevenden van Grasmaand „ dat de Graaf van Chesterfield hun „ verklaard hadt, dat de Koning van Groot- „ Britanje, als Keurvorst van Hanover, een „ byzonder Verdrag gemaakt hadt met den „ Keizer, waarin hy beloofd hadt, de *Prag-* „ *matike Sanctie*, ook in deeze hoedanigheid, „ te zullen handhaaven." Voorts, de byzondere Staaten verzogt hebbende, dat zy, ernstelyk, wilden raadpleegen op de aanneeming van het Weener Verdrag, merkten zy aan, „ dat zy nergens meer naar verlangden, dan „ naar de bevestiging der algemeene Vrede, „ waarvan ook die van den Staat afhing; en „ na de herstelling der bezwaarnissen, die den „ Staat bewoogen hadden te treeden in de „ Verdragen van Hanover en Seville; zonder „ dat men zig behoefde te steeken in eenen „ kostbaaren en onzekeren oorlog. Dat zy „ deeze einden gaarne zouden willen bereiken, zonder te treeden in het Weener-Verdrag; waaruit, gewisselyk, ook zwaarigheid „ zou konnen ontstaan voor den Staat; doch „ dat zy 'er, tot hiertoe, naauwlyk kans toe „ zagen. Dat zy, hierom, de Bondgenooten „ verzogten, wel te willen overleggen, of de „ zwaarigheid, die uit het aanneemen van het „ Weener-Verdrag zou konnen ontstaan, zo „ groot ware, dat men, om dezelve te ontwyken, de voordeelen behoorde van de „ hand te wyzen, welken, door dit Verdrag,

1731.

't Verdrag van Weenen wordt aan de byzondere Gewesten gezonden, met eenen uitvoerigen brief der algemeene Staaten.

1731. „ te verwerven waren. Dat zy 't onderzoek
„ van de byzondere Punten des Verdrags
„ voor de Bondgenooten overlieten; doch dat
„ zy niet konden nalaaten, omtrent de alge-
„ meene belofte van handhaaving, welke,
„ daarby, gevorderd werdt, en byzonderlyk
„ omtrent de handhaaving der *Pragmatike*
„ *Sanctie*, waarin de meeste zwaarigheid ge-
„ legen scheen, aan te merken, 1. Dat het
„ Verdrag van Barriere, welk, in 't Weener-
„ Verdrag, bekragtigd was, tot een' grond-
„ slag stelde, dat de Oostenryksche Staaten
„ in ééne hand blyven zouden; en dat de
„ Staaten reeds verbonden waren, dat ge-
„ deelte van 's Keizers bezittingen, welk het
„ eerst stondt aangetast te worden, te be-
„ schermen. 2. Dat de Staaten ook zouden
„ getreden zyn in 't viervoudig Verbond van
„ den jaare 1718, waarby men zig tot eene
„ veel uitgebreider handhaavinge zou hebben
„ moeten verpligten: dat zulks wel, op ze-
„ kere voorwaarden, geschied zou zyn; doch
„ dat deeze voorwaarden niets gemeens had-
„ den met de tegenwoordige zaaken, en dat
„ de Staaten, om zig te redden uit de ver-
„ warring, waarin men zig bevondt, nog on-
„ langs, besllooten hadden, den Keizer te
„ handhaaven, in 't bezit zyner Staaten in
„ Italie. 3. Dat het oogmerk der handhaa-
„ vinge, zynde de Oostenrykſche Staaten in
„ ééne hand te bewaaren, en daardoor het
„ evenwigt van Europa te behouden, zeer
„ wel overeenkwam met het groot belang van
„ den Staat, en met de jongste Verdragen
„ van Vrede. 4. Dat, gelyk de Staaten den

„ Kei-

„ Keizer de handhaaving toezeiden; de Keizer het zelfde deedt aan de Staaten: 't welk van veel gewigts voor hun zyn moest, om den grooten invloed, dien hy hadt, op de raadpleegingen der Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks. 5. Dat, eindelyk, de belofte van handhaavinge, in een onzeker toekomend geval, van minder belang scheen te moeten gerekend worden, dan de tegenwoordige verwarring der zaaken, die, na 't verloop der zeven jaaren, by de voorafgaande Punten des jaars 1727 bepaald, nog stondt toe te neemen, zo men zig, vooraf, niet verdroege met den Keizer, waartoe, zonder de gemelde handhaaving, geen middel scheen. Over 't Verdrag in 't algemeen, viel nog aan te merken, dat, gelyk men, by het zelve, voldoening bezorgd hadt aan Spanje, overeenkomstig met het viervoudig Verbond en het Verdrag van Seville, men niet het minste hadt vastgesteld, waarby Frankryk belang hadt, veel min zig beledigd kon agten: welke aanmerking van te meer gewigt was, om dat, onaangezien de verzoening met den Keizer, de vriendschap met Frankryk niet te sterk kon aangekweekt worden. Op al 't welke, zy verzogten, dat de Bondgenooten, in derzelver byzondere Staatsvergaderingen, behoorlyk agt wilden slaan (*t*)." 1731.

De brief, van welken wy spreeken, stelde de zwaarigheden, welken de Staaten vinden kon- XIV. Aanmerkingen

(*t*) Missiven van hunne Hoog-Mog. van 7 *April* en 2 *Juny* 1731. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 176.

1731.

over 't Weener-Verdrag, met opzigt op 't belang der Staaten.

konden, in 't aanneemen van 't Weener-Verdrag, duidelyk voor. De handhaaving van 's Keizers *Pragmatike Sanctie* kon hen, in gevolg van tyd, ligtelyk, inwikkelen in eenen oorlog, en scheen kwalyk te moeten genomen worden aan 't Fransche Hof, welk belang hadt, by de verdeeling van 's Keizers nalaatenschap, waardoor de magt van 't Huis van Oostenryk merkelyk verzwakken moest. Ook was te verwagten, dat eenige Duitsche Vorsten, die aanspraak maakten op de Oostenryksche nalaatenschap, ongaarne zouden zien, dat de Staaten eene schikking handhaafden, waarby zy van hunnen eisch op deeze nalaatenschap verstteken werden. Doch van de andere zyde, hadden de Staaten ook wederom reden, om het evenwigt tusschen de Huizen van Oostenryk en Bourbon te bewaaren, door het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*. De loop der gemeene zaaken hadt hen verpligt, om te bewilligen in de overvoering der zesduizend Spanjaarden, waardoor de magt van 't Huis van Bourbon in Italie grooter zou worden, dan zy geweest was. 't Was dan niet onbillyk, dat zy ook zorg droegen, dat het Huis van Oostenryk niet verzwakt werdt, na 't afsterven des Keizers: 't welk best, door 't handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, by 't Weener-Verdrag vastgesteld, geschieden kon (*u*). En dit Verdrag verzekerde hen, daarenboven, van de vernietiging der Oostendesche Maatschappye, waarmaar zy, sedert eenige jaaren, sterk gestaan

(*u*) *Voiez* Lettre de D. M. a L. C. D. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* VI. *p.* 64.

ſtaan hadden, behalve dat de zaak van Ooſtfriesland, by het zelfde Verdrag, gebragt werdt op eenen voet, waarin zy, naar reden, genoegen neemen moeſten (*v*). De redenen om in 't Weener-Verdrag te treeden ſcheenen, derhalve, naar 't oordeel der algemeene Staaten, gewigtiger dan de redenen, om zig te houden buiten de verbindteniſſen van dit Verdrag. Evenwel, draalden de Geweſten, zulken in 't byzonder, die geen groot belang by den Koophandel hadden, nog eenige maanden, eer zy beſlooten: voor welk draalen, de vrees om Frankryk te mishaagen tot een bekwaam voorwendſel verſtrekte. 1731.

De Kardinaal de Fleury, het ſluiten van het Verdrag van Weenen vernomen hebbende, hadt zig egter gelaaten als of hy deezen ſtap der Bondgenooten van Frankryk, met onverſchilligheid, en zelfs met genoegen, beſchouwde. Doch men hieldt hem en 't Franſche Hof verdagt van 't verſpreiden van eenige gedrukte ſchriften (*w*), die enkelyk ingerigt ſcheenen, om argwaan tegen Groot-Britanje te verwekken, en de Staaten afkeerig te maaken van het Weener-Verdrag (*x*). Onder anderen, werdt hun, in deeze ſchriften, als eene zwaarigheid, voorgeworpen, dat zy, Frankryk verſtoord hebbende, zelfs met Groot-Britanje vereenigd, niet in ſtaat zouden zyn, om den Keizer te verpligten, tot het houden zyner belofte, ten behoeve van Don Carlos. Doch de uit- Misnoegen aan 't Fransche Hof:

(*v*) Seconde Lettr. *dans le dit* Recueil, *Tom.* VI. *p* 79.
(*w*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 54, 101, 113.
(*x*) MONTGOM *Tom.* VIII. *p.* 330, 331, 336.

1731. uitkomst leerde haast, hoe ongegrond deeze zwarigheid ware. Ook bleeven deeze Geschriften niet onbeantwoord, van de zyde der zulken, die, hier te Lande, de aanneeming van 't Weener-Verdrag zogten te bevorderen (y). Doch sommigen melden, dat de Kardinaal de Fleury, zig, sedert eenen geruimen tyd, veele vrienden hebbende weten te verkrygen in den Vereenigden Staat, te wege bragt, dat eenige Leden der Regeeringe, van tyd tot tyd, zo veele zwarigheden inbragten tegen 't Verdrag, dat het tot in 't volgende jaar duurde, eer de Staaten besluiten konden, om 'er in te treeden (z). Ook wist men, onaangezien de onverschilligheid, die het Fransche Hof uiterlyk vertoonde, zeer wel, dat men aldaar het Verdrag van Weenen aanmerkte als eene blykbaare verbreeking van het Verdrag van Seville, door de Engelschen (a).

Vreugde aan 't Spaansche, over 't Weener-Verdrag.

Midlerwyl, was de tyding van 't sluiten van 't Weener-Verdrag, met veel vreugde, ontvangen, aan 't Spaansche Hof. De Koning en de Koningin zagen, eindelyk, hoe veel de Koning van Groot-Britanje vermogt op den Keizer. Zy gaven, terstond, last aan den Hertog van Liria, die, uit Rusland te rug gekeerd zynde, zig thans te Weenen onthieldt, om, nevens den Engelschen Gezant, Robinson, te arbeiden aan een nieuw Verdrag, tusschen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje. De Kardinaal de Fleury woelde vergeefs, om het Spaansche Hof van deeze handeliug af te trek-

(y) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 64, 79, 132, 152, 185.
(z) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 336.
(a) Verbaal der extr. Ambass. *Maart* 1731. *MS.*

trekken. De Koning van Spanje hadt, zo dra hem 't Weener-Verdrag vertoond was, den Markgraave de la Paz gelaft, om, nevens den Engelschen Gezant Keene, eene Verklaaring te tekenen, waarby de Verklaaring, in Louwmaand gedaan door den Markgraave de Castelar, volgens welke, Spanje zig van alle verbindtenis aan 't Verdrag van Seville ontslaagen rekende (*b*), ten opzigte van Groot-Britanje, t'eenemaal, ingetrokken en vernietigd werdt (*c*). Doch ten opzigte van Frankryk en de Staaten, bleef de Verklaaring van Louwmaand nog in kragt: 't welk de laatsten sterker deedt neigen, om het Weener-Verdrag te omhelzen. 1731.

De Verklaaring die nu geschiedde, was op den zesden van Zomermaand getekend te Seville, daar 't Hof zig nog onthieldt. En op den twee-entwintigsten van Hooimaand, floot men, te Weenen, het nader Verdrag tusschen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje: 't welk, in opzigt van de overvoering der Spanjaarden naar Italie, geheellyk, met dat van den zestienden van Lentemaand en met het Verdrag van Seville, overeenkwam (*d*). Het Spaansche Hof was, ondertusschen, in onderhandeling getreden met den Groot-Hertoge van Toskane, en met de Paltsgraavinne, zyne Zuster, om dezelven te beweegen, tot het erkennen van Don Carlos voor opvolger. De Groot-

XV. Nader Verdrag tusschen den Keizer, Spanje en Groot-Britanje.

(*b*) *Zie* hier voor, *bl.* 44.
(*c*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 96.
(*d*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 193. Europ. Merc. *July — Decemb.* 1731. *bl.* 34. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 307.

1731. Groot-Hertog, nu geenen steun meer hebbende aan den Keizer, moest zig wel laaten overhaalen (*e*). Men sloot eene overeenkomst, op den vyfentwintigsten van Hooimaand, die deeze erkentenis inhieldt. Ook werdt, ten zelfden dage, een voet beraamd, op welken men den Infant Don Carlos, als opvolger des Groot-Hertogs, ontvangen zou (*f*). Doch deeze handel werdt kwalyk genomen aan 't Weener-Hof, daar men 't vreemd vondt, dat de Groot-Hertog over zyne Staaten hadt durven beschikken, buiten bewilliging van den Keizer en 't Ryk, waarvan zy leenroerig geoordeeld werden (*g*). Ook was de Keizer niet voldaan, voor dat de Groot-Hertog, by zyne aanneeming van het Weener-Verdrag, welke, op den eenentwintigsten van Herfstmaand, geschiedde (*h*), verklaard hadt, dat hy, in zyne jongste handeling met het Spaansche Hof, niet beoogd hadt, iemants Regt te benadeelen. Wyders, werdt Don Carlos, die nog minderjaarig was, van onder 't gezag zyner ouderen ontslaagen, en door den Keizer, met hunne bewilliging, gesteld onder de Voogdyschap van den Groot-Hertoge van Toskane en van de Hertoginne van Parma, eerste Weduwe, Moeder der Koninginne van Spanje (*i*).

De Spaan- Alles schikte zig, midlerwyl, tot de overvoe-

(*e*) Montgon *Tom.* VIII. *p.* 343—348.
(*f*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 233, 243. Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 311, 313.
(*g*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* IX. *p.* 3.
(*h*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 248. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 310.
(*i*) *Voiez* Rousset, *Tom.* VI. *p.* 253. *Tom.* IX. *p.* 7—18. Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 316, 317, 318.

voering der Spanjaarden naar Italie, die van den Infant Don Carlos stonden gevolgd te worden. Vyfentwintig Spaansche Oorlogsschepen, en agtenveertig vaartuigen, tot het overvoeren der troepen gereed gemaakt, waren verzameld te Barcelona, alwaar ook het Krygsvolk, onder den *Graave van Charny*, byeen trok. Zestien Engelsche Oorlogsschepen, onder den Admiraal Wager, vereenigden zig met de Spaansche Vloote. In Wynmaand, gingen de troepen scheep, te Barcelona. De vereenigde Vlooten staken, den zeventienden, van land, en kwamen, nog voor 't einde der maand, aan in de haven van Livorno, daar 't Krygsvolk ontscheept werdt. Het werdt, daarna, in de sterke Plaatsen van Toskane, Parma en Piacenza verdeeld. De Infant Don Carlos kwam, in Wintermaand, in Italie aan; werdt, te Florense, voor opvolger des Groot-Hertogs, erkend, en tradt in 't daadelyk bezit der Hertogdommen Parma en Piacenza; alzo de Hertogin, laatste Weduwe, reeds in Oogstmaand te vooren, verklaard hadt, dat zy zig niet bevrugt bevondt; maar door sommigen, in dit opzigt, misleid geweest was (*k*). De Hertog-Infant geraakte dus aan 't bezit en de verwagting der Italiaansche Hertogdommen, zonder dat de Staaten der Vereenigde Gewesten, die nog niet in 't Weener-Verdrag getreden waren, reden gevonden hadden, om eenige schepen te voegen by de Vloote, die geschikt was, om de Spaansche troepen te geleiden naar Italie. Op

1731. [Spaansche] sche soldaaten worden overgevoerd naar Italie.

(*k*) Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 256—266. Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1731. *bl.* 121, 154, 211.

1731. XVI. De Bewindhebbers der Maatschappye van Oostende doen heimelyke poogingen, om hunnen handel te behouden.

Op deeze wyze, werdt, eindelyk, een punt van verscheiden' Verdragen ter uitvoeringe gebragt, waar by Spanje het meeste belang hadt. De Oostendesche Maatschappy was ook, in gevolge van de voorafgaande Punten, opgeschort voor zeven jaaren, en stondt, uit kragte van het Weener-Verdrag, geheellyk, vernietigd te worden. De Staaten hadden hiernaar lang gestaan; doch de Bewindhebbers der Oostendesche Maatschappye stelden allerlei middelen in 't werk, om de schade, welke zy van de opschorting en vernietiging huns handels te dugten hadden, te voorkomen. *Zy* hadden verscheiden' schepen uitgerust, onder vreemde vlaggen: een van welken, met een Paspoort des Konings van Poolen voorzien zynde, in den mond der Ganges, genomen werdt, door de Engelschen. Een ander, *de Apollo* genaamd, voerde Pruissische vlaggen (*l*), en liep, onder dezelven, in Herfstmaand deezes jaars, de Elve in. Die van Oostende hadden voor, de laading van dit schip, te Hamburg, te verkoopen. De Engelsche Resident *Wich*, en de Staatsche *Joan Jakob Mauritius* gaven zig veel moeite, om dit te beletten; doch terwyl men 'er over handelde, vonden die van Oostende middel, om de goederen, met de Apollo aangebragt, te verkoopen of te verdonkeren. Een ander schip, de *Sirene* genaamd, liep, in 't volgende jaar, te Kadix in, daar de laading overgescheept werdt in een' Franschen Koopvaarder, die, insgelyks, te Hamburg aankwam. Doch de goederen

(*l*) Resol. Holl. 18 *July* 1731. bl. 582.

ren werden, op 's Keizers uitdrukkelyken last, in beslag genomen, en niet dan met moeite wederom vry gekreegen. De Wethouderschap van Hamburg gaf, om aan 's Keizers begeerte, en aan 't verlangen van Groot-Britanje en de Staaten te voldoen, in Louwmaand des jaars 1734, een bevel uit, waarby aan de geweezen' Maatschappye van Oostende, en aan alle ingezetenen der Oostenrykſche Nederlanden verbooden werdt, eenigen hunner schepen, uit de Indien komende, in de Haven deezer Stad te voeren, of eenige Indische waaren, met zulke schepen aangebragt, aldaar te verkoopen (*m*): waarna deeze flinksche handel te niet liep. 1731.

Doch de drift, welke die van Oostende toonden, tot het voortzetten der Vaarte op Oostindie, en de poogingen, welken Groot-Britanje en de Staaten aanwendden, om hun deezen handel, geheellyk, te beletten, verwekten, omtrent deezen tyd, ook andere Mogendheden tot het verleenen van nieuwe Oktrojen aan haare Onderzaaten, tot de Vaart op de Indien. De Koning van Zweeden, bewoogen door den gewezen Amsterdamschen Koopman, Jozias van Asperen (*n*), regtte, in Zomermaand deezes jaars, ten behoeve van *Henrik Koning* en de zynen, eene Indische Maatschappy op, te Gottenburg (*o*), en gaf 'er den Koning van Groot-Britanje en den Staaten der Vereenigde Gewesten, terstond, beleefdelyk, kennis van, hun verzoekende, dat zy de nieuwe

Oostindische Maatschappy, te Gottenburg, door den Koning van Zweeden opgeregt.

(*m*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* VIII. *p.* 302—343, 479.
(*n*) *Zie* Europ. Merc *July*— *Dec.* 1731. *bl.* 81.
(*o*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 305.

1731. we Maatschappy niet wilden hinderlyk zyn, in haaren handel. De Staaten antwoordden, „ dat de Koning ligtelyk weeten kon, dat de „ Zweedsche Maatschappy niet dan nadeelig „ kon zyn aan de Oostindische Maatschappy „ hunner Landen; dat zy dezelve, om deeze „ reden, niet zouden konnen begunstigen; „ doch dat zy, desonaangezien, gezind blee- „ ven, om naauwe vriendschap te onderhou- „ den met zyne Majesteit, en zynen onder- „ daanen allerlei hulp te bewyzen." Ook toonden zy dit, twee jaaren laater, ter gelegenheid, dat zeker Zweedsch Oostindisch schip, op de te rug reize van China, door de kruissers der Nederlandsche Maatschappye, in de Straat van Sonda genomen, en te Batavia opgebragt was; terstond orde stellende, dat het zelve wederom vry gegeven werdt (p). De Koning van Spanje regtte, in 't jaar 1733, ook eene Filippynsche Maatschappy op, die op de Filippynsche Eilanden in Oostindie handelen zou (q). Doch deeze Maatschappy, welke Groot-Britanje en de Staaten ook hielden te stryden met de oude Verdragen, ging, eerlang, van zelve, te niet (r). De Zweedsche Maatschappy is, daarentegen, in stand gebleeven, en duurt nog tegenwoordig. De Staaten hadden, ondertusschen, hunnen onderzaaten, het deel neemen in vreemde Maatschappyen van Koophandel, wederom, ernstelyk verbooden (s).

De

(p) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VIII. *p.* 343—368.
(q) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 418.
(r) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VIII. *p.* 369—403.
(s) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 413.

De Kapitein Kornelis Schryver, met drie Oorlogsschepen gezeild zynde naar Algiers, om slaaven te lossen, sloot, in Oogstmaand deezes jaars, met den Dey *Abdy Bascha*, eene vernieuwing van 't Verdrag van den jaare 1726, welk, te gelyk, met eenige punten vermeerderd werdt. Onder anderen, werdt beraamd „ dat de Oostindische schepen ook met Turk- „ sche Passen voorzien zouden zyn; die egter „ niet, gelyk de gemeene Passen, alleenlyk „ voor drie jaaren, maar voor altoos goed „ zouden wezen, mids zy voortaan gesterkt „ waren, met het groot zegel der algemeene „ Staaten (*t*)." 1731. Vernieuwing der Vrede met Algiers.

Fredrik de IV, Koning van Deenemarke, op den twaalfden van Wynmaand des voorleeden jaars overleeden zynde, was opgevolgd door zynen Zoon, *Christiaan den VI* (*u*). En deeze Vorst hadt naauwlyks een jaar geregeerd, toen het den Heere *Gillis Coymans*, Gezant der algemeene Staaten, gelukte, de openstaande geschillen, tusschen Deenemarke en deezen Staat, waarover, zo veele jaaren, vergeefs, gehandeld was (*v*), eindelyk, tot wederzydsch genoegen, af te doen (*w*). Men kwam overeen, dat de Staaten den Koning, voor alle agterstallen der onderstandgelden, 314456 guldens en 4 stuivers betaalen zouden: de helft terstond, en de wederhelft over zes maanden; daar af trekkende 63031 guldens', zynde den beloop der waaren, welken de Kroon, Geschillen met Deenemarke afgedaan.

(*t*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1731. *bl.* 115.
(*u*) MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 291.
(*v*) Verhaal der extr. Ambass. *MS. Byl. N.* 79.
(*w*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1731. *bl.* 174.

1731. Kroon, geduurende den jongsten oorlog in 't Noorden, uit eenige Staatsche Koopvaardyschepen, hadt doen ligten. Daarbenevens, zoude de Staaten den Koning, voor agterstallige soldy zyner troepen, 531790 guldens, in vier reizen, terstond, en van drie tot drie maanden, voldoen, daar af trekkende, t'elken reize, een vierde van de schulden, die deeze troepen, hier te Lande, gemaakt hadden, en die op 162691 guldens berekend waren. De beslissing van 't geschil over 131255 guldens 10 stuivers, wegens soldye, verdiend na dat de Deensche troepen zig, in 't jaar 1713, van het Engelsche Leger afgezonderd hadden, werdt tot nadere gelegenheid uitgesteld (x).

XVII. Vervolging in Piemont geeft gelegenheid tot eene verzameling van penningen voor de verdreeven' Dalluiden.

De vervolgingen of verdrukkingen der Protestanten, aan verscheiden' oorden, hielden nog aan, ten deezen tyde. Karel Emmanuel, Koning van Sardinie, weigerde, naar 't oordeel van verscheiden' Protestantsche Mogendheden, zynen Onderzaaten in de Dalen van Piemont, de vryheid van Godsdienstoefening, welke hun, by voorgaande Overeenkomsten, vergund was. De Staaten schreeven 'er den Koning een en andermaal over (y). Doch eenige byzondere redenen van Staat verhinderden hem, thans, veel gehoors te verleenen aan der Staaten voorspraak. Hy was, in Herfstmaand des voorleeden jaars, in gevolge van den afstand zyns Vaders, Victor Amadeus den II., aan de Kroon geraakt, en volgde, ten opzigte der gemeene zaaken van Europa, andere maatregels dan zyn

(x) Convention *entre* le Roy de Dannemarc & les Etats Gen. *du* 3e *Sept.* 1731.

(y) Resol. Holl. 21 *April* 1730. *bl.* 307. *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1731. *bl.* 150.

1731.

zyn Vader, die, tot op 't laatst zyner Regeeringe, immers zo veel uiterlyk bleek, naauw met den Keizer verbonden geweest was, gevolgd hadt (z). Hieruit onstondt verkoeling in de vriendschap, tusschen hem en de Staaten. Veele Dalluiden beslooten, derhalve, de wyk te neemen naar Zwitserland. Doch alzo zy hier naauwlyks onderhoud bekomen konden, vonden verscheiden' Protestantsche Mogendheden geraaden, algemeene geldverzamelingen te laaten doen ten behoeve deezer verdreevenen. De Staaten van Holland stelden hiertoe den tienden van Herfstmaand vast: op welken dag, in alle de Steden en Dorpen van dit Gewest, meer dan driehonderd en agtduizend guldens verzameld werdt (a). Doch deeze penningen zyn lang in bewaaringe van hunne Edele Groot-Mogendheden gebleeven; die, zo in 't gemeen geloofd werdt, omtrent den nood der verdreevenen, berigten ontvangen hadden, welken niet te wel met de waarheid overeenkwaamen. In den jaaren 1733 en 1734, kwamen 'er egter eenige honderden van deeze Luiden afzakken naar Holland, alwaar zy in de kleinste Steden en ten platten Lande geplaatst werden (b).

XVIII. Verdrukking in 't Aarsbisdom Saltzburg.

In 't Aartsbisdom Saltzburg, was, al in de voorgaande eeuwe, eene heimelyke Gemeente van Lutherschen geweest, die toen, uit het Tefferenger Dal, daar zy zig onthieldt, ver-

(z) *Voiez* MONTGON *Tom.* VIII. *p.* 256—263.
(a) Resol. Holl. 19 *July* 1731. *bl.* 583. *Zie* Europ. Merc. *July—Decemb* 1731 *bl.* 89, 28, 313.
(b) Resol. Holl. 28 *Oct* 18, 25, 27 *Nov.* 1733. *bl.* 996, 1050, 1065, 1071. 23 *July*, 13 *Aug.* 1734. *bl.* 462, 463, 540.

1731. verdreeven was. Doch haare Leer hadt, door den tyd, zo veel opgang gemaakt, dat de bedekte belyders derzelve, tegenwoordig, zo geloofd werdt, tot agttienduizend of negentienduizend, waren aangegroeid. *Zy* begeerden, derhalve, vryheid van Godsdienstoefening, en vervoegden zig, ten deezen einde, na dat hun dezelve, door den Aartsbisschop van Saltzburg, geweigerd was, met brieven van voorschryvinge van de Evangelische Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks, aan den Ryksdag te Regensburg. De vervolging, die hen drukte, bewoog eenigen, zo van den kant des Aartsbisschops voorgegeven werdt, tot oproerige woorden en daaden, waarop zy, strenger dan te vooren, gehandeld wierden. De Staaten spraken, hierop, voor de verdrukten, te Regensburg (*c*). De Koningen van Deenemarke en Pruissen trokken zig, insgelyks, hunne zaak aan. Men begeerde, dat hun, ten minste, het regt om 't Land te verlaaten niet mogt geweigerd worden, konnende zy het zelve vorderen, uit kragte der Westfaalsche Vrede. Ook werden zy, in 't volgende jaar, ten Lande uit verdreeven, zonder eenigen hunner geringe goederen te mogen medeneemen. De Koning van Pruissen ontving 'er veelen, in zyn Land. De Staaten der Vereenigde Gewesten booden ook aan, driehonderd Saltzburgsche Huisgezinnen te ontvangen binnen hun gebied, daar zy vryheid van Godsdienst, en alle de voorregten der ingezetenen genieten zouden. Ook zou men hun Predikanten en

Eenige honderden uitgeweeken Saltzburgers komen herwaards.

(*c*) Resol. Holl. 14 *Dec.* 1731. *bl.* 1029.

1731.

en Schoolmeesters bezorgen, op kosten van den Staat. Zy zouden, buiten hunne kosten, herwaards gevoerd, en voor eerst van onderhoud voorzien worden, tot dat zy in staat geraakt waren, om door eigen arbeid te bestaan (*d*). De Regeering van 't Vrye van Sluis, in aanmerking neemende, dat 'er jaarlyks wel twaalf- of veertienhonderd opgezetenen van Oostenryksch Vlaanderen, in 't Land van de Vryen, kwamen arbeiden, die 't gene zy overwonnen, des Winters, buiten 't gebied van den Staat, gingen verteeren; hadden den algemeenen Staaten voorgeslaagen, dat zy gaarne een goed getal van Saltzburgsche Huisgezinnen, in 't Vrye, ontvangen, en aan werk helpen zouden (*e*). De Resident der Staaten te Regensburg *Gallieres* nam, hierop, omtrent agthonderd Saltzburgers aan, die, in de Lente des jaars 1733, te schepe, in Nieuwerhaven, by Breskens, in 't Land van Kadzand, aankwamen. Hier werden zy verdeeld, en van werk voorzien. Doch men bevondt, eerlang, dat 'er veelen onder waren, die de verwagting niet beantwoordden, welken men van hun gehad hadt. Eenigen gingen, kort na hunne aankomst, by de Roomschgezinden, ter Misse. Veelen begeerden, van tyd tot tyd, verlof, om wederom te mogen vertrekken. Sommigen verliepen, zonder verlof. 't Getal der aangekomenen dunde, allengskens, zo sterk, dat

en worden, in 't Land van Kadzand, geplaatst.

(*d*) Europ. Merc. *Juny — Dec.* 1731. *bl.* 43, 76, 132, 224—229, 265, 281 *Jan. — Juny* 1732. *bl.* 49, 94, 131, 185. *July — Dec.* 1732. *bl.* 193, 247, 274.

(*e*) Resol. Holl. 9 *July* 1733. *bl.* 798. Notul. Zeel. 7 *Nov.* 1732. *bl.* 311.

1731. dat 'er naauwlyks tweehonderd overgebleeven zyn; voor welken egter, eenige jaaren laater, eene Kerk gestigt is, in 't Dorp Groede, alwaar zig de meesten hebben nedergeslaagen. De Predikant trekt zeshonderd guldens in 't jaar van de Staaten (*f*).

De Prins van Oranje doet den eed als Erfstadhouder van Friesland.

De Prins van Oranje en Nassau, op den eersten van Herfstmaand deezes jaars 1731, twintig jaaren bereikt hebbende, deedt, drie dagen daarna, te Leeuwaarden, den eed, op den gewoonlyken * Lastbrief en † Berigtschrift, als Erfstadhouder en Kapitein-Generaal van Friesland (*g*).

* *Commissie.*
† *Instructie.*

XIX. De Staaten treeden, eindelyk, in 't Weener-Verdrag.

De Graaven van Sinzendorff en Chesterfield handelden, midlerwyl, in den Haage, om de Staaten te beweegen tot het aanneemen van het Weener-Verdrag, als voornaame handelende Party. Eene der zwaarigheden in dit Verdrag, de overvoering der Spanjaarden naar Italie, was reeds weggenomen, zonder dat 'er de Staaten de hand toe geleend hadden. Doch de Gewesten hadden 'er nog andere zwaarigheden in gevonden, waarom men niet besluiten kon, het Verdrag, eenvoudiglyk, te ondertekenen. Men ontwierp, van wederzyde, verscheiden' Akten van aanneeminge, daar altoos het een of het ander punt in was, waarin men niet eenpaariglyk bewilligen kon. Na
1732. veel raadpleegens en handelens (*h*), kwam men, eindelyk, overeen, wegens eene *Akte van toetreedinge* tot het Weener-Verdrag, welke, den twin-

(*f*) *Zie* Tegenwoord. Staat der Vereen. Nederl. II. *Deel*, *bl.* 475
(*g*) Europ. Merc. *July — Sept.* 1731. *bl.* 138.
(*h*) Resol. Gener. *Veneris* 2 *Nov.* 1731.

twintigsten van Sprokkelmaand des jaars 1732, getekend werdt. De Staaten verklaarden, by dezelve „ dat zy, zig verzekerd houdende, „ dat met de algemeene en wederzydsche „ handhaaving, welke, in 't *eerste* Lid van 't „ Weener Verdrag, beloofd werdt, niet werdt „ gezien op de handhaaving van eenige onbe- „ kende Verdragen, in dit Verdrag traden, „ als voornaame handelende Party. De Graa- „ ven van Sinzendorff en Chesterfield verze- „ kerden, daarenboven, dat de zin, welken „ de Staaten aan het gemelde eerste Lid ge- „ geven hadden, de waare zin was. De on- „ derstand, welken men elkanderen bewyzen „ zou, twee maanden na dat dezelve gevor- „ derd was, zou, ten opzigte van den Kei- „ zer en Groot-Britanje, bestaan in agtdui- „ zen Knegten en vierduizend Paarden, en „ ten opzigte van de Staaten, in vierduizend „ Knegten en duizend Paarden; doch zo dee- „ ze onderstand, voor Italie, Hongarye of „ eenige Landen daaromtrent, gevorderd „ werdt, zouden de Staatsn, met schepen „ of geld naar evenredigheid, volstaan kon- „ nen. Ook zou de Keizer, zelfs in andere „ Landen, schepen of geld, in de plaats van „ manschap, van hun mogen vorderen. En „ zo de beraamde onderstand niet voldoen „ mogt, zou men wegens grooter' onder- „ stand, overeenkomen: zullende men elkan- „ deren, des noods, uit al zyn vermogen, „ bystaan, en zelfs den oorlog verklaaren aan „ den vyand van éénen der Bondgenooten. „ In 't stuk van den Koophandel op Westin- „ die, zou men zig gedraagen, naar de Mun-

1732. Inhoud van de Akte hunner toetreedinge.

 „ ster-

1732. „ ſterſche Vrede. De Keizer zou alle Vaart
„ op Ooſtindie uit de Ooſtenrykſche Neder-
„ landen, en uit alle anderen, welken, ten
„ tyde van Karel den II, onder de Spaanſche
„ heerſchappy behoord hadden, voor altoos,
„ doen ophouden. Doch de Ooſtendeſche
„ Maatſchappy zou de waaren, reeds uit de
„ Indien aangebragt, te Ooſtende of elders,
„ mogen doen verkoopen. Ook zou zy nog
„ twee ſchepen, voor ééne reize, naar Ooſt-
„ indie mogen zenden, die egter niet langer
„ dan negenentwintig maanden, 't geval van
„ ſchipbreuk alleen uitgenomen, te rekenen
„ van den eerſten van Wynmaand deezes
„ jaars 1732, zouden mogen uitblyven; en
„ welker naamen men, vooraf, zou moeten
„ opgeeven, wanneer de Staaten hun van
„ vrygeleide brieven zouden voorzien." By een
afzonderlyk Punt, was nog beraamd „ dat,
„ zo 't gebeuren mogt, dat ééne der Aarts-
„ hertoginnen, op welke 's Keizers nalaaten-
„ ſchap, in gevolge der *Pragmatike Sanctie*,
„ verſterven moeſt, in de egt tragt met ee-
„ nen Vorſt, zo magtig en ryk, dat zulks,
„ met reden, voor de behoudenis der ruſte
„ en des evenwigts van Europa, mogt doen
„ vreezen; het deezen Vorſt vryſtaan zou,
„ of eenigen zyner Staaten, aan eenen zyner
„ naaſtbeſtaanden, af te ſtaan, of zig niet te
„ behelpen met de belofte, by 't Weener-
„ Verdrag gedaan, tot handhaavinge der *Prag-*
„ *matike Sanctie:* zullende Groot-Britanje en
„ de Staaten, zo zulk een Vorſt, met de
„ Aartshertoginne huwende, alle zyne Heer-
„ lykheden behouden wilde, niet tot de hand-

„ haa-

„ haavinge der *Pragmatike Sanctie* verbonden „ zyn." Voorts, werdt de Verklaaring des Keizers, omtrent de zaaken van Oostfriesland, by de Akte, van welke wy spreeken, nog een weinig veranderd en vermeerderd. Onder anderen, werdt 'er nu in gezeid „ dat de „ Overeenkomsten, waarin partyen, wederzyds, vryelyk bewilligd hadden, van kragt „ zouden zyn; dat die van Embden en derzelver aanhangers in den zelfden staat zouden hersteld worden, als waarin zy, voor „ de onlusten, geweest waren; dat, in alles „ wat, sedert het jaar 1721, door den Keizerlyken Hofraad, bevolen was, nimmer „ was gezien, en ook nog niet gezien werdt „ op de bezettingen der Staaten in Embden „ en Lieroord, en dat de Keizer altoos byzondere zorg draagen zou, dat de Intrest „ der penningen, door de Stenden van Oostfriesland en de Stad Embden, van de ingezetenen der Vereenigde Gewesten, opgenomen, en de Hoofdsom, volgens de „ schuldbrieven, daarvan gemaakt, zouden „ betaald worden (*i*)." 1732.

XX. Aanmerkingen over de toetreedinge der Staaten tot het Weener-Verdrag.

Met het tekenen deezer Akte, welk, door de Graaven van Sinzendorff en Chesterfield, en door de Gevolmagtigden van alle de Vereenigde Gewesten, behalve door dien van Stad en Lande, geschiedde, werdt, eindelyk, de laatste hand gelegd aan de vernietiging der Oostendesche Maatschappye, welker opregting, sedert eenige jaaren, de voornaamste Mo-

gend-

(*i*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 291. Rousset Recueil, *Tom.* VI. *p.* 411.

1732. gendheden van Europa verdeeld gehouden hadt: hoewel het Oktroi dier Maatschappye niet ingetrokken werdt, en de deelgenooten in dezelve nog voortgingen, met eenigen heimelyken handel te dryven op de Indien (*k*). De Oostfriesche onlusten werden, tot redelyk genoegen der Vereenigde Gewesten (*l*), bygelegd; doch de punten, omtrent welken men overeengekomen was, werden, door 't Weener Hof, niet naargekomen, naar behooren: 't welk, naderhand, dikwils, stof tot klaagen gaf (*m*). De Staaten waren, om hunne oogmerken, in deeze twee opzigten, te bereiken, genoodzaakt geweest, zig, langer dan zy anders gedaan zouden hebben, te wederhouden van het hervatten der voorige maatregelen, volgens welken zy naauw verbonden geweest waren met het Huis van Oostenryk. De verbindtenis met Frankryk, onder de minderjaarigheid des tegenwoordigen Konings, verpligt, te hen niet, om van deeze maatregels af te wyken; om dat de Hertog van Orleans, die 't Ryk, in dien tyd, regeerde, een strydig belang hebbende met dat van den Koning van Spanje, zig zogt te verbinden met de oude Bondgenooten van het Huis van Oostenryk; die hierom Frankryks zyde konden houden, zonder hunne verbindtenis aan dit Huis te krenken. Doch toen Frankryk en Spanje, naderhand, wederom eene lyn begonden te trekken, en Groot-Britanje eerst, en daarna ook de

(*k*) Resol. Gener. 3, 19 *Nov.* 1732. 13 *April* 1736. *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 334.
(*l*) Resol. Gener. *Jovis* 10 *May* 1731.
(*m*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 334.

de Staaten, door de styfzinnigheid van 't Weener Hof in 't handhaaven der Oostendesche Maatschappye, gedrongen werden te bewilligen in 't overvoeren der Spanjaarden, waardoor de magt van 't Huis van Bourbon uitgebreid werdt in Italie; zagen Groot Britanje en de Staaten zig haast in de noodzaakelykheid gebragt, om, wildenze het evenwig van magt niet te sterk doen overslaan naar de zyde van het Huis van Bourbon, zig, wederom, gelyk voorheen, naauw te verbinden met het Huis van Oostenryk. Dit geschiedde, door het Weener-Verdrag, waarby zy zig tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie* verbonden. De Staaten, het misnoegen en den argwaan van Frankryk voorkomen willende, hadden egter de voorzigtigheid van te bedingen, dat men tot deeze handhaaving niet verpligt zou zyn, zo de Aartshertogin, op welke 's Keizers Staaten mogten versterven, zig met eenen al te magtigen Vorst in de egt begaf, ten ware deeze Vorst een gedeelte zyner Staaten wilde afstaan. Hieruit, was ligtelyk op te maaken, dat men ongaarne zien zou, dat 's Keizers Dogter aan eenen Spaanschen, veel min aan eenen Franschen Prins ten Huwelyk gegeven werdt. Ook was zulks, in de tegenwoordige omstandigheden, om verscheiden' redenen, niet te verwagten. Onder de Duitsche Prinsen, was 'er ook geen, aan welken men denken kon, dat de Keizer zyne oudste Dogter ten Huwelyk zou willen besteeden. Doch *François de III., Hertog van Lotharingen*, die zynen Vader Leopold, in de Lente des jaars 1729, op-

1732.

De Hertog van Lotharingen

1732. opgevolgd was in de Regeeringe (*n*), werdt, in 't algemeen, aangemerkt, als geschikt tot eenen Egtgenoot voor de Aartshertoginne, *Maria Theresia*. Hy hadt, in 't voorleeden jaar, eene reis gedaan naar Holland en Engeland (*o*), en, by deeze gelegenheid, gezogt, de gunst des Konings van Groot-Britanje en der algemeene Staaten te winnen. Doch Frankryk hadt, ter oorzaake der gelegenheid van Lotharingen, belang, om dit Huwelyk, ware 't mogelyk, te verhinderen. Groot-Britanje en de Staaten zagen 't, daarentegen, niet ongaarne, en de Staaten bewilligden, naar alle waarschynlykheid, te eerder in 't handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, om dat zy van 's Keizers oogmerk, omtrent het Huwelyk zyner oudste Dogter, onderregt waren.

komt in Holland.

XXI. Verbond tusschen den Keizer, Rusland en Deenemarke.

De Keizer, die 't van zyn belang rekende, dat veele Mogendheden de Pragmatike Sanctie beloofden te handhaaven, sloot, op den zesentwintigsten van Bloeimaand, te Koppenhagen, een Verbond met de Keizerinne van Rusland en met den Koning van Deenemarke, waarby beide deeze Mogendheden deeze handhaaving op zig namen. Doch om den Koning van Deenemarke hiertoe te beweegen, hadden de twee andere Mogendheden beloofd, hun best te zullen doen, om den Hertog van Holstein over te haalen tot den afstand van 't Hertogdom Sleeswyk, mids hem, daarvoor, door den Koning van Deenemarke, een millioen Ryksdaalers betaald werdt (*p*). De tegenwoordi-

(*n*) Montgon *Tom*. VII. *p*. 237.
(*o*) *Zie* Europ. Merc. *July*—*Dec*. 1731. *bl*. 178, 204, 238.
(*p*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom*. VII. *p*. 46.

dige Keizerin van Rusland was zo geneigd niet, om de belangen des Hertogs van Holstein te bevorderen, als men, onder de drie voorgaande Regeeringen, geweest was. Zy hadt eene andere schikking op de opvolging beraamd, volgens welke, haare Zuster of Zusters kinderen haar opvolgen moesten; in welke schikking, schoon nog niet bekend gemaakt, zy haare Onderdaanen, by plegtigen eede, hadt doen bewilligen (*q*). De Zoon des Hertogs van Holstein, die uit eene Dogter van Peter den I. gebooren was, werdt, derhalve, uitgesloten van het regt tot de opvolginge, welke hem, door Keizerinne Katharina, toegeschikt was (*r*). Hieruit bleek, hoe weinig men zig, thans, aan 't Russische Hof, de belangen des Hertogs van Holstein aantrok. De inhoud van 't Verbond met den Keizer en den Koning van Deenemarke bevestigde dit nog nader. Doch de Hertog van Holstein *protesteerde* tegen dit Verbond, zo dra hy 'er kennis van kreeg (*s*). Op den Ryksdag te Regensburg, werden ook, omtrent deezen tyd, van 's Keizers wege, ernstige poogingen aangewend, om de Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks, tot het handhaaven der *Pragmatike Sanctie*, over te haalen. Doch de Keurvorsten van Beieren, Saxen en de Palts maakten 'er zwaarigheid in. De Keizer nogtans, de meeste stemmen op zyne zyde hebbende, beweerde, dat men, by meerderheid van stemmen, behoorde te besluiten. Doch men kon elkanderen, hierover,

1732.

(*q*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom*. III. *P*. II. *p*. 325.
(*r*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom*. III. P. II. *p*. 128.
(*s*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom*. III. *P*. II. *p*. 324.

1732. over, niet verstaan: waarom het besluit van den Ryksdag geene genoegzaame kragt hebben kon (*t*).

Misnoegen tusschen den Keizer en Spanje.

Het goed verstand tusschen den Keizer en den Koning van Spanje was naauwlyks hersteld, of men kreeg reden om te vreezen, dat het van geenen langen duur zou zyn. Het Weener-Hof hadt te enge paalen gesteld aan de uitgestrekte oogmerken van dat van Spanje, in Italie. Het onderling mistrouwen bleef, derhalve, duuren; schoon men uiterlyk verdraagen was (*u*) De Keizer klaagde, dat men verre over de zesduizend Spanjaards gezonden hadt naar Italie, te gelyk vorderende, dat men het overschot wederom te rug trok. De Markgraaf de Monteleone, Ambassadeur der Kroone van Spanje in Italie, vondt deeze klagte gegrond, en oordeelde, dat men den Keizer eenig genoegen behoorde te geeven. Doch dit werdt hem kwalyk genomen in Spanje (*v*). De Hertog van Liria, Spaansche Ambassadeur aan 't Weener-Hof, scheen, nogtans, de herstelde vriendschap met den Keizer te willen aankweeken; en ontwierp, ten dien einde, een nieuw Verbond, tusschen de twee Mogendheden (*w*). Doch hierby bleef het. De Infant Don Carlos werdt, in Zomermaand, als toekomende Hertog van Toskane ingehuldigd, te Florense, zonder dat men, by deeze gelegenheid, gewag maakte van het regt

(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VI. *p.* 274, 278, 315 — 352. Suplem. *au* Corps Dipl *Tom.* III. P. II. *p.* 318 — 325.

(*u*) MONTGON *Tom* VIII. *p* 348.

(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* IX *p.* 18 — 32.

(*w*) *Voiez ce* Projeƈt *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* IX. *p.* 33.

regt des Keizers en des Keizerryks: 't welk nieuwe ſtof van misnoegen gaf aan het Weener-Hof (x). Doch het Hof van Spanje klaagde, van zynen kant, dat de Keizer, bevelen afzendende aan den Raad van Florenſe, gelyk hy, nog onlangs, hadt gedaan, de Oppermagt des Groot-Hertogs gehoond hadt. Ook hadt hy eenige regten, die op de Po geheeven werden, getrokken aan den Staat van Milaan, ſchoon men beweerde, dat zy tot het Hertogdom Parma behoorden; tot welk Hertogdom ook het Eiland Ponza gerekend werdt, welk de Keizer zig, insgelyks, hadt toegeëigend. De Koning van Groot-Britanje gaf zig veel moeite, om het misnoegen, wederzyds ontſtaan, weg te neemen. Zyne Gezanten handelden, hierover, te Weenen en te Madrid, tot diep in 't volgende jaar (y). Doch hunne poogingen waren vrugteloos. Het misverſtand en de argwaan vermeerderden, hand over hand. Het Franſche Hof ſtookte het vuur der oneenigheid aan, in Spanje. En de twee Hoven, die onlangs zo naauw verbonden ſcheenen, raakten haaſt in openbaaren oorlog tegen elkanderen, gelyk wy, in 't volgende Boek, zullen zien. 1732.

De Staaten der Vereenigde Geweſten, als of zy eenen naderenden oorlog verwagt hadden, onaangezien Zeeland, ſedert eenigen tyd, ſterk bleef dringen op vermindering van Krygsvolk (z), beſlooten, tot oefening hunner troepen, XXII. De Staaten verzamelen een Veldleger by

(x) Rousset Recueil, *Tom.* IX. *p.* 42—89.
(y) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* IX. *p.* 90—129.
(z) Miſſive van hunne Hoog-Mog. *van* 18 *Dec.* 1731. Notul. Zeel. 10 *July* 1732. *bl.* 177. Reſoll. Holl. 9 *July*, 24 *Octob.* 1732. *bl.* 488, 681.

1732. pen, die, in eene twintigjaarige Vrede, de voornaamste beweegingen des oorlogs ontwend waren, tegen den aanvang van Herfstmaand, een Veldleger te doen opslaan, op de vlakte van Oosterhout, naby Breda, onder 't opperbevel van den Graave van Hompesch, Generaal der Ruiterye. Het Leger bestondt uit zeventien Esquadrons Dragonders, zeven Esquadrons Ruitery, en twaalf Battaillons Voetvolk. De Prins van Oranje bevondt zig ook in 't Leger, aan 't hoofd van zyn Regement Ruitery: en vernagtte in zyne tent. De eerste dagen werden besteed, om voeder te haalen. Daarna, werden de troepen gemonsterd: voorts, hieldt men spiegelgevegten, en deedt verscheiden' andere Legeroefeningen, in 't gezigt eener talryke menigte van aanschouweren, van alle kanten herwaards samengevloeid. Het Leger scheidde, op den laatsten dag der maand: waarna de troepen zig begaven naar de Plaatsen, daar zy in bezetting lagen (*a*).

Breda, tot oefening van 't Krygsvolk.

XXIII. De Roomsche Kerk was, sedert veele jaaren, aan verscheiden' oorden, in Frankryk, in de Oostenrryksche Nederlanden, en in de Vereenigde Gewesten, met naame in Holland en in Utrecht, ontrust geworden, ter gelegenheid van eenige veroordeelde stellingen van *Kornelius Jansenius*, Bisschop van Yperen, in de voorgaande eeuwe: welke stellingen, door eenigen, omhelsd; door anderen, en door verre de meesten, verworpen werden. De eersten, welker begrippen, in verscheiden' opzigten, ge-lee-

Twist onder de Roomschgezinden deezer Landen, over zekere veroordeelde stellingen van Jansenius.

(*a*) Zie Europ. Merc. *July—Dec.* 1732. *bl.* 147.

leeken naar, of overeenkwamen met de Leere 1732.
der Hervormden, werden, hier te Lande, gunstiglyk gehandeld, door de Overheid, die geenen Pauselyken Stedehouder toeliet, dan die den aanhangeren van Jansenius, meer of min, toegedaan was. Doch de Pausen, zulks bespeurende, verbleeven de zending der Priesteren deezer Landen aan hunnen Nuncius te Brussel, of te Keulen. Klemens de XI. gaf, in Bulle
't jaar 1713, eene Bulle uit, naar 't woord, *Unigenitus.*
waarmede zy begint, de Bulle *Unigenitus* genaamd; in welke, zekere honderd en een Stellingen van eenen Franschen Pater *Quesnel*, meest allen overeenkomende met de Leere van Jansenius, veroordeeld werden (*b*). De Nuncius te Brussel deedt zyn best, om deeze Bulle ook van de Roomschgezinden deezer Landen, en vooral van de Priesters, te doen aanneemen. 't Geschiedde, door de meesten. Doch 't werdt van zulken, die de gevoelens van Jansenius waren toegedaan, van de hand geweezen. Ondertusschen, droeg de Nuncius zorg, dat niemant, als Priester, werdt ingewyd, dan die de Bulle omhelsde. De andere party, hieruit, haaren wissen ondergang voorziende, besloot, onder oogluikinge der hooge Overheid, eenen Aartsbisschop van Utrecht te doen verkiezen, door de Roomsche Geestelykheid van Utrecht, die, grootendeels, geweigerd hadt, de Bulle te omhelzen. Van deezen ontvingen, sedert, de Priesters, die de Bulle verwierpen, of Jansenius Leere waren toegedaan, hunne zending. Doch de Paus hadt ge-

(*b*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 115.

1732. geweigerd, zyne aanstelling te bevestigen: schoon hy, by de zynen, voor wettig verkooren Aartsbisschop gehouden werdt, en voortging Aartsbisschoppelyke diensten te doen. De Staat van Venetie, de eer van den Roomschen Stoel hierin geraakt vindende, hadt, in 't jaar 1725, op de Staaten begeerd, dat zy hunne Roomsch-Katholyke onderdaanen zouden verpligten, tot gehoorzaamheid aan 't Hoofd der Kerke, den Paus. Doch de Staaten antwoordden „ dat zy zulks niet zouden konnen doen, „ zonder af te wyken van een' der onverbreekbaarste Grondregelen van hun Gemeenebest, hierin bestaande, dat, *in zaaken van Godsdienst en Kerketugt*, de enkele overtuiging plaats hebben moest, *zonder den minsten dwang of geweld*; dat het „ aan eenen iegelyken vrystondt, in *zaaken* van Godsdienst, te gelooven, 't gene hy oordeelde bekwaam te zyn, om de *zaligheid* te verwerven, en waarvan hy alleen, naar de verlichting, die hy hadt, aan Gode rekenschap zou moeten geeven; dat de Staaten, den Godsdienst, waarvan zy belydenis deeden, houdende voor den besten, wenschten, dat ieder hunner Onderzaaten dien, nevens hen, beleede; doch dat zy, hieromtrent, niemant zogten te dwingen; maar elk, in tegendeel, vryheid lieten, om zulk een' Godsdienst te belyden, als hy zou goedvinden, mids hy zig gedroege, als een getrouw onderdaan, niets doende, waardoor 't gezag en de eerbied der Regeeringe, de welvaart der samenleevinge, de goede zeden en de algemeene rust zouden kon-

Merkwaardig Antwoord der Staaten aan den Gezant van Venetie.

„ nen

„ nen geſtoord, of de evennaaſten verdrukt „ worden. Dat zy, op deezen voet, tot hier- „ toe, de Roomſch-Katholyken verdraagen „ hadden, zonder kennis te neemen van der- „ zelver byzondere geſchillen, of van het „ meerder of minder ontzag, welk zy hem „ toeſchreeven, dien zy, gezamenlyk, voor „ opperſten Herder erkenden; dat zy zig ook „ niet gemoeid hadden met de verkiezing en „ inwyding van eenen zogenaamden Aarts- „ biſſchop van Utrecht, dien zy, ſedert, ver- „ ſtaan hadden, geſtorven te zyn; dat, de ge- „ voelens hunner Roomſch-Katholyke on- „ derzaaten, omtrent dit ſtuk, verſchillende, „ zy zig, volgens hunne voorgemelde grond- „ regels, niet konden bedienen van hun ge- „ zag, noch gedoogen, dat eenig vreemd ge- „ zag gebruikt werdt, om iemant te verplig- „ ten, tot het verlaaten zyner gevoelens, en „ tot eene blinde onderwerping aan hem, „ dien zy den opperſten Herder noemden; „ maar dat zy zig, in tegendeel, verpligt von- „ den, beide de partyen te beſchermen tegen „ vervolging. Dat de doorlugtige Doge van „ Venetie ligtelyk, zou konnen bezeffen, „ dat de Staaten nimmer zouden konnen toe- „ ſtaan, dat het Hof van Rome, in hunne „ Geweſten, een onbepaald gezag oefenen „ zou, welk zig zelfs verder zou uitſtrekken, „ dan het deedt in eenige Roomſchgezinde „ Landen; en waardoor de oude weereldly- „ ke Geeſtelykheid beroofd zou worden van „ de Regten welken zy meende te hebben, „ op dat men de Kerſpels en Paſtoryen van „ vreemde zendelingen voorzien zou. Alle 1732.

F 2 „ wel-

1732. „ welke redenen zy vertrouwden, den Staat „ van Venetie te zullen beweegen, om, ne„ vens hunne Hoog-Mogendheden, te arbei„ den tot het byleggen der geschillen, door „ de zagtste middelen (*c*)."

De Roomsch-gezinden, die de Bulle *Unigenitus* hadden aangenomen, verzoeken om eenen Pauselyken Vikaris in Holland. Voorwaarden, op welken men, naar 't oordeel van de Gemagtigden der Staaten, eenen Vikaris zou konnen toelaaten.

De overleeden Aartsbisschop van Utrecht was, midlerwyl, door eenen anderen opgevolgd. De aanneemers der Bulle zagen, hierin, egter zo veele zwaarigheid, dat zy zig, eerlang, vervoegden by de Staaten van Holland, begeerende dat men, hier, wederom, gelyk voorheen, eenen Apostolischen Stedehouder toeliete (*d*). De Staaten stelden, volgens gewoonte, de overweeging van dit verzoek aan eenige Gemagtigden uit hunne Vergadering, die van gevoelen waren „ dat, om „ de zwaarigheden, spruitende uit buiten„ landsche zendingen van den Internuncius te „ Brussel, of van eenen anderen, te voorkomen, „ het Plakaat van den jaare 1709, waarby „ bevolen was, dat geene zending zou wor„ den erkend, dan die, by Gecommitteerde „ Raaden, aangenomen was, naar de letter, „ behoorde te worden agtervolgd; dat de aan„ neemers der Bulle, of de zogenaamde Paus„ gezinden of Jezuitschgezinden, binnen drie „ maanden, den Gekommitteerden Raaden, „ een' of meer Persoonen zouden voorslaan, „ om, uit dezelven, eenen, als Pauselyken „ *Vicaris* of Stedehouder, toe te laaten; of „ dat, anders, tegen de Priesters, die, zon„ der behoorlyke zending, dienst deeden,

„ zou

(*c*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1732. *bl.* 141.
(*d*) Resol. Holl. 11 *Aug.* 1725. *bl.* 573.

„ zou gehandeld worden, zo als men zou vinden te behooren; dat niemant als Vikaris zou worden gedoogd, die niet aannam, zig, in 't stuk der zendinge, en in andere deelen van zyn ampt, te gedraagen, naar 's Lands Plakaaten; dat de Vikaris een gebooren Hollander zou moeten zyn, en zyne vaste woonplaats houden, binnen dit Gewest; dat hy zou moeten belooven, zig nimmer te zullen moeijen, met de *Statien* of Kerken, die thans, door Priesters, welken men Jansenisten noemde, of welken *Kornelius Joannes Barchman Wuytiers*," [zynde tegenwoordig zogenaamden Aartsbisschop van Utrecht] „ voor hunnen Kerkvoogd hielden; dat men den Gekommitteerden Raaden eene Lyst van deeze Kerken zou moeten leveren, op dat deezen zorg droegen, dat 'er geene andere Priesters in werden toegelaaten, dan die hunne zending hadden van Barchman Wuytiers, of deszelfs opvolgers; mids dezelven zig, in geenerlei Akten, die onder 't oog der Regeeringe moesten komen, den titel gaven van Aartsbisschop van Utrecht, of van eenig ander Bisdom, welk, voor de Hervorminge, alhier bestaan hadt; dat daarna niemant toevlugt zou mogen neemen tot eenige buitenlandsche zendingen, 't zy van den Nuncius te Keulen, van den Internuncius te Brussel, of van iemanr anders: en dat geene Priesters dienst zouden mogen doen, buiten hun Kerspel, dan by opengevallen Plaats, ziekte, of noodige afwezendheid, en dan nog niet dan met kennisse der Re-

1732.

1732. „ geeringe, uitgenomen alleenlyk, dat zy, in „ ftike, de Sakramenten der Roomfche Kerke zouden mogen toedienen aan bedlegerige kranken van hunne partye, die zulks „ zouden verzoeken (e)."

Eenige Predikanten berispen de raadpleegingen der Staaten van den Predikftoel.

't Gevoelen der Gemagtigden, ter Staatsvergaderinge ingebragt zynde, werdt, door die van Haarlem en verfcheiden' andere Leden, overgenomen, om, in de Vroedfchappen, verder te raadpleegen, op het toelaaten van eenen Vikaris; waartoe eenigen fcheenen te neigen, hoewel anderen, gelyk Leiden en Rotterdam, zig 'er ernftelyk tegen verklaarden. De zaak begon, van deezen tyd af, gerugt te maaken, onder 't gemeen. Eenige Predikanten gewaagden 'er van, op den Predikftoel, niet zonder den toehoorderen in te fcherpen 't gevaar, welk men van de aanftellinge van eenen Jezuitfchgezinden Vikaris te dugten hadt. Ook ftreeken fommigen eenige Leden der hooge Regeeringe door, als of hun 't belang van den gezuiverden Godsdienft niet diep genoeg ter herte ging.

Sommigen leveren Vertoogen in, tegen 't gedoogen van eenen Vikaris.

De Leidfche en Rotterdamfche Predikanten leverden zelfs fchriftelyke Vertoogen in aan de Wethouders deezer Steden, waarin zy aanweezen, „ dat „ de Vikaris, over wiens toelaating, thans „ geraadpleegd werdt, het hoofd der Jezuitfchgezinden zyn zou, die altoos voor de gevaarlykfte ingezetenen gehouden, en door „ verfcheiden' Plakaaten, uit deeze Landen „ geweerd waren. Dat de aanneemers der „ Bul-

(e) Refol. Holl. 19 *July* 1730. *bl.* 648, 29 *Juny*, 18 *Dec.* 1731 *bl.* 308, 1036. *Zie ook* Europ. Merc. *July* — *Dec*, 1732. *bl.* 153.

„ Bulle *Unigenitus* niet minder gevaarlyk wa- 1732.
„ ren te agten, om dat, in deeze Bulle, den
„ Paus de magt werdt toegeschreeven, om
„ de onderdaanen van den eed van gehoor-
„ zaamheid te ontslaan. Dat de Vikaris, op
„ den voorslag van Jezuitschgezinde Priesters
„ alleen, en niet op den voorslag der Kapit-
„ telen, wordende toegelaaten, te gevaarly-
„ ker worden zou voor den Staat; vermogen-
„ de zulk een' Vikaris de Priesters weg te zen-
„ den, naar zyn welgevallen; daar de Vika-
„ rissen, door de Kapittelen gekooren, zulks
„ niet dan om wettige redenen, en met ken-
„ nis der Kapittelen, doen mogten. Dat de
„ Vikaris, schoon een gebooren Hollander,
„ egter Jezuitschgezind zou zyn: 't welk de
„ inboorlingen aanzetten zou, om, op hoope
„ van bevordering, ook Jezuitschgezind te
„ worden. Dat het gedoogen van eenen Vi-
„ karis 't Land niet bevryden zou van de
„ geordende Priesters en Zendelingen van het
„ Roomsche Hof; die te gevaarlyker gere-
„ kend moesten worden, om dat zy inboor-
„ lingen waren, ter oorzaake van den meer-
„ deren invloed, dien zy op andere inboor-
„ lingen hadden. Dat het aanstellen van ee-
„ nen Vikaris de party der zulken, die de
„ gruwelyke Bulle *Unigenitus* niet aannamen,
„ en die reeds meer dan tweehonderd *Sta-
„ tien*, hier te Lande, verlooren hadt, nog
„ meer zou doen verzwakken; waaruit niet
„ dan een geweldige aanwas van 't Pausdom,
„ en 't bederf van den gezuiverden Gods-
„ dienst te dugten was." Beide de Vertoogen
werden besllooten, met dankzeggingen aan de

F 4 Wer-

1732. Wethouders der twee Steden, dat zy, tot hiertoe, het aanstellen van zulk een' schadelyken Vikaris hadden helpen weeren; en met ernstige beden, dat zy in deezen hunnen yver volharden wilden (*f*).

De Staaten doen de Predikanten beter onderregten en tot hunnen pligt vermaanen.

Maar in den Haage, verstondt men, dat de Predikanten, uit misverstand, of by gebrek van behoorlyke onderregting, de raadpleegingen der Staaten, ten onregte, hadden berispt, op den Predikstoel. De Gekommitteerde Raaden gaven, hierom, in Grasmaand deezes jaars, den Staaten te bedenken, of men hen niet, door bekwaame middelen, behoordé te houden tot hunnen pligt? Zy sloegen, wyders, voor „ of 't niet raadzaamer ware, eenen Vikaris, die onder 't bedwang der Staaten stondt, voor den tyd van drie jaaren alleen, te gedoogen, dan het bestier der Roomsche Kerke te laaten in de handen van 's Pausen Internuncius te Brussel, eenen Italiaan, over wien de Staaten geheel geen gebied hadden? En zo men elkanderen, gelyk te wagten was, over dit punt, niet mogt konnen verstaan, gaven zy te bedenken, of men, hangende de raadpleegingen over het zelve, geene middelen behoorde in 't werk te stellen, om den aanwas van 't Pausdom te beletten; en vooral, om de Jezuiten en de geordende Pristers te weeren?" Zy sloegen eenigen van deezé middelen voor, en de Staaten beslooten, eerlang, op het voorstel der Gekommitteerde Raaden, „ dat men den Burgemeesteren der Steden

„ zou

(*f*) Zie Europ. Merc. July—Dec. 1732. bl. 155, 158.

„ zou aanschryven, dat zy, voor zo veel zy 1732.
„ zulks noodig mogten oordeelen, de Pre-
„ kanten zouden onderregten van de waa-
„ re meening en het heilzaam oogmerk der
„ Heeren Staaten, in derzelver raadpleegin-
„ gen op 't stuk van den Vikaris; en dat zy
„ zulken, die, desonaangezien, die raadplee-
„ gingen zouden blyven bedillen, zouden
„ houden tot hunnen pligt: Dat men den
„ Kommissarissen Politicq, op de beide Si-
„ noden van Holland, gelyken last geeven
„ zou, hun, onder anderen, vermaanende,
„ om, by bekwaame gelegenheden, den Pre-
„ dikanten voor te houden, dat de Hooge
„ Overheid alleen in staat was, om te oor-
„ deelen, wat, naar omstandigheden van ty-
„ den en zaaken, behoorde te worden ge-
„ daan, tegen den aanwas van 't Pausdom;
„ waar voor hunne Edele Groot-Mogendhe-
„ den niet minder dan de Sinoden bezorgd
„ waren, zo wel als om den waaren Hervorm-
„ den Godsdienst en deszelfs belyders te be-
„ schermen, tegen de woeleryen van het Hof
„ van Rome, en deszelfs aanhang. Dat de
„ Plakaaten, op de bevoegdheid der Room-
„ sche Priesteren uitgegaan, stiptelyk zouden
„ agtervolgd worden. En dat, by 't openval-
„ len van Statien, die thans, door zoge-
„ naamde Jansenisten, bediend werden, gee-
„ ne Priesters in dezelven zouden worden toe-
„ gelaaten, dan die beloofden, de Sakramen-
„ ten niet te zullen weigeren, uit hoofde der
„ zweevende verschillen, tusschen de Janse-
„ nisten en de andere Roomschgezinden; of
„ om dat iemant zwaarigheid maakte, om de

 „ Pau-

1732. „ Pausfelyke Constitutie *Unigenitus* te erkennen, „ voor een' regel van zyn geloof (*g*)."

De toelaating van eenen Pausfelyken Vikaris blyft agter.

Over 't gedoogen van eenen Vikaris, bleeven de Leden, ondertusschen, van verschillende gedagten. Ook vreesde men, in sommige Steden, voor eene opschudding onder 't gemeen, zo men 't stuk sterker hadt willen doorzetten, ter Vergaderinge van Holland. Het bleef, derhalve, steeken: en de zending der Roomsche Priesteren, die de Bulle hadden aangenomen, geschiedde, op den voorgaanden voet. De algemeene Staaten toonden, nogtans, dat zy niet gedoogen wilden, dat deeze Bulle iemant onder hun gebied opgedrongen werdt. De Prins en Bisschop van Luik, die, nevens de Staaten, Heer van Maastricht is, hadt, onlangs, het aanneemen der Bulle, openlyk, bevolen, aan de Roomschgezinden deezer Stad; doch de Staaten vertoonden, dat zulk een bevel streedt met het regt, welk hun, als Mede-Heeren van Maastricht, toekwam, en bragten, eerlang, door ernstig en minzaam schryven, te wege (*h*), dat het wederom ingetrokken werdt.

XXIV. Ontdekking van een schadelyk gewormte, in 't Paal-

Wy hebben, in 't voorgaande gedeelte deezer Geschiedenisse, gewaagd van de gelegenheid, by welken men de Zeedyken, hier te Lande, en byzonderlyk in Westfriesland, heeft begonnen, met balken en paalwerk, te beschutten (*i*). Deeze wyze van zeeweeringe, nog geene drie eeuwen in gebruik geweest zynde, begon, om-

(*g*) Resol. Holl. 30 *April* 1732. *bl.* 234. *Zie ook* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1732. *bl.* 161.
(*h*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 372.
(*i*) IV. *Deel*, *bl.* 92.

omtrent deezen tyd, hier en daar, buiten gebruik te raaken; ter gelegenheid dat men een schadelyk ongedierte, in 't paalwerk der dykaadjen, ontdekt hadt, welk het hout doorboorde, en van binnen uithoolde: waardoor veroorzaakt werdt, dat het paalwerk, met den minsten slag van 't water, om verre gerukt, en de weerlooze zeedyken, aan verscheiden' oorden, by storm en hoogen vloed, voor een zigtbaar gevaar van doorbraak, bloot gesteld werden. 't Bederf in 't paalwerk werdt allereerst ontdekt, in den Herfst des jaars 1730, aan den Westkappelschen dyk in 't Eiland Walcheren; en omtrent een jaar laater, aan den Westfrieschen dyk by Medemblik; ook aan de Helder, op Texel (*k*), en langs de kust van Friesland. Een groot getal van paalen, by den grond afgebroken, werden, op den dyk gehaald zynde, geheel doorboord bevonden van een' weeken en slymerigen worm, die een' harden schelpagtigen kop hadt, uit twee rasp- of zaagswyze gevormde deelen bestaande, waarvan het diertje zig bediende, om vuuren-, greenen-, en zelfs eeken-hout uit te hoolen. Ter wederzyde van den weeken staart, hadt de worm ook twee schelpagtige schaaren, die, veeltyds, buiten 't hout uitstaken, en den staart, door welken het dier ademde, beschermden (*l*). De geweldige schade, die zulk een ongeagt schepsel, in korten tyd, aan 's Lands zeeweeringen toegebragt hadt, en 't gevaar van over-

1732. Paalwerk der zeedyken.

(*k*) *Zie de* Verbaalen *in de* Resol. Holl. 29, 31 *May* 1732. *bl.* 347 *enz.* 353.

(*l*) *Zie* C. BELKMEER Natuurk Verhand. *gedr.* 1733. Z. L'EPIE van de Gesteldh. van Holl: *Hoofdst.* III. IV. V.

1732. overstroominge, waarvoor Holland inzonderheid, geduurende den gantschen voorgaanden Winter, bloot gesteld geweest was, deedt veelen onderzoeken naar de oorzaak van 't kwaad, en uitzien naar middelen, om het te herstellen (m). Schrandere natuurkenners waren van oordeel, dat de Paalworm, uit Oost- of West-indie, of van nader by, uit de Noordzee, herwaards gebragt was in de schepen, waaraan menze, al voorlang, ontdekt hadt. Doch bekwaame middelen, om dit ongedierte te vernielen, vondt men niet; of ze waren te kostbaar; of niet geschikt, om aan 't paalwerk voor de dyken in 't werk gesteld te worden.

Nieuwe wyze van zeeweering door middel van steen.

Men sloeg, derhalve, verscheiden middelen voor, om de dyken, tegen den drang en slag van 't water, te beschermen, zonder zig van hout te bedienen. Eindelyk, bedagten *Pieter Straat* en *Pieter van der Deure*, in 't volgende jaar, het leggen van eene schuine glooijing van kei- en klipsteen, buitenwaards, tegen den dyk: 't welk, kort hierop, in 't werk gesteld werdt. De uitvinders verbeterden hun Ontwerp, naderhand, nog een weinig, om de gevaarlykste plaatsen aan den Westfrieschen zeedyk, op eene spoediger en min kostbaare wyze, tegen de zee te beschutten. Zy deeden de wieren, voor den aarden dyk, tot op eene zekere laagte, afspitten, en nieuwe wiervakken zetten tegen den dyk, die met paalwerk, in de oude wier geslaagen, geschoord werden. Voor dit paalwerk, lietenze eene schuine glooijing van steen leggen, tot op den grond der

(m) *Zie* onder anderen Resol. Holl. 20 *Maart* 1734. *bl.* 180.

der zee, waardoor de paalen tegen de wormen beveiligd bleeven, en de dyk weinig van den drang en slag des waters te lyden hadt (*n*). Op deeze en diergelyke wyzen, heeft men, van deezen tyd af, begonnen, de dykaadjen, aan verscheiden' oorden, veel beter te beschermen, dan eertyds, door middel van 't paalwerk alleen, plagt te geschieden. De plaag der zeewormen, om welker afwending, de Hemel, op bevel der Hooge Overheid, in de Kerken deezes Lands, ernstelyk, gesmeekt werdt (*o*), is, by de uitkomst, gebleeken, tot eenen zegen voor de ingezetenen geweest te zyn. 1732.

Het geschil, over 't regt tot de nalaatenschap van Willem den III., Koning van Groot-Britanje, tusschen den Koning van Pruissen en den Prinse van Oranje en Nassau, tot hiertoe, geduurd hebbende, werdt, eindelyk, in Bloeimaand deezes jaars, in der minne, afgedaan. Wy hebben, in 't voorig gedeelte deezer Historie, gewaagd van den grond van dit geschil (*p*). Ook hebben wy gemeld, dat het, slegts by voorraad, bemiddeld werdt, na de dood van Prinse Jan Willem Friso, in den jaare 1711 (*q*). De andere Vorsten en Heeren uit den Huize van Oranje, welken aanspraak maakten op de nalaatenschap van Koning Willem, konden, ondertusschen, by gebrek van regt of vermogen, hunnen eisch niet doen gelden; hoe-

XXV. 't Geschil over de nalaatenschap van Koning Willem wordt eindelyk afgedaan.

(*n*) *Zie 't* Ontwerp *van* P. STRAAT *en* P. VAN DER DEURE *gedrukt* 1733 *en* 1735.

(*o*) Notul. Zeel. 7 *Nov.* 1732. *bl.* 176. Europ. Merc. *July* — *Decemb.* 1732. *bl.* 193.

(*p*) XVII. *Deel*, *bl.* 131.

(*q*) XVII. *Deel*, *bl.* 406.

1732. hoewel de Prins van Nassau-Siegen, zig, voor eenige jaaren, nog vervoegd hadt aan 't Spaansche Hof, daar hy den titel van *Prinse van Oranje* voerde, en, als erfgenaam van Koning Willem, de agterstallen vorderde, welken deeze Vorst van de Kroone van Spanje te eischen hadt gehad (*r*). Doch zyne poogingen waren vergeefs geweest. De Koning van Pruissen en Prins Willem Karel Henrik Friso bleeven dan de voornaamste mededingers. Men hadt, laatstelyk, in 't jaar 1722, te Berlyn, gehandeld over een vergelyk, zonder elkanderen te hebben konnen verstaan. Doch 's Prinsen meerderjaarigheid hadt, onlangs, gelegenheid gegeven, tot het hervatten der onderhandelingen, waartoe, van 's Prinsen zyde, gemagtigd werden *Diderik*, *Baron van Lynden*, Heere van de Park, 's Prinsen Opper-Hofmeester; *Hobbe*, *Baron van Aikua*, 's Prinsen Opper Stalmeester en Drossaard van 't Graafschap Buuren, en *Joan Duncan*, 's Prinsen gewoonlyke Raad en Requestmeester, en Raad en Rekenmeester zyner Domeinen. Zy vereffenden, te Berlyn, met 's Konings Gevolmagtigden, in korten tyd, 't gene, in 't jaar 1722, onvereffend gebleeven was, en slooten een Verdrag van Verdeelinge, welk, den veertienden van Bloeimaand, aldaar, door 's Konings Gevolmagtigden, en den zestienden van Zomermaand te Dieren, door die des Prinsen, getekend werdt. By het zelve, werdt „ het Prinsdom „ Oranje, met de goederen van Chalons en „ Chatel-Belin, aan den Koning van Pruis- „ sen

Inhoud van het Verdrag van Ver-

(*r*) *Voiez* MONTGON *Tom*. I. *p*. 291. *Tom*. VI. *p*. 422.

„ sen afgestaan, in dier voege, als hy dit „ Prinsdom en deeze goederen, by de Utrecht„ sche Vrede, aan den Koning van Frankryk „ afgestaan hadt: welke afstand de Prins van „ Oranje en Nassau zig liet welgevallen, zig „ vrede houdende met het gene hem, daar„ tegen, by dit Verdrag, werdt aanbedeeld. „ Doch hy zou de vryheid hebben, om den „ naam van *Oranje* te geeven aan zodaanig „ eene van zyne Heerlykheden, als hy zou „ goedvinden. Ook zou hy den titel en wa„ pens van dit Prinsdom blyven voeren, zo „ wel als de Koning van Pruissen, die zyn „ best zou doen, om zyne Allerchristelykste „ Majesteit, hierin, te doen bewilligen. De „ Koning van Pruissen zou, daarenboven, be„ houden het Prinsdom Meurs, het Graafschap „ Lingen, het Ampt Montfoort, de Heerlykhe„ den de Hooge en Laage Zwaluwe, Naaldwyk, „ Hoenderland, Wateringen, Oranje-Polder „ en 's Graavenzande; den Tol van Gennep, „ de geheele Barony van Herstal, de Heer„ lykheid Turnhout, het Huis in den Haage, „ het oude Hof genaamd, en het Huis van „ Honsholredyk (1). De Prins van Oranje „ en

1732.
deelinge tusschen den Koning van Pruissen en den Prinse van Oranje en Nassau.

(1) De Zoon en Opvolger des Konings van Pruissen Fredrik de III., heeft, in 't jaar 1754, alles wat zynen Vader, by dit Verdrag, in de Provincie van Holland aanbedeeld was, zynde de Heerlykheden van de Hooge en Laage Zwaluwe met Klein Waspik en Twintighoeven, en de Heerlykheden van Naaldwyk, Hoenderland, Wateringen, Oranje-Polder, 's Graavezande en Zand Ambagt, het Huis in den Haage, het *oude Hof* genaamd, en het Huis te Honsholredyk, ten behoeve van den Zoon en Opvolger des Prinsen van Oranje, Prinse Willem den V., voor zevenhonderdduizend guldens verkogt. Voiez *Traité d'Achat* &c. du 11 Janvier 1754.

1732. „ en Nassau zou, daarentegen, in vollen ei-
„ gendom, behouden alle de andere goe-
„ deren, tot de nalaatenschap van Oranje
„ behoorende; zo die hem reeds waren over-
„ gegeven, als die nog onder 't bewind der
„ algemeene Staaten of in vreemde handen
„ waren; als, het Ampt van Breedevoort,
„ de tienden van Buuren, de Heerlykheid Ze-
„ venbergen, het Hondenhuis in den Haage,
„ de tienden onder Delft en Monster, het
„ Huis de Kruidberg, Kolynsplaate en de an-
„ dere goederen in Noord-Beveland, de Ba-
„ rony van Yssellstein, de goederen in Hul-
„ ster-Ambagt, 't Paleis te Brussel, de Baro-
„ ny van Diest, de Heerlykheid Sichem en
„ Scherpenheuvel, de Heerlykheden Roozen-
„ daal, Nispen, Oosterhout en Dongen, de
„ Heerlykheid Steenbergen, de Heerlykheid
„ Prinsen-Land, de Barony van Kraanendonk
„ en de Heerlykheid Eindhoven: alle welke
„ goederen den Prinse reeds waren overge-
„ geven: voorts, het Huis te Dieren, het
„ Huis het Loo, de Klundert of Niervaart,
„ de Heerlykheid Geertruidenberg, het Mark-
„ graafschap van Veere en Vlissingen, de
„ Heerlykheid S. Maartensdyk en Scherpe-
„ nisse, het Huis te Soestdyk, het Graafschap
„ Buuren, het Graafschap Leerdam en Ac-
„ quoi, de Heerlykheden Grimbergen, Meer-
„ hout en Voorst, het Burggraafschap van
„ Antwerpen, de Barony van Breda, de Kom-
„ mandery-goederen van Braque, de Barony
„ van Graave en den Lande van Kuik, de
„ Heerlykheid Willemstad en Ruigenhil, de
„ goederen van Weernhout, S. Vit, Vian-

„ den,

„ den, Butgenbag, Daasburg en Warneton: 1732.
„ alle welken nog onder 't bewind der alge-
„ meene Staaten, of in vreemde handen wa-
„ ren. Tegen de halve Barony van Herſtal,
„ welke hy, tot hiertoe, bezeten hadt, wer-
„ den hem afgeſtaan de Heerlykheden Mon-
„ ſter, Ter Heide, Half-Loosduinen, de Lee-
„ nen van Polanen, en de Hoeve, agter 't
„ Huis van Nieuwburg, by Ryswyk. Ook
„ zou de Koning den Prinſe, ten byzonderen
„ blyke van vriendſchap, het gemelde Huis
„ van Nieuwburg, en het Huis in 't Boſch,
„ genaamd de Oranje-Zaal, overlaaten. De
„ Koning en de Prins, en derzelver manne-
„ lyke en vrouwelyke nakomelingen zouden
„ alle de titels van den Huize van Oranje
„ blyven voeren, buiten benadeelinge der
„ deugdelykheid van den tegenwoordigen af-
„ ſtand. Alleenlyk, ſtondt de Prins af van
„ den titel en wapens van het Prinsdom Meurs,
„ en de Koning van den titel en wapens van
„ het Markgraafſchap van Veere en Vliſſin-
„ gen. De Koning ſtondt ook af van 't gene
„ hy nog, uit hoofde van 't beſluit der Staa-
„ ten van den jaare 1711, te vorderen hadt,
„ laatende het zelve aan de nalaatenſchap in
„ 't gemeen, ten behoeve van welke het
„ reeds beſteed was. De Koning en de Prins
„ beloofden elkanderen, door allerlei midde-
„ len, behalve die der wapenen, te zullen hand-
„ haaven, tegen zulken, die voorgaven, regt te
„ hebben op een gedeelte der nalaatenſchap,
„ met naame tegen den Prinſe van Naſſau-
„ Siegen. De Prins nam de ſchulden van het
„ Huis van Oranje ten zynen laſte: waar te-
„ gen hy genieten zou alles, wat het gemel-

1732. „ de Huis nog te vorderen hadt: behalve, dat „ van de twee Renten op de Maaze van tagtigduizend en twintigduizend guldens, de „ Koning de eerste, en de Prins de tweede „ genieten zou. Doch de agterstallen deezer „ Renten zouden, gelykelyk, gedeeld worden. De Koning verbondt zig, om den „ Prinse, door allerlei goede diensten, voldoening te doen erlangen van eene jaarrente van vyftigduizend guldens, en eene Hoofdsom van honderd en twintigduizend Ryksdaalers, die 't Huis van Oranje van de Kroone van Spanje te vorderen hadt. De schulden, die eenig byzonder Domein te vorderen of te betaalen hadt, zouden ieder Domein te baate komen, of ten laste blyven; „ de schulden, waar voor het Westland verbonden was, uitgenomen, welken ten laste van den Prinse alleen blyven zouden. Wegens de juweelen en 't zilverwerk, in de nalaatenschap gevonden, zou men zig houden „ aan de verdeeling van den jaare 1702. De „ Koning en de Prins stonden, wyders, af „ van alle verdere eischen, ten laste van elkanderen. Men zou elkanderen de Stukken „ en Papieren, behoorende tot de Heerlykheden van elks aanbedeelinge, getrouwelyk „ overleveren, zo wel zulken, welken men, „ wederzyds, in handen hadt, als zulken, die „ nog onder den Raad der Domeinen van wylen Koning Willem berustteden. Men zou „ van dit Verdrag, terstond, kennis geeven „ aan de algemeene Staaten, als uitvoerders „ der Uiterste Willen van wylen Koning Willem en Prinse Fredrik Henrik; en van hun

„ de

„ de overlevering vorderen der goederen en „ huizen, die nog onder hun bewind waren. 't „ Verdrag zou, wederzyds, bekragtigd, en de „ bekragtigingen uitgewisseld worden, binnen „ den tyd van vier weeken (*s*)." Ook geschiedde zulks, zonder uitstel. De Koning en de Prins gaven ook, terstond, kennis van 't gesloten Verdrag aan de algemeene Staaten, begeerende de overlevering van 't gene nog onder hun bewind was (*t*): die, eerlang, volgde. Alleenlyk, was 'er, omtrent het Markgraafschap van Veere en Vlissingen, eene merkwaardige verandering voorgevallen, waarvan wy, hier ter plaatse, een omstandig berigt moeten geeven.

1732.

XXVI. Men raadpleegt, in Zeeland, op de vernietiging van het Markgraafschap van Veere en Vlissingen.

De Staaten van Zeeland hadden, gelyk wy, in 't voorgaande gedeelte deezer Geschiedenisse (*u*), hebben aangetekend, sedert het jaar 1703, de Wet binnen Vlissingen en Veere bested, uit eene benoeming der dienende Wethouderen; zonder zig te kreunen aan de Vertoogen, die, hiertegen, van wege den Prinse Joan Willem Friso (*v*), en na zyn overlyden, van wege de Voogden van zynen minderjaarigen Zoon, gedaan waren. De verheffing van deezen Zoon tot Stadhouder van Gelderland, in den jaare 1722, gaf, sedert, gelegenheid aan die van Zeeland, om, van nieuws, te raadpleegen, op de vernietiging van 't Markgraafschap van Veere en Vlissingen, tegen de vol-

(*s*) *Voiez* Suplem *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 335. ROUSSET Recueil, *Tom.* VIII. *p.* 408. Europ. Merc. *July—Dec.* 1732 *bl.* 45.

(*t*) Missiv. van den Kon. van Pruissen *en* van den Pr. van Oranje *van* 22 *en* 18 *July* 1732. *in de* Resol. Holl. 20 *Aug* 1732. *bl.* 526.

(*u*) XVII. *Deel*, *bl.* 296.

(*v*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 341.

1732. voldoening der waarde, aan hem, wien dit Markgraafschap, uit de nalaatenschap van Koning Willem, zou worden aanbedeeld. Die van Goes hadden, hiertoe, reeds in 't jaar 1706, eenen voorslag gedaan (w): doch men was tot geen eindelyk besluit gekomen. De Prinsesse Weduwe van Oranje vernam zo dra niet, dat de zaak, op nieuws, beweeging maakte in Zeeland, of zy schreef eenen Brief aan de algemeene Staaten, gedagtekend den tweeden van Sprokkelmaand des jaars 1723, dezelven verzoekende „ dat zy, als *Executeurs* „ van den Uiterften Wille van Koning Willem, zorg geliefden te draagen, *dat het* „ regt van haaren Zoon, in Zeeland, niet „ verkort werdt." Aan de Staaten *der byzondere* Gewesten ging diergelyk schryvens af (x). De Landgraaf van Hessen-Kassel, *Vader* der Vorstinne, deedt gelyk verzoek aan de beiderlei Staaten. Gelderland, Friesland *en* Stad en Lande verklaarden, eerlang, dat men gehouden was, aan dit verzoek te *voldoen*: en de twee eerstgenoemde Gewesten drongen 'er, sedert, ernstelyk op, ter algemeene Staatsvergaderinge. Utrecht hieldt zig by zyne voorige meening, en Overyssel verklaarde *zig* niet (y). In Zeeland, waren alle de Leden, op Veere na, voor de vernietiging van 't Markgraafschap (z). Ook hadden de Staaten van Hol-

De Prinsesse Weduwe schryft, deswege, aan de algemeene Staaten.

De Staaten van

(w) XVII. *Deel*, *bl.* 296.

(x) Resol. Holl. 10 *April* 1723. *bl.* 356. Notul. Zeel. 21 *Jan.* 1723, *bl.* 19.

(y) Resol. Holl. 2, 15, 27 *April*, 23 *Octob.* 1723. *bl.* 331, 376, 397, 761. *Voiez* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. P. II. *p.* 351, 353, 354, 355, 356, 370, 373.

(z) Notul. Zeel. 4 *Febr.* 26 *April*, 3 *May* 1723, *bl.* 40, 64, 81.

Holland, reeds in Grasmaand, een wydloopig Vertoog overgeleverd ter algemeene Staatsvergaderinge, waarin beweerd werdt „ dat „ de Staaten van Zeeland, uit kragte der * uit„ steekende Heerschappye of opperften eigen„ dom, allen Oppermagten toekomende, regt „ hadden om het Markgraafschap van Veere „ en Vlissingen te vernietigen, tegen voldoe„ ninge der waarde. Deeze uitsteekende Heer„ schappy of opperste eigendom werdt, zei„ denze, gebruikt in het aanleggen van Ves„ tingwerken, Dykaadjen, en openbaare ge„ bouwen, wanneer men zig, hiertoe, van „ den grond van byzondere Persoonen bedien„ de: voorts ook, in 't opleggen van schat„ tingen, en in veele andere gelegenheden. „ Men stondt toe, dat de Hooge Overheid „ dit uitsteekend regt misbruiken kon. Doch „ dit hadt ook omtrent andere deelen der „ opperste Magt plaats, die desonaangezien „ der Hooge Overheid wezenlyk toebehoor„ den. Zy was, een Verdrag van Koop, by „ voorbeeld, gesloten hebbende met de on„ derzaaten, wel gehouden, over de gevol„ gen van den Koop, te regt te staan, voor „ den gewoonlyken Regter; doch behieldt de „ magt, om het verkogte, om goede redenen, „ ten gemeenen nutte, en tegen voldoenin„ ge der waarde, wederom naar zig te nee„ men. Zo 't anders ware, zou men moeten „ willen beweeren, dat byzondere Persoo„ nen, met de Hooge Overheid handelende, „ zig een gedeelte der Opperste Magt zouden „ konnen verkrygen: 't welk ongerymd was. „ 't Kwam 'er alleenlyk op aan, dat de Hoo-

1732.
Holland beweeren dat die van Zeeland regt hebben om het Markgraafschap te vernietigen.

* *Dominium eminens.*

1732. „ ge Overheid zig niet, dan in gevallen van
„ genoegzaam gewigt, bediende van het regt
„ van opperften eigendom. Onder welke ge-
„ vallen, ook onzekere toekomende te reke-
„ nen waren: zynde, by voorbeeld, de Hoo-
„ ge Overheid bevoegd, dykaadjen te leggen
„ op den grond van byzondere Perfoonen eer
„ 'er nog doorbraak gefchied ware; mids de-
„ zelve alleenlyk met reden gevreesd wierdt.
„ Tot het Markgraaffchap van Veere en Vliffin-
„ gen nu, werdt geoordeeld te behooren het
„ regt tot het beftellen der Wet in de twee
„ Steden, waardoor de weg gebaand werdt,
„ tot het gantfche beleid der Regeeringe, en
„ tot de magt over een derde der ftemmen
„ in de Staats Vergaderinge. En deeze magt
„ zou men moeten opdraagen aan een' Vorft,
„ die een vreemd Vorft zou konnen zyn. Men
„ hadt ook altoos verftaan, dat ftemmende
„ Steden niet onder byzondere Heeren; maar
„ alleen onder de Graaflykheid behoorden te
„ ftaan. Gouda en Purmerende waren niet
„ befchreeven, dan na datze van de onder-
„ hoorigheid aan byzondere Heeren ontflaa-
„ gen waren. Tholen zelf in Zeeland, in
„ de zeftiende eeuwe, aan den Heere van Ber-
„ gen op Zoom verpand zynde, werdt, zo
„ lang het pandfchap niet afgeloft was, niet
„ ter Staatsvergaderinge befchreeven. Filips
„ den II., in 't jaar 1567, Vliffingen en Veere
„ gekogt hebbende, en de twee Steden dus
„ wederom met de Graaflykheid vereenigd
„ zynde, hadden zy, hierom ook, van Prinfe
„ Willem, in den jaare 1574, Oktroi ver-
„ kreegen, op 's Konings naam, om ter Staats-

„ ver-

„ vergaderinge te mogen verschynen. Ook 1732.
„ werdt, by 't zelfde Oktroi, beloofd, dat
„ deeze Steden nimmer vervreemd zouden
„ worden van de Graaflykheid. Sedert, hadt
„ Prins Willem weeten te wege te brengen,
„ dat hy, door koop, Heer der twee Steden
„ geworden was, terwylze, desonaangezien,
„ haare stem behielden op de Dagvaart. Doch
„ zulks liep aan tegen het Oktroi, en tegen
„ de grondregels van de Regeeringe deezer
„ Landen. Ook was eene aanzienlyke party
„ voor het Huis van Oranje, in de twee Ste-
„ den, oorzaak geweest, dat zy niet in vol-
„ komen' vryheid hersteld geworden waren.
„ 't Regt van bezittinge scheen niet zo veel
„ te moeten weegen, als de verpligting om
„ het Oktroi der Graaflykheid gestand te doen,
„ en de Steden niet wederom te vervreemden:
„ te minder, om dat zy, t'eenigen tyde, aan
„ een' Vorst, die niet van den Protestant-
„ schen Godsdienst was, zouden konnen ko-
„ men. Alle welke redenen toonden, dat het
„ tegenwoordig geval gewigtig genoeg was,
„ om zig, in het zelve, van het regt van op-
„ persten eigendom te bedienen. Op de be-
„ grooting der waarde van 't Markgraafschap,
„ kwam het, derhalve, alleenlyk aan: en zo
„ deeze, niet slegts naar de inkomsten, maar
„ ook naar de uitsteekendheid van 't Heerlyk
„ Regt, geschiedde, zou niemant klaagen kon-
„ nen over onregt. Men hernam, 't was
„ waar, een verkogt goed; maar men keerde
„ 'er de waarde van uit; behalve, dat 'er, op
„ de wettigheid van den koop, veel zou kon-
„ nen te zeggen vallen. Leenheer en Leen-

 „ man

1732. „ man waren aan elkanderen verbonden; doch „ niet zo, dat de Leenheer, Souverain zynde, 't goed van den Leenman, ten gemeenen nutte, en tegen de voldoening der „ waarde, niet zou mogen naar zig neemen. „ De algemeene Staaten waren ook, als Executeurs, alleenlyk gehouden, de nalaatenschap van Koning Willem te beschermen, „ tegen onregt: en zo men eenig Land uit „ deeze nalaatenschap, tot dykaadjen of vestingwerken vergraaven wilde, zouden zy „ alleen op behoorlyke vergoeding moeten „ dringen: 't welk ook, in dit geval, alleen „ hun pligt was. Zeeland mogt dan het Markgraafschap vernietigen, en Holland behoorde daartoe de hand te leenen. Gelderland, „ Friesland en Stad en Lande, die nu zo zeer „ yverden voor de behoudenis van dit Heerlyk regt, hadden immers, tot beter bewaaringe hunner Vryheid, hunnen Stadhouder „ zeer bepaald, by zyne Instructie. Waarom „ namen zy dan kwalyk, dat Zeeland ook voor „ zyne Vryheid zorgde? Zy zouden, in 't „ zelfde geval zynde, waarschynlyk eveneens „ handelen. Nu begeerdenze, dat men voor „ den onmondigen Prinse zorg droege. Maar „ waren alle de onderzaaten niet als zo veele onmondigen te agten; voor welker vryheid en welstand, men, insgelyks, zorgen „ moest? Zou niet een Vorst, en vooral een „ magtig Vorst, Heer wordende der twee „ Steden, Zeeland, en Holland zelf konnen „ ontrusten, en merkelyken invloed verkrygen in de Geregtshoven, in de Vergadering der algemeene Staaten en in de ande-

„ re

„ re Generaliteits Kollegien, wanneer hy Hee- 1723.
„ ren uit de twee Steden derwaards deedt af-
„ vaardigen? Men verzogt dan, ten besluite,
„ dat der Prinsesse Weduwe en den Land-
„ graave van Hessen-Kassel geene hoop mogt
„ gegeven worden, dat men Zeeland zou zoe-
„ ken af te maanen van de vernietiging van 't
„ Markgraafschap; maar dat men deezen Vorst
„ en Vorstinne, veeleer, zou tragten te be-
„ weegen, om 'er, op den voorgemelden
„ voet, in te bewilligen (*a*)."

XXVII. De Prinsesse Weduwe en de Vorstelyke Voogden beantwoorden 't Vertoog der Staaten van Holland, uitvoeriglyk.

't Vertoog der Staaten van Holland ter algemeene Staatsvergaderinge overwoogen zynde, bleeven die van Gelderland, Friesland en Stad en Lande by hun gevoelen. Die van Utrecht en Overyssel namen 't Vertoog over, om 'er nader op te raadpleegen. Midlerwyl, werdt het, van wege de Prinsesse Weduwe en van wege de Vorstelyke Voogden, omstandiglyk, beantwoord (*b*). Men merkte, in deeze Antwoorden, aan „ dat, de Staaten van Zee-
„ land zig, kort na de dood van Koning Wil-
„ lem, het regt hebbende aangemaatigd, om
„ de Wet te bestellen in de twee Steden, de
„ Staaten van Holland geoordeeld hadden,
„ dat de Hooge Raad, voor welken 't geschil
„ hierover gebragt was, in deeze zaak, han-
„ delen moest, zo als dezelve, in goed Regt,
„ zou bevinden te behooren. Dat zy, nader-
„ hand, de Geregtshoven wel hadden ont-
„ heeven van het oordeel over 't bestellen
„ der

(*a*) Resol. Holl. 4 *Juny* 1723. *bl.* 434. *Voicz* Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 358.
(*b*) Notul. Zeel. 12 *July* 1723. *bl.* 119.

1732. „ der Wet; doch egter verstaan, dat hy, die, „ t'eenigen tyde, het regt tot het Markgraafschap verkrygen zou, zyne zaak geregtelyk zou mogen vervolgen, daar en zo 't behoorde. Dat de Staaten van Zeeland verklaard hadden, dat zy van 't zelfde verstand waren. Dat Holland en Zeeland, in 't jaar 1708, Prinse Joan Willem Friso hadden laaten voorslaan, om 't Markgraafschap aan Zeeland of aan de twee Steden te verkoopen, of daarover, op eenige andere gevoeglyke wyze, te handelen. Dat, zyne Hoogheid zulks van de hand geweezen hebbende, de zaak daarby gebleeven was, zonder dat den Staaten toen in de gedagten was gekomen, om het Markgraafschap, uit hoofde van het regt van opperften eigendom, te niet te doen. Dat dit Heerlyk goed egter, sedert, niet van natuure veranderd was, en dat men het, desonaangezien, tegenwoordig zogt te vernietigen. Dat zy toestonden, dat de Hooge Overheid dit regt van opperften eigendom bezat. Doch dat, van de andere zyde, ook erkend werdt, dat het ligtelyk misbruikt kon worden, en dat men 'er zig niet, dan in gevallen van hooge noodzaaklykheid, of blykbaare en groote nuttigheid, van behoorde te bedienen. Maar dat het tegenwoordig geval van eenen gantsch anderen aart was. Dat de Staaten van Holland wel voorgaven, dat het Markgraafschap van Veere en Vlissingen onbestaanbaar was, met de vryheid en onafhangkelykheid van Zeeland, om den grooten invloed des Markgraafs op de Regeeringe der twee Steden,

„ op

„ op de Staatsvergadering van Zeeland, op 1732.
„ die der algemeene Staaten, en op de verdere Generaliteits Kollegien; te meer, om dat het Markgraafschap zou konnen komen aan een' Vorst, aan een' vreemd' Vorst, en wel aan zulk een', die niet was van den Protestantschen Godsdienst: doch dat zulk een overweegend gezag, geenszins, vloeide uit de Regten des Markgraafs. Deeze regten hadden niets gemeens met de Regeering van 't Gewest, veel min, met die der algemeene Staaten. *Zy* strekten slegts tot handhaaving van 't Regt en van 't burgerlyk bestier, binnen de twee Steden. De eed der inhuldiging, die aan den Markgraave gedaan werdt, nam niet weg de verpligting tot getrouwheid aan de Staaten; die beide op den Heer, en op de ingezetenen der twee Steden leggen bleef. 't Regt om ter Staatsvergaderinge te verschynen, was, in den jaare 1574, niet den Markgraave, maar den twee Steden gegeven, die, in zaaken, de hooge Regeering des Lands betreffende, niet afhingen van den Markgraave, noch tot rekenschap aan hem gehouden waren. Ook zou men niet kònnen toonen, dat de twee Steden, zo lang zy ter Staatsvergaderinge verscheenen waren, minder vry, in 't stemmen en raadpleegen, waren geweest, dan ééne der vier andere Steden. Veere hadt zig zelfs, bestendiglyk, verklaard, tegen de opdragt der Graaflykheid aan Prinse Willem den I. De voorbeelden van Steden of Gemeenschappen, die deel hadden aan de opperste Regeeringe,

„ en

1732. „ en egter in eenigerlei afhanglykheid waren, „ in een ander opzigt, waren niet ongemeen, „ onder de nabuuren, noch zelfs in deezen „ Staat. Voorts, hadden de Steden nooit meer „ ruft, eendragt en koophandel gehad, dan „ onder de oude wyze van Regeeringe. Dat, zo „ al de twee Steden van 't Markgraafſchap gee- „ ne vryheid genoeg mogten hebben, om ter „ Staatsvergaderinge te ſtemmen, hieruit niet „ volgde, dat men 't Markgraafſchap behoor- „ de te vernietigen, welk reeds, voor dat de „ Steden Privilegie om te ſtemmen kreegen, „ met alle zyne regten, in wezen geweeſt „ was; maar veeleer, dat de twee Steden „ zouden moeten geweerd worden uit de „ Staatsvergaderinge. De belofte, by 't Ok- „ troi van den jaare 1574 geſchied, dat de „ twee Steden nimmer zouden vervreemd „ worden van de Graaflykheid, ruſtte, alleen- „ lyk op den eerſten koop, door Koning Fi- „ lips gedaan. Zo 't dan ooit tyd geweeſt ware, „ om zig tegen de vervreemding te kanten, „ moeſt zulks, by den naderen verkoop, ge- „ ſchied zyn. Nu 't Leen reeds op den zes- „ den Leenvolger gekomen was, ſcheen 't „ veel te laat, hiervan te reppen. De Leen- „ roerigheid was, wyders, geenszins wegge- „ nomen, om dat het Leen, door den Leen- „ heer zelven, gekogt was; alzo Filips nooit „ voorgehad hadt, het Leen der Graaflykheid „ in te lyven, maar het zelve als een byzon- „ der Domein te bezitten. De Staaten van „ Holland hadden, wyders, Prins Willem, „ in den jaare 1581, ſterk aangezet, tot het „ koopen van het Markgraafſchap. In allen ge-

„ val,

„ val, was 't geschil over de wettigheid van 1732.
„ den koop een stuk, dat geregtelyk moest
„ afgedaan worden. Men stondt toe, dat het
„ Markgraafschap stondt te komen aan eenen
„ Prins, en wel, in de eerste plaatse, aan den
„ jongen Prinse, Willem Karel Henrik Friso.
„ Doch 't was ongehoord, en van gevaarly-
„ ken gevolge, iemant, om dat hy van hoo-
„ ge geboorte was, te ontzetten van zyne
„ goederen. De jonge Prins hadt zig, im-
„ mers, nog by niemant verdagt konnen maa-
„ ken, dat hy zyn gezag ooit misbruiken zou.
„ Veeleer, was 't te wagten, dat hy 't, ten
„ gemeenen nutte, zou aanleggen. Men was,
„ in vroeger' tyd, niet bekommerd geweest,
„ of 't ook nadeelig mogt zyn aan de vryheid,
„ wanneer het Markgraafschap, door eenen
„ Prins, bezeten werdt; waarom behoefde
„ men 't nu te zyn? Men zou 't Markgraaf-
„ schap immers ook hebben konnen vernie-
„ tigen, na de dood van Willem den I.; zo
„ men 'er toen eveneens over gedagt hadt,
„ als tegenwoordig. Toen waren 'er ook, zo
„ wel als nu, verscheiden' erfgenaamen: en
„ onder deezen, een Paapsch Prins, die in de
„ magt van Spanje was. Nogtans, hadt men
„ niet gedagt, om eene vernietiging van 't
„ Markgraafschap. Geene reden was 'er ook,
„ om te dugten, dat dit Leen, t'eenigen ty-
„ de, zou konnen komen aan een' uitheemsch'
„ Prins, en wel aan een' Prins van de Paap-
„ sche Religie. De bloote mogelykheid hier-
„ van gaf geen regt, om iemants eigendom
„ naar zig te neemen. Zo de jonge Prins,
„ zonder nazaaten, overlyden, en zyne Zus-

„ ter

1732. „ ter met een' uitheemsch' Prins getrouwd zyn „ mogt, die 't Leen mogt willen misbruiken, „ was 't nog tyds genoeg om zig van 't regt van „ opperſten eigendom te bedienen. 't Mark- „ graafſchap was tot een onverſterflyk erfleen „ uitgegeven, en by 't Groot-Privilegie van „ Vrouwe Maria was beloofd, dat de Graa- „ ven niemants Leen tot hunne Tafel leg- „ gen zouden, dan by wege van Regten. Iet „ diergelyks was, by de Keure van den jaare „ 1495, vaſtgeſteld. Zulke wetten, onder „ eene eenhoofdige Regeering gemaakt, be- „ hoorden, onder de tegenwoordige vrye „ Staats-Regeering, niet gekrenkt te worden, „ inzonderheid niet, ten koſte van eenen min- „ derjaarigen Prins, voor wien, de algemee- „ ne Staaten, als Executeurs van den Uiter- „ ſten Wille van Koning Willem, ook byzon- „ dere zorg behoorden te draagen, niet ge- „ doogende, dat hy, door Mede-Executeurs, „ benadeeld werdt. Men vertrouwde dan, „ dat de Staaten van Zeeland, door alle dee- „ ze redenen, zouden bewoogen worden, om „ van de voorgenomen' vernietiging van 't „ Markgraafſchap af te zien: te meer, daar „ men geneigd was, hun omtrent hunne op- „ gevatte vrees voor 't komen van dit Heer- „ lyk goed aan eenen Prins, zo veel mogelyk „ en redelyk ware, geruſt te ſtellen. Doch „ zo zulks, onverhoopt, anders verſtaan „ mogt worden, zouden zy hunne toevlugt „ moeten neemen tot de algemeene Staaten, „ als Executeurs van den Uiterſten Wille van „ Koning Willem niet alleen, maar ook als „ handhaavers van het eeuwig Verbond, welk

„ dee-

„ deeze Landen verknogt hieldt, en waarby „ vastgesteld was, dat men vreemden en in„ boorlingen, ten allen tyde, goed regt doen „ zou (c)." 1723.

XXVIII. De Stad Veere doet een wydluftig Vertoog ter Dagvaart tegen de vernietiging van 't Markgraafschap.

't Bleef niet by deeze Vertoogen, tot beantwoordinge van dat der Staaten van Holland; de algemeene Staaten oordeelden, dat men de raadpleeginge op de vernietiging van 't Markgraafschap behoorde te staaken (d), en de Stad Veere zelve, nu, zo men meende, anders gezind dan in den jaare 1706, stemde tegen de vernietiging van 't Markgraafschap, waartoe de andere Leden neigden; haare Afgevaardigden ter Dagvaart belastende, de Vergaderinge voor te houden (e) „ dat zy volkomenlyk ge„ zind bleef, den tegenwoordigen vorm der „ Regeeringe buiten de Stadhouderlyke waar„ digheid, te helpen verzekeren, naar haar „ vermogen; en dat zy, om dit oogmerk te „ beter te bereiken, wel gewenscht hadt, dat „ men, in den jaare 1706, het Markgraaf„ schap van hun, die deel hadden in de na„ laatenschap van Koning Willem, by koop „ of handeling, hadt konnen verkrygen. Doch „ naardemaal zulks ondoenlyk geweest was, „ oordeeldeze, voor 't neemen van het ge„ wigtig besluit tot de vernietiging, te moe„ ten onderzoeken 1. of men zulk een Besluit, „ naar de orde der Regeeringe en de gemee„ ne Lands Wetten, wel vermogt te neemen? „ 2. of 't Besluit, al genomen zynde, wel

„ zou

(c) *Vbiex.* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 379, 388.

(d) Notul. Zeel. 2 *Aug.* 1723. *bl.* 126.

(e) Notul. Zeel. 21 *Juny* 1723. *bl.* 111.

1732. „ zou konnen uitgevoerd worden? en 3. wat
„ goede en kwaade gevolgen daaruit, in tyd
„ en wyle, te wagten waren? Omtrent het
„ *eerste* punt, vertoonden die van Veere, dat
„ alle willekeurige beschikking, over het goed
„ en den eigendom van gemeene ingezetenen,
„ met 's Lands vryheid, met het Groot Pri-
„ vilegie van Vrouwe Maria, en met de Keu-
„ re van 't jaar 1495 streedt. De *Crimineele*
„ *Ordonnantie* des Hertogs van Alva, die 'er
„ alleen eenigen grond toe gaf, was, by het
„ vyfde Lid der Gendsche Bevrediging, uit-
„ drukkelyk, wederroepen. 't Regt van op-
„ persten eigendom, in zaaken van zulk een'
„ aart als deeze, te willen oefenen, scheen
„ hun van gevaarlyker uitzigt dan de zwaarig-
„ heden, die men, daardoor, voorkomen wilde.
„ Ook liep het aan, tegen het Leenregt dee-
„ zer Landen, welk niet toeliet, dat een Leen-
„ heer zyne magt tegen zynen Leenman mis-
„ bruikte, zonder zyn regt te verliezen. De
„ belofte van de twee Steden niet te zullen
„ vervreemden, by 't Oktroi van 't jaar 1574
„ geschied, berustte alleen op den eersten koop.
„ Men moest zig, derhalve, onder aanbieding
„ van betaaling der kooppenningen, door den
„ Graave onbetaald gelaaten, tegen de twee-
„ de verkooping verzet hebben. Nu, na een
„ verloop van meer dan honderd en dertig jaa-
„ ren, scheen zulks geheel ontydig, en volgde
„ niet uit de eerste verkooping; alzo daardoor,
„ gelyk men meende, de Leenroerigheid niet
„ weggenomen was, schoon de Leenheer zelf
„ Kooper werdt. Filips hadt het Markgraaf-
„ schap, naar allen schyn, als een byzonder

„ Do-

„ Domein willen blyven bezitten, zonder het „ der Graaflykheid in te lyven. Dat, onder- „ tusschen, de beloften van eenig goed niet „ te vervreemden de verkooping van het zel- „ ve niet verhinderde, kon aan de Heerlyk- „ heid Poortvliet blyken, die, in 't jaar 1704, „ verkogt was, onaangezien zy Privilegie hadt „ van niet te zullen vervreemd worden. Ten „ opzigte van het *tweede* punt, oordeelden- „ ze, dat het Besluit in geschil, al werdt het „ eenpaariglyk genomen, niet langer zou kon- „ nen stand grypen, dan tot dat de geschil- „ len, onder de twistende erfgenaamen van „ Koning Willem, waren vereffend, en 't „ Regt de handen geopend. Ook plagten „ Besluiten van zulk een ver uitzigt niet dan „ haat en wraaklust te ontsteeken; gelyk uit „ de gevolgen van het eeuwig Edict van den „ jaare 1667 gebleeken was; schoon, by het „ zelve, niets was vastgesteld, dan waartoe „ de Staaten van Holland volkomen' magt „ hadden; heel anders dan by het tegenwoor- „ dig Besluit zou moeten geschieden; als waar- „ door iemant, zyns ondanks, zou ontzet „ worden van zyn Leengoed, eene zaak, waar- „ over men, in tyd en wyle, voor een Leen- „ hof zou moeten te regt staan. Omtrent het „ *derde* punt, moestenze aanmerken, dat hun „ van het tegenwoordig Besluit geene andere „ nuttigheid voorgekomen was, dan dat, daar- „ door, de tegenwoordige vorm der Regee- „ ringe buiten eenen Stadhouder beter zou „ konnen bewaard worden. Zy waren ook ge- „ zind, om, naar hun vermogen, mede te „ werken tot het handhaaven van den tegen-

1732.

1732. „ woordigen vorm der Regeeringe. Doch zy
„ meenden, dat men, ten onregte, verstondt,
„ dat de vernietiging van het Markgraafschap
„ van Veere en Vlissingen daartoe vereischt
„ werdt. Men begreep de natuur van dit Mark-
„ graafschap kwalyk. Men meende, dat de
„ Stadhouders, Markgraaven zynde, meer
„ invloed gehad hadden op Vlissingen en Vee-
„ re, dan op de vier andere Steden: 't welk
„ zy nimmer zouden konnen toestaan. 't Bur-
„ gerlyk bestier van Veere stondt, sedert het
„ jaar 1651, aan een Kollegie van vieren-
„ twintig altoos aanblyvende Raaden, die zig
„ zelven verkooren, en ongehouden waren den
„ Markgraave rekenschap te geeven. 't Regt
„ van stemminge ter Dagvaart was niet aan
„ den Markgraave, maar aan het lighaam der
„ Gemeente gegeven, welke in die hoedaanig-
„ heid zo min den Markgraaf verbeeldde, als
„ de Graaflyke Steden, van ouds, den Graaf te
„ verbeelden plagten. De Markgraaf stelde
„ de Schepens: men deedt hem hulde; doch
„ zulks hadt niets gemeen met het burgerlyk
„ bestier der Stad, noch krenkte den eed,
„ waarmede beide de Stad en de Markgraaf
„ aan 't Gewest waren verbonden. De stem-
„ mende Steden waren immers ook, van ouds,
„ by eede verbonden aan den Graave, die de
„ Wethouders derzelven aanstelde. Doch zy
„ bleeven, desonaangezien, Leden van den
„ Staat, veerbeeldende niet den Graaf, maar
„ het lighaam haarer Gemeenten, in de Staats-
„ vergaderingen. Op gelyke wyze, waren som-
„ mige Steden in Duitschland, in zekere op-
„ zigten, Leenroerig, en in andere opzigten,

„ we-

„ wederom vrye Leden van den Staat. De 1732.
„ Stad en 't Graaffchap Montfoort kwam, by
„ koop, den Staaten van Utrecht toe, die 'er
„ de Wethouders ftelden; en desonaangezien
„ maakte deeze Stad een gedeelte uit van de
„ opperfte magt van 't Geweft. Willem de
„ III., Prins van Oranje, was, in het onge-
„ lukkige jaar van 1672, niet door * heimelyke * *Intri-*
„ bewerking van de Regeering; maar *alleen* *gue.*
„ *door eene overftroomende beweeging der Ge-*
„ *meente*, byna op éénen tyd, door Holland
„ en Zeeland, tot Stadhouder verkooren, zon-
„ der dat zulks, met eenigen fchyn, aan 't
„ beleid van Vliffingen en Veere kon toege-
„ fchreeven worden. 't Was dan ook nu niet
„ te wagten, dat de twee laatft ftemmende
„ Leden aan hunne vier Mede-Leden eenen
„ Stadhouder zouden konnen opdringen. Zy
„ zagen derhalve geene noodzaakelykheid al-
„ toos, voor de vernietiging van het Markgraaf-
„ fchap. Zoze doorging, ftonden 'er, meen-
„ denze, verfcheiden' zwaarigheden uit te
„ volgen. Men zou 'er uitheemfche Vorften
„ mede hoonen; 't welk aanliep tegen het ze-
„ ventiende Lid der Utrechtfche Unie. Fries-
„ land, en waarfchynlyk ook Gelderland en
„ Stad en Lande zouden 'er zig gevoelig over
„ toonen, en veelligt tot daadelykheden ko-
„ men. Men zou het Regt niet altoos de
„ handen konnen binden, en derhalve eens
„ vervallen moeten in een koftbaar Regtsge-
„ ding, tot agterdeel der twee Steden. De
„ oude twift, tuffchen Middelburg, Vliffingen
„ en Veere, over 't Regtsgebied, zou herlee-

 „ ven:

1732. „ ven: alle welke zwaarigheden van meer „ belang waren, dan de voordeelen, welken „ men zig van de vernietiging beloovert kon. „ Ook waren zy overtuigd, dat het wezen- „ lyk oogmerk der vernietiging, het weeren „ van eenen Stadhouder, niet door de *doode* „ *letter* van deeze of gene ontworpen' Re- „ solutie, te bereiken was; maar alleen, door „ de Gemeente, by bevinding, te doen zien, „ dat de tegenwoordige Regeeringsvorm, in „ allen deele, beter, geruster en veiliger „ was voor de gemeene Vryheid, dan de „ Stadhouderlyke: waartoe zy nogmaals be- „ tuigden, van hunnen kant, alles, wat in „ hun vermogen was, te willen toebren- „ gen (*f*)."

't Vertoog van Veere wordt kwalyk genomen van de vyf andere Leden.

De vyf andere Steden, Middelburg, Zierikzee, Goes, Thoolen en Vlissingen, 't *Advys* van Veere gezien hebbende, toonden 'er zig ten hoogste misnoegd over, en konden zig niet onthouden van te verklaaren, dat het haar gantsch niet onpartydig voorkwam. Ook hieldenze 't vervuld te zyn, met veele dwaalingen des gemeenen volks, behalve, dat zy 'er merkelyk gebrek van kennisse van zaaken van Regeeringe in meenden te konnen bespeuren (*g*). Ten voorbeelde hiervan, bragten zy by, dat, in 't Advys, ondersteld werdt, dat de Staaten zig niet verzet hadden, tegen de tweede verkooping van het Markgraafschap, in den jaare 1581, daar het tegendeel, uit

(*f*) *Zie* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom*. III. P. II. *p*. 400. Europ. Merc. *Jan*. — *Juny* 1733. *bl*. 80.
(*g*) Notul. Zeel. 9 *Aug*. 1723. *bl*. 148. *Byl*. *bl*. * 50.

uit de *Notulen*, blyken kon. Maar boven al hadt hun gestooten, dat die van Veere hadden konnen goedvinden „ de Regenten van „ Zeeland *te dreigen*, met de gevoeligheid „ van deeze of gene uitheemsche Mogendheid; van de drie Gewesten, Gelderland, „ Friesland en Stad en Lande, en zelfs van „ *eenen aanstaanden Stadhouder*, als haddenze „ vergeten, dat zy, nog in Wynmaand laatstleeden, plegtiglyk beloofd hadden, den tegenwoordigen Regeeringsvorm te zullen „ handhaaven. Men scheen ook," merkten de vyf Leden, wyders, aan „ te vreezen voor „ oneenigheid onder de Steden, als 't Markgraafschap vernietigd werdt; daar elk wist, „ dat dit Markgraafschap, altoos, een twistappel in Zeeland geweest was." De aanmerking, met welke het Advys besloten werdt, kwam, eindelyk, den vyf Leden bedenkelyk, immers duister voor. „ Die van Veere behoorden zig, dagtenze, wel wat nader te „ verklaaren, of zy der Staaten Vergadering „ beoogden te dreigen, met eene oproerige „ beweeging der Gemeente, en of zy voor „ een' grondregel hielden, dat de Resolutien „ der Staaten, ten dienste van 't Gemeen genomen, slegts *eene doode Letter* waren, zo „ langze, by de Gemeente, niet waren goedgekeurd. De andere Leden wisten, zo wel „ als die van Veere, dat de Regeering, door „ eendragt, zagtheid en goed bestier, waarby men ook wel voegen mogt de onbesprooken' levenswys der Regenten, bestendig „ behoorde gemaakt te worden. Doch wensch-

1732.

1732. „ ten wel te weeten, hoe zulk eene aanmerking hier te passe kwame, en met welk een „ oogmerk zy gemaakt wierdt." Ten besluite, begeerdenze, dat Veere zig by de andere Leden wilde voegen, en in de vernietiging van 't Markgraafschap bewilligen (*b*). Doch die Stad kon hiertoe, ten deezen tyde, niet verstaan. Men besloot, derhalve, in 't volgende jaar, op den voorslag van Tholen, den Raaden en Rekenkamer, benevens den Rentmeester van Bewester-Schelde by voorraad te belasten, geene Verlybrieven van het Markgraafschap aan iemant te verleenen (*i*): in welk besluit de Staaten van Holland die van Zeeland versterkten (*k*).

XXIX. De Staaten van Zeeland onthef fen Vlissingen en Veere van alle Leenroerigheid tegen aanbieding van vergoeding der waarde.

In deezen staat, bleeven de zaaken tot in 't jaar 1730; wanneer de Staaten van Gelderland, Friesland en Stad en Lande, ter algemeene Staatsvergaderinge, arbeidden, om zitting in den Raad van Staate te verwerven, voor hunnen Stadhouder, den Prinse van Oranje; 't welk egter niet gelukken wilde. Uit den naam van zyne Hoogheid, werdt toen, by de Staaten van Zeeland, verlof verzogt, om beschikking te mogen maaken over de Leengoederen van 't Huis van Oranje. Doch ik vind niet, dat hierop iet besloten werdt. Maar in 't jaar 1732, bragten de Staaten van Holland te wege, dat den byzonderen Stadhouderen de toegang tot den Raad van Staate ontzeid werdt, hoe zeer die van Friesland 'er voor geyverd had.

(*h*) *Zie* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 408. Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1733. *bl.* 170.
(*i*) Notul. Zeel. 27, 31 *Jan.* 1 *Febr.* 1724. *bl.* 33, 41, 46.
(*k*) Resol. Holl. 23 *May* 1724. *bl.* 282.

hadden (*l*). En naardemaal, in dit zelfde jaar, 1732.
de verdeeling der nalaatenſchap van Koning Willem, tuſſchen den Koning van Pruiſſen en den Prinſe van Oranje en Naſſau, die nu meerderjaarig was geworden, gemaakt was; en beide de partyen zig aan de algemeene Staaten, en de Prins ook aan die van Holland en Zeeland vervoegd hadden, om de uitkeering der goederen, die nog onder derzelver bewind waren; vonden de Staaten van Zeeland, aangezet door die van Holland, geraaden, een einde te maaken van de raadpleegingen, op de vernietiging van het Markgraafſchap van Veere en Vliſſingen (*m*). Dit Markgraafſchap was den Prinſe van Oranje aanbedeeld, die reeds Stadhouder van drie Geweſten was, en derhalve kans hadt, om t'eenigen tyde Stadhouder van Zeeland te worden, 't welk de tegenwoordige Regeering, door het vernietigen van het Markgraafſchap, dat den Prinſe, dagt men, te veel gezags in Zeeland geeven zou, voorkomen wilde. Veere was nu tot het gevoelen der meerderheid overgegaan. De Staaten beſlooten dan, op den zeventienden van Slagtmaand, met eenpaarige bewilliging van alle de Leden „ uit kragte van hunne hooge *Sou-*
„ *verainiteit* en onbetwiſtbaare magt, de Ste-
„ den Vliſſingen en Veere, van nu af, voor
„ altoos en ten eeuwigen dage, * met der daad * *de facto*
„ en & *de jure*.

(*l*) Reſol. Holl. 14, 15 *April*, 10 *May* 1730. *bl.* 270, 279, 341. 24 *April*, 20 *Juny*, 24 *Octob.* 1732. *bl.* 216, 393, 681. Notul. Zeel. 12 *Juny*, 20 *July* 1732. *bl* 128, 140. 13 *Juny* 1732. *bl.* 181. Miſſive *van* Stad en Lande *van* 17 *Aug.* 1730. *van* Friesland *in dato* 17 *Maart* 1732. *van* Holland *in dato* 29 *April* 1732. *van* Zeeland *in dato* 25 *April* 1732.

(*m*) Notul. Zeel. 11 *Sept.* 1732. *bl.* 263.

1732. „ en van regtswege, te ontheffen van alle
„ Leenroerigheid, dezelven verklaarende voor
„ vrye Graaflyke Steden, als andere stemmen.
„ de Steden der Provincie, alleen onderwor-
„ pen aan de Souveraine Vergadering van
„ hunne Edele Mogendheden." Voorts, werdt
den algemeenen Ontvanger gelast, tot „ schaa-
„ deloosstelling van hem, die tot de Heerlyk-
„ heid van Veere en Vlissingen zou bevonden
„ worden geregtigd te zyn, op te neemen
„ honderdduizend Ryksdaalders, die in de
„ Bank te Middelburg zouden worden be-
„ waard; hoewel de Staaten gezind waren, dee-
„ ze somme te verhoogen, wanneer zulks re-
„ delyk mogt geoordeeld worden. Ook zou
„ men de Wethouders van Vlissingen en Vee-
„ re verzoeken, om alles, wat opzigt op den
„ Markgraave hadt, te ligten uit de Burger-
„ brieven, en uit alle andere Akten. Den Ge-
„ kommitteerden Raaden zou worden aange-
„ schreeven, dat zy geene Brieven van Verhef-
„ finge of overdragt van Vlissingen en Veere
„ zouden hebben te verlyden; en men zou
„ den Leenmannen Bewester-Schelde waar-
„ schuwen, dat zy over zulk eene overdragt
„ niet zouden hebben te staan; maar op de
„ steenrolle der Leenen aantekenen, dat de
„ twee Steden, ten eeuwigen dage, van alle
„ Leenroerigheid ontheeven waren. De Staa-
„ ten van Holland, den Staaten van Zeeland, in
„ Wynmaand laatstleeden, eene beleefde en
„ edelmoedige aanbieding, betrekkelyk tot de
„ vernietiging van het Markgraafschap, ge-
„ daan hebbende, zouden, by eene plegtige
„ bezending, bedankt worden. Zeven Heeren

„ uit

„ uit de Vergadering, benevens den Raadpen- 1732.
„ sionaris, werden benoemd, om te onder-
„ zoeken, wat verder vereischt werdt, om
„ 't werk der ontheffinge van de twee Steden
„ van alle Leenroerigheid te voltooijen (*n*)."

De Staaten van Zeeland gaven den algemeenen Staaten, eerlang, kennis van dit merkwaardig Besluit, met bygevoegd verzoek, dat zy, begeerig zynde, de nalaatenschap van Koning Willem uit te keeren aan de erfgenaamen, Vlissingen en Veere daarvan zouden gelieven uit te zonderen, en in derzelver Plaatse honderdduizend Ryksdaalders aan te bieden (*o*). De Prins van Oranje kreeg 'er insgelyks kennis van, en alzo hy 'er zig zeer door hieldt verongelykt, besloot hy eenen *protesteerenden* Brief te laaten afgaan aan de Staaten van Zeeland, die, op den tienden van Louwmaand des volgenden jaars, uit den Haage, gedagtekend was (*p*). In deezen Brief, beklaagde zyne Hoogheid zig „ dat de Staaten hadden konnen goed-
„ vinden, hem, zonder eenige reden te gee-
„ ven, voor altoos, te versteeken van het erf-
„ goed zyner Vaderen, by een enkel besluit
„ van hun welbehaagen, onder de benaaming
„ van hunne hooge Souverainitet en onbe-
„ twistbaare magt." Voorts gaf hy *agt* redenen, waarom hy zig verpligt vondt, te *protesteeren* tegen het Besluit der Staaten. „ 1. Om dat
„ hunne Edele Mogendheden, eertyds, zo
„ wel

De Prins van Oranje schryft eenen *protesteerenden* brief aan de Staaten van Zeeland.

1733.

(*n*) Notul. Zeel. 17 *Nov.* 1732. *bl.* 329. *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1733. *bl.* 78. Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 340.
(*o*) Notul. Zeel. 11 *Dec.* 1732. *bl.* 371, 401. *Byl. bl.* * 39, * 108, * 109.
(*p*) Notul. Zeel. 5 *Maart* 1733. *bl.* 302.

1733. „ wel als nu, kennis gehad hebbende van „ hunne opperste magt, nu eerst gedagt hadden, om zig van dezelve te bedienen, tot „ vernietiging van het Markgraafschap van „ Veere en Vlissingen. 2. Om dat zy zynen „ Voogden, geduurende zyne minderjaarigheid, aanleiding gegeven hadden, om te „ verwagten, dat zy, na dat de geschillen over de nalaatenschap van Koning Willem „ zouden zyn vereffend, geene verandering „ omtrent het Markgraafschap zouden tragten „ te maaken. 3. Om dat de Staaten, te vooren „ verklaard hebbende, dat het uitstel van 't „ verly den regthebbenden niet zou benadeelen, nu tot de vernietiging van 't Markgraafschap hadden beslooten, na dat zy gezien hadden, dat het hem ten deel gevallen was. 4. Om dat hunne Edele Mogendheden, goedgevonden hebbende de bestelling der Wethouderschap, in de Steden Vlissingen en Veere, aan zig te trekken, tegelyk verklaard hadden, dat zy, daardoor, het „ regt des Markgraafs niet beoogden te benadeelen, onderstellende dus altoos, dat het „ Markgraafschap in wezen blyven zou. 5. Om „ dat zy hun Besluit alleen bouwden op hunne hooge Souverainiteit en onbetwistbaare „ magt, dat is, op den zogenaamden * oppersten eigendom, van welken de hooge Overheid zig alleen zeldzaam en niet dan in gevallen van de dringendste noodzaaklykheid, „ die hier geene plaats hadt, behoorde te bedienen. 6. Ook streedt zulk een Besluit met „ verscheiden' Privilegien: 7. behalve dat men „ 'er, hier te Lande, geene wedergade van

* *Dominium eminens.*

„ too-

„ toonen kon. 8. 't Liep, daarenboven, regel- 1733.
„ regt aan, tegen de Leenwetten deezer Lan-
„ den, volgens welken, de Leenheer zo wel
„ aan zynen Leenman verbonden was, als de
„ Leenman aan zynen Leenheer; om niet te
„ zeggen, dat de Staaten van Zeeland niet eens
„ Leenheeren waren van het Markgraafschap,
„ welk, by de Brieven van den jaare 1555,
„ bleek te zyn een Hollandsch goed onversterf-
„ lyk Erfleen." By deeze redenen, voegde zy-
ne Hoogheid, ten besluite „ dat, zo de Staaten
„ redenen meenden te hebben, om hem van
„ zyn erfgoed te ontzetten; deeze redenen
„ voor eenen bevoegden Regter zouden moe-
„ ten onderzogt en beoordeeld worden; of, zo
„ zy zig van 't regt van opperste eigendom
„ konden bedienen, behoorden zy zulks ge-
„ daan te hebben, in 't jaar 1585, toen Vlis-
„ singen den Engelschen werdt ingeruimd: 't
„ welk egter niet geschied was, zonder uit-
„ drukkelyke bewilliging der Voogden van
„ Prinse Maurits, toen nog minderjaarig. Dat
„ de algemeene Staaten, met bewilliging der
„ Staaten van Zeeland, het Executeurschap
„ van den Testamente van Koning Willem
„ op zig genomen hebbende, gehouden waren,
„ de nalaatenschap te bewaaren in haar geheel,
„ verre van dat zy, veel min een derzelven,
„ zig van dezelve, gedeeltelyk, mogten mees-
„ ter maaken. Hy vertrouwde dan, dat hunne
„ Edele Mogendheden, door alle deeze rede-
„ nen, bewoogen zouden worden tot andere
„ gedagten, en 't genomen Besluit intrekken.
„ Doch zo 't anders uitviel, moest hy betuigen,
„ dat hy daarin geenszins zou konnen bewil-

1733. „ ligen, maar zig het regt voorbehieldt, om „ daartegen zodanige middelen in 't werk te „ ſtellen, als hy zou bevinden te behooren (*q*)."

Zyne Hoogheid zondt een afſchrift van deezen Brief aan de Staaten van Holland (*r*): ook een aan de algemeene Staaten, op welken hy begeerde, dat zy de handelwyze van die van Zeeland niet zouden billyken; maar, als Executeurs van Koning Willems Uiterſten Wil, te wege brengen, dat hy in 't bezit van 't Markgraafſchap geſteld werdt (*s*).

XXX. De Staaten van Zeeland geeven eene Verdediging van hun gedrag in 't licht.

Beide de Brieven werden openlyk in 't licht gegeven. Ook verzuimde de Prins niet, het oordeel, door verſcheiden' Advokaaten, in den jaare 1707, over 't regt tot het Markgraafſchap, ten behoeve zyns Vaders geveld, in 't begin deezes jaars, door eenige andere Advokaaten, te doen bekragtigen (*t*). Maar de Staaten van Zeeland, niet gezind om 't genomen Beſluit te veranderen, gaven, omtrent deezen tyd, eene wydluſtige Verhandeling in 't licht, die, reeds voor eenige jaaren, opgeſteld was (*u*), en waarby zy hun Regt om de Steden Vliſſingen en Veere, voortaan, niet ter Leen uit te geeven, onder aanbieding van de waarde in gelde aan den belanghebbenden te zullen voldoen, uitvoeriglyk, verdedigden.

Inhoud derzelve.

De Verhandeling beſtondt uit *vyf* deelen. In het *eerſte* Deel of Lid, werdt het Markgraafſchap van Veere beſchreeven „ als een goed Zeeuwſch Leen, welk „ van

(*q*) *Zie* deezen Brief *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1733. *bl.* 31.
(*r*) Reſol. Holl. 14 *Jan.* 1733. *bl.* 48.
(*s*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1733. *bl.* 39.
(*t*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 341.
(*u*) Notul. Zeel. 23 *Nov.* 1724. *bl.* 277 en *Bylag.*

„ van de Graaflykheid verheeven werdt." In 1733.
het *tweede*, werdt verhaald, hoe het, in 't jaar 1567, om schuld, verkogt moetende worden, door Koning Filips, genaast was (*v*). Voorts, werdt ondersteld „ dat het Leen, door deeze „ naasting, van Leenroerigheid ontslaagen, en „ in den boezem der Graaflykheid gevallen „ was, waaruit het, oudtyds, was voortgeko- „ men. Of Filips de II., ondertusschen, iet tot „ de kooppenningen betaald hadt, bleek niet; „ hoewel men voor waarschynlyk hieldt, dat „ hyze, ter oorzaake der opkomende beroer- „ ten, niet geheel betaald zou hebben. In „ deeze beroerten, hadden Vlissingen en Vee- „ re de zyde des Prinsen van Oranje gekooren, „ en waren, op 's Konings naam, in 't jaar 1574, „ voorzien geworden van nieuwe Privilegien, „ waar by haar regt verleend werdt, om ter „ Dagvaart te verschynen en te stemmen, ge- „ lyk andere Zeeuwsche stemmende Steden." Men onderstelde „ dat de Steeden deeze Pri- „ vilegien niet verkreegen hadden, dan om „ dat zy, sedert de naasting, als vrye Graafly- „ ke Steden werden aangemerkt: waarom ook „ nu beloofd werdt, dat zy nimmer, op eeni- „ gerhande wyze, vervreemd zouden worden. „ Maar onaangezien deeze belofte, waren de „ twee Steden," zo als in het *derde* Lid aange- merkt werdt „ in den jaare 1581, by onwillig „ *Decreet* van den Hove van Holland, te koop „ geveild, en door Willem, Prinse van Oran- „ je, gekogt: 't zy dat zyn oogmerk was, een „ Markgraafschap voor zynen Zoon Maurits „ te koopen, waartoe hy zig, zegt men, by „ Hu-

(*v*) *Zie* VII. *Deel*, *bl.* 382.

1733. „ Huwelyks-voorwaarden, verbonden hadt; 't
„ zy dat hy meer invloed zogt te hebben in
„ de Regeering van Zeeland. Eenige Renthef-
„ fers, ſamen honderd drie-entwintig ponden
„ vlaams agterſtallige Renten van de twee
„ Steden te vorderen hebbende, hadden, zo
„ hier verhaald werdt, de Steden doen aan-
„ ſlaan en verkoopen. De verkooping geſchied-
„ de, met alle de voorregten, oudtyds en ook
„ in 't jaar 1574, aan de Steden verleend: en
„ Veere in 't byzonder, met het regt, om
„ den gantſchen Adel van Zeeland te mogen
„ verbeelden; welk regt men, in Zeeland, al-
„ toos verſtaan hadt, aan geen byzonder ge-
„ ſlagt of goed gehegt te zyn. De Aartshertog
„ Matthias en de Staaten van Zeeland had-
„ den getragt, de verkooping te beletten, im-
„ mers te doen opſchorten voor eenen tyd;
„ doch 't was hun mislukt. De Prins werdt
„ zelfs, in de twee Steden, gehuldigd, eer de
„ Staaten byeen konden komen, om hierop
„ te raadpleegen. Men onderſtelde, dat zyne
„ Doorlugtigheid, door deezen koop van twee
„ ſtemmende Steden, de genegenheid der
„ Zeeuwen van dien tyd verlooren hadt. Ook
„ werdt, wat laater, by de ontwerpen op de
„ opdragt der Graaflykheid van Holland en
„ Zeeland, bedongen, dat de Steden Veere en
„ Vliſſingen wederom onder het lighaam van
„ Zeeland zouden gebragt worden." In het
vierde Lid, zogt men te bewyzen „ dat de
„ jongſte koop van Vliſſingen en Veere gebrek-
„ kelyk en zelfs nietig was. Om dit te doen zien,
„ werdt wederom onderſteld, dat het Leen, na
„ den eerſten koop van den jaare 1567, ver-

„ nie-

„ nietigd, en de twee Steden met de Graaf- 1733.
„ lykheid vereenigd waren. Hierby werdt aan-
„ gemerkt, dat men, by 't Oktroi van den jaa-
„ re 1574, beloofd hadt, de twee Steden niet
„ te zullen vervreemden: waaruit besloten
„ werdt, dat zy niet op nieuws konden ver-
„ kogt worden, vooral niet, buiten bewilliging
„ der Staaten van Zeeland. Op 't gene hierte-
„ gen ingebragt was, dat Filips de II. scheen
„ voorgehad te hebben, het Leen te bewaaren;
„ en dat hy, hierom, den Graaf van Megen
„ naar Zeeland gezonden hadt, om, van zy-
„ nentwege, als Markgraaf, in Vlissingen en
„ Veere, gehuldigd te worden; werdt geant-
„ woord, dat zulks niet bleek, en dat Megen,
„ veeleer, in Zeeland gekomen scheen te zyn,
„ om de Steden in 's Konings eed, als Graaf
„ van Zeeland, te ontvangen. En op de aan-
„ merking dat, Filips de kooppenningen niet
„ voldaan hebbende, de koop van den jaare
„ 1567 moest gehouden worden als niet ge-
„ schied, werdt geantwoord, dat het niet vol-
„ doen der kooppenningen aan de opgekomen'
„ beroerten te wyten was. Men stondt egter
„ toe, dat de voldoening deezer kooppennin-
„ gen, met regt, kon gevorderd worden; doch
„ hiertoe hadden de schuldeischers zig moeten
„ vervoegen aan de Staaten van Zeeland. 't
„ Stondt hun, dagt men, niet vry, de Steden,
„ door 't Hof, te doen verkoopen. Men hadt
„ zelfs aan hunnen eisch konnen voldoen, door
„ 't verkoopen van eenige Heerlyke en vrye ei-
„ gen' goederen, zonder 't Markgraafschap
„ zelf aan te spreeken. Steden, die stem in Staat
„ hadden, te verkoopen streedt ook, verstondt
„ men,

1733. „ men, tegen de bekende gronden der Regen-
„ ringe. Men mogt de opperste magt, of een
„ gedeelte derzelve niet te koop veilen. Deedt
„ men 't, zo gaf men byzonderen Persoonen ge-
„ legenheid, om een Lid der opperste magt af-
„ hangkelyk te maaken. En dit was egter met
„ Vlissingen en Veere geschied, geheel buiten
„ bewilliging der Staaten van Zeeland, die niet
„ alleen niet geweigerd hadden, den schuldei-
„ scheren te voldoen; maar by welken zelfs
„ niet bleek, dat de schuldeischers eens om
„ voldoening hadden aangehouden. Zelfs twy-
„ felde men, of de Prins van Oranje, zynde
„ Stadhouder van Zeeland, wel bevoegd was,
„ om de twee Steden te koopen. Hy moestze,
„ veeleer, gehandhaafd hebben by haare Privi-
„ legien van niet te mogen vervreemd wor-
„ den. Hy en zyne Opvolgers waren wel ge-
„ steld en gebleeven in 't vreedzaam bezit van
„ het Markgraafschap, tot op het overlyden
„ van Koning Willem den III. Doch zulks was
„ alleenlyk aan hun uitsteekend vermogen en
„ groot gezag toe te schryven. Hierdoor wa-
„ ren de Staaten van Zeeland verhinderd ge-
„ worden, om 't Regt van den Lande voor te
„ staan naar behooren. De voorregten der op-
„ perste magt waren aan geene Verjaaringe
„ onderworpen. De Staaten van Zeeland meen-
„ den, derhalve, reden t'over te hebben, om
„ den jongsten koop te doen vernietigen. Doch
„ zy waren niet gezind, hier over in geschil te
„ treeden. 't Was hun genoeg, en dit werdt, in
„ 't *vyfde* Lid der Verhandelinge aangemerkt,
„ dat het Regt van * oppersten eigendom hun
„ magt liet, om het Markgraafschap, tegen
„ re-

* *Dominium eminens.*

„ redelyke vergoeding, te niet te doen. Men 1733.
„ was 't wederzyds eens, dat de Staaten dit
„ Regt van opperſten eigendom bezaten. Men
„ erkende ook, wederzyds, dat de hooge O-
„ verheid zig van dit Regt, alleen zeldzaam,
„ en niet dan om gewigtige redenen, behoorde
„ te bedienen. 't Kwam 'er dan ſlegts op aan, of
„ 'er gewigtige redenen waren, om 't Mark-
„ graafſchap van Veere en Vliſſingen, in ge-
„ volge van dit Regt van opperſte eigen-
„ dom, te niet te doen? Maar wie zou van
„ 't gewigt deezer redenen oordeelen? Im-
„ mers waren de Staaten, in 't ſtuk van de
„ hooge Regeeringe van hun Geweſt, niet
„ gehouden aan iemant dan aan Gode reken-
„ ſchap te geeven van hun gedrag. Zy wil-
„ den 't egter, ten overvloede, doen. Stem-
„ mende Steden behoorden onafhangkelyk
„ te zyn van eenen Heer. Zy konden, ligte-
„ lyk, door Huwelyken en Verſterf, in vreem-
„ de handen vallen: 't welk dikwils nadeelig
„ geweeſt was voor eenen Staat. Thoolen
„ was, oudtyds, van de Graaflykheid ver-
„ vreemd zynde, in de handen van Lodewyk
„ van Châtillon, Graave van Blois, en on-
„ derdaan van Frankryk, geraakt; by welke
„ verandering, men zig zo kwalyk bevonden
„ hadt, dat men op Hertoge Albrecht ver-
„ wierf, dat hy zig verbondt, om de Stad,
„ voortaan, nimmer te zullen weggeeven,
„ dan aan eenen jonger' Broeder van zynen
„ Huize. Vliſſingen en Veere zelven, van
„ ouds, aan den Huize van Borſelen ter leen
„ gegeven zynde, waren, door Huwelyk, o-
„ vergebragt in het Huis van Bourgondie, welk
„ Zeeland niet aanging. Het Graafſchap van

1733. „ Holland en Zeeland was van 't eene vreemde Huis in 't andere overgegaan, en eindelyk gekomen aan Filips den II., een' vreemdeling, die geene zugt tot deeze Landen hadt; die 's Lands Privilegien schondt, en de ingezetenen drong tot het opvatten der wapenen, ter bescherminge van Godsdienst en Vryheid. Wie wist, hoe 't met het Markgraafschap, in tyd en wyle, gaan kon? De Staaten waren, eindelyk, verpligt, tot handhaavinge der Privilegien aan de twee Steden verleend, en waarby beloofd was, dezelven niet te zullen vervreemden. Deeze redenen bewoogen hen, om zig van 't Regt van opperften eigendom te bedienen, en de twee Steden van alle Leenroerigheid te ontheffen. Hiervoor booden zy den belanghebbenden billyke vergoeding aan. Zy wilden, in 't waardeeren deezer vergoedinge, niet slegts op de inkomsten van het Markgraafschap, maar op het Heerlyk regt zelf agt gegeven hebben; en de begrooting der somme aan de uitspraak van goede mannen verblyven. Hierdoor meendenze zig voor alle verdenking van geweld en onregt te hoeden. De oefening van het Regt van opperften eigendom kon geen voorwerp zyn voor den gewoonlyken Regter, gelyk sommigen wilden. Ook streedt het gebruik van dit Regt niet met het Groot-Privilegie van Vrouwe Maria, welk alleen zag op *executien*, by wege van Regten, op eenig goed ondernomen, die de Graavin beloofde, niet by voorraad, maar alleen na geregtelyke uitwinning te zullen laaten gelden. De Keur van 't jaar 1495 sprak alleen van het bezit-

„ regt

1733.

„ regt van byzondere Perſoonen, ten opzig- „ te van elkanderen. De Unie van Utrecht „ vermaande de Leden wel, om uitheem- „ ſchen Vorſten geene billyke reden tot mis- „ noegen te geeven; maar vorderde niet, dat „ men de regten en vryheden des Lands aan „ 't belang van uitheemſche Vorſten opof- „ ferde. Men ſtondt toe, dat een Leenheer „ zo wel aan zynen Leenman, als deeze aan „ dien verbonden was; maar men beweerde, „ dat de Staaten aan deeze verbindtenis vol- „ deeden, als zy, 't Leen naar zig neemen- „ de, den Leenman vergoeding van ſchade „ aanboden. Zy hadden, eindelyk, niet „ voor, den ouden Regeeringsvorm van Vlis- „ ſingen en Veere te veranderen. Zulks was „ geſchied, by den tweeden koop, in den jaa- „ ren 1581. Hun toeleg was alleen, de twee „ Steden te herſtellen, in het genot der Pri- „ vilegien van den jaare 1574. Zy vertrouw- „ den, hierom, dat de Bondgenooten en alle „ onpartydigen overtuigd zouden zyn, dat „ zy, in deezen, niets gedaan noch beoogd „ hadden, dan 't gene met de gronden eener „ goede Staatkunde, welgeſtelde Regeerin- „ ge en tevens met de billykheid overeenkwa- „ me (w)."

Zy blyven in 't bezit van 't Markgraafſchap van Veere en Vliſſingen.

De Staaten van Zeeland deeden, wat laater, den Prinſe van Oranje de ſomme aanbieden, welke zy hem, in vergoeding van ſchade, voor zyn vernietigd Leen hadden toegelegd. Doch hy weigerde dezelve te ontvangen (x): waarom zy, ten zynen dienſte, in de

(w) *Zie deeze* Deductie *in de* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1733. *bl.* 41—77.

(x) Notul. Zeel. 27 *Maart*, 7 *May* 1736. *bl.* 90, 141, *37.

1733. de Bank van Middelburg, leggen bleef. De Prins vervoegde zig, sedert, nog wel aan de algemeene Staaten, welken hy verstondt, dat hem in 't bezit van het Markgraafschap behoorden te doen stellen. Doch de zaak kon hier niet afgedaan worden, ter oorzaake van het verschillend begrip der Gewesten (*y*). Holland en eenige anderen waren 't met Zeeland eens, oordeelende, dat 'er reden genoeg was, om het Markgraafschap, tegen billyke schade-betering, te niet te doen. Gelderland, Friesland en Stad en Lande verstonden, daarentegen, dat men den Prinse van Oranje, grootelyks, verongelykt hadt, in Zeeland: vooral, om dat men hem, niet slegts van de heerlyke regten, maar zelfs van de inkomsten des Markgraafschaps hadt versteken (*z*). De Koning van Groot-Britanje zelf schreef, hierover, aan de Staaten van Zeeland, en aan de algemeene Staaten. Doch Zeeland bleef by zyn gevoelen (*a*). *Charles Louis Antoine d'Alsace*, *Graaf van Boussu* en *Prins van Chimai*, afstammende van Maximiliaan d'Alsace, die, door Maximiliaan van Bourgondie, Markgraaf van Veere, tot erfgenaam verklaard was, hadt, reeds in 't jaar 1732, beweerd, regt te hebben op het Markgraafschap, en de bewyzen van zyn regt den Staaten van Zeeland, door den Ambassadeur van Hoey, toegezonden (*b*). Men hadt 'er toen luttel agts op

(*y*) Missive *der* Staat. van Holl. *aan* die van Zeel. *van* 23 *Dec.* 1733 *en* Notul. Zeel. 4 *Febr.* 1734. *bl.* 29, 63.

(*z*) Missive *der* Staat. van Gelderl. *aan* die van Zeel. *van* 24 *May* 1736. *in de* Notul. Zeel. *van* 1736. *bl.* 153.

(*a*) Notul. Zeel. 29 *Novemb.* 12 *Decemb.* 1736. *bl.* 265, 299. 14 *Maart* 1737. *bl.* 25.

(*b*) Memoire pour prouver que Vere & Vlissingue appartiennent au Prince de Chimai. Notul. Zeel. 28 *April* 1733. *bl.* 348.

op geslaagen. Doch in 't jaar 1737, vernieuwde hy zynen eisch; aanbiedende, zyn regt aan het Geweft, ten redelyken pryze, te willen verkoopen. En men vondt, eerlang, geraaden, in onderhandeling te treeden met zynen Gevolmagtigde. De Prins van Oranje en Nassau kreeg hier haast kennis van, en 't bewoog hem, de Staaten, insgelyks, tot handeling aan te zoeken. Hy verklaarde zig gezind „ om „ hun zo veel genoegen te geeven, als hy, „ eenigszins, voor zig zelven en voor zyne „ nakomelingschap, zou konnen verantwoor- „ den," De Staaten benoemden, daarna, drie Heeren, om met zyne Hoogheid te handelen (*c*). Zy schreeven, midlerwyl, naar 't Hof in den Haage, om de stukken, de verkooping van Veere en Vlissingen, in den jaare 1581, betreffende. Doch zyne Hoogheid vondt middel, om het overzenden deezer stukken, tot in de Lente des jaars 1738, op te houden (*d*). En 't leedt tot in den volgenden Herfst, eer de Prins den Heer *Gemme Onuphrius*, *Baron van Burmania*, zynen Opperstalmeester, naar Zeeland zondt, om met de Staaten te handelen. Burmania bleef eenigen tyd in Zeeland. Hy vorderde „ dat men zyne Hoogheid herstel- „ de in het bezit van het Markgraafschap, zul- „ lende hy egter, in eenige opzigten, tegen „ behoorlyke schadeloosstelling, alle verant- „ woordelyke toegeeflykheid voor de Staaten „ gebruiken, en zelfs, van nu af, het Mark- „ graafschap aan de Staaten afstaan, in geval „ hy 1733.

(*c*) Resol. Holl. 9 *Jan.* 1737. *bl.* 10. Notul. Zeel. 26, 28 *Maart*, 8, 22 *Aug.* 3, 5, 6 *Dec.* 1737. *bl.* 68, 76, 122, 160, 195, 204, 207. * 28.

(*d*) Notul. Zeel. 29 *Nov.* 1737. *bl.* 18. 17 *Maart* 1738. *bl.* 28.

1733. „ hy zonder kinderen overleedt, zonder eenige vergoeding voor zyne erfgenaamen te vorderen, of, zo hy alleenlyk eene of meer Dogters naliet, tegen behoorlyke vergoeding in geld, ten behoeve deezer Dogteren." De Gemagtigden der Staaten merkten, op deezen voorslag, aan „ dat het te rug geeven van het „ Markgraafschap vierkant aanliep tegen het „ besluit van den jaare 1732, waarvan zy niet „ gelast waren af te gaan:" voorts, vraagende, in welke opzigten, de Prins den Staaten zou willen genoegen geeven? De Heer Burmania verklaarde „ dat zulks zou bestaan, in het afstaan van eenige Heerlyke regten, den Markgraaven toebehoord hebbende." Doch alzo hy niet afgaan kon van de te rug vordering des Markgraafschaps, bleeven de onderhandelingen opgeschort (*e*). De Staaten van Holland vermaanden, midlerwyl, die van Zeeland, by verscheiden' brieven, dat zy zig stipt moesten houden aan het besluit van den jaare 1732; en men verklaarde hun, eerlang, dat men geene gezindheid altoos hadt, om hiervan in 't minste af te wyken (*f*). Burmania, ondertusschen, den Prinse gesproken hebbende, kwam, in 't begin des jaars 1739, wederom te Middelburg. Doch Goes en Thoolen verstonden toen, dat men de handeling niet behoorde te hervatten, dan voor zo ver zy de schadeloosstelling in geld betrof. Men hoorde 's Prinsen Gevolmagtigde egter, die nu aanboodt „ dat zyne Hoogheid, „ tegen schadeloosstelling, van alle de * Heeren-regten zou afstaan, mids men hem de „ † voor-

**Regalia.*

(*e*) Notul. Zeel. 15 *Sept.* 1738. *bl.* 175 *enz.*

(*f*) Resol. Holl. 25 *Oct.* 1738. *bl.* 577. 5 *Febr.* 1739. *bl.* 149. Notul. Zeel. 25, 28 *Nov.* 4, 9 *Dec.* 1738. *bl.* 223, 238, 252, 269. 23, 26 *Jan.* 6 *April* 1739. *bl.* 38, 39, 72.

1733.

„ † voordeelige beheering van 't Leen alleen„ lyk behouden liete." Doch deeze voorslag, die nog al aanliep tegen het besluit van den jaare 1732, behaagde niet aan de meesten. En alzo men, wederzyds, betuigd hadt, niet verder te konnen komen, werdt de handeling, door de meeste Leden, in Hooimaand, verklaard voor afgebroken. Vlissingen hadt alleenlyk gezeid, hierop ongelast te zyn, en Veere, 't *Advis* van Vlissingen te zullen afwagten (*g*). Midlerwyl, bleeven de Staaten van Zeeland, of eigenlyk de twee Steden Vlissingen en Veere in 't bezit van alle regten des Markgraafs (*h*), in gevolge van een Oktroi der Staaten van den twintigsten van Oogstmaand des jaars 1733 (*i*), tot op de merkwaardige verandering des jaars 1747, wanneer zyne Hoogheid in 't vol genot van zyn erfgoed gesteld werdt.

† *Dominium utile.*

XXXI. Hoofdpunt van 't geschil, over 't Regt tot dit Markgraafschap.

't Gewigt van 't geschil over 't Regt tot het Markgraafschap van Veere en Vlissingen heeft ons bewoogen, om de redenen, welken men, van wederzyde, voortgebragt heeft, omstandiglyk en onpartydiglyk, ter neder te stellen, op dat de Lezer te beter van de kragt en zwakheid derzelven zou konnen oordeelen. Opmerkzaamen zullen ligtelyk hebben konnen zien, dat het, in dit merkwaardig geschil, voornaamlyk hierop aankwam „ of de redenen, waarom „ de Staaten van Zeeland goedvonden, het „ Leen

(*g*) Notul. Zeel. 15, 19, 20, 22, 27 *Jan.* 2 *Febr.* 13, 17, 21 *April*, 9 *July* 1739. *bl.* 13, 24, 28, 34, 41, 45, 103, 115, 124, 159. * 27.

(*h*) Notul. Zeel. 9 *Aug.* 16, 20 *Sept.* 1734, *bl.* 394, 407, 412 en 12 *May*, 13 *Juny*, 16 *Dec.* 1735. *bl.* 103, 125, 283. C. v. BYNKERSHOEK Quest. Jur. publ. *Libr.* II. *Cap.* XV. *p.* 294.

(*i*) Reglem. op de bestelling der Magistr. van Vlissingen en Veere *van* 20 *Aug.* 1733.

1733. „ Leen van Vliſſingen en Veere, tegen billyke „ vergoedinge, te vernietigen, gewigtig ge- „ noeg waren?" De Staaten oordeelden van ja. Maar de Prins van Oranje, en de Geweſten, die zyne zyde hielden, begreepen 't anders. Men betwiſtte den Staaten het Regt van opperſten eigendom niet; maar men beweerde, dat zy 'er zig zeldzaam, en niet dan om dringende redenen, van behoorden te bedienen. Ook werdt dit, van hunne zyde, toegeſtaan. Maar zulke gewigtige redenen meenden zy, in het tegenwoordig geval, te zien. Hunne vryheid liep, dagtenze, gevaar, als zy 't Leen in wezen lieten. De Prins van Oranje kon, zo hem 't Leen opgedraagen was, zig, meendenze, van 't gezag, welk het hem geeven zou, bedienen, om deeze vryheid te beſnoeijen (*k*). En zo hunne vrees hiervoor gegrond was, kon niemant hun kwalyk neemen, dat zy gebruik maakten van 't Regt van opperſten eigendom. Maar dat hunne vrees gegrond was, werdt, van de andere zyde, ontkend; gelyk, uit verſcheiden' egte ſtukken, en onder anderen, uit het aangehaalde Advis van Veere, te beſpeuren is. Aan wien ſtondt nu de beſliſſende uitſpraak tuſſchen dit tweeërlei oordeel? De Staaten beweerden, datze hun toekwam. Doch de uitkomſt heeft geleerd, dat zy hunne uitſpraak niet hebben konnen doen gelden, en dat die van Veere, welken hun, reeds in 't jaar 1723, tegen verandering van tyden, gewaarſchuwd hadden, beter dan zy geraaden hebben, 't gene, naderhand, gebeurd is.

(*k*) C. V. BYNKERSHOEK *ubi ſupra.*

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VIERENZEVENTIGSTE BOEK.



INHOUD.

I. *Oorlog om de Poolsche Kroone.* II. *De Staaten verklaaren, dat zy 'er zig niet in denken te steeken. Handeling hierover, met den Keizer.* III. *De Staaten handelen met Frankryk, over de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden. Zy geeven 'er den Keizer kennis van* IV. *Staat der Poolsche zaaken.* V. *Frankryk, Spanje en Sardinie verklaaren den Keizer den oorlog.* VI. *Krygsbedryven aan den Ryn en in Italie.* VII. *De Keizer verzoekt de Staaten om onderstand. Vergeefs. Overeenkomst met Frankryk, wegens de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden.* VIII. *Huwelyk tusschen den Prinse van Oranje en de Kroonprinsesse van Groot-Britanje. George de II. geeft 'er den Staaten kennis van. Hun merkwaardig antwoord.* IX. *Beweeging, ter gelegenheid van den Sakraments- en S. Jansdag.* X. *Genootschap der Vrye Metselaaren, in Holland verbooden. Onlusten in Stad en Lande.* XI. *Dantzig belegert en ingenomen, door de Russen. Staat des oorlogs in Italie en aan den Ryn.* XII. *De Staaten arbeiden tot herstelling der Vrede. Hun Ontwerp. 's Keizers antwoord*

op het zelve. Frankryk, Spanje en Sardinie keuren 't af. XIII. *George de II. en de Staaten bewerken eene Wapenschorsing.* XIV. *Veldtogt aan den Ryn. In Italie.* XV. *Men tragt de Staaten te dringen, tot het neemen van ernstiger maatregels. Frankryks voorslag, door 't Weener-Hof, verworpen.* XVI. *De Staaten beantwoorden den Keizer, ernstelyk. Het Weener-Hof houdt 'er zig over gebelgd. Verklaaring van Frankryk op de Wapenschorsing.* XVII. *Afzonderlyke handeling, tusschen het Weener-en Fransche Hof. Voorafgaande Punten gesloo-ten. Aanmerkingen op dezelven. De Wapenschorsing wordt afgekondigd. De Prins van Oranje voorgeslaagen tot Generaal van 't Voetvolk.* XVIII. *Onlusten tusschen Spanje en Portugal, door bemiddeling der Staaten, bygelegd.* XIX. *De Hertog van Lotharingen trouwt met 's Keizers oudste Dogter. Nadere overeenkomsten tusschen den Keizer en Frankryk. De Staaten weigeren de voorafgaande Punten te handhaaven. Zy verminderen hunne Krygsmagt.* XX. *Handeling over de vernietiging van zeker beding, in 't vierde Lid der Ryswyksche Vrede. De Staaten neemen 'er deel in.* XXI. *Handeling met den Koning van Marokko. Twist met den Bisschop van Roermonde.* XXII. *George de II. zoekt, vergeefs, de vernietiging van het Markgraafschap van Veere en Vlissingen te voorkomen.* XXIII. *De Raadpensionaris van Slingeland sterft. De Thesaurier Generaal Anthony van der Heim wordt Raadpensionaris.* XXIV. *Uitvoering van eenigen der voorafgaande Punten.* XXV. *Handeling over een Verdrag van Koophandel met de Oostenrryksche Nederlanden.*

De

De Protestantsche Godsdienstige Gestigten in Holland vry verklaard van Verpondingen. Wetten omtrent de Roomschgezinden. XXVI. *Geschil over de Hertogdommen Gulik en Berg. De Staaten zoeken 't by te leggen. De handeling blyft steeken.* XXVII. *Algemeen Verdrag van Vrede tusschen den Keizer en Frankryk, te Weenen geslooten.* XXVIII. *Aanmerkingen over het zelve. Spanje, Sardinie en Napels treeden 'er in.* XXIX. *Staat en uitslag des oorlogs tusschen den Keizer en Rusland en de Porte.* XXX. *Onlusten tusschen Spanje en Groot-Britanje. Klagten der Engelsche en Staatschen over de Spaansche Kustbewaarders.* XXXI. *Het Spaansche Hof belooft en geeft den Staaten eenige voldoening. Spanje en Groot-Britanje verklaaren elkanderen den oorlog. De Staaten houden zig onzydig.* XXXII. *Vernieuwing van 't Verdrag van Koophandel, tusschen Frankryk en de Staaten.*



Y hebben, in 't voorgaande Boek, gezien (*a*), hoe Frankryk en Spanje beide op den Keizer misnoegd geworden waren, na 't sluiten van 't Verdrag van Weenen; welk den Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten naauwer verbonden hadt aan de belangen van het Huis van Oostenryk, dan bestaanbaar scheen met de inzigten der Hoven van Frankryk en Spanje, die nu wederom geheellyk verzoend waren. Men scheen, hierom, in beide deeze Ryken, alleenlyk te wagten op be-

1733.
I.
Aanleiding tot het verhaal van den oorlog om de Poolsche Kroone.

(*a*) Bladz. 58, 78.

1733. bekwaame gelegenheid, om de algemeene Vrede, die omtrent twintig jaaren geduurd hadt, te breeken, en den Keizer den oorlog te verklaaren. En deeze gelegenheid deedt zig op, in den aanvang deezes jaars. Ook liep het niet ten einde, of men zag den kryg ontfteken, aan verfcheiden' oorden. De Staaten der Vereenigde Geweften namen 'er geen ander deel in, dan dat zy de verbroken Vrede zogten te herftellen, door onderhandeling; en gelyken weg infloegen, om de wapenen verre van hunne grenzen te houden. Doch dit zelfs verpligt ons, om den aanvang, voortgang en uitflag des oorlogs, beknoptelyk, te boek te ftellen. 't Verhaal hiervan is alleen in ftaat, om den Leezer wel te doen oordeelen, over de handelwyze der Vereenigde Staaten, met opzigt op den fchier algemeenen oorlog, die, kort hierna, ontftondt.

Fredrik Auguftus de II., Koning van Poolen, fterft.

Fredrik Auguftus de II., Koning van Poolen en Keurvorft van Saxen, hadt, om de onluften in Poolen by te leggen, federt eenigen tyd, verfcheiden' Ryksdagen befchreeven, die allen, vrugteloos, gefcheiden waren. Thans was 'er, ten zelfden einde, wederom een buitengewoone Ryksdag byeengeroepen, die nog vergaderd was, toen de Koning, op den eerften van Sprokkelmaand, te Warfchauw, overleedt. *Theodoor Potoki*, Aartsbiffchop van Gnefen en Primaat van 't Ryk, de Regeering, volgens gewoonte, by voorraad, aanvaard hebbende, deedt, terftond, den Ryksdag fcheiden, en beriep eenen anderen, op welken men de zaaken tot den Verkiezings-Ryksdag voorbe-

rei-

reiden zou. Doorgaans, plagten zig, in diergelyke gelegenheden, verscheiden' mededingers tot de Poolsche Kroon op te doen; doch thans werdt 'er alleen in 't heimelyk gearbeid, ten behoeve van Stanislaus Leczinski, Schoonvader des Konings van Frankryk, die, reeds in 't jaar 1704, tot Koning verkooren geweest was (b); doch sedert de Kroon hadt moeten afstaan. De *Markgraaf de Monti*, Ambassadeur van Frankryk, gaf zig veel moeite, om stemmen voor Koning Stanislaus te winnen. De Primaat en verscheiden' andere Poolsche Grooten lieten zig, door hem, overhaalen. Doch eenigen neigden tot den nieuwen Keurvorst van Saxen, Zoon des overleeden Konings. De nabuurige Mogendheden, de Keizer, de Keizerin van Rusland en de Koning van Pruissen, kwamen, midlerwyl, overeen, om te beletten, dat een van de twee genoemde Vorsten tot Koning van Poolen verkooren werdt. De Keizer en de Keizerin van Rusland zouden ongaarne eenen Vorst op den Poolschen troon hebben gezien, die geheel in de belangen van Frankryk was, gelyk Stanislaus zyn moest; die, daarenboven, ten tyde zyner eerste verkiezinge, een geslaagen vyand der Russen geweest was. De Keizer was ook bedugt, dat de tegenwoordige Keurvorst van Saxen, de maatregels zyns Vaders volgen, en weigeren zou, de Pragmatike Sanctie te handhaaven; weshalve hy geene reden hadt om te verlangen, dat deeze Vorst magtiger werdt, dan hy reeds was. De Koning van Pruissen, on-

1733.
Beweegingen onder de mededingers naar de Kroon.

(b) Zie XVII. Deel, bl. 229.

1733. oneenig geweest zynde met den overleeden Koning van Poolen, als Keurvorst van Saxen, over het regt tot de opvolging in de Hertogdommen Gulik en Berg, moest ook ongaarne zien, dat de nieuwe Keurvorst, door de verheffinge op den Poolschen troon, in staat gesteld werdt, om zyne eischen op deeze Hertogdommen beter te doen gelden. In geval van oorloge met de Turken, was 'er den Keizer en Rusland ook veel aan gelegen, dat de Koning van Poolen in hunne belangen was, en hun gelegenheid liet, om elkanderen, over den bodem zyns Ryks, welk tusschen Rusland en de Keizerlyke erflanden legt, met manschap en krygsbehoeften, te ondersteunen. Doch 't leedt niet lang, of de Keurvorst van Saxen verzekerde het Weener-Hof, dat hy geene zwaarigheid maaken zou, in het handhaaven der Pragmatike Sanctie, zo men zyne zaak, in Poolen, wilde ondersteunen. De Keizer verzoende zig, hierop, met den Keurvorst (c). Men sloot een Verdrag, tot wederzyds genoegen. De Keizerin van Rusland nam het, insgelyks, aan: en beide deeze Mogendheden verbonden zig om de verkiezing van den Keurvorst, kragtiglyk, te helpen bevorderen. De Keizerin deedt eenige Russische manschap trekken naar de grenzen van Poolen en Litthauwen; en de Keizer, reeds te vooren, een Veldleger hebbende opgeslaagen in Silezie, versterkte het merkelyk, en deedt het den weg neemen naar den kant van Groot-Glogau (d). Men

(c) Memoir. pour servir a l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 12.
(d) Massuet Hist. de la dern. Guerre, *Tom.* I. *P.* I. *p.* 2—14.

Men verspreidde, ten zelfden tyde, een naamloos Geschrift te Warschauw, waarin, als uit 's Keizers naam, beweerd werdt, dat, met het optrekken deezer manschap, niets anders werdt beoogd, dan te beletten, dat men den Poolen Stanislaus of iemant anders, huns ondanks, tot Koning opdronge. Het Fransche Hof, de beweegingen der Keizerschen en Russen met geene onverschillige oogen konnende aanzien, verklaarde, schriftelyk, aan verscheiden' Hoven, dat menze hieldt voor nadeelig aan de vryheid der verkiezinge, die de Koning voorhadt te handhaaven (e). Midlerwyl, hadt de Primaat te wege gebragt, dat een aanzienlyk getal van Poolsche Grooten zig, in Grasmaand, by plegtige ondertekening, verbonden hadt, om niemant tot Koning te verkiezen, dan die een gebooren Pool was (f): waarna alles zig schikte tot de verkiezinge van Koning Stanislaus. 1733.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, niet zonder reden, bedugt, dat de verkiezing eens Konings van Poolen, hoe zy ook uitviele, gelegenheid geeven mogt, tot eenen oorlog tusschen den Keizer en Frankryk; en dat de Oostenryksche Nederlanden, in zulk eene gelegenheid, den eersten aanstoot, van den Franschen kant, te wagten hadden; waren, terstond, op middelen bedagt geweest, om de wapenen te houden van hunne grenzen. Het Fransche Hof toonde zig niet ongezind, om hierin aan hunne begeerte te voldoen, zo zy na-

II. De Staaten verklaaren den Keizer, dat zy zig, ter oorzaake van de verkiezinge eens Konings van Poolen, in

(e) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. IX. p. 181, 185.
(f) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. IX. p. 137.

1733. nalieten, den Keizer, in geval van oorloge, te ondersteunen. Zy zagen haast, dat zy hiertoe zouden moeten komen. Doch eer zy besllooten, vonden zy dienstig, den negenden van Hooimaand, aan den Keizer te schryven „, dat zy „ zig, door geenerlei Verdragen, verbonden „ rekenden, om zig te steeken in eenen oorlog, die, ter oorzaake der verkiezinge van „ eenen Koning van Poolen, zou mogen ontstaan: en dat zy zig verpligt vonden tot „ zulk eene verklaaring, om dat zyne Keizerlyke Majesteit niet goedgevonden hadt, met „ den Koning van Groot-Britanje en met hen, „ te raadpleegen, over het deel, welk hy in „ deeze verkiezing dagt te neemen." Wyders, sloegen zy hem voor „ of 't, naardemaal niet „ donkerlyk bleek, voor wien de Poolen meest „ neigden, niet geraaden ware, dat zyne Keizerlyke Majesteit zig niet bediende van geweldige middelen, om de verkiezing op iemant in 't byzonder te doen vallen; maar „ liever den weg van zagtheid en onderhandeling insloege, om den aanstaanden Koning, „ wie hy ook zyn mogt, te beweegen tot eene „ belofte, om de Verbonden, die, tusschen „ den Keizer en de Republyk van Poolen, „ in wezen waren, heiliglyk, te onderhouden?" Ook meendenze „ dat men den zelfden weg „ van handeling behoorde in te slaan, om de „ Oostenrykschе Nederlanden voor het dreigend gevaar te beveiligen." Doch zy bekenden, te gelyk „ dat zy, hierop, minder dringen konden, indien de Keizer zig, by Verdrag, verpligt hadt, om het regt van iemant „ der Mededingeren naar de Poolsche Kroon

geenen oorlog denken te steeken.

„ voor

„ voor te ſtaan, door de wapenen; waarvan 1733.
„ zy egter verklaarden, niet te konnen oor-
„ deelen (g)." De Keizer, zonder den Staa- 's Keizers Antwoord.
ten, omtrent dit laatſte, eenig nader licht te
geeven, antwoordde hun „ dat de zorg voor
„ de beſcherming der Ooſtenrykſche Neder-
„ landen hem, niet minder dan hun, ter her-
„ te ging. Dat het Verdrag van Barriere hen
„ beide verbondt, om de bezettingen, in de
„ gemelde Nederlanden, des noods, merke-
„ lyk te verſterken. Dat hy hiertoe, van zy-
„ ne zyde, gezind was, en dat hy hun gelyke
„ gezindheid toevertrouwde. Dat hy de vrye
„ verkiezing van eenen Koning van Poolen
„ niet dagt te hinderen, maar veeleer te be-
„ vorderen; en alleenlyk wenſchte, dat de
„ keuze vallen mogt op eenen Vorſt, die tot
„ de behoudenis der algemeene ruſte en des
„ evenwigts van Europa zou willen medewer-
„ ken. Ondertusſchen, hadden anderen, ver-
„ volgde hy, reeds eenen aanvang gemaakt
„ van het bepaalen der vrye keuze, en Tur-
„ ken en Tartaaren, ſchoon vrugteloos, te
„ hulp geroepen. Zulke uiterſten alleen zogt
„ hy te voorkomen. En hy hadt deeze zyne
„ oogmerken, reeds zo dikwils, in openbaa-
„ re ſchriften, bekend gemaakt, dat hy vaſt-
„ geſteld hadt, dat 'er de Staaten ten volle
„ van onderregt zouden geweeſt zyn. De
„ Verdragen, met hen gemaakt, verbonden
„ hen tot byſtand, en maakten geen onder-
„ ſcheid, tusſchen de oorzaaken van den oor-
„ log. Hy verwagtte, derhalve, van hun al-
„ les,

(g) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* IX. *p.* 442.

1733. „ les, waartoe de erkentenis van 't gene voorheen gebeurd was, en de pligt eens trouwen Bondgenoots hen behoorde te beweegen (*b*)."

Verdere handeling tusschen de Keizerschen en Staatschen.

De Keizer opende zig niet duidelyker, in deezen brief; doch zyne Staatsdienaars hadden, kort te vooren, te Weenen, een Geschrift overgeleverd aan de Engelsche en Staatsche Gezanten, Robinson en Hamel Bruininx, waarby, in 't breede, vertoond werdt „ dat „ zyne Keizerlyke Majesteit, van alle kanten, „ berigten ontvangen hadt, dat Frankryk de „ Vrede met hem dagt te breeken, en zig van „ den twist over de verkiezing van eenen Ko- „ ning van Poolen, als van een bekwaam voor- „ wendsel hiertoe, zou zoeken te bedienen. „ Dat de Keizer zulk een' oorlog aanzag, als „ een geval, waarin het jongste Weener-Ver- „ drag de Zee-Mogendheden verpligtte, „ hem te ondersteunen, en dat hy vastelyk „ vertrouwde, dat zy zig van hunne verbind- „ tenis kwyten zouden." De Graaf Wenzelaus van Sinzendorff sprak, op gelyke wyze, met den Raadpensionaris van Slingeland en met andere Afgevaardigden der Staaten, in den Haage. Doch men antwoordde hem en den Keizerschen Staatsdienaaren, te Weenen, „ dat hunne Hoog-Mogendheden, al sedert „ eenige maanden, bedugt geweest waren, „ dat de strydige begrippen des Keizers en „ des Konings van Frankryk, omtrent het „ werk van Poolen, ligtelyk, eene Vrede- „ breuk zouden konnen veroorzaaken. Dat „ zy

(*b*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* IX. *p.* 446.

„ zy noch verpligting noch regt hadden, om 1733.
„ zig met dit werk te moeijen; en hierom van
„ meening waren, eene ſtipte onzydigheid te
„ bewaaren, zo lang zy geen regtſtreeks be-
„ lang hadden by de gevolgen van den twiſt.
„ Dat niemant beter dan de Keizer en 's Kei-
„ zers Staatsdienaars wiſt, welke maatregels
„ zyne Keizerlyke Majeſteit, over 't werk van
„ Poolen, met andere Mogendheden geno-
„ men hadt; doch dat de Verdragen, welken
„ men, deswege, mogt gemaakt hebben, bui-
„ ten overleg met hen, waren gemaakt, en
„ hierom, met regt, door hen, werden ge-
„ plaatſt onder de *onbekende Verdragen*, aan
„ welken zy zig, volgens het eerſte punt van
„ de Akte hunner toetreedinge tot het Wee-
„ ner-Verdrag, niet behoefden verbonden te
„ rekenen. Dat zy, voor 't overige, zeer wel
„ onderregt waren van de verbindteniſſen,
„ welken zy, by verſcheiden' Verdragen,
„ met den Keizer gemaakt, op zig genomen
„ hadden: ook dagten zy, dezelven, heilig-
„ lyk, naar te komen: en om zyne Keizerly-
„ ke Majeſteit hiervan te overtuigen, wilden
„ zy, van nu af aan, de bezettingen in de
„ Ooſtenrykſche Nederlanden, met vierdui-
„ zend man, verſterken, in geval de Keizer
„ zesduizend man naar Bergen in Henegou-
„ wen en andere Grensplaatſen wilde ſchik-
„ ken, buiten belaſting dier Nederlanden,
„ welken reeds veel te zwaar belaſt waren.
„ Doch zy zagen, uit het Geſchrift, door den
„ Heere Hamel Bruininx, aan hun toegezon-
„ den, dat, onaangezien men te Weenen den
„ oorlog hieldt voort kort aanſtaande, den

1733. „ Keizer nog geen' haast maakte, om eenige „ troepen te schikken naar de Nederlanden; „ maar Groot-Britanje en de Staaten wees „ naar de Regeeringe te Brussel, die noch „ troepen, noch krygsbehoeften, noch geld „ in voorraad hadt: te gelyk, in bedenking „ geevende, of de Staaten, op het voorbeeld „ van Frankryk, geen Veldleger zouden kon„ nen opregten: even of zy thans zo veel „ krygsvolks in dienst hadden, dat zy Frank„ ryk, daardoor, verlegen zouden konnen maa„ ken. De Keizer hadt, 't was waar, Luxem„ burg van meerder bezetting voorzien; maar „ hy hadt, ten deezen einde, verscheiden' an„ dere Nederlandsche Plaatsen, die zo wel „ gevaar liepen als Luxemburg, van man„ schap ontbloot; byzonderlyk Bergen in He„ negouwen, en eenige andere Sterkten, die „ den weg naar de Oostenrykſche Nederlan„ den openden, en, overmeesterd zynde, de „ Barriere nutteloos maaken zouden voor „ Groot-Britanje en voor de Staaten: zynde „ Luxemburg eerder als eene Grensvesting „ voor Duitschland aan te merken, dan als „ eene Grensvesting voor de Oostenrykſche „ Nederlanden (*i*)." Doch de Keizer, de zorg voor deeze Nederlanden geheellyk laatende aankomen op Groot-Britanje en de Staaten, liet zig niet beweegen, om meerder troepen derwaards te zenden. Luxemburg alleen werdt, tegen den Herfst, in behoorlyken staat van tegenweer gebragt (*k*).

Men

(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 450—455.
(*k*) *Zie* Europ. Merc. *July*—*Decemb.* 1733. *bl.* 109, 142.

Men bleef, hier te Lande, midlerwyl, zo ongezind, om zig, ter gelegenheid van het werk van Poolen, te laaten inwikkelen in eenen lastigen oorlog, dat de Staaten, eerlang, den Markgraave van Fenelon, Ambassadeur van Frakryk, voorhielden „ dat zy zig, tot hiertoe, op geenerlei wyze, gemoeid hadden „ met de Poolsche zaaken; doch bedugt waren, dat de twist daarover, ligtelyk, tot „ daadelykheden zou konnen uitbarsten, waarin ook de Oostenrykfche Nederlanden zouden konnen ingewikkeld worden. Dat zy, „ hierom, by den Keizer, gearbeid hadden, „ om de gevreesde daadelykheden te voorkomen. En schoon zy geen antwoord naar „ volkomen genoegen ontvangen hadden, „ vertrouwden zy, nogtans, dat zyne Allerchristelykste Majesteit overtuigd zou zyn, „ dat zy de vrye verkiezing van eenen Koning van Poolen niet dagten te stremmen; „ ja, dat zy zelfs geen deel dagten te neemen in de onlusten, welken, ter gelegenheid deezer verkiezinge, zouden mogen ontstaan. Zy meenden, hierom, met reden, „ te mogen vertrouwen, dat de Koning van „ Frankryk hun gedrag niet alleen zou goedkeuren, maar hun zelfs verzekering geeven, dat de Oostenrykfche Nederlanden, „ die thans door den Keizer bezeten werden, „ doch tot eene Barriere moesten verstrekken „ voor Groot-Britanje en voor den Vereenigden Staat; en waarby de Koning van „ Groot-Britanje en zy, derhalve, meer belang hadden dan de Keizer; ter oorzaake „ van den twist, over de verkiezing van ee-

1733.

III. Handeling der Staaten met Frankryk, over de onzydigheid der Oostenrykfche Nederlanden.

 „ nen

1733. „ nen Koning van Poolen, tusschen den Keizer en Frankryk, niet met de wapenen zouden worden aangetast: welke verzekering zy dan met vertrouwen begeerden van zyne Allerchristelykste Majesteit, hunnen Vriend en Bondgenoot." Tot verklaaring van dit hun verzoek, deeden zy, wyders, zeggen „ dat zy gezind waren, de Verdragen, „ tusschen den Keizer en hen geslooten, zo „ wel als de verdragen, met Frankryk gemaakt, heiliglyk te onderhouden; en dat, „ alzo 't niet in hunne magt stondt, in geval van Vredebreuk tusschen den Keizer en „ Frankryk, te beletten, dat 'er vyandlykheden tegen Frankryk gepleegd werden, zy „ zig alleenlyk konden verpligten, om hunne „ goede diensten aan te wenden by den Keizer, dat de rust der Oostenrykſche Nederlanden niet gestoord werdt, en om zorg te „ draagen, dat de Keizer, zo hy, van deezen kant, eenige vyandlykheden wilde aanvangen, niet door hunne troepen werdt bygestaan (*l*)."

Zy geeven 'er den Keizer kennis van.

Terwyl de Fenelon aannam, den Koning, zynen Meester, verslag te doen van 't gene hem, van wege de Staaten, was voorgehouden, verzuimde men niet, van al 't gehandelde met den Ambassadeur van Frankryk kennis te geeven aan den Keizerlyken Gezant, Graave van Sinzendorff. Men vertoonde deezen, daarenboven „ dat het eenig middel tot behoudenis der Oostenrykſche Nederlanden, „ door den Keizer voorgeslaagen, het versterken der bezettingen, van wege den Keizer,

(*l*) ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 455—458.

„ zer, en, zo men vertrouwde, ook van we- 1733.
„ ge den Koning van Groot-Britanje, in den
„ staat, waarin de zaaken, thans, buiten ken-
„ nis der Staaten, gebragt waren, niet kon
„ in 't werk gesteld worden. 's Keizers troe-
„ pen waren veel te verre van de hand, en de
„ Koning van Groot-Britanje, hadt nog niet
„ anders gedaan, tot bescherming der Oos-
„ tenrykſche Nederlanden, dan dat hy, on-
„ langs, den Heere Finch, zynen Gezant by
„ de Staaten, last gegeven hadt, om met hen,
„ hierover, in onderhandeling te treeden. On-
„ dertusschen werdt het gevaar, welk deeze
„ Nederlanden liepen, dagelyks, grooter:
„ weshalve 'er geene middelen overschooten,
„ om dit gevaar af te wenden dan deezen
„ twee: of dat de Keizer, ten opzigte der
„ zaaken van Poolen, veranderde van maat-
„ regels; of dat de Staaten verzekering tragt-
„ ten te bekomen, dat de Oostenrykſche Ne-
„ derlanden niet zouden aangetast worden,
„ al onstondt 'er eene Vredebreuk tusschen
„ den Keizer en Frankryk, ter oorzaake van
„ de verkiezing van eenen Koning van Poo-
„ len. 't Bleek genoegzaam, uit 's Keizers ant-
„ woord, dat hy niet gezind ware, om het
„ eerste middel in 't werk te stellen. Maar de
„ Staaten zouden de voorgeslaagen' verzeke-
„ ring van Frankryk niet konnen bekomen,
„ zonder dat zy beloofden, dat zy zig, in gee-
„ nen deele, zouden moeijen met de onlus-
„ ten, die uit het werk van Poolen mogten
„ ontstaan. In zulk eene belofte, lag wel ee-
„ nig gevaar; doch 't was den Staaten niet
„ te wyten, dat men, zonder hunne kennis,

1733. „ de zaaken tot zulke uiterften gebragt hadt, „ dat de Nederlanden niet dan door het doen „ van zulk eene belofte konden behouden wor„ den. Ook ftak 'er, in 't doen deezer belof„ te, minder zwaarigheid dan in 't weigeren, „ welk de Oostenrykfche Nederlanden voor „ een onvermydelyk gevaar blootftelde. De „ Staaten voldeeden, op deeze wyze, aan het „ Verdrag van Barriere, welk alleen verde„ digend was, en opzigt hadt op deeze Ne„ derlanden. Zy kenden geen Verdrag, welk „ hen verpligtte, om de verkiezing van eenen „ Koning van Poolen, in oorlog te treeden. „ De Keizer zelf fcheen dit, ftilzwygends, te „ erkennen, alzo hy 'er, in het antwoord op „ hunnen brief, geene de minfte aanmerking „ op gemaakt hadt. Ook hadt hy 't Verdrag, „ met den Keurvorft van Saxen, lang na dat „ de verfchillen over 't werk van Poolen rugt„ baar geworden waren, gefloten, aan ver„ fcheiden' Hoven, doch niet aan hun bekend „ gemaakt. Zy vertrouwden dan, dat zyne „ Keizerlyke Majefteit den voorflag, door hen „ aan den Ambaffadeur van Frankryk gedaan, „ zo wel als zy, zou aanzien als het eenige „ middel, om, in de tegenwoordige omftan„ digheden, de Oostenrykfche Nederlanden „ te behouden; fchoon zy, zo lang zy niet „ wiften, hoe deeze voorflag opgevat zou wor„ den aan 't Franfche Hof, overboodig waren, „ om met den Keizer en den Koning van Groot„ Britanje te raadpleegen over alles, wat, vol„ gens de Verdragen, tot verdediging en vei„ ligheid der Nederlanden, behoorde in 't „ werk gefteld te worden: hebbende zy vaft-

„ ge-

„ gesteld, hunne verbindtenissen te voldoen, 1733.
„ zo het hun, buiten hunne schuld en bewil-
„ liging, niet onmogelyk gemaakt werdt (*m*)."

IV. Staat der Poolsche zaaken.

Dus stondt het met de handeling, waarin de verwagting van eenen aanstaanden oorlog de Staaten hadt ingewikkeld, omtrent het einde van Oogstmaand. Midlerwyl, hadt de Keizer, ziende den Primaat van Poolen gezind, om de verkiezing van Stanislaus te bevorderen, verscheiden' Brieven met hem gewisseld, om hem te doen veranderen van gedagten (*n*). Doch zyne poogingen waren vrugteloos. De Verkiezings-Landdag werdt, eindelyk, byeengeroepen, en geopend, op den vyfentwintigsten van Oogstmaand. Weinige dagen hierna, trok de Generaal *Lascei*, die de Russische manschap geboodt, in Litthauwen, zig spoedende naar Warschauw, daar de Landdag gehouden werdt. Op zynen togt, verspreidde hy een gedrukt Geschrift, strekkende om te verklaaren, dat hy niet voorhadt, de vrye verkiezing te hinderen, maar alleen te beletten, dat men iemant tot Koning verhief, die, voor altoos, van 't regt tot de Kroone verstoken was (*o*). Doch de aantogt der Russen werdt zo euvel genomen van de meeste Leden der Vergaderinge, dat zy, by een plegtig besluit, allen zulken, die vreemd Krygsvolk naar Poolen gelokt hadden, verklaarden voor vyanden des Vaderlands. De Koning van Frankryk verzuimde, ondertusschen, niet, de Poolen te ver-

(*m*) ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* [illegible]—262.
(*n*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 188, 190, 195, 197, 199, 202, 206, 208.
(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 219.

1733. verzekeren van zynen byſtand, zo zy beſluiten mogten, zynen Schoonvader met de Koningklyke waardigheid te vereeren. Maar eenigen, die hem tegen waren, verlieten het Verkiezingsveld, in 't begin van Herfſtmaand, zig begeevende over den Weiſſel, omtrent Praag, zonder zig, door de herhaalde nodigingen des Primaats, te laaten beweegen, om te rug te keeren. De Primaat, ſedert, de ſtemmen der tegenwoordige Leden hebbende opgenomen, welker meeſten zig voor Staniſlaus verklaard hadden; en, door veele Grooten, ſterk aangemaand zynde, om den verkooren Koning bekend te maaken, verklaarde, eindelyk, op den twaalfden van Herfſtmaand, Staniſlaus Leczinski voor Koning van Poolen en Groot-Hertog van Litthauwen (p). Doch des anderendaags, begaven eenige Grooten zig over den Weiſſel by de geweekenen: welker getal wel haaſt zo zeer aanwies, dat zy, op den veertienden, ten getale van drieduizend, een Proteſt tekenden, tegen de gedaane verkiezing (q); en, op den vyfden van Wynmaand, onder de beſcherming van het Ruſſiſche Leger, te Kazinowska, byeen gekomen zynde, den tegenwoordigen Keurvorſt van Saxen, onder den naam van *Fredrik Augustus den III.*, voor Koning van Poolen en Groot-Hertog van Litthauwen, uitriepen. Staniſlaus, die, kort te vooren, zeer heimelyk, uit Frankryk, te Warſchauw gekomen was (r), geen

Staniſlaus wordt tot Koning verkooren.

Eene andere party verkieſt den Keurvorſt van Saxen.

(p) MASSUET Hiſt. de la dern. Guerre, *Tom.* I. *P.* I. *p.* 14—18.

(q) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 228.

(r) *Zie* Europ. Merc. *July—Dec.* 1733. *bl.* 112, 113, 114. MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 18.

1733.

geen Krygsvolk by der hand hebbende, om zig tegen de Ruſſen te verzetten, werdt, terſtond hierna, genoodzaakt, de wyk te neemen naar Dantzig. De Primaat en eenige Grooten verzelden hem derwaards. Koning Auguſtus, te Dresden, kennis van zyne verkiezing gekreegen hebbende, begaf zig, eerlang, naar Poolen, en werdt, in Louwmaand des volgenden jaars, te Krakau gekroond (*s*).

onder den naam van Auguſtus den III., tot Koning.

V.

De Koning van Frankryk beweegt die van Spanje en Sardinie, om, nevens hem, den Keizer den oorlog te verklaaren.

De Koning van Frankryk, uit den optogt der Ruſſen en Keizerſchen, reeds voorzien hebbende, wat 'er gebeuren zou; of, gelyk men vermoedde, om andere redenen, hebbende vaſtgeſteld, den Keizer den oorlog aan te doen, hadt, reeds voor eenigen tyd, aan de Hoven van Madrid en Turin gearbeid, om de Koningen van Spanje en Sardinie te doen treeden in zyne maatregels. In Spanje, was men misnoegd op den Keizer; waarom het Koning Lodewyk niet moeilyk viel, hunne Katholyke Majeſteiten over te haalen tot een beſluit, om den Keizer te beoorloogen. De Koning van Sardinie vlamde op 't bezit van Milaan, en ſpande, hierom, ligtelyk aan met het Franſche Hof. De Koning van Frankryk, zig dan van den byſtand deezer twee Mogendheden verzekerd hebbende, verklaarde den Keizer den oorlog, op den tienden van Wynmaand, om geene andere reden, dan om dat hy zig gekant hadt, tegen de verkiezing van Staniſlaus, 's Konings Schoonvader, tot Koning van Poolen (*t*). Op deeze Oorlogsverklaa-

(*s*) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 21, 26, 144, 146.
(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 279, 281.

1733. klaaring, volgden die der Koningen van Spanje en Sardinie. De eerste nam, in een Vertoog, welk hy naar 't Hof van Groot-Britanje zondt, ook kwalyk „ dat het Weener-Hof de „ verkiezing van Stanislaus hadt willen beletten. Voorts, haalde hy op, 't gene de Keizer, voorheen, in 't werk gesteld hadt, om „ den Infant Don Carlos te versteeken van „ het bezit der Italiaansche Staaten;" 't welk egter, na 't sluiten van 't Weener-Verdrag, scheen te moeten gehouden worden voor vereffend. „ De weigering der Akte tot dit be„ zit; de bedreiging, om de Spanjaards, kort „ na dat zy geland waren, wederom te ver„ dryven uit Toskane; het bemagtigen van „ eenige Landeryen en Heerlykheden, den „ Infant toebehoorende, en het veroordeelen „ der inhuldiging des Infants te Florense wer„ den insgelyks zwaar gewoogen, in de Oor„ logsverklaaring des Konings van Spanje. Ein„ delyk, hieldt men zig ook gebelgd, dat de „ Keizer zig, door de tusschenspraak des Ko„ nings van Groot-Britanje, wien Filips de „ V. zyne belangen en de belangen zyns Zoons „ toevertrouwd hadt, niet hadt willen laaten „ beweegen, tot een minnelyk vergelyk. De „ Koning van Spanje was, zeide hy, door alle „ deeze redenen, bewoogen geworden, om zy„ ne wapenen te voegen by die des Konings van „ Frankryk, en om den hoon, den doorlugti„ gen Huize van Bourbon aangedaan, op den „ Keizer te wreeken: 't welk hy vertrouwde, „ dat hem, door zyne Majesteit van Groot„ Britanje, die zo lang op den tuil gehouden „ was door 't Weener-Hof, niet kwalyk zou

„ kon-

„ konnen genomen worden (*u*)." De Koning van Sardinie trok zig den hoon ook aan, dien de Keizer Koning Stanislaus aangedaan hadt. Voorts, bragt hy by „ dat het Weener-„ Hof hem nog veele agterstallen schuldig „ was, uit hoofde van het Verbond van den „ jaare 1703; dat het Koning Viktor, na 't „ sluiten der Utrechtsche Vrede, gedrongen „ hadt, om Sicilie te verwisselen tegen Sar-„ dinie; dat men hem, sedert, in verschei-„ den' opzigten, behandeld hadt als eenen „ enkelen Leenman van den Keizer, en hem „ geduurige moeijelykheden veroorzaakt, in „ het gedeelte van Milaan, welk hy, voor „ zyn geld, van den Keizer verkreegen hadt: „ en dat men, by 't ontvangen der hulde, „ wegens deeze Landen, eenige beledigende „ nieuwigheden had ingevoerd, welken men „ niet verschoond hadt, naar behooren (*v*)." 1733.

VI. Krygsbedryven aan den Ryn

Terstond na 't uitkomen der Oorlogsverklaaringe des Konings van Frankryk, werden de vyandlykheden tegen den Keizer begonnen, aan den Rynkant en in Italie. De Maarschalk van Berwik, die 't Fransche Leger, welk, by Straatsburg, verzameld was, geboodt, trok, tusschen den twaalfden en dertienden van Wynmaand, over den stroom, en sloeg, terstond, het beleg voor de Vesting Kehl, welke zig, den agtentwintigsten, by verdrag, overgaf (*w*). De Koning van Frankryk hadt, ondertusschen, den Vorsten en Stenden des Ryks, schrif-

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 291.
(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 302.
(*w*) *Zie* Europ. Merc. *July—Decemb.* 1733. *bl.* 209, 225. MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 28 *& suiv.*

1733. schriftelyk, doen verklaaren, dat hy zig van deeze Vesting, die den Keizer niet toekwam, meester zogt te maaken, om zig te verzekeren van den overtogt over den Rynstroom; niet uit eenigen haat tegen het Duitsche Ryk, met welk hy de Vrede zogt te bewaaren, onaangezien hy met den Keizer in oorlog was (x). De Hertog van Villars was ook, aan 't hoofd van een aanzienlyk Leger, getrokken naar Piemont, daar hy zig met de Savooische troepen vereenigde, en eerlang de Stad Milaan innam: ten zelfden tyde, het Kasteel, werwaards de Keizerlyke bezetting geweeken was, benevens de Steden Novara en Tortona, insluitende. Pizighitone, 't Kasteel van Kremona en verscheiden' andere Plaatsen hieromtrent vielen het vereenigd Leger in handen, voor het einde deezes jaars. In Spanje, werden ook sterke toebereidsels gemaakt tot den krygstogt naar Italie; werwaards, in Slagtmaand, een Leger, onder den Graave van Montemar, werdt ingescheept. Ten zelfden tyde, hadt de Koning van Frankryk zyne troepen doen trekken in de meeste Steden van Lotharingen (y).

en in Italie.

VII. De Keizer begeert onderstand van de Staaten.

De Keizer, zig ziende overvallen in Duitschland en in Italie, verzuimde niet by de Leden des Duitschen Ryks aan te houden, om onderstand (z). Ook vervoegde hy zig, ten zelfden einde, by de Staaten der Vereenigde Gewesten, die, zo hy dagt, uit hoofde der Verdragen, verpligt waren, hem by te staan. Doch zy

(x) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 309.
(y) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 35, 46—60, 104.
(z) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 311.

zy verstonden 't anders. Zy merkten den tegenwoordigen oorlog aan, als veroorzaakt, door de verkiezing van eenen Koning van Poolen, tegen den zin van Frankryk; welke verkiezing de Keizer, zo wel als Rusland, bevorderd hadt, door de wapenen. Ook strekte tot versterking van dit hun gevoelen, dat Spanje en Sardinie, zo wel als Frankryk, het werk van Poolen geteld hadden, onder de oorzaaken, waarom zy den Keizer den oorlog aanzeiden. Zy oordeelden, daarenboven, dat de Keizer, zo hy hulp van hun begeerde, zig zo diep niet moest gesteken hebben in het werk van Poolen, zonder hen te kennen. Hier door, en door het sluiten van een Verdrag met den Keurvorst van Saxen, zonder hunne kennis, hadt hy hen, dagtenze, ontslaagen van de verpligting, om hem by te staan in eenen kryg, die hem, uit hoofde van zulk een Verdrag, werdt aangedaan: behalve dat zy, gelyk wy reeds gemeld hebben, 't Verdrag met regt meênden te mogen rekenen onder de onbekende Verdragen, welken zy niet gehouden waren te handhaaven. Zy weezen, derhalve, 's Keizers aanzoek om hulpe, beleefdelyk, van de hand. Ondertusschen, werdt de onderhandeling met het Fransche Hof tot beveiliging der Oostenrykſche Nederlanden voortgezet: en op den vierentwintigsten van Slagtmaand, werdt, in den Haage, eene Overeenkomst getekend, die, op den drie-entwintigsten van Wintermaand, bekragtigd werdt. By dezelve, verklaarde de Koning van Frankryk „ dat hy de Oostenrykſche Nederlanden, zo „ alsze thans door den Keizer bezeten wer-

„ den

1733.

Hy wordt afgeweezen.

Overeenkomst tusschen Frankryk

1733. „ den, en dienen moesten tot eene Barriere „ voor den Vereenigden Staat, niet zou aan- „ tasten: schoon hy de magt aan zig behieldt, „ om de vyandlykheden, die door 's Keizers „ troepen, in de Oostenrykſche Nederlanden, „ tegen hem, mogten gepleegd worden, af te „ weeren, tot bescherming zyner grenzen al- „ leen, en zonder toeleg, om zig uit te brei- „ den in de gemelde Nederlanden, die voor „ t'eenemaal onzydig zouden gehouden wor- „ den. De Staaten verklaarden, daarentegen, „ dat zy zig geheel niet moeijen zouden met „ de zaaken van Poolen, noch met geschillen, „ waartoe deeze zaaken aanleiding gegeven „ hadden, of, in vervolg van tyd, aanleiding „ geeven mogten, buiten benadeeling, nog- „ tans, van de Verbonden, welken zy, zo „ wel met den Keizer als met Frankryk, had- „ den gemaakt; op welken zy niet verstonden „ eenige inbreuk te doen. Wyders zouden zy „ hunne goede diensten aanwenden tot af- „ keeringe van alles, wat de rust der Oosten- „ rykſche Nederlanden zou konnen stooren: „ waartoe zy den Keizer, noch door hunne „ troepen, noch op eenige andere wyze, de „ hand zouden leenen (*a*)." Het sluiten van deeze Overeenkomst, die, in den aanvang des jaars 1735, voor nog een jaar, verlengd werdt, hieldt den kryg van de grenzen van den Vereenigden Staat, en bespaarde den Gewesten de kosten van eenen lastigen en onzekeren oorlog. De Staaten lieten 'er, terstond, kennis van geeven aan den Koning van Groot-Bri-

en de Staaten, wegens de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden.

(*a*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* IX. *p.* 461.

Britanje, die met deeze tyding niet zeer ingenomen scheen. Wat laater, sloegenze hem voor, om, te gelyk met hen, te arbeiden tot bemiddeling en bylegging der gereezen' onlusten, waartoe hy zig, allengskens, beweegen liet. 1733.

VIII. Huwelyk tusschen den Prinse van Oranje en de Kroonprinsesse van Groot-Britanje.

Sommigen hebben vermoed, dat George de II. niet wel te vrede was over het bedingen van de onzydigheid der Oostenrykſche Nederlanden, doordien de Staaten zig, hierdoor, hielden buiten den oorlog, welken hy, wanneer zy 'er in gemengd geweest waren, zou hebben aangezien als bevorderlyk tot de verheffinge van den Prinse van Oranje, die, tot hiertoe, alleenlyk tot Stadhouder van drie Gewesten was, op zeer bepaalden last. Doch ik heb geenen genoegzaamen grond konnen vinden voor dit vermoeden. Alleenlyk is 't zeker, dat Koning George thans byzondere reden hadt, om naar de verdere verheffing van zyne Hoogheid te verlangen. Hy hadt, reeds in Bloeimaand, bewilligd in een Huwelyk, tusschen de Kroon-Prinsesse *Anna*, zyne oudste Dogter, en den Prinse van Oranje: waarover, sedert eenigen tyd, gehandeld was. Kort hierna, hadt hy den Prins vereerd met de Ridderorde van den Kousseband, die hem, op den vyfentwintigsten van Hooimaand, in de groote zaale van 't Huis in 't Bosch by den Haage, met de gewoonlyke plegtigheden, was omgehangen. Het Huwelyks-Verdrag werdt, sedert, door den Prinse, getekend, en in 't begin van Wynmaand, door den Heere Duncan, die, uit 's Prinsen naam, over 't Huwelyk gehandeld hadt, naar Londen te rug gebragt.

1733. Het Huis der Gemeenten hadt den Koning tagtigduizend ponden sterlings toegestaan, tot eene Bruidschat voor de Prinsesse, waarby zyne Majesteit een jaargeld van twaalfduizend ponden gevoegd hadt, welk, uit de inkomsten van zyn Keurvorstendom Hanover, betaald zou worden. De Prins stak, in Slagtmaand, over naar Engeland, en werdt, met ongemeene staatsie, ingehaald, te Londen. Alles was gereed gemaakt tot het voltrekken der Huwelyksplegtigheden, toen zyne Hoogheid schielyk onpasselyk werdt, en eenige dagen het bedde houden moest. Hierna, werdt hem geraaden, de wateren te Bath te gebruiken, tot zyne volkomene herstelling.
1734. 't Liep aan, tot in 't begin van Lentemaand des volgenden jaars, voor hy van Bath te rug keerde. Hy bezogt toen nog verscheiden' Steden, eer hy te Londen kwam. Te Oxford, werdt hem de waardigheid van Doktor in de Regten opgedraagen. Ook verkoor het Koningklyk Genootschap te Londen hem tot een Medelid. De Huwelyksplegtigheden, tot hiertoe zynde uitgesteld, werden, op den vyfentwintigsten van Lentemaand, eindelyk, voltrokken, in de Kapelle van S. James, De Prins, sedert, met het regt van inboorlingschap beschonken zynde, keerde, in 't begin van Bloeimaand, verzeld van de Prinsesse, zyne Gemaalinne, naar Holland te rug (*b*). Te Rotterdam, werdt het doorlugtig Paar, door de Burgemeesters, in 't Jagt, begroet. Van hier, vertrokken de Prins en de

(*b*) Resol. Holl. 7 *April*, 11, 12, 18 *Juny* 1734. *bl.* 189, 290, 291, 302.

de Prinsesse, met rytuig, naar Amsterdam, daar zy, terstond na hunne aankomst, in 't Jagt traden, welk hen naar Friesland voeren zou. De Burgemeesters begroetten hen hier niet, om dat zy naauwlyks een uur aan de Stad vertoefden, en hierom voor deeze eer bedankt hadden. Te Harlingen aan land getreden zynde, reeden hunne Hoogheden, den elfden, naar Leeuwaarden, daar zy, met veele plegtigheden, werden ingehaald. In Hooimaand, keerde de Prinses wederom naar Engeland. De Prins begaf zig, weinige dagen na haar vertrek, naar 't Keizerlyk Leger aan den Rynkant. Na 't einde van den veldtogt, vertrok hy naar Calais, daar hy zyne Gemaalin vondt, die, te lande, met hem, naar den Haage keerde. 1734.

George de II. geeft den Staaten kennis van dit Huwelyk.

De Koning van Groot-Britanje hadt niet verzuimd, den Staaten der Vereenigde Gewesten, terstond na 't voltrekken van het Huwelyk zyner oudste Dogter met den Prinse van Oranje, kennis van het zelve te geeven. In den brief, dien hy hun, ten deezen einde, toezondt, schreef hy „ dat de Koningen, zyne „ voorzaaten, hunne Verbindtenissen met den „ Vereenigden Staat, gelukkiglyk, hadden „ bevestigd, door het sluiten van Huwelyken „ met de Prinsen van Oranje: en dat hy hun „ voorbeeld hadt willen volgen." Voorts, verklaarde hy „ dat de voornaamste oogmerken, die hem in het voltrokken Huwelyk „ hadden doen bewilligen, geweest waren 't „ welzyn van den Protestantschen Godsdienst, „ de verzekering der opvolginge in zyne Koningkryken, en de hoop om het vertrouwen „ en de vriendschap tusschen hem en den Staat,

 „ daar-

1734. „ daardoor, te doen vermeerderen. Eindelyk, „ twyfelde hy niet, of de Staaten zouden zy- „ ne Dogter ontvangen, op eene wyze, welke „ beantwoordde aan de goede gevoelens, die „ hy altoos omtrent hun Gemeenebest hadt „ aangekweekt." Doch het antwoord der Staaten op 's Konings Brief was, in verscheiden opzigten, aanmerkelyk. Zy wenschten niet alleen „ dat het voltrokken Huwelyk beant- „ woorden mogt aan de groote oogmerken „ van zyne Majesteit; maar zy merkten 't „ ook aan, als een blyk van 's Konings gene- „ genheid te henwaards, dat hy tot zynen „ Schoonzoon verkooren hadt eenen Prins, die „ zo naauw aan hun verknogt was, en wiens „ Persoonlyke verdiensten by hen in eere wer- „ den gehouden, te gelyk, met de diensten „ zyner voorouderen. En, beslootenze, naar- „ demaal uwe Majesteit *eene vrye Republik*, „ *als de onze is*, verkooren heeft, tot eene ver- „ blyfplaats voor zyne teder beminde Dog- „ ter; hoopen wy, dat zy daar vinden zal al „ 't genoegen, welk de gelegenheid der Plaat- „ sen en *de tegenwoordige gesteldheid onzer Re-* „ *geeringe, welker behoudenis ons ter herte gaat*, „ aan haar zullen konnen geeven (*c*)."

Merkwaardig antwoord der Staaten.

Uit het slot van dit antwoord, maakten sommigen op, dat men den Koning van Groot-Britanje alle gedagten beneemen wilde, om zynen Schoonzoon verheeven te zien tot Stadhouder dier Gewesten, welken de Stadhouderlooze Regeering verkooren hadden. Ook meenden

(*c*) *Zie* de Brieven *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1734. *bl.* 179, 181.

den zy, dat hiertoe te meer reden was, om dat zy voor zeker hielden, dat de vrienden des Prinsen van Oranje niet nalaaten zouden, zig, na 't voltrekken van zulk een aanzienlyk Huwelyk, van de eerste gelegenheid te bedienen, om hem tot Stadhouder van Holland en van de drie andere Gewesten te doen verheffen. Zelfs, werdt verspreid, en by eenigen geloofd, dat men, hiertoe, dagt gebruik te maaken van zekere beweeging onder 't gemeen, die, in den Zomer deezes jaars, verwekt werdt, en waarvan wy hier een kort berigt moeten geeven. 1734.

IX. Beweeging onder 't gemeen, hier te Lande, ter gelegenheid van den Sakraments- en S. Jansdag.

Onder de bygeloovigste Roomschgezinden van deeze en andere Landen, was, al voor lang, geloofd, dat men vreemde veranderingen te wagten hadt, wanneer, t'eenigen tyde, de Sakramentsdag, een' der verschietende Feesttyden der Roomsche Kerke, vallen zou op den Feestdag van S. Jan, die altoos op den vierentwintigsten van Zomermaand gevierd wordt. Deeze byzonderheid nu hadt men, dit jaar, te wagten. 't Verwekte opmerking by veelen, onder de Roomschgezinden. Terwyl de dubbele Feestdag te gemoet gezien werdt, verspreidden zig, door de meeste Gewesten, verschrikkelyke gerugten van de geweldige omkeeringen, welken men, op dien dag, in de groote Steden en ten platten Lande, te dugten hadt. Hier, zouden geheele Steden het onderst boven worden gekeerd. Elders, zouden de Roomschgezinden een bloedbad aanregten onder de Protestanten, de openbaare Kerken wederom inneemen, en de Wethouders ombrengen, of van hunne waar-

1734. digheid berooven. Te Amsterdam in 't byzonder, maakte men elkanderen diets, dat de Roomschgezinden reeds, heimelyk, Schout, Burgemeesters en Schepens onder zig hadden aangesteld: die, op den noodlottigen dag, de Regeering aanvaarden zouden. Eenigen der Wethouderen waren, zeide men, in hun hert Roomschgezind. Voorts, strooide men uit, dat de Roomschgezinden, aan verscheiden oorden, wapenen en buskruid byeen gebragt hadden, om 'er zig van te bedienen, tegen de Gereformeerden. Hier en daar, waren, zo verspreid werdt, stroppen gevonden in de Kerken, en byzonderlyk in de gestoelten der Wethouderen. Zulke en diergelyke gerugten, schoon zy op de verstandigsten kleinen indruk maakten, verwekten egter zo veel schriks onder de domme menigte in sommige Steden en Dorpen, dat de Wethouders besllooten, eenige voorzorg te gebruiken tegen den berugten Feestdag. Op sommige Plaatsen, heeft men de wagt verdubbeld: op anderen, heeft men verdagtte Persoonen ontwapend; doch op de meesten, is geene byzondere voorzorg in 't werk gesteld. Te Leeuwaarden, reedt de Prins van Oranje, in persoon, door de Stad; doch hy vernam geenen den minsten onraad. Ook liep de gevreesde dag ten avond, zonder dat 'er eenige opschudding ontstondt: 't zy dat de voorzorg der Wethouderen hiervan, op sommige Plaatsen, oorzaak geweest zy; 't zy ook, dat het volk, in 't gemeen, niet bygeloovig genoeg was, om op losse gerugten vuur te vatten en oproer te verwekken. Of ondertusschen, gelyk sommigen willen, eenige yveri-

ge vrienden van den Prinſe van Oranje deeze beweegingen verwekt of gevoed hebben, om zig, zo dra zy tot merkelyken opſtand uitliepen, van dezelven te bedienen, om zyne Hoogheid tot Stadhouder te doen verklaaren; en of men, gelyk eenigen geloofd hebben, ten deezen einde, reeds Oranje-vendels, op ſommige Kerktoorens, in gereedheid hebbe gehouden, zou ik, by mangel van genoegzaame kenniſſe, niet durven verzekeren. Vaſt gaat het, dat de Sakraments- en S. Jansdag zo dra niet voorby was, of de bygeloovige hoop en vrees, die eenigen ingenomen hadt, verdween geheellyk, en werdt by elk belacht. Ook hadden de verſpreidde gerugten geheel geen' invloed op den ſtaat der tegenwoordige Regeeringe. Een Walſch Predikant in den Haage (1), ter gelegenheid van 't volgende nieuwjaar, openlyk gebeden hebbende voor den Prinſe en de Prinſeſſe, werdt daarom gedreigd met inhouding zyner wedde; doch, op zyne verklaaring, dat hy, in zyn gebed, alleenlyk op den welſtand der hooge Perſonaadjen, en op het belang van den Proteſtantſchen Godsdienſt gezien hadt, werdt hy verſchoond (*d*). 1734.

X. Genootſchap der vrye Metſelaaren in Holland geſtoord en

Doch omtrent deezen tyd, of wat laater, werden, in Holland, eenige ſamenkomſten ontdekt en geſtoord, die ſommigen, 't zy met of zonder grond, ook hielden te ſtrekken tot bevordering van misnoegen over, of verandering in de Regeering. Men plagt, van ouds, in

(*d*) Reſol. Holl. 24 *Jan.* 11 *Febr.* 1735. *bl.* 41, 112.

(1) *Jean Roijer*, ſedert tot Hofprediker van zyne Hoogheid aangeſteld.

1734. in verscheiden' Ryken en Staaten, zekere Genootschappen te hebben, onder den naam van *vrye* of *vrywillige Metselaars*, die ook, omtrent deezen tyd, in Frankryk, in Italie, en vooral in Groot-Britanje, scheenen te herleeven. Hier te Lande, warenze, zo ver my gebleeken is, nimmer voor deezen bekend geweest; doch, in 't volgende jaar of eerder, zag menze, in verscheiden' Steden van Holland, en onder anderen, te Amsterdam en in den Haage, opregten. Men ontving, in deeze Genootschappen, luiden van allerlei rang, staat en gezindheid; doch het eigenlyk oogmerk derzelven, en derzelver gesprekken en bedryven, als zy vergaderd waren, bleeven zeer bedekt. Zelfs wil men, dat elk, die een Lid deezer Genootschappen werdt, zig, by zyne aanneeming, die met veele vreemde plegtigheden geschiedde, door eenen zwaaren eed of belofte, tot deeze geheimhouding verbinden moest. Ondertusschen, gaven de Leden deezer Broederschap voor, dat hunne oogmerken noch met den Godsdienst, noch met de goede zeden, noch met de welvaart van den Staat streeden. De Regeering van Holland nam eerst kennis van het Genootschap der vrye Metselaaren, in Slagtmaand des jaars 1735, ter gelegenheid, dat men, in zeker openbaar Nieuwspapier, vermeld gevonden hadt „ dat 'er, op „ de nieuwe Doele in den Haage, den vier- „ entwintigsten van Wynmaand, eene Hol- „ landsche Logie van de oude Broederschap „ der Vrywillige Metselaaren opgeregt was, „ in de tegenwoordigheid van den Groot- „ Meester *Joan Kornelis Radermacher*, The-

Verboo-den.

„ sau-

„ ſaurier-Generaal van zyne Hoogheid, den 1734.
„ Heere Prinſe van Oranje; van den Afge-
„ vaardigden Groot-Meeſter *Joan Keunen*
„ en van verdere Amptenaaren en aanzienly-
„ ke Leden: in welke Logie, men, ten zelf-
„ den tyde, verſcheiden nieuwe Broeders
„ aangenomen hadt." Men ontdekte haaſt, dat dit berigt gekomen was uit den koker van *Louis Dagran*, Lakenkooper in den Haage, die, van wege de Gekommitteerde Raaden, ondervraagd zynde, erkende, dat hy 't, op laſt van de Broederſchap, waarvan hy zelf een Lid was; doch buiten kennis van den Groot-Meeſter, naar Amſterdam hadt overgeſchreeven. Wyders, gevraagd zynde naar het oogmerk en de natuur der Broederſchap, wees hy de Heeren tot zeker Boekje, welk, reeds in 't jaar 1723, te Londen, gedrukt was. Men onderzogt dit Geſchrift, en men vondt 'er, onder anderen, twee Punten in, welken ten hoogſten bedenkelyk voorkwamen. Volgens het eerſte, werden „ Luiden van allerlei gevoe-
„ len in 't ſtuk van den Godsdienſt, die de
„ verpligting aan de zedelyke Wet erkenden
„ en eerlyk leefden, in de Broederſchap ont-
„ vangen; doch geene Godloochenaars of
„ Vrygeeſten." Volgens het andere „ waren
„ de Broeders wel gehouden, zig te gedraa-
„ gen als vreedzaame onderdaanen van de
„ burgerlyke Overheid; doch iemant, die zig
„ alleenlyk aan wederſpannigheid tegen den
„ Staat, en aan geene andere misdaad ſchul-
„ dig gemaakt hadt, mogt niet uit de Broe-
„ derſchap gezet worden. Alleen werdt hy
„ verpligt, zyne wederſpannigheid te looche-

1734. „ nen, en geen' argwaan te geeven aan de „ Regeeringe." De Staaten, hiervan onderregt door den Raadpensionaris van Slingeland, besloten den Hove en den Burgemeesteren der Steden, den Haage daar onder begreepen, aan te schryven, dat zy de Genootschappen der vrye Metselaaren, daarze ingevoerd mogten zyn, terstond zouden doen ophouden (*e*). De Vergaderingen deezer Luiden werden toen, in verscheiden' Steden, openlyk, verbooden, en te Amsterdam, daar zy in de Stilsteeg gehouden werden, met der daad, gestoord (*f*). En sedert hebben de vrye Metselaars, hier te Lande, niet veel gerugts gemaakt, hoewel zig, in sommige Steden, nog luiden onthouden, die geene zwaarigheid maaken, om te erkennen dat zy tot dit Genootschap behooren. In andere Gewesten, met naame in Frankryk en in Italie, heeft men deeze Genootschappen ook strengelyk verbooden. In Engeland, zynze in stand gebleeven. Doch wat men 'er, inzonderheid hier te Lande, mede bedoeld hebbe, is nooit met volle zekerheid geweeten.

Onlusten in Stad en Lande.

In het Gewest van Stad en Lande, waren sedert eenigen tyd, merkelyke onlusten gereezen, die, eerlang, door Gemagtigden der algemeene Staaten, werden bygelegd. Zes Onderkwartieren (2) in de Ommelanden raakten, in 't begin des jaars 1732, in hevig geschil met

(*e*) Resol. Holl. 30 *Nov.* 1735. *bl.* 702. Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 566.

(*f*) Resol. Holl. 21 *Dec.* 1735. *bl.* 763. 26 *Jan.* 1736. *bl.* 55. Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 642. Europ. Merc. *July—Dec.* 1735. *bl.* 201, 202.

(2) Marnstederadeel, Half-amsteradeel, Duurwolsteradeel, Oosteradeel, Vredewolsteradeel en Middagsteradeel.

met drie andere Onderkwartieren (3), ter gelegenheid, dat zeker Verzoekschrift, ten behoeve van eenige gevangenen om Sodomie (4), den zes Onderkwartieren in handen gesteld was, tegen den zin der drie anderen, met magt, om daarop, volstrektelyk, te besluiten. De *Baron van Lintelo*, *Heer van Stedum*, zig, onder het twisten hierover, uitgelaaten hebbende in woorden, welken den zes Kwartieren stootelyk scheenen, werdt gelast, zig uit de Ommelander Vergadering te onthouden. De regtspleeging, die, midlerwyl, door den Heere van Faan, over de beschuldigden, gehouden was, werdt, by de zes Onderkwartieren, afgekeurd. Doch de drie andere Onderkwartieren hielden zyne zyde. Beide de partyen vervoegden zig, sedert, aan de algemeene Staaten, die eene uitspraak deeden over 't geschil (*g*), waarin de zes Onderkwartieren genoegen namen. Doch de Stad trok zig aan, dat de algemeene Staaten eenige schikking scheenen te willen maaken op de Regtspleeging in de Ommelanden, die, haars oordeels, door de twee Leden van 't Gewest, kon geregeld worden (*h*). Maar die van de zes Onderkwartieren der Ommelanden verstonden, dat zy, op zig zelven, konden huishouden, zelfs in 't stuk van Regtspleeginge (*i*); zonder dat zy verbon-

1734.

(*g*) Resol. Gener. *Mart.* 2 *Sept.* 1732.
(*h*) Missiven *van* Burgerm. en Raad van Gron. *van* 12, 20 *Sept.* 1732.
(*i*) Resol. Stad en Lande 17, 18 *Sept.* 1732.

(3) Oosteramsteradeel, Hoogelandsteradeel en Oostlangewolsteradeel.

(4) De zelfden, waarvan wy hiervoor (bl. 39) kortelyk gewaagd hebben.

1734. bonden waren zig te onderwerpen aan de ſchikkingen van der Hoofdmannen-Kamer, by welke, de regtspleeging over de beſchuldigden van Sodomie was goedgekeurd. De zes Onderkwartieren voeren, ondertuſſchen, voort met het maaken van ſchikkingen op de regtspleeging in de Ommelanden, tragtende dezelven in te voeren, onder 't gezag der algemeene Staaten, zeer tegen den zin der Stad, die verſtondt, dat, hierdoor, de hoogheid der Staaten van 't Geweſt, meer of min, gekrenkt werdt (*k*). Ook oordeelden de drie Onderkwartieren, dat de Landſchaps-Vergadering onwettig was, zo lang zy, gelyk tegenwoordig, alleen uit de Stad en uit de zes Onderkwartieren beſtondt (*l*). De Vergadering werdt, derhalve, opgeſchort. De algemeene Staaten verzuimden niet, de Stad te vermaanen, tot het hervatten der Vergaderinge, alzo de gemeene zaaken niet weinig leeden, door het opſchorten derzelve. Doch de Stad, de zyde der drie Onderkwartieren houdende, was, hiertoe, niet te beweegen, zo lang de drie Kwartieren van de Vergadering bleeven. Ondertuſſchen, kon men de bewilliging der Staaten van 't Geweſt in de Overeenkomſt wegens de onzydigheid der Ooſtenrykſche Nederlanden niet bekomen. De algemeene Staaten beſlooten, derhalve, in Wintermaand des jaars 1733, de geſchillen in de Ommelanden, die, behalve 't ſtuk der regtspleeginge, ook 't begeeven der Ampten betroffen, door hunne uitſpraak, te

(*k*) Miſſiven *van* Burgerm. en Raad *van* 25 *Nov.* 1732. *en* 7 *Maart* 1733.
(*l*) Landd. *Vener.* 20 *Maart* 1733.

te beslissen (*m*). De Stad nogtans, schoon de algemeene Staaten erkennende voor handhaavers van 't Ommelander-Reglement, waartoe zy, weleer, door beide de Leden, verzogt waren, vondt geen genoegen in hunne uitspraak (*n*). Ook wasze niet uitgevallen naar den zin der drie Onderkwartieren. De Landdag werdt, andermaal, afgebroken (*o*). De verwydering werdt, dagelyks, grooter in de Ommelanden, en tusschen de Stad en de zes Onderkwartieren. De Regtspleeging van den Heere van Faan, onder anderen ook over negen van zyne Eigen-erfden, die hem, naar zyn eigen zeggen, in de kuiperye, lang waren tegen geweest, werdt, door de zes Onderkwartieren, verdagt gemaakt by de algemeene Staaten (*p*). De Stad, daarentegen, verdedigde deeze regtspleeging, beweerende, dat men den Heere van Faan veele valschheden aan gewreeven hadt (*q*). Ondertusschen, werdt de Landdag, in Grasmaand hervat zynde, andermaal, vrugteloos afgebroken, door die van de Stad. De algemeene Staaten zagen zig, derhalve, eindelyk, in de noodzaakelykheid gebragt, om tot eene bezending naar Groningen te besluiten, zo dra de Stad en de Ommelanden wederom in ééne Vergadering byeen gekomen zouden zyn. De Staaten van Holland, aan welken de Stad zig, sedert, ook vervoegde, keurden 't besluit der algemeene Staaten goed, en schreeven 't aan Bur-

1734.

(*m*) Resol. Gener. *Vener.* 18 *Decemb.* 1733.
(*n*) Missiven *van* Burgerm. en Raad *van* 5 *Jan.* 2 *Febr.* 1734.
(*o*) Landd. *Sabb.* 30 *Jan.* 1734.
(*p*) Missive der Ommel. *van* 24 *Febr.* 1734.
(*q*) Missive *van* Burgerm. en Raad *van* 20 *Maart* 1734.

1734. Burgemeesteren en Raad. Doch op dit schryven volgde geene verandering (*r*). De bezending kwam, eerlang, te Groningen; doch keerde onverrigter zaake te rug. Alleenlyk, werdt 'er eenige orde gesteld op het voldoen der Lyfrenten ten laste der Provincie, waarby die van Holland veel belang hadden (*s*). Doch 't verschil over 't begeeven der ampten bleef nog een' geruimen tyd duuren (*t*).

XI. De Russen belegeren Dantzig.

De oorlog, die, ter gelegenheid van de verkiezing eens Konings van Poolen, was ontsteken, was, ondertusschen, van den aanvang des jaars 1734 af, wakkerlyk voortgezet, aan verscheiden' oorden. Stanislaus Leczinsky, die, gelyk wy te vooren verhaald hebben, kort na dat hy verkooren was, genoodzaakt werdt, de wyk te neemen naar Dantzig, gedroeg zig aldaar, in allen deele, als Koning van Poolen. Doch het Leger der Russen, onder den *Graave van Munnich*, sloeg, in Sprokkelmaand, het beleg voor deeze Stad, die, eerlang, vinnig beschooten en gebombardeerd werdt. Een Russisch Esquader, onder den Admiraal *Gordon*, in 't begin van Zomermaand, op de reede verscheenen zynde, tastte men de vesting Weisselmonde, die de Stad van den zeekant dekt, zo geweldig aan, dat zy zig, den twee entwintigsten, by Verdrag, opgaf (*u*). De Stad kon het toen ook niet lang meer houden. Zy verdroeg zig, op den negenden van Hooimaand, met den Graa-

De Stad geeft zig over.

(*r*) Resol. Holl. 5 *May*, 5, 9 *Juny*, 19 *Octob*. 1734. *bl*. 233, 283, 645.
(*s*) Resol. Holl. 26 *Jan*. 1735. *bl* 70.
(*t*) Resol. Holl. 22 *Febr*. 1737. *bl*. 107.
(*u*) MASSUET *Tom*. I. *P*. I. *p*. 150—195.

Graave van Munnich (*v*), beloovende, tot vergoeding der kosten van 't beleg, een millioen Daalers aan de Keizerinne te zullen betaalen. De Stad nam, hierop, Poolsche en Saxische bezetting in. Doch eer zy overging, was Stanislaus, heimelyk en met groot gevaar, geweeken (*w*). De Markgraaf de Monti werdt, daarentegen, vastgehouden, beweerende het Russische Hof, dat hy zyne hoedanigheid van Ambassadeur des Konings van Frankryk te buiten gegaan was, en daarom niet naar het gewoone regt der volken verdiende gehandeld te worden (*x*). Hy werdt egter, eerlang, op voorspraak van Groot-Britanje en de Staaten, op vrye voeten gesteld. De Poolsche Grooten, die, ten getale van omtrent zestig, in Dantzig betrapt waren, deeden, sedert, den eed van getrouwheid aan Koning Augustus den III., die, kort na 't overgaan van Dantzig, in 't Leger gekomen was (*y*). De Stad Dantzig hadt, haare ongelegenheid voorziende, reeds in 't voorleeden jaar, by de Staaten der Vereenigde Gewesten, aangehouden om ondersteuning (*z*): en verwierf, eerlang, by die van Holland, verlof, om zesmaalhonderdduizend guldens, op goede verzekering, te mogen doen ligten (*a*). Naderhand, werdt haar, op gelyke voorwaarden, in drie reizen, eene ligting van vyftienhonderd vierendertigdui- 1734.

(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 3.
(*w*) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 195.
(*x*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 464, 469.
(*y*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 12, 13.
(*z*) Resol. Gener. *Jov.* 12 *Nov.* 1733. Resol. Holl. 19 *Nov.* 1733. *bl.* 1052.
(*a*) Resol. Holl. 14, 20 *Octob.* 1734. *bl.* 636, 648.

1734. duizend guldens, toegestan (*b*). Stanislaus hieldt zig, na zyn vertrek uit Dantzig, nog eenen geruimen tyd, te Koningsbergen, op; doch hy werdt, door 't Fransche Hof, niet naar behooren ondersteund, om zynen eisch op de Poolsche Kroon te konnen doen gelden: 't welk veelen versterkte in de gedagten, dat Lodewyk de XV. den oorlog aangevangen hadt, meer om den Keizer afbreuk te doen, dan om zynen Schoonvader te bevestigen, op den troon van Poolen.

Staat des oorlogs in Italie. Ook was dit, meende men, te bespeuren aan 't geweld, waarmede de kryg gevoerd werdt in Italie, daar men 'er Stanislaus geen voordeel altoos mede doen kon. 't Kasteel van Milaan was, in Wintermaand, aan de Fransche en Sardinische troepen overgegaan. Tortona en Novara werden, in Sprokkelmaand, veroverd. De Spaansche troepen in den Kerkelyken Staat geland zynde, stelde de Infant Don Carlos zig, terstond, aan 't hoofd derzelven, verspreidende, ten zelfden tyde, een Geschrift, waarin hy te kennen gaf, dat hy, in gevolge van eene Volmagt, hem, door den Koning van Spanje, zynen Vader, verleend, de Koningkryken van Napels en Sicilie kwam verlossen van de overheersching der Duitschers. Ook trok hy, in Grasmaand, naar Napels, van waar hem de sleutels der Stad te gemoet gedraagen werden. 't Kasteel S. Elmo aldaar werdt hem, wat laater, opgegeven. Ook Castel Nuevo: waarna hy, door den Koning, zy-

(*b*) Resol. Holl. 24 *Febr.* 15 *Nov.* 1735. *bl.* 166, 658. 11 *July* 1736. *bl.* 407.

zynen Vader, en door de Koningen van Frankryk en Sardinie, verklaard en erkend werdt voor Koning van Napels en Sicilie. Den gewezen Onderkoning van Napels, Graave van Visconti, sedert, door Don Carlos geslaagen zynde, werdt Gaëta belegerd, en, op des zesden van Oogstmaand, door de Spanjaards, bemagtigd. De Stad en 't Kasteel van Modena was, reeds te vooren, aan de Franschen, onder den Markgraave de Maillebois, opgegeven. De Keizerschen, onder den Graave van Konigsek, verrasten, daarentegen, omtrent het midden van Herfstmaand, den Maarschalk van Broglio aan de Secchia, welken stroom zy, onverhoeds, waren overgetrokken. Het Kasteel van Gonzaga en de Stad Capua vielen, daarna, ook den Spanjaarden in handen: die, sedert, Syracusa en het Kasteel van Messina, op het Eiland Sicilie, ingesloote hielden, na dat hun de meeste Plaatsen van dit Eiland in handen gevallen waren. Ook veroverdenze 't Kasteel van Messina nog voor 't einde des jaars. De zwaare regen hadt de wederzydsche Legers dikwils gehinderd in 't optrekken, zo dat 'er, tusschen dezelven, geen beslissend gevegt voorgevallen was; doch de veldtogt was egter, ter oorzaake van het verlies van veele Steden en Sterkten, ten hoogste nadeelig voor den Keizer, ten einde geloopen (c). 1734.

Aan den Rynkant, werdt, daarentegen, de oorlog flaauwer gevoerd, door den Koning van Frankryk, die de Ryksvorsten en Stenden niet en aan den Ryn.

(c) Massuet *Tom.* I. *P.* I. *p.* 56—65, 104—138. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 260—283.

1734. niet te zeer tegen zig wilde verbitteren. De *Graaf van Bel-isle*, die 't Fransche Leger geboodt, hadt zig, in Grasmaand, van Trier en van verscheiden' Plaatsen, in 't Keurvorstendom van dien naam, meester gemaakt. Worms werdt, insgelyks, in 't najaar, met Fransche troepen, bezet. In Bloeimaand, trok het Leger over den Ryn, en sloeg, eerlang, 't beleg voor de Vesting Filipsburg. De Hertog van Berwik geboodt over 't beleg, en 't gelukte hem, de Vesting te veroveren, by verdrag, welk den zeventienden van Hooimaand getekend werdt. Doch hierby bepaalden zig de krygsbedryven, in deezen oord. Het Keizerlyk Leger, welk, onder den Prinse Eugenius van Savoje, verzameld was, en lang by Heilbron gelegen hadt, was te zwak, om iet van belang tegen de Franschen te onderneemen (*d*). De Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks hadden, in Sprokkelmaand, wel beslooten, den Keizer te ondersteunen. Doch de Keurvorsten van Keulen, Beieren en de Palts hadden, in dit besluit, niet bewilligd (*e*). Hier op was eene Oorlogsverklaaring van 't Ryk tegen Frankryk gevolgd, en eene wederlegging der redenen, waarop Frankryk, Spanje en Sardinie hunne Oorlogsverklaaringen gegrond hadden. Maar de daadelyke hulp der Leden des Duitschen Ryks kwam zo traaglyk by, dat 'er niets mede verrigt kon worden, tegen 's Keizers vyanden (*f*).

De

(*d*) MASSUET *Tom.* I. *P.* I. *p.* 218 — 222, 231. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 233 — 260.
(*e*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 324, 328.
(*f*) ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 337, 346, 367, 434.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, bedugt voor 't verlies van 't evenwigt van Europa, wanneer de Keizer niet beter ondersteund werdt, waren, al kort na 't uitbersten des oorlogs, op middelen bedagt geweest, om de Vrede te herstellen, door minzaame onderhandeling. De Koning van Groot-Britanje hadt zig ook laaten beweegen, om hiertoe de hand te leenen, en Horatio Walpole, in Hooimaand, herwaards gezonden, om met de Staaten, deswege, te raadpleegen. De beide Mogendheden booden, sedert, haare bemiddeling den oorloogenden Vorsten aan. Zy werdt eerlang, ter wederzyde, aanvaard: en terstond hierna, begon men, in den Haage, met de Gezanten der oorloogende Vorsten, ernstelyk, te handelen over een ontwerp der voornaamste punten eener aanstaande Vrede (g). De Koning van Frankryk stondt, in 't eerst, op de herstelling zyns Schoonvaders op den Poolschen troon. Doch men zag geen kans, om hem hierin genoegen te geeven. Koning Augustus was, na 't bemagtigen van Dantzig, meester gebleeven van 't Ryk, en vorderde dagelyks aan eene volkomen bevestiging in 't verkreegen gebied. Men hieldt dan voor onmogelyk, hem tot het afstaan der Kroone te verpligten. Ook was men verzekerd, dat men 't Weener-Hof, hierin, niet zou hebben konnen doen bewilligen. Van den anderen kant, verstondt men egter, dat men den Koning van Frankryk en zynen Bondgenooten ook eenige voldoening bezorgen moest; zou men het Fransche Hof eerst, en

1734. XII. De Staaten arbeiden, nevens den Koning van Groot-Britanje, aan de bevrediging de oorloogende Mogendheden.

(g) MERCURE Tom. L. P. II. p. 425, 426.

1734. en daarna de Hoven van Madrid en Turin, die voorspoediglyk oorloogden in Italie, beweegen, tot het afleggen der wapenen. Men handelde, derhalve, verscheiden maanden, eer men een Ontwerp kon opstellen, welk men beide den partyen durfde voorleggen. Eindelyk, kwamen de Engelschen en Staatschen overeen wegens zulk een Ontwerp, welk, in den aanvang
1735. des jaars 1735, aan de belanghebbende Mogendheden medegedeeld werdt en van deezen inhoud was: „ Zyne Groot-Britannische Majesteit en hunne Hoog-Mogendheden, onnoodig oordeelende, te onderzoeken, of de onlusten, die, uit het openvallen van den Poolschen Troon, waren ontstaan, voor de voornaamste, of zelfs voor de eenigste oorzaak van den tegenwoordigen oorlog moesten gehouden worden, dan of zy 'er slegts gelegenheid toe gegeven hadden; verstonden, alleenlyk, dat men behoorde aan te merken, *vooreerst*, dat men, in den tegenwoordigen staat der dingen, vergeefs zou arbeiden aan de bevrediging der oorloogende Mogendheden, zo men niet begon met Poolen; en *ten tweeden*, dat men, de Poolsche onlusten willende byleggen, het onderzoek over het regt der twistende partyen, en veele andere verschillen van diergelyken aart, zorgvuldiglyk, vermyden moest. Deeze twee aanmerkingen, vooraf, hebbende laaten gaan, verstonden zyne Groot-Britannische Majesteit en hunne Hoog-Mogendheden, dat het beste, zo niet het eenige middel, om een einde van deeze onlusten te maaken, op eene wyze, waardoor de ongerust-

Inhoud van het Ontwerp, door hen, ten deezen einde, overgeleverd.

„ heid

„ heid van den Keizer en van Rusland weg- 1735.
„ genomen, de eer van Frankryk en van Ko-
„ ning Stanislaus bewaard, en te gelyk de weg
„ tot eene algemeene Bevrediging gebaand
„ zou worden, hierin bestondt, dat Koning
„ Stanislaus, met Frankryks toestemming, by
„ eene Akte, aan de Poolen gerigt, verklaar-
„ de, *dat hy, ter oorzaake zyner hooge jaaren,*
„ *de rust stellende boven het heerlykste, dat de*
„ *weereld geeven kon, vrywilliglyk afstondt van*
„ *de Poolsche Kroon, zyne Onderdaanen ontslaan-*
„ *de van den eed, die zy hem, als hunnen wet-*
„ *tigen Vorst, hadden gedaan, of behoord te doen,*
„ *in verwagting, dat gantsch Europa, en vooral*
„ *de Koning van Frankryk, zyn Schoonzoon, dit*
„ *zyn gedrag zouden aanzien, als blykbaarlyk*
„ *strekkende tot herstelling der ruste in Poolen, en*
„ *der algemeene Vrede, onder de oorloogende Mo-*
„ *gendheden.* Doch uit aanmerking der teder-
„ heid van 't punt van eere in Opper-Vor-
„ sten, verstonden Groot-Britanje en de
„ Staaten, dat men Koning Stanislaus deezen
„ afstand niet vergen moest, dan onder de
„ volgende voorwaarden: 1. Dat hy de titels,
„ rang en eer van *Koning van Poolen* en *Groot-*
„ *Hertog van Litthauwen* behouden zou, zo
„ lang hy leefde. 2. Dat hy en de Koningin,
„ zyne Gemaalin, het vry gebruik hunner goe-
„ deren zouden hebben. 3. Dat al 't voorlee-
„ dene vergeven en vergeten, en alle Gewes-
„ ten en Steden des Ryks, met naame de Stad
„ Dantzig, in hunne Voorregten en Vryhe-
„ den, hersteld zouden worden: dat men de
„ Vesting Weisselmunde aan deeze Stad te
„ rug geeven zou, en haar het onbetaalde ge-

 „ deel-

1735. „ deelte der schattinge, die haar door de „ Saxers was opgelegd, kwytschelden. 4. Dat „ de afstand van geener waarde zyn zou, zo „ de Poolen Koning Stanislaus geene plegtige bezending deeden, om dien dankelyk te „ aanvaarden, en zo de Russische troepen, „ terstond daarna, Poolen en Litthauwen niet „ ruimden. 5. Dat Koning Stanislaus zynen „ afstand bekend maaken zou aan de Mogendheden, aan welken hy zyne verkiezing bekend gemaakt hadt, met naame aan den „ Keizer, den Koning van Groot-Britanje en „ de Staaten, die hem, in hunne antwoorden, voor Koning van Poolen zouden erkennen. 6. Dat de oorloogende Mogendheden dit middel van bevrediging zouden „ handhaaven, en hunne goede diensten aanwenden by de Keizerinne van Rusland, om „ haare Majesteit te beweegen tot het te rug „ trekken haarer troepen uit Poolen. 7. Dat, „ indien, geduurende de handeling, tegen „ verwagting, mogt bevonden worden, dat „ de afstand van Koning Stanislaus het beste „ middel niet ware, tot bevordering der rus„ te in Poolen, de overige punten egter van „ kragt zouden blyven." Hierop volgde eenige punten, welken, op deeze wyze, werden voorgesteld: „ Den loop des oorlogs, die, „ van 't begin af, hevigst gevoerd was in Italie, de voornaamste Staaten des Keizers in „ dit Gewest hebbende doen vallen in de handen van Frankryk en deszelfs Bondgenooten; zo zou de Keizer, uit zugt tot eene „ duurzaame Vrede in Europa, de Koningkryken van Napels en Sicilie aan den Infant

„ Don

„ Don Carlos, en Tortona en Novarra, in het Milaneesche, met derzelver onderhoorigheden, aan den Koning van Sardinie afstaan; mids Frankryk en deszelfs Bondgenooten alles, wat zy, in den tegenwoordigen oorlog, op den Keizer en het Keizerryk veroverd hadden, te rug gaven, en de Infant Don Carlos zyn regt op Toskane en op de Hertogdommen Parma en Piacenza aan den Keizer afstondt; Livorno, welk tot eene vrye Stad en haven verklaard zou worden, alleenlyk uitgenomen. Ook zou Don Carlos, als Koning van Napels en Sicilie, zig verbinden, dat de Koophandel van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten in deeze Ryken gehandhaafd zou worden, op den zelfden voet, als ten tyde van Karel den II., Koning van Spanje. En voor zo ver de Keizer geen genot van Toskane zou konnen hebben, zo lang de Groot-Hertog leefde, terwyl Don Carlos, terstond, in 't bezit zyn zou van Napels en Sicilie, zou men den Keizer, daartegen, eene vergoeding in geld toeleggen. Nademaal de behoudenis van het evenwigt in Europa vorderde, dat de Staaten van het Huis van Oostenryk onverdeeld bleeven, zou Frankryk, insgelyks uit zugt tot eene bestendige Vrede, belooven, 's Keizers Pragmatike Sanctie van den jaare 1713 te zullen handhaaven, overeenkomstig met dit Ontwerp van Bevrediging, en op gelyke wyze als zulks, reeds door andere Mogendheden, geschied was. Spanje, zig reeds tot deeze handhaaving verbonden hebbende, zou, „ ver-

1735.

1735. „ vertrouwde men, geene zwaarigheid maa-
„ ken, om het andermaal te doen. Ook zou
„ Sardinie het voorbeeld zyner Bondgenoo-
„ ten wel willen volgen. Groot-Britanje en de
„ Staaten verwagtten op dit Ontwerp, welk
„ zig, huns oordeels, van zelf den belang-
„ hebbenden Mogendheden aanprees, zulk
„ een spoedig, duidelyk en bepaald antwoord,
„ dat zy bewoogen mogten worden, om ver-
„ dere voorslagen te doen, tot bevordering
„ van een volkomen Verdrag; waarby alle o-
„ penstaande geschillen afgedaan en vereffend
„ mogten worden. Ten besluite, vonden zy
„ geraaden, voor 't openen van den veldtogt,
„ eene algemeene Wapenschorsing voor te
„ slaan, die, zo lang als de handelingen, be-
„ hoorde te duuren (*b*)."

Antwoord des Keizers op dit Ontwerp.

't Ontwerp, welk eigenlyk voor den Keizer, ter eener, en voor Frankryk en deszelfs Bondgenooten, ter anderer zyde, geschikt was, aan de Gezanten van den Keizer, van de Keizerinne van Rusland, en van de Koningen van Frankryk, Spanje en Sardinie, overgeleverd zynde, werdt, door de Keizerschen en Russischen, medegedeeld aan den Gezant van Koning Augustus, die, in deeze hoedanieheid, nog niet erkend was door de Zee-Mogendheden, en wiens Gezant geweigerd hadt, het Ontwerp, als Staatsdienaar des Keurvorsts van Saxen, zo als 't hem, door de Engelschen en Staatschen, aangebooden was, te ontvangen. De Keizer was, al in Sprokkelmaand,

(*b*) Secr. Resol. Holl. 26 *Febr.* 16 *Maart* 1735. IX. *Deel*, *bl.* 9, 18. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 455. Suplem. au Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 529.

maand, gereed met een antwoord op het Ontwerp. Hy merkte aan „ dat het Ontwerp tweeledig was, en, ten deele de zaaken van Poolen, ten deele de belangen van den Keizer en het Keizerryk betrof. Dat men, ten opzigte van de eersten, niets besluiten kon, zonder voorafgaande bewilliging van de Keizerinne aller Russen en van zyne Poolsche Majesteit; en dat hy, ten opzigte van de tweeden, zyne uiterste gedagten niet openen kon, voor dat zyne vyanden, die 'er hunne rekening zo wel by vonden, zig verklaard hadden. Zo dra zulks geschied ware, en hy de gedagten zyner Bondgenooten verstaan hadt, waarnaar hy, zonder uitstel, verneemen zou, zou hy niet nalaaten, zig duidelyk te openen. Tot den voorgeslaagen stilstand van wapenen, was hy genegen, mids men, vooraf, bepaalde, in welk een staat de sterke Plaatsen van Sicilie en Parma en Piacenza blyven zouden, geduurende den stilstand; en dat de vyandlyke troepen trokken uit onzydige Plaatsen, en uit zulken, die zouden moeten te rug gegeven worden. Maar alzo hy niet verzekerd was, dat zyne vyanden zig enkelyk, door de goede diensten van Groot-Britanje en de Staaten, zouden laaten beweegen, om in het Ontwerp te bewilligen, kon hy niet nalaaten, deeze twee Mogendheden, ernstelyk, te vermaanen, om, by tyds, bedagt te zyn op de middelen, die, in zulk een geval, vereischt zouden worden, om de gemeene vryheid, welke dan groot gevaar loopen zou, met samengevoegde magt, te beschermen, 1735.

1735. „ in gevolge van zo veele Verdragen en Be„ loften, die allen onderstelden, dat men hier„ toe noodwendig komen moest (*i*)."

't Ontwerp behaagt hem en zyne Bondgenooten niet kwalyk.

Uit dit antwoord des Keizers, schoon 't slegts in algemeene woorden vervat ware, was klaar genoeg te bespeuren, dat het Ontwerp hem niet kwalyk behaagde. De nadeelen, in Italie geleeden, en de kleine kans, om zyne zaaken aldaar te herstellen, zo hy niet, door Groot-Britanje en de Staaten, ondersteund werdt, moesten hem wel doen neigen tot een Ontwerp, waarby hem, tegen Napels en Sicilie en een gedeelte van het Milaneesche, al 't welk toch zo goed als verlooren was, Toskane, Parma en Piacenza te rug gegeven werden, en waarby, daarenboven, 't verschil over de Poolsche Kroon, naar zynen zin, beslist werdt. Ook verklaarden de Keizerin van Rusland en Koning Augustus, eerlang, dat zy 'er, volkomenlyk, in bewilligden. De Keizer deedt dezelfde verklaaring in Bloeimaand; te gelyk, om Groot-Britanje en de Staaten in te neemen, beloovende „ dat „ hy de haven van Livorno zo vry verklaaren „ zou, dat men, desaangaande, ten voordee„ le van den Koophandel, niet meer zou kon„ nen begeeren." Doch hy wilde zig aan deeze Verklaaring niet langer verbinden, dan den tyd van twee maanden (*k*). Maar de aanhangers van Koning Stanislaus verstonden, dat het Ontwerp de rust in Poolen niet herstellen zou; alzo deeze Vorst geene magt hadt om de Kroon af te staan, buiten bewilliging van hun, die-

(*i*) Secr. Resol. Holl. 15 *April* 1735. IX. *Deel*, *bl.* 18. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 463.
(*k*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 434.

dieze hem hadden opgedraagen (*l*). Ook behaagde het den Koningen van Frankryk, Spanje en Sardinie niet. Het Spaansche Hof kon niet besluiten tot den afstand van Toskane, Parma en Piacenza. De verbonden' Koningen beslooten dan, na verloop van eenigen tyd, te antwoorden „ dat zy, altoos gezind tot eene „ spoedige, eerlyke en verzekerde Vrede, „ wel gewenscht hadden, dat het voorgestel- „ de Ontwerp daartoe aanleidelyker geweest „ ware, dan het hun scheen te zyn. Dat men „ 'er geene voldoening in vondt, voor Frank- „ ryk, tegen de onderneeming des Keizers, „ om de Poolsche Kroon, door handeling en „ door de Legers zyner Bondgenooten, aan „ zekeren Vorst te doen opdraagen. Dat al- „ les, in tegendeel, ingerigt was, om de uit- „ steekende magt van 't Huis van Oostenryk „ te vermeenderen; niets, om 'er paalen aan „ te zetten. Dat men 't, hierom, den verbon- „ den' Koningen niet wyten moest, zo de oor- „ log voortgang hadt, alzo zy, zo zeer als „ de Maakers van het Ontwerp, geneigd wa- „ ren, tot eene Vrede, die met hunne eer „ en belang, en met het waare evenwigt van „ Europa bestaanbaar was. Dat zy gaarne er- „ kenden, dat een stilstand van wapenen de „ regte weg was, om tot zulk eene Vrede te „ geraaken; en dat zy, hierom, zonder mis- „ bruik te willen maaken van de voordeelen, „ welken zy reeds behaald hadden, of nog „ zouden konnen behaalen, gaarne wilden „ hoo-

1735. Doch 't wordt, door Frankryk, Spanje en Sardinie, afgekeurd.

(*l*) *Voiez* Lettre *d'un Polonois dans le* Recueil *de* Rousset Tom. X. *p.* 470.

1735. „ hooren, wat men, omtrent den tyd en wy-
„ ze eener algemeene Wapenschorsinge, hadt
„ voor te slaan (*m*)."

XIII. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten bewerken eene Wapenschorsing.

De Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten zagen hun Ontwerp dus van de hand geweezen, door de verbonden' Koningen. Doch zy lieten zig hierdoor niet afschrikken van het vervolgen der handelinge. Zy bespeurden, dat men, van wederzyde, neigde tot eene Wapenschorsing. De Keizer, geene kans ziende om spoedig genoeg in staat te zyn, tot het wederstaan van zulke magtige vyanden, in Duitschland en in Italie, was voor grooter nadeelen bedugt, zo de oorlog voorgang hadt. En de verbonden' Koningen begreepen, dat men, volgens de lesse van sommige Krygskundigen (*n*), in eenen aanvallenden oorlog, eenige merkelyke voordeelen behaald hebbende, spoedig vrede of stilstand sluiten moest, eer men zig nieuwe vyanden verwekte. De Zee-Mogendheden vonden, derhalve, geraaden, te arbeiden aan het sluiten eener Wapenschorsinge. Zy sloegen den Gezanten der oorloogende Mogendheden, in den Haage, eerlang, voor „ dat hun Ontwerp van
„ Bevrediging hun nog zeer redelyk bleef
„ voorkomen, schoon zy, met bevreemding,
„ hadden gezien, dat het Frankryk en deszelfs
„ Bondgenooten niet zo wel als den Keizer be-
„ haagde. Dat, wat in 't byzonder de voorge-
„ slaagen Wapenschorsing betrof, de Keizer
„ dezelve verbondt aan voorwaarden, die zulk
„ een

(*m*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 462.
(*n*) FEUQUIERES Mem. Hist. *Tom.* I. *Ch.* VII. *p.* 110.

„ een langwylig onderzoek vorderden, dat 1735.
„ men, daardoor, naar alle waarschynlykheid,
„ de vrugt van deezen voorslag stondt te ver-
„ liezen; die men, veelligt, niet minder zou
„ moeten missen, zo men, vooraf, volgens het
„ voorstel van Frankryk en deszelfs Bondge-
„ nooten, zo veele byzondere schikkingen
„ maaken moest; welken nog niet eens bepaal-
„ delyk beschreeven werden. Dat men hier-
„ om onmogelyk besluiten kon, welke van de
„ twee partyen gereedst ware, om den voor-
„ slag van Groot-Britanje en de Staaten te
„ omhelzen. Dat men zig gevleid hadt, dat
„ beide de Partyen zig zouden verbonden
„ hebben, om, by voorraad, alle vyandlyk-
„ heden te doen ophouden, en ten zelfden
„ tyde hunnen Gezanten gelast, om, wegens
„ de voorwaarden eener geregelde Wapen-
„ schorsinge, overeen te komen, en dus den
„ weg te baanen tot handeling, over de voor-
„ naamste punten, die in geschil stonden. Dat
„ men, hierom, aanhouden moest op een
„ meer voldoend antwoord, van de eene en
„ de andere zyde, vooral ten opzigte der voor-
„ geslaagen Wapenschorsinge, waaromtrent
„ men Partyen te bedenken gaf, of zy niet
„ zou konnen vastgesteld worden, op zulk
„ een voet, dat de zaaken in Italie blyven
„ zouden in den staat, waarin zy waren, en
„ dat Frankryk zyn Leger te rug trekken zou
„ van den bodem des Duitschen Ryks, de ster-
„ ke Plaatsen alleenlyk uitgenomen." Wy-
ders, beslooten de Zee-Mogendheden, aan den
eenen kant, by Frankryk en deszelfs Bondge-

noo-

1735. nooten, aan te houden, om voldoend antwoord, binnen den tyd, die, door den Keizer, bestemd was; en aan den anderen, den Keizer te beweegen, om deezen bepaalden tyd te verlengen (*o*).

XIV. Veldtogt aan den Ryn. Doch eer deeze voorslag nog geschieden kon, was de veldtogt wederom geopend. Aan den Rynkant werdt egter niets uitgevoerd. Het Keizerlyke Leger, met een' aanzienlyken hoop Russische manschap versterkt, evenaarde of overtrof nu, in magt, het Fransche; welk zig, hierom, aan de linkerzyde des Rynstrooms, binnen zyn voordeel hieldt, terwyl Prins Eugenius, aan den anderen kant der Riviere, leggen bleef. Maar in Italie, behaalden de Bondgenooten verscheiden' gewigtige voordeelen op de Keizerschen. Mantua werdt ingeslooten door den Koning van Sardinie: Mirandola, na een beleg van zes weeken, veroverd, door de Spanjaards, die, Napels, en na 't veroveren van Syracusa; ook Sicilie geheellyk hebbende te ondergebragt, naar Lombardye trokken, en onder weg Orbitello, Monte Philippo, Porto Hercole en den gantschen Staat *degli Presidii*, welke met Keizersche troepen bezet was, ligtelyk, veroverden. Voorts, zogten zy, wat laater, in Tirol te dringen; doch zy werden, by Rovarede, gestuit door den Graave van Konigsek, die, kort te vooren, gevaar geloopen hebbende van in het Mantuaansche ingeslooten te worden, een braaven aftogt derwaards gedaan hadt (*p*).

en in Italie.

Het

(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* IX. *p.* 486.
(*p*) MASSUET *Tom.* II. *P.* II. *p.* 1—101, 102—140, 166—188.

Het openen van den veldtogt hadt, ondertusschen, den Koning van Groot-Britanje doen besluiten, dat men andere middelen in 't werk stellen moest, dan goede diensten, om het evenwigt in Europa te bewaaren, en de oorloogende Mogendheden te dringen tot Vrede. Hy deedt dan, in Zomermaand, de Staaten vermaanen, tot het vermeerderen hunner Land- en Zeemagt: 't welk hy zelf reeds gedaan hadt (q). De Keizerlyke Gezant, *Graaf van Uhlefeld*, hieldt hun ook voor, dat hy, sedert Lentemaand, volmagt gehad hadt, om in het Ontwerp, door hen voorgeslaagen, en in eene algemeene Wapenschorsing te bewilligen; doch dat Frankryk en deszelfs Bondgenooten toonden, geene vrede in den zin te hebben; waarom hy verzogt, dat hunne Hoog-Mogendheden eens ernstiger besluiten namen, om mede te werken tot de behoudenis van een billyk evenwigt in Europa, waarvan, buiten tegenspraak, hunne eigen rust en veiligheid afhingen (r).

1735. XV. Groot-Britanje en de Keizer dringen de Staaten tot het neemen van ernstiger maatregels.

De Staaten, zo sterk gedrongen, niet slegts van 's Keizers zyde, maar ook van die van Groot-Britanje, en inderdaad gevaar voorziende in 't voortzetten des oorlogs, begonden ernstelyk te raadpleegen, op het vermeerderen van hun Krygsvolk, met tienduizend man (s), en op het gene zy den Keizer en den Koning van Groot-Britanje zouden antwoorden; toen het Fransche Hof, bedugt, naar 't schynt, voor eenig geweldig besluit der Staaten,

Frankryk en deszelfs Bondgenooten bewilligen in eene Wapenschorsing, onder zekere voorwaarden.

(q) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 494.
(r) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 509.
(s) Missiven *van* hunne Hoog-Mog. aan de byzond. Provin. *van* 2 *Juny*, 30 *July*, en 2 *Aug.* 1735.

1735. ten, hun, door den Markgraave de Fenelon, uit den naam der verbonden' Koningen, op den twintigsten van Hooimaand, deedt aanzeggen „ dat de verbonden' Koningen, inderdaad, de Vrede begeerden; maar eene vaste en eerlyke, en waardoor het algemeen welzyn van Europa mogt konnen bevorderd worden. Dat de zaaken van Poolen gelegenheid gegeven hadden tot den tegenwoordigen oorlog, en dat Groot-Britanje en de Staaten zelven erkend hadden, dat de eer des Konings van Frankryk daar in geraakt was. Dat de verbonden' Koningen te regt drongen op eene redelyke voldoening, waarby de regten en vryheden van Poolen bewaard bleeven. Dat 's Keizers magt gantsch Europa, niet minder dan de verbonden' Koningen, behoorde te ontrusten; en dat, zo men staan bleeve op de punten, by 't Ontwerp voorgeslaagen, de Keizer magtiger worden zou, dan hy geweest was, en meer in staat, om Italie niet slegts, maar zelfs het overig gedeelte van Europa de wet te stellen. Dat men, om deeze reden, zulke schikkingen maaken moest, waardoor de gemeene rust, op vasten grond, gevestigd werdt, waarover de verbonden' Koningen, gaarne, op eene algemeene Byeenkomst, wilden handelen. Dat zy bewilligden in eenen stilstand van wapenen, waartoe de behaalde voordeelen hen niet beletten zouden de hand te leenen, mids dezelve algemeen ware, wel verzekerd wierdt, en dat de zaaken, geduurende den zelven,

„ blee-

„ bleeven in den ſtaat, waarin zy waren (*t*)." 1735.

De Staaten, de Verklaaring, hun, door den Ambaſſadeur de Fenelon, ſchriftelyk, overgeleverd, ontvangen en overwoogen hebbende, deelden ze, terſtond, den Engelſchen Gezant Walpole mede, en beſlooten „ weinige dagen hierna, den Ambaſſadeur van Frankryk te antwoorden „ dat hun de Verklaaring der „ verbonden Koningen nog te algemeen, en „ weinig klaarder voorkwam, dan de voor„ gaande. Dat het Ontwerp hun, in Sprok„ kelmaand laatſtleeden, door Groot-Britan„ je en de Staaten, ter hand geſteld, in dee„ ze Verklaaring, niet eens genoemd werdt; „ waarom men niet wiſt, of zy, op den voet „ van dit Ontwerp, in nadere onderhande„ ling begeerden te treeden, of niet. Dat de „ Wapenſchorſing, in 't Ontwerp voorgeſlaa„ gen, wel aangenomen werdt in de Verklaa„ ring; doch niet dan onder beding, dat zy „ *algemeen* en *wel verzekerd* zou zyn; en dat „ de *zaaken*, geduurende dezelve, *blyven zou*„ *den in den ſtaat, waarin zy waren*; drie voor„ waarden, die wel verdienden, naauwkeurig„ lyk overwoogen te worden. Dat Groot-Bri„ tanje en de Staaten de Wapenſchorſing, „ vyf maanden geleeden, reeds hadden voor„ geſlaagen, na welken tyd, merkwaardige „ veranderingen waren voorgevallen. Dat „ menze zo vroeg voorgeſlaagen hadt, om „ deeze veranderingen te voorkomen, en wel „ aan den Keizer ter eener, en aan Frankryk en „ des-

Aanmerkingen der Staaten op deeze voorwaarden.

(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 497. Europ. Merc. *July — Dec.* 1735. *bl.* 44.

1735. „ deszelfs Bondgenooten ter anderer zyde: „ dat men, hierom, niet wist, wat met eene „ *algemeene Wapenschorsing* gemeend werdt, „ konnende zulks niet zien op Poolen, daar, „ noch de Keizer, noch Frankryk of deszelfs „ Bondgenooten eenige troepen hadden; wel„ ken, nogtans, de eenigste Mogendheden „ waren, aan welken men de Wapenschor„ sing voorgeslaagen hadt; hebbende men zig „ niet willen moeijen, met het aandeel, welk „ andere Mogendheden in de zaaken van Poo„ len mogten gehad hebben. Dat de *verze„ kerdheid* der Wapenschorsinge, welke men, „ daarenboven, vorderde, ongehoord was, „ vol zwaarigheden stak, en veel tyds verei„ schen zou, eer men 'er elkanderen over zou „ konnen verstaan. Dat 'er, eindelyk, na dat „ de Wapenschorsinge eerst voorgeslaagen was, „ zulke groote veranderingen in 's Keizers „ nadeel waren voorgevallen, dat, te vorde„ ren, dat de *zaaken bleeven in den staat, waar„ in zy waren*, de Wapenschorsing bezwaar„ lyk zou doen aanneemen, aan 't Weener„ Hof. Dat men, hierom, nadere ophelde„ ring verzogt van alle deeze punten, op dat „ Groot-Britanje en de Staaten met te meer„ der vrugt mogten arbeiden aan de bevorde„ ring van het oogmerk, waartoe zy hunne „ goede diensten den oorloogenden Mogend„ heden hadden aangebooden (*u*)."

Zy worden aan 't

Men bespeurde, uit dit antwoord, dat de Staaten gantsch niet voldaan waren, over de na-

(*u*) Resol. Gener. *Mart.* 26 *July* 1735. *by* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 499.

nadere Verklaaring der verbonden' Koningen. Ook werdt dezelve, sedert, t'eenemaal van de hand geweezen, door het Weener Hof. De Graaf van Uhlefeld verklaarde den Staaten, rondelyk „ dat de Keizer deeze Verklaaring „ aanzag, als ingerigt, om den Zee-Mogend„ heden en gantsch Europa zand in de oogen „ te strooijen, en onder eenen vreedzaamen „ schyn te zekerder te arbeiden aan de ver„ grooting der magt van het Huis van Bour„ bon: waarom hy geene andere voorwaar„ den van Wapenschorsing zou konnen aan„ neemen, dan die overeenkwamen met het „ Ontwerp van Bevrediging (v)."

1735. Weenet-Hof verworpen.

XVI. Ernstig antwoord der Staaten, op een Vertoog van den Keizerlyken Gezant.

Weinig tyds te vooren, hadt men deezen Graave, op zyn ernstig Vertoog, waarvan wy, boven (w), gewaagden, geantwoord „ dat de „ Staaten zig te vrede gehouden zouden heb„ ben, met het betuigen van hunne erkentenis, „ voor de vreedzaame gevoelens, welken zy „ in zyne Keizerlyke en Katholyke Majesteit „ bespeurd hadden, zo zy niet gewaar gewor„ den waren, dat men zo sterk op 's Keizers „ vredelievendheid boogde, om 'er een be„ wys uit te trekken, dat de gevaarlyke toe„ stand zyner zaaken geweeten moest worden „ aan het weigeren van tydige hulpe, die zy„ ne Bondgenooten, gelyk men van zyne zy„ de voorgaf, hem, volgens de Verdragen, „ schuldig waren; en niet aan zyn eigen ge„ drag. Dat hunne Hoog-Mogendheden egter „ voor ten hoogste waarschynlyk hielden, dat „ men den tegenwoordigen oorlog zou heb„ ben

(v) *Vid. Rousset Recueil. Tom. X. p. 514.*
(w) *Bladz. 191.*

1735. „ ben konnen voorkomen, zo de Keizer goed-
„ gevonden hadt, wat meer te luisteren naar
„ den getrouwen en welmeenenden raad, hem,
„ toen de zaaken nog in haar geheel waren,
„ door hen gegeven; en zo hy zelfs maar by
„ tyds gebruik hadt willen maaken van de goe-
„ de diensten, hem, door Groot-Britanje en
„ hen, aangebooden, zonder te wagten, dat
„ de uitkomst van eenen veldtogt de bevre-
„ diging moeijelyker gemaakt hadt. 't Scheen
„ hun, wyders, ook uit andere uitdrukkingen
„ van den Graave van Uhlefeld, toe, dat men
„ de oorzaak der ongelukken, welken den
„ Keizer waren overgekomen, geheellyk, zogt
„ te schuiven op de schouders der Bondge-
„ nooten, op welker hulp de Keizer, zo men
„ voorgaf, zig verlaaten hadt, schoon hy 'er
„ van versteken gebleeven was. Doch zy hiel-
„ den zig verzekerd, dat elk, die den staat
„ der zaaken kende, hun van deezen blaam
„ zou zuiver schouwen. Voor tegenwoordig,
„ zouden zy den Keizer alleenlyk bidden, dat
„ hy zig gerust geliefde te stellen, dat zy,
„ naar hun vermogen, zouden arbeiden aan
„ een redelyk Verdrag tusschen de oorloogen-
„ de Mogendheden, en ondertusschen, in aan-
„ merking genomen zynde, 't gene behoorde
„ in aanmerking genomen te worden, voldoen
„ aan hunne Verbindtenissen; waaromtrent
„ zy te raade zouden gaan met den Koning
„ van Groot-Britanje, met wien zy, te voo-
„ ren, geraadpleegd hadden, over 't gene hun,
„ in 't gemeen, betrof (x)."

Doch

(x) Resol. Gener. *Mart.* 26 *July* 1735. *by* ROUSSET Recueil. *Tom. X. p.* 509.

Doch het Weener-Hof hieldt zig zeer gebelgd over dit antwoord. Den Resident Hamel Bruininx werdt, te Weenen, een Geschrift ter hand gesteld, waarin, uit 's Keizers naam, geklaagd werdt „ dat de Staaten, 's Keizers „ gedrag veroordeelende, gelyk zy deeden, „ Frankryk en deszelfs Bondgenooten onhan„ delbaarder zouden maaken, en de bemid„ deling der Zee-Mogendheden vrugteloos. „ Indien; merkte men verder aan, de gewel„ dige magt van 't Huis van Bourbon zo ligt „ te bepaalen ware, als het gedrag van het „ Weener-Hof te regtvaardigen; de vryheid „ van Europa zou thans zo veel gevaars niet „ loopen. De Keizer hadt voor de goede dien„ sten der Zee-Mogendheden meer agting be„ toond, dan men zou hebben konnen ver„ wagten. Hy hadt, op den eersten voorslag „ daarvan, in 't voorleeden jaar, spoedig ge„ antwoord, en alleenlyk voorspeld, 't gene, „ uit het verwylen van 't voldoen der Ver„ bindtenissen, tot behoudedis van 't even„ wigt van Europa aangegaan, stondt te vol„ gen, en naderhand met der daad gevolgd „ was. Wyders, zag men, dat Frankryk en „ deszelfs Bondgenooten, in hunne tweede „ Verklaaring, den Zee-Mogendheden nog „ minder voldeeden dan in de eerste; en zulks „ moest wel volgen, als men den voet hieldt, „ dien men, tot hiertoe, gehouden hadt. „ Het Keizerlyk Hof kon dan niet nalaaten, „ het ernstig aanzoek, door den Graave van „ Uhlefeld, laatstelyk, by de Staaten gedaan, „ wederom te vernieuwen. 't Was nog tyd, „ om het evenwigt van Europa te behouden.

1735. Het Weener-Hof houdt 'er zig over gebelgd.

1735. „ Aan de middelen hiertoe ontbrak het niet.
„ De Keizer was gereed, omze aan te wyzen,
„ zo dra men met hem in onderhandeling
„ tradt over maatregels, welker uitvoering
„ niet verschooven kon worden, zonder den
„ Vereenigden Staat bloot te stellen voor het
„ grootste gevaar, welk dezelve, veelligt, im-
„ mer geloopen hadt (y)."

Verklaaring van Frankryk op de voorwaarden der Wapenschorsinge.

Doch eer men, in den Haage, nog kennis hebben kon van dit Vertoog, hadt de Markgraaf de Fenelon, aan eenige Afgevaardigden der algemeene Staaten, in vertrouwen, zo hy voorgaf, verklaard „ dat, schoon de ophelderingen, wel-
„ ken men begeerd hadt, tusschen de Bond-
„ genooten van zyne Allerchristelykste Ma-
„ jesteit, behoorden beraamd te worden, de
„ verbonden' Koningen nogtans niet ongene-
„ gen waren, om, in eene algemeene Byeen-
„ komst, te handelen van alle punten, die 't
„ onderwerp der Bevrediging moesten uitmaa-
„ ken. Dat zy over 't Ontwerp hunne gedag-
„ ten reeds geuit hadden. Dat de Wapen-
„ schorsing zig ook over Poolen moest uit-
„ strekken: en dat Frankryk zig zou laaten
„ welgevallen, dat men, in de Akte daarvan,
„ verklaarde, dat alles wat in Poolen voorge-
„ vallen was aangemerkt zou worden als niet
„ geschied, en als geen nadeel konnende doen
„ aan iemands regten, veel min aan de schik-
„ kingen, welken men zou konnen goedvin-
„ den te maaken, om de rust in Poolen te
„ herstellen, en 's volks vryheden te verze-
„ keren. Dat hy, Ambassadeur, zig verzekerd
„ hieldt,

(y) Voiez ROUSSET Recueil, Tom. X. p. 511.

„ hieldt, dat men, op deezen voet, in de „ Wapenschorsing bewilligen zou. Dat dezelve, wyders, door de Middelaars, moest gehandhaafd worden, gelyk te vooren meermaalen geschied was. Dat de uitdrukking, „ dat de zaaken blyven moesten in den staat, „ waarin zy waren, gepast moest worden op „ den staat, waarin zy zouden zyn, op den „ dag, waarop de Overeenkomst wegens eene Wapenschorsing zou gesslooten worden (z).”

1735.

XVII. Het Weener-Hof treedt in afzonderlyke onderhandeling met het Fransche.

Met deeze nadere opheldering van de jongste Verklaaring der verbonden' Koningen, moesten de Zee-Mogendheden zig te vrede houden. Zy deeden wel veele moeite, om eenig meerder licht te trekken uit den Ambassadeur de Fenelon. Doch hunne poogingen waren vrugteloos. Frankryk, welk niets gewonnen hadt by den oorlog, en geen' kans zag, om Stanislaus op den Poolschen Troon te herstellen, zogt 'er zig egter met eere van te ontslaan; te meer, na dat Koning Lodewyk, vergeefs, gearbeid hadt, om Zweeden te beweegen tot het ondersteunen van Koning Stanislaus (a); en na dat Rusland, in Oogstmaand, een Verbond gesslooten hadt met Zweeden (b). Maar Spanje en Sardinie, die merkelyke voordeelen behaald hadden by den oorlog, waren nog ongezind, om de wapenen af te leggen. De Keizerin van Rusland hadt, na 't sluiten van 't Ver-

(z) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* X. *p.* 516.
(a) *Voiez* les Lettr. & Memoir. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* IX. *p.* 392, 396, 399.
(b) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 415. Suplem *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 536.

1735. Verbond met Zweeden, verklaard, dat zy, in geen Verdrag bewilligen zou, waarby Koning Augustus alleen niet voor Koning erkend werdt; en dat zy eerder alles aanwenden zou, wat in haar vermogen was, om de Vrede in 't Noorden te bewaaren, het evenwigt van Europa te handhaaven, en de belangen van den Roomschen Keizer voor te staan, dan dat zy, in dit opzigt, veranderen zou van besluit (c). En deeze verklaaring overtuigde het Fransche Hof nog meer, dat 'er op de herstelling van Koning Stanislaus niet te hoopen was. De Keizerschen, weetende dat men, in Frankryk, verlangde naar vrede, gebruikten heimelyke middelen, om het Fransche Hof in te wikkelen in eene afzonderlyke handeling. Hierdoor, maakte Frankryk zig verdagt by zyne Bondgenooten, die toen ook begonden te denken, om zig afzonderlyk te verdraagen met den Keizer. De onderlinge argwaan tusschen de Bondgenooten bragt, eindelyk, te wege, 't gene, door de aanhoudende poogingen der Zee-Mogendheden, niet hadt konnen te wege gebragt worden. De heimelyke handeling tusschen den Keizer en Frankryk werdt, ernstelyk, voortgezet te Weenen (d). De grootste zwaarigheid, die zig in deeze handeling opdeedt, was het uitvinden van een middel, om Koning Stanislaus schadeloos te stellen, voor zynen afstand van de Poolsche Kroon. Doch het Weener-Hof bewilligde, eerlang, in een Ontwerp, waarby Frankryk zeer zyne rekening

(c) ROUSSET Recueil, *Tom.* X *p.* 511.

(d) *Voiez* MASSUET Hist. de la dern. Guerre, *Tom.* II. *P.* II. *p.* 214.

ning vondt. De Hertog van Lotharingen, die op 't punt stondt, om met de Aartshertoginne Maria Theresia, Dogter des Keizers, te trouwen, liet zig beweegen, om Bar en Lotharingen af te staan aan Koning Stanislaus: waartegen hem het Groot-Hertogdom Toskane toegelegd werdt. En zo dra men 't over dit gewigtig punt eens was, werden, nog voor 't einde van Wynmaand, de voorafgaande Punten tot eene algemeene Bevrediging tusschen den Keizer en Frankryk, te Weenen, getekend. Zy liepen op deezen zin: „ 1. De Koning, Schoonvader van zyne Allerchristelykste Majesteit, zou afstand doen van de „ Poolsche Kroone; doch egter den titel en „ eer van Koning van Poolen en Groot-Hertog van Litthauwen behouden. Men zou „ hem, en de Koningin, zyne Gemaalin, in „ 't bezit hunner goederen herstellen. 't Voorleedene zou, door eene algemeene vergiffenis, uitgewischt, en Poolen in 't bezit zyner regten en vryheden hersteld worden. De „ Keizer stondt toe, dat de Koning, Schoonvader van zyne Allerchristelykste Majesteit, „ gesteld werdt in 't vreedzaam bezit van 't „ Hertogdom Bar; en, zo dra het Groot-Hertogdom van Toskane aan 't Huis van Lotharingen gekomen zou zyn, ook in het vreedzaam bezit van het Hertogdom Lotharingen: welke Hertogdommen egter, na zyn „ overlyden, voor altoos, gehegt zouden worden aan de Kroone van Frankryk: waarin „ de Keizer, ten opzigte van dat gedeelte, „ welk onder het Duitsche Ryk behoorde, van „ nu af aan, bewilligde; staande, daarente-

1735.

De voorafgaande punten eener algemeene Bevrediging tusschen den Keizer en Frankryk worden getekend Inhoud derzelven.

1735. „ gen, den Koning van Frankryk, zo voor zig
„ zelven, als voor den Koning, zynen Schoon-
„ vader, af van het gebruik, om zitting en
„ stem te hebben op den Ryksdag. Koning
„ Augustus zou voor Koning van Poolen en
„ Groot-Hertog van Litthauwen erkend wor-
„ den, door alle de Mogendheden, die deel
„ zouden neemen aan de Bevrediging. 2. Het
„ Groot-Hertogdom van Toskane zou, na de
„ dood van den tegenwoordigen bezitter, den
„ Huize van Lotharingen toebehooren, om
„ het zelve schadeloos te stellen, wegens de
„ Hertogdommen, die het tegenwoordig be-
„ zat. De Spaansche troepen zouden dit
„ Groot-Hertogdom ruimen, welk, op gely-
„ ke wyze, als, by het viervoudig Verbond,
„ omtrent de onzydige troepen, vastgesteld
„ was, door Keizerlyke troepen, zou bezet
„ worden, tot dat het Huis van Lotharingen
„ in 't bezit van het zelve zou getreden zyn,
„ overeenkomstig met het Verdrag van Rys-
„ wyk: neemende zyne Allerchristelykste Ma-
„ jesteit aan, den Huize van Lotharingen, ge-
„ duurende dien tusschentyd, de inkomsten
„ van het Hertogdom Bar goed te doen. Li-
„ vorno zou eene vrye haven blyven, gelyk
„ het tegenwoordig was. 3. De Koningkryken
„ van Napels en Sicilie zouden toebehooren
„ aan den Vorst, die dezelven tegenwoordig
„ bezat, en die voor Koning erkend zou wor-
„ den, door alle de Mogendheden, die de
„ Bevrediging zouden aanneemen. Ook zou
„ hy de Plaatsen hebben, die de Keizer op de
„ Toskaansche kust bezeten hadt: nevens Por-
„ to Longone en 't gene de Koning van Span-

„ je,

„ je, ten tyde van het viervoudig Verbond, 1735.
„ van het Eiland Elbe bezeten hadt. Men
„ zou eene algemeene vergiffenis afkondigen,
„ ten behoeve van allen, die, geduurende den
„ tegenwoordigen oorlog, de eene of de an-
„ dere zyde gevolgd hadden. 4. De Koning
„ van Sardinie zou bezitten of het Navarree-
„ sche en Tortoneesche, of het Tortoneesche
„ en Vigevanaskosche, ter zyner keuze; wel-
„ ke twee streeken aan zyne andere Staaten
„ zouden gehegt worden, mids zy, zo wel als
„ de gantsche Staat van Milaan, altoos er-
„ kend werden voor leenroerig van het Kei-
„ zerryk. Ook zou hy bezitten het opperst
„ grondgebied over de Landeryen van Lan-
„ ghes, en de vier Landen van S. Fedele,
„ Terra di Fasti, Gravedo en Campo Mag-
„ giore, met vryheid. om zulke Plaatsen als
„ hy goedvondt sterk te maaken. 5. Alle an-
„ dere Plaatsen, welken de Keizer, voor den
„ tegenwoordigen oorlog, in Italie bezeten
„ hadt, zouden hem te rug gegeven worden,
„ benevens de Hertogdommen Parma en Pia-
„ cenza. Doch hy zou zig verbinden, om de
„ hereenigingen van Castro en Ronciglione
„ niet te vervolgen, en om het Huis van Gua-
„ stalla, wegens deszelfs eischen op het Her-
„ togdom van Mantua, regt te doen, over-
„ eenkomstig met het Verdrag van Baden.
„ De Koning van Frankryk zou aan den Kei-
„ zer en 't Ryk ook alles, zonder uitzonde-
„ ring, te rug geeven, wat hy, in den tegen-
„ woordigen oorlog, veroverd hadt. 6. De
„ Koning van Frankryk zou belooven, de Prag-
„ matike Sanctie van den jaare 1713 te zul-
„ len

1735. „ len handhaaven, ten opzigte van de Staaten, die de Keizer reeds bezat, of, uit hoofde der bovenstaande punten, bezitten zou. „ 7. Men zou, wederzyds, Gevolmagtigden „ benoemen, om de grenzen in de Elzas en „ de Nederlanden, tusschen den Keizer en „ den Koning van Frankryk, te regelen over„ eenkomstig met de voorgaande Verdragen, „ in 't byzonder met het Verdrag van Baden."

By deeze *zeven* punten, waren nog *vyf* afzonderlyken gevoegd, waarin beraamd werdt „ dat „ de Keizerin van Rusland en Koning Augus„ tus, als voornaame handelende Partyen, „ zouden genodigd worden, tot de aanstaan„ de Byeenkomst. Dat men deeze Byeen„ komst, zo spoedig als mogelyk ware, zou „ doen eindigen, geene andere zaaken op de„ zelve brengende, dan die de tegenwoordi„ ge oorloogende Mogendheden betroffen. „ Dat de Keizer de toestemming des Keizer„ ryks op het geslootene zou tragten te ver„ werven; 't gene hy, tot hiertoe, niet hadt „ konnen doen, ter oorzaake van de kortheid „ des tyds. Dat de taal en titels, in de voor„ afgaande Punten, of in de Volmagten ge„ bruikt, geene van de handelende Mogend„ heden tot voordeel of tot nadeel zouden „ mogen geduid worden. En, eindelyk, dat „ men de Zee-Mogendheden nodigen zou, „ om deel aan dit Verdrag te neemen, en „ daarvan eene gemeene zaak te maaken (e)."

Aanmerkingen. Op deeze wyze, werden de grondslagen gelegd

(e) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* X. *p.* 519 Massuet Hist. de la dern. Guerre. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 119.

legd tot de algemeene Vrede, zonder tusschenkomst van Groot-Britanje en de Staaten, welker Ontwerp men egter genoegzaam geheel gevolgd hadt, met dit onderscheid alleenlyk, dat by de voorafgaande Punten, meerder zorg voor de belangen van Frankryk en van Koning Stanislaus gedraagen was, dan by het Ontwerp. Koning Stanislaus verwisselde de Poolsche Kroon, tegen de Hertogdommen Bar en Lotharingen, welken egter, na zynen dood, aan de Kroone van Frankryk komen moesten, die 'er, sedert eene eeuw omtrent, op gevlamd hadt. De Keizer verwierf, tegen den afstand van Lotharingen, de belofte der handhaavinge zyner Pragmatike Sanctie van Frankryk, waarnaar hy lang, vergeefs, gestaan hadt: en schoon hy Napels en Sicilie, een gedeelte van het Milaneesche en eenige andere Plaatsen in Italie moest afstaan, hy gaf niets over, dan 't gene hy reeds genoegzaam verlooren hadt, en verkreeg nog, tegen 't gene hy afstondt, Parma en Piacenza, nevens alles wat, behalve het gemelden, in den tegenwoordigen oorlog, zo in Duitschland als in Italie, op hem en 't Ryk veroverd was. De voorafgaande Punten waren, derhalve, voordeelig voor de twee Mogendheden, die dezelven geslooten hadden. Doch Spanje en Sardinie meenden 'er hunne rekening niet by te vinden. Hunne Katholyke Majesteiten vonden, inzonderheid, vreemd, dat men hun vergde, tegen de Koningkryken van Napels en Sicilie, die reeds door hunne wapenen veroverd waren, het regt tot de opvolging in het Groot-Hertogdom Toskane, en de Hertogdommen Parma en Piacenza, die de

1735.

op de vooraf-gaande Punten.

1735. de Infant Don Carlos reeds bezat, wederom over te geeven. Ook hielden zy, zo dra zy kennis van het sluiten der voorafgaande Punten gekreegen hadden, sterk aan by Groot-Britanje en by de Staaten, om in het bezit deezer Hertogdommen gehandhaafd te worden, in gevolge van het viervoudig Verbond, en van het Verdrag van Seville. Doch men antwoordde hun, dat de Zee-Mogendheden geene mindere verpligting hadden, om den Keizer te handhaaven in 't bezit van Napels en Sicilie; welke Ryken, door Spanje, waren veroverd; en dat deeze wederzydsche verpligting hun niets anders overliet, dan den weg van minnelyke handeling, tusschen de verschillende Partyen, tot bevordering eener algemeene Vrede. Het Hof van Turin scheen ook kwalyk te vrede over den inhoud der voorafgaande Punten, hebbende den Koning van Sardinie, zo men meende, rekening gemaakt, op het bezit van het Hertogdom Milaan. Doch men twyfelde niet, of Sardinie zou de voorafgaande Punten aanneemen, zo dra Spanje dezelven aangenomen hadt.

Oordeel van Groot-Britanje en de Staaten over dezelven.

De Koning van Groot-Britanje en de Vereenigde Staaten waren ook niet zeer vergenoegd, over 't sluiten der voorafgaande Punten, buiten hunne kennis en bemiddeling: want schoon hun Ontwerp, in de voornaamste opzigten, gevolgd was, waren 'er egter de punten uitgebleeven, die hunnen Koophandel te Livorno en in de Koningkryken van Napels en Sicilie betroffen. De Staaten, in den aanvang des volgenden jaars, door den Keizer en Frankryk, verzogt wordende, om de handhaaving der

der voorafgaande punten op zig te neemen, toonden 'er zig, hierom, niet zeer gereed toe, en besllooten, eerlang, zulks niet te doen dan gelykelyk met den Koning van Groot-Britanje. 1735.

Midlerwyl, hadt het tekenen der voorafgaande Punten de vyandlykheden tusschen den Keizer en Frankryk doen ophouden. De Wapenschorsing was, reeds in Wynmaand, aan den Rynkant afgekondigd. Wat laater, geschiedde zulks ook in Italie, aan 't hoofd van 't Fransche Leger. Doch alzo zulks buiten kennis van de Hoven van Spanje en Turin geschied was, besloot de Graaf van Montemar, nu tot Hertog van Bitonto verheeven, den kryg in Italie voort te zetten. Maar de Prins van Saxen-Hildburghausen tastte hem aan by Ostiglia, en verdreef hem uit het Hertogdom Mantua, welk, sedert, wederom door Keizerlyke troepen bezet werdt. Het Spaansche Hof, sterk gedrongen, door den Koning van Frankryk, en eerlang ook door den Koning van Groot-Britanje en door de Vereenigde Staaten, besloot, eindelyk, in de Lente des volgenden jaars, de voorafgaande Punten aan te neemen. De Koning van Sardinie volgde het voorbeeld des Konings van Spanje. De Wapenschorsing werdt in 't algemeen aangenomen in Italie. De Hertog van Bitonto of Montemar kreeg bevel, om met de Spaansche troepen te trekken naar het Koningkryk Napels, en Lombardye en de Hertogdommen van Parma en Piacenza te ruimen (*f*): waarna de vyandlykheden, aan alle oorden, ophielden.

De Wapenschorsing wordt afgekondigd, aan den Rynkant en in Italie.

Spanje en Sardinie neemen de voorafgaande Punten aan.

Doch

(*f*) Rousset Recueil, *Tom.* XI. *p.* 502. Massuet Hist. de la dern. Guerre. *Tom.* II. *P.* II. *p.* 214—221.

1735. Voorslag, om den Prins van Oranje, tot Generaal van 't Voetvolk aan te stellen.

Doch de raadpleegingen op 't vermeerderen van 's Lands Krygsmagt, in 't voorleeden jaar, hadt den Staaten van Gelderland aanleiding gegeven, om wederom, gelyk zy, reeds in 't jaar 1727, gedaan hadden, den Prins van Oranje, hunnen Stadhouder, voor te slaan, tot Generaal van 't Voetvolk. Friesland en Stad en Lande ondersteunden den voorslag van Gelderland. En Utrecht, welk op 't benoemen van hooge Krygsbevelhebberen gesteld was, scheen 'er niet tegen. Overyssel zelf was 't met Utrecht eens. Doch Holland en Zeeland, zig bedienende van de verandering, die, door het tekenen der voorafgaande punten, in den staat der zaaken, gekomen was, bragten ligtelyk te wege, dat 'er in 't geheel geene hooge Krygsbevelhebbers werden aangesteld (g): weshalve de Prins van Oranje niet bevorderd werdt

XVIII. Onlusten tusschen Spanje en Portugal.

Het Spaansche Hof hadt te meerder reden, om zig te ontslaan van den oorlog tegen den Keizer, om dat het, onlangs, in hevigen twist geraakt was met de Kroone van Portugal; die, uit geringe beginsels ontstaan, eerlang, dreigde uit te bersten tot openbaare vyandlykheden. Eenige bedienden van *Don Pedro de Cabral de Belmonte*, Ambassadeur des Konings van Portugal aan het Hof van Madrid, hadden, in Sprokkelmaand deezes jaars, eenen gevangen, dien men zeide uit eene Kerk, geligt te zyn, verlost uit de handen der Geregtsdienaaren, en

(g) Resol. Holl. 10 *May*, 29 *Juny*, 13, 29 *July*, 14 *Sept*. 20 *Dec*. 1735. *bl*. 357, 394, 465, 485, 536, 759. 23 *Febr*. 28 *Maart* 1736, *bl*. 72, 229 / 11, 17 *July*, 15 *Aug*. 1737. *bl* 353, 385, 478. Notul. Zeel. 12 *May*, 9 *Juny*, 18 *July*, 13, 15 *Sept*. 28 *Nov*. 1735. *bl*. 99, 123, 163, 164, 187, 194, 249. * 64, * 65, * 67. 26 *Maart* 1736. *bl*. 81. Resol. Gener. *Lunæ* 15 *July* 1737.

en in 't Huis des Ambassadeurs gebergd. De Ambassadeur hadt den gevangen, sedert, uit zyn huis doen zetten, en eenigen zyner bedienden, die zig met dit werk gemoeid hadden, weggejaagd. Doch het Hof, hier mede niet voldaan, zondt, twee dagen laater, eenige soldaaten naar 't Huis des Ambassadeurs, die met geweld ter deure indrongen, en nog eenige bedienden gevangkelyk met zig te rug voerden, onder welken, zo men wil, ook de bedienden waren, die de Ambassadeur voorgaf, te hebben weggejaagd. Een voorval, in schyn van zo weinig gewigt, veroorzaakte, eerlang, merkelyke verwydering, tusschen de Hoven van Spanje en Portugal, die beide, wegens 't voorgevallene, voldoening vorderden van elkanderen. De Spaansche Ambassadeur aan 't Hof te Lisbon kreeg bevel, om 't Ryk te ruimen. Doch eenigen zyner bedienden werden in hegtenis gehouden: een van welken, ontvlugtende, de wyk nam in 't huis van den Resident der algemeene Staaten *van Til*, die nogtans de voorzigtigheid hadt van hem, terstond, wederom te doen vertrekken. 't Bleef hierby niet. De Koning van Spanje deedt, eerlang, eenig Krygsvolk trekken naar de grenzen van Portugal, en gaf bevel, om eenige Oorlogschepen in zee te brengen. De Koning van Portugal verwierf, daarentegen, een Esquader Oorlogschepen van den Koning van Groot-Britanje, welk, in Zomermaand, naar Lisbon onder zeil ging, en, eerlang, van een tweede Esquader gevolgd werdt. De Engelsche Gezant Keene, en de Ambassadeur der Staaten van der Meer handelden, 1735.

1735. midlerwyl, aan 't Hof van Madrid, over een vergelyk, tusschen de twee Kroonen. Ook verklaarde de eerste, dat de Koning, zyn Meester, geene vyandlykheden altoos in den zin hadt, en alleenlyk beoogde, de kusten van Portugal en de Brazilsche Vloot te beschermen. De toerustingen ten oorloge werden, ondertusschen, voortgezet, in beide de Ryken (*b*). De Engelsche Vloot bleef, het gantsche volgende jaar, voor Lisbon leggen, en verhinderde eene volkomen' Vredebreuk. 't Liep aan tot in de Lente des jaars 1737, eer de twist tusschen de twee Hoven bygelegd, en de voorige vriendschap hersteld werdt.

door bemiddeling van Groot Britanje en de Staaten bygelegd.

XIX. De Hertog van Lotharingen trouwt met 's Keizers oudste Dogter.

Het tekenen der voorafgaande Punten tusschen den Keizer en Frankryk werdt, eerlang, gevolgd van een Huwelyk tusschen François-Steven, Hertog van Lotharingen, en 's Keizers oudste Dogter, de Aartshertogin Maria Theresia, welk, in Sprokkelmaand des jaars 1736, voltrokken werdt. De Hertog beloofde, by de Huwelyksvoorwaarden, dat hy, voor

1736. zyn hoofd, nimmer zou voorgeeven, eenig regt te hebben op 's Keizers erflanden (*i*). Ook stondt hy, kort hierna, af van de Hertogdommen Bar en Lotharingen, ten behoeve van Koning Stanislaus, die, eerlang, ook de Poolsche Kroon overliet voor Koning Augustus. Men schikte zig dus, van wederzyde, tot de uitvoeringe van 't gene, by de voorafgaande Punten, beraamd was. Ten welken einde, zelfs, op den elfden van Grasmaand, eene na-

Nadere Overeenkomst

(*b*) Resol. Holl. 10 *May* 1735. *bl.* 360. MASSUET *Tom.* II. *P.* I. *p.* 1—53.

(*i*) MASSUET *Tom.* II. *P.* II. *p.* 234.

nadere Overeenkomst getekend werdt, te Weenen, waarby de Keizer en de Koning van Frankryk zig verbonden „ tot het stipt agtervolgen der voorafgaande Punten, in opzigte der ontruiminge van het platte Land des Duitschen Ryks, en van het Hertogdom Milaan; de twee Landstreeken, die de Koning van Sardinie toegeweezen waren, alleen uitgenomen. De Keizer verbondt zig, den Koning van Frankryk, binnen eene maand, te zullen overleveren de verklaaringen der Keizerinne van Rusland en des Konings Augustus, waarby deeze twee Mogendheden de voorafgaande punten aannamen. Ook nam hy aan, de tegenwoordige Overeenkomst, binnen zes weeken, door het Ryk te doen bekragtigen: waarna de Koning van Frankryk de Vestingen Kehl, Filipsburg en Trier ruimen zou." Wyders, werdt, by twee afgezonderde Punten, een voet beraamd, waarop Koning Stanislaus in 't bezit zou gesteld worden van het Hertogdom Lotharingen, eer nog de Groot-Hertog van Toskane overleeden zou zyn (*k*). Doch hieromtrent werdt, in Oogstmaand, nog eene byzondere Overeenkomst getekend (*l*).

1736. tusschen den Keizer en Frankryk.

De Keizerlyke en Fransche Gezanten deelden de eerstgemelde Overeenkomst, kort hierna, den algemeenen Staaten mede, met verzoek, dat zy dezelve gunstiglyk wilden aanzien, en voorts de hand leenen, tot bevordering eener bestendi-

De Zee-Mogendheden wyzen 't handhaaven der vooraf-

(*k*) *Voiez* Massuet *Tom.* II. *P.* II. *p.* 329. Suplem. au Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 549, 593.
(*l*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XIII. *p.* 411.

1736. dige vrede (*m*). Doch hunne Hoog Mogendheden gaven slegts algemeen bescheid, op dit verzoek. De Koning van Spanje hieldt, sedert, ook by den Koning van Groot-Britannje en by de Staaten aan, om hen, tot het handhaaven der voorafgaande Punten, over te haalen: doch beide de Mogendheden vonden ongeraaden, zig te verbinden tot de handhaavinge van Punten, die buiten hunne bewilliging geslooten waren, en waarby in 't geheel niet gezorgd was, voor 't belang van haaren Koophandel (*n*).

gaande Punten af.

De Staaten verminderen hunne Krygsmagt.

De algemeene Staaten, midlerwyl, de Vrede tusschen de oorloogende Mogendheden op eenen goeden voet ziende van te zullen geslooten worden, raadpleegden, terstond, op het verminderen van hun Krygsvolk, en vonden, eerlang, op 't sterk aanhouden der Staaten van Holland (*o*), geraaden, omtrent tienduizend man minder in dienst te houden, waarna men nog ruim vierenveertigduizend man op den staat van oorloge hieldt.

XX. Handeling in 't Duitsche Ryk over de vernietiging van zeker beding uit het vier-

De oorlog tusschen den Keizer en Frankryk en de handelingen over de Vrede hadden de Protestantsche Ryks-Vorsten en Stenden nieuwe aanleiding gegeven, om te dringen op de vernietiging van zeker beding omtrent den Godsdienst, uit het vierde Lid der Ryswyksche Vrede. Verscheiden' Protestantsche Mogendheden, en onder anderen de Staaten der Vereenigde Gewesten ondersteunden hunne poo-

(*m*) MASSUET *Tom.* II. *P.* II. *p.* 339.
(*n*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 484.
(*o*) Resol. Holl. 28 *Maart* 1736. Resol. Gener. *Junii* 3 *May* 1736.

pogingen: waarom 't niet ondienstig zyn zal, hier, beknoptelyk, te gewaagen van 't gene, desaangaande, ten deezen tyde, gehandeld werdt. Wy hebben, ter zyner plaatse, verhaald, hoe Frankryk, waarschynlyk met oogmerk om verdeeldheid te verwekken in het Duitsche Ryk, in 't vierde Lid der Ryswyksche Vrede, tusschen den Keizer en Koning Lodewyk den XIV., hadt weeten te bedingen „ dat de Roomsch-Katholyke Gods„ dienst, in alle Plaatsen des Duitschen Ryks, „ welken, door Frankryk, te rug gegeven „ werden, blyven zou in den staat, waarin „ dezelve ten dien tyde was (*p*)." De Staaten der Vereenigde Gewesten, veel onlust te gemoet ziende uit dit beding, hadden, al terstond, hun best gedaan, om het te doen vernietigen of verzagten; doch hunne poogingen waren vergeefs geweest (*q*). Alleenlyk hadden zy, by de Utrechtsche Vrede, met moeite, bedongen „ dat Frankryk zorg draagen zou, „ dat de zaaken van den Godsdienst in het „ Duitsche Ryk gehouden zouden worden op „ den voet van de Westfaalsche Vrede (*r*):" welke belofte, hier, zo werdt opgevat, dat zy de vernietiging van het vierde Lid der Ryswykschen Vrede insloot, of onderstelde. Doch het Fransche Hof verstondtze anders; 't welk, eerlang, klaarlyk bleek, uit de Verdragen van Radstad en Baden, waarby de Ryswyksche Vrede, zonder eenige uitzondering, bevestigd werdt (*s*), De Protestantsche Vorsten en Standen

1736.
de Lid der Ryswyksche Vrede.

(*p*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 418, 424.
(*q*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 423.
(*r*) *Zie* XVII. *Deel*, *bl.* 510.
(*s*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 14.

1736. den hadden egter, van dien tyd af, niet verzuimd, aan te houden op de vernietiging van het beding uit het vierde Lid deezer Vrede. En George de I., Koning van Groot-Britanje, ondersteunde hunne poogingen, te Weenen en aan 't Hof van Frankryk. Doch men draalde lang, eer 'er eenig besluit genomen werdt. Midlerwyl, bedienden de Roomsche Ryksvorsten zig van de vryheid, die hun, zo zy dagten, by de Ryswykscbe Vrede, gegeven was, om den Roomschen Godsdienst in te voeren in Plaatsen, daar dezelve of niet of naauwlyks geoefend geweest was, voor 't sluiten der Ryswyksche Vrede. Men stigtte veele nieuwe Kerken en Kapellen, of bediende zig, beurtswyze, van de Kerken der Protestanten: 't welk omtrent deezen tyd zo sterk in zwang ging, dat men reeds over de dertienhonderd Roomsche Kerken telde, in 't Duitsche Ryk, boven 't getal, welk 'er, ten tyde van 't sluiten der Ryswyksche Vrede, geweest was, behalve nog zeshonderd, waarin het *Simultaneum* plaats hadt, of waarin de Godsdienst, beurtswyze, door de Roomsch-Katholyken en Protestanten, geoefend werdt (*t*). In deezen staat der zaaken, ontstondt de oorlog, tusschen den Keizer en Frankryk, in den jaare 1733. Den Keizer de hulp der Ryks-Leden noodig hebbende, oordeelden de Protestantschen, dat zy, by deeze gelegenheid, op nieuws moesten aanhouden op de vernietiging van het meergemelde beding der Ryswysche Vrede. Ook verstonden de Leden, Roomschen zo wel als Pro-

(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 492—502.

Protestantschen, dat men het onderling vertrouwen behoorde te herstellen, door de vernietiging van dit beding. De Protestantschen beslooten, sedert, zo dra de voorafgaande Punten getekend waren, hierop, ernstelyk, aan te houden, by de aanstaande Vredehandeling. De Koning van Zweeden drong 'er ook op, aan 't Weener-Hof (*u*), en spoorde den Koning van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Gewesten aan, om zig, hierin, nevens hem te voegen. George de II. en de Staaten toonden zig hiertoe terstond bereid. De Staaten gaven, op nieuws, bevel aan hunne Gezanten, in Frankryk en te Weenen, om het nadeelig punt der Ryswyksche Vrede te doen vernietigen. Ook schreevenze den Vorsten en Stenden van de Augsburgsche belydenisse, op den Ryksdag, te Regensburg vergaderd, die hun de bevordering der vernietiging van dit punt, ernstelyk, hadden aanbevolen „ dat het, „ zo 't van hun afgehangen hadt, nimmer in „ eenig Verdrag gevoegd zou geweest zyn, „ alzo zy zeer wel wisten, hoe veele verdrie„ telykheden daar uit reeds ontstaan, en ver„ der te dugten waren." Ondertusschen, hadt de Keizer den Evangelischen reeds beloofd, „ dat hy, zo veel hem mogelyk ware, aan „ hunne begeerte zou tragten te voldoen (*v*)." De Paus arbeidde hiertegen, by de Roomsche Leden, en onder anderen by den Keurvorst van Ments, die hem te kennen gaf, dat men de vernietiging niet zou konnen beletten, zo

1736.

De Staaten wenden hiertoe ook hunne poogingen aan.

(*u*) *Voiez* Suplem. au Corps Dipl *Tom.* III. *P.* II. *p* 551.
(*v*) *Voiez* Suplem. ad Corps Dipl. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 551.

1736. zo Frankryk 'er op gesteld ware. Ook beweerde hy, dat dezelve noodig was, tot herstelling van het goed vertrouwen, onder de Stenden. Den Koning van Frankryk, eerlang, verklaard hebbende, dat hy de beslissing over dit stuk, geheellyk, overliet aan den Keizer, verdubbelden de Protestantsche Mogendheden, en onder anderen de Staaten hunne poogingen, aan het Weener-Hof. George de II. en zy, aangezogt door den Keizer en Frankryk, om de jongste Overeenkomst, tusschen de twee laatstgemelde Mogendheden, te handhaaven, verklaarden, uit eenen mond „ dat „ zy hierin niet zouden konnen treeden, voor „ dat de twee Hoven bewilligd hadden in ee- „ nige punten, den Koophandel hunner On- „ derzaaten betreffende; en voor dat het be- „ ding, welk den Godsdienst raakte, geligt „ ware, uit het vierde Lid der Ryswyksche „ Vrede (w)." 't Scheen, derhalve, dat de vernietiging van dit beding op eenen goeden voet stondt. Ook nam de hoop hierop toe, na dat de Keizer ingewikkeld geworden was in eenen nieuwen kryg tegen de Porte, die door de Keizerinne van Rusland was aangevangen, en om welken te voeren, zyne Keizerlyke Majesteit den bystand des Ryks behoefde, en verzogt hadt (x). De Groot-Vizir hadt, kort na 't uitbersten des oorlogs, de bemiddeling van Groot-Britanje en de Staaten begeerd, tot bevordering der Vrede (y). De Keizer hadt dus

nog

(w) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI *p.* 426—491. Europ. Merc. *July—Decemb* 1736. *bl* 47 *enz.*

(x) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 569, 573, 586.

(y) *Zie* Europ. Merc. *July — Decemb.* 1736. *bl.* 27, 93.

nog eene nieuwe reden gekreegen, om den Zee-Mogendheden genoegen te geeven. Men was, hierom, in de algemeene verwagting, dat het beding, by de Ryswykſche Vrede gemaakt, zou vernietigd worden. Doch de uitkomſt beantwoordde niet aan deeze verwagting. 't Verdrag van Vrede, welk, na veel handelens, in 't jaar 1738, geſlooten werdt, liet de zaaken van den Godsdienſt, in het Duitſche Ryk, in den zelfden ſtaat, als zy, tot hiertoe, geweeſt waren, en beveſtigde het Ryswykſche Verdrag wederom, zonder eenige uitzondering.

1736.

Doch zonder vrugt.

XXI. Handeling met den Koning van Marokko.

De Vereenigde Geweſten, de Vrede met den Koning van Marokko nog niet hebbende konnen treffen (z), hielden nog eenige Oorlogsſchepen in de Middellandſche zee, om op de Saleeſche kaapers te kruiſſen. 's Lands Kapiteinen *Lambregts* en *van der Waayen* ondernamen, in Oogſtmaand, eene landing op de Barbaryſche kuſt, niet verre van Safia, daar zy een verlaaten Kaſteel innamen. Doch de vyand, in grooten getale, op hen afkomende, noodzaakte hen, naar boord te keeren. Zy hadden ſlegts twee Viſſchers Barken en zes ligte ſtukjes geſchut veroverd, op deezen togt. Midlerwyl, was Mulei Abdallah, reeds in 't jaar 1734, van den troon ontzet, en door zynen Broeder *Mulei Ali* opgevolgd, die de Staaten, niet lang na zyne verheffing, hadt doen aanzoeken tot handeling. Men beſloot, in de Lente des jaars 1735, 's Lands Kapitein *Hendrik Lynſlager* hiertoe te magtigen, die verlof kreeg om,

(z) *Zie* hier voor, *bl.* 31.

1736. om, geduurende zyn verblyf in 't Ryk van Marokko, de waardigheid van *Ambassadeur* van hunne Hoog-Mogendheden te mogen aanneemen. Hy begaf zig aan boord van 's Lands schip *Wageningen*, welk door den Kapitein *Joost Sels* gevoerd werdt, en hadt een grooten voorraad van geschenken mede, die in een byzonder schip waren gelaaden. Te Gibraltar geland zynde, vertoefde hy eenigen tyd, om de verwarringen van 't Ryk van Marokko gade te slaan; doch, in Herfstmaand, begaf hy zig, sterk uitgenodigd zynde, naar Salee: hy kwam egter niet aan land, om dat hy over 't losgeld der slaaven niet eens worden kon. Ook vondt hy ongeraaden, de geschenken van den Staat te spillen, zonder van den uitslag der handelinge verzekerd te zyn, schoon hy hiertoe sterk gedrongen was. In Slagtmaand, keerde hy wederom naar Gibraltar: doch op aanschryvens der Staaten zeilde hy, in Grasmaand deezes jaars 1736, op nieuws naar Salee, daar hy, kort na zyne aankomst, berigt kreeg, dat Mulei Abdallah wederom op den troon hersteld, en de Bassa *Selim Tuiquelli*, met wien hy te vooren in onderhandeling was geweest, van 't leeven beroofd was. De Heer Lynslager, by de uitkomst ziende, hoe kwalyk hy gedaan zou hebben, zo hy zig met de geschenken aan land begeven hadt, zeilde eerlang wederom naar Gibraltar, daar hy, door tusschenkomst van den Admiraal Perez, die uit Holland gekomen was, en van zekeren Jood, in onderhandeling tradt met den Bassa van Tetuan. Om deeze onderhandeling voort te zetten, stak hy, in Slagtmaand, over naar Tanger:

ger: doch zy liep vrugteloos af, ter oorzaake der aanhoudende verwarringen in 't Ryk; waarom de gezant besloot, in de Lente des jaars 1737, naar 't Vaderland te keeren. In den Haage verslag van zyne verrigtingen gedaan hebbende, hadt hy het genoegen, dat zyn gedrag, by eene Staats-resolutie, goedgekeurd werdt (*a*). De wederzydsche vyandlykheden bleeven ondertusschen duuren. Kapitein *Pieterson*, kruissende langs de Moorsche kust, veroverde, in Grasmaand des jaars 1737, drie vaartuigen, die met Tarwe en andere waaren naar Salee zeilden. Zy werden te Kadix opgebragt, daar men gebrek aan Tarwe hadt, waarom het grootste gedeelte der laadinge hoog verkogt werdt (*b*). In eenen volgenden kruistogt, in 't jaar 1739, schoot de Kapitein *Baron van Wassenaer* eenen Saleeschen kaaper in den grond. De Kapitein *Hoeuft* overweldigde, wat laater, eenen anderen kaaper een Fransch Koopvaardyschip, en noodzaakte eenen diergelyken, een Hollandsch schip, welk hy veroverd hadt, te doen zinken.

1736.

Twist met den Bisschop van Roermonde.

De algemeene Staaten geraakten, ten deezen tyde, in merkelyk geschil met *François Lodewyk*, Bisschop van Roermonde, die eenig geweld gepleegd hadt, op 't grondgebied van den Vereenigden Staat. *Joan François d'Eischen*, Heer van Trieste, in 't Ampt van Montfoort, welks Heerlykheid den Koning van Pruissen afgestaan was, schoon de Staaten aldaar

(*a*) Extract *uit het* Verbaal van den Kapitein H. LYNSLAGER. *MS.*

(*b*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1736. *bl.* 218, 238. *Jan.* — *Juny* 1737. *bl.* 263.

1736. daar de opperste magt behielden, was, onlangs, van den Roomschen tot den Hervormden Godsdienst overgegaan, terwyl zyne Huisvrouw, *Katharina Antonia van Hartsheim*, der Roomschen belydenis nog bleef aankleeven. De Bisschop van Roermonde, onder wiens geestelyk Regtsgebied, de Roomschgezinden van deezen oord behoorden, was zo kwalyk te vrede, over de verandering van den Heere van Trieste, dat hy, bedugt, naar 't schynt, voor de uitwerking, die zy op de Vrouwe hebben mogt, tot het besluit kwam, om deeze, by nagt, met geweld, te doen ligten van den Huize van Trieste, en naar Roermonde te doen voeren, daar zy in 't Klooster Mariengaard opgeslooten en bewaard werdt. De Heer van Trieste vervoegde zig, hierop, aan 't Hof van Venlo; welk, by *sententie*, beval, dat de vervoerde Vrouw wederom gebragt moest worden op den Huize van Trieste, van waar men haar geligt hadt. Doch de Bisschop, wel verre van aan dit bevel te voldoen, begeerde, dat het Hof den Heer van Trieste, dien hy zwaarlyk beschuldigde, in hegtenis deedt neemen. Zelfs liet hy 't hier niet by. Hy deedt den Heer van Trieste in den Kerkelyken ban, en wist te wege te brengen, dat het Banvonnis, welk den zestienden van Oogstmaand getekend was, op de Kerkdeure te Venlo, aangeplakt, en by kaarslicht afgelezen werdt. De Staaten, kennis van dit alles gekreegen hebbende, verbooden het Hof van Venlo, eenige agt te slaan op het gene door den Bisschop gevorderd was. Zy namen den Heer van Trieste in hunne byzondere bescherming, verklaar-

den

den den Ban, tegen hem uitgesproken, nietig en van onwaarde, en gaven den Schout van Venlo bevel, om het Geschrift, welk dien Ban inhieldt, af te scheuren van de Kerkdeure, of daar 't meer mogt aangeplakt zyn; en om onderzoek te doen naar zulken, die zig hadden laaten gebruiken, om dit Geschrift, buiten bewilliging van het Hof, af te kondigen. Van den Bisschop vorderden zy, daarenboven, billyke herstelling van 't gene hy, op hun grondgebied, ondernomen hadt (c). Doch welk een gevolg deeze zaak verder gehad hebbe, is niet tot myne kennisse gekomen. 1736.

XXII. De Koning van Groot-Britanje tragt, vergeefs, te voorkomen, dat het Markgraafschap van Veere en Vlissingen vernietigd worde.

De Koning van Groot-Britanje, in den Zomer deezes jaars, een' keer gedaan hebbende naar zyn Keurvorstendom Hanover, zondt, gelyk wy, elders (d) reeds, in 't voorbygaan, gemeld hebben, in 't begin van Herfstmaand, eenen brief aan de algemeene Staaten, strekkende, om dezelven te verzoeken, dat zy de Staaten van Zeeland wilden beweegen, om het Leen van Vlissingen en Veere niet te vernietigen, gelyk zy, schreef hy, voorhadden. Wy hebben, in 't voorgaande Boek (e) gezien, dat deeze vernietiging, reeds voor omtrent vier jaaren, geschied was. Doch de Koning geliet zig, als of hy hiervan onkundig ware, met oogmerk, naar 't schynt, om den Staaten van Zeeland gelegenheid te geeven, tot eene gevoeglyke herstelling van 't gene zy, te vooren, ten nadeele des Prinsen van Oranje, die, sedert, 's Konings Schoonzoon geworden, en, in Grasmaand

(c) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 380.
(d) LXXIII. *Boek*, *bl.* 132.
(e) *Bladz.* 118.

1736. maand deezes jaars, nevens de Prinsesse, zyne Gemaalinne, ook te Groningen, plegtiglyk ingehaald was (*f*), hadden vastgesteld. 's Konings Brief werdt, door de Leden der algemeene Staatsvergaderinge, overgenomen, om 'er, in de byzondere Gewesten, op te raadpleegen. De Staaten van Holland merkten aan ,, dat hunne Hoog-Mogendheden, schoon ,, Executeurs van den Uitersten Wil van Koning Willem den III., geen regt hadden, ,, om iet te bestaan, waardoor de opperste magt ,, der Staaten van Zeeland, in 't allerminst, ,, gekrenkt werdt. Dat deeze Staaten, uit ,, kragte van deeze opperste magt, het Leen ,, van Vlissingen en Veere mogten vernietigen, om het misbruik, welk de Markgraaf ,, van zyne voorregten zou konnen maaken, ,, te voorkomen; en dat deeze vernieting met ,, der daad geschied was, eer men kon denken, ,, dat zyne Majesteit van Groot-Britanje zig ,, deeze zaak zou aantrekken." Zy verstonden, hierom, dat men 's Konings verzoek, heuschelyk van de hand wyzen moest (*g*). De andere Gewesten, geene kans ziende, om eene afgedaane zaak, op nieuws, in overweeging te doen neemen, ter Vergaderinge van Zeeland, stemden, met Holland. Men schreef den Koning ,, dat zyne Majesteit kwalyk onderregt was; ,, dat de Staaten van Zeeland het Markgraafschap van Veere en Vlissingen, reeds in ,, Slagtmaand des jaars 1732, hadden vernietigd; dat deeze Staaten, gelyk ook die der ,, an-

(*f*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1736. *bl.* 222.

(*g*) Secr. Resol. Holl. 10, 13 *Octob.* 1736. IX *Deel*, *bl.* 145, 148. Resol. Holl. 13 *Octob.* 11, 12 *Dec.* 1736. *bl.* 659, 667.

„ andere Gewesten, elk in zyn Gewest, de 1736.
„ opperste magt hadden, en dat de algemeene
„ Staaten, geen regt altoos hebbende, om een
„ besluit, door de Staaten van een byzonder
„ Gewest, met opzigt op hun Gewest, genomen, te doen veranderen, of vernietigen,
„ niet anders dan goede diensten, by de Staaten van Zeeland, zouden konnen aanwenden, tot voldoening van 's Konings begeerte: van welke diensten, nogtans, geene
„ vrugt te hoopen was, na dat men, reeds
„ voor zo langen tyd, een besluit hadt genomen (*h*)." Met welk antwoord, de Koning zig moest laaten vergenoegen. De Prins en Prinses van Oranje hadden zig, eerlang, wederom begeven naar den Haage, alwaar haare Koningklyke Hoogheid, op den negentienden van Wintermaand, verloste van eene Prinses, die terstond overleedt. 't Lyk werdt, drie dagen laater, met twee koetsen, naar Delft gevoerd, en in 't voorouderlyk graf bygezet (*i*). De Prins hadt, in Wynmaand te vooren, aan de voornaamste Leden der Regeeringe, te verstaan gegeven, dat hy van zins was, hunne Hoog-Mogendheden tot Gevaders te verzoeken, in geval zyne Gemaalin eenen Prins ter weereld brengen mogt. Doch men hadt, in sommige Gewesten, kleine genegenheid bespeurd, om aan dit verzoek te voldoen (*k*).

De Raadpensionaris Simon van Slingeland was, op den eersten van Wintermaand, ver- XXIII. De Raadpensio-

(*h*) *Zie* Europ. Merc. *July—Dec.* 1736 *bl.* 229.
(*i*) Europ. Merc. *July—Decemb.* 1736. *bl.* 296.
(*k*) Notul. Zeel. 29 *Nov.* 3, 4, 10. 13 *Decemb.* 1736. *bl.* 270, 274, 282, 290, 302.

1736. verwagt, overleeden, in den ouderdom van omtrent drie-enzeventig jaaren, na dat hy dit gewigtig ampt, negen jaaren lang, bekleed hadt. Men hieldt hem, in 't gemeen, voor uitsteekend bekwaam, in 't handelen met uitheemsche Staatsdienaars, waartoe, ten deezen tyde, geduuriglyk, gelegenheid was. Ook was hy zeer bedreeven, in de kennis der belangen van vreemde Mogendheden. Zyn' Zoon, *Mr. Govert van Slingeland*, algemeenen Ontvanger van Holland, weinige uuren na zyns Vaders afsterven, kennis van het zelve gegeven hebben aan Gekommitteerde Raaden, beslooten deezen, nog dien zelfden dag, een plegtig Rouwbeklag, door drie Gemagtigden uit hunne Vergadering, te laaten doen aan het Sterfhuis. Ten zelfden tyde, verzogten zy, dat 's Lands Papieren, zonder uitstel, van de Papieren des overleedenen afgezonderd, en den Gekommitteerden Raaden overgeleverd mogten worden; gelyk, nog dien zelfden dag, geschiedde. Zy werden naar 't Hof overgebragt, en aldaar, in 't Komptoir van den Raadpensionaris in der tyd, opgeslooten. Drie dagen na den Heere van Slingeland, stierf de Heer Jakob Godefroi, Baron van Boetselaar, Heer van Nieuwveen, eerste in 't Lid der Ridderschap en Groot-Zegelbewaarder van Holland. 's Lands Zegels, terstond, door Gekommitteerde Raaden, uit zyn sterfhuis gehaald zynde, werden, sedert, op bevel der Staaten, by voorraad, gebragt onder den Heere Joan Henrik, Heer van Wassenaer en Obdam, die, eerlang, met de waardigheid van Groot-Zegelbe-

[Raadpens]ionaris van Slingeland sterft.



M^r. ANTHONY VANDER HEIM,

Raadpensionaris van Holland enz.

A. Schouman del. naar 't Origineel in de Familie berustende. *J. Houbraken fec.*

Is. Tirion excud.

bewaarder vereerd werdt (*l*). Hy hadt ook, 't welk zelden van eenen Heer uit de Ridderschap gezien was (*m*), het Raadpensionarisschap, na de dood van den Heere van Slingeland, by voorraad, waargenomen. 't Liep aan tot in de Lente des volgenden jaars, eer dit aanzienlyk Ampt wederom vervuld werdt. De Staaten hadden, midlerwyl, een nieuw Berigtschrift voor den aanstaanden Raadpensionaris doen ontwerpen, welk, op den zestienden van Sprokkelmaand, werdt vastgesteld (*n*): doch in 't voornaamste, met de jongste Berigtschriften, overeenkwam. Alleenlyk werdt den Raadpensionaris, by het nieuw Berigtschrift, bevolen „ zorg te draagen, dat de tegenwoordige Regeeringsvorm „ in allés bewaard werdt; en zo hy immer „ kennis kreege, dat daartegen iet werdt on„ dernomen, was hy gehouden, zulks den „ Staaten aan te dienen." Op den vyftienden van Lentemaand, werdt de Thesaurier-Generaal, Mr. *Anthony van der Heim*, aangesteld tot Raadpensionaris: die, voor 't afleggen van den eed, verklaarde „ dat hy in zig niet bevondt de „ bekwaamheden, vereischt tot het waarnee„ men van een Ampt, welk van zo veel ge„ wigt, en voor hem geheel nieuw was; doch „ dat hy, diep getroffen door 't vertrouwen, „ welk de Staaten op hem stelden, en steunen„ de op de hulp der Hemelsche voorzienigheid, „ en op de bescherming en gunste van hunne „ Edele Groot Mogendheden, zig bevlytigen „ zou,

1736.

1737.

De Thesaurier-Generaal Anthony van der Heim wordt Raadpensionaris.

(*l*) Resol. Holl. 7 *Dec.* 1736. *bl.* 651, 654, 655. 15 *Maart* 1737. *bl.* 162. *in 't* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 81, 87.
(*m*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 452.
(*n*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 82.

1737. „ zou, om het, ten meesten dienste van den „ Lande, te bekleeden (*o*):" waarin hy zig, eenige jaaren, ook loffelyk gekweeten heeft. Hy werdt, op den agtsten van Bloeimaand, ook tot Pensionaris der Ridderschap van Holland aangenomen (*p*).

XXIV. Uitvoering van eenigen der voorafgaande Punten.

De handeling over een algemeen Verdrag van Vrede werdt voortgezet, aan verscheiden' Hoven, zonder dat men, dit gantsche jaar, tot een besluit kwam, maakende het Hof van Madrid zwaarigheid, om te bewilligen in eenige punten, die, tusschen den Keizer en Frankryk, beraamd waren. Ondertusschen, was men gekomen tot de uitvoeringe van eenigen der voorafgaande Punten. De Hertogdommen Bar en Lotharingen werden, uit den naam van Koning Stanislaus, in bezit genomen, in de Lente deezes jaars (*q*). Den Groot-Hertog van Toskane, Joan Gaston de Medicis, na eene langduurige ziekte, op den negenden van Hooimaand, overleeden zynde (*r*), aanvaardde de gewezen Hertog van Lotharingen, daarentegen, dit Groot-Hertogdom, weinige dagen laater (*s*). De Keizer en de Koningen van Spanje en van de beide Sicilien waren, midlerwyl, ook overeengekomen, wegens de overgifte van Napels en Sicilie aan Don Carlos, tegen den afstand van Toskane (*t*): waarop deeze den Staaten kennis gegeven hadt van zyne komst tot de Kroone der twee Ryken. Doch de

(*o*) Resol. Holl. 15, 16, 21 *Maart*, 2. 4 *April* 1737. *bl.* 162, 169, 175, 186, 189. *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 87.
(*p*) Resol. Holl. 8 *May* 1737. *bl.* 200.
(*q*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 594.
(*r*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1737. *bl.* 20.
(*s*) *Voiez* Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 579.
(*t*) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 526.

de Paus, misnoegd op het Spaansche Hof, ter oorzaake van eenige ongeregeldheden, gepleegd, door het Spaansche krygsvolk, in den Kerkelyken Staat, en in de Stad Rome zelve (u), hadt den Infant nog niet willen bevestigen, in 't bezit van het Koningkryk Napels, welk van den Roomschen Stoel ter leen gehouden werdt. Ook was de Telle, waarmede dit Ryk, jaarlyks, plagt verheergewaad te worden, den Paus, dit jaar, door niemant, aangebooden (v). 1737.

XXV. Handeling over een Verdrag van Koophandel met de Oostenrykſche Nederlanden.

Sedert het treffen van het Verdrag van Barriere, in den jaare 1715, tusschen den Keizer en de Staaten, hadt men, van tyd tot tyd, uitgesteld, in ernstige onderhandeling te treeden, over een Verdrag van Koophandel, en over een Lyst van inkomende en uitgaande regten, opzigtelyk op de Oostenrykſche Nederlanden. In 't jaar 1733, scheen men, eindelyk, tot onderhandeling te zullen komen (w). Doch de opkomende oorlog was oorzaak, dat het werk toen steeken bleef. De Staaten, ten deezen tyde, aangezogt wordende door het Weener-Hof, om zig te verbinden tot de handhaaving van het algemeen Verdrag van Vrede, waarover thans gehandeld werdt, oordeelden, dat de gelegenheid hun gunstig was, om een voordeelig Verdrag van Koophandel te sluiten met den Keizer; die 'er zig gereed toe toonde. Men besloot, eerlang, te Antwerpen byeen te komen. De Staaten benoemden, in 't eerst, tot deeze handeling, de

(u) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XI. *p.* 552—560.
(v) Suplem. *au* Corps Diplom. *Tom.* III. *P.* II. *p.* 596.
(w) Notul. Zeel. 20, 24 *Aug.* 15 *Sept.* 1733. *bl.* 384, 398, 410.

1737. de Heeren Willem Buys en *Willem van Assendelft*, die, reeds te vooren, benoemd geweest waren. Doch in de plaats van den Heere Buys werden, eerlang, de Heeren Daniel de Dieu, Oud-Schepen en Raad der Stad Amsterdam, en *Omar van Visvliet*, Kiesheer te Middelburg, aangesteld (*x*). De Heer van Assendelft, Resident der Staaten aan 't Hof van Brussel, bleef, nevens deeze twee Heeren, de onderhandelingen bywoonen.

De Byeenkomst werdt, in den Herfst deezes jaars, geopend. Doch zy duurde verscheiden' jaaren, en scheidde, eindelyk, vrugteloos. Het Hof te Brussel hadt, eenigen tyd te vooren (*y*), den onderdaanen van Frankryk, Spanje en Portugal vergund, de Oostindische waaren, over Oostende, vry naar Duitschland te mogen voeren; welke vryheid den onderdaanen van Groot-Britanje en van deezen Staat betwist werdt. Ook waren, in de Oostenrykische Nederlanden, de regten op het uitgaande Roet of Smeer verminderd. Beide deeze punten werden, hier te Lande, aangezien, als strydig met het Verdrag van Barriere; en het eerste inzonderheid als zeer nadeelig voor den Koophandel der Vereenigde Gewesten (*z*). Doch men kon elkanderen bezwaarlyk verstaan, over deeze twee punten (*a*). De Keizerschen leverden, in Oogstmaand des jaars 1738, den Staatschen een Ontwerp van drie voorafgaande Punten over, die tot een grondslag van een Ver-

(*x*) Resol. Holl. 20 *July*, 17 *Sept.* 1737. *bl.* 400, 546.
(*y*) Reglem. pour le Transit des Marchand. des Indes *du* 8 *Octobre* 1736.
(*z*) Advis *der* Admiral. van Zeel. *van* 21 *Octob.* 1737.
(*a*) Resol. Gener. *Mercur.* 21 *May* 1738.

1737.

Verdrag van Koophandel zouden dienen. Volgens dit Ontwerp, zou men zig, *vooreerst*, „ houden aan de Munstersche Vrede, en aan „ 't Verdrag van Zeevaart van den jaare 1650. „ *Ten anderen*, zouden de wederzydsche onderdaanen, vryelyk, in elkanders Land, „ en in de Landen van vrienden of onzydigen, mogen handelen. *Ten derden*, zou men „ elkanderen geene meerdere regten afvorderen, dan men zyne eigen' onderzaaten „ deedt betaalen (*b*)." Sedert, maakten de Staatschen een Ontwerp van een Verdrag van Koophandel. Doch het behaagde den Keizerschen niet (*c*). Ook werdt het, in sommige Gewesten van deezen Staat, met naame in Holland en in Zeeland (*d*), niet in allen deele goedgekeurd. De tyd werdt zo lang gesleeten, met handelen, zonder dat 'er iet geslooten werdt, tot dat de toestand der zaaken van Europa veranderde; 't welk tot het staaken der Byeenkomste te Antwerpen gelegenheid gaf, schoon dezelve nimmer eigenlyk afgebroken werdt.

De Godsdienstige Gestigten van allerlei Protestanten, in Holland, vry

De Staaten van Holland, den Protestantschen Gezindheden van alle soorten, welken, hier te Lande, toegelaaten of gedoogd werden, een nieuw blyk van toegenegenheid willende toonen, besllooten, den vyftienden van Louwmaand „ dat de Kerken, Gasthuizen, „ Weeshuizen en andere Godsdienstige Ge„ stig-

(*b*) Project pour un Traité de Commerce *de* 9 *Aoust* 1738. Secr. Resol. Holl. 17 *Sept*. 1738. IX. *Deel*, *bl* 365.

(*c*) Missive *van* hunne Hoog-Mog. Commiss. *van* 5 *Febr.* 1739. *met de Bylaagen.*

(*d*) Resol. Holl. 17 *May*, 12 *Juny*, 18 *July* 1738. *bl.* 295, 345, 413. 24 *July*, 12 *Aug.* 16, 17 *Sept* 1739. *bl.* 388, 461, 591. Notul. Zeel. 9, 15 *Sept.* 1738. *bl.* 162, 175. 20 *Jan.* 21 *April* 1739. *bl.* 30, 124.

1737. „ stigten, zo van den waaren Hervormden „ Godsdienst, als van de andere Protestantsche Gezindheden, met naame van de Remonstrantschgezinden, Lutherschen en Doopsgezinden, en geene anderen, midsgaders alle Huizen, die ten dienste van 't Gemeen, gebruikt werden, en waarvan geen huur werdt getrokken, voortaan, van de gewoone en buitengewoone Verpondingen zouden vry zyn." Doch zy verstonden, te gelyk „ dat deeze vryheid niet zou genooten „ worden, door eenige diergelyke Gebouwen, „ welken, na deezen, mogten gestigt worden, „ ten ware zy daartoe Oktroi van 's Lands „ Staaten verzogt en verworven hadden (e)."

verklaard van Verpondingen.

Wetten, omtrent de Roomschgezinden.

Wat laater, werdt, daarentegen, ter Vergaderinge van Holland, besflooten, dat de Roomsche Kerkhuizen, die met de Verpondingen bezwaard bleeven, daarenboven, driemaal in de honderd jaaren, het regt der Zydelingsche erfvolginge, in 't gemeen *Collateraal* genaamd, zouden hebben te betaalen (f). Ook stelden de Staaten van Holland, en, op hun voorbeeld, ook de algemeene Staaten, omtrent deezen tyd, vast, dat Gereformeerde Krygsofficieren, tot den Roomschen Godsdienst overgaande, of met Roomschgezinde Vrouwen trouwende, met der daad, van hunne Ampten versteken zouden zyn (g): welke wet, door de algemeene Staaten, in den jaare 1739, ook tot de Politike Amptenaars, in de Generaliteits Landen, werdt uitgestrekt (h). In

(e) Resol. Holl. 15 *Jan.* 1737. *bl.* 28. *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1134.
(f) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 1039.
(g) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 228, 238.
(h) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 531.

In Herfstmaand deezes jaars, werden de Prins en Prinses van Oranje, te Breda, als Heer en Vrouwe deezer Baronye plegtiglyk ingehuldigd (*i*). De Prins beschonk de Burgers met eenen zilveren penning, ter deezer gelegenheid, gemunt. De Regeerings-Persoonen en de oudste Predikant werden met eenen gouden penning vereerd. 1737. De Prins van Oranje wordt als Heer van Breda ingehuldigd.

De twist over 't regt tot de opvolging in de Hertogdommen Gulik en Berg, die, met de dood van *Filips Willem*, Keurvorst van de Palts, stonden open te vallen, duurde nog in 't Duitsche Ryk, tusschen de Huizen van Brandenburg, Saxen en Sultsbach (*k*), zynde Hertoge *Gustaaf Samuel Leopold van Tweebrugge*, die insgelyks regt voorgewend hadt op de betwiste Hertogdommen, in den jaare 1731, overleeden. De Staaten der Vereenigde Gewesten, die zig, reeds voor meer dan eene eeuw, gesteken hadden in de geschillen, die toen over deeze Hertogdommen ontstaan waren, werden 'er ook, omtrent deezen tyd, in gemoeid; waarom wy niet nalaaten konnen, kortelyk, aan te tekenen, wat 'er, ten deezen tyde, over voorviel. De Keurvorst van Saxen, die afstamde van eene Dogter van Jan den III., Hertog van Kleeve, en Maria, Erfdogter van Willem, Hertoge van Gulik en Berg, die, reeds in 't jaar 1511, overleeden was, beweerde, uit deezen hoofde, en uit hoofde van zekere brieven van den jaare 1483, gegeven door Keizer Fredrik den III., tot de twee Hertogdommen XXVI. Geschil over het regt tot de Hertogdommen Gulik en Berg. tusschen de Huizen van Saxen, Brandenburg en Sultzbach.

men

(*i*) Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1737. *bl.* 141, 221.
(*k*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 466. *en* hier voor, *bl.* 28.

1737. men geregtigd te zyn. De Koning van Pruissen, Keurvorst van Brandenburg, hadt Anna, Dogter van Joan Willem, Hertog van Gulik, Kleeve en Berg, die in 't jaar 1609 stierf, tot zyne Over Groot-Moeder gehad; en vestigde, voornaamlyk, op deeze afkomst, zyn regt op Gulik en Berg, gelyk af te neemen is, uit het gene wy reeds, by eene andere gelegenheid (*l*), hebben aangetekend. *Joan Christiaan*, Hertog van Sultzbach, die, in 't jaar 1733, overleeden was, en een' Zoon van zeven jaren, *Karel Filip Theodoor* genaamd, nagelaaten hadt, was de naaste erfgenaam geweest van Filips Willem, den tegenwoordigen Hertog van Gulik en Berg, wiens Grootvader, Wolfgang Willem, een volle Broeder van Augustus, Over-Grootvader van Hertoge Joan Christiaan, geweest was, zynde zy beide gebooren uit eene Zuster van Joan Willem, Hertoge van Gulik en Berg, die in 't jaar 1609 overleeden was (*m*). De jonge Hertog van Sultzbach oordeelde, derhalve, zo wel tot Gulik en Berg, als tot het Keurvorstendom van de Palts geregtigd te zyn. De drie mededingers hadden, al sedert eenige jaaren, hun regt tot de twee Hertogdommen, na 't overlyden des tegenwoordigen Hertogs, in openbaaren druk, beweerd (*n*). Ook hadt de jongst overleeden Hertog van Tweebrugge, die uit eene jonger Zuster van Hertoge Joan Willem afstamde, niet verzuimd, zyn regt, in een gedrukt Geschrift, voor te staan (*o*): 't welk

(*l*) X. *Deel*, *bl.* 8.
(*m*) *Zie* IX. *Deel*, *bl.* 435.
(*n*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* VII. *p.* 301—455. *Tom.* VIII. *p.* 1—65, 64—82, 437—478. *Tom.* XII. *p.* 15—56, 56—68 *Tom* XIII. *p.* 2—62.
(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 6—15.

't welk de Hertog van Sleeswyk-Holstein, die uit het zelfde geslagt gesprooten was, insgelyks, eenige jaaren laater, deedt (*p*). Doch de tegenwoordige Hertog, de Keurvorst van de Palts, zogt Gulik en Berg te doen komen aan zynen jongsten Neeve, den Hertog van Sultzbach. Hy sloot, ten deezen einde, een heimelyk Verdrag met de Keurvorsten van Keulen en Beieren, welk Frankryk beloofde, te zullen handhaaven. De Keizer zelf liet zig, door het Fransche Hof, beweegen, om de hand te leenen tot de uitvoering van dit Verdrag. En in de Lente des jaars 1736, kreegen de Keizerlyke en Fransche Gezanten, de Graaf van Uhlefeld en de Markgraaf de Fenelon, last, om te onderstaan, of de Staaten ook gezind zouden zyn, om de uitvoering van dit Verdrag te helpen bevorderen, of ten minsten om mede te werken, tot eene minnelyke overeenkomst, tusschen de Hoven van Berlyn en Manheim, de voornaamste mededingers naar de betwistte opvolging. De Staaten, hierop geraadpleegd hebbende, beslooten, den vyfden van Grasmaand des gemelden jaars „ alles in 't werk „ te stellen, wat in hun vermogen was, om „ het geschil over de twee Hertogdommen, „ by Verdrag, te vereffenen, en om, terwyl „ men, hierover, handelen zou, alle daadelyk„ heden, van wederzyde, te voorkomen. Zo „ egter de handeling vrugteloos afloopen „ mogt, verstonden zy, dat het geschil, by „ wege van Regte, in gevolge der West„ faalsche Vrede, behoorde afgedaan te wor„ den."

1737.

Handeling der Staaten tot bylegging van dit Geschil.

(*p*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIII. *p.* 63—114.

1737. „ den (q)." Doch de Koning van Pruissen vondt geen genoegen in dit besluit, en deedt 'er, zo dra hy 'er kennis van kreeg, door zynen buitengewoonen Gezant, *Luiscius*, ernstelyk, over klaagen, in den Haage. De Staaten gaven goed bescheid; doch bleeven by hun besluit om met den Keizer en Frankryk in onderhandeling te treeden, over de beste middelen, om, in geval van het afsterven des ouden Keurvorsts, alle daadelykheden, op hunne grenzen, te voorkomen (r). De Koning van Pruissen besloot toen, zelf tot een minnelyk vergelyk te komen, door bemiddeling der Staaten, en boodt aan, het Hertogdom Gulik aan den Prinse van Sultzbach te laaten, mids hem Berg, Ravestein en Wynendaal gelaaten werden. En om de Staaten te beweegen, tot het bewerken van zulk een vergelyk, beloofde hy hun de Heerlykheid Ravestein, tegen voldoening der waarde, in vollen eigendom, te zullen opdraagen (s). Wat laater, beloofde hy, den Huize van Sultzbach nog eene aanzienlyke somme gelds te zullen voldoen, zo men hem Berg, zonder eenige vermindering, laaten wilde. De Staaten besloten, eerlang, omtrent de verwisseling der Heerlykheid Ravestein, met den Koning van Pruissen te handelen; doch over 't byleggen van 't geschil wegens Gulik en Berg, verstonden zy, niets te konnen doen, dan met overleg van den Keizer, en de Koningen van Frankryk en Groot-Britanje (t). Maar

(q) Resol. Gener. 5 *April* 1736.
(r) Resol. Gener. 1 *Juny* 1736.
(s) Resol. Gener. 18 *Juny* 1736.
(t) Resol. Gener. 7, 9 *July* 1736.

Maar het Weener-Hof draalde met besluiten, voorwendende, eerst het werk der algemeene Vrede te willen afdoen. Ondertusschen, hadt de Koning van Pruissen den Hertoge van Sultzbach slegts drie maanden tyds toegestaan, om zig op zynen voorslag te beraaden. Doch 't Fransche Hof kwam ook tot geen besluit (*u*). Eindelyk, kwam 'er, in Wintermaand des jaars 1736, antwoord van het Keizerlyke Hof, welk, in Louwmaand des volgenden jaars, van een antwoord des Konings van Frankryk gevolgd werdt. Beide de Vorsten spraken uit éénen mond, te kennen geevende, dat zy het geschil over Gulik en Berg wilden helpen afdoen, zo dra de algemeene Vrede zou gesloten zyn, waartoe zy egter, van nu af aan, in onderhandeling wilden treeden; mids 'er het werk der Vrede niet door agteruit gezet werdt (*v*). De Koning van Pruissen, ongeduldig om een einde der handelinge te zien, zondt den *Graaf van Degenfeld-Schomberg* naar Manheim, om, zonder iemants tusschenkomst, met den Keurvorst van de Palts zelv', in bespreк te treeden. Hy deedt hem eenige nieuwe aanbiedingen, en gaf hem vier maanden tyds, om 'er zig op te beraaden. De Staaten, die terstond kennis van 's Konings voorslagen gekreegen hadden, traden 'er ook over in onderhandeling, met de Hoven van Weenen en Frankryk (*w*). Doch omtrent deezen tyd, stierf de Bisschop van Augsburg, Broeder van den Keurvorst van de Palts, aan wien de Stenden der twee Hertog- 1737.

dom-

(*u*) Resol. Gener. 4 *Sept.* 17 *Nov.* 1736.
(*v*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 104, 107.
(*w*) Resol. Gener. 23 *Jan.* 1737.

1737. dommen, reeds by voorraad, hulde gedaan hadden. De Hertog van Sultzbach werdt dus onmiddelyke erfgenaam van den Keurvorst van de Palts. De Staaten, die 't van hun belang rekenden, den Koning van Pruissen, die éénen Godsdienst met hen beleedt, eenig genoegen te doen geeven by de handelinge, vonden zig, derhalve, verpligt, om op nieuw by den Keurvorst te dringen op antwoord op den jongsten voorslag des Koning van Pruissen, die bedugt was, dat de Keurvorst den Hertog van Sultzbach, by voorraad, zou doen inhuldigen. Het Hof van Dresden, vreezende, dat, eindelyk, uit al dit aanhouden, een minnelyk Verdrag spruiten zou, tusschen de Hoven van Berlyn en Manheim, ten nadeele van den Huize van Saxen, besloot, ten deezen tyde, de gronden van het regt des Konings van Poolen, in een beknopt Vertoog (*x*), open te leggen. 't Vertoog werdt den algemeenen Staaten toegezonden, die aannamen, om 'er den handelenden Hoven kennis van te geeven. Het Hof van Berlyn deedt het, eerlang, wederleggen, in openbaaren druk (*y*). Ondertusschen, hadden de Keizer en de Koning van Frankryk den Staaten bekend gemaakt, dat zy, sedert het afsterven des Bisschops van Augsburg, nog meer dan te vooren, geneigd waren, om 't geschil over Gulik en Berg in der minne te helpen byleggen. De Koning van Frankryk verklaarde in 't byzonder „ dat hy, „ de schikkingen goedkeurende, die de Keurvorst van de Palts, ten behoeve van den „ Hui-

(*x*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 118.
(*y*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 165. *Tom.* XIII. *p.* 115 — 161.

„ Huize van Sultzbach, gemaakt hadt, niet „ hadt beoogd, eenig nadeel toe te brengen „ aan de regten en eischen des Konings van „ Pruissen (z).” Ten zelfden tyde, kwam 'er antwoord van het Hof van Manheim, op den jongsten voorslag van dat van Berlyn. De Keurvorst van de Palts erkende, in het zelve „ dat „ de Koning van Pruissen voordeelige aanbie- „ dingen deedt, zo men onderstelde, dat hy „ een gegrond regt hadt op Gulik en Berg; „ doch hy verklaarde, na een naauwkeurig on- „ derzoek der bewyzen, waarop men dit regt „ vestigde, niet te hebben konnen vinden, „ dat het eenigen grond hadt: waarom hy zy- „ ne aanbiedingen van de hand wyzen moest, „ in verwagting, dat de Mogendheden, die „ zig wel hadden willen bemoeijen met het „ byleggen des geschils, haar best ook zou- „ den doen, om alle daadelykheden te voor- „ komen (a).” 1737.

Voorslagen van verscheiden' middelen, om daadelykheden te voorkomen.

Dit antwoord gaf deezen Mogendheden aanleiding, om te overleggen, welk een' weg men hiertoe behoorde in te slaan. De Keizer en Frankryk verstonden „ dat de vier Mogend- „ heden, den Hertog van Sultzbach, by voor- „ raad, en terwyl men over een vergelyk han- „ delde, behoorden te handhaaven in het be- „ zit der twee Hertogdommen, en zig te ver- „ klaaren tegen elk, die den staat van rust, „ waarin men, geduurende de handeling, zyn „ zou, door daadelykheden zou stooren.” Doch de Koning van Groot-Britanje en de Staa-

(z) Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 219, 318.
(a) Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 219.

1737. Staaten vonden niet geraaden, eene verbindtenis aan te gaan, die hen zou konnen inwikkelen in eenen oorlog, met iemant hunner nabuuren. De Staaten sloegen, eerlang, den Keizer en Frankryk voor „ dat men den Koning „ van Pruissen en den Keurvorst van de Palts „ behoorde te nodigen, om Gevolmagtigden „ te zenden naar den Haage, tot het byleggen der geschillen, mids men, geduurende „ de handeling, eenen tyd bepaalde, binnen „ welken, men zig wederzyds van daadelykheden zou moeten onthouden." Doch omtrent het middel van verzekering voor de onthouding van daadelykheden, waren Groot-Britanje en de Staaten niet eens met den Keizer en Frankryk (*b*). De twee laatstgemelde Mogendheden stonden, eindelyk, toe, dat de Koning van Pruissen en de Keurvorst van de Palts in den Haage handelden, onder bemiddeling van Groot-Britanje en de Staaten alleen, mids vooraf vastgesteld werdt, dat de Keizer en Frankryk deel aan de handeling neemen zouden, zo men elkanderen, buiten hen, niet mogt konnen verstaan. Groot-Britanje en de Staaten bewilligden in deezen voorslag, en de vier Mogendheden kwamen, eerlang, overeen, om den Koning van Pruissen en den Keurvorst van de Palts voor te houden, gelyk, in Sprokkelmaand des jaars 1738, geschiedde „ dat men, „ in onderhandeling treedende over een vergelyk, vooraf, vaststellen moest, 1. dat de „ Koning van Pruissen, binnen zekeren be- „ paal-

Voorslag der Staaten.

Men bewilligt in eenen algemeenen voorslag.

1738.

(*b*) Resol. Gener. 20 *Aug.* 1737. Secr. Resol. Holl. 13 *Maart* 1737. IX. *Deel*, *bl.* 162.

„ paalden tyd, tot geene daadelykheden ko- 1738.
„ men zou, al ware 't schoon, dat de Keur-
„ vorst van de Palts overleedt. 2. dat men,
„ zo dit gebeuren mogt, geene verandering
„ maaken zou in de Regeering; noch in het
„ burgerlyk, of krygsbewind van de Landen,
„ waarover geschil viel. 3. dat de tyd van han-
„ delen ten minsten op twee jaaren behoorde
„ bepaald te worden (c)." De Keurvorst van de Palts bewilligde, terstond, in deezen voorslag, in welken ondersteld werdt, dat de Hertog van Sultzbach, na zyn afsterven, by voorraad, in 't bezit blyven zou van de betwiste Hertogdommen. Doch om deeze reden alleen, werdt dezelve van de hand geweezen, door den Koning van Pruissen (d). De Koning van Groot-Britanje en de Staaten gaven ook, sedert, te kennen, dat zy zwaarigheid maakten, om de beraamde schikkingen te helpen bevorderen, zo lang 'er alle de belanghebbende partyen niet in bewilligden. De Koning van Pruissen sloeg, wat laater, voor, de twee Hertogdommen te bezetten met onzydige troepen. De Zee-Mogendheden zogten deezen voorslag smaakelyk te maaken aan de Hoven van Weenen en Frankryk (e). Doch zy deeden vergeefschen arbeid. Het Fransche Hof tradt, eenigen tyd hierna, in afzonderlyke onderhandeling met het Hof van Berlyn (f). Doch eer de uitslag deezer handelinge rugtbaar werdt, was 'er zulk een merkelyke verandering ge- ko-

De handeling blyft steeken.

(c) Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 232, 234.
(d) Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 1 — 239.
(e) Zie Europ. Merc. *July — Dec.* 1738. *bl.* 260, 276, 294, 314.
(f) Zie Europ. Merc. *Jan. — Juny* 1739. *bl.* 48, 67, 314.

1738. komen in den staat van het Duitsche Ryk, dat de zaak van Gulik en Berg, voor eenen geruimen tyd, onafgedaan bleef.

XXVII. De Keizer en de Koning van Frankryk sluiten, eindelyk, een algemeen Verdrag van Vrede, te Weenen.

Met de algemeene Vredehandelinge, werdt, midlerwyl, ook traage voortgang gemaakt. Verscheiden' Mogendheden, die by deeze Vredehandelinge belang hadden, begeerden eenige byzondere zaaken geregeld te hebben, by het algemeen Verdrag, waardoor het sluiten van het zelve belet werdt. Onder anderen, zouden de Staaten gaarne gezien hebben, dat de zaak van Gulik en Berg, by dit Verdrag, vereffend geworden was. Ook drongenze op de vernietiging van het beding wegens den Godsdienst, in het vierde Lid der Ryswyksche Vrede. Behalve, dat zy 't Vedrag van Koophandel en de Lyst der Regten in de Oostenrykische Nederlanden, waarover, sedert eenigen tyd, met kleine vrugt, gehandelt werdt, gaarne zouden hebben gesloten gezien, voor, of te gelyk met het algemeen Verdrag. Daarenboven, waren 'er nog eenige geschillen, in het Duitsche Ryk, ontstaan, die het tekenen van een algemeen Verdrag verhinderden. Het Weener-Hof, eindelyk, verlangende om te sluiten, handelde, deswege, zo ernstelyk met den *Markgraave van Mirepoix*, Ambassadeur des Konings van F,ankryk, dat 'er ten laatsten, op den agttienden van Slagtmaand deezes jaars 1738, te Weenen, een algemeen Verdrag getekend werdt, tusschen den Keizer en het Ryk ter eener, en Frankryk ter anderer zyde; doch waarin ook plaats gelaaten werdt voor de andere Mogendheden, die in den jongsten oorlog gemengd geweest waren. Het bestondt uit

twin-

twintig Leden, en vervatte, daarenboven, een groot getal van Akten en Verklaaringen, dienende tot opheldering en bevestiging van verscheiden' punten des Verdrags, als, eene Akte van den zevenentwintigsten van Louwmaand des jaars 1736, waarby Koning Stanislaus afstondt van de Poolsche Kroon; twee Akten, waarby de Keizerin van Rusland en Koning Fredrik Augustus de III. den titel van Koning Stanislaus erkenden; drie Akten van den Koning van Frankryk, de Keizerin van Rusland en Fredrik Augustus, Koning van Poolen, de Poolsche zaaken betreffende, en nog eene, waarby de Koning van Frankryk Fredrik Augustus voor Koning van Poolen erkende; vyf Verklaaringen van den jaare 1736, waarby erkend werdt, dat de Keizer zig op de voorwaarden, by de vooraf gaande punten vastgesteld, hieldt te zyn bevredigd, met de Koningen van Spanje en van de beide Sicilien: nog eene Verklaaring tot opheldering van eenige duisterheden, deeze bevrediging betreffende; drie Akten, waarby de Keizer Napels en Sicilie en de havens op de Toskaansche kust aan den Infant Don Carlos; en de Koningen van Spanje en de beide Sicilien Parma en Piacenza aan den Keizer, en de opvolging in 't Groot-Hertogdom Toskane aan den Huize van Lotharingen afstonden: nog twee Akten, waarby het Novareesche en Tortoneesche en de Leenen van Langhes, door den Keizer, aan den Koning van Sardinie werden afgestaan; en een derde, waarby deeze Koning de vooraf gaande punten aannam: nog eene Akte, waarby Hertog François de III. zyne Hertogdom-

1738.

Inhoud van het zelve.

 men

1738. men Bar en Lotharingen afftondt aan Koning Stanislaus, en na deszelfs afsterven aan de Kroone van Frankryk: en eindelyk, nog twee overeenkomsten, waarby het voldoen van eenige agterstallen, door Frankryk, aan den Rynkant en in het Milaneesche gevorderd, geregeld was. Alle deeze Akten, Verklaaringen en Overeenkomsten werden niet alleen, in dit Verdrag, bevestigd; maar ook de Westfaalsche, Nieuwmeegsche, Ryswykſche en Badensche Vrede, het viervoudig Verbond van den jaare 1718, de voorafgaande Punten van den jaare 1735, en de twee Overeenkomsten van den jaare 1736; welke voorafgaande Punten en twee Overeenkomsten ook, woordelyk, in het Verdrag waren ingevoegd. Alleenlyk werden, gelyk van zelf sprak, de ouder Verdragen slegts bevestigd, voor zo ver zy, door de laatere Overeenkomsten, niet veranderd waren. In het *tiende* Lid van het algemeen Verdrag, beloofde de Koning van Frankryk „de „orde op de opvolging in het Huis van Oostenryk, by de Pragmatike Sanctie van den „jaare 1713, van welke men ook een Afschrift by het Verdrag gevoegd hadt, vastgesteld, op de kragtigste wyze, te zullen „handhaaven; hebbende men, dus sprak het „Verdrag, bevonden, dat de algemeene rust „en het evenwigt van Europa niet konden bewaard worden, dan door het handhaaven „deezer schikkinge; 't welk de Koning aan„nam, 't zy zyne Keizerlyke Majesteit Zoo„nen naliet, 't zy, volgens de gemaakte „schikking, zyne oudste Dogter hem opvol„gen moest; zonder ooit te zullen gedoo-

„gen,

„ gen, dat de Oostenrykſche Staaten, om eenigerhande reden, verdeeld of van een gescheiden werden." In het *twaalfde*, kwam men overeen „ dat de ſterkten, ter wederzyde van den Ryn, tegen de Verdragen, opgeworpen, geſlegt zouden worden." Volgens het *veertiende* en *zestiende* „ zou men Gemagtigden benoemen, om de grenzen in de Elzas, in de Nederlanden, en in Lotharingen, te regelen, tusſchen den Keizer en Frankryk." By het *zeventiende*, werdt bedongen „ dat de Koophandel, tusſchen de onderzaaten des Keizers en des Konings van Frankryk, gedreeven zou worden, op gelyken voet, als by de Verdragen van Ryswyk en Baden bepaald was." By het *negentiende* „ werden alle de Vorſten en Standen des Duitſchen Ryks in het tegenwoordig Verdrag begreepen; zullende de twee Mogendheden nader overeenkomen, welke Vorſten en Staaten men 'er meer toe nodigen zou." Volgens het *twintigſte*, „ moest het tegenwoordig Verdrag, binnen zes weeken, bekragtigd worden." De overige Punten betroffen het Duitſche Ryk in 't byzonder. Alleenlyk, beloofde de Keizer, by het *vyfde* punt, ten opzigte van Italie, het Hertogdom Caſtro en het Graafſchap Ronciglione, welke Heerlykheden aan den Roomſchen Stoel verpand waren, nimmer te zullen inloſſen (*g*). 1738.

Zodanig was de inhoud van dit gewigtig Verdrag, welk, zo wel als de voorafgaande Punten, XXVIII. Aanmerkingen

(*g*) Secr. Reſol. Holl. 7 *Aug.* 1737. IX. *Deel*, *bl.* 177. *Voiez* Rousset Recueil. *Tom.* XIII. *p.* 421—524.

1738. Over dit Verdrag, met opzigt op de belangen der Staaten.

ten, gesloten was, zonder tusschenkomst van Groot-Britanje en de Staaten; die nogtans de eerste aanleiding tot handeling gegeven hadden, in 't jaar 1735. Ook werdt, by het zelve, niet voldaan aan alle de oogmerken, welken zy in de handeling gehad hadden. Het Verdrag van Ryswyk werdt bekragtigd, zonder dat 'er eenige verandering gemaakt werdt, in het vierde Lid van dit Verdrag. De zaak van Gulik en Berg bleef onafgedaan, en de onderhandelingen over een Verdrag van Koophandel met de Oostenrykſche Nederlanden werden sleepende gehouden. In alle deeze opzigten, misten de Zee-Mogendheden, derhalve, hun oogmerk. Daarentegen, nam de Koning van Frankryk de handhaaving der Pragmatike Sanctie, plegtiglyk, op zig: 't welk de Zee-Mogendheden altoos hadden aangezien, als het zekerste middel, om de rust en het evenwigt in Europa te bewaaren. Het Verdrag voldeedt, dan, in dit opzigt, aan hun groot oogmerk. Het werdt, op zyn' tyd, door beide de Mogendheden, bekragtigd.

De Koningen van Spanje, Sardinie en de beide Sicilien treeden in het Verdrag.

Men arbeidde, sedert, aan de Hoven van Madrid en Turin, om de andere belanghebbende Mogendheden, tot het aanneemen van het algemeen Verdrag, over te haalen. De handelingen hierover werden, eerlang, besloten te Versailles, daar de Gezant des Konings van Sardinie, uit den naam zyns Meesters, het Verdrag aannam, op den derden van Sprokkelmaand des jaars 1739 (*h*). 't Leedt nog meer dan twee maanden, eer de Koningen van

(*h*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIII. *p.* 524.

van Spanje en van de beide Sicilien in 't Verdrag traden. Het Hof van Madrid kwam, schoorvoetende, tot den afstand van Toskane en van Parma en Piacenza. Doch de onlusten die, sedert eenigen tyd, tusschen dit Hof en dat van Groot-Britanje, ontstaan waren, en die, omtrent deezen tyd, geschaapen scheenen tot eenen volslaagen oorlog te zullen uitbarsten, bragten veel toe, om den Koning van Spanje te doen besluiten, tot de aanneeminge van het Verdrag, welke, uit zynen naam, en uit dien des Konings van Napels en Sicilie, ook te Versailles, op den eenentwintigsten van Grasmaand des jaars 1739 geschiedde (*i*). De Vrede werdt, in Zomermaand daarna, in de Landen der Vorsten, welkenze gesloten hadden, met naame in het Duitsche Ryk en in Frankryk, openlyk, afgekondigd (*k*).

1738.

XXIX. Staat en uitslag des oorlogs tusschen den Keizer en Rusland ter eener, en de Porte ter anderer zyde.

De oorlog tusschen den Keizer en Rusland ter eener en de Porte ter anderer zyde, was, sedert het jaar 1736, voortgezet. De Russische Generaal, Graaf van Munnich, hadt Azof en Prekop veroverd, en de wapenen daarna voorspoediglyk gevoerd in de Krim; hoewel hy, in den Herfst des gemelden jaars, genoodzaakt geweest was, dit Gewest te verlaaten. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten arbeidden, in 't volgende jaar, om de Vrede te bemiddelen. Doch zonder genoegzaame vrugt. Het Fransche Hof nam, daarna, met beteren uitslag, de bemiddeling aan. De Krimsche Tartaaren gaven, midlerwyl, den Rus-

(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIII. *p.* 527, 532.
(*k*) Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1739. *bl.* 297, 395.

1738. Russen de handen vol werks. Ook leeden de Keizerlyke troepen in Hongarye eenig nadeel van de Turken, die de Stad Nissa, in Wynmaand, by verdrag, veroverden. Maar Okzakow aan de Nieper was, daarentegen, in Oogstmaand, door de Russen, bemagtigd, en werdt, daarna, vergeefs, belegerd, door de Turken. In 't jaar 1738, werdt de kryg voortgezet, met ongelyken uitslag. De jonge Prins *Ragotski* voegde zig by de Turken, zoekende eenen opstand te verwekken in Zevenbergen. Zyn bedryf veroorzaakte eenige ongerustheid aan 't Weener-Hof, daar men ook kwalyk nam, dat de ingezetenen van Groot-Britanje en van deezen Staat de Porte van allerlei krygsbehoeften voorzagen. Doch op de klagten, die hierover vielen, werdt geantwoord „ dat men, „ zulks nalaatende, den gantschen Koophan„ del op het Turksche Ryk kwyt zyn zou, en „ dat zulks, door de Franschen, zo wel ge„ schiedde, als door de Engelschen en Staat„ schen (*l*)." De Russen behaalden, deezen Zomer, merkelyke voordeelen, te water en te lande, op de Turken en Tartaaren. Doch 't Krygsgeluk liep den Keizerschen tegen. Zy verlooren de Vesting Orsova, en leeden verscheiden' andere nadeelen. In 't volgende jaar, sloegen de Turken 't beleg voor Belgrado. Doch geduurende het zelve, werden, door bemiddeling van Frankryk, eenige vooraf gaande Punten van Vrede getroffen, tusschen den Keizer en de Porte, met uitsluitinge der Keizerinne van Rusland. Volgens één deezer Punten, moest

(*l*) Zie Europ. Merc. *July—Decemb.* 1739. *bl.* 21.

moest Belgrado geslegt, en aan de Turken overgegeven worden. 't Verdrag werdt, op den eersten van Herfstmaand, getekend (m). Wat laater, werdt de Vrede tusschen de Keizerin van Rusland en de Porte, insgelyks, getroffen: waardoor de rust tusschen de meeste Mogendheden van Europa, eindelyk, hersteld werdt. 1738.

XXX. Oorzaak der onlusten tusschen Spanje en Groot-Britanje.

Doch tusschen Spanje en Groot-Britanje, waren, sedert eenigen tyd, onlusten ontstaan, die nieuwen oorlog voortbragten De Staaten der Vereenigde Gewesten werden sterk aangezogt, om deel in deezen oorlog te neemen, en hadden, inderdaad, gelyke reden als Groot-Britanje, om over Spanje te klaagen. 't Zal, hierom, noodig zyn, dat wy de oorzaaken der tweedragt, hier, wat uitvoeriger, aantekenen.

Staat des handels op de Spaansche Westindien.

Sedert dat de handeldryvende Volken van Europa, byzonderlyk de ingezetenen van Groot-Britanje en van de Vereenigde Gewesten, zig meester gemaakt hadden van een gedeelte van Amerika, met naame van eenige Eilanden, hadden verscheiden' byzondere Kooplaiden, onder deeze twee volken, begonnen hun werk te maaken van het dryven van heimelyken handel op de Spaansche Westindien, op welken de Vaart en Koophandel aan alle vreemdelingen, strengelyk, verbooden was. De Koningen van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Gewesten hadden zig wel, by verscheiden' Verdragen, met Spanje gemaakt, verbonden, om hunne onderzaaten, in 't

(m) Zie Europ. Merc. July — Decemb. 1739. bl. 206.

1738. 's dryven van deezen sluikhandel, niet te begunstigen, noch te beschermen. Doch begeerte naar winst, den Koopluiden byzonderlyk eigen, hadt veelen, van tyd tot tyd, aangezet, om den verbooden handel, die merkelyke voordeelen gaf, voort te zetten, op eigen' ban en boete. Het Spaansche Hof kreeg 'er haast kennis van, en klaagde 'er over, als over eene schending der Verdragen. Doch men verdedigde zig, met te zeggen, dat de hooge Regeering niet beschuldigd kon worden, over 't gene byzondere Persoonen, tegen de trouw der Verdragen, mogten ondernomen hebben. De Koning van Spanje vondt, derhalve, geraaden, andere middelen in 't werk te stellen, om den sluikhandel te weeren. Hy rustte een grooter getal van Oorlogsschepen uit, om de kusten der Spaansche Westindien te bewaaren. De Bevelhebbers deezer Oorlogsschepen hadden breeden last, om allen verbooden handel, geweldiglyk, te beletten. Doch sommigen van deezen lieten zig, door de sluikhandelaars, by den naam van *Lorrendraaijers* bekend, omkoopen, om hunnen handel door de vingeren te zien. Anderen bedienden zig van 't gezag, welk hun opgedraagen was, om verscheiden' Lorrendraaijers te neemen en op te brengen. Doch eenigen, dit gezag misbruikende, belemmerden ook, zo men wil, den geoorlofden handel, die op de Engelsche en Staatsche Plaatsen in Westindie gedreeven werdt; schepen, in zee, doorzoekende, en dikwils opbrengende, die op geenen sluikhandel waren uitgerust, of waar van zulks, ten minste, niet kon beweezen worden, naar behoo-

hooren. De Engelschen hadden, over dit neemen en opbrengen hunner schepen, reeds, sedert eenige jaaren, geklaagd, aan 't Spaansche Hof. En men was, eindelyk, by 't Verdrag van Seville, in den jaare 1729, overeengekomen, om deeze klagten, door wederzydsche Gevolmagtigden, te laaten onderzoeken. Ook was hiermede een aanvang gemaakt, zonder dat den Engelschen voldoening gegeven werdt. Het Spaansche Hof verstondt, dat men den sluikhandel der Engelschen ligtelyk zou konnen beletten, zo men wilde: doch dat de Regeering aldaar niet ongaarne zag, dat 'er eenige byzondere Persoonen, tegen de Verdragen, voordeel trokken uit de Spaansche Westindien. Men hieldt, onder anderen, voor zeker, dat de Engelschen, onder dekfel van het Assiento-schip, welk zy, volgens het Verdrag van den jaare 1713, dertig jaaren lang, jaarlyks, naar de Zuidzee mogten zenden om de Markten van Nieuw Spanje te voorzien, gewoon waren grooten sluikhandel te dryven. De Koning van Spanje hadt, hierom, in 't voorleeden jaar 1737, besllooten, den Verlofbrief, dien hy jaarlyks aan 't Assiento-schip plagt te geeven, te rug te houden. Doch deeze stap bragt te wege, dat de Zuidzee-Maatschappy in Engeland, voor wier rekening het Assiento-schip uitgerust werdt, zig vereenigde met verscheiden' byzondere Koopluiden, om de Regeering te beweegen, tot het vorderen van vergoeding voor de schade, hun, ten onregte, zó zy beweerden, aangedaan door de Spaansche Kustbewaarders. De Engelsche Gezant Keene leverde ook, nog voor 't einde des voor-

1738. De Engelschen klaagen over de Spaansche Kustbewaarders.

1738. leeden jaars, verscheiden' ernstige Vertoogen in, aan 't Hof van Madrid; die, door den Spaanschen Staatsdienaar, *Don Sebastiaan de la Quadra*, beantwoord werden (*n*). Doch het Engelsche Hof schreef een nieuw Vertoog, tegen dat van de la Quadra (*o*), welk, in Grasmaend deezes jaars 1738, door den Heere *Robert Trevor*, die de zaaken des Konings van Groot-Britanje, in den Haage, waarnam, aan de algemeene Staaten ter hand gesteld werdt.

Zy zoeken de Staaten te beweegen om hierin eene lyn met hen te trekken.

Het Engelsche Hof zogt, van deezen tyd af, de Staaten te beweegen, om, te gelyk met Groot-Britanje, over de Spaansche rooveryen, gelyk men sprak, te klaagen, aan 't Hof van Madrid. Men wist, naamlyk, dat de Ingezetenen der Vereenigde Gewesten ook, federt eenigen tyd, veel geleeden hadden van de Spaansche Kustbewaarders. Voor weinige jaaren, waren hun nog twee schepen afgenomen, die van Curaçao naar Holland moesten. Ook hadt het Spaansche Oorlogsschip *de Triomf* het Hollandsch schip *Amerika* veroverd. De Ambassadeur van der Meer hadt hierover ook reeds geklaagd, aan 't Hof van Madrid; doch geene voldoening bekomen. Naderhand, werden nog twee Hollandsche schepen genomen (*p*). Doch de *Markgraaf van S. Gillis*, Ambassadeur des Konings van Spanje by de Staaten, beweer-

(*n*) Resol. Holl. 22 *Nov.* 1737. *bl.* 658. 12 *Febr* 12 *Maart*, 9 *April*, 21 *Nov.* 1738. *bl* 47, 126, 225, 632. *Voiez* Proces entre l'Espagne & la Grande Bret. *p.* 8. R. ROLT Represent. of the late Gener. War *Vol.* I. *p.* 13 &c.

(*o*) Proces *p.* 15.

(*p*) Notul. Zeel. 15 *Sept* 25 *Nov.* 1738. *bl.* 174, 222. *Eu* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1737 *bl.* 227. *July* — *Dec.* 1737. *bl.* 79, 276. ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 325, 328.

weerde, dat ten minsten een deezer vier schepen verbooden handel gedreeven hadt. Hy beloofde, ten zelfden tyde, dat omtrent de overigen goed regt geschieden zou (q). Ook zogt hy de Staaten af te houden van 't besluit, om ééne lyn te trekken met de Engelschen. De Engelsche Gezant Horatio Walpole, in de Lente deezes jaars, wederom herwaards gekomen, stondt hier sterk op, in den Haage; inzonderheid by de Staaten van Holland, welker ingezetenen meest door de Spaansche Kustbewaarders benadeeld waren. Zelfs begeerde hy, dat men hier Brieven van schâverhalinge verleende, tegen de Spaanschen, gelyk men, in Engeland, van zins was (r). Doch S. Gillis hieldt den Staaten voor „ dat 'er tyd moest „ zyn, om de klagten der Engelschen te on„ derzoeken; die, veelligt, zo gegrond niet „ zouden bevonden worden, als zy voor„ gaven; dat de Koning, zyn Meester, zig „ stipt dagt te houden aan de Verdragen; „ doch dat het, volgens dezelven, den Engel„ schen niet vrystondt, onder 't gebied van „ Spanje, in de Westindien, te komen han„ delen; dat men ook overeengekomen was, „ geene Brieven van Schâverhaalinge tegen „ elkanderen te verleenen, dan na geweigerd „ regt: 't welk hier geene plaats hadt. Dat „ de klagten van eenige byzondere Holland„ sche Koopluiden van eene andere natuur „ waren, dan die der Engelschen, en alleen„ lyk het neemen van vyf schepen betroffen: „ om-

1738.

De Spaansche Ambassadeur maant hen hiervan af.

(q) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 308 Europ Merc. *Jan* — *Juny* 1738 *bl.* 80

(r) ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 246—251.

1738. „ omtrent twee van welken, in 't kort, uitspraak geschieden zou, door den Raad der „ Indien, te Madrid; en daarna, door den „ Koning, zynen Meester, zelven, in de tegenwoordigheid van den Ambassadeur van „ der Meer; met wiens kennis, men reeds, „ sedert een jaar, onderzoek gedaan hadt op „ de omstandigheden van het neemen der drie „ overige schepen. Uit welk alles, hy besloot, „ dat de Staaten geene gemeene zaak met de „ Engelschen behoorden te maaken van 't „ gene in de Westindien gebeurd was (s)."

Hun antwoord. De Staaten antwoordden den Spaanschen Ambassadeur „ dat zy zyne poogingen, om „ hen af te houden van de vereeniging met „ de Engelschen in de Westindische zaaken, „ aanmerkten als gesprooten uit eene ernstige begeerte, om verdere verwydering en „ onlust te voorkómen. Doch dat zy de klagten der Engelschen, over 't ophouden en neemen hunner schepen, en over 't belemmeren van den geoorlofden handel en Vaart „ op de Westindien, hielden te zyn van dezelfde natuure, als de klagten, sedert eenigen tyd, gedaan, door de ingezetenen van „ hunnen Staat. Dat het Engelsche Hof de „ goedheid gehad hadt van hunne klagten aan „ 't Hof van Madrid te ondersteunen: waarom zy, van hunnen kant, niet minder zouden konnen doen; zynde de klagten, wederzyds, gegrond op de Verdragen en op „ het regt der Volken. Dat hun, hierom, ten „ hoogsten aangenaam zyn zou, dat zyne Ka-

„ tho-

(s) ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 251.

„ tholyke Majesteit spoedige voldoening gave 1738.
„ zo wel aan hunne onderzaaten; als aan die
„ van Groot-Britanje (t)."

De Spaanschen klaagen over eenige geweldenaaryen der onzen in de Westindiën.

Midlerwyl, hadden de onzen, niet konnende gedoogen, dat hun de handel belet werdt door de Spaansche Kustbewaarders; ook eenig geweld gepleegd tegen de Spanjaards. De Kapitein *Henrik* of *Jan Paulus Brugman* hadt, zo de Spaanschen verklaarden, in den Herfst des voorleeden jaars, een Spaansch vaartuig in den grond geboord, en deszelfs Schipper en Stuurman eerst deerlyk gepynigd, en toen doorschooten. Vier andere Curaçaosche vaartuigen hadden eene Landing gedaan, op de kust van Caraques en Cumana, en zig van eene groote menigte Cacao, Tabak en andere waaren meester gemaakt: by welke gelegenheid, verscheiden' Spanjaards gesneuveld waren. S. Gillis vorderde deswege ook voldoening van de Staaten (u); die, by de Bewindhebbers der Westindische Maatschappye, onderzoek doende naar 't gebeurde, eerlang, vernamen, dat de Bevelhebber van Curaçao verklaard hadt, van de meeste geweldenaaryen, over welken men, van den Spaanschen kant, klaagde, geene kennis gehad te hebben. Doch de Kapitein, die zo wreedelyk met den Spaanschen Schipper en Onderstuurman gehandeld hadt, was, terstond, door hem, ingedaagd; en zou strengelyk gestraft geweest zyn, zo men hem hadt konnen bekomen (v). Sedert, ga-

(t) Resol. Gener. 12 *April* 1738. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom* XII. *p.* 261.
(u) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 308.
(v) Secr. Resol. Holl. 19 *Febr.* 19 *Sept.* 1739. IX. *Deel*, *bl.* 419, 503. Resol. Gener. 17 *Febr.* 1738. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XII. *p.* 333.

1738. gaven de Staaten den Bewindhebberen der Westindische Maatschappye, die wederom nieuwe klagten tegen de Spaansche Kustbewaarders hadden ingebragt (*w*), ook last, om door de Regeering van Curaçao, scherp onderzoek te laaten doen op de gepleegde geweldenaaryen, en zorg te draagen, dat men, in de Westindien, de paalen eener wettige verdediging niet te buiten ginge; gelyk zy verklaarden, ongaarne verstaan te hebben, dat door sommigen geschied was (*x*).

De Engelschen zenden eene Vloot naar de Middellandsche zee.

Het Spaansche Hof scheen, onaangezien de nieuwe klagten, die tegen de onzen waren ingebragt, niet ongenegen, om den Staaten eenige voldoening te geeven, vooral, om dat men, in Spanje, niet gaarne gezien zou hebben, dat de Vereenigde Gewesten aanspanden met de Engelschen, die nu tot daadelykheden scheenen te zullen komen, na dat de Engelsche-Koopluiden en de beide Huizen van het Parlement den Koning sterk aangezet hadden, om de eer der Kroone en de Scheepvaart en Koophandel der onderzaaten te verdedigen, tegen de Spaansche geweldenaaryen (*y*). Men besloot, hierop, eene Vloot van vyftig Oorlogsschepen uit te rusten: die, onder bevel van den Admiraal *Haddok*, in 't begin van Hooimaand, uitliep, en, tot in 't volgende jaar, kruiste in de Middellandsche zee, zonder egter eenige vyandlykheden te pleegen (*z*).

De

(*w*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 423.
(*x*) Resol. Gener. 12 *April* 1738. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XII. *p.* 427.
(*y*) Proces *p.* 47, 51, 54.
(*z*) R. ROLT Represent. of the late Gener. War *Vol.* I. *p.* 16.

De Staaten, aangezogt door de Engelschen, om eenige schepen te voegen by hunne Vloote, hadden, midlerwyl, verklaard, dat zy, eer zy hiertoe kwamen, den uitslag hunner onderhandelinge aan het Hof van Madrid wilden afwagten. 1738.

XXXI. Het Spaansche Hof belooft den Staaten redelyke voldoening.

De Ambassadeur van der Meer, een' keer naar Holland gedaan hebbende, was, in Zomermaand, te rug gekomen, te Madrid: en hervatte, kort hierna, de onderhandelingen met den Heere de la Quadra, die, sedert eenigen tyd, afgebroken geweest waren. In Oogstmaand, verwierf hy eerst antwoord van den Koning, behelzende, *vooreerst*, eene aanbieding van al de voldoening, die zyne Katholyke Majesteit geeven kon, op de klagten der Staaten, en *ten tweeden* eene aanwyzing, dat de Staaten nog niet, naar behooren, voldaan hadden op de klagten, welken tegen hen waren ingebragt. Omtrent het *eerste* punt, merkte de Koning aan 1. „ dat het schip *de* „ *jonge Kornelis Kalf*, welk, in 't jaar 1723, „ genomen was, door den Raad der Indien, „ een- en andermaal, voor goede prys was ver„ klaard, schoon men niet in staat was, om „ de stukken te toonen, waarop dit vonnis „ geveld was geweest; alzo dezelven, met „ het Koningklyk Paleis, onlangs, verbrand „ waren. 2. Dat het zelfde ongeluk ook oor„ zaak geweest was, dat men, omtrent de „ schepen *Assendelft* en *de Elizabeth*, in 't jaar „ 1734 genomen, de vereischte stukken ver„ looren hadt; schoon, naderhand, by nieuw „ onderzoek, was gebleeken, dat de Assen„ delft in de Haven van Vera Cruz gezonken

„ was.

1738. „ was. 3. Dat de ſtukken, de ſchepen *Amerika* en *Ooſtwaard* betreffende, den Raad der Indien waren overgeleverd, die 'er regt op doen zou. Midlerwyl, was de Kapitein van het eerſtgemelde ſchip op vrye voeten geſteld, om zyn geding te konnen vervolgen; waartoe hem en den eigenaaren der andere ſchepen behoorlyk tyd gegund zou worden; doch zo zy niet geraaden mogten vinden, voor den Regter te verſchynen, zou men hunne zaak wel moeten oordeelen, uit de ſtukken, welken de Raad uit de Indien bekomen hadt." Omtrent het *tweede* punt, werdt aangemerkt „ dat 's Konings Onderdaanen in Amerika, over de geweldenaaryen, hun aangedaan, eerſt geklaagd hadden aan de Regeering van Curaçao; en dat men, hier geen regt hebbende konnen bekomen, zig hadt moeten vervoegen aan de Staaten. Dat deeze geweldenaaryen haaren oorſprong genomen hadden uit den verbooden handel, welken men nog bleef dryven op de kuſt van Caraques; en dat de klagten, welken hierover gedaan waren, zeer veel verſchilden van de klagten der Staaten; die ſlegts het belang van eenige byzondere Koopluiden betroffen, daar, door de gepleegde geweldenaaryen der Staatſchen, 's Konings grondgebied en hoogheid geſchonden was; waarom 'er blykbaare voldoening voor begeerd werdt (*a*)." De Ambaſſadeur S. Gillis ſprak, op gelyke wyze, in den Haage, tevens beweerende „ dat de Staaten zelven,

(*a*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XII. *p.* 360.

„ ven, uit hoofde van het belang hunner on- 1738.
„ derzaaten, die geoorlofden handel in de
„ Westindien dreeven over Spanje, zig ver-
„ pligt moesten agten, om den sluikhandel te
„ straffen, en de Kustbewaarders te begunsti-
„ gen; konnende, zonder deezen, de geoor-
„ lofde handel niet veilig noch voordeelig ge-
„ dreeven worden, gelyk gebleeken was, toen
„ 'er geene Kustbewaarders waren (*b*)."

De Staaten antwoordden den Markgraave van S. Gillis „ dat, over de gegrondheid der „ klagten hunner onderzaaten, alleen moest „ geoordeeld worden, uit het Regt der Vol- „ ken, en uit de Verdragen, volgens welken, „ de vyf schepen geene verbeurdverklaaring „ onderhevig waren. Dat men, derhalve, met „ reden gevorderd hadt, dat deeze vyf sche- „ pen te rug gegeven werden, *voor eerst*, om „ dat drie derzelven waren genomen, op de „ reize van Curaçao herwaards; het vierde op „ de reize van hier naar Curaçao, en het vyf- „ de op de reize naar S. Eustatius. *Ten an-* „ *dere*, om dat het den onderzaaten van dee- „ zen Staat vrystondt, door de groote zee, „ te vaaren op de kusten in Amerika, die door „ de Staaten bezet werden, gelyk by de „ Munstersche en Utrechtsche Verdragen „ bleek; en dat alle de vyf schepen, op den „ gewoonlyken togt van en naar Curaçao, „ genomen waren. *Ten derde*, om dat het „ Regt der Volken niet gehengde, dat de „ schepen van de eene, door de andere Mo- „ gendheid, in volle zee, onderzogt werden, „ ge-

De Staaten beweeren, dat men hun vyf schepen behoort te rug te geeven.

(*b*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XII. *p.* 348, 378.

1738. „ gelyk hier nogtans geschied was; hebbende „ de Kroon van Spanje zig zulk een Regt, tot „ op de dood van Karel den II., nimmer aangemaatigd, en zynde, naderhand, by de Utrechtsche Vrede, vastgesteld, dat de Vaart „ en Handel op de Indien zou gehandhaafd „ worden, gelyk als ten tyde van Koning Karel den II. *Ten vierde*, om dat men nimmer „ zou konnen bewyzen, dat de genomen' „ schepen op de Spaansche Westindien gehandeld hadden, en derhalve aan verbeurdverklaaring onderhevig waren; al ware 't „ schoon, dat menze belaaden hadt gevonden, met vrugten en voortbrengsels dier Indien: zynde niet het overvoeren van zulke „ voortbrengsels en vrugten; maar alleenlyk „ het handelen op de Spaansche kusten, by „ de Verdragen, ongeoorlofd verklaard: welk „ laatste niet bleek, door de genomen' schepen, geschied te zyn. *Ten vyfde*, om dat, „ by de Utrechtsche Vrede, vastgesteld was, „ dat de overtreedingen der Verdragen geboet zouden worden, ter Plaatse, daar zy „ geschied waren, zo de overtreeders op heeter daad betrapt werden; of zo niet, ter „ Plaatse, daar zy woonden: welke regel ook „ niet agtervolgd was, in het aantasten en „ verbeurdverklaaren der genomen' schepen. „ *Ten zesde*, om dat men de Schippers en 't „ scheepsvolk gevangkelyk naar Spanje gevoerd, en aldaar lang in hegtenis gehouden hadt; waardoor zy buiten staat gesteld „ waren, om hunne onschuld te bewyzen naar „ behooren. *Ten zevende*, om dat het belang, „ welk de Kustbewaarders hadden by de ver-

„ beurd-

„ beurdverklaaringen , hun getuigenis ten 1738.
„ hoogste verdagt maaken moest. *Ten agtste*,
„ om dat de Koning van Spanje zelf, en niet de
„ Raad der Indien, die 'er te veel belang by
„ hadt, over het regt of onregt, waarmede
„ de genomen' schepen waren aangehouden,
„ geoordeeld moest hebben. Doch zo alle
„ deeze redenen den Koning niet mogten kon-
„ nen beweegen, om de schepen te rug te gee-
„ ven, of om den Staaten, op eenige andere
„ wyze, voldoening te bezorgen; wilde men
„ Gemagtigden benoemen, om, nevens die
„ des Konings, 't geschil in der minne af te
„ doen. Ondertusschen, zag men, uit al het
„ gezeide, dat men, gantsch ten onregte, vor-
„ derde, dat de Staaten zelven den sluikhan-
„ del hunner onderzaaten zouden beletten;
„ alzo de Kustbewaarders de schepen hunner
„ onderzaaten zouden konnen wegneemen,
„ hoe streng aan dezelven de sluikhandel ook
„ mogt verbooden geweest zyn; wanneer zy,
„ door den wind, slegts een weinig van den reg-
„ ten weggedreeven werden, en zelfs al hielden
„ zy de gewoonlyk streek; gelyk reeds, meer dan
„ eens, gezien was. Nogtans, wilde men gaar-
„ ne verstaan, welke middelen de Staaten zou-
„ den konnen in 't werk stellen, om den sluik-
„ handel hunner onderzaaten te beletten: zul-
„ lende zy deeze middelen, zo draze hun
„ waren voorgedraagen, in ernstige overwee-
„ ging neemen." Wyders weezen hunne Hoog-
Mogendheden, stukswyze, aan „ dat de vyf
„ genomen' schepen, volgens de gelegde gron-
„ den, geen van allen verbeurdverklaaring
„ onderhevig waren. De Spaansche Westin-

1738. „ dische vrugten, in een derzelven gevonden, waren, door een Assiento-schip, op Curaçao aangebragt, en aldaar gelaaden, volgens eene tweede Verklaaring van den Schipper en Stuurman, die egter eerst, vermoedelyk door vreeze geprangd, verklaard hadden, dat zy dezelven op de kust van Caraques en Rio de la Hacha gelaaden hadden. Twee andere schepen, die diergelyke goederen inhadden, waren, by 't Eiland Savona, genomen; doch, gelyk by verscheiden' Verklaaringen bleek, op de terug reize van Curaçao, alwaar zy hunne laading hadden ingenomen. Nog een schip was opgebragt, zonder dat men eenige reden gegeven hadt, waarom men het dus hadt gehandeld. Ook was het genomen in 't Koraal, en derhalve op de eigenlyke streek naar Curaçao. Het vyfde schip was by 't Eiland Mona, buiten de regte streek naar S. Eustatius, genomen; doch men bewees, met Verklaaringen, dat het, door misrekening, van zynen koers geraakt was. En schoon men, uit de Scheepspapieren, hadt ontdekt, dat het last hadt, om waaren te handelen, die in de Spaansche Westindien vielen, gaf zulks den Kustbewaarderen geen regt om het op te brengen, zo lang het niet op verbooden handel betrapt was. De geweldenaaryen, waarover de Spaanschen van hunnen kant klaagden, waren den Staaten ten deele nog onbekend. Die hun bekend waren hadden zy, reeds voorlang, belast, te straffen. Naar de onbekenden, zouden zy onderzoek doen, der Re-

„ gee-

„ geeringe van Curaçao, der Westindische 1738.
„ Maatschappye en allen hunnen onderzaaten
„ te gelyk belastende, om zig, in de Westindien, stiptelyk, te gedraagen naar het regt der
„ Volken, en overeenkomstig met de geslooten
„ Verdragen: 't welk ook het eenige was, dat zy
„ op den Koning van Spanje begeerden (*c*)."
By dit antwoord, was een Vertoog der Westindische Maatschappye gevoegd, behelzende zeventien oude en nieuwe punten van bezwaarnis tegen de Spanjaards, allen, haars oordeels, aanloopende tegen de geslooten Verdragen (*d*): omtrent welke punten, de Staaten, insgelyks, voldoening vorderden.

'T Verblyf der Engelsche Vloote in de Middellandsche zee deedt, midlerwyl, het Spaansche Hof luisteren naar voorslagen van een vergelyk, waarover, te Londen, gehandeld werdt. Ook trof men, hier, in Herfstmaand, eene overeenkomst, die door den Ridder *Geraldino*, uit naame des Konings van Spanje, getekend werdt. Doch zy werdt, ten minsten gedeeltelyk, verworpen aan het Spaansche Hof, welk, meent men, alleenlyk, tyd zogt te winnen, om midlerwyl Frankryk te beweegen, om zig met Spanje te voegen tegen Groot-Britanje. De Spaansche Staatsdienaars maakten zo veele uitzonderingen op de Overeenkomst, dat men de bekragtiging, zo als zyze overzonden, insgelyks, van de hand wees, aan het Engelsche Hof. Men drong, daarente-

Spanje en Groot-Britanje treffen eene Overeenkomst.

(*c*) Resol. Gener. *Jovis* 27 *Novemb.* 1738. *dans le* Recueil de Rousset, *Tom.* XII. *p.* 381.
(*d*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XII. *p.* 423.

1738. tegen, op éene eenvoudige bekragtiging, zonder eenige uitzondering. De Gezant Keene tradt, op nieuws, in onderhandeling met den Markgraave de la Quadra. En men trof, eindelyk, eene nieuwe Overeenkomst op het Par-
1739. do, een van 's Konings Paleizen, die, den veertienden van Louwmaand des jaars 1739, getekend werdt. Zy behelsde „ dat de Koning van Groot-Britanje, terstond, twee „ Gevolmagtigden benoemen zou, die, zes „ weeken na de uitwisseling deezer Overeenkomst, te Madrid, met twee Spaansche Gevolmagtigden, in onderhandeling zouden „ treeden, over de wederzydsche eischen der „ twee Kroonen, opzigtelyk op den Koophandel in Europa en Amerika; op de grensscheiding van Florida en Karolina, en op „ andere onvereffende punten; welke allen, „ volgens de Verdragen, zouden vereffend „ worden. Dat de Koning van Spanje, binnen vier maanden, aan den Koning van „ Groot-Britanje, tot slot van rekening, wegens wederzydsch geleeden schade, vyfennegentigduizend ponden sterlings voldoen „ zou; mids hieronder niet begreepen werden de eischen, die tusschen de Kroone van „ Spanje en de Assiento-Maatschappy, in „ Engeland, nog te vereffenen stonden (e)." Doch vier dagen voor het sluiten deezer Overeenkomst, hadt de la Quadra schriftelyk verklaard „ dat de Koning, zyn Meester, zig „ het regt voorbehieldt, om de Assiento der „ Negers op te schorten, in geval de Maat„ schap-

(e) Proces entre l'Espagne & la Grande Bret. p. 56.

„ schappy hem niet, binnen kort, betaalde 1739.
„ de agtenzestigduizend ponden sterlings,
„ welken zy bekend hadt, voor regten op de
„ Negers, en wegens de voordeelen op het
„ schip de *Royale Caroline*, schuldig te zyn;"
daarbyvoegende „ dat hy de Overeenkomst,
„ alleen onder deeze voorwaarde, toeliet te
„ tekenen (*f*)." De Koning van Groot-Britanje, het Parlement terstond kennis van de geslooten Overeenkomst gegeven hebbende, werdt plegtiglyk bedankt, door beide de Huizen, voor zynen yver ten gemeenen nutte. Doch zo dra was de inhoud der Overeenkomst niet rugtbaar geworden onder 't Gemeen, of men bespeurde eene geweldige gisting in de gemoeden. De Overeenkomst werdt, in 't algemeen, uitgemaakt als schandelyk en nadeelig voor 't Engelsche volk. De Staatsdienaars werden verdagt gehouden, als hadden zy zig, door Spanje, laaten omkoopen, om 't belang van 't Vaderland te verraaden. De Ridder Robert Walpole stondt, meer dan iemant, bloot voor den gemeenen haat: en 't volk haakte zo driftig naar oorlog met Spanje, dat het Hof vergeefs arbeidde, om het tot bedaaren te brengen. In 't Parlement, was de Hofparty egter verre de sterkste. De Overeenkomst werdt, door beide de Huizen, goedgekeurd; hoewel veertig Leden van het Huis der Heeren, tegen deeze goedkeuring, *protesteerden* (*g*). Doch 't Gemeen was hiermede niet voldaan. Ook verklaarde de Zuidzee-Maat-

Zy wordt in Engeland verworpen.

(*f*) Proces entre l'Espagne & de la Grande Bret. *p*. 65.
(*g*) Proces *p*. 155, 157.

1739. Maatſchappy zig ongezind, om de agtenzestigduizend ponden ſterlings, die Spanje van haar vorderde, te betaalen: waarop Koning Filips de beloofde vyfennegentigduizend ponden ook inhieldt (*h*). De Admiraal Haddok, die reeds te rug ontbooden was met de Vloote, hadt, ſedert, laſt gekreegen, om, tot nader bevel, op de Spaanſche kuſten te vertoeven: 't welk, by 't Spaanſche Hof, werdt aangezien, als eene inbreuk op de Overeenkomſt. Men verſpreidde, van wederzyde, eenige Geſchriften tegen elkanderen, die de verbittering deeden toeneemen, onder beide de volken (*i*), en vooral onder de Engelſchen, daar men zo ſterk om oorlog riep, dat de Koning, eindelyk, in Hooimaand, beſloot, Brieven van Schâverhaaling uit te geeven tegen de Spanjaards. Aan 't Spaanſche Hof, nam men, eerlang, diergelyk beſluit (*k*). Terſtond hierop, werden alle onderhandelingen afgebroken.

De twee Kroonen verklaaren elkanderen den oorlog.

De Koning van Groot-Britanje verklaarde dien van Spanje den oorlog, op den dertigſten van Wynmaand (*l*): waarop, omtrent eene maand laater, de Oorlogsverklaaring des Konings van Spanje tegen dien van Groot-Britanje volgde (*m*). De Koning van Groot-Britanje gaf voor reden van zyne Oorlogsverklaaring „ dat de
„ Spaanſche Kuſtbewaarders, veele jaaren herwaards, groote geweldenaaryen gepleegd
„ hadden tegen zyne Onderdaanen, hunne
„ ſche-

(*h*) Proces entre l'Espagne & la Grande Bret. *p.* 179.
(*i*) *Voiez* Proces *p.* 163, 168, 179, 191.
(*k*) Proces *p.* 235, 238.
(*l*) Proces *p.* 242.
(*m*) Proces *p.* 248.

„ schepen neemende, tegen het regt der Volken en de geslooten' Verdragen. Dat hy, lang, vergeefs, om vergoeding aangehouden hadt. Dat men, eindelyk, in Louwmaand laatstleeden, eene Overeenkomst getroffen hadt, waarby de Koning van Spanje zig verpligt hadt, tot de betaaling van zekere somme, binnen eenen bepaalden tyd, die reeds lang verstreeken was, zonder dat men de beloofde penningen ontvangen hadt." De Koning van Spanje gaf, daarentegen, geene byzondere redenen van zyne Oorlogsverklaaring. Hy betuigde alleenlyk „ dat hy de ongeregelde eischen van Groot-Britanje, deszelfs verbreeking van verscheiden' Verdragen, en deszelfs jongste Oorlogsverklaaring niet langer verdraagen kon; en hierom allen handel met de Engelschen, en den invoer van alle Engelsche waaren, gewassen en stoffen, op 't strengste, verboodt." 1739.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, by tyds voorzien hebbende, dat de onlusten, tusschen de twee Kroonen ontstaan, tot openbaaren oorlog zouden uitbersten, hadden, te gelyk, beslooten, zig tusschen Spanje en Groot-Britanje, met welken beide zy verbonden waren, volkomen onzydig te zullen houden; vooral zo Frankryk naliet, de zyde van Spanje te kiezen. Zy werden wel aangezogt, om zig by Groot-Britanje te voegen; doch zy voorzagen, ligtelyk, dat de oorlog, in zulk een geval, algemeen zou worden: 't welk zy voorkomen wilden. Ook hielden zy 't voordeeliger voor hunnen Koophandel op Spanje, dat zy bui-

De Staaten houden zig onzydig.

1739. buiten den oorlog bleeven. Het Spaansche Hof was zo vergenoegd, over dit hun besluit, dat de Koning, eerlang, belastte, twee der genomen' schepen te rug te geeven, met belofte, om, na verloop van agt maanden, nog twee anderen te zullen slaaken, zo men, voor dien tyd, geene bewyzen kreege uit de West-indien, dat zy behoorden verbeurd verklaard te worden. Maar voor 't vyfde schip, welk reeds voor veele jaaren verkogt was, kwam geene vergoeding.

XXXII. Vernieuwing van 't Verdrag van Koophandel tusschen Frankryk en deezen Staat.

De Koning van Frankryk, schoon, door het Spaansche Hof, niet minder aangezogt, dan de Staaten, door dat van Groot-Britanje, scheen zig, tot nog toe, zo wel als de Staaten, buiten den oorlog te zullen houden, hoewel hy zig, kort hierna, sterk ter zee begon toe te rusten. De Staaten der Vereenigde Gewesten waren, al sedert eenigen tyd (*n*), met het Fransche Hof, in onderhandeling geweest, over de vernieuwing van het Verdrag van Zeevaart en Koophandel, welk, in 't jaar 1713, gestooten was, voor den tyd van vyfentwintig jaaren, welken nu ten einde geloopen waren. De Ambassadeur Abraham van Hoey handelde 'er over, met den Heere *Amelot*, 's Konings Geheimschryver van Staat (*o*). Maar de Kardinaal de Fleury maakte zwaarigheid, om te sluiten, zo lang hy niet verzekerd was, dat

(*n*) Resol. Gener. *Jovis* 11 *April*, *Jovis* 2 *May* 1737. Secr. Resol. Holl. 4 *Juny*, 22 *Aug.* 1738. IX. *Deel*, *bl.* 307, 364.

(*o*) Notul Zeel. 26 *Maart* 1737. *bl.* 69. 24 *Maart*, 9 *Sept.* 25 *Nov.* 1738. *bl.* 58, 162, 222. Resol. Gener. *Luna* 19, *Mart.* 20 *May* 1738. *Jovis* 18 *Juny*, *Vener.* 13 *Nov.* 1739. Missiven *van den* Ambass. VAN HOEY *van* 23 *May* 1738. 18 *Julii*, 5, 26 *October* 1739.

1739.

dat de Staaten zig niet zouden steeken in den aanstaanden oorlog, tusschen Spanje en Groot-Britanje. Doch men stelde het Fransche Hof, hieromtrent, eerlang, zo volkomen gerust, dat het nieuw Verdrag van Zeevaart en Koophandel, wederom voor den tyd van vyfentwintig jaaren, te Versailles, getekend werdt, op den eenentwintigsten van Wintermaand deezes jaars. Het kwam, in verre de meeste en voornaamste punten, overeen, met het Utrechtsch Verdrag van den jaare 1713 (*p*). De Nederlandsche Koopvaardyschepen werden 'er ook in ontheeven van de betaalinge der vyftig stuivers van 't vat, behalve wanneer zy in de eene haven van Frankryk gelaaden hadden, en in de andere losten. Voorts, was 'er een' Lyst bygevoegd, waarby de inkomende regten der wederzydsche gewassen, visscheryen en gemaakte stoffen geregeld werden (*q*). 't Verdrag, wederzyds, behoorlyk bekragtigd zynde (*r*), werdt, hier te Lande, in Louwmaand des volgenden jaars, afgekondigd (*s*); doch daar verliep nog eenige tyd, eer het, gelyk bedongen was, in 't Parlement van Parys, *geregistreerd* werdt (*t*). De Koophandel van den Vereenigden Staat zou merkelyke voordeelen getrokken hebben uit dit Verdrag, en uit de Vaart op Spanje, geduurende den oorlog, tusschen dit Ryk en Groot-Bri-

(*p*) *Zie* XVII. *Deel*, *bl.* 512.

(*q*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 324. ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 447 *& suiv.*

(*r*) Secr. Resol. Holl. 13 *Jan* 1740. IX. *Deel*, *bl.* 546. Notul. Zeel. 7 *Jan.* 9 *Febr.* 1740. *bl.* 8, 68.

(*s*) *Zie* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 338.

(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 484.

1739. Britanje, zo hunne nabuuren hadden willen gedoogen, dat dezelve onbelemmerd werdt voortgezet. Doch de Engelsche kruissers en Oorlogsschepen ontzagen zig niet, de Koopvaarders van den Staat, op vermoeden, dat zy contrabande goederen voerden, aan te houden, te doorzoeken, op te brengen, en, dikwils, verbeurd te doen verklaaren: al 't welke ten hoogste nadeelig was voor 's Lands Koophandel. Ook bragt de verandering, die, kort hierna, in den staat der zaaken van Europa, kwam, te wege, dat de voordeeligste punten van het Verdrag van Koophandel met Frankryk ingetrokken en besnoeid werden; waarop, eerlang, nog grooter verwydering volgde.



VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYFENZEVENTIGSTE BOEK.



INHOUD.

I. *Engelsche Krygsbedryven in de Indien.* II. *Strenge Winter. Oproerige beweegingen, in Holland* III. *Toerustingen in Frankryk. Gezantschap der Staaten aan den Koning der beide Sicilien. Verandering aan 't Russische Hof. De Staaten vermeerderen hunne Landmagt* IV. *Yslandsvaarders door de Deenen genomen.* V. *Twist in de Luthersche Gemeente van 's Graavenhaage, door de hooge Regeeringe bygelegd.* VI. *Beroerte op Batavia. Moord der Chineezen aldaar.* VII. *Keizer Karel de VI. sterft. Staat der Pragmatike Sanctie. De Aartshertogin, Maria Theresia, doet zig voor Koninginne van Hongarye en Boheeme uitroepen.* VIII. *De Keurvorst van Beieren eischt 's Keizers gantsche nalaatenschap. Gronden van zyn voorgewend regt. Wedersproken door 't Weener-Hof.* IX. *De Groot-Hertog van Toskane tot Mederegent der Koninginne van Hongarye verkooren, en met het regt der Boheemsche Keurstemme vereerd. Verschil hierover. De Koningin zoekt hulp by de Staaten.* X. *Fredrik de III., Koning van Pruissen,* be-

beweert, regt te hebben op een gedeelte van Silezie. Het Weener-Hof wederlegt de redenen, waarop hy zynen eisch vestigt. XI. *Hy valt in Silezie. Geeft 'er den Staaten kennis van. Hun antwoord. Hy handelt met de Koninginne van Hongarye. Slag by Molwitz.* XII. *De Koning van Spanje eischt de gantsche Oostenrykſche nalaatenschap. De Koning van Sardinie vordert Milaan. De Koningin van Hongarye verdraagt zig met hem.* XIII. *De Koning van Poolen eischt, als Keurvorst van Saxen, alle de Oostenrykſche Staaten. Aanmerkingen over de eischen van Saxen en Beieren.* XIV. *Frankryk helpt de Keurvorsten, tegen de Koninginne van Hongarye.* XV. *Twee Fransche Legers op de been gebragt. Krygsbedryven in Opper-Oostenryk. In Boheeme. Praag verlooren.* XVI. *George de II. sluit, als Keurvorst van Hanover, een Verdrag van Onzydigheid. De Zwabische Kreits en 't Keurvorstendom Keulen, insgelyks.* XVII. *Staat des oorlogs, tusschen Spanje en Groot-Britanje. Ontmoetingen tusschen Fransche en Engelsche Oorlogsschepen. De Engelschen neemen veele Nederlandsche Koopvaarders.* XVIII. *De Staaten besluiten tot eene tweede vermeerdering hunner Landmagt. Zy zoeken den Koning van Pruissen met de Koninginne van Hongarye te bevredigen. Schans by Westervoort gestigt. Onderstand in geld aan de Koninginne.* XIX. *Doorbraaken der Rivierdyken, en overstroomingen, hier te Lande.* XX. *Oorlog tusschen Rusland en Zweeden. Verandering der Regeeringe in Rusland. Krygsbedryven in Italie.* XXI. *De Keurvorst van Beieren wordt Keizer,*

om-

onder den naam van Karel den VII. Opper-Oostenryk herwonnen. Beieren veroverd. Krygsbedryven in Moravie en Boheeme. Slag by Czaslau. XXII. *Vrede tusschen de Koninginne van Hongarye en den Koning van Pruissen. Praag herwonnen.* XXIII. *Derde vermeerdering der Krygsmagt van den Staat. Handeling met Frankryk en met Groot-Britanje. Personeele Quotisatie.* XXIV. *Raadpleegingen, ter Vergaderinge van Holland, op het ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Dordrecht en Briel verschillen met de overige Leden. Voorslag van Amsterdam.* XXV. *Gisting onder 't Gemeen, door gedrukte schriften verwekt.* XXVI. *De Prins van Oranje wyst het ampt van Luitenant-Generaal over 't Voetvolk van de hand.* XXVII. *Verbonden van Rusland, Groot-Britanje en Pruissen. 't Geschil over Gulik en Berg vereffend.* XXVIII. *Oneenigheid onder de Gewesten. Dordrecht en Briel bezonden. Voorstel in den Oud-Raad te Dordrecht.* XXIX. *Antwoord van den Oud-Raad. Deszelfs voorslag.* XXX. *Voorstel in de Vroedschap van den Briele. Dordrecht komt nader. Besluit der meerderheid. Dordrecht en Briel protesteeren. Holland schryft aan de andere Gewesten.* XXXI. *Gevoelen der Staaten van Utrecht. Der Kwartieren van Nieuwmegen, Zutfen en de Veluwe.* XXXII. *De algemeene Staaten besluiten, by meerderheid van stemmen, de Koningin van Hongarye, met twintigduizend man, te ondersteunen.*

In

1739.

I. Engelsche Krygsbedryven in de Indien.


IN Engeland, hadt men zig, sedert eenigen tyd, zo sterk toegerust ter zee, dat de oorlog tegen Spanje zo dra niet verklaard was, of men vondt zig in staat, om de vyandelykheden te beginnen, aan verscheiden' oorden; en vooral in de Indien, die Spanje in staat stelden, om den oorlog te konnen uithouden, en daar men Koning Filips met het meeste voordeel meende te konnen aantasten. De Vice-Admiraal *Eduard Vernon* was, reeds voor dat de oorlog verklaard was, naar Jamaika gezeild, met een Esquader van zeven Oorlogsschepen. Van daar wendde hy, in 't midden van Slagtmaand, den steven naar Porto Bello, de gewoonlyke Haven en Marktplaats der Spaansche Gallioenen. Op den tweeden van Wintermaand, veroverde hy de twee schansen, die de Haven dekten, en den volgenden dag gaf de Stad zig, by verdrag, aan hem over. Hy bekwam hier een goed getal van metaalen en yzeren stukken geschuts; die gedeeltelyk vernageld, gedeeltelyk naar Jamaika vervoerd werden. De Stad werdt, na 't slegten der Vestingwerken aan de Haven, wederom verlaaten (*a*). Voorts, werdt de oorlog wederzyds voortgezet, door het veroveren van veele Koopvaardyschepen, op elkanderen. In Herfstmaand des volgenden jaars, ging *George Anson* met een Esquader onder zeil naar de Zuidzee. Hy verbrandde, op deezen togt, de Stad Paita, en veroverde, op den laatsten van Zo-

(*a*) *Zie* de Brieven *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1740. *bl.* 149, 201. R. ROLT Repres. of the late War, *Vol.* I. *p.* 47 &c.

Zomermaand des jaars 1743, een ryk gelaaden Gallioen, welk jaarlyks van Manilla naar Aquapulco plagt gezonden te worden (*b*). Doch de onderneemingen der Engelschen op Cartagena en Cuba mislukten, voornaamlyk, zo men wil, uit hoofde van het misverstand tusschen hunne Bevelhebbers ter zee en te lande (*c*). 1739.

II. Strenge Winter.

In Wynmaand des jaars 1739, begon het, hier te Lande, maatiglyk, te vriezen. Doch 't weder veranderde, in Slagtmaand, geheellyk; zo dat men eenen zagten winter te gemoet zag. Maar op den vierden van Louwmaand des 1740. volgenden jaars, herstelde zig de vorst, met zo veel felheid, dat niemant van zulk een' strengen Winter geheugenis hadt. Op den tienden en elfden, was de koude op 't hevigst. Verscheiden' menschen vrooren, by nagt, dood op de straaten. De Zuiderzee lag, alomme, dik bezet met ys, en werdt, weeken agtereen, met paard en sleede, gebruikt. De Noordzee was, tot op eene halve myle van strand af, toe gevrooren. 't Vroor, aan sommige oorden van Holland, omtrent drie duimen dik, in een etmaal; en men getuigt, dat het ys, in 't begin van Lentemaand, nog omtrent twintig duimen dik was, in de Haarlemmer Meer. 't Weder scheen zig, somtyds, wel een weinig te ontlaaten; doch 't sloeg, geduuriglyk, wederom aan 't vriezen, tot dat het, op den tienden van Lentemaand, aanhoudend begon te dooijen: waardoor het ys zagtelyk verdween.

De

(*b*) *Zie* G. ANSONS Reistogt *beschr. door* R. WALTER.
(*c*) R. ROLT Repres. of the late War. *Vol.* I. *p.* 110. &c. 261 &c.

1740. De vorst hadt, ondertusschen, groote schade gedaan aan de veldgewassen en 't geboomte, en eene geweldige duurte in de Leevensmiddelen veroorzaakt, waartoe de koude Lente ook veel toebragt. Aan Beestenvoeder was zeer groot gebrek; 't welk veel hoornvee, in Friesland, het leeven kostte (*d*). De duurte der Leevensmiddelen hieldt aan, tot in 't najaar, en veroorzaakte, eerlang, eenig gemor onder 't gemeen, hier te Lande; waaruit, in Oogstmaand en wat laater, oproerige beweegingen ontstonden, in sommige Steden, die niet dan met moeite gestuit werden. Te Rotterdam, werdt een Grutters huis aangevallen: ook te Delft. Doch de Schuttery, in de wapenen gekomen, stuitte den moedwil spoedig. In den Haage, werden wel twee Grutters huizen geweldiglyk aangetast, door 't graauw, welk zig, door de bezetting en schuttery, die last hadt met scherp te schieten, bezwaarlyk, bedwingen liet (*e*). Het Hof van Holland gaf, hierop, den zeventienden, een scherp Plakaat uit, tegen diergelyke oproerige onderneemingen (*f*).

Oproerige beweegingen in Holland.

III. De toerustingen in Engeland werden, dit jaar, zo sterk voortgezet, dat het Fransche Hof hieruit een voorwendsel nam, om eerlang oook twee Esquaders in zee te brengen, die te Brest en te Toulon waren verzameld. De Koning van Frankryk, 't zy dat hy, gelyk men meende, reeds vastgesteld hadt, den oorlog te hervatten tegen den Keizer, met wien hy

Toerustingen in Frankryk. Handelingen van 't Fransche Hof.

(*d*) Zie Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1740. *bl.* 59, 194, 253, 291.
(*e*) Verhaal *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1740. *bl.* 123.
(*f*) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 575.

1740.

hy maar pas bevredigd was; 't zy dat hy voorzag dat de kryg, tusschen Spanje en Groot-Britanje ontstaan, haast algemeen zou worden; hadt, na 't sluiten van een Verdrag van Onderstand met Zweeden, in 't jaar 1738, waarvan wy, in 't vervolg, nader zullen moeten gewaagen, in 't voorleeden jaar, een Verbond van onderlinge bescherminge bewerkt, tusschen deeze Kroon en de Porte; waarby men beloofde, elkanderen, in 't byzonder tegen Rusland, welk naauw met den Keizer verbonden was, te zullen bystaan (*g*). Wat laater, werdt 'er ook een Verdrag van Vrede en Koophandel geslooten, tusschen de Porte en den Koning der beide Sicilien (*h*); welk men, in Frankryk, hoopte, dat den weg baanen zou tot eene nadere verbindtenis tusschen de twee Mogendheden, ten nadeele van 't Huis van Oostenryk. De Staaten der Vereenigde Gewesten, gezind de vriendschap met het Hof van Napels aan te kweeken, hadden, na veel raadpleegens (*i*), op den voorslag van Holland, in 't begin deezes jaars, den Heer *Joan Egidius van Egmond van der Nyenburg*, derwaards gezonden, om den Koning, die, in 't jaar 1738, met *Maria Amelia*, Dogter des Konings van Poolen, getrouwd was, over deszelfs Huwelyk, geluk te wenschen; en om, over een Verdrag van Vriendschap, Koophandel en Zeevaart in onderhandeling te treeden (*k*). Doch Frankryk, naauwer

Gezantschap der Staaten naar Napels.

(*g*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 2.
(*h*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 7.
(*i*) Notul. Zeel. 30 *April* 1738. *bl* 126. 26 *Nov.* 1739. *bl.* 261.
(*k*) *Zie* zyne Instr. *in de* Secr. Resol. Holl. 21 *Octob.* 1738. IX. *Deel*, *bl.* 371. *Zie ook* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1740. *bl.* 174.

1740. wer dan zy verbonden met het Koningklyke Huis, zag ongaarne, dat de Staaten enger vereeniging zogten met beide de Sicilien. Ook verwekte de handeling te Napels, over een Verdrag van Koophandel, eenige afgunst in de Engelschen, welker vaart op de Middellandsche zee, sedert het uitbersten van den oorlog met Spanje, zeer belemmerd geworden was. De handeling der Staaten hadt hierom traagen voortgang. Men ontwierp wel een Verdrag van Koophandel; doch de verandering, die, nog voor 't einde des jaars, in den staat der zaaken van Europa voorviel, bragt te wege, dat het niet voltrokken werdt, schoon men 'er nog, tot in 't jaar 1742, over handelde in den Haage (*l*). De Franschen handelden, midlerwyl, ook aan 't Hof van Petersburg, daar merkelyk misnoegen ontstaan was, tegen de tegenwoordige Regeering, ter oorzaake van de nadeelige Vrede met de Porte, en van de uitsluiting der Prinsesse Elizabet van de opvolginge. Het Huis van Dolgoruki, welk, in den aanvang der Regeeringe van de tegenwoordige Keizerinne, in ongenade vervallen was, hadt dit misnoegen verwekt, of gevoed; en, zo men wil, eene samenzweering gesmeed, om Elizabet op den Troon te zetten. Doch de toeleg was ontdekt, en in de hoofdbeleiders strengelyk gestraft (*m*). Men geloofde, in 't gemeen, dat de Franschen de hand in dit werk ge-

Verandering in 't Russische Ryk.

(*l*) Secr. Resol. Holl. 26 *Nov.* 1740. 17 *Jan.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 646, 647. Resol. Holl. 20 *April* 1741. *bl.* 350. 9, 22 *Nov.* 1742. *bl.* 785, 956. Notul. Zeel. 4 *Febr.* 1740. *Bl.* 64. 28 *Febr.* 1741. *bl.* 83

(*m*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1740. *bl.* 18. *July—Decemb.* 1740. *bl.* 114, 200. MONTGON Memoir. *Tom.* VII. *p.* 452.

gehad hadden; en dat de opstand, door de Zweeden, ondersteund geweest zou zyn. De Keizerin, den gevaarlyken aanslag gestuit hebbende, verklaarde, in Wynmaand, den Prins *Iwan* of *Joan*, een kind van twee maanden, gebooren uit de Prinsesse *Anna van Mekelenburg*, Zusters Dogter der Keizerinne, en, in 't voorleeden jaar, getrouwd met *Anthon Ulrich*, Hertog van Brunswyk-Wolfembuttel (*n*), tot haaren opvolger (*o*). Zy overleedt, kort hierna. De jonge Prins werdt, onder den naam van *Joan den III*, tot Keizer uitgeroepen, en de Regeering aanvaard, door den *Graave van Biron*, Gunsteling der overleeden' Keizerinne, die hem, in 't jaar 1737, hadt doen verheffen tot Hertoge van Koerland, in de plaatse haars Ooms, die haaren overleeden' Egtgenoot opgevolgd was. Doch hy was maar weinige weeken in 't bewind geweest, toen de Graaf van Munnich, met bewilliging, of op last der Groot-Vorstinne, Moeder des jongen Keizers, die ongaarne gezien hadt, dat haar Zoon, voor haar, met de Keizerlyke waardigheid, vereerd geworden was, hem en zyne Gemaalin in hegtenis nam, en naar 't Kasteel Schlusselburg voeren liet. De Groot-Vorstin aanvaardde toen de Regeering, onder den naam van *Regente*, en bande den Hertog van Koerland, eerlang, naar Siberie (*p*). Zulke onverwagte veranderingen aan 1740.

(*n*) Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1739. *bl.* 67.
(*o*) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1740. *bl.* 242.
(*p*) MONTGON *Tom.* VII. *p.* 456, 457. Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1740. *bl.* 293 *enz.*

1740. aan 't Russische Hof, die, eerlang, van eenen oorlog met Zweeden gevolgd werden, waren oorzaak, dat men zig, aldaar, eenen tyd lang, weinig moeijen kon, met uitheemsche zaaken. In Frankryk, vergenoegde men zig niet, met de toerustingen ter zee, van welken wy, boven, gewaagden; maar men begon ook 's Konings krygsmagt te lande te vermeerderen. Ook werdt, te Grevelingen, gearbeid, aan twee sluizen: eene van welken in staat zyn zou, om groote schepen door te laaten. De Staaten der Vereenigde Gewesten, ziende de nabuuren zig wapenen, en niet weetende, of zy de onzydigheid zouden konnen bewaaren, vonden, in Oogstmaand, geraaden, 't getal van hun Krygsvolk te lande te vermeerderen, met elfduizend vyfhonderd agttien man, die, tegen den vyfentwintigsten van Lentemaand des jaars 1741, moesten gereed zyn (q). Men hadt, reeds sedert eenige maanden, geraadpleegd op deeze vermeerdering, en te gelyk op eene uitrusting van twaalf schepen van oorloge. Doch de bewilliging der meeste Gewesten, met naame die van Zeeland, was traaglyk bygekomen. Midlerwyl, had men, reeds in Bloeimaand, vastgesteld, terstond, zes schepen, by voorraad, in zee te brengen (r).

De Staaten vermeerderen hunne Landmagt.

IV. De ingezetenen van eenige Plaatsen aan de Maaze in Holland waren, sedert lang, gewoon geweest, omtrent de kusten van Ysland, te vis-

De Deenen neemen ee-

(q) Resol. Gener. 25, 31 *Aug.* 1740.
(r) Resol. Holl. 17 *Sept.* 1740. *bl.* 587. Notul. Zeel. 21 *Jan.* 4, 15 *Febr.* 11, 14, 28 *April* 1740. *bl.* 40, 41, 65, 66, 75, 183, 196, 222. Resol. Gener. *Martii* 31 *May* 1740.

visschen, en, by deeze gelegenheid, eenigen handel te dryven met de Eilanders, en met die van Ferro. Doch de Koning van Deenemarke, zig, van ouds, de opperste magt over deeze Eilanden hebbende aangemaatigd, hadt, in 't jaar 1733, aan eene Maatschappy in zyn Ryk Oktroi verleend, om, met uitsluiting van alle anderen, op deeze Eilanden te handelen. De Hollanders kreunden zig niet aan dit Oktroi, en vervolgden hunnen handel, gelyk zy gewoon waren. Maar de Koning van Deenemarke, die, sedert eenigen tyd, ook de Nederlandsche Walvischvangst, in Groenland en in Straat Davis, zogt te belemmeren, dit jaar, een Oorlogsschip in zee gebragt hebbende, hadt den Bevelhebber belast, den Yslandschen handel der onzen, geweldiglyk, te beletten. Hy maakte zig, zonder moeite, meester van zes Hollandsche hoekers: vyf van welken, te Koppenhagen, werden opgebragt. De zesde ontkwam 't gevaar gelukkiglyk, na dat drie Hollandsche matroozen zig meester gemaakt hadden van vyf Deensche soldaaten, aan welken men 't vaartuig hadt toevertrouwd. De Staaten, kennis van deeze geweldenaary gekreegen hebbende, gaven hunnen Resident Coeymans, te Koppenhagen, bevel, om de genomen hoekers te rug te vorderen. Ook leverde hy, ten deezen einde, verscheiden' Vertoogen in aan 't Deensche Hof. Doch 's Konings Staatsdienaars verstonden, dat de Hollandsche hoekers verbooden handel gedreeven hadden, en hierom, met regt, verbeurd verklaard waren. De Resident deedt, derhalve,

1740.
nige Yslandsvaarders.

 ver-

1740. vergeeffche moeite. De hoekers werden niet vry gegeven (*s*).

V. Twift in de Lutherfche Gemeente van 's Graavenhaage, door 's Lands hooge Regeeringe bygelegd.

In de Lutherfche Gemeente van 's Graavenhaage, waren, federt eenige jaaren, oneenigheden ontftaan, die, eerlang, zo hoog geloopen waren, dat 'er 's Lands hooge Regeering mede gemoeid geweeft was. *Mauritius Maaffen*, ruftend Leeraar deezer Gemeente, hadt, reeds in 't jaar 1738, een fmeekfchrift ingeleverd by 's Lands hooge Regeeringe, waarin hy zig zeer beklaagde, over den grootften Kerkenraad, die hem, nadat hy van 't prediken ontflaagen was, tegen 't gebruik, zitting en ftem in Kerkelyke Vergaderingen, en 't regt om buiten de Kerke te mogen doopen ontzeid hadt: hem, daarenboven, beflaande in eene boete van honderdzevenendertig guldens en tien ftuivers, zynde de helft van een vierendeel jaars gaadje, ten behoeve van het Lutherfche Weeshuis aldaar. De Staaten, 't Verzoekfchrift overwoogen hebbende, vonden ongeraaden, zig onmiddelyk te fteeken in gefchillen, die louter Kerkelyk waren, dan voor zo ver, daardoor, iemant hunner onderzaaten van de Lutherfche gezindheid ontruft werdt. Zy verftonden, nogtans, dat de Kerkenraad de paalen zyns gezags overfchreeden hadt, in 't opleggen der geldboete aan den Predikant Maaffen: 't welk zy hielden te fmaaken naar eene onredelyke aanmaatiging van burgerlyk Regtsgebied, die zy

(*s*) Refol. Holl. 21 *Maart*, 17 *April* 1738. *bl.* 156, 261. 16 *Sept.* 12 *Dec.* 1739. *bl.* 590, 805. 14 *Maart*, 11, 13 *Apr.* 2 *Dec.* 1741. *bl.* 215, 298, 304, 910. *Zie de* Stukken *in de* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1741. *bl.* 239, 313. *July—Decemb.* 1741. *bl.* 206.

zy niet konden gedoogen: waarom zy het opleggen deezer boete, terstond, voor nietig verklaarden. Doch zy stelden de uitspraak over de Kerkelyke geschillen aan de drie voornaamste Luthersche Gemeenten van Holland, die van Haarlem, Leiden en Amsterdam. En naardemaal zy te gelyk vernomen hadden, dat de Luthersche Predikanten, nu en dan, smaadelyk spraken van de Leere der openbaare Kerke deezer Landen, deeden zy hun, ernstelyk, aanzeggen, dat zy zig hiervoor zouden hebben te hoeden (*t*). De drie Gemeenten, aan welken de uitspraak der Kerkelyke Geschillen gesteld was door de hooge Overheid, arbeidden eenen geruimen tyd, eer zy middel vonden, om dezelven by te leggen. Eindelyk, vernietigden zy, in Gras- en Bloeimaand deezes jaars 1740, alle de Besluiten, by den Kerkenraad van 's Graavenhaage, ten nadeele van den Predikant Maassen genomen. De Predikanten Maassen en *Pambo*, die meest met elkanderen overhoop gelegen hadden, werden, in Slagtmaand daarna, door Gemagtigden uit de Gekommitteerde Raaden, met elkanderen verzoend (*u*): waarmede de gemoeden der Lutherschen in 's Graavenhaage, wederom, voor eenen tyd, in rust geraakten. In 't jaar 1749, ontstondt 'er, op nieuws, eenige onlust, over 't verkiezen van Ouderlingen en Diakenen, die, door 't Hof, op last der Staaten, beslist werdt (*v*). 1740.

Ba-

(*t*) Resol. Holl. 30 *Nov.* 1738. *bl.* 626.

(*u*) Resol. Holl. 20 *Maart* 1738. *bl.* 181. 18 *Febr.* 1741. *bl.* 122. *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1740. *bl.* 78, 307.

(*v*) Resol. Holl. 8 *Jan.* 6 *Maart*, 29 *Aug.* 1750. *bl.* 17, 178, 343.

1740. Beroerte op Batavia, en Moord der Chineezen aldaar.

Batavia, de hoofdstad van Nederlandsch Indie, geraakte, in Wynmaand deezes jaars, in eene zorgelyke beweeging, die in brand en moord eindigde. De Chineezen, die zig, in grooten getale, in en om deeze Stad bevonden, en aldaar zwaaren Koophandel dreeven, of zig met de Scheepvaart, Visschery, Landbouw en veelerlei handwerken geneerden, waren, al sedert eenen geruimen tyd, misnoegd geweest op de Regeering, over de lasten, die hun, van tyd tot tyd, waren opgelegd, somtyds, zo geloofd werdt, meer om deezen of genen gunsteling des algemeenen Landvoogds te bevoordeelen, dan tot bevordering van 't belang der Maatschappye. Uit dit misnoegen, werdt een opstand voorspeld; waarom men geraaden vondt, de lediggangers onder dit volk de Stad te doen ruimen, of op te vangen, en naar Ceilon te verzenden. Verscheiden' hoopen van dit geboefte onthielden zig, sedert, rondsom de Stad, daar zy veel moedwils bedreeven. Men viel, eerlang, in 't vermoeden, dat de verjaagde menigte gemeenschap hieldt met haaren Landaart in de Stad. En men werdt in dit vermoeden gesterkt, door drie Chineezen, die der Regeeringe, op den zesentwintigsten van Herfstmaand, kwamen aandienen „ dat de Chineesche Landaart, die „ zig buiten de Stad onthieldt, eenen gevaar„ lyken opstant in den zin hadt; dat men Ba„ tavia dagt te overrompelen, de Christenen „ te vermoorden, en zig van alles meester te „ maaken." Twee Raaden, *Gustaaf Willem van Imhoff* en *Maurits van Aarden*, werden, aan 't hoofd van eenige manschap, ter Stad

uit

uit gezonden, om een gedeelte van den woesten hoop, die tot aan Tanabang en Bacassy, niet verre van de Stad, genaderd was, te verdryven: 't welk ook gelukte. Doch dezelfde of een andere hoop overweldigde, wat laater, een buitenpost, de Qual genaamd. In de Stad, was men, midlerwyl, ook op zyne hoede. 't Volk werdt in de wapenen gebragt. De Chineezen kreegen bevel, om, na zonnen ondergang, geen licht te branden, 't hoofd niet ten vensteren uit te steeken, en veel min zig op straat te vertoonen. Ondertusschen, werden eenige dagen, ter wederzyde, in merkelyke ongerustheid gesleeten. Op den agtsten van Wynmaand, vertoonde zig een hoop Chineezen onder 't geschut van de Stad, welk, op hen los gebrand zynde, hen verstuiven deedt. Veelen hielden zig toen verzekerd, dat deeze hoop met die van binnen verstand gehouden, en beweeging onder de Chineezen in de Stad verwagt hadt. Hierop begon, des anderendaags, de woede tegen deezen. De gewapende manschap, op last, zo zy voorgaf, van den Landvoogd, *Adriaan Valkenier*, viel in de huizen der weerlooze Chineezen, en vermoordde alles, wat haar voorkwam. Onder dit woeden, ontstondt 'er brand in verscheiden' Chineesche wooningen, die, waarschynlyk, door hen zelven, gestigt was, en eene bystere verwoesting maakte in de Stad; doch, eindelyk, nog tydig, gebluscht werdt. By 't moorden, werdt het plonderen gevoegd, waarin 't Bootsvolk zonderling uitstak. Ook gaat het vast, dat 'er, ter deezer gelegenheid, by veele ryke Chineezen, schatten geroofd zyn. 1740.

De

1740. De dag liep dus ten avond. En des anderendaags, zag men de half verbrande huizen, en de Straaten, daar dezelven gestaan hadden, opgehoopt of bezaaid met Lyken, naar dat de rampzaligen, by menigten of enkelen, waren afgemaakt. 't Plonderen hieldt nog een dag of twee aan; doch werdt eindelyk, van hooger hand, belet. De Chineezen, die zig nog, hier en daar, buiten de Stad, onthielden, werden, eindelyk, allen of omgebragt, of verjaagd. De rust allengskens hersteld zynde, kondigde de Regeering eene algemeene vergiffenis af; de Chineezen, die gevlugt waren, of zig versteken hadden, te gelyk, verlof geevende, om hunne voorige hanteeringen te aanvaarden, mids zy zig onderwierpen: gelyk veelen deeden. Ondertusschen, vreesde men, dat de ysselyke moord der Chineezen op Batavia veel nadeels doen zou aan den Koophandel. Eenige Raaden van Regeeringe oordeelden ook, dat de Landvoogd Valkenier onvoorzigtige bevelen gegeven, en daardoor den moord en plondering veroorzaakt hadt. 't Scheen zelfs, dat zy op middelen peinsden, om hem van de Regeering te ontzetten. Doch hy, hiervan de lugt gekreegen hebbende, deedt drie Raaden, Imhoff, *Elias de Haaze* en *Izaak van Schinne*, in hegtenis neemen. Maar zy werden, eerlang, geslaakt (*w*). Imhoff, sedert herwaards gekeerd, wist zig, by de Bewindhebbers der Maatschappye, zo wel te verdedigen, dat zy, reeds te vooren besloten hebbende hem, in de plaats van Valkenier,

(*w*) *Uit verscheiden' gedrukte Verhaalen.*

nier, tot algemeene Landvoogd aan te stellen; hem, eerlang, met eere, naar Batavia te rug zonden. Valkenier, midlerwyl, herwaards ontbooden, was aan de Kaap de goede Hoop vastgehouden. Men zondt hem, eerlang, te rug naar Batavia, daar hy, nog eene wyle, in hegtenis zat. Na de terugkomst van Imhoff op Batavia, werdt de rust en 't vertrouwen onder de Chineezen, allengskens, wederom hersteld (x). 1740.

Doch deeze Indische beroerte, en 't gene 'er verder, hier te Lande, in deezen tyd, voorviel, was van geringen invloed, in vergelyking van de merkwaardige verandering in de Regeering der Vereenigde Gewesten, waartoe thans de weg gebaand werdt, door de dood van Keizer Karel den VI.; die, op den twintigsten van Wynmaand deezes jaars, was voorgevallen (y). 't Zal, hierom, noodig zyn, dat wy de gevolgen van deeze dood, zo ver zy deezen Staat betroffen hebben, hier, eenigszins omstandiglyk, te boek stellen.

VII. Overgang tot het verhaal der gevolgen van de dood van Keizer Karel den VI.

Keizer Karel de VI., wel voorziende, dat 'er, na zyn afsterven, verschil over zyne nalaatenschap ontstaan zou, indien hy, zonder mannelyke nazaaten, overleedt, gelyk te dugten was; hadt, al voor veele jaaren, gearbeid, om zyne erfgoederen te doen komen op zyne oudste Dogter, Maria Theresia, die, met den Hertoge van Lotharingen, thans Groot-Hertog

Staat van 's Keizers Pragma. Sanctie.

(x) Resol. Holl. 2 *May*, 22 *Sept.* 1742. *bl.* 292, 728. *Zie* Europ. Merc. *July*—*Decemb.* 1743. *bl.* 79. *Jan.*—*Juny* 1744. *bl.* 265.

(y) Missive *van den* Envoyé B. D. VAN BURMANIA *van* 20 *Octob.* 1740.

1740. tog van Toskane, gehuwd was. Hy hadt, ten deezen einde, gelyk wy, in 't voorgaande gedeelte deezer geschiedenisse, gezien hebben (z), zyne Pragmatike Sanctie, waarby hy haar zyne Staaten besprak na zyn overlyden, doen bevestigen, door de Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks: de Keurvorsten van Saxen, Beieren en de Palts uitgenomen (a). De twee Aartshertoginnen, Dogters van Keizer Jozefus, welker oudste met den Keurprins van Saxen, thans Koning van Poolen en Keurvorst; en welker jongste, met den tegenwoordige Keurvorst van Beieren, gehuwd was, hadden nogtans beide, plegtiglyk, afgestaan van allen eisch op de Oostenrykſche nalaatenschap, en deeze afstand was, door haare Egtgenooten, bekragtigd. De Keurvorst van Saxen hadt zig, naderhand, op nieuws, verbonden, tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie, zo de Keizer hem aan de Poolsche Kroon wilde helpen (b), gelyk deeze gedaan hadt. Karel de VI. zogt, midlerwyl, ook andere Mogendheden te beweegen, om zig tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie te verbinden. Spanje liet 'er zig toe overhaalen, in 't jaar 1725 (c). De Koning van Pruissen, in 't volgende jaar (d): en Groot-Brittanje en de Staaten, by 't Weener-Verdrag van den jaare 1731 (e). Frankryk zelf verbondt zig tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie, by het algemeen Verdrag van Vrede van den

(z) XVIII. *Deel*, *bl.* 312.
(a) XIX. *Deel*, *bl.* 77.
(b) XIX. *Deel*, *bl.* 142.
(c) XVIII. *Deel*, *bl.* 308.
(d) XVIII. *Deel*, *bl.* 390.
(e) XIX. *Deel*, *bl.* 48, 70.

den jaare 1738: welk, in 't volgende jaar, door de Koningen van Spanje, de beide Sicilien en Sardinie, aangenomen werdt (*f*). De Oostenrykſche Staaten ſcheenen dus verzekerd te zyn, voor de Aartshertoginne, Maria Thereſia. De Keizer, haar Vader, meende hiertoe de beste maatregels genomen te hebben. Doch 't bleek, eerlang, dat hy verkeerde rekening gemaakt hadt. Verſcheiden' Duitſche Vorsten, onaangezien zy zig tot de handhaaving der Pragmatike Sanctie verbonden hadden, maakten eiſch op 's Keizers gantſche nalaatenſchap, of op een gedeelte derzelve. De Koningen van Spanje en Sardinie volgden hun voorbeeld. De Koning van Frankryk, die zig ook, tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie, verpligt hadt, hieldt zig nu ontſlaagen van deeze verpligting, en voegde zig by de Vorsten, die aanſpraak maakten op de Oostenrykſche Staaten. Men verstondt, aan 't Franſche Hof, dat de Pragmatike Sanctie verſcheiden' Vorsten in hun goed regt verongelykte, en dat de Koning de hand niet leenen mogt, tot iet, welk hem nu bleek onregtvaardig te zyn, onaangezien hy 'er zig, voorheen, toe verbonden hadt (*g*). Voorts, merkte de Kardinaal de Fleury ook aan „ dat het „ Verdrag van den jaare 1738 niet bekragtigd geworden was door het Duitſche Ryk," welk egter de voorafgaande punten, waarop dit Verdrag gebouwd was, aangenomen hadt (*h*). Groot-Britanje en de Staaten waren, onder 1740.

(*f*) XIX. *Deel*, *bl.* 242, 244.
(*g*) Memoir. pour ſervir a l'Hiſt. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 2, 3.
(*h*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 454, 459.

1740. der de voornaamste Mogendheden van Europa, schier de eenigsten, die zig verbonden rekenden, om 's Keizers nalaatenschap, zo veel mogelyk ware, in haar geheel te houden. De twist over dezelve bragt eenen fellen agtjaarigen oorlog voort, die zo veel invloed gehad heeft op den Staat der Vereenigde Gewesten, dat hy verdient, in zynen aanleg en uitslag, met eenige uitvoerigheid, verhaald te worden.

De Aartshertogin Maria Theresia doet zig uitroepen voor Koninginne van Hongarye en Boheeme.

Terstond na 's Keizers dood, deedt de Aartshertogin, Maria Theresia, zig uitroepen, voor Koningin van Hongarye en Boheeme, en voor wettige erfgenaame van alle de Oostenryksche Staaten. Zy gaf aan de Mogendheden van Europa kennis van deeze gewigtige verandering; en onder anderen ook aan de Staaten der Vereenigde Gewesten, die haaren Brief, beleefdelyk, beantwoordden. Zo deeden ook de Koning van Groot-Britanje en de Regeering van Rusland. Doch aan 't Hof van Munchen werdt de brief der Koninginne, ongeopend, te rug gegeven: aan andere Hoven, werdt hy aanvaard en flaauwelyk beantwoord. Elk liet de bekendmaaking der Koninginne zo veel gelden, als zyne verpligting of belang hem inboezemde, of toeliet. Men verwagtte, derhalve, dat haare Majesteit, wel haast, in 't bezit haarer Vaderlyke goederen, gestoord zou worden.

VIII. De Keurvorst van Beieren maakt aanspraak op 's

De Keurvorst van Beieren was de eerste, die openlyk aanspraak maakte op 's Keizers gantsche nalaatenschap. Hy was, sedert dat hy, als Ryksvorst, zwaarigheid gemaakt hadt, in 't bekragtigen der Pragmatike Sanctie, over dit punt, in geschil geraakt met het Weener Hof, welk

welk eenige scherpe schriften tegen hem in 't licht gegeven hadt, die, van zyne zyde, niet onbeantwoord gebleeven waren (*i*). Doch deeze pennestryd was, reeds voor eenige jaaren, geëindigd. 't Geschil zelf was, nogtans, in Zomermaand deezes jaars, wederom leevende geworden, ter gelegenheid van het afsterven des Bisschops van Augsburg. De Keurvorst hadt, toen, den Keizer verzogt, dat deeze de aanstelling van zynen Broeder, Prins *Theodoor van Beieren*, tot Bisschop van Augsburg, wilde helpen bevorderen, en de Keizer hadt zig hiertoe niet ongenegen verklaard, mids de Keurvorst, van zynen kant, de Pragmatike Sanctie beloofde te handhaaven: waartoe hy, naar 's Keizers oordeel, zig te meer verpligt behoorde te rekenen, om dat zyne Gemaalin, Maria Jozefa, van allen regt op de Oostenrykſche nalaatenschap afgestaan hadt, en om dat deeze afstand door hem, plegtiglyk, bekragtigd was. Doch de Keurvorst antwoordde „ dat deeze bekragtiging alleen zag op den „ eisch zyner Gemaalinne, welken hy nimmer „ zou doen gelden; maar dat men hem niet „ moest vergen, te handelen ten nadeele van „ een regt, welk zyn eigen Huis, van over- „ oude tyden, gehad hadt." Hy was egter zo zeer gezet op de verkryging van het Bisdom van Augsburg voor zynen Broeder, dat hy verklaarde „ zyn gantsche Huis, met alle des- „ zelfs voorregten, te stellen aan 't Vaderlyk „ welbehaagen van zyne Keizerlyke Majesteit." Doch de Keizer, niet veel tellende op zulke al-

1740. Keizers gantsche nalaatenschap. Handeling hierover, tusschen wylen den Keizer en hem.

(*i*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIV. *p.* 125. & *suiv.*

1740. algemeene betuigingen, antwoordde andermaal, dat hy zig, in 't jaar 1726, by het Verbond, door hem en den Keurvorst van Keulen, met zyne Keizerlyke Majesteit, geslooten, reeds tot de handhaaving der Pragmatike Sanctie verbonden hadt: waarom hy 'er nu geene zwaarigheid in behoorde te maaken. Maar de Keurvorst hernam, dat de verbindtenis van 't jaar 1726 niet verder ging, dan die, by 't sluiten van zyn Huwelyk, gemaakt was; gelyk hy, by 't aangaan deezer Verbindtenisse, uitdrukkelyk, hadt doen verklaaren. Doch dat zyn regt op 's Keizers Staaten, in geval deeze zonder zoonen overlyden mogt, gegrond was op eenen Uitersten Wil van Keizer Ferdinand den I., waarvan het oorsprongkelyke, welk hy verzogt dat zynen Gezant vertoond mogt worden, te Weenen, bewaard werdt (*k*).

Hy vestigt zyn regt, onder anderen, op een Uittreksel uit het Testament van Ferdinand den I.

Dit laatste antwoord van den Keurvorst was, den twee-entwintigsten van Wynmaand, en dus twee dagen na 's Keizers dood gedagtekend. De Keurvorst hadt reeds kennis van 's Keizers ziekte bekomen: en by een' brief, die den eenentwintigsten getekend was, zynen Gezant aan 't Weener-Hof, den *Graave de la Perouse*, gelast „ dat hy, zo de Keizer mogt komen te sterven, zig terstond zou vervoegen by de Staatsdienaars: dezelven verzoekende, dat zy zig niet te spoedig voor iemant verklaaren wilden; maar eerst het regt van den Keurvorst onderzoeken, byzonderlyk agt slaande op den Uitersten Wil „ van

(*k*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom*. XIV. *p*. 142, 146, 161.

„ van Ferdinand den I.; die, by mangel van 1740.
„ mannelyke nazaaten, zyne oudste Dogter
„ en derzelver nakomelingen tot erfgenaamen
„ hadt aangesteld; uit welke Dogter, de Keur-
„ vorst afkomstig was (*l*)." De la Perouse voltrok zynen last, voor 't einde van Slagtmaand, en verklaarde, schriftelyk, dat de Keurvorst, zyn Meester, aanspraak maakte op de gantsche Oostenrykscbe nalaatenschap, uit kragte van den Uitersten Wil van Ferdinand den I. (*m*). Hy vertoonde, te gelyk, een uittreksel uit deezen Uitersten Wil, waarin gezeid werdt „ dat 's
„ Keizers oudste Dogter hem opvolgen zou,
„ by mangel van mannelyke erfgenaamen."

welk niet met het oorspronkelyke overeenkomt.

Maar, in den oorsprongkelyken Uitersten Wil, dien de Koningin van Hongarye den Graave de la Perouse en den uitheemschen Gezanten in 't gemeen vertoonde, las men, in de plaats van *mannelyke, wettige erfgenaamen* van 's Keizers drie broederen (*n*): waar van, terstond, aan vreemde Hoven, en door gantsch Duitschland, by rondgaande Brieven der Koninginne, kennis gegeven werdt (*o*). Doch deeze Brieven werden, uit naame van den Keurvorst, wederlegd, en meer dan eens verdedigd, door het Weener-Hof.

Schriften hierover gewisseld, tusschen de Hoven van Munchen en Weenen.

Het Hof van Munchen beweerde nu „ dat het gene men, te Weenen,
„ voor een uittreksel uit den Uitersten Wil
„ van Ferdinand den I. hadt aangezien, slegts
„ eene aantekening van den zaakelyken in-
„ houd geweest was, en door de la Perouse
„ niet

(*l*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 165.
(*m*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 167.
(*n*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 171.
(*o*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 172.

1740. „ niet hooger was opgegeven. Dat de woorden *wettige erfgenaamen*, in den oorſpronkelyken Uiterſten Wil, niets anders dan „ *mannelyke erfgenaamen* betekenen konden, „ en uit het Huwelyks-Verdrag, en de Akte „ van afſtand van de Aartshertoginne Anna, „ Dogter van Ferdinand den I., en getrouwd „ met Hertoge Albrecht van Beieren, verklaard moeſten worden." Het Weener-Hof ſtondt toe „ dat *wettige erfgenaamen*, ſomtyds, „ *mannelyken* betekende; doch beweerde, dat „ men deeze woorden zo niet neemen moeſt, „ in den Uiterſten Wil van Ferdinand den I. „ alwaar ook de Aartshertogin Anna, in perſoon, tot erfvolgſter verklaard was, zonder „ dat 'er van haare nazaaten een enkel woord „ was gerept." Maar 't Hof van Munchen verſtondt „ dat de nakomelingen, ſtilzwygends, begreepen waren onder de perſoon, „ die genoemd was: konnende Ferdinand den „ I. niet geagt worden, onderſteld te hebben, „ dat zyne Dogter alle de nakomelingen zyner drie Zoonen overleeven zou." Men ziet, uit dit alles, hoe netelig dit geſchil werdt. De wederzydſche ſchriften behelsden nog veele andere aanmerkingen, met welken wy ons, hier, niet konnen ophouden (*p*).

IX. De Koningin van Hongarye neemt

Doch terwyl deeze ſchriften gewiſſeld werden, vondt de Koningin van Hongarye geraaden, haaren Gemaal, den Groot-Hertog van Toskane, tot Mede-Regent over alle haare Koningkryken en Erflanden, aan te neemen, by

(*p*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIV. *p.* 201, 241, 262, 277, 278, 300.

by eene Akte, den eenentwintigsten van Slagtmaand gedagtekend. De Groot-Hertog aanvaardde het Mede-Regentschap, by eene Akte van den zelfden dag (q). De Koningin droeg hem, ten zelfden tyde, het regt op om, van wege de Kroone van Boheeme, te stemmen tot de aanstaande verkiezinge eens Keizers (r); welk nimmer door Vorstinnen geschied was. Doch verscheiden' Keurvorsten, en onder anderen de Keurvorst van Saxen verstonden, dat deeze opdragt niet wettiglyk was geschied. Zy merkten „ den troon van Boheeme aan, als „ onvervuld; of zo men de Groot Hertogin „ van Toskane al voor Koningin van Boheeme wilde houden, zou zy, meendenze, evenwel geen regt hebben, om tot de verkiezing eens Keizers te stemmen, noch in „ persoon, noch door Gemagtigden; alzo de „ gouden Bulle de Keurvorstelyke waardigheid, „ uitdrukkelyk, bepaalde aan mannen; te gelyk vorderende, dat, zo de keurstem viele „ op iemant, die de vereischte hoedanigheden „ niet hadt, zyne plaats bekleed zou worden, „ door den naasten Bloedverwant." Maar 't Weener-Hof beweerde, hiertegen „ dat het, „ met Boheeme, anders dan met de overige „ Keurvorstendommen, gelegen was. Deezen „ konden niet dan op mannen versterven; „ maar Boheeme kon ook door Vrouwen geregeerd worden, zynde, daarenboven, uitdrukkelyk, verklaard, dat de Keurvorstelyke waardigheid, altoos, aan het Ryk gehegt

1740. haaren Gemaal tot Mede-Regent aan, en draagt hem de Boheemsche Keurstem op. Wat hierover te doen viel.

(q) *Voiez* Rousset *Recueil*, *Tom.* XV. *p.* 37, 42.
(r) Rousset *Recueil*, *Tom.* XV. *p.* 44.

1740. „ hegt blyven zou: waaruit men wilde opge„ maakt hebben, dat zy, ook door Koningginnen van Boheeme, of door derzelver Gemagtigden, moest konnen bekleed worden." Maar van den anderen kant werdt hiertegen aangemerkt „ dat, onaangezien de Kroon van „ Boheeme aan Vrouwen komen kon, de Keurvorstelyke waardigheid egter ophieldt, zo „ lang 'er geen Koning was, en dat al het „ vermogen, welk eene Koningin van Boheeme, die aan een' vreemden Vorst gehuwd „ was, in dit opzigt, hadt, hierin bestondt, „ dat zy een' Prins kon ter weereld brengen, „ die Keurvorst worden kon (s)." En op deeze gronden, werdt de Koningin belet, tot de verkiezing van eenen Keizer te stemmen door haaren Gemaal. De aanstelling van den Groot-Hertoge tot Mede-Regent zyner Gemaalinne werdt ook, door veelen, als eene nieuwigheid, afgekeurd, en aangezien als nadeelig voor zulken, die, zelfs uit kragte der Pragmatike Sanctie, in de Oostenrykfche Staaten moesten opvolgen, indien de Koningin, zonder nazaaten, overleedt. Zy zou de zwaarigheden, welken men haar maakte, gedeeltelyk ten minste, hebben konnen wegneemen, zo zy, waartoe, veelligt, kans geweest zou zyn, de Stenden van Boheeme bewoogen hadt, om haaren Gemaal tot Koning te verkiezen; doch dan zou zy eene blykbaare inbreuk gemaakt hebben op de Pragmatike Sanctie: 't welk regelregt aanliep tegen haar waaragtig belang (t). On-

(s) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 45, 47, 57, 67, 110, 115.
(t) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 20.

Ondertusschen, voorzag zy klaarlyk, dat zy de wapenen zou moeten opvatten, om zig te verzekeren van haars Vaders nalaatenschap. Zy zogt, hierom, terstond, hulp by haare Bondgenooten. Doch de veranderingen, onlangs, in 't Russische Ryk voorgevallen, en de wankelheid der tegenwoordige Regeeringe, waren oorzaak, dat zy zig, van deezen kant, weinig bystand belooven kon. De Koning van Groot-Britanje was genegen genoeg, om haar te ondersteunen. Maar hy vondt zig, ten deezen tyde, zelf ingewikkeld in eenen oorlog met Spanje, en was, daarenboven, sedert het uitloopen der Fransche Esquaders van Brest en Toulon, niet zonder reden, bedugt geweest, voor eene Vredebreuk met Frankryk. De Staaten der Vereenigde Gewesten, schoon verbonden tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie, en gezind tot bewaaringe van het evenwigt van Europa, welk ten nadeele van het Huis van Oostenryk dreigde over te slaan; zagen egter groote zwaarigheid, in het deelneemen in eenen kryg, die ligtelyk algemeen worden, en tot hun merkelyk nadeel uitvallen kon. Zy neigden hierom meest tot het bemiddelen der gereezen' geschillen, door minnelyk Verdrag (*u*): waartoe de Koning van Groot-Britanje ook, eerlang, besloot te arbeiden.

1740.

Zy zoekt hulp by haare Bondgenooten, en onder anderen by de Staaten.

X. Fredrik de II. Koning van Pruissen, sterft.

Doch eer dit nog gebeurde, werdt de Koningin van Hongarye, in een gedeelte haarer nieuwe Staaten, overvallen van eenen kant, van waar zy niets diergelyks verwagt hadt. Fredrik

(*u*) Secr. Resol. Holl. 26 *Jan.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 652.

1740. drik de II., Koning van Pruissen, op den-een-endertigsten van Bloeimaand deezes jaars o-verleeden zynde, was opgevolgd door zynen Zoon, *Fredrik den III.*, die, in de ongunst zyns Vaders vervallen zynde, sedert eenige jaaren, van 't Hof verwyderd geleefd hadt; en toen hy aan de Kroon kwam, ruim agtentwintig jaaren bereikte. Hy hadt zig, van jongs op, onder 't opzigt zyner Moeder, eene der schranderste en deugdzaamste Vorstinnen haarer eeuwe, en, naderhand, geduurende zyne afwezendheid van 't Hof, in veelerlei weetenschappen geoefend, en zulke gronden gelegd, op welken, hy, bouwende, geschaapen stondt een der uitmuntendste Vorsten van Europa te worden. Ook kwamen 'er, eerlang, schriften in 't licht, die hem, door 't gemeen gerugt, werden toegeëigend, en die hy, ten deele, o-penlyk, voor de zynen erkend heeft; in welken, een schat van Staatkundige lessen werdt opengelegd, die weinige Vorsten kennen, en die van nog minder betragt worden. Hy heeft zig, sedert, altoos een' begunstiger der geleerden betoond; doch ook, gelyk Cezar van ouds, doen zien, dat hy zig van de wapenen, zo wel als van de pen wist te bedienen. Want deeze Vorst was 't, die 't eerst, en nog voor 't einde deezes jaars, zyne Krygsmagt voerde in een gedeelte der Erflanden van de Koninginne van Hongarye.

Afbeelding van zynen Opvolger, Fredrik den III.

Het Huis van Brandenburg hadt, van ouds, regt voorgewend op de Vorstendommen en Heerlykheden Jagerndorf, Lignitz, Brieg, Wohlau en eenige anderen, in Opper- en Neder-Silezie. De Koningen van Boheeme, van wel-

Hy wendt regt voor op een gedeelte van Silezie.

welken deeze Heerlykheden ter leen gehouden waren, haddenze zig, by verscheiden' gelegenheden, wederom toegeëigend. De tegenwoordige Koning van Pruissen verstondt, dat zulks ten onregte geschied was, en besloot, eerlang, zig zelven regt te doen, door de wapenen, en twintigduizend of dertigduizend man van zyne troepen, die, door den overleeden Koning, tot op tagtigduizend man gebragt waren, te laaten trekken naar Silezie. Doch eer wy den uitslag deezer onderneeminge verhaalen, zal 't noodig zyn, hier, beknoptelyk, te boek te stellen, waarop de Koning van Pruissen zyn regt op eenige Heerlykheden in Silezie grondde, en wat 'er, van wege 't Weener-Hof, tegen ingebragt werdt. 1740.

De Markgraaf *George* hadt het Vorstendom Jagerndorf, in 't jaar 1524, gekogt van de wettige bezitters, en was 'er, door den Koning van Boheeme, mede verlyd. Zyn Zoon en Opvolger, geene kinderen hebbende, maakte Jagerndorf, by uitersten wil, aan het Keurvorstelyke Huis van Brandenburg. De Keurvorst *Joachim Fredrik* schonk het, in 't jaar 1607. aan zynen jonger' Zoon, *Jan George*, die zig, naderhand, stak in den Boheemschen kryg, volgende de zyde van den Paltsgraave Fredrik, verkooren' Koning van Boheeme. Ferdinand de II., sedert op den Boheemschen troon verheeven, verklaarde hierom, Jagerndorf verbeurd, ten behoeve van de Kroone; die deeze Heerlykheid bleef bezitten, schoon de Keurvorsten van Brandenburg, van tyd tot tyd, beweerden, dat zy 'er regt op hadden. De Vorstendommen Lignitz, Brieg en Wohlau waren, in

Staat der Silezische Heerlykheden Jagerndorf, Lignitz, Brieg, Wohlau enz.

1740. in 't jaar 1537, by een Verdrag van Erfbroederschap, afgestaan aan den Huize van Brandenburg, in geval 'er, t'eenigen tyde, geene nakomelingschap overbleeve van den tegenwoordigen bezitter. Doch de Stenden van Boheeme hadden zig gekant tegen dit Verdrag, welk, eerlang, by een vonnis van den Koningklyken Raad, voor nietig verklaard was. 't Huis van Brandenburg hadt egter niet berust in dit vonnis; maar, by gelegenheid van het overlyden des laatsten Hertogs van Lignitz, in den jaare 1675, aanspraak gemaakt op de genoemde Heerlykheden. Doch het Keurvorstelyk Huis bleef buiten de bezitting der genoemde Heerlykheden, tot op 't jaar 1686. De Keurvorst Fredrik Willem sloot toen een Verdrag met Keizer Leopold, waarby hem de kreits van Schwibus in Silezie werdt opgedraagen, tegen den afstand van al het regt, welk hy op Jagerndorf, Lignitz en de andere Heerlyke goederen voorgaf te hebben. De Keurprins Fredrik hadt zig, nogtans, ten zelfden tyde, verbonden, om Schwibus terug te geeven, zo dra hy, na 't overlyden zyns Vaders, de Regeering aanvaard zou hebben. Dit gebeurde, twee jaaren laater. 't Weener-Hof drong hem toen, tot de voltrekking zyner belofte. In 't jaar 1694, sloot men een nieuw Verdrag, volgens welk, Schwibus aan Keizer Leopold te rug gegeven werdt, tegen voldoening van tweehonderd en vyftigduizend guldens, benevens den afstand van het regt der Prinsen van Ligtenstein op Oostfriesland, zo ver zulks afhing van den Keizer, en de opdragt van den titel van Hertog van Pruissen, die den Keur-

vorst

vorst den weg baande tot het verkrygen der Koningklyke waardigheid. De Koningen van Pruissen, Fredrik de I. en Fredrik de II., hadden, na 't sluiten van dit Verdrag, geen gewag meer gemaakt van hunne eischen op Silezie; tot dat de tegenwoordige Koning, Fredrik de III., geraaden vondt, dezelven te doen herleeven. Zie hier, op welken grond: 1740.

Gronden, waarop de Koning van Pruissen beweert, tot deeze Heerlykheden geregtigd te zyn.

Hy beweerde „ dat Jagerndorf, wettiglyk „ aan het Keurvorstelyk Huis zynde afgestaan, „ ten onregte, verbeurd verklaard was, ter „ gelegenheid, dat Joan George, in den Bo„ heemschen kryg, tegen zynen Leenheer, „ gelyk men 't begreep, was opgestaan; kon„ nende zynen opstand noch zynen onschul„ digen Zoon, noch veel minder den Huize „ van Brandenburg tot nadeel gerekend wor„ den. Dat het vonnis van den Hofraad van „ Boheeme, waarby het Verdrag van Erfbroe„ derschap, tusschen den Hertoge van Lignitz „ en het Keurvorstelyk Huis van Brandenburg „ geslooten, vernietigd was, voor onwettig „ gehouden moest worden; hebbende de Her„ togen van Lignitz een oud en gegrond regt „ gehad, om over hunne goederen te beschik„ ken, naar hun welgevallen. Dat het Ver„ drag van den jaare 1686, in zig zelf, nie„ tig was; zo om dat het eenen Keurvorst van „ Brandenburg niet vrystondt, de regten en „ goederen van zyn Huis, voor altoos, af te „ staan of te vervreemden; als, om dat men, „ van 's Keizers zyde, in 't sluiten van dit Ver„ drag, niet ter goeder trouwe te werk ge„ gaan was, hebbende men zig, looslyk, wee„ ten te bedienen van de zwakheid des Zoons,

„ om

1740. „ om regt te behouden op een goed, welk „ men aan den Vader scheen af te staan. Dat „ het Verdrag van den jaare 1694, een ge- „ volg zynde van het voorgaande, om gely- „ ke reden, voor nietig gehouden moest wor- „ den: behalve, dat ook de Keurvorst, na 't „ sluiten van het zelve, aan eenigen zyner „ Staatsdienaaren verklaard hadt, *dat de tegen-* „ *woordige toestand der tyden het handhaaven zy-* „ *ner regten op Silezie niet gehengde: waarom hy* „ *'t, voor zyne opvolgers, en voor gunstiger ge-* „ *legenheid, overlaaten moest* (v)."

Weder-legging zyner meeninge, door het Weener-Hof.

Maar 't Weener-Hof merkte, op deeze redenen, aan: „ Dat, by de oude Leenbrieven, „ wegens Jagerndorf uitgegeven, niet bleek, „ dat de bezitters deeze Heerlykheid ver- „ vreemden mogten, naar hun welgevallen. „ Dat zy, in tegendeel, verklaard was te zyn „ van dezelfde natuure, als de andere Heer- „ lykheden van Silezie, die allen, by mangel „ van manlyk oir, vervielen aan de Kroone „ van Boheeme. Dat hieruit volgde, dat Ja- „ gerndorf, nimmer, met regt, kon opge- „ draagen worden aan het Keurvorstelyk Huis „ van Brandenburg; en dat deeze Heerlykheid, „ niet om den opstand van Joan George, ver- „ beurd verklaard; maar, na 't afsterven van „ 't laatste manlyk oir, aan de Kroone van „ Boheeme, wettiglyk, vervallen was. Dat „ Lignitz en de andere Heerlykheden genoeg- „ zaam van dezelfde natuure waren: hebben- „ de, alleenlyk, de Hertogen van Lignitz, van „ ouds,

(v) *Voiez* Exposition fidelle & Déduction ulterieure *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XV, *p.* 168, 215.

„ ouds, regt verkreegen, om het een of 't 1740.
„ ander Slot uit dezelven aan iemant van hunne maagschap af te staan: waaruit volgde, dat zy, insgelyks, na 't overlyden van den laatsten Hertog, aan de Kroone van Boheeme gekomen waren. Dat, in allen geval, de Keurvorsten van Brandenburg, na 't sluiten der Verdragen van 1686 en 1694, allen regt op Silezie verlooren hadden. Dat Keizer Leopold, tot het afstaan van Schwibus, bewoogen geworden was, om dat hy den bystand van Fredrik Willem, in de oorlogen, met welken hy, ten dien tyde, gedreigd werdt, hoog noodig hadt. Dat de Keurprins het heimelyk Verdrag, waarby hy beloofde Schwibus te rug te zullen geeven, zelfs voorgeslaagen, en vrywilliglyk geslooten hadt; en dat hy, Keurvorst geworden zynde, de penningen, welken hem, tegen de overgave van Schwibus, waren toegelegd, met der daad, hadt ontvangen. Dat hiermede, eindelyk, al het voorgewend regt van den Huize van Brandenburg op de Heerlykheden in Silezie vernietigd geworden was; gelyk men 'er ook, in vyftig jaaren tyds, niet van gerept hadt (*w*)."

XI. De Koning van Pruissen trekt in Silezie met een Leger.

De redenen, op welken de Koning van Pruissen zyn regt op Silezie bouwde, en de wederlegging deezer redenen door het Weener-Hof werden, eerlang, openlyk, in 't licht gegeven. Doch eer 't hiertoe kwame, was Fredrik de III. reeds van het beste gedeelte van Silezie mees-

(*w*) *Voiez* Contre Information *&* Courte Reponce *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XV. *p.* 256, 325.

1740. meester. Hy trok, zonder eenige Mogendheid vooraf gewaarschuwd te hebben, in 't begin van Wintermaand, derwaards. Voor zyn vertrek van Berlyn, deedt hy egter den uitheemschen Staatsdienaaren, schriftelyk, verklaaren „ dat hy niets vyandelyks tegen het „ Weener-Hof in den zin hadt; maar zig al„ leenlyk dagt te stellen in 't bezit van 't „ gene hem van regtswege toekwam in Sile„ zie. Dat de eischen, die verscheiden' Vor„ sten maakten op de Oostenrykschc nalaa„ tenschap, hem genoodzaakt hadden, tot „ het neemen van een spoedig besluit, zonder „ dat hy, vooraf, in eenige onderhandeling „ hadt konnen treeden met de Koninginne „ van Hongarye en Boheeme; doch dat hy, „ by alle gelegenheden, de belangen van het „ Huis van Oostenryk ter herte zou neemen, „ het zelve, uit al zyn vermogen, ondersteu„ nende (x)."

Hy schryft aan de Staaten. Hun antwoord.

Overeenkomstig met deeze Verklaaring, schreef hy, op zyn vertrek, onder anderen, aan de Staaten der Vereenigde Gewesten; die hem antwoordden „ dat zy, by gebrek van „ genoegzaame onderregting, van de gegrond„ heid zyner eischen op Silezie niet konden „ oordeelen; doch bedugt waren, dat zyn op„ togt niet beantwoorden zou aan zyn oog„ merk, zynde de behoudenis der ruste in 't „ Duitsche Ryk, en der vriendschap van de „ Koninginne van Hongarye. Dat zy, onder„ tusschen, gaarne van 's Konings voornee„ men

(x) Secr. Resol. Holl. 17 *Dec.* 1740. 24 *Jan.* 1741. IX *Deel*, *bl.* 646, 647. Resol. Holl. 17 *Dec.* 1740. *bl.* 888. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 132.

„ men verwittigd geweest zouden zyn, eer 1740.
„ hy 't ter uitvoeringe gelegd hadt; doch dat
„ hun, nogtans, aangenaam geweest was, te
„ verneemen, dat hy zig met de Koningin,
„ door minzaame onderhandeling, wilde ver-
„ draagen. *Zy* verklaarden, ten besluite, op
„ deezen grond, te hoopen, dat zyne Maje-
„ steit alle oorzaak tot verdere onlusten, zorg-
„ vuldiglyk, myden zou (*y*)."

En 't scheen, inderdaad, dat hy voorhadt, zig met de Koninginne te verdraagen. Terwyl zyn Leger, welk in Krossen byeen getrokken was, op weg sloeg naar Silezie, zondt hy den *Graaf van Gotter* naar Weenen, met bevel om der Koninginne voor te houden „ dat
„ zyne Pruissische Majesteit vreesde voor ee-
„ nen inval van de Hoven van Frankryk en
„ Saxen in de Oostenryksche Staaten; dat hy,
„ om 't gevaar, welk hieruit volgen moest,
„ te voorkomen, gezind was, een naauw ver-
„ bond aan te gaan, met haare Majesteit, met
„ het Russische Hof en met de Zee Mogend-
„ heden; dat hy de Oostenryksche Staaten in
„ Duitschland wilde handhaaven, en zyn best
„ doen, om den Groot-Hertog van Toskane
„ te doen verheffen tot de Keizerlyke waar-
„ digheid; dat hy, eindelyk, het Weener-
„ Hof, op staande voet, met twee millioenen
„ guldens, wilde ondersteunen: alles onder
„ deeze eenige voorwaarde, dat hem gantsch
„ Silezie," of, gelyk hy zig, een weinig laater, verklaarde „ een goed gedeelte van dit Ge-
„ west werdt afgestaan (*z*)." Doch alzo 't tot diep

Handeling tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye.

(*y*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1741. *bl.* 82, 83.
(*z*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 143, 145. R. ROLT Represent. of the late War *Vol.* I. *p.* 199.

1740. diep in Wintermaand, aanliep, voor dat de Graaf van Gotter te Weenen aankwam, waren de Pruissische troepen reeds in Silezie getrokken, eer hy zynen voorslag gedaan hadt. 't Gewest was slegt voorzien van Krygsvolk, zo dat de Koning geenen tegenstand ontmoette op den togt. Hy hadt, zo dra hy de grenzen genaderd was, eene gedrukte verklaaring doen verspreiden door Silezie, waarin hy te kennen gaf „ dat hy niet kwam als vyand; „ maar dat hy 't Land tegen vyandlyke aan„ vallen wilde beschermen, en dat hy vriend„ schap wilde onderhouden, met de Koningin„ ne van Hongarye (*a*)." De Regeering van Silezie gaf, hiertegen, eene andere Verklaaring uit, waarby zy vorderde, dat de Pruissische troepen te rug trokken uit het Hertogdom (*b*). Doch dit verzoek vondt, gelyk men denken kan, geenen ingang. De Koning, zynen togt vervolgende, maakte zig, in den aanvang des jaars 1741, ligtelyk meester van Breslau, Olau en Otmakau: waarna hy zyne troepen de Winterlegeringen betrekken liet in 't veroverde Gewest, en zelf te rug keerde naar Berlyn.

Hy verovert Breslau en andere Steden.

1741.

Antwoord van 't Weener-Hof op zyne voorslagen.

De Koningin van Hongarye hadt, ondertusschen, op de voorslagen des Konings van Pruissen, den vyfden van Louwmaand, geantwoord „ dat haare Staaten eene volkomen' „ rust genooten; en dat zy vreemd vondt, dat „ zyne Pruissische Majesteit dezelve kwam „ stooren, onder voorwendsel van haar te be„ schermen, tegen vyandelyke onderneemin„ gen. Zo dit, vervolgde zy, het middel wa„ re,

(*a*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 133.
(*b*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 139.

1741.

„ re, om den welstand des Duitschen Ryks en
„ de rust van Europa te bewaaren; wist zy
„ niet, wat weg men zou moeten houden,
„ om dezelven te krenken en te stooren. Wat,
„ wyders, 's Konings voorslagen betrof; de
„ Leden des Ryks waren allen verpligt, el-
„ kanderen te beschermen; en 's Konings aan-
„ bieding in dit opzigt ging nog zo ver niet,
„ als de verpligting tot handhaaving der Prag-
„ matike Sanctie, die 't gantsche Ryk op zig
„ genomen hadt. De Verbonden met Rusland
„ en de Zee-Mogendheden waren gesloten
„ geweest, lang voor den inval der Pruissische
„ troepen in Silezie; en men hieldt zig, te
„ Weenen, verzekerd, dat zy zouden naar-
„ gekomen worden. De Koningin moest geen
„ verlies lyden aan eenig gedeelte haarer Staa-
„ ten. De Bondgenooten hadden voor, dezel-
„ ven in hun geheel te bewaaren. De Konin-
„ gin was zyne Pruissische Majesteit verpligt
„ voor zyne gunstige inzigten, omtrent de
„ aanstaande verkiezing eens Keizers; doch
„ zy verstondt, dat dezelve vry behoorde te
„ zyn, en dat niets dezelve meerder strem-
„ men kon, dan het verwekken van onrust in
„ het hert van Duitschland. Nooit hadt men
„ de wapenen opgevat, om eenen Vorst te
„ dwingen, tot het aanvaarden der pennin-
„ gen, die men hem aanboodt. Ook hadt de
„ Koning reeds meer uit Silezie getrokken,
„ tot onderhoud zyner troepen, dan de twee
„ milloenen, die hy haar geeven wilde. De
„ Koningin was niet van zins, haare Regee-
„ ring te beginnen met den afstand van een
„ gedeelte haarer Staaten. Zy dagt zig stipt

1741. „ te houden aan de Pragmatike Sanctie, en „ kon, hierom, niet besluiten, om Silezie ge„ heel of gedeeltelyk weg te geeven. Onder„ tusschen, was zy overboodig, om de op„ regtste vriendschap te onderhouden met zy„ ne Pruissische Majesteit, mids zulks buiten „ benadeeling van 't Regt van een' derden „ geschiedde, en mids hy zyn Krygsvolk, ter„ stond, te rug trok uit Silezie (c)."

Krygsbedryven in Silezie.

Doch de Koning van Pruissen hadt geene ooren naar deezen eisch. De Koningin zondt, derhalve, eenige troepen onder den *Graave van Neuperg* naar Silezie. Koning Fredrik, zig wederom naar zyn Leger begeven hebbende, deedt het, gedeeltelyk, over den Neisstroom trekken, tot versterking van eenige manschap, die, onder den *Graave van Schwerin*, naar de Moravische grenzen gezonden, en, op de tyding van de aankomst des Graaven van Neuperg, van daar, te rug ontbooden was. Schwerin, deeze versterking van manschap bekomen hebbende, vervolgde den togt naar het hoofdleger, en raakte, in het begin van Grasmaand, over de Neiss, schoon hem de overtogt, in 't eerst, hevig betwist was, door eenen hoop Ruiters en Hussaaren, uit het Leger des Graaven van Neuperg.

Slag by Mollwitz.

De beide Legers, zig, daarna, in slagorde gesteld hebbende, raakten, den tienden, aan elkanderen, tegen over Mollwitz, daar de Oostenrykschen hun Hoofdkwartier hadden. De Pruissischen deeden den aanval. 't Gevegt was hevig. De Oostenryksche Ruitery dwong de Pruissische, vier of vyf reizen agter-

(c) Voiez Rousset Recueil, Tom. XV. p. 145.

tereen, tot wyken. Doch eindelyk kreeg de Pruissische Ruitery, aan beide de vleugels, de overhand. De Graaf van Schwerin viel toen, met het voetvolk, op den regtervleugel van 't Oostenrykische Leger, welk, na eenen dapperen tegenstand, in goede orde, aftrok. Aan de Pruissische zyde, was, in dit gevegt, gesneuveld Prins Fredrik van Brandenburg, Kolonel in dienst der Vereenigde Gewesten. Na deezen slag, maakte Fredrik de III. zig meester van Brieg (*d*). Glogau was hem, reeds te vooren, in handen gevallen. De beide Legers hielden, sedert den slag by Mollwitz, schutgevegt tot in Wynmaand; wanneer de wederzydsche vyandelykheden, voor eene wyle tyds, gestaakt werden. De Koning van Pruissen deedt zig, kort hierna, inhuldigen tot Hertog van Neder-Silezie (*e*).

1741.

XII. De Koning van Spanje maakt eisch op de Oostenrykische nalaatenschap.

De Koningin van Hongarye, die zig, eenige maanden te vooren, te Presburg, hadt doen kroonen, hadt, midlerwyl, het getal der mededingeren naar de Oostenrykische nalaatenschap zien toeneemen, van den aanvang des jaars af. Filips de V., Koning van Spanje, hadt zig niet vergenoegd met, door zynen Ambassadeur aan 't Weener-Hof, *Don Josef de Carpentero*, terstond na 's Keizers dood, te doen verklaaren, dat hy zig zelven, voortaan, zou aanmerken als Opperhoofd der doorlugtige Orde van 't gulden Vlies; maar hy deedt, in Louwmaand deezes jaars, te Weenen, plegtig-

(*d*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 48 *& suiv.* R. Rolt Represent. of the late War *Vol.* I *p.* 205 &c.
(*e*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XV. *p.* 370.

1741. tiglyk, *protesteeren*, tegen 't regt op de gantsche Oostenrykfsche nalaatenschap, welk de Groot-Hertogin van Toskane zig aanmaatigde. Ook zondt hy, sedert, den *Graaf van Montijo* naar den Ryksdag te Regensburg, om den Vorsten en Stenden des Duitschen Ryks te vertoonen „ dat Keizer Karel de V., in 't jaar
„ 1521, met Ferdinand, zynen Broeder, ver-
„ draagen was, dat deeze Opper- en Neder-
„ Oostenryk, Tirol, Karinthie, Stiermark, de
„ Elzas, Brisgau en eenige andere Landschap-
„ pen bezitten zou; mids dezelven weder-
„ keerden aan de nakomelingen van Karel,
„ in geval 'er geen manlyk oir van Ferdinand
„ overbleeve. Hongarye en Boheeme, geko-
„ men aan Vorstinnen uit den Huize van Oos-
„ tenryk, moesten, na de dood van den Kei-
„ zer Matthias en deszelfs broeders, zonder
„ nakomelingschap, gelyk in der daad gebeurd
„ was, vervallen op Anna van Oostenryk, Ge-
„ maalin van Filips den II., Koning van Span-
„ je, en op haare kinderen. Filips de III. stondt,
„ in 't jaar 1617, zyn regt op Silezie, Mora-
„ vie, Lusatie en andere Landen af aan Fer-
„ dinand, Hertog van Gratz, die, naderhand,
„ Keizer werdt; mids zy, by mangel van man-
„ lyk oir, wederkwamen aan de nakomeling-
„ schap des Konings van Spanje. Karel Al-
„ brecht, Aartshertog van Oostenryk, door
„ zynen Broeder Matthias, tot erfgenaam ver-
„ klaard zynde, schonk, by gifte onder de
„ leevenden, aan Keizer Ferdinand den II.,
„ zynen vollen Neeve, het Aartshertogdom
„ Oostenryk, met de Gewesten daar aan ge-
„ hoorende, behoudens het regt van weder-

„ kee-

„ keeringe aan den Spaanschen tak, zo de 1741.
„ Oostenrykſche, in Duitschland, mogt uit-
„ ſterven. Filips de V. nu ſtamde af van Ka-
„ rel den V. en van Anna van Oostenryk, Ge-
„ maalin van Filips den II. Anna van Oos-
„ tenryk en haar Zoon Filips de III. hadden
„ beide wel afgeſtaan van de Duitſche Staa-
„ ten; doch onder uitdrukkelyk beding, dat
„ dezelven, by mangel van mannelyk oir uit
„ den Duitſchen tak, wederom aan den Spaan-
„ ſchen komen zouden. De Koning van Span-
„ je hadt, uit deezen hoofde, regt op 's Kei-
„ zers gantſche nalaatenſchap. Hy hadt wel
„ beloofd, de Pragmatike Sanctie te zullen
„ handhaaven. Doch deeze Keizerlyke ſchik-
„ king was, in zig zelve, onbillyk, en be-
„ trof goederen, op welken Karel de VI. geen
„ regt gehad hadt. Hy behoefde zig, der-
„ halve, niet te houden aan zulk eene belof-
„ te. Te meerder, om dat de Groot-Hertog
„ en de Groot-Hertogin van Toskane hem,
„ onlangs, zwaarlyk gehoond hadden; de
„ eerſte door zig te verheffen tot Hoofd der
„ Vliesorde, en de tweede door zig te ge-
„ draagen als Keurvorſtinne van Boheeme,
„ en, in deeze hoedanigheid, Gezanten te be-
„ noemen tot den Verkiezings-Ryksdag (*f*)."

Het Spaanſche Hof vergenoegde zig niet, met het verſpreiden van deeze redenen, in gedrukte Geſchriften, door het gantſche Duitſche Ryk en aan verſcheiden' vreemde Hoven; maar de Graaf van Montijo *proteſteerde*, in Zomermaand, openlyk, tegen de Krooning der

De Koning van Sardinie beweert geregtigd te zyn tot het Hertogdom Milaan.

(*f*) Vries. ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 2, 3, 6, 24.

1741. der Groot-Hertoginne van Toskane te Presburg: waartegen reeds te vooren, uit den naam des Keurvorsts van Beieren, *geprotesteerd* was (*g*). Midlerwyl, werden de redenen, waarop het Spaansche Hof zig gegrond hadt, van wege het Hof van Weenen, uitvoeriglyk, wederlegd. Men beweerde, dat de grondslag deezer redenen streedt met de orde op de opvolging, van ouds, in 't Huis van Oostenryk, vastgesteld; met de Wetten van Spanje zelven, en met de overeenkomsten, tusschen de Duitsche en Spaansche takken van het Huis van Oostenryk gemaakt Doch het Spaansche Hof liet deeze wederlegging niet onbeantwoord (*h*). Ondertusschen, bewoog het gemeen maaken van de eischen des Konings van Spanje ook het Hof van Turin, om een Vertoog van het regt des Konings van Sardinie op Milaan te laaren uitgaan. De Koning van Spanje en de Koningin van Hongarye hadden beide hun best gedaan, om den Koning van Sardinie over te haalen in hunne belangen. Maar het Hof van Turin begreep, dat de kans thans schoon stondt, om 's Konings eischen op Milaan te doen gelden. Ook ondernam hy, eerlang, zig zelven regt te doen, door de wapenen, zonder zig egter voor Spanje te verklaaren. Hy verdedigde zynen toeleg, vooraf, met de volgende redenen. „ Karel de V. „ hadt, in 't jaar 1549. verklaard, dat de Dog- „ ters van Filips den II. alleenlyk in den eer- „ sten graad en voorts derzelver mannelyke „ na-

(*g*) *Voiez* ROUSSET. Recueil, *Tom.* XV. *p.* 34, 351

(*h*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 158 *& suiv.*

1741.

„ nakomelingen in 't Hertogdom Milaan zouden opvolgen, na 't uitsterven van de mannelyke nakomelingen van Filips den II. (*i*). „ De Koning van Sardinie nu was afkomstig „ uit Katharina, Dogter in den eersten graad „ van Filips den II., die Moeder zyns Overgrootvaders geweest was. Hy was, derhalve, terstond na de dood van Karel den II., „ Koning van Spanje, geregtigd geweest, om „ in 't Hertogdom Milaan op te volgen. En „ nog veel meer, na de dood van Keizer Karel den VI., den laatsten der Zoonen, die „ uit de Dogters, Kleindogters en Agterkleindogters van Filips den II., waren voortgesprooten (*k*)." 't Vertoog, welk deeze redenen vervatte, was naauwlyks in 't licht gegeven, of de Koning van Sardinie bereidde zig om, aan 't hoofd van een Leger, in 't Milaneesche te trekken. Doch de Koningin van Hongarye, reeds genoeg vyanden op den hals hebbende, bewoog, door bemiddeling des Konings van Groot-Britanje, den Koning van Sardinie tot een Verdrag, welk, in Sprokkelmaand des jaars 1742, geslooten werdt. Hy verbondt zig, by het zelve, om Milaan te helpen beschermen tegen Spanje en deszelfs Bondgenooten: waartegen de Koningin van Hongarye beloofde, zyn regt op Milaan in zyn geheel te zullen laaten (*l*). De gevolgen van dit Verdrag waren van veel gewigt voor de Koninginne; gelyk wy, wel haast, zien zullen.

De Koningin van Hongarye verdraagt zig met hem.

Mid-

(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 396.
(*k*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 350 *& suiv.*
(*l*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 85. Memoires pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 152 *& suiv.*

1741.
XIII.
De Koning van Poolen doet, als Keurvorst van Saxen, eisch op alle de Oostenrykschen Staaten.

Midlerwyl vondt de Koning van Poolen, Keurvorst van Saxen, ook geraaden, zig te verklaaren voor mededinger naar alle de Oostenrykſche Staaten. Hy was gehuwd met de oudſte Dogter van Keizer Jozefus, die, zo de Pragmatike Sanctie niet goldt, nader dan de jongſte, welke met den Keurvorſt van Beieren gehuwd was, geregtigd was tot de Ooſtenrykſche Staaten. Ook was dit de reden, waarom de Keurvorſt van Beieren, in de Verdedigingen van zyn regt op de Ooſtenrykſche nalaatenſchap, niet gerept hadt van 't gene hy, uit naam zyner Gemaalinne, kon vorderen. De Koning van Poolen ſloeg eenen anderen weg in, om zynen eiſch te ſtaaven. Hy beweerde, dat zyne Gemaalin tot de Ooſtenrykſche nalaatenſchap geregtigd was, onaangezien zy 'er, by 't aangaan van haar Huwelyk, van afgeſtaan hadt. Het Hof van Dresden gaf, eerlang een wydluftig Vertoog in 't licht, waarin 's Konings regt, op deezen grondſlag, onder anderen, geveſtigd werdt. Men wees aan, „ dat Keizer Leopold, in 't jaar 1703, met „ bewilliging van beide zyne Zoonen, Jozefus en Karel, hadt vaſtgeſteld, dat zyne „ Dogters, by mangel van mannelyke nazaaten zyner Zoonen, in zyne Staaten zouden „ opvolgen, de oudſte voor de jongeren. Dat „ Keizer Karel de VI., de jongſte deezer Zoonen, deeze ſchikking, ten onregte, veranderd hadt, by de zogenaamde Pragmatike „ Sanctie. Dat men, ſedert, den Aartshertoginnen, Dogteren van Keizer Jozefus, verklaard hadt, dat zy van allen eiſch op de „ Ooſtenrykſche Staaten moeſten afſtaan,

„ eer

„ eer zy, op eene Egtverbindtenis naar haa- 1741.
„ ren ſtaat, zouden konnen hoopen. Dat hier-
„ op eene ſoort van afſtand geſchied was,
„ door de tegenwoordige Koninginne van Poo-
„ len; die, door den Koning, toen Keurprins
„ van Saxen, beveſtigd geworden was: doch
„ dat men, in al dit werk, de gewoonten, die
„ de Wetten, in diergelyke gelegenheden,
„ vorderen, niet hadt in agt genomen, be-
„ halve dat het, in zig zelve, onregtvaardig
„ geweeſt was. Dat het Weener-Hof de Prag-
„ matike Sanctie wel, door verſcheiden' uit-
„ heemſche Mogendheden, hadt doen bekrag-
„ tigen: doch dat de uitkomſt deedt zien, hoe
„ ver zig deeze Mogendheden hadden kon-
„ nen of willen verbinden. Dat ſommigen zig
„ in 't geheel niet verbonden rekenden; en dat
„ anderen zig ontſlaagen hielden van haare
„ verbindtenis, of, om dat zy zig niet in ſtaat
„ vonden, om dezelve naar te komeu, of om
„ dat zy, door het naarkomen derzelve, haa-
„ re Staaten aan een blykbaar gevaar zouden
„ bloot ſtellen. Dat de Koning van Poolen
„ zig, tot het handhaaven der Pragmatike
„ Sanctie, verbonden, en, na 's Keizers dood,
„ mogelyk meer dan iemant, gearbeid hadt,
„ om dezelve te doen agtervolgen; doch dat
„ hy, door 't aanneemen der Pragmatike Sanc-
„ tie, het regt zyner Gemaalinne niet bena-
„ deeld hadt." Maar behalve den eiſch der Ko-
ninginne, hadt, zo men beweerde, het Huis
van Saxen, uit eigen hoofde, nog verſcheiden'
byzondere eiſchen op de Ooſtenrykſche nalaa-
genſchap „ *Albrecht* en *Diederik*, Zoonen van
„ *Henrik*, *Markgraave van Meiſſen*, hadden,

 „ na

1741. „ na 't uitsterven der oude Hertogen van „ Oostenryk uit den Huize van Babenberg, „ een dubbel regt gehad op Oostenryk en „ Stiermark, zo uit kragte van een Besluit der „ Stenden van den jaare 1250, als van wege „ hunne Moeder, die met den laatsten Her- „ toge van Oostenryk uit het gemelde Huis „ gehuwd geweest was. Zo de Aartshertogin, „ Hertogin van Lotharingen, voorgaf, alge- „ meene erfgenaame te zyn behoorde zy 't „ Huis van Saxen ook schadeloos te stellen, „ wegens deszelfs regt op Gulik en Berg. Dit „ Huis hadt ook wel dertig millioenen Ryks- „ daalers te vorderen, wegens schade, door „ de Zweeden gedaan, in Saxen, toen wylen „ de Koning, om den Keizer by te staan, „ zyne Staaten, in 't jaar 1706, van Krygs- „ volk ontbloot hadt; om niet te gewaagen van „ andere agterstallen, van welken men nim- „ mer voldoening hadt konnen bekomen (m)."

Aanmerkingen over de eischen van Saxen en Beieren.

De eisch des Konings van Poolen op 's Keizers nalaatenschap kwam veelen onverwagt voor. De Keurvorst van Beieren hadt, reeds by 's Keizers leeven, te kennen gegeven, dat hy verstondt, op de Oostenryksche Staaten geregtigd te zyn. Doch de Koning van Poolen hadt niet slegts den afstand zyner Gemaalinne bevestigd, 't welk ook, door den Keurvorst van Beieren, geschied was; maar hy hadt, by een plegtig Verdrag, in 't jaar 1733, beloofd, de Pragmatike Sanctie te zullen handhaaven. Zelfs hadt hy, na 's Keizers dood, de titels, welken de Aartshertogin Maria Theresia

(m) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 409 *& suiv.*

sia aangenomen hadt, openlyk erkend; op nieuws verklaarende, dat hy de Pragmatike Sanctie zou handhaaven, zo zy van anderen niet gekrenkt werdt. Sedert, hadt hy zig stil gehouden, tot in Wynmaand deezes jaars, wanneer hy zig openlyk als mededinger naar de Oostenryksche Staaten opdeedt, de wapenen te gelyk voerende in Boheeme. Men gaf, aan 't Hof van Dresden, voor, dat de zugt voor de behoudenis der ruste in Duitschland den Koning bewoogen hadt, om zig niet eerder te verklaaren. Doch 't bleek, eerlang, dat de waare reden van zyn stilzitten geweest was, dat hy niet veel vroeger eens was geworden met het Fransche Hof, welk zyne onderneeming en die des Keurvorsts van Beieren, kragtiglyk, begunstigde.

1741.

XIV. Frankryk ondersteunt de Keurvorsten tegen de Koningin van Hongarye.

Wy hebben, uit het voorgaande gedeelte deezer Geschiedenisse, konnen opmaaken, hoe schoorvoetende Frankryk gekomen was tot de Verbindtenis om de Pragmatike Sanctie te handhaaven, die de Koning, nogtans, eindelyk, by 't Verdrag van den jaare 1738, hadt aangegaan. De Kardinaal de Fleury hadt zelfs, in 't jaar 1737, aan Keizer Karel den VI. geschreeven, hoe de *Graaf van Thöring*, Keur-Beiersche Gezant aan 't Fransche Hof, het regt zyns Meesters op de Oostenrykſche nalaatenschap, in een wydlustig Vertoog, verdedigd hadt (*u*), met oogmerk, gelyk van zelf sprak, om zyne Majesteit van Frankryk daardoor af te houden van het handhaaven der Pragmatike Sanctie; of ten minste, om hem te doen zien,

(*u*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIV. *p.* 154, 161.

1741. zien, dat hy 'er zig niet toe behoorde te verbinden, dan met heimelyke voorbehoudenis van het regt eens derden. Ook hebben sommigen geschreeven, dat men niet twyfelen moet, of de Kardinaal de Fleury heeft den Graave van Thöring verzekerd „ dat de Koning moest begreepen worden, de Pragmatike Sanctie niet verder te zullen handhaaven dan bestaanbaar ware met het regt van den Keurvorst, deszelfs Meester (*o*)." Of Frankryk, omtrent deezen tyd, ook een Verbond hebbe aangegaan met den Keurvorst van Beieren, is twyfelagtig: hoewel 't, in Engeland en elders, geloofd werdt. Men wil, dat dit Verbond te Nymphenburg getekend werdt; en dat Frankryk daar by beloofde „ den Keurvorst van Beieren voor Keizer te doen erkennen; dat deeze, Keizer geworden zynde, nimmer tragten zou, de Steden en Landen, door Frankryk op het Ryk veroverd, te rug te bekomen; dat hy het Verdrag van Barriere, met de Staaten gemaakt, ook zou te niet doen, en den Koning van Frankryk alles laaten behouden, wat hy in de Nederlanden winnen zou (*p*)." Doch voor de egtheid deezer punten zou ik niet durven instaan. Alleenlyk weet men, dat Lodewyk de XV., in den nazomer deezes jaars 1741, by eenige Ryksvorsten, den vryen doortogt verzoekende voor de hulptroepen, welken hy den Keurvorst van Beieren toezondt, verklaarde „ dat hy zig, *reeds voor langen tyd*, tot het verleenen van deezen onderstand, verbonden hadt."

(*o*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 3.
(*p*) R. Rolt Represent. of the late War *Vol.* I. *p.* 219.

„ hadt (*q*).” De Fransche Staatsdienaars spraken, ondertusschen, in den aanvang deezes jaars, niet dan van de vreedzaame inzigten van 't Fransche Hof. Doch men vernam, eerlang, dat 'er, op den agttienden van Bloeimaand, te München, een Verbond tusschen Frankryk en Beieren getekend, en sedert bekragtigd was, welk zeer geheim gehouden werdt, en ongetwyfeld hetzelfde is, welk men het Verdrag van Nymphenburg genoemd heeft. De Koning van Spanje tradt 'er ook in, voor zig zelven en voor den Koning der beide Sicilien, met betrekking tot de zaaken van Italie. Voorts, was 'er de onderstand, dien Frankryk den Keurvorst toeschikken zou, in geregeld (*r*). Men verspreidde, sedert, gedrukte Afschriften van dit Verbond; doch de Markgraaf de Fenelon, Ambassadeur van Frankryk by de Staaten, verklaardeze voor verdigt, en oordeelde, datze, in Holland, waren opgesteld, om argwaan te verwekken tegen Frankryk: waarom zy, by veelen, allen geloof verlooren (*s*).

1741.

XV. Twee Fransche Legers op de been gebragt.

Doch terwyl het Hof van Frankryk, alomme, breed opgaf van 's Konings gezindheid tot het onderhouden der Vrede, werden 'er twee Fransche Legers verzameld, een aan den Ryn in de Elzas, en een aan de Maaze. Het eerste, onder den Luitenant-Generaal *d'Aubigné*, was geschikt tot ondersteuning van den Keur-

(*q*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 378.
(*r*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 60.
(*s*) Resol. Holl. 16 *Nov.* 1741. *bl.* 852. Notul. Zeel. 21 *Nov.* 1741. *bl.* 419. *Zie ook* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1741. *bl.* 296, 297.

1741. Keurvorst van Beireren. Het andere, onder den Maarschalk *de Maillebois*, zou naar Keizerswaard trekken, om agt te geeven op het Leger, welk de Koning van Groot-Britanje in zyn Keurvorstendom Hanover byeen trok, en welk men begreep te zullen dienen, om de verkiezing tot de Keizerlyke waardigheid te doen vallen op den Groot-Hertoge van Toskane; daar het Fransche Leger onder den Maarschalk de Maillebois verzameld was, om de verkiezing van den Keurvorst van Beieren te begunstigen. Het Fransche Hof gaf voor, dat de Koning gehouden was, de vrye verkiezing eens Keizers voor te staan, als zig verbonden hebbende, tot het handhaaven der Westfaalsche Vrede.

Krygsbedryven in Opper-Oostenryk. De Keurvorst van Beieren, zig van den overtogt van den Donauw willende verzekeren, om over dien stroom in Opper-Oostenryk te trekken, hadt de Bisschoppelyke Stad Passau, by verrassing, ingenomen, op den eenendertigsten van Hooimaand, voorgeevende, dat hy de Plaats slegts bezet zou houden, tot dat het gevaar, welk hem dreigde, voorby zou zyn (*t*). Doch daarna bediende hy zig van Passau, om, door deeze Stad, zyn Leger te doen samentrekken te Schardingen, op de grenzen van Oostenryk. De Fransche troepen onder d'Aubigné, in verscheide kolommen, over den Ryn getrokken zynde, hadden naauwlyks begonnen zig te vereenigen met de Beierschen, of de Keurvorst, wien Lodewyk de XV. ook het opperbevel over 't Fransche Leger opgedraagen hadt (*u*), rukte in Opper-Oostenryk, zig

(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 384, 387, 389, 392.
(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 395.

zig van Lintz en andere zwakke Steden meester maakende, voor 't einde van Herfstmaand. 1741. Omtrent deezen zelfden tyd, hadt hy openlyke Verklaaringen laaten uitgaan, behelzende de redenen, welken hem bewoogen hadden om de wapenen te voeren in Boheeme (v), werwaards hy, eerlang, op weg sloeg. Ook zondt hy, wat laater, eene nieuwe Verdediging van zyn regt op de Oostenrykſche Staaten naar alle Hoven van Europa (w). Zy werdt, eerlang, door 't Weener-Hof, uitvoeriglyk, wederlegd (x).

De Koning van Poolen, Keurvorst van Saxen, hadt zig, midlerwyl, ook begonnen te beweegen, kort na den Keurvorst van Beieren. *en in Boheeme.* Hy hadt eerst een Verbond geslooten met den Koning van Pruissen (y), bewoogen, zo geloofd werdt, door het Fransche Hof (z), welk de voornaamste hand hadt in alles, wat tegen de Koningin van Hongarye, in het Duitsche Ryk, ondernomen werdt. Hierop volgde, in Wynmaand, eene openlyke Verklaaring van de redenen, welken hem bewoogen hadden, om de wapenen te voeren in de Oostenrykſche Staaten (a). Kort hierna, zondt hy een Leger naar Boheeme. De Keurvorst van Beieren begaf zig, aan 't hoofd der Fransche en Beiersche krygsmagt, insgelyks, derwaards, uit Opper-Oostenryk. De vereenigde Legers trokken regt aan op Praag. De loopgraaven voor

(v) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XV. *p.* 382, 397.
(w) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom* XV. *p.* 418 *& suiv.*
(x) *Voiez* Le même, *Tom.* XVI. *p.* 3 *& suiv.*
(y) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 81.
(z) ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 405.
(a) ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 406.

1741. Praag verrast.

voor deeze Stad waren maar pas geopend, toen zy, by verrassing, ingenomen werdt, des nagts na den zesentwintigsten van Slagtmaand (b). Het Pruissische Leger, van den kant van Silezie in Boheeme getrokken zynde, hadt den Groot-Hertog van Toskane, die thans over de Oostenrykische Krygsmagt geboodt, belet, het ontzet van Praag, welk hy in den zin hadt, uit te voeren. De Keurvorst van Beieren deedt zig, kort hierna, uitroepen voor Koning van Boheeme.

XVI. De Koning van Groot-Britanje sluit, als Keurvorst van Hanover, een Verdrag van Onzydigheid met Frankryk.

Het Leger, welk de Koning van Groot Britanje, in zyn Keurvorstendom Hanover, verzameld hadt, was, nog voor 't einde van Herfstmaand, door zyne Majesteit zelve, gemonsterd, en werdt omtrent dertigduizend man sterk bevonden. Men meende, aan 't Fransche Hof, dat George de II. voorhadt, met dit Leger, eenen inval te doen in de Staaten des Konings van Pruissen, in gevolge van zeker ontworpen Verdrag, waarin men ook de Staaten der Vereenigde Gewesten zou hebben willen doen treeden (c). En 't is niet buiten waarschynlykheid, dat het Hof van Berlyn, om zulk een' inval te voorkomen, na den slag by Mollwitz, op 't sterk aanhouden van den *Graave van Hyndford* en den *Baron van Ginkel*, Gezanten van Groot-Britanje en de Staaten by zyne Pruissische Majesteit (d), den gantschen Zomer, gehandeld hadt over een Verdrag met de Koninginne van Hongarye, geduurende welke handeling, zo weinig voorgevallen was in Silezie, dat, al-

(b) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 110.
(c) *See* R. ROLT Repres. of the late War. *Vol.* I. *p.* 231.
(d) R. ROLT *Vol.* I. *p.* 226.

alomme, en zelfs aan 't Fransche Hof, verspreid, en by veelen geloofd werdt, dat de Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye heimelyk verdraagen waren (*e*). Doch de toeleg, welken men den Koning van Groot-Britanje toeschreef, werdt kragtdaadiger voorkomen, door het Leger onder den Markgraave van Maillebois, welk, in 't Hanoversche, zou gedrongen zyn, zo dra het Leger des Konings van Groot-Britanje iet vyandelyks ondernomen hadt, tegen de Bondgenooten des Konings van Frankryk. George de II. besloot dan, een Verdrag van onzydigheid aan te gaan, met den Koning van Frankryk. Het werdt, na dat men 'er eenigen tyd bedektelyk over gehandeld hadt (*f*), den zevenentwintigsten van Herfstmaand, getekend. De Koning van Groot-Britanje verbondt zig, by het zelve, in de hoedanigheid van Keurvorst van Hanover „ de Koningin van Hongarye „ niet te zullen ondersteunen, noch zig te „ zullen kanten, tegen de onderneemingen van „ den Koning van Pruissen, van den Keurvorst van Beieren en van andere Bondgenooten van Frankryk. Ook zou hy zig niet „ gedraagen, strydig met de belangen van den „ Keurvorst van Beieren, by de aanstaande „ verkiezing van eenen Roomschen Keizer." De Koning van Frankryk „ zou, daarentegen, zorg draagen, dat zyne troepen, altoos, drie mylen af bleeven van de grenzen „ van het Keurvorstendom Hanover. Ook zou „ hy 1741.

(*e*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 113.
(*f*) R. Rolt Represent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 236, 237.

1741. „ hy zyne goede dienften aanwenden, om „ den Koning van Pruiffen te beweegen, dat „ hy zyn Leger, onder den Vorft van Anhalt-Deffau op de been gebragt, welk, ook „ hier te Lande, eenige ongerustheid ver- „ oorzaakt hadt, fcheiden deedt (g)." Wat laater, werdt, tusfchen Frankryk en den Keurvorft van Beieren ter eener, en de Zwabifche Kreits ter anderer zyde, een diergelyk Verdrag van onzydigheid gefllooten (h). En vroeg in 't voorjaar, was de Koningin van Hongarye reeds met den Keurvorft van Keulen, Broeder des Keurvorfts van Beieren, overeengekomen, dat men zyn Keurvorftendom van inlegering verfchoonen zou, zo hy zig onzydig hieldt; waartoe hy zig verbondt. Groot-Britanje en de Staaten bewilligden, federt, in dit Verdrag (i).

De Zwabifche Kreits en 't Keurvorftendom Keulen verbinden zig ook tot onzydigheid.

XVII. *Staat des oorlogs tusfchen Spanje en Groot-Britanje. Ontmoetingen tusfchen Fransche en Engelsche Oorlogsfchepen.*

De oorlog tusfchen Groot-Britanje en Spanje werdt, midlerwyl, wakkerlyk voortgezet. Men veroverde, wederzyds, een groot getal van Koopvaardyfchepen op elkanderen. De Admiraal Vernon bombardeerde, in Grasmaand deezes jaars, de Stad Karthagena in Zuid-Amerika, welke hy, vergeefs, gezogt hadt te bemagtigen. Ook veroverde hy de Vefting S. Lorenzo, die egter wederom verlaaten werdt. Tusfchen vier Fransche en drie Engelsche Oorlogsfchepen, was, in den aanvang deezes jaars, by Kaap Tiberon, tusfchen S. Christoffel en Jamaika, een fcherp gevegt voorgevallen, ter oorzaake dat de Engelschen hunne vlaggen niet

(g) Memoir. pour l'Hift. de l'Europe. *Tom.* I. *p.* 107.
(h) *Zie* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1741. *bl.* 285.
(i) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 461 *& seqq.*

1741.

niet toonen wilden. Diergelyk eene ontmoeting hadden drie Fransche en evenveel Engelsche Oorlogsschepen, in Oogstmaand, in den mond van de Straat van Gibraltar (*k*). Men gaf elkanderen, wederzyds, de schuld van de gepleegde vyandelykheden, die voorboden waren van den oorlog, welken men, tusschen de twee Kroonen, te gemoet zag. Ook gaf de Markgraaf de Fenelon den Staaten, schriftelyk, te kennen, dat men, in Frankryk, ongaarne zag, dat de Engelschen zig zo sterk uitbreidden in Amerika (*l*): 't welk de vrees voor eenen oorlog tusschen de twee Kroonen deedt toeneemen. De kryg tusschen Spanje en Groot-Britanje gaf, wyders, den Engelschen aanleiding, tot het neemen van verscheiden' Koopvaardyschepen van ingezetenen van den Vereenigden Staat, die, zo men van de Engelsche zyde voorgaf, Spaansche of Contrebande goederen voerden. De Spanjaards onderwonden zig ook, onze schepen in volle zee te onderzoeken, en, met of zonder reden, op te brengen: 't welk den Koophandel geweldiglyk belemmerde, en dikwils oorzaak tot klaagen gaf (*m*). De Koning van Spanje gaf den Staaten, eerlang, eenig genoegen (*n*). Doch in Engeland bleef men aanhouden met klaagen: 't welk, hier te Lande, te vreemder gevonden werdt,

De Engelschen neemen veele Nederlandsche schepen.

(*k*) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 323—340. Europ. Merc. *Jan*—*Juny* 1741. *bl.* 214, 288. *July*—*Dec* 1741. *bl.* 1, 164. Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom* I. *p.* 119.

(*l*) Secr. Resol. Holl. 15 *Sept.* 1740. IX. *Deel*, *bl.* 637.

(*m*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1741. *bl.* 256. *July*—*Dec.* 1741. *bl.* 21.

(*n*) Resol. Holl. 4 *Maart*, 30 *April* 1740. *bl.* 110, 267.

1741. werdt, om dat men thans naauw verbonden was met dit Ryk; en zelfs, in 't jaar 1674, een Verdrag van Zeevaart met het zelve geslooten hadt (*o*), waarby de regel van *vry schip vry goed* vastgesteld, en rondelyk verklaard was, dat Contrebande goederen zelve het schip niet verbeurd maakten; aan welk Verdrag de Koning betuigd hadt zig te willen houden. Doch men hadt, desonaangezien, reeds in de Oorlogsverklaaring tegen Spanje, te kennen gegeven, dat alle schepen, die Contrebande goederen voerden, voor goeden prys verklaard zouden worden. Der Staaten Gezant Hop hadt zulks reeds aangemerkt aan 't Engelsche Hof, en gedrongen op het stipt onderhouden van 't Verdrag van Zeevaart (*p*). Doch hy hadt niet konnen beletten, dat 'er, van tyd tot tyd, veele Koopvaardyschepen, hier te Lande t' huis hoorende, door Engelsche Kaapers en Oorlogsschepen zelven, in afgelegen zeeën, ondérzogt, beroofd, genomen, opgebragt, en zelfs verbeurd verklaard waren, tegen den inhoud van 't Verdrag van Zeevaart (*q*): en dit was niet slegts gemeenen Koopvaarderen, maar zelfs schepen en vaartuigen der Westindische Maatschappye overgekomen (*r*). Men liet niet na, van tyd tot tyd, sterk aan te houden op het naarkomen van 't Verdrag. Doch men kon het Engelsche Hof niet beweegen, om rondelyk

(*o*) *Zie* XIV. *Deel*, *bl.* 339.
(*p*) Resol. Holl. 25 *Nov.* 1 *Dec.* 1739. *bl.* 783, 790.
(*q*) Resol. Holl. 11 *Febr.* 29 *Maart*, 13, 20 *April*, 16 *May*, 16 *Juny* 1741. *bl.* 111, 289, 303, 304, 347, 348, 349, 402, 458. 7 *Aug.* 1742. *bl.* 586, 591. 20 *July* 1743. *bl.* 348.
(*r*) Resol. Holl. 15 *May* 1742. *bl.* 316. 29 *Maart*, 22 *Juny* 1743. *bl.* 174, 268, 269.

1741.

lyk te erkennen, dat, volgens dit Verdrag, het schip het goed bevrydde, mids het geen Contrebande ware (*s*). De Engelsche Staatsdienaars gaven genoegzaam te verstaan „ dat „ 'er Akten van 't Parlement waren, die met „ de Verdragen scheenen te stryden; dat door „ die Akten, den Koning de handen eenigs„ zins gebonden waren, en dat men, by 't „ Parlement, herstelling zou moeten zoeken „ (*t*).” Uit al 't welke af te neemen was, dat men, in Engeland, nog scheen te willen blyven by den ouden grondregel (*u*) „ dat de „ Wetten van 't Ryk meer golden dan de Ver„ dragen.” De Koning beval, eindelyk, op den elfden van Bloeimaand des jaars 1744, dat men zig, ten opzigte der ingezetenen van deezen Staat, zou hebben te gedraagen naar 't Verdrag van Zeevaart des jaars 1674 (*v*): doch 't klaagen over de Engelsche krenkingen van dit Verdrag hieldt aan, zo lang als de oorlog duurde (*w*), tot groot nadeel van veelen, die, of geheel niet, of niet dan na lang pleiten en 't spillen van veel gelds, aan regt konden geraaken, in Engeland.

XVIII. De Staaten besluiten tot eene tweede

De Staaten der Vereenigde Gewesten, ziende den oorlog begonnen in Silezie, voor 't einde des voorleeden jaars, en met reden bedugt, dat dezelve, veelligt, algemeener worden zou, had-

(*s*) Resol. Holl. 12 *Febr.* 24 *May*, 27 *Nov.* 1743. *bl.* 68, 226, 516.
(*t*) Resol Holl. 23 *Aug.* 1743. *bl.* 374.
(*u*) *Zie* XVI. *Deel*, *bl.* 35.
(*v*) Resol. Holl. 29 *May*, 9 *Juny*, 4 *July* 1744. *bl.* 377, 393, 432.
(*w*) *Zie* Resol. Holl. 14, 19 *Jan.* 1, 7 *May*, 22 *Juny*, 2 *Sept.* 1745. *bl* 47, 57, 314, 339, 402, 766. 8, 16 *Maart*, 14 *Sept.* 1746. *bl* 139, 184, 536. 21, 23 *Dec.* 1747. *bl.* 217, 943.

1741. hadden, al vroeg in 't voorjaar, ernstelyk geraadpleegd op eene tweede vermeerdering hunner troepen, met nog omtrent tienduizend man (x). De Markgraaf de Fenelon, Ambassadeur van Frankryk in den Haage, hadt zyn best gedaan, om hun deeze vermeerdering te ontraaden; hun verzekerende van de vreedzaame inzigten des Franschen Hofs. Doch de Koningin van Hongarye (y) en het Groot-Britannische Hof hielden, daarentegen, aan, op het ondersteunen van haare Hongarische Majesteit. De Staaten waren, gelyk wy, ter zyner plaatse, verhaald hebben, in 't jaar 1732, getreden in 't Verbond, welk, 's jaars te vooren, tusschen wylen den Keizer en den Koning van Groot-Britanje, te Weenen, geslooten was. By dit Verbond, hadden de Bondgenooten zig verpligt, elkanderen te handhaaven, in 't bezit der wederzydsche Staaten en Landen. Groot-Britanje en de Vereenigde Gewesten hadden zig, byzonderlyk, verbonden, tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie. Beide de Mogendheden, kort na den inval in Silezie, door de Koninginne van Hongarye, aangezogt zynde, om onderstand, in gevolge van dit Verbond, hadden ook, uit éénen mond, verklaard, dat zy zig dagten te houden aan de gemaakte Verbintenissen. Doch de Staaten verstonden, dat men beginnen moest, met den Koning van Pruissen, aan de eene, en de Koninginne van Hongarye, aan de

Vermeerdering hunner Landmagt.

(x) Resol. Holl. 30 *Maart* 1741. *bl.* 290. Notul. Zeel. 9 *Jan* 20 *Febr.* 1741. *bl* 11, 64.

(y) Missive der Koning. van Hongarye *van* 29 *May* 1741. Secr. Resol. Holl. 10 *Juny* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 766.

de andere zyde, te vermaanen tot een minnelyk Verdrag, waarover, den gantschen Zomer, gehandeld was, zonder dat men elkanderen hadt konnen verstaan. De Baron van Ginkel, dien de Staaten naar 't Hof van Berlyn gezonden hadden, deedt zyn best, om den Koning van Pruissen tot een Verdrag te beweegen, terwyl men, ten zelfden einde, van wege Groot-Britanje en de Staaten, arbeidde aan 't Weener-Hof. De Koning van Pruissen scheen niet ongezind tot handelen, mids men hem, wegens zynen eisch op Silezie, voldoening gave. Doch de Koningin, toen nog geenen openbaaren vyand hebbende dan den Koning van Pruissen, was niet te beweegen, om een gedeelte haarer Vaderlyke Staaten af te staan, by Verdrag. De Koning hieldt, derhalve, zyn Krygsvolk in Silezie, en de onderhandeling, waartoe het Fransche Hof geweigerd hadt de hand te leenen (z), liep vrugteloos af. De Staaten, ondertusschen, niet zonder reden, bekommerd voor eenige vyandlyke onderneeming op de grenzen, die door vreemde troepen omringd werden, hadden besloten, tot eene tweede vermeerdering hunner Landmagt van omtrent elfduizend man. Ook wierpen zy, in 't najaar, eene sluis en schans op, te Westervoort, niet verre van Ysseloord, aan de Kleefsche grenzen, onaangezien het verzoek, om deezen arbeid te staaken, welk hun gedaan was, door den Koning van Pruissen, die hun te gelyk verzekerde, dat hy niet vyandelyks tegen hen in

1741.

Zy zoeken een Verdrag te bewerken tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye.

Schans by Westervoort gestigt.

(z) Secr. Resol. Holl. 20 *May* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 765.

1741. in den zin hadt, ſchoon hiervan, ſedert eenigen tyd, gerugten geloopen hadden (*a*). Sommigen hebben aangetekend, dat zyne Pruiſſiſche Majeſteit, ten deezen tyde, by de Staaten ook vergeefs aanhieldt, op de herlevering van het Markgraafſchap van Veere en Vliſſingen aan de Prinſe van Oranje (*b*). Doch hiervan is my, tot nog toe, geen zeker blyk voorgekomen.

De Staaten beſluiten de Koningin van Hongarye, met geld, te onderſteunen.

Midlerwyl, was men, in den Haage, met den Engelſchen Gezant, Robert Trevor, in geduurige onderhandeling geweeſt over 't onderſteunen der Koninginne van Hongarye (*c*). Het Parlement hadt bewilligd in eenen onderſtand van vyfmaalhonderdduizend ponden ſterlings, in geld. De Staaten van Holland befloten eerſt, tot eenen onderſtand van agt honderd en veertigduizend guldens in geld, in de plaats der vyfduizend man, die zy, volgens 't Weener Verdrag, leveren moeſten. Doch de meeſte andere Geweſten verſtonden, dat men hiertoe niet komen moeſt, voor men 'er aan Frankryk opening van gegeven hadt. Zy lieten zig egter, eindelyk, overhaalen (*d*), ſchoon zy hun aandeel in deezen onderſtand, traaglyk, opbragten. De Koningin van Hongarye, uit deeze beginſels, hoop ſcheppende op verdere onderſteuning, wees de voorſlagen van

(*a*) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1741. *bl.* 270, 321. *Jan. — Juny* 1742 *bl.* 63.

(*b*) R. ROLT Repreſent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 247.

(*c*) Secr. Reſol. Holl. 8, 11, 16, 18 *Febr.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 654, 661, 663, 666.

(*d*) Notul. Zeel. 21, 24 *Aug.* 1741. *bl.* 305, 317. *Voiez auſſi* la Lettre de Leurs Haut. Puiſſ. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 180. and R. ROLT *Vol.* I. *p.* 222.

van de hand, die haar, van tyd tot tyd, van wege het Fransche Hof en deszèlfs Bondgenooten, gedaan werden, en die allen op eene merkelyke vermindering haarer Vaderlyke erfgoederen uitliepen. 1741.

Doch terwyl de uitheemsche zaaken 's Lands hooge Vergaderingen, het gantsche jaar door, gewigtige bezigheden verschaften, hadden eenige Gewesten, en Holland in 't byzonder veel te lyden gehad van verscheiden' doorbraaken der Rivierdyken, die van gevaarlyke overstroomingen gevolgd geworden waren. Het hoog Opperwater in de Ryn- en Maasstroomen hadt, reeds in Wintermaand des jaars 1740, de dyken aan sommige oorden doen bezwyken. De Betuwe, de Tielerwaard, het Land tusschen Maaze en Waale en het Land van Heusden en Altena waren overstroomd geworden. Doch op den derden van Louwmaand, brak de Lingedyk by Kedighem door, 't welk de Alblasserwaard en de vyf Heeren Landen onder water zettede. In deezen dyk braken, eerlang, wel vyf gaten. Men rekende, dat 'er meer dan honderd en vyftigduizend morgen Lands, in Gelderland en in Holland, overstroomd werden. Een groot getal van menschen moest zig, met het gene zy hadden konnen bergen, in de koude, behelpen op de dyken; tot dat zy, met moeite, afgehaald, en naar de naaste Steden, of naar elders in veiligheid gebragt werden. Veele Huizen werden, door de hoogte en geweldigen slag des waters, om verre gespoeld, of zwaar beschadigd. Ook verdronk 'er, hier en daar, vry wat vee. Doch aan de meeste oorden, hadt men de overstrooming voorzien,

XIX. Doorbraaken der Rivierdyken en overstroomingen hier te Lande.

1741. en het vee en de andere bezittingen, by tyds, naar de Steden gebragt, of op de zolders, in de Kerken, op de dyken en andere hoogten geborgd. De vorst en harde wind beletteden, in Louwmaand, den arbeid aan de dyken; doch, omtrent het midden van Sprokkelmaand, werdt het zagt en lieflyk weder; welk tot diep in de Lente duurde, en gelegenheid gaf, tot het herstellen der dyken. Ook hadt de Oostenwind het water sterk doen afloopen. Tot ondersteuning der beschadigden en noodlydenden, werden, van wege de hooge Overheid, merkelyke sommen besteed. Ook hebben veele byzondere Persoonen van onderscheiden' gezindheid, in de voornaamste Steden van Holland, met naame te Haarlem, te Amsterdam en te Rotterdam, en in eenige Dorpen van 't Noorderkwartier, een goed deel penningen byeengebragt, voor welken men eenige duizenden van behoeftigen, in Gelderland en in Holland, van eetwaaren en kleedinge eerst, en daar na van beesten en bouwstoffen voorzien heeft. In Grasmaand, waren de Landen, op de meeste Plaatsen, reeds wederom droog, en in de Alblasserwaard en daaromtrent, vorderde men sterk aan den arbeid der dyken en aan 't ledig maalen der overstroomde streeken. Doch een sterke Noordwestelyke storm, die op den agtentwintigsten opstak, en drie dagen aanhieldt, deedt het water in den Biesbosch zo hoog ryzen, dat het dykwerk, in de hulpgaten, tot ontlasting van 't opperwater, gemaakt, bezweek, en het Land van Altena wederom onderliep. Op 't einde van Slagtmaand, stormde het wederom sterk uit den Noordwesten, waardoor

door 't zeewater allomme hoog tegen de kusten werdt opgezet. Doch het deedt geene merkelyke schade. Alleenlyk werdt 'er de oude tooren van Egmond op Zee gedeeltelyk door om verre gespoeld. Hy raakte geheel weg, in eenen volgenden storm, in Sprokkelmaand des jaars 1743 (e). 1741.

De Koningin van Hongarye, haare Bondgenooten, en onder deezen den Koning van Groot-Britanje en de Staaten der Vereenigde Gewesten gedduriglyk aanzoekende om hulpe, hadt ook niet verzuimd, zig, by tyds, te keeren tot het Russische Hof, welk goed bescheid gaf; doch, ter oorzaake van den oorlog met Zweeden, die in den Zomer deezes jaars ontsteken was, en van de inwendige verdeeldheid in 't Ryk genoegzaam buiten staat gesteld werdt, om aan de gemaakte Verbindtenissen te voldoen. Het Fransche Hof hadt zig, sedert eenige jaaren, zo veele heimelyke vrienden weeten te verkrygen in Zweeden, dat de Koning zig, eindelyk, hadt laaten overhaalen tot een Verbond met Frankryk, voor den tyd van tien jaaren, waarby hem een aanzienlyke jaarlyksche onderstand beloofd was. Het was, den tienden van Slagtmaand des jaars 1738, geslooten (f). Zweeden werdt, door dit Verbond, zo afhangkelyk gemaakt van Frankryk, dat het, sedert, genoodzaakt werdt, de Fransche maatregels te volgen; en, om te beletten, dat het Russische Hof de Koningin van Hongarye ondersteunde, in Hooimaand deezes jaars, den oorlog aan Rusland verklaaren moest,

XX. Oorlog tusschen Rusland en Zweeden.

(e) *Uit verscheiden' gedrukte Verhaalen van deezen tyd.*
(f) Rousset Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 481.

1741. moest, onder voorwendsel, dat dit Ryk het jongste Verdrag, met Zweeden gemaakt, niet naarkwam, naar behooren (g). De Staaten der Vereenigde Gewesten hadden, vergeefs, gearbeid te Stokholm, om Koning Fredrik tot andere gedagten te brengen. De kryg werdt aangevangen, in Finland: daar, op den derden van Herfstmaand, een gevegt voorviel, tusschen de Russen, onder den Graave van Lascei, en de Zweeden, onder den Generaal *Wrangel*; waar in de laatste de nederlaag kreegen. De omwenteling in 't Russische Ryk, die kort hierop volgde, herstelde, aldaar, allengskens, de inwendige rust, en stelde de Regeering in staat, om den kryg tegen Zweeden, wakkerlyk, voort te zetten. 't Hoog bewind in Rusland hadt, sedert dat Joan de III. tot Keizer verklaard geweest was, geheellyk gestaan aan vreemdelingen: 't welk merkelyk misnoegen verwekt hadt, onder de Russische Grooten. De Prinses Elizabet, Dogter van Peter den I., zig ziende uitgeslooten van eenen Troon, die haar, volgens de Wetten des Ryks en den Uitersten Wil haarer Moeder, toekwam, bediende zig van dit misnoegen, om de Kroon, die haar, onder de twee jongste Regeeringen, onthouden was, te verkrygen. Zy vertrouwde haar voorneemen slegts aan vier Persoonen: die zorg droegen, dat het Paleis des Keizers, den vyfden van Wintermaand, tegen den avond, met Krygsvolk bezet werdt, zonder dat 'er iemant de reden van wist. De Groot-Vorstin Anna, Moeder des jongen Keizers,

Verandering der Regeeringe in 't Russische Ryk

(g) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XVI. *p.* 486, 488.

zers, bevondt zig, ondertusschen, in geene kleine bekommering. Twee uuren na middernagt, begaf de Prinses Elizabet zig, aan 't hoofd van eenig krygsvolk, welk haar reeds voor Keizerin erkend had, naar 't Paleis, daar zy, terstond, door de Grooten, die haare zyde hielden, in dezelfde hoedanigheid, begroet werdt. De Groot Vorstin werdt, met haaren Gemaal en den jongen Keizer, haaren Zoon, in hegtenis genomen; doch heuschelyk behandeld. De Graaven van Osterman en Munnich werden, insgelyks, gevat, en eerlang van 't Hof verbannen (*b*). Ook werden de Vorst en Vorstin van Brunswyk-Wolfembuttel en de geweezen Keizer, haar Zoon, in hegtenis gehouden. De Vorstin is, in haare hegtenis, op Ivanogrod, by Archangel, overleeden, des nagts tusschen den agttienden en negentienden van Lentemaand des jaars 1746. De nieuwe Keizerin gaf, in den aanvang haarer Regeeringe, eenige treffelyke blyken van zagtmoedigheid: waardoor zy de genegenheid haarer onderdaanen, door den tyd, geheellyk won. Zy regeerde, voor 't overige, op dezelfde wyze, en met het zelfde gezag, als haar Vader Peter de I. gedaan hadt.

1741.

De verandering in Rusland gaf der Koninginne van Hongarye hoop op den onderstand, dien zy van dit Ryk verzogt hadt, en verwagtte. 't Getal haarer vyanden begon ook af te neemen, met den aanvang des volgenden jaars, toen zy, onder bemiddeling des Konings van Groot-Britanje, een Verdrag sloot met den Ko-

Krygsbedryven in Italie.

(*b*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XVI. *p.* 511. *& suiv.*

1741. Koning van Sardinie, die zig verbondt, de Oostenryksche Staaten te beschermen, tegen de vereenigde magt der Koningen van Spanje en van beide de Sicilien, gelyk wy reeds hebben aangetekend (i). De Koning van Spanje hadt, in Slagtmaand te vooren, een aanzienlyk Leger overgescheept van Barcelona naar Orbitello en Porto Hercole: welk in 't begin
1742. des jaars 1742 van een diergelyk zou gevolgd geworden zyn: doch dit laatste werdt lang bezet gehouden, in de haven van Toulon, door eene Engelsche Vloote. De Spaansche krygsmagt in Italie, zig met de Napolitaansche vereenigd hebbende, trok door den Kerkelyken Staat, Parma en Mantua, met eenen inval, dreigende. Doch de Koning van Sardinie, die over 't vereenigd Leger van Savooischen en Oostenrykschen geboodt, Modena en Mirandola hebbende bemagtigd, noodzaakte den *Hertog van Montemar*, die 't vyandlyk Leger geleidde, tot voorby Ferrare te rug te keeren, en zig by Rimini, aan den zeekant, te verschansen. De Koning der beide Sicilien, geene kans ziende, om den kryg, met voordeel, te vervolgen, sloot, kort hierna, een Verdrag van Onzydigheid, met de Oostenrykschen: waardoor de vyandlykheden, in Italie, ophielden. De Infant Don Filips, wien men 's Keizers bezittingen in Italie toegeschikt hadt, was, ondertusschen, met een Leger, naar Savoje opgetrokken, en hadt zig van eenige onhoudbaare Plaatsen meester gemaakt. Doch de Koning van Sardinie, te rug getoogen uit den

(i) Hier voor, *bl.* 371.

den Kerkelyken Staat, om zyn Hertogdom te herwinnen, noodzaakte den Infant, in Herfstmaand, naar den Franschen bodem te wyken, en de Plaatsen te ruimen, welken hy, in Savoje bemagtigd hadt. De eerste veldtogt der Spaanschen, die op het Bondgenootschap, of op de onzydigheid des Konings van Sardinie gerekend hadden, liep, derhalve, ongelukkiglyk ten einde (k); hoewel Don Filips, kort hierop, naar Savoje te rug toog, en eenige Plaatsen innam. 1742.

XXI. De Keurvorst van Beieren wordt, onder den naam van Karel den VII., tot Keizer verkooren.

Het Fransche Hof hadt, tot hiertoe, geen deel willen neemen in de zaaken van Italie: 't welk men hieldt voor eene der voornaamste oorzaaken, waarom zy zo ongelukkig waren uitgevallen, voor de Spaanschen (l). De zaaken van Duitschland gingen dit Hof nader ter herte. Lodewyk de XV. hadt, reeds in 't voorleeden jaar, gearbeid, om den Keurvorst van Beieren te doen verheffen tot de Keizerlyke waardigheid. De *Maarschalk de Bel-isle*, die tot 's Konings Ambassadeur op den Ryksdag te Frankfort benoemd was, hadt de Hoven van Dresden en Berlyn reeds overgehaald, om in de maatregels van het Fransche Hof te treeden (m). De andere Keurvorsten volgden 't gevoelen der magtigsten. De stem van Boheeme werdt niet gerekend, hoe sterk 'er ook, van wege de Koninginne van Hongarye, tegen *geprotesteerd* was (n). Tusschen de Keurvor-

(k) R. ROLT Represent. of the late War. *Vol.* I. *p.* 257-260. *Vol* II. *p.* 72 &c. Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 156.
(l) Memoir. *Tom.* I. *p.* 161.
(m) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* I. *p.* 234.
(n) Memoir. *Tom.* I. *p.* 109.

1742. vorsten van Beieren en de Palts, was geschil ontstaan, over 't Stadhouderschap van den Ryn: welk zy beide wilden bekleeden. Men hadt verzuimd hieromtrent beschikking te maaken, by de Osnabrugsche Vrede, die den Paltsgraaf herstelde in de Keurvorstelyke waardigheid, zonder dat de Hertog van Beieren, wienze, in de plaats van den Paltsgraave, opgedraagen was, van dezelve ontbloot werdt. Maar 't Stadhouderschap van den Ryn, welk, by ontstentenis van eenen Roomsch-Koning, bekleed wordt, was, van ouds, aan 't Keurvorstendom van de Palts gehegt geweest, en men hadt niet bepaald, of het 'er, voortaan, nog toe behooren zou, dan of het aan 't Keurvorstendom van Beieren, waaraan nu de Opper-Palts gehegt was, zou worden overgelaaten. 't Verschil hierover zou ligtelyk invloed gehad hebben op de aanstaande verkiezing eens Keizers. Doch 't werdt, gelukkiglyk, bygelegd. Men kwam overeen, dat de beide Keurvorsten, voortaan, deeze waardigheid in gemeenschap bekleeden zouden (*o*). De andere zwaarigheden, die de verkiezing eens Keizers, omtrent een jaar, stremden, werden ook weggenomen, en de Keurvorst van Beieren, op den vierentwintigsten van Louwmaand deezes jaars, onder den naam van *Karel den VII.*, te Frankfort, tot Keizer verheeven (*p*). De Koningin van Hongarye, wier stem, als Koningin van Boheeme, niet geteld was op den Ryksdag, verklaarde zig, openlyk, tegen deeze verkie-

(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII *p.* 105 *& suiv.*
(*p*) *Voiez* Sa Capitulation *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 1—171.

kiezing, dezelve, by verscheiden' schriften, als onwettig verwerpende (*q*). Doch de andere Mogendheden, met naame ook de Staaten der Vereenigde Gewesten, erkenden den Keurvorst van Beieren in zyne nieuwe waardigheid. Hy hadt egter, zo lang hy regeerde en leefde, werks genoeg, om zig in dezelve te handhaaven. 1741.

De Koningin van Hongarye, eenen aanzienlyken onderstand in manschap, uit dit haar Ryk, bekomen hebbende, deedt haar Leger, onder den *Graave van Kevenhuller*, omtrent den aanvang des jaars, trekken naar Opper-Oostenryk, welk, in weinige dagen, herwonnen werdt. Lintz was de eenigste Stad, die een beleg verduurde; doch na 't veroveren van Schardingen aan de Inn, moest zy zig haast overgeeven. Passau werdt den Beierschen, insgelyks, ontweldigd (*r*). Na 't bemagtigen van Opper-Oostenryk, rukte het Leger der Koninginne in Beieren. Munchen, de Hoofdstad, werdt ligtelyk bemagtigd, door den *Prinse van Saxen-Hildburghausen*. 't Gantsche Land, zig niet konnende verdedigen, werdt, zo wel als de Stad, genoodzaakt, zwaare brandschattingen op te brengen (*s*).

Opper-Oostenryk herwonnen.

Beieren veroverd.

Het Oostenrykſche Leger in Boheeme, geduurende den Winter, opgetrokken zynde, om Moravie te dekken, tegen den Koning van Pruissen, die derwaards in aantogt was, kon niet beletten, dat Iglau den vyand in handen viel.

Krygsbedryven in Moravie en Boheeme.

(*q*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 125 *& suiv.*
(*r*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 117.
(*s*) Memoir. *Tom.* I. *p.* 171.

1742. viel. Daarna, werdt Brinn, de sterkste Vesting van Moravie, belegerd. De bezetting deezer Plaatse deedt, in 't begin van Lentemaand, eenen gelukkigen uitval, waarin zy een Pruissisch geleide onderschepte en versloeg. Prins *Karel van Lotharingen*, Broeder des Groot-Hertogs van Toskane, die, na de dood der Landvoogdesse Maria Elizabet, in Oogstmaand des jaars 1741 voorgevallen, tot Landvoogd der Oostenrykische Nederlanden werdt aangesteld, 't opperbevel aanvaard hebbende over het Leger in Moravie, noodzaakte den Koning van Pruissen, eerlang, tot het verlaaten van Brinn. Hy legerde zig, sedert, by Czaslau in Boheeme, alwaar de sterke Vesting Egra, in Grasmaand, den Keizerschen in handen gevallen was (t). Glatz werdt, wat laater, door de Pruissische troepen, bemagtigd. Prins Karel, ondertusschen, ook naar Boheeme gekeerd zynde, viel 'er, op den zeventienden van Bloeimaand, een hevig gevegt voor, by Czaslau, waarin de Koning van Pruissen de zege behaalde (u). De Oostenrykische Hussaaren, den vyand, in den aanvang van 't gevegt, aan 't wyken ziende, waren te spoedig aan 't plonderen gevallen, en hierdoor oorzaak der nederlaage geweest. Aan andere oorden in Boheeme, vielen, geduurende deezen veldtogt, nog verscheiden' gevegten voor, die egter niet haalen konden in merkwaardigheid, by den slag van Czaslau (v).

Slag by Czaslau.

De

(t) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 180 *& suiv.*
(u) Memoir. *Tom.* I. *p.* 199 *& suiv.*
(v) R. Rolt *Vol.* I. *p.* 238 *&c.* 395 *&c.* Memoir. *Tom.* I. *p.* 204 *& suiv.*

De Vrede tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye volgde kort op deezen slag. De Koning hadt zyne troepen zo dra niet gevoerd naar Boheeme, welk reeds, door de vereenigde Keizerlyke, Fransche en Saxische troepen, overvallen was, of de Koningin toonde zig geneigd, om met hem te verdraagen. Zy boodt hem de Heerlykheden in Silezie aan, waarop hy oordeelde geregtigd te zyn, benevens een gedeelte der Nederlanden. Doch hy antwoordde „ dat hy, „ ter oorzaake van het draalen der Koninginne, om met hem te sluiten, genoodzaakt „ geweest zynde, tot nieuwe en zwaare kosten, niet zonder reden, alles vorderde, wat „ hy door de wapenen veroverd hadt, het „ Graafschap Glatz daaronder begreepen. „ Dat hy van de Nederlanden niets begeerde, konnende een Gewest, welk hem, by „ alle gelegenheden, betwist kon worden, „ niet dan nadeelig voor hem zyn (*w*)." Doch de Koningin kon niet besluiten, zo veel af te staan. De nederlaag by Czaslau bragt haar tot andere gedagten. Men tradt, op nieuws, in onderhandeling. De Maarschalk de Bel-isle arbeidde, vergeefs, om den Koning van Pruissen 't verdrag te ontraaden (*x*). Men wil, dat zyne Majesteit de Franschen, die hem, te Czaslau, niet bygesprongen waren, begon te mistrouwen. Wat hier van zy; 't liep slegts aan, tot op den elfden van Zomermaand, toen 'er door bemiddeling des Koning van Groot-Britan-

1742.
XXII.
Vrede tusschen den Koning van Pruissen en de Koninginne van Hongarye, te Breslau gesloten.

(*w*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 192.
(*x*) Memoir. *Tom.* I. *p.* 209.

1742. tanje, te Breslau, eenige voorafgaande Punten getekend werden (y), die, den agtentwintigsten van Hooimaand, in een volkomen Verdrag van Vrede, werden veranderd. „Opper- en Neder-Silezie, met de Landstreek „Katscher, die eertyds tot Moravie behoord „hadt, werden, by dit Verdrag, aan den „Koning van Pruissen afgestaan. Alleenlyk „behieldt de Koningin van Hongarye aan zig „het Prinsdom Teschen, de Stad Troppau „en 't gene over de Oppa legt, benevens het „hoog gebergte in Opper-Silezie, midsgaders de Heerlykheid Kennersdorf en andere deelen van Moravie, die in Opper-Silezie besloten leggen. Het Graafschap en de „Stad Glatz in Boheeme werden den Koning, insgelyks, overgegeven. Hy stondt „hiertegen af van alle eischen op de Koninginne, en beloofde den Roomschen Godsdienst in Silezie te zullen laaten in den staat, „waarin dezelve was. De Koning verbondt „zig, den onderzaaten van Groot-Britanje „en van de Vereenigde Gewesten te voldoen „de sommen, welken zy op de inkomsten van „Silezie geschooten hadden, mids hy *zig* het „regt voorbehielde, om van de laatstgemelde sommen af te houden, 't gene hy nog „van de Staaten der Vereenigde Gewesten „te vorderen hadt. De Koningin zou de eischen der Brabanderen op Silezie voldoen." Voorts, kwam men overeen „om Groot-Britanje, Rusland, Deenemarke, den Keurvorst van Saxen, mids hy binnen veertien „da-

(y) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 27.

„ dagen zyne troepen van de Franſchen af- 1742.
„ ſcheidde en uit Boheeme trok, de Staaten
„ der Vereenigde Geweſten, en het doorlug-
„ tig Huis van Wolfembuttel te nodigen, tot
„ de aanneeming van dit Verdrag (z)."

Prins Karel belegert Praag.

Het was zo dra niet geſlooten, of de zaaken der Koninginne van Hongarye veranderden, geheellyk, van gedaante. De Pruiſſiſche troepen verlieten Boheeme en Moravie. De Saxiſchen keerden, ingelyks, naar de grenzen van het Keurvorſtendom, welk genoegzaam open lag. De Keizerſchen en Franſchen waren, in verſcheiden' gevegten, en, vooral, door ziekte en verloop, zo zeer gedund, dat zy naauwlyks kans zagen, om Boheeme tegen de Ooſtenrykſche magt te verdedigen. Prins Karel behaalde ook geduurige voordeelen op de Franſchen. Hy noodzaakte het Franſche Leger onder den Maarſchalk de Broglio te rug te wyken naar Praag, en veroverde Pilſen, welk Franſche bezetting inhadt (a). Midlerwyl, hadden de Ooſtenrykſchen 't beleg geſlaagen voor Praag, welk, eerlang, in eene blokkeering veranderd werdt. De Maarſchalk de Bel-isle, die, over de Keizerſche en Franſche troepen, binnen deeze Stad, geboodt, geene kans ziende, om 't lang uit te houden, als hem de toevoer afgeſneeden werdt, begeerde, terſtond, in beſprek te komen met Prinſe Karel, wien hy de Stad wilde opgeeven, mids de bezetting vryheid hadt, om met haar geweer te vertrekken, werwaards zy

(z) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 33.
(a) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 219 *& ſuiv.*

1742. zy wilde. Doch de Prins verstondt, dat zy zig krygsgevangen behoorde te stellen. Bel-isle hadt hier geene ooren naar. De handeling werdt dan afgebroken, en de Stad, tegen 't einde van Hooimaand, zo naauw beslooten, dat 'er niets in, noch uit kon. 't Gebrek aan leevensmiddelen was toen reeds groot in Praag. Na 't midden van Oogstmaand, begon men de Stad hevig te beschieten. De nadernissen werden sterk voortgezet. De belegerden deeden, somtyds, vinnige uitvallen, met wederzydsche schade. Met den aanvang van Herfstmaand, werden de belegerden getroost, met de tyding van den aantogt des Maarschalks van Maillebois, tot ontzet der Stad. 't Beleg werdt, kort hierna, opgebroken; en de blokkeering, wat laater, hervat; hebbende Maillebois niet tot digt aan de Stad konnen doordringen. Ook werdt hy, eerlang, genoodzaakt te rug te trekken. Bel-isle, ondertusschen, last gekreegen hebbende, om Praag te ruimen, met het grootste gedeelte des Franschen Legers, welk 'er binnen lag, trok heimelyk ter Stad uit, tusschen den zestienden en zeventienden van Wintermaand, aan 't hoofd van veertienduizend man. Praag gaf zig, kort hierna over, by verdrag, welk den zevenentwintigsten getekend werdt. Het overschot der Keizerlyke en Fransche bezetting bedong den vryen uittogt (*b*). Egra was, na den overgang van Praag, de eenigste Stad in Boheeme, die nog in 's vyands handen bleef.

De Stad geeft zig over.

Doch

(*b*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I *p.* 231—315. R. ROLT Represent. of the late War *Vol.* II. *p.* 38 — 53.

1742. XXIII.

De Staaten besluiten tot eene derde Vermeerdering hunner Krygsmagt.

Doch eer 't met de zaaken der Koninginne van Hongarye zo gelukkiglyk verliep, hadt zy, bedugt voor 't getal en de magt haarer vyanden, in 't begin deezes jaars, een' beweeglyken brief laaten afgaan aan verscheiden' Mogendheden, en onder anderen aan de Staaten der Vereenigde Gewesten: waarin zy aan 't Fransche Hof de schuld gaf van al 't leed, welk haar reeds overkwam, en verder gedreigd werdt (c). Zy hadt ook niet afgelaaten, haare Bondgenooten in 't gemeen aan te maanen, tot daadelyke ondersteuning. En de algemeene Staaten hadden, om hiertoe, des noods, in staat te zyn, op eenen ernstigen brief der Staaten van Gelderland (d), reeds op 't einde des voorleeden jaars, beslooten, hunne Landmagt, voor de derde reize, te vermeerderen met omtrent twintigduizend man (e). Doch dit Besluit was, noch by de Gewesten, noch by de Leden van elk Gewest, genomen, met eenpaarige stemmen. Dordrecht en Amsterdam hadden 't, ter Vergaderinge van Holland, lang tegengehouden; hoewel zy zig, eindelyk, gevoegd hadden by de meerderheid. In Zeeland, draalden Middelburg en Veere langst, eer zy zuiverlyk bewilligden in de vermeerdering (f). Ook hadt het Fransche Hof zig veel laaten gelegen zyn, om het besluit te voorkomen. De Fenelon boezemde elk in „ dat de „ Staat niets te vreezen hadt van Frankryk „ noch

De Fransche Am-

(c) *Zie* den Brief *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1742. *bl.* 120.
(d) Missive der Staat. van Gelderl. *van* 22 *Dec.* 1741.
(e) Resol. Gener. 22 *Dec.* 1741.
(f) Notul. Zeel. 22, 23 *Jan.* 22, 26 *Febr.* 19, 24 *Maart* 1742. *bl.* 42, 43, 89, 93, 112, 136.

1742. „ noch van Pruissen; dat het vermeerderen
„ der troepen den staat der geldmiddelen bui-
„ ten reden bezwaarde, en gevaarlyk was voor
„ de tegenwoordige Regeeringe: dat men de
„ troepen ligtelyk vermeerderen; doch niet
„ zo gemakkelyk verminderen kon, en dat
„ men, na 't sluiten der Munstersche Vrede,
„ gezien hadt, welke zwaare gevolgen aan
„ het dringen op afdanking vast waren." Men zaaide deeze redenen ook, in gedrukte schriften. Doch 't verblyf van 't Leger onder den Maarschalk de Maillebois aan den Beneden-Ryn hadt merkelyke ongerustheid verwekt, hier te Lande; en zulken, die meest op 't vermeerderen der troepen gesteld waren, aanleiding gegeven, om het sterker te dryven, dan zy anders zouden hebben konnen doen. Het Fransche Hof hadt gezogt den Staaten alle ongerustheid te beneemen, door hun een Verdrag van Onzydigheid aan te bieden, op gelyken voet, als 'er een geslooten was, door den Koning van Groot-Britanje, als Keurvorst van Hanover. Ook wilde de Koning zyn Leger uit hunne nabuurschap te rug trekken, en, omtrent de Oostenrykfche Nederlanden, zulke schikkingen met hen beraamen, waardoor dezelven, nu en in het toekomende, in veiligheid zouden konnen gesteld worden (g). Doch deeze voorslag vondt geenen algemeenen ingang. Drie Gewesten, Gelderland, Utrecht en Stad en Lande, waren 'er egter zeer op gesteld geweest. Doch Holland stemde 'er tegen (h).

Men

[Margin: bassadeur zoekt het te voorkomen.]

[Margin: Hy biedt den Staaten een Verdrag van Onzydigheid aan.]

(g) Zie de Memorie in de Europ. Merc. Jan.—Juny 1742. bl. 217.

(h) Secr. Resol. Holl. 14, 20 Sept. 11, 17 Oct. 1 Dec. 1741. IX. Deel, bl. 797, 798, 802. 804, 808.

Men ſcheen zig op geene nieuwe Verdragen te durven verlaaten, zo lang men niet zag, dat de ouden werden naargekomen. Ook deedt de *Baron van Reiſchach*, onlangs, door de Koninginne van Hongarye, herwaards gezonden, zyn beſt, om den Staaten argwaan in te boezemen, tegen 't Franſche Hof (*i*). De Markgraaf de Fenelon herhaalde de voorſlagen van 't Franſche Hof, in een Vertoog, welk hy, den negentienden van Sprokkelmaand, ter algemeene Staatsvergaderinge, overleverde. Doch het vondt, by de meeſte Leden, kleinen ingang: waartoe veel hielp, dat het Groot-Brittanniſche Hof zig thans veel moeite gaf, om de Staaten aan te zetten tot het neemen van ernſtiger maatregels, dan zy, tot hiertoe, gevolgd hadden. 1742.

George de II. hadt zig, als Keurvorſt van Hanover, verbonden tot onzydigheid. Ook ſcheen hy, beide als Koning en als Keurvorſt, in 't begin van den oorlog, geneigd, om, nevens de Staaten, de Vrede te herſtellen, door onderhandeling. Doch na dat de Ridder Robert Walpole, in Sprokkelmaand deezes jaars, om aan de drift van 't Gemeen en van ſommige Grooten te voldoen, zig van alle zyne ampten ontſlaagen hadt (*k*), veranderde het Groot-Britanniſche Hof van gedagten. De Koning vaardigde, in Grasmaand, den *Graaf van Stairs*, als buitengewoonen Ambaſſadeur, naar den Haage af, met laſt om de Staaten over te haalen, tot het kragtiger onderſteunen der Ko-

De Koning van Groot-Britanje vermaant hen, tot het neemen van ernſtiger maatregels.

(*i*) *Zie* zyne Memorie *in de* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1742. *bl.* 82.
(*k*) *See* R. ROLT *Vol.* I. *p.* 343 *&c.*

1742. Koninginne van Hongarye, en af te maanen van het sluiten van een Verdrag van onzydigheid. Ook werden, kort hierna, omtrent zestienduizend man Engelsche troepen overgescheept naar Oostende, die in de Steden Gend, Brugge, Oudenaarden, Kortryk en Lier in bezetting gelegd werden. Ten zelfden tyde, deedt de Koning van Frankryk zyne Huistroepen trekken naar de Nederlanden, om Fransch Vlaanderen te dekken. Duinkerken werdt ook merkelyk versterkt. Uit alle welke beweegingen, een kort aanstaande oorlog tusschen Frankryk en Groot-Britanje voorspeld werdt.

Men zoekt den Staaten argwaan in te boezemen, tegen Groot-Britanje en tegen Frankryk.

Midlerwyl, zogten sommigen de Staaten argwaan te doen opvatten over 't verblyf der Engelschen in de Oostenrykſche Nederlanden, daar zy, eerlang, Nieuwpoort en Oostende versterkten, en bezet hielden. Doch Stairs en Trevor verklaarden hun, uit éénen mond, dat deeze argwaan ongegrond was, en dat de Koning, hun Meester, geene andere Verdragen hadt, met de Koninginne van Hongarye, dan die, waarin ook de Staaten getreden waren. Zy zogten hun, ten zelfden tyde, op hunne beurt, agterdogtig te maaken, aangaande het oogmerk van het Fransche Hof, in het versterken van Duinkerken, tegen de Verdragen. Doch de Fenelon gaf voor, dat dit versterken geschiedde, om zig te verzekeren, tegen Engeland, welk Vlaanderen begon te vervullen met Krygsvolk (*l*). De togt van den Maarschalk de Maillebois naar Boheeme gaf den En-

(*l*) *Zie de* Memor. *in de* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1742. *bl.* 84, 154, 155. *and* R. ROLT *Vol.* II. *p.* 2.

Engelſchen en Ooſtenrykſchen Gezanten nieuwe aanleiding, om, by de Staaten, aan te houden, op het byſtaan der Koninginne. Doch de Fenelon zogt hun te beduiden, dat deeze togt geſchied was, onder anderen, om hen te bevryden van de ongerúſtheid, die zy, over 't verblyf van de Maillebois omtrent hunne grenzen, hadden opgevat (*m*). Ook boodt hy Duinkerken den Staaten ter bewaaringe aan, tot het ſluiten der Vrede, mids deeze Stad en Haven volkomen onzydig bleeven, in geval van oorloge tuſſchen Frankryk en Engeland (*n*). Doch men vondt niet geraaden, deezen voorſlag te aanvaarden (*o*).

1742.

Het Franſche Hof biedt den Staaten Duinkerken ter bewaaringe aan.

De derde vermeerdering van 's Lands Krygsmagt hadt, midlerwyl, de Staaten van Holland in de noodzaakelykheid gebragt, om, tot onderhoud van hun aandeel, nieuwe belaſtingen uit te vinden. Zy beſlooten tot eene perſoonlyke Schatting van allen, die zeshonderd guldens en daarboven, jaarlyks, wonnen, of verteerden; Vreemdelingen, Profeſſoren, Predikanten, Krygsoverſten, geen Hoofd- of Vlag-Officiers zynde, en Ambagtsgezellen alleen uitgezonderd. Doch deeze belaſting beantwoordde kwalyk aan het oogmerk, welk men 'er mede gehad hadt. 't Getal der luiden, die geoordeeld werden, geene zeshonderd guldens te winnen of te verteeren, was te groot, in Holland. Ook kwam 'er, van deeze ſchatting, jaarlyks, op verre na, geen millioen in 's Lands Kas-

Perſoneele Quotiſatie in Holland ingevoerd.

(*m*) *Zie de* Memor. *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1742. *bl.* 202, 203, 207, 208.
(*n*) *Zie de* Memor. *als bov. bl.* 209.
(*o*) Reſol. Holl. 7, 22, 29 *Aug.* 12 *Sept.* 1742. *bl.* 593, 620, 633, 637, 691.

1742. Kasse. Zy werdt, hierom, na verloop van weinige jaaren, wederom afgeschaft.

XXIV. Raadpleegingen, in de Staaten van Holland, op het onderfteunen der Koninginne van Hongarye.

Op het onderſteunen der Koninginne van Hongarye, werdt, ondertusſchen, ernſtelyk geraadpleegd, by de byzondere Geweſten. De Staaten van Holland, in Oogſtmaand, eenigen uit de Edelen en Steden, benevens den Raadpenſionaris van der Heim, gemagtigd hebbende, om te onderzoeken, wat men, volgens de Verdragen, nog zou konnen geagt worden ſchuldig te zyn aan de Koninginne van Hongarye, boven den onderſtand, dien men haar reeds beweezen hadt, werden, in Slagtmaand, berigt „ dat de Staaten, hun oordeels, „ rondelyk behoorden te verklaaren, dat zy „ zig verpligt hielden, tot het naarkomen hunner Verbindteniſſen; en dat zy, na 't doen „ van zulk eene Verklaaring, met de Koninginne van Hongarye en met den Koning „ van Groot-Britanje, behoorden te raadplee„ gen, over de bekwaamſte middelen, om aan „ deeze Verbindteniſſen te voldoen: in welke „ raadpleegingen, men de grondſlagen volgen moeſt, die, by de Staaten, waren gelegd, toen zy, in 't begin des jaars 1741, „ eerſt om byſtand waren aangezogt. Dat zy, „ Gemagtigden, bevonden hadden, dat het „ Weener Verdrag van den jaare 1732 eerſt „ een' onderſtand van vyfduizend man van de „ Staaten vorderde; daarna, een' grooter', en „ eindelyk, dat de Bondgenooten elkanderen, „ uit al hun vermogen, byſtonden. Dat de „ Staaten van Holland, in Zomermaand des „ jaars 1741, reeds bewilligd hadden, in een' „ onderſtand van vyfduizend man, af te koo-

„ pen

„ pen met agthonderd en veertigduizend gul- 1742.
„ dens, voor den tyd van een jaar; doch dat
„ het Verdrag van den jaare 1732. de keuze,
„ in dit opzigt, niet liet aan de helpende Par-
„ tye; maar aan de Partye, die geholpen
„ werdt. Dat de gemelde Staaten, in Oogst-
„ maand jongstleeden, nog bewilligd hadden
„ in eenen onderstand van zestienhonderd-
„ duizend guldens. Doch dat Zeeland de ee-
„ nigste der Provincien was, die, tot hiertoe,
„ nevens Holland, tot deezen onderstand be-
„ slooten hadt. Dat men zorg behoorde te
„ draagen, dat de Gewesten de agterstallen
„ van den eersten onderstand voldeeden, en
„ in den tweeden bewilligden, en dat men, in
„ 't volgende jaar, de Koningin, niet met
„ geld, maar met Krygsvolk, behoorde te on-
„ dersteunen; dat men 't getal van dit Krygs-
„ volk behoorde te regelen met de Hoven van
„ Weenen en Londen, en dat men de ver-
„ eischte zorg behoorde te draagen, voor het
„ gebruik deezer troepen, op dat de oorlog ge-
„ weerd bleeve van de grenzen van den Staat.
„ Dat Holland, midlerwyl, zyn aandeel be-
„ hoorde op te brengen, niet in zestienhon-
„ derdduizend guldens, waarin de Gewesten
„ nog niet bewilligd hadden, maar in agt-
„ honderd en veertigduizend guldens, voor
„ het tweede jaar; welken onderstand men
„ kon agten bepaald te zyn, door den Staat
„ in 't gemeen; en dat men van dit alles, met
„ den eersten, kennis behoorde te geeven aan
„ de Staaten der byzondere Gewesten." Doch
op dit verslag viel geen besluit, ter Vergade-
rin-

1742. ringe van Holland (*p*). Dordrecht en Briele verschilden, met de meeste overige Leden.

Dordrecht en Briele verschillen met de overige Leden.

Dordrecht hadt, weinige dagen te vooren, sterk gedrongen op het aanvangen eener onderhandelinge tusschen de oorloogende Mogendheden, tot bevordering der Vrede, onder bemiddeling der Staaten. Frankryk hadt verklaard, hiertoe gezind te zyn. En die van Dordrecht verstonden, dat men zig van deeze gezindheid, en van het naderend Wintergetyde bedienen moest, om aan een Verdrag te arbeiden, op dat het, zo 't, buiten bemiddeling der Staaten, geslooten werdt, niet mogelyk eenige punten vervatten mogt, waarby de Scheepvaart, Koophandel en bezittingen van den Staat benadeeld zouden konnen worden. Doch andere Leden oordeelden, dat men de Vrede allerbest bevorderen zou, als men rondelyk verklaarde, dat men beslooten hadt, zyne Verbindtenissen naar te komen; en daarna met de Bondgenooten der Koninginne van Hongarye in onderhandeling tradt, over de beste middelen, om de Vrede te herstellen.

Voorslag van Amsterdam.

De Stad Amsterdam, die 't genoegzaam eens was met deeze laatsten, sloeg alleenlyk, in Wintermaand, voor „ dat men, in 't handelen met „ de Bondgenooten, zorg behoorde te draa„ gen, dat de Staat niet bezwaard werdt bo„ ven vermogen; en dat het getal der troe„ pen, die men, voor tegenwoordig, zou be„ hooren te leveren, dat van twintigduizend „ man niet te boven ginge, waaronder vier „ duizend Ruiters of Dragonders zouden moe„ ten

(*p*) Resol. Holl. 9 Nov. 1742.

„ ten zyn (q)." Doch die van Dordrecht beklaagden zig zeer „ dat men zo weinig agt „ gaf op hunnen ernstigen raad, om tot Vre„ de te arbeiden, daar men, voorheen, meer„ maalen, met naame ook aan het Hof van „ Frankryk, verklaard hadt, vreemd te zyn „ van alle gedagten van oorlog." Voorts, merkten zy aan „ dat zy nog zo klaar niet za„ gen, of de Staat verpligt ware tot de hand„ haavinge der Pragmatike Sanctie, in gevol„ ge van het Weener Verdrag, of niet. Dat „ 'er, veelligt, zo veel tegen als voor deeze „ verpligting zou in te brengen zyn, vooral, „ als men in aanmerking name wat 'er, na 't „ jaar 1732, gebeurd ware. Nogtans, ver„ stonden zy, dat het belang van den Staat „ vorderde, dat men het Huis van Oostenryk „ bystondt, zo veel zulks geschieden kon, zon„ der den Staat voor een blykbaar en groot „ gevaar bloot te stellen. Doch geenszins kon„ den zy goedkeuren, dat men den onder„ stand, dien de Staat zou willen bewyzen, „ begrootte op twintigduizend man, eer men „ nog wist, op wat voet, de Koningin van „ Hongarye zig met den Keizer en deszelfs „ Bondgenooten zou willen verdraagen. Men „ liet zig reeds verluiden, dat haare Majesteit „ vergoeding dagt te vordereu voor Silezie. „ En zo dit gebeurde, zou de Staat zig ligte„ lyk in eenen oorlog inwikkelen, waarvan „ niemant het einde voorzien kon. Ook kon„ den zy zulken niet medevallen, die oor„ deelden, dat de Staat verpligt was, de Ko„ nin-

1742.

Dordrecht trekt de verpligting der Staaten tot onderšteuning der Koninginne van Hongarye in twyfel.

en vordert, dat men, in allen geval, den onderstand niet begroote op twintigduizend man.

(q) Resol. Holl. 13 Decemb. 1742.

1742. „ ningin te onderſteunen, tot dat haar al haare geleeden' ſchade vergoed zou zyn. Zy „ ſtelden, in tegendeel, vaſt, dat men zulk „ eene verpligting, noch uit het Weener-Verdrag, noch uit eenig ander Verbond, zou „ konnen bewyzen. In de tweede plaatſe, behoorde men ook met den Koning van Groot-Britanje overeen te komen, eer men den „ onderſtand der Koninginne op twintigduizend man bepaalde. Het Weener-Verdrag „ vorderde, dat, zo de eerſte onderſtand niet „ genoegzaam bevonden werdt, de handelende Mogendheden, met elkanderen, wegens „ eenen verderen onderſtand, overeenkwamen. De onderſtand des Konings van Groot-Britanje moeſt, derhalve, ook eerſt bepaald „ worden, en vooral het gebruik, welk men „ van beiderleie hulptroepen dagt te maaken.

maar dat men met geld onderſteune.

„ In allen geval oordeelden zy, dat men de „ Koningin, niet met troepen, maar alleen „ met geld, behoorde te onderſteunen. Hierdoor, zou Frankryk zig minder gehoond „ agten. En 't was 't belang van den Staat, „ eene Vredebreuk met deeze Kroone te voorkomen. De Koningin zou ook, met de *hulptroepen* van den Staat, Frankryk konnen „ beoorloogen in de Ooſtenrykſche Nederlanden: waardoor het tooneel des krygs zou „ gebragt worden op de grenzen van den „ Staat. Of zo zy deeze troepen naar Duitſchland wilde voeren, zouden zy, op zulk eenen „ moeilyken togt, ligtelyk ſterk verſmelten, „ tot merkelyke ſchade voor den Staat, zonder dat 'er de zaaken der Koninginne iet „ van belang door zouden bevoordeeld worden.

„ den. Behalve dat men, niet zonder gevaar 1742.
„ voor den Staat, zulk een aanzienlyk getal
„ van troepen zo verre zou konnen laaten
„ trekken, in eenen tyd, dat de Staat gedug-
„ te nabuuren hadt, van welker gezindheid
„ die van Dordrecht geene kennis hadden.
„ Wyders, behoorden zulke Leden, die sterkst
„ op de derde vermeerdering van 's Lands
„ Krygsmagt gedrongen hadden, in aanmer-
„ king te neemen, dat 'er, aan deeze ver-
„ meerdering, nog zevenduizend man ont-
„ brak; en dat, wanneer men, gelyk regt was,
„ van de Krygsmagt van den Staat aftrok, 't
„ gene aan de aandeelen der byzondere Ge-
„ westen te kort kwam, men bevinden zou
„ dat zy, in alles, niet boven de zestigdui-
„ zend man beliep; zo dat men, de Koningin
„ van Hongarye ondersteunende met twintig-
„ duizend man, niet meer dan veertigduizend
„ man overhouden zou; welk getal naauwlyks
„ groot genoeg zou zyn, om de grenssteden
„ te beschermen, verre van dat 'er een Le-
„ ger uit zou konnen te velde gebragt worden,
„ bekwaam om eenen ontzaglyken vyand het
„ hoofd te bieden. Eindelyk, verklaarden zy
„ zig gereed, om te bewilligen in zodanig
„ een' onderstand in geld, als de andere Leden
„ zouden geraaden vinden, in de plaats van
„ manschap, toe te staan aan de Koninginne
„ van Hongarye (z)."

't Jaar liep dus ten einde, zonder dat men 't, ter Vergaderinge van Holland, over 't onder- (De Baron van Reischach)

(z) Extr. uit de Resol. van den Oud-Raad van Dordr. van 21 Dec. 1742 by ROUSSET Recueil, Tom. XVII. p. 203.

1742. dringt op 't bystaan der Koninginne. derſteunen dier Koninginne, hadt konnen eens worden. In de byzondere Geweſten, was men ook hierover nog niet van één gevoelen. Utrecht, Stad en Lande en 't Kwartier van de Veluwe in Gelderland hadden hun aandeel nog niet opgebragt, in de agthonderd en veertigduizend guldens, die, reeds in 't voorleeden jaar, waren toegeſtaan. In den onderſtand van zeſtienhonderdduizend guldens, hadden alleen Holland en Zeeland bewilligd. De Baron van Reiſchach vertoonde dit den Staaten, in een ernſtig Vertoog, welk hy, den agtſten van Wintermaand, overleverde. Hy vermaande hun, ten zelfden tyde, te bedenken „ dat hunne „ eigen' behoudenis hing aan het onderſteunen „ der Koninginne, zyne Meeſtereſſe, en dat „ zy, zo wel als haare andere Bondgenooten, „ onvermydelyk zouden moeten bukken voor „ eene magt, die geen' eerbied altoos toonde „ voor de plegtigſte Verdragen, voor de uit„ drukkelykſte Verbindteniſſen tot handhaa„ vinge van iemants regten, noch zelfs voor de „ dierbaarſte banden der menſchelyke ſamen„ leevinge (s).” Welke uitdrukkingen, zo wel als verſcheiden' anderen, den Ambaſſadeur de Fenelon zo zeer ſtieten, dat hy 'er de onbetaamelykheid ſchriftelyk van zogt aan te wyzen.

XXV. Giſting onder 't Gemeen verwekt. Doch deeze en diergelyke Vertoogen, die terſtond in 't licht kwamen, veroorzaakten, eerlang, ook eenige giſting onder 't gemeen, die toenam, na dat men, van wederzyde, verſchei-

(s) *Zie de* Memor. *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1742. *bl.* 309.

scheiden Gedigten en Schriften uitgegeven, of herdrukt hadt, welken eigenaartiglyk dienden, om 't volk in te neemen tegen Frankryk, of met argwaan te vervullen tegen Groot-Britanje. In de Schriften van de laatste soort, bespeurde men ook eenen blykbaaren toeleg, om de tegenwoordige Stadhouderlooze Regeering, in Holland, en in de drie andere Gewesten, te doen stand houden. Doch in de Schriften, die Frankryks oogmerken verdagt zogten te maaken, over sommigen van welken, de Fenelon, nu en dan, klaagde, ter algemeene Staatsvergaderinge (t), ontdekte men, somtyds, dat de Schryvers het volk zogten te doen haaken naar een doorlugtig Hoofd der Regeeringe, welk den Staat zou konnen beschermen, tegen zulk een magtigen en gevaarlyken vyand, als Frankryk scheen te zullen worden. De ongelukkige kryg des jaars 1672 werdt in 't geheugen herroepen, te gelyk met de geschiedenis der Verheffinge van Prinse Willem den III. tot Stadhouder van Holland: niet zonder, van ter zyde, de Regeering, die 't Stadhouderloos bewind toen gehandhaafd hadt, en nog handhaafde, te beschuldigen van slinksche inzigten ten nadeele van 't Vaderland. Zy, die thans vreesden voor oorlog met Frankryk; die de Koningin van Hongarye, of niet, of niet dan met geld wilden ondersteunen; en die, gelyk sommigen in Duitschland gedaan hadden, gaarne een Verdrag van Onzydigheid zouden gesloten hebben, werden, onder bedekte naamen,

1742. door verscheiden gedrukte Schriften.

(t) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1742. *bl.* 162. Lettr. de M. VAN HOEY *p.* 21, 24, 26.

1742. men, afgeschilderd, als *ontrouwe Verbondbreekers*, als *lafhertigsn*, als *omgekogten*, en vooral als *benyders* van hem, dien men gaarne tot de Stadhouderlyke waardigheid van alle de Gewesten zou hebben zien verheffen. Al het welke, meer of min, dienen kon, om de gemoeden van 't volk te bereiden, tot de merkwaardige verandering, die, vier of vyf jaaren na deezen tyd, voorviel. Men vindt zelfs, hoe, ten deezen tyde, aan 't Fransche Hof gezeid werdt „ dat men, in den Vereenigden „ Staat, geloofde, dat het Krygsvolk vermeerderd, en te gelyk een Stadhouder aangesteld moest worden, om zig, zo wel tegen Frankryk, als tegen Pruissen te beveiligen (*u*)."

XXVI. De algemeene Staaten verkiezen den Prins van Oranje tot Luitenant-Generaal over 't voetvolk.

De Prins van Oranje en Nassau, wien men de Stadhouderlyke waardigheid van Holland, Zeeland, Utrecht en Overyssel, terstond na 't ontstaan van den oorlog, heimelyk, hadt begonnen toe te schikken, was, in 't jaar 1740, by erfenis, geraakt aan 't bezit van Nassau-Dillenburg; en, in den aanvang deezes jaars, by verdrag, aan dat van Nassau-Siegen: waardoor zyn aanzien, in 't Duitsche Ryk, merkelyk toegenomen was. De Staaten der Vereenigde Gewesten, op den voorslag van Overyssel, die reeds in 't voorleeden jaar geschied was (*v*), in den Herfst deezes jaars, verscheiden' hooge Krygsampten begeevende (*w*), konden niet voorby, zyne Hoogheid, die tot hier-

(*u*) Lettt. *de* Monf. VAN HOEY, *p.* 28, 92.
(*v*) Secr. Resol. Holl. 23 *Nov.* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 806.
(*w*) Resol. Holl. 28 *Juny*, 4 *Oct.* 1742. *bl.* 400, 749.

hiertoe geen aanzienlyker Krygsampt by de Generaliteit dan dat van Kolonel bekleed hadt, met eenige hooger waardigheid, te vereeren. 's Prinsen vrienden zouden gaarne gezien hebben, dat hy tot Generaal van 't Voetvolk, of van de Ruiterye aangesteld geweest was. Doch 't besluit viel alleenlyk, om hem eene plaats van Luitenant-Generaal over 't voetvolk op te draagen. Zyne Hoogheid kreeg hier zo dra geene kennis van, of hy besloot, een Ampt, welk hem onbestaanbaar voorkwam, met dat van Kapitein-Generaal over drie der Vereenigde Gewesten, welk hy bekleedde, niet aan te neemen. Hy gaf den algemeene Staaten, by eenen brief, kennis van zyn besluit, hun verklaarende „ dat hy 't Ampt van Luitenant-Generaal niet zou konnen aanvaarden, zonder zig voor de openbaare verragting bloot te stellen." Hy voegde hierby, „ dat, schoon 't hem onmogelyk geweest was, te beletten, dat men hem zyne goederen onthielde, en dat de Regtbank, tegen de aloude Vryheden deezer Landen, en tegen de gronden der Unie, voor hem gesllooten bleeve; hy egter in staat, en, volgens zyne *Instructien*, verbonden was, de eer en het aanzien te bewaaren van Ampten, die geen gering gedeelte uitmaakten van de Vryheden en Voorregten der Gewesten, uit welker naam hy de eer hadt dezelven te bedienen." Ten besluite, gaf de Prins te verstaan „ hoe leed hem was, dat men, door hem een krygsampt op te draagen, welk met zyne waardigheid niet overeenkwam, hem de gelegenheid benam, om zig bekwaamer te maa-

1742.

Hy weigert dit Ampt te aanvaarden.

 „ ken,

1742. „ ken, ten dienste van den Staat (x).” De brief, van welken wy spreeken, werdt, terstond, in 't licht gegeven, verwierf eene algemeene goedkeuring, en bragt veel toe, om 't volk met hooge gedagten van 's Prinsen grootmoedigheid te vervullen.

XXVII. Verbonden tusschen Groot-Britanje en Pruissen, en tusschen Rusland en Groot-Britanje.

De Koning van Pruissen hadt, terstond na 't sluiten van 't Verdrag van Breslau, zyne poogingen aangewend, om Groot-Britanje en de Staaten te beweegen, tot eene belofte, om hem te handhaaven in 't bezit van Silezie. George de II. hadt zig reeds verbonden, tot het handhaaven der Punten, die 't Verdrag van Breslau waren voorgegaan. Hy liet zig, derhalve, ligter overhaalen, tot eene verbindtenis, om dit Verdrag, in alle zyne deelen, te handhaaven. 't Geschiedde, by een Verbond van onderlinge bescherming, welk, den agttienden van Slagtmaand, te Westmunster, getekend werdt (y), en waartoe, volgens een der punten van het zelve, de Vereenigde Staaten ook, eerlang, genodigd werden (z). Wat laater (1), werdt, te Muskou, een diergelyk Verbond geslooten, tusschen de Keizerin van Rusland en den Koning van Groot-Britanje, welk strekte tot herstellinge der ruste in 't Noorden. Men kwam overeen, om den Koning van Poolen, als Keurvorst van Saxen, den Koning van Pruissen, en de Staaten der Vereenigde Gewesten ook tot het zelve te nodigen (a).

Vroeg

(x) Missive van W. C. H. Friso, Prince d'Orange & Nassau, van 7 October 1742.

(y) Voiez Rousset Recueil, Tom. XVIII. p. 45.

(z) Zie Europ. Merc. Jan. — Juny 1743. bl. 94, 95.

(a) Voiez Rousset Recueil, Tom. XVIII. p. 51.

(1) Den elfden van Wintermaand 1742.

Vroeg in 't voorjaar, en eer nog 't Verdrag van Breslau gesloten was, was de Koning van Pruissen ook met den Keurvorst van de Palts overeengekomen, wegens het regt tot de opvolginge in de Hertogdommen Gulik en Berg, waarover zulk een langduurige twist geweest was. De Koning stondt van allen regt op deeze Hertogdommen af, ten behoeve van den Huize van Sultsbach; waartegen de Keurvorst van de Palts, voor zig zelven en voor zyne opvolgers, beloofde, den Koning van Pruissen te zullen handhaaven in 't bezit van Silezie. De Koning van Frankryk, die dit Verdrag bemiddeld hadt, verbondt zig, insgelyks, tot handhaavinge van het zelve (*b*). De Keurvorst van de Palts overleefde dit Verdrag niet lang. Hy stierf, in hoogen ouderdom, den laatsten van Wintermaand deezes jaars. De Prins van Sultzbach, die hem in de Keurvorstelyke waardigheid opvolgde, was, reeds voor zyn overlyden, tot Hertog van Gulik en Berg ingehuldigd. En dus kwam 'er, ten laatsten, een einde aan het oud geschil over Gulik en Berg, waarin de Staaten, van vroeg af aan, gemengd geweest waren, en welk, eindelyk nog, zonder hun toedoen, werdt bygelegd. 1742. Vereffening van 't oud geschil over Gulik en Berg.

XXVIII. Verschil onder de Gewesten, over 't onderhouden van 't Krygsvolk.

De Staaten der Vereenigde Gewesten, reeds in Herfstmaand, geraadpleegd hebbende, om, tegen 't volgende voorjaar, een Leger in 't veld te brengen, wisten naauwlyks middel, om de Gewesten, die agterlyk bleeven in 't werven van 't vereischte aantal manschap, te bewee-

(*b*) *Zie* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1742. *bl.* 139. *July* — *Dec.* 1742, *bl.* 245.

1742. weegen tot voldoening aan 't gene zy beloofd hadden. Zeeland en Friesland hadden nog niet verklaard, of zy den last van Krygsvolk, welk tot hun aandeel behoorde, begeerden op zig te neemen. Stad en Lande was nog niet begonnen met het aanwerven der manschap van de derde vermeerdering. De Raad van Staate, den Staat van oorloge, volgens gewoonte, tegen 't einde des jaars, overbrengende ter algemeene Staatsvergaderinge, vertoonde den Leden 't gevaar, waarin 't Gemeenebest zig bevondt, op 't leevendigst, hen zoekende te beweegen tot meerder yver voor 's Lands welstand (c). Doch 't lighaam was nog te verdeeld, om ernstige en eenpaarige maatregels te konnen neemen. In de Staaten van Holland zelven, bleeven Dordrecht en Briele nog oneens met de andere Leden, over 't ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Men besloot, derhalve (d), in den aanvang des jaars 1743, eene bezending te doen aan beide deeze Steden. Naar Dordrecht gingen de Heeren *Joan Henrik, Graaf van Wassenaar*, uit de Edelen, en *Jakob Gilles, Joannes Staal* en *Jakob Lycochton Hoogkamer*, uit de Steden: naar Briele, de Heeren *Jakob Bisdom, Jakob Snels, Lambert van Nek* en *François van Breedehof, Heer van Pylswaard*. De eersten werden, in den Oud-Raad te Dordrecht, gehoord, op den zevenden van Louwmaand. Zy vertoonden, in een uitvoerig Vertoog „ hoe de agtbaare Raad, reeds in Win-

De Staaten van Holland besluiten tot eene bezending naar Dordrecht en Briele.

1743.

Uitvoerig Vertoog

„ ter-

(c) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XVII. *p.* 188.
(d) Resol. Holl. 22, 27 *Dec.* 1742. *bl.* 959, 961.

„ termaand des jaars 1740, bewilligd hadt, „ in verscheiden' Besluiten, waarby vastge- „ steld was, de Koningin van Hongarye, in „ gevolge van het Verdrag des jaars 1732, „ te ondersteunen. Ten zelfden tyde, hadden „ de Staaten van Holland, insgelyks met „ bewilliging van deezen agtbaaren Raad, be- „ slooten, te raadpleegen op de beste midde- „ len, om den Staat beter te beveiligen en te „ beschermen, en bekwaamer te maaken, om, „ des noods, te voldoen aan zyne verbindte- „ nissen. Een ongelukkig verschil van gevoe- „ len hadt, naderhand, de raadpleegingen zo „ zeer doen vertraagen, dat 'er geen ernst „ meer scheen te zyn by 't werk; daar 't an- „ ders te vermoeden geweest was, dat men „ verscheiden' onderneemingen zou hebben „ konnen stuiten of voorkomen. Nu hadt de „ Staat, om aan zulke plegtige verbindtenis- „ sen te voldoen, in twee jaaren tyds, anders „ niet gedaan dan den Koning van Pruissen, „ in den voorzomer des jaars 1741, vermaand „ tot vrede; behalve, dat ook Holland, Zee- „ land, Friesland en Overyssel, benevens de „ Kwartieren van Nieuwmegen en Zutfen, „ maar weinige maanden geleeden, hun aan- „ deel hadden opgebragt, in agthonderd en „ veertigduizend guldens, zynde den beloop „ van den eersten onderstand, voor een enkel „ jaar; en dat Holland alleen, voor zyn aan- „ deel in diergelyken onderstand, voor het „ tweede jaar, vierhonderd en tagtigduizend „ guldens opgebragt hadt, in gevolge van een „ besluit der Staaten van den elfden van Win- „ termaand des jaars 1742. Wyders hadt men,

1743. toog, in den Oud-Raad te Dordrecht, strekkende om denzelven, tot het bewilligen in de ondersteuning der Koninginne van Hongarye, met twintigduizend man, over te haalen.

1743. „ na den elfden van Grasmaand des jaars
„ 1741, niet geantwoord op verscheiden' Brie-
„ ven der Koninginne van Hongarye, noch
„ op een groot getal van Vertoogen, door haa-
„ re Staatsdienaars, ingeleverd: ook hadt men
„ niets, in vertrouwen, beraamd, met den
„ Koning van Groot-Britanje; die nogtans
„ verklaard hadt, te willen voldoen aan de
„ verbindtenissen van het Weener Verdrag.
„ Het Huis van Oostenryk was, midlerwyl,
„ gebragt, op 't punt van zynen ondergang:
„ en schoon 't zig, door een onverwagt ge-
„ luk, een weinig begon op te beuren, was
„ zulks niet geschied, zonder dat het een
„ goed deel Lands gekost hadt, en zonder dat
„ dit Huis zig, kort daarna, wederom in nieu-
„ we verlegenheid bevonden hadt. De Staa-
„ ten van Holland, ziende dat de zaken niet
„ langer in zulk eene onzekerheid blyven kon-
„ den, zonder 't Gemeenebest bloot te stel-
„ len voor een onvermydelyk gevaar, en
„ zonder te kort te doen aan de trouwe der
„ Verdragen; hadden geoordeeld, dat men,
„ wederzyds, vertrouwelyker handelen moest,
„ en eenpaariglyk bedagt zyn, op het beraa-
„ men van eenen voet, waarnaar de zaken,
„ in 't gevolg, zouden konnen bestierd wor-
„ den. Met dit oogmerk, was het verslag der
„ Gemagtigden van den negenden van Slagt-
„ maand jongstleeden, en het gematigd ont-
„ werp der Stad Amsterdam ingeleverd, waar-
„ in zeventien Leden bewilligd hadden. Dor-
„ drecht en Briele alleen, hoewel uit verschil-
„ lende inzigten, hadden 'er zwaarigheid in
„ gemaakt. Men hadt, hierop, tot eene be-

zen-

„ zending aan deeze Steden beslooten, zynde 1743.
„ dit een middel, waar van men zig, in *geluk-*
„ *kige tyden*, wanneer men, gelyk tegenwoor-
„ dig, *eene vrye Staatsche Regeering* hadt, meer-
„ maalen hadt bediend, en altoos, zo ver zy,
„ Afgevaardigden, zig konden te binnen bren-
„ gen, met eenen voorspoedigen uitslag: waar-
„ om men vertrouwde, dat het ook tegen-
„ woordig niet zonder vrugt zyn zou. Zy
„ hoopten dan, in de eerste plaats, dat de
„ agtbaare Raad zou gelieven te letten op de
„ verbindtenissen, waarin de Staat getreden
„ was, door de aanneeming van het Weener
„ Verdrag, in den jaare 1732. Men hadt be-
„ loofd, het Huis van Oostenryk te zullen
„ beschermen in alle zyne bezittingen, en
„ in 't byzonder de Pragmatike Sanctie te zul-
„ len handhaaven; en, ten deezen einde, bin-
„ nen twee maanden na dat zy gevorderd wa-
„ ren, vyfduizend man te zullen leveren, mids
„ de Keizer de vryheid behieldt, om, in de
„ plaats van deeze manschap, schepen of geld
„ te mogen vorderen, wanneer hy, in Italie,
„ in Hongarye, of in eenigen der andere Oos-
„ tenryksche Staaten, buiten Duitschland,
„ werdt aangetast. Zelfs zou hy ook schepen
„ of geld mogen vorderen, al werdt hy in
„ Duitschland beoorloogd; doch in dit geval,
„ zou de keuze geheellyk aan hem staan. En
„ zo deeze onderstand niet genoegzaam zyn
„ mogt, zouden de Bondgenooten, terstond,
„ raadpleegen op het vermeerderen van den
„ zelven. 't Geval was daar, waarin men aan
„ deeze verbindtenissen voldoen moest. De
„ Koningin van Hongarye werdt aangetast,
„ in

1743. „ in Duitschland. De beloofde onderstand was „ den Staat afgevorderd, niet voor twee maanden, maar voor meer dan twee jaaren. Klaar „ was 't ook, en door de meeste Leden erkend, dat de onderstand in manschap, niet „ in geld, behoorde gegeven te worden, en „ men hadt dien, hierom, voor 't jaar 1743, „ op twintigduizend man begroot, in geval „ de vrede, midlerwyl, niet getroffen werdt. „ De goede trouw en 't belang van den Staat „ vorderden even zeer, dat men aan de gemaakte verbindtenissen voldeede. 't Eerste „ behoefde geen bewys. 't Schenden der Verbonden verwekte den Hemel tot gramschap: „ te meer, daar 't geval, waarvan de Verdragen spraken, inderdaad, gebeurd ware. De „ Koningin was aangetast. Zy hadt hulp begeerd, en men hadt haar beloofd, dat men „ zig aan de Verdragen zou houden. 't Belang „ van den Staat kwam hierby. De Staat hadt „ magtige nabuuren, welken men niet wederstaan kon, zonder de hulp der Bondgenooten, die zig, na deezen, aan geene Verbonden zouden willen houden, als menze eerst, „ ten hunnen opzigte, geschonden hadt. Aan „ de behoudenis der Oostenrykschen Nederlanden, die den Staat tot een' voormuur „ strekten, was ons ook zeer veel gelegen. „ Doch men zouze niet konnen behouden, „ zo menze van de overige Oostenryksche „ Staaten liete afscheuren; of zo men gedoogde, dat het Huis van Oostenryk zo „ zwak werdt in Duitschland, dat het buiten „ staat geraakte, om de Nederlanden te beschermen. En zo de Koningin van Hongarye,

„ rye, het geluk hadt van over haare vyan- 1743.
„ den te zegepraalen, zonder geholpen ge-
„ weest te zyn door de Staaten, was 't zeer te
„ dugten, dat zy nimmer vergeten zou, hoe
„ men haar, in den nood, verlegen gelaaten
„ hadt: 't welk zeer nadeelig zou konnen zyn
„ voor den Staat. De agtbaare Raad hadt be-
„ tuigd, te haaken naar vrede. De overige Le-
„ den van Holland verlangden 'er niet min-
„ der naar. Doch was 't onverschillig, op welk
„ eene wyze, de vrede getroffen werdt? Dagt
„ men, dat zy, overeenkomstig met het be-
„ lang van de Staaten, en van derzelver Bond-
„ genooten, zou konnen getroffen worden,
„ zonder dat men voldaan hadt aan zyne ver-
„ bindtenissen? Zou de Koningin van Honga-
„ rye ons, als waren wy eene onzydige Mo-
„ gendheid, konnen laaten deel neemen in
„ haare geschillen, zonder dat wy haar eenige
„ wezenlyke hulp verleenden? Wie kon 't ver-
„ wagten? De zugt tot vrede zelve moest den
„ agtbaaren Raad dan beweegen, om zig te
„ voegen by de andere Leden, en de Konin-
„ gin te ondersteunen. De Raad scheen, in-
„ derdaad, te twyfelen, of men verpligt wa-
„ re tot deezen onderstand, of niet? Doch
„ die twyfelde deedt minder, dan die vlak uit
„ ontkende. 't Was, daarenboven, niet ge-
„ oorlofd, te twyfelen aan de verpligting van
„ eenig Verdrag, wanneer de gelegenheid
„ vorderde, dat het moest uitgevoerd wor-
„ den. Eindelyk, scheen 't vreemd, dat men
„ nu twyfelde over de verpligting van 't Wee-
„ ner Verdrag, daar men reeds, uit hoofde
„ van dit Verdrag, bewilligd hedt in den on-

der-

1743. „ derstand van agthonderd en veertigduizend „ guldens, en nog gereed was, om in eenen „ onderstand in geld te bewilligen. De Raad „ hadt, wyders, geoordeeld, dat men geen' „ onderstand bepaalen moest, vooral geen' van „ twintigduizend man, om dat zulks den Staat „ zou konnen inwikkelen in eenen oorlog; ten „ minste, dat zulks niet behoorde te geschie- „ den, voor dat de Koningin van Hongarye „ verklaard hadt, op wat voet zy zig met „ den Keizer en deszelfs Bondgenooten be- „ geerde te bevredigen. Doch hierop moes- „ ten zy aanmerken, dat men thans niet raad- „ pleegde, over den aanvang van eenen oor- „ log, in welk geval eerst te pas kwam, dat „ men, vooraf, met zyne Bondgenooten, be- „ raamde wat elk te doen hadt, om het oog- „ merk, welk men zig voorstelde, te berei- „ ken. De tegenwoordige raadpleegingen lie- „ pen alleenlyk op het verleenen van eenen „ onderstand, tot welken men zig, by een „ Verbond van onderlinge bescherming, ver- „ pligt hadt: in welk Verbond, bepaald wa- „ ren de gevallen, in welken men elkanderen „ bystaan moest, en de voorwaarden, op wel- „ ken men de vrede zou konnen sluiten. De „ Koningin zou zig, ongetwyfeld, ook niet „ verklaaren, voor dat de Staat voldaan hadt „ aan zyne verbindtenissen, zynde 'er niets, „ in het Verdrag, te vinden, welk haar daar- „ toe verpligtte. Waarby nog kwam, dat al- „ les, wat men, hieromtrent, met reden, vor- „ deren kon, reeds begreepen was in den voor- „ slag der Stad Amsterdam van den negen- „ den van Slagtmaand jongstleeden. 't Was

„ waar

„ waar, dat, by het Verdrag, was vastgesteld, 1743.
„ dat, in geval 'er grooter onderstand dan van
„ vyfduizend man vereischt wardt, de Bond-
„ genooten, deswege, met elkanderen moes-
„ ten overeenkomen. Ook was zulks het oog-
„ merk der meeste Leden. Doch om tot zulk
„ eene overeenkomst in staat te zyn, behoor-
„ de men, vooraf, vast te stellen, hoe veel
„ troepen de Staaten zouden goedvinden toe
„ te staan: waartoe de begrooting van twin-
„ tigduizend man diende. De evenredigheid
„ van onderstand, tusschen Groot-Britanje en
„ de Staaten, was reeds geregeld, by 't Ver-
„ drag, waaraan men zig behoorde te hou-
„ den, onaangezien Groot-Britanje reeds veel
„ grooter onderstand dan deeze evenredigheid
„ vorderde, of beweezen hadt, of gereed hieldt.
„ Eindelyk, was de agtbaare Raad van ge-
„ dagten, dat de onderstand behoorde bewee-
„ zen te worden, niet in manschap, maar in
„ geld. Doch dit streedt met den inhoud van
„ 't Verdrag, waarby der Koninginne de keu-
„ ze gelaaten was, of zy, in geld of in troe-
„ pen, begeerde ondersteund te worden. Een
„ onderstand in manschap zou ook van veel
„ meer dienst zyn voor de Koninginne, be-
„ halve dat 'er uit blyken zou, dat men haa-
„ re zaak ernstig ter herte nam: 't welk 'er
„ geen gering voordeel aan zou toebrengen.
„ Ook hadt de Staat, om aan zyne verbind-
„ tenissen te voldoen, 't getal zyner troepen
„ reeds merkelyk vermeerderd, en 't zou de
„ gemeene Schatkist te zeer bezwaaren, zo
„ men nog daarbenevens een' onderstand in
„ geld opbrengen moest. De agtbaare Raad

1743. „ hadt voor zyne meening geene andere re-
„ den, dan die van welvoeglykheid bygebragt:
„ doch men moest thans niet zo zeer onder-
„ zoeken, wat wel gelegen kwame, als waartoe
„ de Staat, by Verdrag, verpligt ware. Daar-
„ enboven, kwamen hun, Afgevaardigden,
„ de redenen van welvoeglykheid, door den
„ Raad bygebragt, niet zeer klemmend voor.
„ Zo Frankryk welgezind was jegens den
„ Staat, zou het zig niet beledigd konnen ag-
„ ten, om dat men der Koninginne eenen on-
„ derstand verleende, waartoe men zig, by
„ Verdrag, verpligt vondt. Ook zou men niet
„ anders doen, dan Frankryks voorbeeld vol-
„ gen, welk zyne Bondgenooten, insgelyks,
„ ondersteunde, volgens de Verdragen, met
„ dezelven gemaakt. En zo Frankryk kwalyk-
„ gezind zyn mogt, zou 't zig zo wel stooten
„ aan een' onderstand in geld, als in man-
„ schap. Indien ook de vrees, om eene Kroon
„ te kwetsen, den Staat beletten mogt, zyne
„ verbindtenissen naar te komen, zou men zig
„ afhangkelyk maaken van dezelve, en niet
„ meer voor vry konnen gehouden worden.
„ Wat uitheemsche Mogendheid zou dan met
„ ons willen handelen? En, zo de Staat eens
„ zonder Vrienden en Bondgenooten was, zou
„ men dien wel haast zien storten in zwaarig-
„ heden, waarvoor alle Liefhebbers des Va-
„ derlands en der Vryheid, onder welken die
„ van Dordrecht uitstaken, met reden, be-
„ hoorden te schrikken. De zwaarigheden ee-
„ ner Verbindtenisse behoorden rypelyk o-
„ verwoogen te worden, eer menze op zig
„ name. Doch wanneer men zig verbonden

„ hadt,

„ hadt; kwam 't alleen op 't naarkomen zy- 1743.
„ ner Verbindtenissen aan, mids men, hierin,
„ gelyk ook 't oogmerk der Leden was, met
„ de vereischte omzigtigheid, te werk ginge.
„ Stil zitten, in den tegenwoordigen toestand
„ des tyds, voorkwam den oorlog niet, maar
„ verwekte dien veeleer, en maakte dien zeer
„ veel gevaarlyker, om dat onze Bondge-
„ nooten, wanneerze ons zouden moeten hel-
„ pen, of te ondergebragt, of bedorven zou-
„ den zyn. Zo lang ook de Staat nog geen be-
„ sluit genomen hadt, om aan zyne verbind-
„ tenissen te voldoen, was 'er geene gelegen-
„ heid, om de driftige raadslagen van ande-
„ ren te stuiten, door welken men, zyns on-
„ danks, in den oorlog zou konnen betrok-
„ ken worden. Omtrent het gebruik der troe-
„ pen, en om den oorlog te houden van de
„ grenzen, waren de vereischte maatregels ge-
„ nomen. Pryssélyk was 't, dat men zorg droege
„ voor 's Lands troepen; doch die zorg moest
„ zo ver niet gaan, dat menze niet zou dur-
„ ven laaten optrekken. 't Was, in tegendeel,
„ te wenschen, dat zy wat meer gehard wa-
„ ren tegen ongemak: 't welk zy nooit zyn
„ zouden, zo menze niet gebruikte. Hoe ge-
„ grond of ongegrond de vrees ware voor ze-
„ keren magtigen nabuur, wisten zy niet; doch
„ was zy gegrond, dan zou 'er uit volgen,
„ dat de Staat, in tyd van vrede, altoos een
„ talryk Leger op de been zou moeten hou-
„ den, zo men nu zwaarigheid maaken moest
„ om twintigduizend man verre van de gren-
„ zen te laaten trekken: of anders, dat men
„ stiptelyk behoorde te voldoen aan zyne Ver-

1743. „ bindtenissen, op dat men, des noods, zo „ veel te vaster staat zou mogen konnen maa- „ ken op den bystand der Bondgenooten. Ook „ kon men de zorg voor 't verzenden der hulp- „ troepen bezwaarlyk overeenbrengen, met „ den yver, dien de agtbaare Raad gebruikt „ hadt, om de derde vermeerdering van 's „ Lands Krygsmagt tegen te houden. Zo nu, „ na al 't gezeide, nog eenige twyfeling over- „ bleeve by hunne Edele Agtbaarheden, ba- „ den zy, Afgevaardigden, dat men Gemag- „ tigden benoemde, om met hen in nadere „ onderhandeling te treeden. Zy vonden zig „ in staat, om alle bedenkelykheden op te „ lossen. Ook vleiden zy zig met een gunstig „ besluit; waarop zy, uit naame der Staaten, „ ernstelyk, aanhielden. Doch zo de gegeven' „ redenen, tegen hunne verwagting, den „ Raad niet mogten konnen overtuigen, ba- „ den zy, dat men zig, uit liefde tot onder- „ linge eendragt, wilde voegen by de meer- „ derheid; die in het tegenwoordig geval zo „ groot was. Alle de Leden hadden evenveel „ belang by 't onderwerp der tegenwoordige „ raadpleegingen: de veiligheid des Vader- „ lands hing 'er van af. Niemant kon twyfe- „ len, of de zeventien Leden, die reeds be- „ willigd hadden, hadden 't stuk rypelyk be- „ dagt. Geen van hun kon verdagt gehouden „ worden van zig te hebben laaten verleiden, „ door byzonder belang of bedekte inzigten. „ 't Was, hierom, eerder te denken, dat de „ zeventien gelyk hebben zouden, dan de „ twee, die met hen verschilden. Zy baden „ dan, ten besluite, dat de Hemel den geest

„ van

„ van eendragt over den agtbaaren Raad wil-
„ de uitstorten, op dat, eindelyk voor al de
„ weereld, bleeke, dat men, in deeze zorge-
„ lyke tyden, de oude spreuk van dit Geme-
„ nebest, *Eendragt maakt Magt*, niet uit het
„ oog verlooren hadt (*e*)." 1743.

XXIX. Antwoord van den Oud-Raad te Dorrecht, op het Vertoog der Afgevaardigden van hunne Edele Groot-Mogendheden.

De Oud-Raad van Dordrecht, 't Vertoog der Afgevaardigden van hunne Edele Groot-Mogendheden, aandagtiglyk, hebbende aangehoord, vondt goed om het in ernstige overweeging te neemen, en deedt 'er, na eenige dagen verloops, een antwoord op overleveren, ter Vergaderinge van Holland. De Afgevaardigden der Stad spraken, in het zelve, uit den naam hunner magtigers, op deezen zin: „ De jongste oorlog, dien de Staat, na
„ 't winnen van verscheiden veldslagen, en
„ na 't veroveren van veele Steden, genoodzaakt
„ geweest was te eindigen met eene
„ veel nadeeliger Vrede, dan men, weinige
„ jaaren te vooren, te Geertruidenberg, zou
„ hebben konnen sluiten, hadt hen overtuigd,
„ dat niets zo verderfelyk ware voor den Staat,
„ als de oorlog; en dat men 'er niet toe komen
„ moest, dan in den uitersten nood: in
„ zonderheid, om dat de jongste oorlog den
„ Staat zo zeer uitgeput hadt, dat men, in
„ eene dertigjaarige Vrede, niet eenigszins,
„ op zyn verhaal hadt konnen komen, zynde
„ de buitengewoone lasten, welken men alleen
„ in tyden van oorlog plagt te heffen,
„ in gewoonlyken veranderd: behalve dat men,
„ zelfs

(*e*) Propositie *gedaan in den* Oud-Raad te Dordrecht *den* 9 Jan. 1743. *dans le* Recueil de Rousset, Tom. XVIII. p. 222–236.

1743. „ zelfs geduurende de Vrede, zulke zwaare „ sommen hadt moeten opneemen, dat men „ nieuwe belastingen hadt moeten invoeren, „ om de intresten dier sommen te vinden. Die „ van Dordrecht waren, hierom, altoos, zeer „ schoorvoetende gekomen, tot het aangaan „ van Verbindtenissen, waaruit een oorlog „ voor den Staat zou konnen ontstaan. Men „ wist nog, hoe veele zwaarigheid, zy, in 't „ jaar 1732, gemaakt hadden, eer zy in de „ aanneeming van 't Weener-Verdrag hadden konnen bewilligen. Zy hadden 't, eindelyk, gedaan; doch alleenlyk, om zig te „ voegen naar Leden, die veel belang hadden by de welvaart der Oostindische Maatschappye. Toen men, ter gelegenheid van „ den oorlog tusschen Spanje en Groot-Britanje, in 't jaar 1739, raadpleegde, op 't vermeerderen van 's Lands Land- en Zeemagt; „ hadt Dordrecht geoordeeld, dat men de gereezen' geschillen, door minnelyk Verdrag, „ moest zoeken by te leggen. Doch de andere Leden hadden zig niet laaten beweegen, „ om Dordrecht toe te vallen. Na 's Keizers „ dood en den onverwagten inval in Silezie, „ hadt de Stad in de eerste en tweede vermeerdering van 's Lands Krygsmagt bewilligd; doch in de derde hadt zy zwaarigheid „ gemaakt, konnende zy niet zien, dat het „ Land zo gevaarlyk stondt, als de andere „ Leden wilden doen gelooven. 't Was waar, „ dat 'er toen vreemde Legers verzameld werden, omtrent de grenzen. Maar die van „ Dordrecht hielden zig verzekerd, dat dezelven niets kwaads voorhadden, tegen den

„ Staat

„ Staat. De Koning van Frankryk hadt het 1743.
„ tegendeel verklaard: ook was 't, by de
„ uitkomst, gebleeken, alzo de troepen zig
„ stil gehouden hadden, tot dat de Staat zy-
„ ne Krygsmagt vermeerderd, en zyne gren-
„ zen versterkt hadt. Voor zekeren anderen
„ magtigen nabuur, behoefde men toen ook
„ niet te vreezen, alzo hy verre van de grenzen
„ was ingewikkeld in eenen oorlog. Wyders,
„ haddenze gemeend, dat men 't krygsvolk
„ niet verder vermeerderen moest, zonder
„ een middel, om het te konnen onderhou-
„ den, aan te wyzen. Doch alzo zy, nevens
„ de Stad Amsterdam, de eenigsten waren,
„ die de derde vermeerdering tegenstemden,
„ waren zy, eindelyk, uit liefde tot de een-
„ dragt, afgestapt van hun gevoelen, en had-
„ den ook in de derde vermeerdering bewil-
„ ligd. Die zelfde zugt hadt hen ook doen
„ overgaan tot een besluit, om een zeker ge-
„ tal van Krygsvolk vaardig te doen houden,
„ tot den optogt; welk besluit, by meerder-
„ heid van stemmen, genomen was. Zy had-
„ den zig, wyders, gekant tegen 't opregten
„ van een veldleger; 't welk, in Herfstmaand
„ laatstleeden, voorgeslaagen was. Ook was
„ 't agtergebleeven, om dat de Legerhoof-
„ den zelven hadden geoordeeld, dat het jaar-
„ getyde te verre verloopen was. Sedert, had-
„ den zy vergeefs gepoogd, de Leden te be-
„ weegen tot een Besluit, om ernstelyk te ar-
„ beiden tot herstelling der Vrede. De Ge-
„ magtigden der Staaten hadden een verslag
„ ingeleverd, strekkende om de Koningin van
„ Hongarye, met twintigduizend man, te on-

1743. „ derfteunen. De Stad Amfterdam hadt eene „ kleine verandering gevoegd, by dit verflag. „ Doch toen die van Dordrecht redenen ga- „ ven, waarom zy noch in 't verflag noch in „ de verandering bewilligen konden, befloo- „ ten zeventien Leden, terftond, de Stad te „ bezenden; een middel, waarvan men zig, „ voorheen, onder den zelfden gelukkigen „ vorm van Regeeringe, bediend hadt; doch „ waarvan egter nu, in den tyd van veertig „ jaaren, geen gebruik was gemaakt. De be- „ zending hadt voortgang gehad, onaange- „ zien de tegenkanting van Dordrecht en Brie- „ le. Men hadtze, in de Vroedfchap, gehoor „ gegeven, en erkende gaarne, dat alles, wat „ 'er by te brengen was, tot bewys van de „ verpligting der Staaten, uit hoofde van het „ Weener-Verdrag, door de Afgevaardigden, „ met de vereischte klem en klaarheid, was „ voorgefteld. Ook hadden die van Dordrecht, „ reeds te vooren, toegeftaan, dat 'er vry wat „ voor deeze verpligting ware in te brengen. „ Doch zy hadden 'er, tegelyk, bygevoegd, „ dat 'er, voor het tegengeftelde gevoelen, „ geene minder klemmende redenen te gee- „ ven waren, vooral, als men in overweeging „ name, wat 'er al, federt het jaar 1732, ge- „ beurd ware. Immers, moeft men toeftaan, „ dat het Weener-Verdrag, ter wederzyde, „ verbindende was. Maar de Staaten hadden, „ by dit Verdrag, bedongen de affchaffing „ van alle Vaart en Handel op de Indien uit „ de Oostenrykfche Nederlanden, en de her- „ ftelling der zaaken van Oostfriesland: en „ aan deeze twee voorwaarden was niet vol-

„ daan,

1743.

„ daan, door den Keizer. Het Oktroi der Oost-
„ stendische Maatschappye was nog niet inge-
„ trokken, en men zondt nog, boven de twee
„ schepen, by 't Verdrag vrygesteld, van tyd
„ tot tyd, schepen uit de Oostenrykische Ne-
„ derlanden naar de Indien. De zaaken van
„ Oostfriesland waren niet alleen niet hersteld;
„ maar na dat de Keizerlyke waardigheid in
„ 't Huis van Beieren overgebragt was, in
„ veel erger staat geraakt, dan zy, te voo-
„ ren, geweest waren. Het Weener-Verdrag
„ bekragtigde, wyders, alle de voorgaande
„ Verdragen. Maar hoe dikwils, en met hoe
„ veel reden hadt men niet, van der Staaten
„ zyde, geklaagd over inbreuken op het Ver-
„ drag van Barriere? Die van Dordrecht had-
„ den, 't was waar, bewilligd in de verklaa-
„ ring, die men, op 't einde des jaars 1740,
„ aan de Koninginne van Hongarye, en daar-
„ na aan den Koning van Pruissen gedaan
„ hadt, dat de Staat zyne verbindtenissen zou
„ naarkomen. Men zou hun dan konnen te-
„ genwerpen, dat zy van 't krenken der Ver-
„ dragen door den Keizer moesten gewaagd
„ hebben, eer zy in deeze Verklaaring be-
„ willigd hadden. Doch zulk eene tegenwer-
„ ping werdt kragteloos, als men aanmerk-
„ te, dat de Koningin zelve, na dat de Ver-
„ klaaring gedaan was, de Verdragen, tot
„ tweemaalen toe, gekrenkt hadt. Zy hadt
„ een gedeelte der Nederlanden, die, vol-
„ gens de Verdragen, allen aan 't Huis van
„ Oostenryk blyven moesten, den Koning van
„ Pruissen aangebooden; en zy hadt deezen
„ Vorst Silezie afgestaan, zonder de Staaten

 „ te

1743. „ te kennen: 't welk, insgelyks, aanliep te-
„ gen de natuur der Verbonden van onder-
„ linge bescherming, in welken altoos onder-
„ steld werdt, dat de Bondgenooten zo sterk
„ bleeven, als zy waren; op dat men zig,
„ des noods, zou konnen verlaaten op elkan-
„ ders bystand. Uit al het welk, die van Dor-
„ drecht egter geen ander gevolg wilden trek-
„ ken, dan dat de verpligting der Staaten zo
„ blykbaar niet ware, als men voorwendde.
„ Ook zagen zy geene reden, om zig, we-
„ gens deeze verpligting, nu duidelyker te
„ verklaaren, dan men, by 't verleenen van
„ onderstand in geld, gedaan hadt. 't Wel-
„ zyn van den Staat, welk de opperste Wet
„ zyn moest, vorderde het tegendeel. Men
„ zou zig, hierover, zo dra niet duidelyk ver-
„ klaard hebben, of de Staat zou gedrongen
„ worden, om in oorlog te treeden, tegen de
„ vyanden der Koninginne; 't welk, in den te-
„ genwoordigen bekrompen' staat van 's Lands
„ Geldmiddelen, 't Gemeenebest in 't uiter-
„ ste gevaar stellen zou. Men moest zig hier
„ te binnen brengen, dat de Staat zig ook,
„ in den jongsten oorlog, uitgeput hadt, ten
„ behoeve van het Huis van Oostenryk, zon-
„ der daarby eenigszins bevoordeeld geweest
„ te zyn. Wyders konden zy niet begrypen,
„ waarom eenige Leden zwaarigheid maakten,
„ om der Koninginne af te vraagen, op welk
„ een' voet de Keizer en deszelfs Bondgenoo-
„ ten zig met haar wilden bevredigen; en waar-
„ om zy derzelver voorslagen van de hand ge-
„ weezen hadt; om dat hieruit, veelligt, bly-
„ ken zou, dat de Staaten in 't geheel niet

„ ge-

„ gehouden waren, haar te onderſteunen. Doch 1743.
„ zonder zig te verklaaren, over de verbind-
„ teniſſen van het Weener Verdrag, verſton-
„ den die van Dordrecht, dat men de Konin-
„ gin behoorde by te ſtaan, zo veel men kon,
„ zonder den Staat in het uiterſte gevaar te
„ ſtellen. Zy waren zo zeer geſteld op het
„ handhaaven der openbaare trouwe, als de
„ andere Leden, en vonden vreemd, dat men
„ hun de verpligting hiertoe geduuriglyk her-
„ innerde. Ook wildenze niemant wyken, in
„ zugt voor 't Huis van Ooſtenryk. Zy had-
„ den 't eerſt geſtemd, om de Koningin met
„ geld te onderſteunen. Zy hadden gereede-
„ lyk bewilligd, in den onderſtand van agt-
„ honderd en veertigduizend guldens, en toen
„ men, naderhand, geſproken hadt van eenen
„ tweeden onderſtand van zeſtienhonderddui-
„ zend guldens, hadden zy, edelmoediglyk,
„ voor twee millioenen geſtemd. Zelfs von-
„ den zy geraaden, dat men 't aandeel van
„ Holland in den tweeden onderſtand, ter-
„ ſtond, opbragt. En toen de Koningin de
„ Staaten om dertig metaalen ſtukken, op
„ rekening van den tweeden onderſtaud, ver-
„ zogt, hadden zy geoordeeld, dat menze
„ haar ſchenken moeſt. Eindelyk, haddenze
„ beſlooten, te bewilligen in zulk een' verde-
„ ren onderſtand in geld, als de andere Le-
„ den zouden geraaden vinden. 't Was 'er dan
„ wel verre van af, dat zy bloote aanſchou-
„ wers zouden willen zyn van den tegenwoor-
„ digen oorlog. Zy betuigden ernſtelyk, dat
„ de behoudenis of het verlies der Ooſtenryk-
„ ſche Nederlanden hun niet onverſchillig was.

1743. „ Zy wilden zelfs treeden in de maatregels
„ der overige Leden, zo veel zulks geschie-
„ den kon, zonder den Staat voor het uiter-
„ ste gevaar bloot te stellen. Want schoon
„ men, by alle de Verdragen der weereld,
„ verbonden ware, en nog zulke dringende
„ redenen hadt, om eenen Bondgenoot by te
„ staan; de bescherming van zynen eigen'
„ Staat moest voor alles gaan. Men kon die
„ niet uit het oog verliezen, zonder zig voor
„ God en voor de menschen schuldig te ma-
„ ken. De andere Leden waren van oordeel,
„ dat men tot eenen onderstand van twintig-
„ duizend man besluiten moest, voor men der
„ Koninginne afgevraagd hadt, op wat voet
„ zy zig met den Keizer en deszelfs Bondge-
„ nooten zou willen verdraagen. Doch zo dra
„ men deezen onderstand bepaald hadt, zou
„ de Koningin zig nog minder verklaaren dan
„ te vooren. En 't zou de eerste reis niet zyn,
„ dat men vrye Staaten hadt zien vleijen door
„ vreemde Hoven: die, alsze hun oogmerk
„ bereikt hadden, niets deeden van 't gene
„ zulke Staaten, met reden, op hen begeer-
„ den. De Koningin zou, daarenboven, zo de
„ Staaten zig verklaard hadden, voordeeliger
„ voorwaarden van Vrede vorderen, dan men
„ haar immer zou konnen bezorgen. 't Was
„ waar, dat men niet verder verpligt was,
„ dan het Verdrag verklaarde; doch zy, die
„ nu zwaarigheid maakten, om opening te
„ vraagen van de Koninginne, zouden zig,
„ waarschynlyk, ook niet tegen haar verzet-
„ ten durven, zo zy eens geraaden mogt vin-
„ den, de hulptroepen van den Staat te ge-
„ brui-

„ bruiken, buiten de paalen, by 't Verdrag 1743.
„ voorgeschreeven. Wilde men dan van een
„ verdedigend geen beschadigend Verdrag
„ maaken; men moest haarer Majesteit afvraa-
„ gen, op welke voorwaarden zy vrede be-
„ geerde te maaken. Men moest dit, zonder
„ uitstel, doen, op dat men, weetende, dat
„ de Koningin zig met haare bezittingen te
„ vrede zou houden; waarin alleen, 't Ver-
„ drag, zo 't anders ergens toe verbonde, de
„ Staaten verpligtte, haar te handhaaven; op
„ zulk een' voet, met den Keizer en deszelfs
„ Bondgenooten, in onderhandeling zou kon-
„ nen treeden. Ook was 't ongehoord, dat
„ men eenen onderstand bepaalde, waaruit
„ een oorlog zou konnen voortkomen, voor
„ dat men den weg van minzaame onderhan-
„ deling ingeslaagen hadt. En zo men al toe-
„ gaf, dat de Staat zig in de verpligting vondt,
„ om een' onderstand te bepaalen, kon men
„ egter niet toegeeven, dat zulks mogt ge-
„ schieden, zonder dat men, vooraf, over-
„ eengekomen ware met den Koning van En-
„ geland; alzo niet bleek, dat deeze Vorst ge-
„ houden was, den volgenden onderstand, in
„ dezelfde evenredigheid tot dien der Staa-
„ ten, als de eerste, te leveren: 't welk nog-
„ tans door de Afgevaardigden ondersteld
„ was. Men behoorde, wyders, eer men zulk
„ een' grooten onderstand verleende, te on-
„ derzoeken, of de Koningin zig ook met een'
„ minder vergenoegen zou. Men hadt, voor
„ 't eerste jaar, vyfduizend, voor het twee-
„ de, tienduizend man, in geld, toegestaan.
„ Zo men nu twintigduizend man gaf, en den

„ on-

1743. „ onderstand, van jaar tot jaar, verdubbelde ; „ wenschten die van Dordrecht wel eens te „ weeten, waar men de penningen, hiertoe „ vereischt, vinden zou. De onderstand in „ geld streedt, zeide men, tegen 't Verdrag. „ Maar waarom hadt men dan, tot twee reizen toe, onderstand in geld gegeven? Waarom was zulks, ook door het Engelsche Hof, „ geschied? De Koningin van Hongarye hadt, „ immers, deezen onderstand aanvaard. Zy „ hadt, derhalve, niet begreepen, dat dezelve aanliep tegen 't Verdrag. En zou zy 't „ nu anders inzien? Gaarne stondt men toe, „ dat, volgens 't Verdrag, de eerste onderstand in manschap bestaan moest. Maar, of „ de onderstand, vermeerderd wordende, in „ geld of in manschap moest vermeerderd worden, bepaalde 't Verdrag niet. 't Sprak, ten „ deezen opzigte, niet van *Copiæ auxiliares* of „ *hulptroepen*; maar van *suppetiæ* of *onderstand*, „ in 't algemeen: 't welk men, in diervoege, „ diende op te vatten, dat de keuze over de „ wyze van onderstand aan hem, die ondersteunen moest, gelaaten werdt. Doch al ware 't schoon, dat het Verdrag klaarlyk van „ onderstand in troepen gesproken hadt; 't „ sprak van zelf, dat men niet gehouden was, „ zulke Verdragen, altoos, naar de letter, „ naar te komen. Ook hadt men 't niet altoos „ in zyne magt. GROTIUS hadt geleerd, „ *dat niemant geagt moest worden, zig, tot zyn* „ *merkelyk nadeel, te hebben willen verbinden;* „ *en dat men, zynen Bondgenoot hulptroepen beloofd hebbende, zig van de verpligting om ze te* „ *leveren ontslaagen kon rekenen*, wanneer men

„ *zelf*

„ *zelf gedreigd werdt*, *en zyn krygsvolk noodig* 1743.
„ *hadt*. En de reden hiervan was blykbaar.
„ Niemant verbondt zig tot het leveren van
„ hulptroepen, dan met deeze stilzwygende
„ uitzondering, *zo 't*, *wanneer 't geval daar*
„ *was*, *niet tastelyk streede met het welzyn van*
„ *den Staat*. Die van Dordrecht bleeven nog
„ van oordeel, dat het veel raadzaamer wa-
„ re, met geld dan met manschap te onder-
„ steunen. En schoon men tegenwierp, dat de
„ onderstand in geld 's Lands Kasse te zeer
„ bezwaaren zou in eenen tyd, dat men reeds
„ veel krygsvolk op de been hieldt, hadden de
„ Heeren van den Briele hierop reeds aange-
„ merkt, dat twintigduizend man, zoudenze
„ dienst doen, nog veel zouden moeten kos-
„ ten, boven de gewoonlyke soldy: inzonder-
„ heid als menze, gelyk de toeleg scheen,
„ verre van de grenzen gebruiken wilde. En
„ wat zou 't gevolg zyn, als zulk een aantal
„ volks eens ongelukkiglyk verslaagen werdt?
„ Zy, Heeren van Dordrecht, waren vryge-
„ booren Hollanders, en hoopten, dat de He-
„ mel den Staat altoos voor onderwerping aan
„ eene vreemde Mogendheid bewaaren zou.
„ Nogtans meendenze, dat men niet ligt
„ ontzaglyke Mogendheden kwetsen moest.
„ Frankryk hadt den onderstand in geld niet
„ kwalyk genomen. Hoe 't den onderstand in
„ manschap opvatten zou, was onzeker. De
„ Afgevaardigden hadden zelven beleeden,
„ dat men, door zulk een onderstand, de zaak
„ der Koninginne, als zyne eigene, ter herte
„ nam. Waar was 't wel, dat men, voor 't aan-
„ gaan van een Verdrag, onderzoeken moest,

„ of

1743. „ of 't met het belang van den Staat overeen-
„ kwame. Doch de wisselvalligheid der men-
„ schelyke dingen was zo groot, dat men, dik-
„ wils, na 't sluiten van eenig Verdrag, ver-
„ anderingen zag gebeuren, die 't naarkomen
„ van het zelve, zo niet onmogelyk, immers
„ ten hoogste gevaarlyk maakten. Wie zou,
„ toen 't Weener Verdrag gesloten werdt,
„ hebben konnen vermoeden, dat de Keizer
„ zig zo kort daaraan zou hebben gesteken in
„ eenen oorlog, zo weinig noodzaakelyk, als
„ de Poolsche geweest was; en dat hy, ter-
„ stond daarop, zulke magtige vyanden, als
„ de Turken, voorbedagtelyk, zou hebben ge-
„ tergd tot het opvatten der wapenen? twee
„ oorlogen, die zyn Huis geweldiglyk ver-
„ zwakt hadden. Wie kon voorzien, dat zo
„ veele Mogendheden, die zig tot de hand-
„ haaving der Pragmatike Sanctie verbonden
„ hadden, het Huis van Oostenryk, terstond
„ na 's Keizers dood, den oorlog zouden aan-
„ doen? Wie kon voorspellen, dat de Kei-
„ zerin van Rusland, door den oorlog met
„ Zweeden en door andere toevallen, zou be-
„ let worden, haare verbindtenissen naar te
„ komen? 't Was dan niet altoos waar, noch
„ veilig te onderstellen, dat men gehouden
„ was, zyne verbindtenissen, stiptelyk, naar
„ te komen. De aanmerking, die Dordrecht
„ gemaakt hadt, op zekeren ontzaglyken na-
„ buur, die, schoon nu in vrede, al zyn Krygs-
„ volk op de been hieldt, moest niet voor y-
„ del gehouden worden. 't Jaar 1672, waar-
„ aan men niet dan sidderende gedenken kon,
„ hadt ons geleerd, hoe twee Bondgenooten,

„ sa-

„ samenspannende,, den Staat overvallen, en 1743.
„ op 't punt van zynen ondergang brengen
„ konden. 't Gene toen gebeurd was, kon we-
„ derom gebeuren. En wat zouden de goede
„ ingezetenen zeggen, zo men, in zulk eene
„ gelegenheid, den Staat ontbloot hadt van
„ zulk een aanzienlyk aantal van krygsvolk,
„ welk men van zins was verre van de gren-
„ zen te zenden? Waar zou de Mogendheid
„ zyn, die den Staat dan, met de vereischte
„ Hulptroepen, zou konnen ondersteunen?
„ Men moest hier ook aanmerken, dat, zo
„ lang de zevenduizend man, die aan de laatste
„ vermeerdering ontbraken, niet waren aan-
„ geworven, de Staat zevenduizend man min-
„ der tot zyne bescherming zou konnen ge-
„ bruiken, dan voor de laatste vermeerdering,
„ indien men de Koningin met twintigduizend
„ man bystondt. Wat zou 'er wyders van de
„ Oostenrykſche Nederlanden worden, zo
„ menze ontblootte van Krygsvolk? De troe-
„ pen der Koninginne waren reeds op weg
„ naar Luxemburg. De Koning van Engeland
„ hadt, voor de zynen, die hy uit de Neder-
„ landen naar Duitschland wilde zenden, den
„ doortogt verzogt, door Namen en Maas-
„ tricht. Zo de Staaten nu nog twintigdui-
„ zend man naar boven lieten trekken, be-
„ riepen die van Dordrecht zig op alle de Ge-
„ neraals, of men, met de troepen, die men
„ dan nog hier houden zou, in staat zou zyn,
„ om de grenzen te dekken. De andere Leden
„ verklaarden zig afkeerig van oorlog, en
„ wilden, ondertusschen, den regten weg in-
„ slaan, om oorlog te verwekken. Die van
„ Dor-

1743. „ Dordrecht begeerden, daarentegen, dat men, „ zonder zyne Bondgenooten te laaten dryven, die zy met geld wilden ondersteunen, „ arbeidde aan 't herstellen der Vrede, te gelyk met de Koningen van Groot-Britanje „ en van Pruissen; welke laatste den weg daartoe reeds geopend hadt. Zy hielden dit voor „ het waaragtige middel, om den Staat te redden uit den onzekeren toestand, waarin dezelve, sedert eenige jaaren, geweest was. „ Ook was 't nu de regte tyd, om het ter hand „ te neemen. De oorloogende Mogendheden „ hadden nog geene merkelyke voordeelen op „ elkanderen behaald. De Staat zou nu meer „ vermogen hebben op den Keizer en deszelfs „ Bondgenooten, dan na dat men zig tegen „ hen zou hebben verklaard: en de Koningin „ van Hongarye zou handelbaarder worden, „ zo de Koning van Groot-Britanje daartoe „ wilde medewerken. 't Smertte die van Dordrecht, dat zy genoodzaakt waren te verschillen van zeventien andere Leden. Zy „ erkenden, dat dit eenig vooroordeel, tegen „ de gegrondheid van hunne meening, verwekken moest. Doch zy hoopten, dat men „ de Gewesten ook tellen zou, die met hen „ van een gevoelen waren. 't Was, daarenboven, noch de eerste, noch de tweede reize, „ dat één Lid eenig stuk beter begreepen hadt, „ dan alle de anderen te samen. Amsterdam „ alleen, verschillende met alle de andere Leden, hadt eens Holland en den gantschen „ Staat behouden; en, op een' anderen tyd, „ 't Land bewaard voor eenen gevaarlyken „ oorlog. Die van Dordrecht nogtans, om te

„ too-

„ toonen, hoe zeer zy de eendragt zogten 1743.
„ te bewaaren, waren, eindelyk, te raade ge-
„ worden. voor te slaan, *dat men, zonder een* Hun
„ *vast besluit te neemen, omtrent de Verbindte-* voorslag.
„ *nissen, die al of niet volgden uit het Weener-*
„ *Verdrag, der Koninginne van Hongarye twin-*
„ *tigduizend man toestaan zou, om haare Plaat-*
„ *sen in de Nederlanden daarmede te beschermen,*
„ *na dat dezelven van Engelsche, Hanoversche en*
„ *Hessische troepen ontledigd zouden zyn; mids zy*
„ *niet werden gebruikt, om Frankryk of andere*
„ *Bondgenooten van den Staat, in derzelver be-*
„ *zittingen, aan te tasten. Dat men, daarenbo-*
„ *ven, zes of zevenduizend man zou werven in*
„ *Duitschland, om aldaar, ten dienste der Konin-*
„ *ginne, gebruikt te worden; of zo men deeze*
„ *manschap niet mogt konnen bekomen, dat men*
„ *haar deezen onderstand in geld zou verschaffen.*
„ Men vleide zig, dat deeze voorslag behaa-
„ gen zou; doch zo 't anders uitviel, verzogt
„ men, dat de andere Leden en de Raad-
„ pensionaris in 't byzonder bekwaamer voor-
„ slagen deeden, waarnaar die van Dordrecht
„ zig, zo 't mogelyk ware, wilden voegen (*f*)."

De bezending, die naar den Briele geschikt was, deedt haaren voorslag, op den zelfden zevenden van Louwmaand. Hy kwam, in kragt, uit op het Vertoog, welk te Dordrecht gedaan werdt. Alleenlyk werdt 'er minder gedrongen, op de Verbindtenissen van het Weener-Verdrag, om dat die van den Briele dezelven erkend hadden; schoon zy niet konden zien, dat dit

XXX. Voorstel der bezendinge in den Briele.

(*f*) Antwoord van den Oud-Raad van Dordr. by ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 256—267.

1743. dit Verdrag onderstand in manschap vorderde. Men hieldt hun dan in 't byzonder voor „ dat onderstand in geld dikwils kleinen dienst „ deedt, om dat men 'er, veeltyds, geene „ troepen voor bekomen kon, gelyk de Staat „ zelf, nog onlangs, ondervonden hadt." Men voegde 'er by „ dat men, zig niet nevens Groot-„ Britanje verklaarende voor de Koninginne „ van Hongarye, den oorlog veelligt niet van „ de grenzen zou konnen houden, en geen deel „ hebben aan de handelingen over de Vrede, „ van welk laatste men de nadeelige gevolgen „ hadt konnen bespeuren, in het jongste Ver-„ drag, welk de Koningin met den Koning „ van Pruissen gemaakt hadt (g):" waarin, gelyk wy boven (h) zagen, eene nadeelige schikking gemaakt was, omtrent de voldoening der penningen, door ingezetenen van deezen Staat, verstrekt op de inkomsten van Silezie. Doch die van Briele lieten zig, zo weinig als die van Dordrecht, beweegen, tot volkomene eenpaarigheid met de overige Leden; die, terstond, van nieuws, Gemagtigden benoemden, om eenen nieuwen voorslag, uit alle de voorslagen, op te maaken. Midlerwyl handelde men, in den Haage, met de Afgevaardigden der twee Steden. Dordrecht gaf, eindelyk, toe „ dat men der Koninginne twintigduizend man leverde, mids niet verklaard „ werdt, dat zulks, uit hoofde van eenige „ voorgaande verbindtenis, geschiedde; en „ mids men van deeze twintigduizend man „ tien-

Dordrecht komt wat nader.

(g) Propositie van de Vroedschap van Briele van 7 Jan. 1743. by ROUSSET Recueil, Tom. XVII. p. 267 — 304.
(h) Bladz. 340.

„ tienduizend gebruikte, tot bescherming der 1743.
„ Oostenrykſche Nederlanden, en de overigen
„ tienduizend, by raade der Bondgenooten,
„ in Plaatsen, daar zy van den meesten dienst
„ konden zyn, tot bescherming van de bezit-
„ tingen der Koninginne; aan wier keuze ook
„ zou gelaaten worden, of zy deeze tiendui-
„ zend man, in geld of in troepen, begeer-
„ de (i)." Doch de andere Leden bewilligden niet in deeze voorwaarden, en namen, op 't verslag der Gemagtigden, by meerderheid van stemmen, den tweeden van Sprokkelmaand, een besluit, om, voor 't gevoelen van Holland, ter Vergaderinge der algemeene Staaten, in te brengen „ dat de goede trouw en 't belang „ van den Staat vorderden, dat men voldee- „ de aan de Verbindtenissen, met het Huis „ van Oostenryk aangegaan; en gevolgelyk, „ dat men, met de Koninginne van Honga- „ rye, zo wel als met den Koning van Groot- „ Britanje, behoorde te overleggen, op wat „ wyze, men best aan deeze Verbindtenissen „ zou konnen voldoen. Dat men de Gewesten „ behoorde over te haalen, om hunne aandee- „ len in den eersten onderstand in geld op te „ brengen; om in den tweeden te bewilligen; „ en om, daarenboven, een' onderstand in „ manschap toe te staan, waarvan 't getal, „ met de belanghebbende Mogendheden „ moest geregeld worden, en omtrent het ge- „ bruik van welke manschap, men zulke maat- „ regels moest neemen, dat de oorlog op 't „ verst

Besluit der meerderheid van Holland.

(i) Extr. uit de Regist. van den Oud-Raad te Dordrecht by Rousset Recueil, Tom. XVII. p. 309.

1743. „ verst van de grenzen gehouden werdt. Dat „ men ook zorg droege, dat de Staat, in 't „ leveren van troepen, niet bezwaard werdt „ boven zyn vermogen, en dat, voor tegen- „ woordig, het getal derzelven niet boven de „ twintigduizend man beliep; waaronder een „ vyfde dragonders of ruiters zouden moeten „ zyn. Dat men, eindelyk, ten zelfden tyde, „ raadpleegde over de beste middelen, om de „ Vrede te herstellen, en te gelyk te voldoen „ aan de Verbindtenissen van den Staat."

Dordrecht en Briele protesteeren 'er tegen.

Doch Dordrecht en Briele *protesteerden* tegen dit Besluit, en verklaarden 't nietig en van onwaarde, om dat het niet met eenpaarige stemmen genomen was (*k*). Van wege Dordrecht, werdt, eerlang, een wydluftig Vertoog overgeleverd, ter Vergaderinge van Holland, waarin, eerst, breedvoeriglyk werdt opgehaald alles wat, over 't punt in geschil, gehandeld en beslooten was, en eindelyk, beweerd werdt, dat het Besluit van den tweeden van Sprokkelmaand, tegen de orde der Regeeringe, was genomen. „ Verscheiden Raadpensionarissen, las men 'er in, en onder anderen Kats, „ Hoornbeek en van Slingeland, hadden, in „ de jaaren 1637, 1721 en 1731, begeerd, „ dat de Vergadering, van nieuws, bepaalde, „ welke zaaken by meerderheid van stemmen „ zouden mogen beslooten worden, en welken, daarentegen, eenpaarigheid vorderden; doch 't was, tot hiertoe, niet geschied. „ Zelfs was 'er, in 't jaar 1581, reeds verschil

„ over

(*k*) Resol. Holl. 2 *Febr.* 1743. *by* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 316, 407.

„ over gevallen. Doch in 't jaar 1654, was 1743.
„ vastgesteld, dat geen Lid der Vergaderinge, zyns ondanks, door de meerderheid, zou konnen verpligt worden, tot bewilliging in zaaken van belastinge, vrede, oorloge, en veranderinge van Regeeringe. In 't jaar 1685, waren hierby nog eenige punten gevoegd. 't Punt in geschil, de onderstand van twintigduizend man, was duidelyk begreepen, onder de punten, waartoe eenpaarigheid vereischt werdt, alzo 'er zwaare belasting aan vast was. De Stad Amsterdam hadt, ter gelegenheid van den voorslag tot eene werving van zestienduizend man, in 't jaar 1684, beweerd, dat hierop niet dan eenpaariglyk besllooten mogt worden. De Unie van Utrecht hadt zulks reeds verklaard. Ook kon de onderstand van twintigduizend man den Staat ligtelyk inwikkelen in den oorlog. 't Was, derhalve, een van die gewigtige punten, waartoe eenpaarigheid gevorderd werdt. Men bragt hiertegen wel in 1. dat het Besluit alleenlyk de uitvoering betrof van een Verdrag, welk, naar de orde der Regeeringe, was aangegaan; tot het neemen van welk soort van Besluiten, geene eenpaarigheid vereischt werdt: en 2. dat de meerderheid regt hadt, om te beslissen of iet, by meerderheid van stemmen, mogt worden vastgesteld, dan of 'er eenpaarigheid toe vereischt werdt. Doch wat de *eerste* aanmerking betrof; om niet te herhaalen, dat de verbindtenis van 't Verdrag zo klaar niet was; Holland hadt, in 't jaar 1722, wel geoordeeld, dat men tot daadelyke on-

1743. „ dersteuning van Groot-Britanje, waartoe „ alle de Gewesten erkenden verbonden te „ zyn, niet by meerderheid van stemmen be„ sluiten kon, om dat onvermogen, somtyds, „ ontsloeg van de aangegaane Verbindtenis„ se. En zouden nu zeventien Leden verschil„ len van 't gene de gantsche Provintie, twin„ tig jaaren geleeden, in een veel klaarer ge„ val, geoordeeld hadt? En wat de *tweede* „ aanmerking aanging; de Staaten hadden 't „ stuk anders begreepen, in 't gemelde geval „ van 't jaar 1722. Zy hadden 't, in 't jaar „ 1671, met uitgedrukte woorden, anders be„ paald. Zo de meerderheid verklaaren mogt, „ welke zaaken by meerderheid van stemmen „ mogten worden afgedaan; zou 'er naauw„ lyks iet meer zyn, waartoe eenpaarigheid „ vereischt werdt, en welk niet met eene en„ kele stem zou konnen doorgedreeven wor„ den. 't Besluit, waarover 't geschil viel, mogt „ niet met meerderheid van stemmen geno„ men worden, om dat 'er in gewaagd werdt „ van Verbonden met andere Mogendhe„ den te maaken, tot ondersteuninge der Ko„ ninginne: waartoe, volgens de Unie, eenpaa„ righeid vereischt werdt. Amsterdam hadt, „ in 't jaar 1685, en Holland, in 't jaar 1728, „ verklaard, dat zulke Besluiten eenpaarig„ heid vorderden. De bezending naar Dor„ drecht en Briele bewees, eindelyk, dat de „ andere Leden, zelfs in dit geval, de een„ paarigheid noodig geoordeeld hadden." 't Slot van dit gantsche Vertoog was eene ronde verklaaring „ dat die van Dordrecht het „ Besluit in geschil aanzagen als nietig en van

„ on-

„ onwaarde; en dat zy zig onschuldig wilden „ gerekend hebben aan alle de onheilen, die „ 'er, huns oordeels, onvermydelyk, uit te „ wagten waren (*l*)." 1743.

'T Besluit der meeste Leden van Holland, ter Generaliteit zynde ingebragt, werdt, door de Afgevaardigden der andere Gewesten, overgenomen, om 't den byzonderen Staaten mede te deelen. De Staaten van Holland schreeven, weinige dagen laater, eenen brief aan de Staaten der andere Gewesten, waarby zy dezelven tot hun gevoelen zogten over te haalen, door dezelfde redenen, welken men by de twee Steden gebruikt hadt. Zy beweerden, dat de goede trouw en 't belang van den Staat vorderden, dat men de Koningin van Hongarye, met manschap, ondersteunde. „ Men hadt „ haar, zeidenze, te vooren, met geld on„ dersteund, of beslooten te ondersteunen. „ Doch de tyden waren, sedert, veranderd. „ De Staat hadt nu meer volks op de been. „ En de onderstand in geld was ook, voor „ een gedeelte, zo flaauwlyk ingewilligd of „ opgebragt, dat 'er kleine dienst mede ge„ daan was. Zy, Staaten van Holland, had„ den, dikwils, in overleg genomen, of men „ niet over het herstellen der Vrede behoor„ de te handelen. Doch de Staat kon zulk „ een gewigtig werk alleen niet op zig nee„ men. Ook meenden zy, dat het met gee„ ne vrugt geschieden kon, zo men zig niet, „ voor-

Holland schryft aan de andere Gewesten.

(*l*) Protest van Dordrecht *van* 27 *Febr.* 1743. *by* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 322—393.

1743. „ vooraf, verklaarde voor de Koninginne (*m*)."

XXXI. Gevoelen der Staaten van Utrecht.

De algemeene Staaten hadden, reeds voor twee maanden, een' diergelyken Brief laaten afgaan aan de byzondere Geweften, met naame aan Gelderland, Zeeland en Utrecht, die met de overigen verfchilden van gevoelen. En de Staaten van Utrecht hadden, in hun antwoord op deezen Brief, te kennen gegeven „ dat zy twyfelden, of het Weener-Verdrag „ de Staaten wel verbondt, om dat het door „ den Keizer, in 't ftuk van de Ooftendefche „ Maatfchappye en in dat van Ooftfriesland, „ kwalyk gehouden was (*n*)." Sedert, hadden zy zig zeer geneigd getoond, om de Vrede, ware 't mogelyk, te helpen herftellen, door onderhandeling (*o*). 't Schryven der Staaten van Holland deedt hen niet veranderen van gedagten. Zy verklaarden, in hun antwoord „ dat zy den oorlog ten hoogfte verderfelyk „ hielden voor den Staat. Zy keurden af, dat „ men geweigerd hadt, met Frankryk in on„ derhandeling te treeden, over een Verdrag „ van onzydigheid. Zy verftonden, dat de on„ derftand in manfchap der Koninginne van „ Hongarye geen nut zou doen, onder ande„ ren, om dat de Koning van Pruiffen ver„ klaard hadt, dat hy en andere Ryksleden „ zig zouden kanten, tegen den intogt van „ vreemde troepen in Duitfchland. Ook zou „ Frank-

(*m*) Miffive der Staat. van Holl. *van 6 Febr.* 1743. *by* ROUSSET, *Tom* XVII. *p.* 411.

(*n*) Miffive der Staaten van Utrecht *van 8 January* 1743. *by* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 396.

(*o*) Extr. *uit de* Refol. Utrecht *Jovis* 17 *Jan.* 1743. *by* ROUSSET, *Tom.* XVII. *p.* 404.

„ Frankryk zig 'er door beledigd rekenen, 't 1743.
„ welk, huns oordeels, den oorlog voor den
„ Staat onvermydelyk maaken zou. Zy blee-
„ ven nog beweeren, dat het Huis van Oos-
„ tenryk zig niet aan 't Weener-Verdrag ge-
„ houden hadt, en derhalve de naarkoming
„ van het zelve niet vorderen kon van de
„ Staaten. Want schoon het intrekken van 't
„ Oktroi der Oostendesche Maatschappye niet
„ uitdrukkelyk beloofd was, by 't Weener-
„ Verdrag; hadt Karel de VI. zig egter, by
„ het zelve, verbonden, tot het vernietigen
„ deezer Maatschappye, 't welk niet kon ge-
„ agt worden geschied te zyn naar behooren,
„ zo lang het Oktroi niet ingetrokken was.
„ Schoon ook de belofte, om de Oostfriesche
„ zaaken af te doen, niet by 't Verdrag, maar
„ by eene afzonderlyke Verklaaring was ge-
„ schied; was deeze verklaaring egter, altoos,
„ wederzyds, verbindende geoordeeld (*p*)." In Zeeland werdt, by meerderheid van stemmen, tegen 't gevoelen van Zierikzee, beslooten, tot de ondersteuning der Koninginne (*q*).

Heimelyke opening tot Vrede, van de zyde van Frankryk.

Geduurende de raadpleeging over dit gewigtig punt, liet de Ambassadeur de Fenelon niet na, te arbeiden om de Staaten te beweegen tot een besluit, welk met de inzigten van het Fransche Hof overeenkwam. In een gesprek, welk hy, ten deezen einde, in Sprokkelmaand, hadt met den voorzittenden Heer ter algemeene Staatsvergaderinge, hadt hy, onder anderen, uit eenen brief van den Koning,

(*p*) Missive der Staat. van Utrecht *van* 28 *Maart* 1743. *by* Rousset, *Tom.* XVII. *p.* 446.

(*q*) Notul. Zeel. 18 *April*, 4, 8 *Mey* 1743. *bl.* 162, 204, 208.

1743. ning, synen Meester, gelezen „ dat zyne Al-
„ lerchristelykste Majesteit aan geene Mogend-
„ heid eenige opening van een ontwerp tot
„ Vrede hadt laaten doen, dan aan deezen
„ Staat." Een zeggen, dat den meesten Leden vreemd voorkwam, alzo byna niemant kennis hadt van zulk eene opening. Doch de Raadpensionaris van der Heim ondekte, eerlang, deeze verborgenheid, verklaarende, ter algemeene Staatsvergaderinge, zo wel als ter Vergaderinge van Holland „ dat de Ambassadeur,
„ van den Abt de la Ville verzeld, hem, reeds
„ in Hooimaand des voorleeden jaars, onder
„ verbindtenis van de stiptste geheimhouding,
„ hadt te kennen gegeven, dat Frankryk te
„ vrede zou zyn, zo men den Keizer Beieren
„ te rug gave, en daarenboven een gedeelte
„ der Voor-Oostenryksche Landen, met naame Brisgau, Brisak, Fryburg en de Woudsteden, afstondt; waarby nog iets van klein
„ belang komen moest, 't welk egter, als men
„ 't over 't andere eens ware, den koop, gelyk men spreekt, niet breeken zou." De Raadpensionaris en eenige weinige Leden der Regeeringe, welken 't geheim vertrouwd werdt, hadden groote zwaarigheid gemaakt, om de Koningin van Hongarye te doen bewilligen in dit ontwerp. Men hadt derhalve besloten, dat men 'er wederzyds niet van reppen zou (r), en de Staatsvergadering zou 'er waarschynlyk nimmer kennis van gekreegen hebben, zo het voorleezen der weinige woorden, uit den brief des Konings van Frankryk,

(r) Resol. Gener. *Mart.* 5 *Maart* 1743.

ryk, daar toe geene aanleiding gegeven hadt. De Ambassadeur de Fenelon vondt, in Holland, nog kleine gezindheid, om van het ondersteunen der Koninginne van Hongarye af te zien.

1743.

Maar in de Vergadering der Staaten van Gelderland, bleef men van verschillend gevoelen. 't Kwartier van Nieuwmegen, zonder een der verschillende gevoelens te omhelzen, vermaande de Leden der Unie „ om we„ derzyds iet toe te geeven, en verklaarde, „ zig te willen voegen by 't gene zes of vyf „ Gewesten, eenpaariglyk, zouden goedvin„ den." De Staaten van dit Kwartier hadden hun aandeel in den eersten onderstand betaald; boden aan, hun aandeel in den tweeden te willen betaalen, en wilden in eenen verderen onderstand bewilligen. Zy oordeelden zelfs, dat men de Koningin van Hongarye, door middel van den Koning van Groot-Britanje, beweegen moest, om in onderhandeling te treeden over 't herstellen der Vrede, en dat men van de voorslagen tot Vrede kennis behoorde te geeven aan 't Fransche Hof. Doch zy waren van verstand, dat het Weener-Verdrag den Staat niet verder verpligten kon, dan om de Koningin te stellen en te houden in 't bezit dier Landen, welken haar, door haaren Vader, waren nagelaaten, zulken uitgenomen, die zy zelve afgestaan hadt. En zo de Koningin zig op redelyke voorwaarden verdraagen wilde, en de Keizer zulks weigerde, moest men, meendenze, de Koningin, terstond, en wel met twintigduizend man ondersteunen. Op deeze wyze, dagtenze den oorlog

Gevoelen der drie Kwartieren van Gelderland; als dat van Nieuwmegen.

1743. log best te konnen voorkomen, terwyl zy, volgens de oude spreuk, *onder 't zoeken van de vrede, zig tot den oorlog bereiden wilden*, waartoe zy ook de andere Bondgenooten vermaanden (*s*). De Staaten van 't Kwartier van Zutfen beloofden, hun aandeel in den eersten onderstand in geld op te brengen, zo ver zy 't nog niet gedaan hadden, bewilligden in den tweeden onderstand; doch verstonden, dat de derde, die op twintigduizend man begroot was, niet in troepen, maar insgelyks in geld moest aangebooden worden. Doch zo de Koningin deeze aanbieding afwees, moest men haar, dagtenze, terstond, met manschap ondersteunen, volgens het Besluit der Staaten van Holland. Voorts, moest de Staat niet konnen verpligt worden, om aan eenige Mogendheid den oorlog te verklaaren; ook niet, om Frankryk aan te tasten. 't Gebruik, welk van de hulptroepen gemaakt zou worden, moest, meendenze, met Groot-Britanje en met de Koninginne, worden geregeld, en men moest zig bevlytigen, om haare Majesteit tot vreedzaame gedagten te beweegen. Doch zy verstonden niet, dat de hulptroepen gesteld werden onder eenen der Generaals, die, onlangs, uit vreemden dienst, in dien der Staaten overgegaan waren (*t*). Maar 't Kwartier van de Veluwe verschilde merkelyk, van de twee anderen. De Staaten van dit Kwartier oordeelden, dat men, ten minste tegenwoordig, geheel niet verpligt was, de Koningin van Hongarye te

Zutfen,

en de Veluwe.

(*s*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 468.
(*t*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 478.

te ondersteunen. „ Zy bezat, dus redeneerde 1743.
„ men hier, alle de Staaten haars Vaders,
„ Silezie uitgenomen, welk zy, by Verdrag,
„ buiten kennis van deezen Staat, weggege-
„ ven hadt. Zy hadt nog een goed gedeelte
„ van Beieren in. De oorlog, zo dezelve,
„ van haaren kant, voortgezet werdt, kon,
„ derhalve, niet meer als verdedigend wor-
„ den aangemerkt; maar moest voor aanval-
„ lend gehouden worden: en, in zulk een ge-
„ val, was de Staat tot geen' onderstand ver-
„ pligt. Men moest dan niet alleen zoeken
„ te beletten, dat het Besluit, by Holland ge-
„ nomen, ter Generaliteit doorging; maar,
„ men moest, in tegendeel, nevens het Groot-
„ Britannische Hof, vlytiglyk arbeiden, aan
„ de herstelling der Vrede. Doch zo de poo-
„ gingen hiertoe vrugteloos mogten uitvallen,
„ zouden zy, nevens de andere Gewesten,
„ bewilligen in 't optrekken van agttiendui-
„ zend man, tot bewaaring der Oostenryksche
„ Nederlanden; en vryheid geeven aan de Ko-
„ ninginne, om de agttienduizend man, die
„ zy verpligt was, in de gemelde Nederlanden
„ te houden, daaruit te mogen ligten (*u*)."

XXXII. De algemeene Staaten besluiten, met meerderheid van stemmen, de Ko-

De andere Gewesten waren 't genoegzaam eens met Holland. En nu moest de ondersteuning der Koninginne van Hongarye agterwege blyven, of men moest 'er met meerderheid van stemmen, toe besluiten. Tot het eerste waren de aanzienlykste en meeste Gewesten onmogelyk te brengen. Van 't laatste hadt men, in gevallen van diergelyk gewigt, maar

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 480.

1743. maar zeldzaam voorbeelden gezien, in deezen Staat. Nogtans kwam men 'er toe. Het Besluit van de meerderheid der Leden van Holland strekte ten grondslag van een diergelyk der meerderheid van de Gewesten. Men stelde vast, de Koningin van Hongarye, met twintigduizend man, te ondersteunen, van welken zy zig, alomme, daar zy 't goedvondt, behalven in Italie, bedienen mogt. Graaf *Maurits van Nassau*, Zoon van den Veldmaarschalk, Heere van Ouwerkerk, kreeg 'er het opperbevel over. Wy spaaren 't verhaal van den uitslag van dit gewigtig Besluit der Staaten, voor het volgende Boek.

ningin van Hongarye, met twintigduizend man, te ondersteunen.



VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESENZEVENTIGSTE BOEK.



INHOUD.

I. *Krygstoerustingen, in Frankryk en in Engeland. Frankryk is misnoegd op de Staaten, over 't ondersteunen der Koninginne van Hongarye.* II. *Staat des oorlogs, in Beieren en Boheeme.* III. *Opening van den veldtogt, aan de Main. Slag by Dettingen.* IV. *De Staatsche hulptroepen komen in Duitschland. Keeren naar de Oostenrykſche Nederlanden. Misnoegen over 't schryven van den Ambassadeur van Hoey.* V. *Staat des krygs in Italie. Verdrag van Worms. De Staaten weigeren 'er in te treeden.* VI. *Verbond tusschen de Hoven van Weenen en Dresden.* VII. *Vrede tusschen Rusland en Zweeden. De Staaten zenden eene Vloot naar de Oostzee.* VIII. *Oktroi der Oostindische Maatschappye verlengd. De Prinses van Oranje bevalt van eene Dogter.* IX. *Tegenwoordige staat van de zaaken der Koninginne van Hongarye. Toeleg van 't Fransche Hof.* X. *Onderneeming eener landinge in Groot-Britanje, ten behoeve des Pretendents. De Staaten ondersteunen George den II. met zesduizend man. De landing mislukt. Onge-*

geruſtheid in Zeeland. XI. *Frankryk verklaart Groot-Britanje den oorlog, Groot-Britanje Frankryk. Vier Geweſten zoeken den Prins van Oranje tot Generaal te doen bevorderen. Vergeefs. De Staaten zenden Koning George tien Oorlogsſchepen ter hulpe.* XII. *De Ambaſſadeur de Fenelon verklaart den Staaten, in eene wydluftige aanſpraak, Frankryks voorneemen, om de Ooſtenrykſche Nederlanden aan te taſten.* XIII. *Antwoord der Staaten.* XIV. *Oorlogs-Verklaaring des Konings van Frankryk aan de Koninginne van Hongarye. De Koningin verklaart Frankryk, insgelyks, den oorlog* XV. *Gezantſchap der Staaten aan den Koning van Frankryk. Veldtogt in Vlaanderen. De Franſchen veroveren Warneton, Meenen, Yperen, 't Fort de Knokke en Veurne, alle Staatſche Barriere-Plaatſen. De Staaten onderſteunen de Koningin met nog twintigduizend man. Frankryk ſlaat een Verdrag van Onzydigheid voor. 't Wordt afgeweezen.* XVI. *Verbond van Frankfort. Middelen tegen hetzelve in 't werk geſteld.* XVII. *Prins Karel van Lotharingen trekt over den Ryn. Gevolgen van deezen overtogt. Het vereenigd Leger in Vlaanderen trekt op Franſchen bodem.* XVIII. *De Koning van Pruiſſen beſluit den Keizer te onderſteunen, met hulptroepen. Valt in Boheeme. Prins Karel noodzaakt hem te wyken. Herwint Opper-Silezie. De Franſchen veroveren Fryburg.* XIX. *Staat des oorlogs in Italie. Genua helt naar de Franſche en Spaanſche zyde. Onluſten tuſſchen Zweeden en Deenemarke. Handeling aan 't Ruſſiſche Hof.* XX. *Doorbraak in den Lekdyk. Komeeten. De Griffier Fagel legt zyn ampt neder.* XXI. *Staat der geſchillen,* in

in Oostfriesland, sedert het jaar 1732. *De Vorst Karel Edzard sterft. De Koning van Pruissen stelt zig in 't bezit van 't Vorstendom. Sluit eene Overeenkomst met de Staaten. Embden en Lieroord van Staatsche bezetting ontledigd.* XXII. *De Koningin van Hongarye schryft aan de Staaten, die, in hun antwoord, reden geeven, waarom zy Frankryk den oorlog nog niet verklaaren.* XXIII. *Beweegingen aan den Neder-Ryn. Verbond van Warschauw, tusschen Groot-Britanje, de Koningin van Hongarye, Keur-Saxen en de Staaten.* XXIV. *Keizer Karel de VII. sterft. Staat des krygs in Beieren. Slag by Phaffenhoffen. Verdrag van Fuessen. De Bel-isle wordt vastgehouden. Geslaakt.* XXV. *Krygsbedryven in Silezie. Slag by Friedberg. By Prausnitz.* XXVI. *Krygsbedryven aan den Ryn en Mein. De Groot-Hertog van Toskane tot Keizer verheeven.* XXVII. *Onlusten tusschen de Hoven van Berlyn en Dresden.* XXVIII. *Overeenkomst van Hanover. Slag by Hennersdorf. Veroveringen der Pruissischen, in de Lausnitz en in Saxen.* XXIX. *Aanvang eener Vredehandelinge aan 't Hof van Dresden. Slag by Kesselsdorf. Dringend schryven des Konings van Pruissen.* XXX. *Vrede van Dresden, tusschen den Koning van Pruissen, ter eener, en den Koning van Poolen en de Koninginne van Hongarye, ter anderer zyde. Gevolgen deezer Vrede. Inzigten van 't Hof van Berlyn. Handeling aan 't Russische Hof.* XXXI. *Staat des oorlogs in Italie. Genua verklaart zig tegen den Koning van Sardinie. Opstand der Corsen. Slag by Bassignana.* XXXII. *De Zoon des Pretendents verwekt eenen opstand, in Schotland. De Staaten* zen-

zenden den Koning van Groot-Britanje de gewoonlyke hulptroepen toe. De opstand wordt gedempt. Kaap Breton veroverd, door de Engelschen.

1743.

I. Toerustingen in Engeland en in Frankryk.



Erwyl de Staaten raadpleegden op het onderfteunen der Koninginne van Hongarye, werden de toerustingen ten oorloge, in Frankryk en in Engeland, sterk voortgezet. George de II. hieldt zig, schoon hy, als Keurvorst van Hanover, een Verdrag van Onzydigheid geslooten hadt met Frankryk (*a*), niet verbonden, om, als Koning van Groot-Britanje, geheellyk stil te zitten. Hy besloot een Leger naar Duitschland te zenden, om de Franschen, die zig, langs den Nekker, begonden te verzamelen, van daar te helpen verdryven. De Engelsche troepen, die in de Oostenrykſche Nederlanden lagen, zouden zig, ten deezen einde, met eenige Hanoverschen en Hessischen, die in Engelsche soldy genomen waren, vereenigen, en, by tyds, naar Duitschland op weg slaan, terwyl de twintigduizend man Staatsche hulptroepen de Oostenrykſche Nederlanden zouden dekken, tot dat de meeste magt van Frankryk zou opgetrokken zyn naar Duitschland. De Fransche troepen, die, in 't voorleeden jaar, in Beieren en in Boheeme, gediend hadden, waren, door ziekte en verloop, geweldiglyk, gesmolten. Lodewyk de XV. besteedde, hierom, den Winter, om zyne verzwakte Legers, door 't

(*a*) *Zie* hier voor, *bl.* 321.

't aanwerven van nieuwe manschap, in staat te stellen, om den Keizer, zynen Bondgenoot, kragtiglyk, te ondersteunen. Doch 't besluit der Staaten, om der Koninginne van Hongarye twintigduizend man te leveren, was niet wel opgevat, aan 't Fransche Hof. De Fransche Staatsdienaars, met naame de Kardinaal de Fleury, hadden den Ambassadeur der Staaten, van Hoey, al voor eenen geruimen tyd, te kennen gegeven „ dat het den Koning ten „ hoogsten aangenaam zyn zou, zo hunne „ Hoog-Mogendheden zig wilden laaten over„ haalen, om de Vrede, door hunne bemidde„ ling, te helpen herstellen." Zy verzekerden ook, dat de Keizer hiernaar verlangde; en het Duitsche Ryk begeerde, eerlang, dat de Koning van Groot-Britanje en de Staaten, nevens de Ryksleden, bemiddelaars werden der gereezen' geschillen (*b*). De Markgraaf de Fenelon sprak, in den Haage, dezelfde taale. Doch toen nu 't besluit, om de Koningin van Hongarye te ondersteunen, genomen was, scheen men, aan 't Fransche Hof, te veranderen van gedagten. De Fenelon gaf te verstaan „ dat dit besluit, zo men 't in 't werk „ stelde, den Koning, zynen Meester, nood„ zaaken zou, de wapenen te voeren in de „ Oostenryksche Nederlanden, die geenen „ aanval te dugten hadden, zo men zig on„ zydig hieldt; waartoe, meende hy, te meer „ reden was, om dat de Koningin van Hon„ garye aanvallenderwyze begon te oorloo„ gen." De Kardinaal de Fleury, die, zo men zig

1743.

Frankryk toont zig misnoegd, over 't ondersteunen der Koninginne van Hongarye.

(*b*) *Zie* den Brief *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1743. *bl.* 40.

1743. zig plagt te verbeelden, doorgaans, tot vrede geraaden hadt, was, op den negenentwintigſten van Louwmaand deezes jaars, overleeden (*c*): en deeze dood ſcheen het Hof aanleiding te geeven, om zig, ſterker dan te vooren, toe te ruſten ten oorloge. Men bleef egter verklaaren, dat de Koning gezind was, de naauwſte vriendſchap te onderhouden met de Staaten, mids zy nalieten de Koningin van Hongarye, met troepen, by te ſtaan. De Fenelon begeerde, met ronde woorden, dat de Staaten hunne troepen niet naar Duitſchland zonden, noch in de Nederlanden lieten gebruiken tegen Frankryk, zo zy 's Konings vriendſchap zogten te behouden (*d*). Doch de Staaten verſtonden „ dat men hun niet kwalyk neemen kon, dat zy voldeeden aan Verdragen, voorlang, ook met kenniſſe van Frankryk, geſlooten. Dat ook de Koningin, ſchoon zy nu al den oorlog ſterker mogt voortzetten, dan men, veelligt, verwagt hadt, evenwel, in 't eerſt, aangevallen geweeſt was, van verſcheiden' kanten." Zy bleeven, derhalve, by 't genomen beſluit, waarin zy, door 't Groot-Britanniſche Hof, kragtiglyk, beveſtigd werden.

II. Staat des oorlogs in Beieren, Geduurende den Winter en 't voorjaar, was het krygsgeluk den Ooſtenrykſchen in Beieren zo zeer medegeloopen, dat zy de Keizerſchen, onder den Graave van Sekkendorf, en de Franſchen, onder den Maarſchalk de Broglio, noodzaak-

(*c*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe *Tom.* I. *p.* 317. R. ROLT Repreſent. of the War, *Vol.* II. *p.* 279.

(*d*) *Zie* zyne Memor. *in de* Europ. Merc. *July* — *Dec.* 1744. *bl.* 59.

zaakten, het Land te ruimen; welk toen, op twee ſterke Plaatſen na, geheellyk, door hen bemagtigd werdt. Broglio kreeg, eerlang, bevel, om, met het overſchot zyns Legers, te keeren naar den Franſchen bodem. De Keizerſchen legerden zig, in en omtrent de Kreitſen, die onzydigheid bedongen hadden (*e*). Karel de VII. begaf zig, in den voorzomer, naar Frankfort. Sedert, tradt hy, te Neder-Schönfeld, met de Koninginne in onderhandeling, over een Verdrag; doch men kwam tot geen volkomen beſluit, ſchoon men, ſedert, verſtondt, dat 'er, in gevolge van 't gehandelde, eene ſoort van Wapenſchorſing behoorde ſtand te grypen, tuſſchen de twee Mogendheden (*f*). De Keizer vondt geraaden, eer hy zig verder verdroege, een' gunſtiger' keer zyner verloopen' zaaken af te wagten. 1743.

In Boheeme, was 't, na 't veroveren van Praag, den Ooſtenrykſchen ook alleszins medegeloopen. De Koningin deedt zig, in Bloeimaand, in deeze Stad, kroonen. Egra, de eenigſte ſterke Plaats, die nog vyandlyke bezetting inhadt, werdt, hierop, ingeſlooten, en eerlang, door uithongering, tot de overgave genoodzaakt, in 't begin van Herfſtmaand. De bezetting, uit Franſche manſchap beſtaande, moeſt zig krygsgevangen geeven (*g*). Na 't over- en in Boheeme.

(*e*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 320, 321. R. ROLT Repreſent. of the War, *Vol.* II. *p.* 291 *&c.*

(*f*) *Zie* de Memor. *van den* Baron van Reiſchach *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1743. *bl.* 120. en andere Stukk. *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1744. *bl.* 61. *Jan. — Juny* 1745. *bl.* 61. *See alſo* R. ROLT *Vol.* II. *p.* 366 *&c.*

(*g*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 337 — 340. R. ROLT Repreſ. of the War, *Vol.* II. *p.* 394 *&c.*

1743. overgaan van Egra, was de Koningin van Hongarye meester van gantsch Boheeme. Ook was de kryg, in Beieren, geëindigd, na dat de Keizerschen en Franschen dit Keurvorstendom verlaaten hadden. 't Geweld der wapenen scheen zig, dit jaar, ook meest te zullen wenden naar den kant des Meinstrooms: waaromtrent een vereenigd Leger byeengetrokken werdt, tot ondersteuning der Koninginne van Hongarye, en om de vreemde troepen te verdryven uit Duitschland.

III. Opening van den Veldtogt aan de Mein.

De troepen, in Groot-Britannische soldye staande, en geschikt tot den togt naar Duitschland, lagen gedeeltelyk in Aath, Bergen in Henegouwen en Charleroi, van waar zy, in 't voorjaar, op weg sloegen naar den Rynkant. Zo dra zy de Nederlandsche Steden ontruimd hadden, werden dezelven bezet, met een gedeelte der troepen van deezen Staat, die tot ondersteuninge der Koninginne van Hongarye geschikt waren. Het Engelsche Leger, geleid door den Graave van Stairs, trok zo spoedig voort, dat het, omtrent het einde van Bloeimaand, tot boven Hanau, aan den Meinstroom, genaderd was, toen de Koning van Groot-Britanje, van zynen jongsten Zoon, den *Hertoge van Kumberland* verzeld, zig stelde aan 't hoofd van 't vereenigd Leger, welk men het *Pragmatike Leger* noemde. Hy nam zyn hoofdkwartier te Aschaffenburg, in 't Keurvorstendom Mentz, daar eene brug over de Mein lag. 't Leger kreeg zyn onderhoud, uit Frankenland. Prins *George van Hessen-Kassel* hadt zig, aan 't hoofd van eenige Hessische en Hanoversche manschap, by Hanau, nedergeslaa-

ſlaagen, om den toevoer te dekken. In deezen staat, wagtte men op gelegenheid, om ſlaags te raaken met de Franſchen, die, onder den *Maarſchalk de Noailles*, omtrent den Nekker, verzameld zynde, tot aan de Mein waren voortgetrokken, en zig, boven Seligenſtad, ter linkerzyde der Riviere, hadden nedergeſlaagen. 't Hoofdkwartier was te Stokſtad, tegen over Aſchaffenburg. De beide Legers evenaarden elkanderen omtrent, in ſterkte. Noailles deedt zyn beſt, om den Bondgenooten den toevoer af te ſnyden, en daardoor tot het veranderen van Legerſtede te noodzaaken. Hy hadt, by Seligenſtad, drie bruggen gelegd over den ſtroom, langs welken hy, van tyd tot tyd, partyen uitzondt, om den voorraad voor 't vereenigd Leger te onderſcheppen. Ook beſloot de Koning van Groot-Britanje, eerlang, op te breeken naar den kant van Hanau, daar Prins George lag. Noailles nam, hierop, Aſchaffenburg in, en zondt, ten zelfden tyde, den *Hertog van Grammont*, met een deel voetvolks, by Seligenſtad, over den ſtroom, met laſt om zig, in het Dorp Dettingen, neder te ſlaan. Dettingen wordt doorſneeden van een riviertje, dat in de Mein ſtort, en met geboomte en kreupelboſch digt bezet is. Men komt, van boven, naar het Dorp, langs eenen engen weg: en hier hadt Noailles voor, de Engelſchen, die van Aſchaffenburg naar Hanau trokken, te onderſcheppen, en, ware 't mogelyk, den Koning zelv' gevangen te neemen. Hy hadt, ten dien einde, den Hertoge van Grammont belaſt, niet van zyn' poſt te wyken, voor nader bevel; welk hy hem eerſt 1743.

1743. wilde geeven, na dat de eerste hoop Engelschen over 't riviertje getrokken zou zyn, wanneer Grammont hen, van agteren, moest aantasten, terwyl een andere hoop Ruitery en Voetvolk, die reeds tusschen Dettingen en zeker bosch lag, hen, van vooren, op 't lyf vallen zou. Midlerwyl, zou hy de voorttrekkende Engelschen, van de overzyde van de Mein, van drie of vier Batteryen, beschieten, en hen, van agteren, bestoken uit Aschaffenburg. Doch de toeleg des Maarschalks werdt verydeld, door de ontydige drift des Hertogs van Grammont; die zo dra niet te Dettingen gekomen was, of hy trok den Bondgenooten, over 't riviertje, te gemoet. De tyd, die hiermede verliep, besteedde de Koning van Groot-Britanje, om het vereenigd Leger, tusschen Dettingen en Klein Oostheim, daar de Oostenrykschen, onder den Hertog van Aremberg, hun Hoofdkwartier gehad hadden, dwars van den Meinstroom af, in slagorde te stellen. De Maarschalk de Noailles, ziende hoe kwalyk zyn last naargekomen werdt, vondt zig genoodzaakt, om Grammont te ondersteunen, over de Mein te trekken, met het Leger; en zig, by Dettingen, even boven 't riviertje, te plaatsen. De Legers raakten aan elkanderen, op den zevenentwintigsten van Zomermaand, ten één uure na den middag. 't Grof geschut der Franschen, dat aan de overzyde van den Meinstroom stondt, kon maar kleinen dienst doen, zo dra 't gevegt begonnen was; alzo het, niet dan op de zyden konnende treffen, gevaar liep van zo wel vrienden als vyanden te beschadigen. Maar 't geschut van 't vereenigd

Slag by Dettingen.

1743.

nigd Leger, ter wederzyde der ſlagorde geplaatſt, trof den vyand alleen en van vooren, en maakte eene byſtere ſlagting onder 's Konings huistroepen, den bloem des Franſchen heirs. Ook werdenze, eerlang, op de vlugt gedreeven, over den ſtroom; daar veelen verdronken. Het voetvolk hieldt nog eene wyle ſtand: doch werdt toen, insgelyks, gedwongen te wyken. Het vereenigd Leger behieldt het ſlagveld; daar de Koning van Groot-Britanje, na 't gevegt, verkoos de maaltyd te houden. De Bondgenooten meenden, dat de vyand driemaal zo veel volks verlooren hadt, als zy, en berekenden hunne dooden op agthonderd, en hunne gekwetſten op veertienhonderd. Doch de Franſchen gaven voor, dat het verlies omtrent even groot geweeſt was, aan beide de zyden. Zelfs ſchreeven zy zig de overwinning toe, en lieten 'er, in Frankryk, *Te Deum* over zingen. Doch de gevolgen van deezen ſlag beweezen, wie 'er meeſt by geleeden hadt (*h*). De Maarſchalk de Noailles, ſchoon verſterkt met het overſchot des Legers onder den Maarſchalk de Broglio, welk uit Beieren kwam, was genoodzaakt, by Worms, over den Ryn te rug te trekken, om de Elzas te beſchermen. De Koning van Groot-Britanje begaf zig, met het vereenigd Leger, insgelyks, by Mentz, over den ſtroom, op den Franſchen bodem. Prins Karel van Lotharingen, Beieren en Boheeme van vreemde troepen gezuiverd

Gevolgen van den zelven.

(*h*) R. ROLT Repreſent. of the War, *Vol.* II. *p.* 292—347. Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 319—332. *Zie ook* de Stukk. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 4, 5, 6, 10, 16, 18, 81, 229, 286.

1743. verd hebbende, trok, in Hooimaand, ook naar den Rynkant, met oogmerk, om den Maarschalk de Noailles aan te tasten, in de Elzas. Doch de Franschen hadden zig zo sterk verschanst, langs de linkerzyde der Riviere, dat de overtogt ongeraaden gevonden werdt. De veldtogt liep, hier, met eenige schutgevegten, tusschen de Hussaaren, die, by kleine hoopen, over den stroom trokken, en de Franschen, ten einde. De Engelsche troepen keerden, in 't najaar, weder naar de Oostenrykſche Nederlanden; daar zy, in de Winterlegeringen, gelegd werden.

IV. De Staatsche hulptroepen komen in Duitschland.

De twintigduizend man, door de Staaten, der Koninginne van Hongarye ter hulpe toegeschikt, waren te laat op weg geslaagen naar Duitschland, om deel te hebben aan de zege, by Dettingen bevogten. Verscheiden' Gewesten draalden lang, met besluiten tot den optogt: inzonderheid, om dat men ongaarne zag, dat den Staaten, omtrent het werk van Oostende, geen genoegen gegeven werdt, door de Koninginne van Hongarye. Doch de Heer *John Carteret*, die, wegens Groot-Britanje, herwaards gezonden was, verzekerde *hun*, dat de Koningin hun, omtrent de Oostendesche zaek, volkomen' voldoening geeven zou, en dat de Koning, zyn Meester, hiervoor instondt (*i*). De troepen, die omtrent Arnhem byeengetrokken waren, kreegen toen bevel tot den optogt, die, in 't begin van Oogstmaand, geschiedde. Zy begonden, met den aanvang van Herfstmaand, aan te komen omtrent Frank-

(*i*) *Zie de* Memor. *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *July* 1743. *bl.* 217.

Frankfort, daar men eene Legerplaats voor hen afgesteken hadt. Sommigen waren in de verwagting, dat het vereenigd Leger, na de aankomst deezer troepen, zyn werk gemaakt zou hebben, om den Maarschalk de Noailles den hertogt over den Ryn te beletten, of datze hem, door het aantasten van eenige Steden in de Elzas, werk zouden hebben verschaft. Doch 't bleek, by de uitkomst, dat men nog niet vastgesteld hadt, Frankryk den oorlog aan te doen; en dat men zig vergenoegde, met het verdryven der Fransche troepen van den bodem des Duitschen Ryks (*k*). De Staatsche hulptroepen keerden, eerlang, te rug naar de Oostenryksche Nederlanden; betrekkende de Winterlegeringen, te Bergen in Henegouwen, te S. Guilain, te Aath, te Binch, te Lessines, te Soignies, te Kortryk en te Oudenaarden. Het Fransche Hof, zig verbeeldende, of voorwendende zig te verbeelden, dat de Staaten van zins waren, de Koningin van Hongarye by te staan tegen Frankryk; gaf zyn misnoegen, over den optogt der hulptroepen, duidelyk te kennen aan den Ambassadeur van Hoey. Hy schreef het over naar den Haage: daar zyn schryven, welk naar eene veroordeeling der tegenwoordige maatregelen scheen te smaaken, en waarover reeds te vooren misnoegen was opgevat, zeer kwalyk genomen werdt. Men schreef hem wederom „ dat de Staaten, „ wel verre van eenig kwaad voorneemen te „ hebben tegen Frankryk, de vriendschap van „ zyne Allerchristelykste Majesteit hooglyk „ waar-

1743.

Keeren te rug naar de Oostenrryksche Nederlanden.

Misnoegen over 't schryven van den Ambassadeur van Hoey.

(*k*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 341 & *suiv.*

1743. „ waardeeren, en altoos zouden zoeken aan „ te kweeken; dat zy den oorlog, dien de Ko„ ningin van Hongarye voerde, als verdedi„ gend aanzagen, en zig, hierom, verpligt „ vonden, haar te onderſteunen; en dat hy, „ Ambaſſadeur, hun gedrag, op deeze gron„ den, behoorde verdedigd te hebben, aan 't „ Franſche Hof, zonder zyne brieven te vul„ len met aanmerkingen, welken men zou „ konnen agten, eerder uit zynen eigen ko„ ker voortgekomen te zyn, dan dat zy, door „ 's Konings Staatsdienaars, zouden gemaakt „ wezen (*l*)." De Markgraaf de Fenelon, Ambaſſadeur des Konings van Frankryk by de Staaten, vertrok, op 't einde des jaars, naar zyn Hof; de zorg voor de zaaken zyns Meeſters, hier te Lande, laatende aan den *Abt de la Ville*, die 'er nog eenige jaaren mede belaſt bleef. 't Vertrek van de Fenelon werdt aangezien, als een uitwerkſel van het misnoegen des Franſchen Hofs. Hy hadt 'er egter, by 't afſcheidneemen, niets van laaten blyken (*m*), en in tegendeel te verſtaan gegeven, dat hy, in 't kort, dagt weder te komen.

V. Staat des krygs in Italie.

In Italie, waren de zaaken der Koninginne van Hongarye een weinig te rug gegaan, ſedert dat de Infant Don Filips, eenige verſterking van manſchap bekomen hebbende, wederom in Savoje gedrongen was, den Koning van Sardinie noodzaakende te wyken. Tusſchen de Spanjaards en Ooſtenrykſchen, viel, op den agtſten van Sprokkelmaand, een gevegt

(*l*) Reſol. Gener. *Mart.* 16 *Sept* 1743. *Voiez* Lettr. *de* Monſ. VAN HOEY *p.* 117, 128, 136, 170, 171, 237.

(*m*) *Zie* zyne Memor. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 315.

vegt voor, by Campo Santo, waarin beide de Partyen zig de overwinning toeschreeven. Doch de Oostenrykschen hadden 't veld behouden. Don Filips zogt, sedert, meer dan eens, uit Savoje in Piemont te dringen: doch 't werdt hem, geduuriglyk, belet, door den Koning van Sardinie (*n*), die, sedert eenigen tyd, sterk aangezogt was, door de Hoven van Versailles en Madrid, om van maatregels te veranderen, en hunne zyde te kiezen. Doch hy was niet te beweegen (*o*). Zelfs tradt hy, eerlang, met den Koning van Groot-Britanje en de Koninginne van Hongarye, in een nieuw Verdrag, welk, den dertienden van Herfstmaand, te Worms, daar George de II. zig toen onthieldt, getekend werdt. In dit Verdrag, werdt de Overeenkomst van den eersten van Sprokkelmaand des voorleeden jaars (*p*), bekragtigd. „ De Koning van Sardinie „ stondt, wyders, af van allen eisch op Milaan, en verbondt zig, tot handhaavinge „ der Pragmatike Sanctie. De Koningin droeg „ hem, daarentegen, het Gewest van Vigevano op, benevens een gedeelte van de Hertogdommen Pavia en Piacenza, en een gedeelte van het Land van Anghiera, in 't „ Milaneesche, midsgaders het regt haarer „ Majesteit op het Markgraafschap van Final, mids de Stad Final, altoos, eene vrye „ haven bleeve, gelyk Livorno. De Koning „ van Groot-Britanje beloofde den Koning „ van Sardinie eenen onderstand van twee- „ hon-

1743.

Verdrag van Worms.

(*n*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 1—8.
(*o*) R. Rolt Represent. of the late War, *Vol.* II. *p.* 379.
(*p*) *Zie* hier voor, *bl.* 312.

1743. „ honderdduizend ponden ſterlings in 't jaar,
De Staaten worden 'er toe genodigd. „ zo lang de oorlog duuren zou. Voorts, „ kwam men overeen, om de Staaten der Vereenigde Geweſten te nodigen tot dit Verdrag (q)." Ook geſchiedde dit laatſte, ſedert. De Koningen van Groot-Britanje en Sardinie ſtonden 'er ſterk op, dat de Staaten 't Verdrag van Worms aannamen (r). Doch zy verſtonden, dat zy zig, in geene nieuwe verbindteniſſen, ten dienſte der Koninginne van Hongarye, behoefden te ſteeken, na dat zy, door 't verleenen van hulptroepen, getoond hadden, aan de voorigen te willen voldoen.

VI. Verbond van onderlinge beſcherminge, tuſſchen de Hoven van Weenen en Dresden. De Ooſtenrykſche party ontving, midlerwyl, geenen kleinen ſteun, door dit Verdrag, welk, nog voor 't einde des jaars, gevolgd werdt van een Verbond van onderlinge beſcherminge, tuſſchen de Hoven van Weenen en Dresden. De Koning van Poolen, zig, als Keurvorſt van Saxen, in 't jaar 1741, begeven hebbende in het Verbond, welk, tegen de Koninginne van Hongarye, tuſſchen Frankryk, Pruiſſen en Keur-Beieren, geſlooten was, hadt zig de vryheid voorbehouden, om dit Verbond te verlaaten, zo dra zulks, door den Koning van Pruiſſen, geſchieden zou. Dit gebeurde, in 't volgende jaar, toen de Koning van Pruiſſen eene byzondere Vrede ſloot, met de Koninginne van Hongarye, te Breslau (s). Het Hof van Dresden, misnoegd op dat van Berlyn, over 't ſluiten van dit byzonder Verdrag, waarin de Koning van Pruiſſen, dagt men,

(q) Rousset Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 28.
(r) *Zie* de Memorien *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1744. *bl.* 152, 201.
(s) *Zie* hier voor, *bl.* 340.

men, alleen op zyn eigen belang, niet op dat zyner Bondgenooten, gezien hadt, verdroeg zig, sedert, ook met de Koninginne, en verbondt zig, om haare zaak, met zyne troepen, te ondersteunen. De Koning van Pruissen, bedugt, dat, uit deeze verbindtenis, zo wel als uit den voorspoed der Oostenrykſche wapenen, in Boheeme en Beieren, iets nadeeligs voor zyne nieuwlings verkreegen' bezittingen in Silezie volgen mogt; hieldt zyn Leger in de wapenen, op de grenzen van Saxen, en daardoor het Hof van Dresden in geduurige onrust. De Heer *d'Ammon*, Pruissische Gezant aan dit Hof, vermaande den Koning van Poolen, ondertusschen, van tyd tot tyd, tot het houden van het Verbond, tegen de Koninginne. Doch zyne Poolsche Majesteit vondt ongeraaden, in een Verbond te blyven, welk, naar men 't te Dresden inzag, door den Koning van Pruissen zelven, eerst verlaaten was. Hy besloot, derhalve, zelf een nader Verbond aan te gaan met de Koninginne van Hongarye, tot bescherminge der wederzydsche Staaten (*t*). Het werdt, op den twintigsten van Wintermaand, getekend. De meeste voorwaarden van het zelve kwamen overeen, met die van het Verbond van den jaare 1733, tusschen wylen den Keizer en den Keurvorst gesloten. De Koning verbondt zig, op nieuws, tot de handhaavinge der Pragmatike Sanctie, en de Koningin erkende het regt der Koninginne van Poolen, en derzelver nakomelingen, om, 1743.

(*t*) *Voiez* Exposé de la Conduite des deux Rois, *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XXI. *p.* 16.

1743. om, onmiddelyk na 't uitsterven der mannelyke en vrouwelyke nakomelingen van Keizer Karel den VI., in de Oostenrykſche Staaten op te volgen. Wyders, verbondt men zig, om elkanderen, des noods, by te ſtaan, de Koningin den Koning, met twaalfduizend, en de Koning de Koninginne, met zesduizend man (*u*). Doch in Bloeimaand des jaars 1744, vondt men geraaden, 't getal deezer manſchap te vermeerderen. De Koningin beloofde toen, dertigduizend man te zullen leveren; en de Koning twintigduizend (*v*). 't Verbond tusſchen de Hoven van Weenen en Saxen was, ondertusſchen, zo dra niet rugtbaar geworden, of het verwekte een misnoegen aan 't Hof van Berlyn, welk, eerlang, gewigtige gevolgen hadt.

VII. Uitſlag van den oorlog, tusſchen Rusland en Zweeden.

By 't ſluiten van deeze twee Verdragen, waaruit de Koningin van Hongarye hoop ſchepte, op de herſtelling haarer zaaken, was nog gekomen het treffen der Vrede, tusſchen Rusland en Zweeden, waardoor Keizerin Elizabet de handen ruim ſcheen te zullen krygen, om aan haare Verbindtenisſen jegens het Huis van Oostenryk te konnen beantwoorden. De Noordſche kryg was ongelukkig uitgevallen voor de Zweeden, welker Leger, by Helſingfors, in 't voorleeden jaar 1742, beslooten geweest zynde door den Generaal Lascei, genoodzaakt werdt, een nadeelig Verdrag met hem aan te gaan. Finland werdt toen geheel veroverd, door de Rusſen. De Koning van

(*u*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 102.
(*v*) *Voiez* Exposé *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XXI. *p.* 19.

van Zweeden hadt, hierop, de bemiddeling des Konings van Groot-Britanje verzogt, tot herstelling der Vrede. Men tradt, eerlang, in onderhandeling te Abo, de hoofdstad van Finland: alwaar, op den zeventienden van Oogstmaand deezes jaars, een Verdrag getekend werdt, waarby dat van den jaare 1721, in allen deele, werdt bevestigd. „ Kymmenegrod „ in Finland, met de Sterkten Fredrikshām „ en Wilmanstrand, en eenige andere streeken hieromtrent werden, daarenboven, afgestaan aan de Keizerinne, die het Groot-Hertogdom van Finland, Oost-Bothnie, Biorneborg, Abo, de Eilanden van Aland, de Landschappen Tavasthus en Nyland en een gedeelte van het gehugt Pyttis, midsgaders Kexholm en Savolaxie, op de Vesting Nyslot na, daarentegen, te rug gaf aan Koning Fredrik. De Keizerin gaf, daarenboven, der Kroone van Zweeden verlof, om, jaarlyks, voor vyftigduizend Roebels aan Graanen te mogen laaten koopen, in de havens van Finland, aan de Oostzee: onvrugtbaare jaaren, of zulken, waarin de uitvoer van Graanen aan alle volken verboden was, alleenlyk uitgezonderd (w)." Kort na 't sluiten deezer Vrede, ontdekte men, te Petersburg, wederom eene samenzweering tegen de Regeering der Keizerinne, en ten behoeve der gewezene Regente, de Prinsesse Anna. De *Markgraaf de Botta d'Adorno*, Gezant der Koninginne van Hongarye, werdt be-

1743.

Vrede van Abo.

(w) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 64. Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 146.

1743. beschuldigd van 'er deel aan gehad te hebben. De Keizerin zondt hem naar Weenen. Doch men vondt, eerlang, middel, om het misnoegen, welk hy aan 't Russische Hof verwekt hadt, weg te neemen (x).

De Staaten zenden eene Vloot naar de Oostzee.

De kryg in 't Noorden hadt, midlerwyl, ook de Staaten op kosten gejaagd. Zy hadden, in de voorige Noordsche oorlogen, dikwils, ondervonden, dat hunne Koopvaardyschepen onderzogt en opgebragt werden, zonder grond. Om deeze zwaarigheid te voorkomen, haddenze, in 't voorleeden jaar, een Esquader Oorlogsschepen gezonden naar de Oostzee: en in de Lente deezes jaars, werden nog zeven Fregatten derwaards geschikt, onder bevel van den Kapitein Hendrik Lynslager. Zy zogten, hierdoor, den Koning van Zweeden te beweegen, om eenige veranderingen te maaken, in het Reglement op de Commissievaart, welk, onlangs, in Zweeden, uitgekomen was, en, huns oordeels, met het regt der volken en met de voorige Overeenkomsten, streedt. By dit Reglement, werden niet slegts *behoorlyke Paspoorten en Zeebrieven* gevorderd, welke uitdrukkingen den Staaten te algemeen scheenen; maar *touwwerk*, *zeildoek*, *vlaggedoek* en *leevensmiddelen* werden, tegen alle gewoonte en Verdragen, voor *Contrebande* gerekend, 't welk veele schepen en goederen aan verbeurdverklaaring onderhevig maakte, die, volgens 't oordeel der Staaten, vry behoorden te zyn. Ondertusschen, verwekte het zenden van Oorlogs-

(x) *Zie de* Stukk. *in de* Europ. Merc. *July — Dec.* 1743. *bl.* 211, 219, 247. *Jan. — Juny* 1744. *bl.* 81, 82.

logsschepen naar de Oostzee merkelyk misnoegen aan 't Zweedsche Hof. De Koning van Deenemarke boodt den Staaten zyne bemiddeling aan, tot bylegging van 't gereezen geschil met Zweeden (y); welk van zelf eindigde, na dat de Vrede tusschen Rusland en Zweeden geslooten was.

1743.

Het Oktroi der Nederlandsche Oostindische Maatschappye, welk, met het jaar 1740, ten einde liep, was toen, en op 't einde des jaars 1741, t'elken reize slegts voor een jaar, verlengd, alzo men niet eens hadt konnen worden, over de *Recognitie*, die de Maatschappy aan de Staaten betaalen zou, voor eene verlenging van een merkelyk getal van jaaren. Op 't einde des voorleeden jaars, was men egter hieromtrent overeengekomen. 't Oktroi der Maatschappye werdt toen verlengd, voor den tyd van twaalf jaaren, die, met den eersten dag deezes jaars 1743, ingaan, en, met den laatsten dag des jaars 1754, eindigen zouden (z). By deeze gelegenheid, werdt ook, ernstelyk, gehandeld, over 't bespaaren van veele noodelooze kosten, in de huishouding der Maatschappye, en over eenige verbeteringen, in 't beleid van den inkoop veeler waaren, hier en in de Indien (a): waarop men, eerlang, nieuwe schikkingen beraamde, die, sedert, gedeeltelyk, werden naargekomen.

't Oktroi der Oostindische Maatschappye wordt verlengd.

Op den agtentwintigsten van Sprokkelmaand,

De Prinses van

(y) *Zie* Europ. Merc. *Jan.—Juny* 1742. *bl* 268, 269, 315.
(z) *Zie* Europ. Merc *Jan.—Juny* 1743. *bl.* 100.
(a) Secr. Resol. Holl. 23 *July* 1740. 16 *Maart*, 18 *April*, 16 *Juny* 1741. IX. *Deel*, *bl.* 540, 686, 718, 769 Rapport *van* 17 *Decemb.* 1742. Missive van Bewindh. *van* 31 *April* 1742.

1743. maand, was de Prinses van Oranje, te Leeuwaarden, bevallen van eene Dogter, die, naar haare Moederlyke Groot-Moeder, *Carolina* genoemd werdt. De Prins gaf 'er den algemeenen en byzonderen Staaten, by eenen Brief, kennis van. Zyne Hoogheid fleet een gedeelte deezes jaars, op zyu Slot Oranjestein in 't Prinsdom Nassau, alwaar hy, by 't doortrekken der hulptroepen voor de Koninginne van Hongarye, dagelyks, een aanzienlyk getal van Staatsche Krygsoversten aan zyne tafel onthaalde. Ook deedt hy de gemeenen, te Muntfelde, rykelyk toeven met vleesch, brood, bier en brandewyn: 't welk aan de vermoeide menigte geene geringe verkwikking gaf (*b*).

Oranje bevalt van eene Dogter.

IX. Tegenwoordige Staat van de zaaken der Koninginne van Hongarye.

De zaaken der Koninginne van Hongarye hadden, geduurende den loop des jaars 1743, zulk een' gunstigen keer genomen, dat men 'er, in 't algemeen, eenen voordeeligen uitslag van verwagtte. Zy hadt zig, door 't herwinnen van Praag en Egra, hersteld in 't bezit van 't Koningkryk Boheeme. Zy hadt den Keizer beroofd van zyn Keurvorstendom Beieren, en hem tot de noodzaakelykheid gebragt, om haar aan te zoeken tot een Verdrag, door bemiddeling des Duitschen Ryks, welke zy egter, tot hiertoe, niet hadt willen aanneemen. Zy hadt de zaaken van Italie op eenen vaster' voet gebragt, door het sluiten van het Verdrag van Worms. De Koning van Poolen, te vooren haar vyand, was in een naauw Verbond met haar getreden, als Keurvorst van Saxen.

(*b*) Zie Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1743. *bl.* 228. *July* — *Dec.* 1743. *bl.* 251.

Saxen. Zy hadt de daadelyke hulp des Konings van Groot-Britanje ondervonden, in den ſlag by Dettingen. De Staaten der Vereenigde Geweſten hadden, ten laatſte, twintigduizend man ten haaren dienſte doen optrekken, en de hoop, om, eindelyk, ook onderſtand van Rusland te verwerven, was vermeerderd, na 't ſluiten van de Vrede met Zweeden. 't Franſche Leger, onder den Maarſchalk de Noailles, ſchoon verſterkt met het deerlyk overſchot van 's Konings troepen, die hooger op in Duitſchland gediend hadden, was genoodzaakt geweeſt, over den Ryn te rug te keeren: werwaards hun de Ooſtenrykſche krygsmagt, onder Prins Karel van Lotharingen, dreigde te volgen. Al het welke zulk eene voordeelige gedaante gaf aan de zaaken van 't Weener-Hof, dat de Koningin, naar veeler oordeel, haare meeſte drukkende zwaarigheden in 't kort zou te boven gekomen zyn. Doch het volgende jaar was naauwlyks half verloopen, of de ſtaat haarer zaaken was geweldiglyk veranderd in haar nadeel, door verſcheiden' ongelukken, die haar, van meer dan eenen kant, overvielen, en die het tooneel des krygs ook, nader dan men gehoopt hadt, bragten aan de grenzen van deezen Staat. 1743.

Het Franſche Hof, beſpeurende, dat de Koningin van Hongarye geenen tegenſtand meer te wagten zou hebben in Duitſchland, zo zy haare Bondgenooten behieldt, en zo de Koning van Pruiſſen ſtil zat, gelyk hy, na 't ſluiten van 't Verdrag van Breslau, gedaan hadt; ſmeedde een Ontwerp, om den Keizer, met Pruiſſiſche hulptroepen geſterkt, den kryg te

Toeleg van 't Franſche Hof.

1743. te doen hervatten in Boheeme; om den Koning van Groot-Britanje, in zyn eigen Ryk, de handen vol werks te geeven en te noodzaaken tot het te rug ontbieden zyner troepen uit de Oostenrykſche Nederlanden; en om deeze Nederlanden zelf aan te tasten met de wapenen; 't welk de Staaten der Vereenigde Gewesten, ten minste, beletten zou, de Koningin van Hongarye, in Duitschland, met hulptroepen, te ondersteunen. Het tweede lid van dit drieledig Ontwerp, 't bestooken des Konings van Groot-Britanje, in zyn eigen Ryk, werdt eerst in 't werk gesteld: daarop volgde de inval in de Oostenrykſche Nederlanden, en eindelyk ook de togt naar Boheeme. 't Verhaal deezer drie gewigtige gebeurtenissen en derzelver merkwaardige gevolgen zal de hoofdstof van dit Boek uitmaaken.

X. Onderneeming eener landinge in Groot-Britanje, ten behoeve des Pretendents.

Men wil, dat de Kardinaal *de Tencin*, een der Staatsdienaaren van Koning Lodewyk den XV., al sedert eenigen tyd, den toeleg hadt gesmeed, om den Pretendent, die hem den Kardinaals hoed bezorgd hadt, of deszelfs oudsten Zoon, op den troon van Groot-*Britanje* te verheffen. Hy handelde hierover, met de Kardinaalen *Aquaviva* en *Valenti*, te Rome; den eersten Ambassadeur des Konings van Spanje, en den anderen 's Pausen Sekretaris van Staat (*c*). Men arbeidde, den gantschen Winter, in Frankryk, aan 't uitrusten eener Vloote, die, te Brest en te Rochefort, verzameld werdt, en gedeeltelyk, zo geloofd werdt, tot den togt naar Groot-Britanje geschikt was. Zy bestondt

uit

(*c*) Rousset Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 294.

uit omtrent veertig schepen van oorloge in alles, en zou, zo men voorgaf, door een Spaansch Esquader, versterkt worden. De troepen, die tot de landing zouden dienen, zouden, te Duinkerken, ingescheept, en, door de Oorlogsschepen van Brest, begeleid worden. De Pretendent, te Rome, kennis van den toestel gekreegen hebbende, stondt, zo men in Engeland vernam, omtrent den aanvang des jaars 1744, af van zyn regt tot de Kroone van Groot-Britanje, ten behoeve van zynen oudsten Zoon, *Karel*, die, hierop, den titel van *Koning* aannam, en heimelyk, van Rome, vertrok naar Frankryk. Het Groot-Britannische Hof was, ondertusschen, by tyds, onderregt geworden van 't gene 'er, te Rome, voorgevallen was. De Engelsche Gezant *Thompson* gaf, op last van den Koning, zynen Meester, het Fransche Hof, terstond, kennis van dit gewigtig nieuws: te gelyk vorderende, dat men den Zoon des Pretendents, zo hy in Frankryk komen mogt, het Ryk deedt ruimen, in gevolge van de Verdragen. Doch Amelot, met wien hy sprak, weigerde hem te antwoorden, voor hy 's Konings last hiertoe hadt. Weinige dagen laater, antwoordde hy hem, van 's Konings wege „ dat de Verdragen wederzyds verbonden, en dat, zo dra de Koning „ van Engeland voldoening gegeven hadt, „ op de herhaalde klagten, over inbreuk op „ de Verdragen; zyne Allerchristelykste Majesteit nader bescheid doen zou op 't gene „ hem, door den Heere Thompson, uit den „ naam des Konings van Groot-Britanje, „ was

1743.

1744.

1744. „was voorgehouden (*d*)." Men hieldt den toeleg van 't Fransche Hof nu voor genoegzaam erkend. De Koning van Groot-Britanje deedt 'er het Parlement verslag van, welk beloofde, hem, uit al zyn vermogen, te zullen ondersteunen (*e*).

De Staaten ondersteunen George den II. met zesduizend man. De Engelsche Gezant Trevor deelde den Staaten de onverwagte tyding mede, op den negenentwintigsten van Sprokkelmaand, hun, te gelyk, uit 's Konings naam, verzoekende, om de zesduizend man hulptroepen, die zy zyner Majesteit, in zulk eene gelegenheid, beloofd hadden te leveren; en te gelyk, om eenige Oorlogsschepen, die de troepen zouden geleiden. Men raadpleegde, terstond, op zyn voorstel, en besloot, eenpaariglyk, in het overvoeren der zesduizend man te bewilligen: doch men verschoonde zig van 't leveren van Oorlogsschepen, alzo men meende, dezelven niet in gereedheid te zullen hebben (*f*). De zesduizend man gingen, kort hierna, onder bevel van den Luitenant Generaal *Smissaart*, in de Willemstad scheep, in Engelsche vaartuigen, en kwamen allen, in Grasmaand, behouden in Engeland aan. Zy werden, terstond, rondsom Londen, in Ververschingskwartieren gelegd.

De Landing mislukt, door storm. Midlerwyl, was de inscheeping der Fransche troepen, tot de landing in Engeland geschikt, te Duinkerken, begonnen, met het begin van Lentemaand. Doch een hevige Noordwestelyke

(*d*) *Voiez* Les Lettr. de Mr. Thompson *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XVIII. *p.* 300, 301.
(*e*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 295, 297.
(*f*) Resol. Holl. 27 *Febr.* 1744. *bl.* 185. Resol. Gener. 4 *Maart* 1744.

ke ſtorm, die verſcheiden' platbodemde vaartuigen, met welken men 't Krygsvolk aan boord voerde, aan ſpaanderen ſloeg, verhinderde 't voltrekken der onderneeminge. De Koning van Frankryk gaf, eerlang, bevel, om 't geſcheepte Krygsvolk wederom aan Land te doen gaan. *De Rocquefeuille*, met drie-entwintig Oorlogsſchepen, van Breſt zynde uitgeloopen, om, zo in 't algemeen geloofd werdt, de landing te begunſtigen, hadt ook zo veel geleeden, in den ſtorm, dat hy 't Kanaal verlaaten, en naar Breſt te rug keeren moeſt. De Admiraal *John Norris*, die, met een Engelſch Esquader, op hem paſte, hadt hem niet in 't gezigt konnen krygen. De Zoon des Pretendents was, midlerwyl, in Frankryk gekomen; daar hy zig, nog eenigen tyd, in 't heimelyk onthieldt (*g*). Men verſpreidde, omtrent deezen tyd, en 't vondt, by veelen, geloof, dat het Franſche Hof, met de voorgewende overvoering des jongen Pretendents naar Groot-Britanje, alleenlyk beoogd hadt, de Engelſche ſcheepsmagt te trekken uit de Middelandſche zee (*h*). Doch de opſtand in Schotland, die, in 't volgende jaar uitborſt, en baarblykelyk onderſteund werdt, door Frankryk, deedt dit vermoeden, geheellyk, verdwynen. 't Byeenbrengen der platbodemde vaartuigen te Duinkerken hadt, midlerwyl, eenige ongeruſtheid verwekt in Zeeland, daar men voor eene landing der Franſchen vreesde. Ook ſtelde men zig meer of min in ſtaat, om dezelve te beletten

1744.

Ongeruſtheid in Zeeland.

(*g*) *See* R. ROLT Repreſ. of the late War, *Vol.* III. *p.* 82—115.
(*h*) *Voiez* Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 58, 73.

1744. letten. Doch 't bleek, door den tyd, dat de vrees, hier, geen grond gehad hadt. De Fransche en Spaansche Vlooten, die te Toulon gelegen hadden, waren, den twee-entwintigsten van Sprokkelmaand, slaags geraakt, met de Engelsche Vloote onder den Admiraal *Thomas Matthews*, die voor de haven kruiste. 't Gevegt was hevig, en werdt, op de twee volgende dagen, hervat. De Spaansche Oorlogsschepen werden meest beschadigd. Ook klaagde het Spaansche Hof, naderhand, dat de Franschen zig te ver buiten de hitte des gevegts gehouden hadden. De Vereenigde Vlooten werden, op den derden dag, genoodzaakt, te wyken, en te Karthagena in te loopen: waarom de Eugelschen zig de overwinning toeschreeven (*i*).

Zeegevegt voor Toulon.

XI. Het Fransch Esquader, welk zig by 't Spaansche gevoegd hadt, ging door, onder den naam van onderstand in schepen. Men verstondt, derhalve, aan 't Fransche Hof, dat men, op deeze wyze, vyandelykheden pleegen kon tegen de Engelschen, zonder in oorlog te treeden met de Kroone. Doch de onderneeming ten behoeve des jongen Pretendents kon geen voortgang hebben, zonder dat Frankryk den oorlog verklaarde aan Groot-Britanje. Ook was de Oorlogsverklaaring, reeds in 't begin van Lentemaand, gereed gemaakt, en op den vyftienden getekend; schoon zy, niet voor den dertigsten, openlyk geschiedde. De Koning, in deeze Oorlogsverklaaring, vooraf, betuigd hebbende „ dat hy, na de dood van Keizer „ Ka-

Frankryk verklaart Groot-Britanje den oorlog.

(*i*) R. Rolt Repres. of the late War, *Vol.* III. *p.* 470 &c.

„ Karel den VI., ernstelyk, gearbeid hadt tot 1744.
„ vrede; doch dat zyne poogingen, door het
„ Hof van Londen, verzuimende het waar-
„ agtig belang der Engelschen, geduuriglyk,
„ gedwarsboomd waren; beschuldigt, vervol-
„ gens, den Koning van Engeland, Keurvorst
„ van Hanover, dat hy 't Weener-Hof opge-
„ stookt, het Verdrag van Onzydigheid, zo
„ dra de Fransche troepen Westfaale geruimd
„ hadden, geschonden, en de Scheepvaart
„ der Franschen, door allerlei geweldenaa-
„ ryen, ontrust hadt: alle welke beledigingen
„ zyne Majesteit niet langer verdraagen kon,
„ zonder verzuim van 't gene hy zynen On-
„ derdaanen, zynen Bondgenooten, en zig
„ zelven verschuldigd was: weshalve hy den
„ Koning van Engeland, Keurvorst van Ha-
„ nover, den oorlog aanzeide, te water en te
„ lande (k)." De Oorlogsverklaaring des Ko- Groot-Britanje aan Frankryk.
nings van Groot-Britanje volgde, maar wei-
nige dagen, na die des Konings van Frank-
ryk. In dezelve, werdt „ het Fransche Hof
„ de voornaamste schuld gegeven van de on-
„ lusten, die, na 's Keizers dood, in Duitsch-
„ land, ontstaan waren, onaangezien de Ko-
„ ning, in 't jaar 1738, beloofd hadt, tegen
„ den afstand van Lotharingen, de Pragma-
„ tike Sanctie te zullen handhaaven." Wy-
ders, erkende Koning George „ dat hy 't Wee-
„ ner-Hof ondersteund hadt: doch hiertoe was
„ hy verpligt geweest, uit kragte zyner ver-
„ bindtenis tot handhaaving der Pragmatike
„ Sanctie. Frankryk hadt, daarentegen, reeds
„ in

(k) *Voiez* Rousset *Recueil*, *Tom.* XVIII. *p.* 317.

1744. „ in Wynmaand des jaars 1740, aan den „ Bevelhebber van een Esquader, tot onder- „ steuning van Spanje uitgerust, last gege- „ ven, om eene der voornaamste Engelsche „ Volkplantingen in Amerika, vyandelyk, aan „ te tasten. Hier was 't herstellen der Vesting- „ werken van Duinkerken, tegen de Verdra- „ gen, bygekomen: voorts, 't ontvangen van „ den Zoon des Pretendents, in Frankryk; „ het inscheepen van een aanzienlyk getal „ troepen, ten zynen behoeve, te Duinker- „ ken, tot het onderneemen eener Landinge „ in Groot-Britanje, en het zenden van een „ Esquader Oorlogsschepen naar 't Kanaal, „ om deeze landing te begunstigen. 't Verdrag „ van Onzydigheid van 't jaar 1741, welk men „ voorgaf, door zyne Majesteit, geschonden „ te zyn, hadt hy, niet als Koning, maar al- „ leen als Keurvorst, geslooten, en in deeze „ hoedanigheid, hadt hy 't opregtelyk gehou- „ den. Van geweldenaaryen ter zee, door „ zyne Onderdaanen, gepleegd, hadt hy gee- „ ne kennis, en hy zou gereed geweest zyn, „ omze te straffen, zoze hem gebleeken wa- „ ren. De gemelde redenen verpligtten *hem*, „ ondertusschen, om den Franschen Koning, „ insgelyks, den oorlog aan te zeggen, te „ water en te lande; gelyk hy, by deezen, „ deedt (*l*)."

Vier Gewesten dringen weder- 't Voortzetten des oorlogs, die nu algemeen stondt te worden, gaf sommigen Gewesten wederom aanleiding om te dringen op de bevorde-

(*l*) Resol. Holl. 8 *April* 1744. *bl.* 252. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 321.

dering des Prinsen van Nassau - Oranje tot Generaal over 't Voetvolk; die, voor omtrent twee jaaren, mislukt was. Friesland, welk hierop meest gezet was, vorderde, daarenboven, dat zyner Hoogheid het opperbevel over de tweede twintigduizend man nieuwlings aangeworven Staatsche troepen werdt opgedraagen, en maakte zelfs zwaarigheid, om in de buitengewoone lasten te bewilligen, zo de andere Gewesten hun hierin niet te wille waren. Overyssel verzogt ook ernstelyk, dat het verschil tusschen de Gewesten over de aanstelling der Generaals bygelegd, en *het schrikkelyk wangedrogt van tweedragt en misverstand uit de Republyk geweerd* werdt. Gelderland en Stad en Lande drongen ook sterk op de bevordering van den Prinse tot Generaal. Friesland verklaarde, eindelyk, met ronde woorden, alle gedraagen *Consenten* in te trekken, zo deeze bevordering langer agter bleef. Doch Holland en Zeeland verstonden, dat zulk eene handelwyze naar dwang smaakte; in den tegenwoordigen toestand van 's Lands zaaken, van een zeer gevaarlyk uitzigt was, en op de kragtigste wyze, behoorde te worden tegengegaan. Holland in 't byzonder stondt hierop sterk, ter algemeene Staatsvergaderinge. Doch Friesland bleef by het genomen besluit. Gelderland drong, nog in Wintermaand, en zelfs in Bloeimaand des volgenden jaars, op de bevordering van den Prinse. De drie Gewesten voegden zig by die van Gelderland, hoewel Overyssel, eerlang, een weinig aarzelde. Doch Holland en Zeeland waren niet te bewee-

1744.

om, vergeefs, op de aanstelling van den Prinse van Nassau-Oranje, tot Generaal.

1744. weegen (*m*): en de zaak bleef onafgedaan.

George de II. vordert, dat de Staaten met Frankryk breeken.

De wederzydsche Oorlogsverklaaringen van Frankryk en Groot-Britanje waren zo dra niet geschied, of de Koning van Groot-Britanje schreef eenen Brief aan de Staaten, waarby hy begeerde, dat zy, in gevolge van het Verbond van den jaare 1678 (*n*), welk, door verscheiden volgende Verdragen, en laatstelyk, door dat van den jaare 1728, bekragtigd was, in openbaaren oorlog traden met Frankryk (*o*). De Gezant Trevor vorderde, uit 's Konings naam, by voorraad, de twintig Oorlogsschepen, met welken de Staaten, volgens het gemelde Verdrag, verbonden waren, den Koning, zynen Meester, te ondersteunen, boven de zesduizend man, welken zy hem reeds geleverd hadden (*p*).

Zy ondersteunen hem met tien Oorlogs schepen.

De Staaten gaven terstond bevel, tot het uitrusten der twintig Oorlogsschepen, tien van welken, eerlang, onder 't bewind van den Luitenant-Admiraal Henrik Grave, in zee staken, naar Engeland, en zig met de Engelsche Vloot, onder den Admiraal *Joan Balchen*, vereenigden. Doch in 't verklaaren van den oorlog aan Frankryk, zagen zy nog merkelyke zwaarigheid. Ook vorderde het Verdrag van den jaare 1678 alleenlyk, dat zulks geschiedde, twee maanden, na dat het begeerd was. Men antwoordde, derhalve „ dat de Staaten „ vertrouwden, dat zyne Groot-Britannische „ Majesteit niet kwalyk neemen zou, dat zy,
„ eer

(*m*) Resol. Holl. 19, 20 *Maart*, 8, 9 *April*, 28 *May*, 24 *Juny*, 11 *July*, 15 *Aug*. 10 *Dec*. 1744. *bl* 230, 232, 254, 255, 370, 408, 448, 535, 892. 11 *May* 1745. *bl*. 542.

(*n*) *Zie* XIV. *Deel*, *bl*. 471.

(*o*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom*. XVIII. *p*. 310.

(*p*) Resol. Holl. 18 *April*, 1 *May* 1744. *bl*. 267, 311. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom*. XVIII. *p*. 331.

„ eer zy, op zulk een gewigtig ſtuk, als het „ aanvangen van eenen openbaaren oorlog „ was, beſlooten, den weg inſloegen, die, by „ 't Verbond, waarop men zig beriep, was „ aangeweezen; en, door onderhandeling, „ een redelyk Verdrag, tuſſchen de oorloo- „ gende Mogendheden, zogten te wege te „ brengen." Zy voegden 'er by „ dat de ge- „ ſteldheid hunner Regeeringe vorderde, dat „ zy, eer zy een eindelyk Beſluit konden nee- „ men, raadpleegden met de Staaten der by- „ zondere Geweſten, aan welken zy, derhal- „ ve, zonder uitſtel, kennis geeven zouden „ van den inhoud van 's Konings ſchryven, hen „ vermaanende, om 'er zig, ten ſpoedigſten, „ op te verklaaren (q)." 1744.

Pruiſſen weigert Groot-Britanje by te ſtaan.

De Koning van Groot-Britanje ſchreef, ten deezen tyde, ook naar de Hoven van Dresden en Berlyn, met verzoek om den onderſtand, hem, in de hoedanigheid van Keurvorſt van Hanover, by de jongſte Verdragen, beloofd. De Koning van Poolen antwoordde „ dat de „ drieduizend man, welken hy leveren moeſt, „ niet in ſtaat waren, om het Keurvorſten- „ dom Hanover te dekken. Doch dat, zo dra „ men een Leger byeengebragt hadt, welk „ hiertoe in ſtaat zyn mogt, hy geene zwaa- „ righeid maaken zou, om de beloofde drie- „ duizend man daarby te voegen." De Koning van Pruiſſen verklaarde zig overboodig, om het verdedigend Verbond, onlangs, met zyne Majeſteit van Groot-Briianje, aangegaan, in

(q) Reſol. Holl. 14 *April* 1744. bl. 268. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 313.

1744. in allen deele, naar te komen. Doch 't kwam, zyns oordeels, in het tegenwoordig geval, niet te pas. „ De Koning van Frankryk hadt „ hem, zeide hy, verklaard, dat hy niet, „ maar de Koning van Engeland de eerste aan- „ valler was, in den tegenwoordigen oorlog; „ en de onzydigheid verbroken hadt, door „ den inval in de Elzas. Hy hadt, hierom, „ vastgesteld, onzydig te blyven, zo lang hem, „ door de eene of de andere Duitsche Mogend- „ heid, geene reden gegeven werdt, om van „ gedrag te veranderen:" uit welk bewimpeld antwoord, reeds voorspeld werdt, 't gene, weinige maanden laater, gebeurde.

XII. Frankryk besluit, den oorlog te verklaaren aan de Koninginne van Hongarye.

Het Fransche Hof, niet vergenoegd met zig Groot-Britanjè ten openbaaren vyand gemaakt te hebben, hadt ook vastgesteld, den oorlog te verklaaren aan de Koninginne van Hongarye, en 's Konings wapenen te voeren in de Oostenryksche Nederlanden, die bezet bleeven met vreemde troepen, van welken men voorgaf, eenen inval in Frankryk te dugten te hebben. In Oogstmaand des voorleeden jaars, was 'er reeds eenige vyandlykheid gepleegd, ter gelegenheid, dat de Regeering van Brussel drie moniken der Abtdye van S. Hubert, welken met den Abt, die naar Frankryk gevlugt was, briefwisseling hielden, met geweld, hadt doen ligten: waarop de Franschen eenige Oostenryksche Geregtsdienaars en andere Persoonen hadden doen opvangen (r). Doch dit was slegts een voorspel geweest van 't gene, eerlang, stondt

(r) *Zie* de Memor. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 221.

stondt te volgen. De Fransche Staatsdienaars hadden, tot hiertoe, voorgegeven, dat de Koning geen voordeel zogt, uit den tegenwoordigen oorlog; en, in 't bystaan zyner Bondgenooten, alleenlyk voldeedt aan de Verdragen, met hen gemaakt. Doch alzo men, aan de beweegingen der Fransche troepen, reeds vroeg in 't voorjaar, gewaar werdt, dat men het tooneel des oorlogs dagt over te voeren in de Oostenryksche Nederlanden, verwagtte men, alomme, inzonderheid na dat aan Groot-Britanje de oorlog verklaard was, eene Oorlogsverklaaring aan de Koninginne van Hongarye. Zy bleef egter nog omtrent vier weeken agter. De Koning van Frankryk, den Markgraaf de Fenelon hebbende aangesteld, tot eenen der Luitenant-Generaals over 't Leger, welk hy in Vlaanderen verzamelde, vondt geraaden hem, eer hy te velde trok, naar den Haage te zenden, om afscheid te neemen van de Staaten, by welken hy, omtrent negentien jaaren, in gezantschap geweest was. Ten zelfden tyde, moest hy hun 's Konings toeleg op de Oostenrykshe Nederlanden bekend maaken: 't welk niet gevoeglyk zou hebben konnen geschieden, na dat de oorlog verklaard, en de vyandlykheden begonnen zouden zyn. De Fenelon dan, den eenentwintigsten van Grasmaand, in den Haage, te rug gekeerd zynde, verzogt den Heere *Wybrand van Itsma*, die, wegens Friesland, voorzat, om openbaar gehoor, ter algemeene Staatsvergaderinge, tegen den drie-entwintigsten. 't Werdt hem, terstond, toegestaan. Hy werdt, volgens gewoonte, plegtiglyk, afgehaald, met de eerste

1744.

De Ambassadeur de Fenelon geeft 'er den Staaten kennis van.

1744. Koets van Staat, die van zeventig anderen gevolgd werdt. In de Vergadering gekomen zynde, werdt hy in een' Armstoel geplaatst, tegen over den voorzittenden Heere: waarna hy, in de Fransche taale, aanhief, op deezen zin:

„ HOOG-MOGENDE HEEREN,

Inhoud zyner Aanspraake.

„ Op bevel van den Koning, mynen Meester, keer ik tot Uwe Hoog-Mogendheden „ weder, om haar, uit zynen naam, te verklaaren, dat, welk besluit zyne Majesteit „ zig ook verpligt zal vinden te neemen, hy „ de gevoelens, waaruit, zo veele blyken van „ toegenegenheid voor uwen Staat zyn voortgevloeid, nog behoudt, en tot den laatsten „ oogenblik behouden zal. Uwe Hoog-Mogendheden zullen zig konnen te binnen „ brengen, dat ik, door den Koning, tot zynen Staatsdienaar alhier verkooren zynde, „ nu negentien jaaren geleeden, hier gekomen ben, in omstandigheden, waarin het „ Weener-Hof maar pas eene Maatschappy „ hadt opgeregt te Oostende, welker Koophandel dien uwer Ondetzaaten geheellyk „ bedorven zou hebben. Dit Hof, zig weinig „ kreunende aan 't houden der Verdragen, „ en vergeetende de versche verpligting, die „ 't aan U hadt, gedroeg zig, ten uwen opzigte, naar zynen onveranderlyken grondregel, van alles te doen dienen tot bevordering zyner byzondere belangen, en te gelooven, dat, wanneer men zig opgeofferd „ hadt ten zynen behoeve, men zig genoeg „ beloond moest rekenen, met de eer van tot

„ des-

„ deszelfs grootheid te hebben medegewerkt. 1744.
„ Opgeblaazen, ter oorzaake van de hoogte
„ van magt, op welke dit Hof geklommen
„ was, door uwe hulpe, geduurende eenen
„ twaalfjaarigen oorlog, trok het voordeel uit
„ de verzwakking uwer kragten, de deerlyke
„ vrugt van al wat gy, ten behoeve van het
„ zelve, gedaan hadt, om de voorwaarden,
„ onder welken gy de Nederlanden aan het
„ zelve overgegeven hadt, met voeten te tree-
„ den. Men regtte, in uwe nabuurschap, ee-
„ ne Indische Maatschappy op, waardoor de
„ uwe moest bedorven worden. Trotse taal
„ en onbillyke weigering waren het eenige
„ antwoord, op uwe klagten en op uwe Ver-
„ toogen. Het Britannische Hof, gedreeven
„ door het zelfde Koopbelang als uwe Hoog-
„ Mogendheden, hieldt nevens u aan. Doch
„ het deedt u geenen dienst altoos. Het Wee-
„ ner-Hof hadt, om niet ergers te zeggen,
„ slegts onverschilligheid voor u ten beste, tot
„ op het oogenblik, dat het Frankryk uwe
„ zaak zag ter herte neemen. De Koning,
„ myn Meester, belastte my, U de behulp-
„ zaame hand te bieden. Hiermede ving ik
„ myn Gezantschap by uwe Hoog-Mogend-
„ heden aan, en de doorlugtige Leden, voor
„ welken ik de eer heb te spreeken, weeten,
„ dat de tusschenkomst van Frankryk de bron
„ en oorzaak geweest is van alles, wat u, se-
„ dert, van tyd tot tyd, is toegestaan. Het
„ dringen van uwe Hoog-Mogendheden, hoe
„ redelyk in zig zelf, op eene geheele ver-
„ nietiging van eenen Koophandel, die, tot
„ groot nadeel Uwer Onderzaaten, aange-

1744. „ vangen was, bevorderde de inzigten van zulken, die niet gedoogen konden, dat gy uw voornaamste vertrouwen stelde in de ondersteuning der Kroone van den Koning, mynen Meester. Gy werdt vervoerd tot verbindtenissen, die gy, door de hulpe zyner Majesteit, zoudt hebben konnen ontgaan. De Koning zagze U op U neemen, met leedweezen; schoon 'er zyne gunstige gevoelens t'uwaards niet door veranderd werden. Hy vertrouwde op het gene de voorzigtigsten uwer wyze Staatsluiden toen reeds voorzagen, dat volgen moest, en te gelyk, hoe noodig het ware, dat men zig naauw vereenigd hieldt, tegen 't misbruik, welk men 'er van dagt te maaken, tot krenking van 't gene gy verschuldigd zyt aan de vriendschap van den oudsten uwer Bondgenooten. In de uitvoering van 't Verdrag, welk toen gesloten werdt, heeft het Weener Hof getoond, te bezitten den zelfden geest van onregtvaardigheid en trotsheid, waardoor het zig, ten uwen opzigte, hadt laaten bestieren. Men heeft zig, in het uitvoeren van het gene in uw voordeel beraamd was, zo traag als onopregt betoond. Hoe bezwaarlyk is men niet gekomen, om met wortel met al uitterooijen eenen Koophandel, welks vernietiging men u beloofd, en tot zulk een' hoogen prys aangerekend hadt! En hoe dikwils hebt gy u niet beklaagd, schoon altoos zonder vrugt, over het niet voltrekken van beloften, die, omtrent een ander gewigtig punt, aan Uwen Staat gedaan waren! beloften, die niet

„ slegts

„ slegts onvervuld gebleeven zyn; maar die 't Weener-Hof nu niet meer in zyne magt heeft te vervullen. Ondertusschen, heeft dit Hof zyne hoop, om u te betrekken in alle de maatregels, die met zyne inzigten zouden overeenkomen, gevestigd op dit zelfde Verdrag, welk men zelf zo weinig geschroomd heeft te krenken, in punten, waarby gy belang hadt. Nooit, zou de oorlog, dien 't geweld, welk men Poolen aandeedt, noodzaakelyk maakte, ontsteken geweest zyn, zo 't Weener-Hof zig zelf niet hadt weeten diets te maaken, dat het alles bestaan, alles onderneemen mogt, en dat gy u niet ontslaagen zoudt konnen agten van, op nieuws, het bloed van uw volk te spillen, uwe schatkisten te ledigen, om het te ondersteunen en by te staan, in de uitvoeringe van alle de ontwerpen, die zyne onregtvaardigheid en Staatzugt smeeden konden. Toen, Hoog-Mogende Heeren, toen, ontvingt gy eene tastbaare proeve der gunstige gevoelens van den Koning mynen Meester, jegens uwen Staat. Het Weener Hof, de Nederlanden, tegen de letter en den zin der byzondere Verdragen, welken gy met het zelve gemaakt hebt, byna geheellyk laatende dryven, hadt daarmede geen ander oogmerk, dan zyne Majesteit op te wekken, om dezelven aan te tasten, en U dus in te wikkelen in eenen oorlog waarvan gy de kosten en gevaaren zoudt moeten op u neemen, en die, ondertusschen, ten behoeve van dit Hof, zou gevoerd worden. Maar zyne Majesteit, bewoogen door de agting,

1744.

1744. „ welke hy u betoonen wilde, verkoor zyne „ wapenen te voeren in Gewesten, verre af „ gelegen van zyne grenzen, zonder de on- „ gemakken en geweldige kosten, welken, „ onvermydelyk, vast zyn aan eenen oorlog, „ die ver van huis gevoerd wordt, eens in aan- „ merking te neemen. En nimmer zult gy uit „ uw geheugen konnen wisschen de gemak- „ kelykheid, waarmede hy voldeedt aan uwe „ begeerte, om de onzydigheid der Neder- „ landen verzekerd te zien. 's Konings ge- „ maatigdheid, aan welke ik het genoegen ge- „ had heb van u al het regt te zien doen, welk „ men aan dezelve verschuldigd was, zette „ paalen aan den voortgang zyner wapenen, „ en herstelde de rust in Europa. Gy weet, „ Hoog-Mogende Heeren, dat zyne Majesteit „ begeerde, dat gy de algemeene bevredigers „ zoudt worden; en dat het aan hem niet ge- „ mangeld heeft, dat uw Staat niet alle de „ vrugten trok van de wyze onzydigheid tus- „ schen de oorlogende Mogendheden, waar- „ in gy u hadt weeten te handhaaven. Den „ oorlog na 's Keizers dood wederom *ontste-* „ *ken* zynde, is de Koning, myn *Meester*, „ blyven volharden in dezelfde gunstige ge- „ voelens jegens uwen Staat: en zo de rust „ in de Nederlanden niet zo verzekerd ge- „ worden is, als zy, in 't jaar 1733, was, ha- „ pert het niet hieraan, dat zyne Majesteit „ niet dikwils te kennen gegeven zou hebben, „ dat hy gezind was, het zelfde te doen, dat „ hy toen gedaan hadt; en dat hy nog tot een' „ grondslag van alle zyne ontwerpen wilde „ leggen de behoudenis van de rust in Gewes-

„ ten,

„ ten, zo digt gelegen aan uwe grenzen. De 1744.
„ Heeren Afgevaardigden, die uwe Vergade-
„ ring uitmaakten, weeten al wat de Koning
„ my by U heeft doen ter hand neemen, om
„ uwen voornaamsten Staatsdienaaren zyne
„ geheimste gedagten te vertrouwen; zo met
„ opzigt op de herstelling der algemeene rus-
„ te in Europa, als op de verzekering van de
„ uwe, in 't byzonder. Zyne Majesteit heeft,
„ in den onderstand, dien hy zynen Bondge-
„ nooten beweezen heeft, geen ander oogmerk
„ gehad dan te wege te brengen, dat zy niet
„ ongunstiger gehandeld werden, dan de Vor-
„ sten gehandeld zyn, aan welken de Konin-
„ gin van Hongarye, bestierd door den raad
„ van het Brittannische Hof, zig verpligt ge-
„ vonden heeft zeer veel af te staan: in wel-
„ ken afstand, deeze Vorstin niets gevonden
„ heeft, welk onbestaanbaar was met haar
„ regt, om alleen op te volgen in de Staaten
„ van wylen den Keizer, en met de onver-
„ deelbaarheid der Pragmatike Sanctie. Ze-
„ ker, het Weener Hof hadt den Koning, my-
„ nen Meester, geregtigd, om te gelooven,
„ dat de onderhandeling, waarin het, na de
„ tekening van het Verdrag van 1738., wel
„ met hem hadt willen treeden, om de gron-
„ den der eischen en regten, voormaals, door
„ het Huis van Beieren, verkreegen, te on-
„ derzoeken, eene ernstige onderhandeling
„ ware. Zy werdt, wederzyds, voortgezet, tot
„ op 's Keizers dood, en veelligt zou men tot
„ eene verzoening gekomen zyn, zo deeze
„ Vorst langer geleefd hadt; maar zyn dood
„ deedt deeze hoop, t'eenemaal, verdwynen.

1744. „ Indien zyne Majesteit, terwyl hy zynen
„ Bondgenooten bystondt, bekwaam geweest
„ ware, om zig te laaten verblinden door de
„ zugt tot de uitbreiding zyner Heerschappye;
„ de Koningin van Hongarye heeft 'er mid-
„ delen toe aangebooden, zo onbestaanbaar
„ met de breede voorregten, welken zy aan
„ haare Pragmatike Sanctie toeschryft, als met
„ het gene zy by U voorgeeft, met opzigt op
„ de Nederlanden; doch zyne Majesteit hadt
„ geene andere begeerte, dan zynen Bondge-
„ nooten voldoening te bezorgen, door eene
„ redelyke en billyke overeenkomst. Hy twy-
„ felde niet, of het oogenblik hiertoe was ver-
„ scheenen, toen de Keizer, laatstelyk, de
„ bemiddeling, die 't Ryk hem aanboodt, aan-
„ vaardde: in de eere van welke, uwe Hoog-
„ Mogendheden en de Koning van Groot-
„ Britanje verzogt werden te deelen. Men zou
„ hebben moeten gelooven, dat deeze om-
„ standigheid de Koningin van Hongarye be-
„ woogen zou hebben, om, eene tusschen-
„ spraak te omhelzen, die haar zo voordee-
„ lig geworden zou zyn, door de goede dien-
„ sten der twee Mogendheden, waaraan het
„ Ryk zig vervoegd hadt. Wat moet men,
„ ondertusschen, denken van haare afkeerig-
„ heid van een middel, zo overeenkomstig
„ met het gene de Wetten en Instellingen van
„ het Duitsche Ryk, in zulk een geval, voor-
„ schryven? En welke Mogendheid moet men
„ houden voor eene vyandinne der Vryheden
„ van Europa (een eerwaardige naam, ze-
„ ker, doch die zeer dikwils onteerd wordt);
„ of zy, die de uitvoering deezer Wetten be-
„ geert;

„ geert; of zy, die zulks weigert, of 'er zig 1744.
„ tegen verzet? Zouden uwe Hoog-Mogend-
„ heden zelven deeze nodiging des Keizer-
„ ryks onbeantwoord gelaaten hebben, zo gy
„ niet wederhouden geworden waart, door
„ de moeilykheid, die gy vondt, in het open-
„ baaren der geringe gezindheid van de Ho-
„ ven van Weenen en Londen, om smaak
„ te krygen in 't gene zo bekwaam was om
„ den voortgang der onlusten te stuiten, en
„ dezelven geheellyk te blusschen, als het aan-
„ liep tegen hunne inzigten, om den brand
„ algemeen te doen worden? De Koning,
„ myn Meester, heeft, door het te rug roepen
„ zyner Legeren uit Duitschland, zo dra het
„ Keizerryk deeze bemiddeling aangebooden
„ hadt, en ze door den Keizer aanvaard was,
„ ten overvloede, doen zien, hoe zeer hy ver-
„ langde naar 't einde van den oorlog. Maar
„ wat vrugt heeft zyne Majesteit getrokken
„ van zyne zugt, om een begin te maaken
„ van het herstellen der ruste in het Keizer-
„ ryk? Men heeft 'er zig van bediend, om
„ zyn gedrag toe te schryven aan zwakheid:
„ men is de grenzen van Frankryk komen be-
„ stooken, en men heeft getragt in te drin-
„ gen tot in 't hert van dit Koningkryk. Wat
„ dank heeft men den Koning geweeten, voor
„ 't blyk van vertrouwen, welk hy u gegeven
„ heeft, toen hy aanboodt, Duinkerken ter
„ uwer bewaaringe te willen overgeeven? Zy-
„ ne Majesteit zou 't gaarne gedaan hebben:
„ alzo hy vastgesteld hadt, niet dan in den
„ uitersten nood te komen tot de herstelling
„ der Vestingwerken, bekwaam om deeze Stad

1744. „ en derzelver inwooners te beschermen, te-
„ gen de aanslagen, daar 't Hof van Londen
„ openlyk van gewaagde; hebbende deszelfs
„ Ambassadeur, met ronde woorden, zelfs in
„ een openbaar Vertoog, aan Uwe Hoog-Mo-
„ gendheden overgeleverd, aangekondigd het
„ voorneemen, om *Duinkerken tot een Visschers*
„ *gehugt te maaken.* Zyne Majesteit heeft niets
„ verzuimd, om de gemoeden, eindelyk, tot
„ vrede te neigen; maar de treden, welken
„ hy daartoe gedaan heeft; alle de blyken van
„ ingetoogenheid en gematigdheid, door hem
„ gegeven, hebben de Hoven van Weenen en
„ Londen slegts trotser gemaakt, en aange-
„ zet, om de schadelykste aanslagen tegen zy-
„ ne Kroone te smeeden, en om alle regels,
„ zelfs die van de gemeenste welvoeglykheid,
„ te verbreeken. 't Schenden van zyn grond-
„ gebied; 't onwettig wegneemen van sche-
„ pen, zonderze te rug te geeven; 't verbree-
„ ken eener afgesmeekte onzydigheid, die
„ schier zo ras vergeten als gesloten was; be-
„ ledigende taal der Staatsdienaaren; hoonen-
„ de uitdrukkingen, in alle de schriften, die
„ uit hunne pen voorkomen; hardigheden
„ van het Weener-Hof omtrent de Fransche
„ gevangenen, vierkant tegen het regt des
„ oorlogs, en de uitgedrukte voorwaarden van
„ het Kartel; openlyke en bekende poogingen
„ van dit zelfde Hof, en van dat van Londen,
„ om alle Mogendheden op te stooken tegen
„ Frankryk; breede opgeevingen, door gantsch
„ Europa, van derzelver weidsche ontwerpen
„ tegen dit Ryk; derzelver toeleg, om de El-
„ zas aan te tasten, op het einde van den jong-

„ sten

„ sten veldtogt; de vermetele zo wel als schaam- 1744.
„ telooze verklaaringen, verspreid op de gren-
„ zen des Koningkryks; zo veele verderfelyke
„ aanslagen tegen de Kroone van den Koning,
„ mynen Meester, en zo veele herhaalde be-
„ ledigingen hebben zyner Majesteit niet toe-
„ gelaaten, het verklaaren van den oorlog aan
„ deeze twee Mogendheden langer uit te stel-
„ len. Zyne Majesteit wil openlyk handelen.
„ Hy neemt geen besluit, welk hy niet kan
„ bekend staan; maar men moet niet verwag-
„ ten, dat hy eenig middel, welk, door 't Regt
„ des oorlogs, gewettigd is, verwaarloozen
„ zal. Door welk byzonder voorregt, zou 't
„ den Koning van Groot-Brittanje geoorlofd
„ zyn, tot op de grenzen van Frankryk te na-
„ deren, om dezelven aan te tasten, zonder
„ dat de Koning, myn Meester, zig, op ge-
„ lyke wyze, zou mogen gedraagen, ten zy-
„ nen opzigte? Zyn dan de Bondgenooten der
„ Koninginne van Hongarye geregtigd, om
„ die des Keizers aan te tasten, zonder dat
„ deezen regt hebben zouden, om het zelfde
„ te doen, omtrent de Bondgenooten der Ko-
„ ninginne van Hongarye? En wie moet ge-
„ agt worden, de Wetten, die de vrede en
„ rust der volken bevestigen, te schenden; hy,
„ die, ongetergd, vyandschap begint, tegen
„ eenen Staat, die met geene Mogendheid in
„ openbaaren oorlog is; of hy, die slegts we-
„ derwraak oefent? De trotse tittels, die 't Hof
„ van Londen zig aanmaatigt, worden, al-
„ lenzins, door deszelfs gedrag, gelogen-
„ straft. Het geeft zig, alomme, uit, als een
„ beschermer van de Vryheid der Scheepvaart:

„ en

1744. „ en niets zou eenen Vorst, die op den Troon „ van Engeland gezeten is, beter voegen. „ Maar wat volgt 'er, in tegendeel, uit alle de „ bevelen, die van 't Hof van Londen en van „ de Engelsche Staatsdienaars voortkomen, „ anders, dan de vernietiging van deeze zelf- „ de vryheid, en eene openbaare schending „ van alle de Verdragen, tot derzelver ver- „ zekering, met tusschenkomst der Engel- „ schen, geslooten? Uwe Hoog-Mogendhe- „ den weeten, by eigene ondervinding, dat „ geen schip vry is voor de geweldenaaryen, „ die, door de Engelsche Staatsdienaars, be- „ gunstigd worden. Het Londensche Hof zou „ zig, onder dekfel van het evenwigt van magt „ te bewaaren, gaarne eene algemeene en vol- „ strekte heerschappy willen aanmaatigen. Om „ de vryheden van Europa, zo men 't heet, „ te verdedigen, verkragt men de vryheid des „ Duitschen Ryks, die men altoos opgeofferd „ heeft aan de belangen van het Huis van „ Oostenryk: een gedrag, welk thans minder „ te verschoonen is, om dat de Koning van „ Groot-Britanje, als een Lid des Duitschen „ Ryks, aan deszelfs Wetten en instellingen „ onderworpen is: welken hy niet kan ver- „ breeken, zonder zyne Duitsche Staaten in „ de waagschaal te stellen. Men verdrukt ee- „ nen Staat in Italie, die te zwak is, om zyne „ gevoeligheid te doen dugten. Op gelyke wy- „ ze, heeft men zig gedraagen, omtrent *Zwee- „ den*, toen men zag, dat het te magtige „ vyanden op den hals hadt, om tegenstand „ te konnen bieden. Het byzonder belang van „ het Hof van Londen wordt altoos de gemee-

„ ne

„ ne zaak. Dit is een naam, dien men, by 1744.
„ alle gelegenheden, laat klinken. Doch dee-
„ ze zogenaamde gemeene zaak maakt de Ho-
„ ven van Londen en Weenen alleen: en nog
„ zou 'er dit laatste van uitgesloten zyn, zo
„ het naliet, zig te voegen, naar alle de be-
„ geerten van het eerste. De ongemeene yver
„ voor de onafhangkelykheid der andere Mo-
„ gendheden bepaalt zig alleen tot zulken,
„ die zig wel blindelings willen onderwerpen,
„ aan 't gene het Hof van Londen van haar
„ vordert, zig verbindende, om alle deszelfs
„ ontwerpen te begunstigen. Vyandin van al-
„ le de Hoven, op welken het niet den eer-
„ sten en voornaamsten invloed heeft, stelt
„ het Hof van Londen alles in 't werk, om
„ zig dien invloed te verkrygen. De tegen-
„ woordige gesteldheid van uwen Staat komt,
„ misschien, niet al te wel overeen, met de
„ geheime inzigten en oogmerken van Groot-
„ Britanje. Gy weet, Hoog-Mogende Hee-
„ ren, hoe veele poogingen men aangewend
„ heeft, om uwen Hoog-Mogendheden alle
„ de bitterheid der Regeeringe van Londen
„ en Hanover tegen Frankryk in te storten:
„ en dat men, U hiertoe niet konnende over-
„ haalen, zynen toekeer genomen heeft, tot
„ het middel, om u, van stap tot stap, in te
„ wikkelen in maatregels, die u, in vervolg
„ van tyd, gelyk als uws ondanks, konnen
„ brengen tot het omhelzen van ontwerpen,
„ die men, looslyk, getragt heeft u niet te
„ vroeg te doen zien, om dat men zig verze-
„ kerd hieldt, dat uwe wysheid en voorzig-
„ tigheid u dezelven zonden hebben doen ver-

„ wer-

1744. „ werpen. Misschien heeft men nog andere „ en verborgener inzigten, om welken geheim te houden, de haat tegen Frankryk „ het dekfel verstrekken moet; en die, op „ meer dan ééne wyze, de inwendige gesteldheid van uwen Staat zouden komen omkeeren. Maar ik wil my niet dieper begeeven in het doorgronden deezer stoffe, waaromtrent gy, beter dan ik, weeten en gevoelen moet, 't gene gy te dugten hebt. De „ Jaarboeken van uw Gemeenebest leeren duidelyk genoeg, 't gene my niet voegen zou, „ u te herinneren. De Koning, myn Meester, „ zou, in de zyde, die hy kiest, en die hy „ niet kiest dan met weêrzin, gaarne hebben „ willen voortgaan, in het opzigt, welk hy „ op uwe Hoog-Mogendheden, en op derzelver nabuurschap heeft, zo verre uit te strekken, dat hy zig onthieldt van het aantasten „ der Koninginne van Hongarye, in derzelver bezittingen, in de Nederlanden. Maar „ wat middel, om zig hiervan te onthouden, „ heeft men zyner Majesteit overgelaaten? „ Hoe kan hy anders, dan door zyne vyanden „ te voorkomen, zig bewaaren tegen 't gebruik, welk men van dezelfde Nederlanden, die hy ontzien zou hebben, maaken zou, om zyne grenzen te overvallen? „ De aanzienlyke krygsmagt, welke men van „ boven den Ryn derwaards te rug gevoerd „ heeft, is immers de zelfde, die 't vereenigd Leger uitmaakte, welk nu, te gelyk „ met de Hongarische soldaaten, de Elzas en „ Lotharingen verwoesten zou, zo men 't ontwerp, om in deeze Gewesten te dringen, „ hadt

„ hadt konnen ter uitvoeringe brengen. Kan 1744.
„ de Koning dit zelfde Leger verspreid zien,
„ langs zyne grenzen naar den kant der Ne-
„ derlanden, zonder zig te bedienen van de
„ middelen, die God hem in handen gesteld
„ heeft; en de eerste in 't veld te verschynen,
„ om deeze zyne grenzen, tegen eenen inval,
„ te dekken? Konnen uwe Hoog-Mogendhe-
„ den, met eenigen glimp van reden, verwag-
„ ten, dat zyne Majesteit nalaaten zou, zyne
„ vyanden aan te vallen, aan eenen kant, van
„ waar hy zelf niet verzekerd is, dat hy niet
„ zal aangevallen worden? Zou zelfs de over-
„ tuiging, dat Uwe Hoog-Mogendheden on-
„ veranderlyk gezind zouden blyven, om de
„ rust in haare nabuurschap te bewaaren, hem
„ gerust stellen konnen, tegen de regtstrydi-
„ ge inzigten van zulken, die zo openlyk en
„ zo bestendiglyk getoond hebben, dat zy den
„ oorlog algemeen zoeken te maaken? Wa-
„ ren uwe Hoog-Mogendheden de eersten
„ niet, die ongerust werden, over 't voeren
„ van Engelsche troepen naar de Nederlan-
„ den? Gaven zy het billyk wantrouwen, welk
„ zy 'er over opgevat hadden, niet te kennen,
„ toen zy, in hun antwoord aan den Graave
„ van Stairs en den Heere Trevor van den
„ negentienden van Bloeimaand des jaars 1742,
„ hunne verwondering en bekommering be-
„ tuigden hierover, dat men tot het daadelyk
„ overbrengen deezer troepen gekomen was,
„ zonder hun, daarvan, vooraf, eenige ken-
„ nis te geeven? Is 't, ondertusschen, de o-
„ vertogt deezer zelfde troepen niet geweest,
„ die Uwe Hoog-Mogendheden, van stap tot

„ stap,

1744. „ ſtap, zo verre gebragt heeft, dat gy 'er, „ eerlang, een gedeelte van de uwen hebt bygevoegd, toen deeze troepen in beweeging „ waren, om vyandelyk te handelen tegen zyne Majeſteit, en den inval in de Elzas te „ begunſtigen? Zyne Majeſteit zou zig geweld moeten aandoen, om te konnen beſluiten, dat 'er eenige konſtenaary ſtak, in „ de Reſolutie van den negentienden van Wintermaand des jaars 1741, die uwe Hoog-Mogendheden hem deeden mededeelen, „ door haaren Ambaſſadeur in Frankryk, op „ den zelfden tyd, alsze my ter hand werdt „ geſteld, in den Haage. Uwe Hoog-Mogendheden verklaarden daarin, *dat zy, inderdaad, ſedert eenigen tyd, 't getal hunner troepen vermeerderd hadden; maar dat deeze vermeerdering, zo wel als die zy, in 't gevolg, nog zouden mogen doen, geenen argwaan verwekken moeſt by iemant, en allerminſt by Frankryk, om dat dezelve geen ander oogmerk hadt dat hunne eigene zekerheid en beſcherming enz.* „ Doch deeze zo uitdrukkelyke Verklaaring „ heeft niet konnen beletten, dat de vermeerderingen uwer troepen, in 't vervolg, gediend hebben, om den uitſlag te bevorderen van het aanhoudend aanzoek, welk by „ U gedaan werdt, om twintigduizend man „ hulptroepen toe te ſtaan aan de Koninginne van Hongarye; noch dat zy, die 'er de „ beſchikking over hadden, deeze manſchap „ deeden dienen, tot niets minder dan tot het „ deelneemen in den inval van de Elzas en „ Lotharingen. Kan de Koning, in deeze omſtandigheden, zyne zekerheid doen afhan-

„ gen

1744.

„ gen van uwe bestendigheid, tegen 't gene
„ de gesteldheid uwer Regeeringe u niet toe-
„ laat altoos naar uwen zin te doen uitval-
„ len? Doch terwyl zyne Majesteit besloo-
„ ten heeft, zig niet te laaten voorkomen, in
„ de Nederlanden; maar zynen vyand aldaar
„ eerst te gaan opzoeken, wil hy, jegens u-
„ we Hoog Mogendheden, eene openhertig-
„ heid gebruiken, die haar tot een nieuw be-
„ wys van zyne opregtheid verstrekken zal.
„ Hy heeft my belast, my t'uwaards te ver-
„ voegen, om u kennis te geeven van het be-
„ sluit, welk hy genomen heeft, en welk hy
„ op 't punt staat van uit te voeren. Te ge-
„ lyk, heb ik bevel, Hoog-Mogende Heeren,
„ om u te verklaaren, dat de Koning, in al-
„ les, waartoe hy niet besluit, dan om dat
„ men 'er hem toe noodzaakt, geen ander
„ oogmerk heeft, dan, door de kragt zyner
„ wapenen, te boven te komen de onbuig-
„ zaamheid, die de twee Hoven, vyandinnen
„ der Vrede, niet nalaaten te stellen, tegen al
„ wat zou konnen medewerken, tot bevorde-
„ ring van de herstellinge der algemeene rus-
„ te. Groot zal 't genoegen zyner Majesteit
„ zyn, zo hy, in 't verslag, welk ik hem, op
„ myne terugkomst, van 't gehandelde met
„ uwe Hoog Mogendheden zal moeten doen,
„ zo veel gezindheid van uwe zyde ziet, als 'er,
„ altoos, van de zyne zyn zal, om, met het
„ zelfde oogmerk, alles te doen dienen, tot
„ wegweering der hinderpaalen eener alge-
„ meene bevrediging; en om het groote werk,
„ op eenen vasten en billyken voet voor al-
„ len, voort te zetten. Dit is het eenig voor-

1744. „ werp, welk zyne Majesteit zig voorstelt, in „ alles, wat hy onderneemt. In 't ontvangen „ der bevelen van den Koning, mynen Mees- „ ter, die ik nu volbragt heb, heb ik, Hoog- „ Mogende Heeren, een leevendig gevoel ge- „ had van het geluk van wederom voor uwe „ Hoog-Mogendheden te mogen verschynen; „ maar 't zal, voor my, van korten duur zyn: „ de eer, die ik heb, van benoemd te zyn tot „ eenen der Luitenant-Generaals van het „ Leger zyner Majesteit, welk in de Neder- „ landen werken moet, laat my niet toe, dat „ ik uitstelle, de pligten daarvan te gaan waar- „ neemen (s)."

XIII. Antwoord der Staaten, op deeze Aanspraak.

Het antwoord, welk de voorzittende Heer op deeze wydluftige aanspraak gaf, was, volgens gewoonte, kort. Hy beloofde alleenlyk, „ dat men, zonder uitstel, op dezelve raad- „ pleegen, en den Ambassadeur, zo dra mo- „ gelyk, bescheid geeven zou." Ook geschied- „ de dit, niet lang hierna. De Staaten antwoordden „ dat zy, in 't kort, eenen Staatsdienaar „ zenden zouden naar 't Fransche Hof, om „ zyne Allerchristelykste Majesteit te verze- „ keren van hunne hoogagting, en van hun- „ ne byblyvende gezindheid, om de vriend- „ schap en 't goed verstand met hem te on- „ derhouden. Dat zy egter de onlusten, se- „ dert de dood van Keizer Karel den VI. ont- „ staan, met smerte zagen toeneemen; zo, „ door de Oorlogsverklaaring aan den Koning „ van Groot-Britanje, die reeds geschied; als „ door

(s) Resol. Holl. 25 *April* 1744. *bl.* 298, 316. *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 334.

„ door eene diergelyke, aan de Koninginne 1744.
„ van Hongarye, die in 't kort te wagten was.
„ Dat hierop het aantasten der Nederlanden
„ stondt te volgen; die, by de Utrechtsche
„ en andere Verdragen, waren aangemerkt,
„ als een voormuur voor hunnen Staat. Dat
„ zyne Majesteit, toen hy hun van zyne vriend-
„ schap verzekerde, niet onkundig geweest
„ was van het deel, welk zy namen, in de
„ behoudenis dier Nederlanden, en van de
„ Verbindtenissen, die zy, met opzigt op de-
„ zelven, met Groot-Britanje en met het
„ Huis van Oostenryk, hadden aangegaan.
„ Dat zy zig in merkelyke bekommering be-
„ vonden; zoekende, aan den eenen kant, de
„ vriendschap zyner Majesteit, en aan den
„ anderen, hunne Barriere te behouden. Dat
„ zy van de vriendschap en vreedzaamheid
„ van zyne Majesteit vorderden, dat hy hen
„ hielp redden uit deeze bekommering: 't welk,
„ huns oordeels, niet beter geschieden kon,
„ dan door het smooren der onlusten in de
„ geboorte, en door het herstellen der alge-
„ meene Vrede, door onderhandeling. Dat
„ zy de eer van dit werk gaarne aan zyne
„ Majesteit zouden gunnen. Dat zy hierom
„ wenschten, dat 'er geene verdere verwarring
„ in den staat der zaaken gebragt mogt wor-
„ den, door het aantasten der Nederlanden;
„ maar dat zyne Majesteit, veeleer, zulke
„ voorwaarden van Vrede voorsloeg, die zy,
„ aan de Hoven van Londen en Weenen,
„ mogten konnen smaakelyk maaken. Dat het
„ wisselvallig lot der wapenen hen, veelligt,
„ anderszins zou brengen tot besluiten, waar-

 „ van

1744. „ van zy zeer afkeerig waren. Dat eindelyk, „ zyne Majesteit zig verzekerd moest houden, „ dat zy een goed gebruik zouden maaken van „ de openingen, die hy goedvinden mogt, „ hun te doen, mids zy opregt waren, en bekwaam, om 't bedoelde oogwit te bereiken, hebbende zy, in dit hun voorstel, geen „ ander oogmerk, dan het vertrouwen van „ zyne Majesteit, langs hoe meer, waardig „ gerekend te worden (*t*)." Twee dagen hierna, benoemden de Staaten van Holland, tot het gezantschap aan den Koning van Frankryk, den Heer *Unico Willem*, *Graaf van Wassenaar* en *Heer van Twikkelo* (*u*), die, door de algemeene Staaten zynde aangesteld, kort hierop, de reis aannam.

XIV. Inhoud der Oorlogsverklaringe des Konings van Frankryk aan de Koninginne van Hongarye.

Midlerwyl, hadt Lodewyk de XV. de gedreigde Oorlogsverklaaring aan de Koninginne van Hongarye gedaan. Hy betuigde, in dezelve „ dat hy, het Huis van Beieren ondersteunende, geenen toeleg gehad hadt, „ om, als voornaame Party, deel te neemen „ in den oorlog." Hy voegde 'er by „ dat „ hy gelegenheid gehad zou hebben, om de „ grenzen zyns gebieds uit te breiden; of door „ de wapenen, of door het aanvaarden der herhaalde voordeelige aanbiedingen der Koninginne van Hongarye, zo hy zig haaren Bondgenoot hadt willen verklaaren. Dat zyne „ gemaatigdheid misbruikt was, hebbende het „ Weener-Hof gantsch Europa vervuld, met „ lasterlyke schriften, alle *Capitulatien* geschonden, de Fransche gevangenen mishandeld, „ en eindelyk gepoogd, in de Elzas te dringen,

(*t*) Resol. Genet. 26 *April* 1744.
(*u*) Resol. Holl. 25 *April* 1744. *bl.* 307.

„ gen, na dat men onbetaamlyke Verklaarin- 1744.
„ gen verspreid hadt, langs de grenzen, strekkende, om eenen opstand te verwekken onder 't volk: zaaken, allen, waarover zyne Majesteit niet nalaaten kon, eindelyk, zyne gevoeligheid te doen blyken (v)." Drie weeken hierna, kwam de Oorlogsverklaring der Koninginne van Hongarye tegen Frankryk in 't licht. „ De Fransche Kroon werdt, in dezelve, beschuldigd van 't verbreeken des Verdrags, waarby de handhaaving der Pragmatike Sanctie beloofd was; van 't ophitsen der Porte tegen de Koninginne; van 't aanstooken des Noordschen krygs; van 't verdeelen haarer Staaten, naar derzelver welgevallen, en van 't ontrusten van het Keizerryk, Europa en de gantsche Christenheid: alles, onder het deksel van gemaatigdheid en vriendschap." Voorts, werdt 'er in aangemerkt „ dat het Fransche Hof, op het einde van den jongsten veldtogt, alle de vreedzaame voorslagen, welken het hadt willen schynen te doen, wederom ingetrokken, en sommige Bondgenooten der Koninginne in Duitschland, met vreeze, anderen, met hoop op verdere vergrooting van hun gebied, vervuld hadt, om zo Duitschland door Duitschland te onder te brengen, en eindelyk te doen buigen onder 't juk van 't Huis van Bourbon. Alle welke redenen de Koningin in de verpligting gebragt zouden hebben, om Frankryk den oorlog te verklaaren, al was deeze Kroon haar hierin niet voorgegaan (w)." Ter-

De Koningin verklaart ook den oorlog aan Frankryk.

(v) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 348.
(w) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 351.

1744. XV. De Staaten zenden eenen buitengewoonen Gezant aan den Koning van Frankryk.

Terwyl het Fransche Leger, omtrent de Abtdye van Cisoing, in de Kasselrye van Ryssel, verzameld werdt, hadt Koning Lodewyk zig, in 't begin van Bloeimaand derwaards begeven, om zig, eerlang, aan 't hoofd zyner Krygsmagt te stellen. In deeze Abtdy, verleende hy, op den zestienden van Bloeimaand, gehoor aan den Graave van Wassenaar-Twikkelo, die *last* hadt, om de goede diensten van den Staat aan te bieden, tot bylegging der geschillen tusschen Frankryk en Groot-Britanje; en het Fransche Hof te ondertasten, omtrent de voorwaarden, op welken de Vrede zou konnen hersteld worden. Doch de Koning gaf, in 't eerste openbaar gehoor, reeds, te verstaan „ dat hy den oorlog lang uitgesteld hadt; „ maar de uitwerksels daarvan niet dagt op „ te schorten (*x*)." Ook werden, des anderendaags, de vyandelykheden begonnen, langs de Leije.

Opening van den veldtogt in Vlaanderen. De Franschen veroveren Warneton,

Warneton of Waasten, eene der Barriere-Plaatsen, welke met omtrent vyftig, anderen melden van dertig Staatsche Knegten bezet was, werdt, ligtelyk, overweldigd door eenen hoop Franschen, die de bezetting lieten aftrekken naar Yperen. Een andere veel grooter hoop, onder Graave Maurits van Saxen, natuurlyken Zoon des jongst overleeden Konings van Poolen, en, door Koning Lodewyk, tot Maarschalk van Frankryk verheeven, wierp zig, den volgenden dag, in Kortryk, welk, na de Ryswyksche Vrede, ontmanteld gebleeven was. Harlebeek werdt, insgelyks, bezet. Maar ten zelfden dage, werdt Meenen, eene andere

Meenen,

(*x*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 31, 32, *en* andere geschreeven Stukken.

re Staatsche Barriere-Stad, beslooten, door 1744.
het gros des Franschen Legers; hebbende den
Koning vastgesteld, in persoon, 't bevel te
voeren over 't beleg. 't Liep egter aan tot den
zevenentwintigsten, eer de loopgraaven geopend
werden. 't Beleg werdt voortgezet, tot
op den vierden van Zomermaand, wanneer de
Baron van Echten, die over de Staatsche bezetting
geboodt, te raade werdt, de Stad, by
eerlyk Verdrag, op te geeven. De bezetting
trok naar Sluis, daar zy, den negenden, aankwam.
De Hervormden, die zig in Meenen
bevonden, kreegen verlof, om aldaar, tot den
eersten van Louwmaand aanstaande, te verblyven,
en dan te vertrekken, werwaards zy
geraaden vonden (y). Ondertusschen, hadden
de Maarschalk van Saxen en de Graaf van Clermont
Yperen, insgelyks eene Barriere-Stad, Yperen,
berend, op den zesden. De *Prins van Hessen-Philipsthal*
geboodt hier over de bezetting, en
hadt het geboomte en kreupelbosch om de Vesting,
waardoor de werken der Franschen gedekt
zouden geworden zyn, by tyds, doen
om verre houwen. Hierdoor, werdt het voortzetten
der nadernissen, eene wyle, vertraagd.
De belegerden schooten fel op de Franschen.
Doch 't beleg werdt, zo geregeld, en te gelyk,
zo hevig, voortgezet, dat de Bevelhebber,
geperst, zo men wil, door de Burgerye, den
vyfentwintigsten, besloot, in bespreek te treeden.
Twee dagen daaraan, werdt het Verdrag
getekend (z). De bezetting toog uit,
met

(y) *Zie* de Capitulatie *in de* Europ. Merc. *Jan.* — *Juny* 1744. *bl.* 318.
(z) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 33 *& suiv.*

1744. met alle krygseer. Den Hervormden werdt, ook hier, gelyk te Meenen, vry verblyf toegestaan, tot op den eersten van Louwmaand (a). Veurne en 't Fort de Knokke, twee andere Barriere Plaatsen, waren, ondertusschen, ook aangetast, op den zesentwintigsten, door den Hertoge van Bouflers en den Graave van Clermont. De *Graaf van Hompesch*, die in 't Fort de Knokke geboodt, gaf de Plaats, den negenentwintigsten, op, by eerlyk verdrag.

't Fort de Knokke, en Veurne.

Veurne, over welks bezetting, de *Baron van Schwartsenburg* 't bevel hadt, hieldt het tot den elfden van Hooimaand, wanneer de Plaats, by diergelyk Verdrag, opgegeven werdt (b). Alle deeze Plaatsen werden te eerder overgegeven, om dat zy zwak van bezetting waren. Ook waren de Vestingwerken van sommigen in geringen staat.

Handeling van den Graave van Wassenaar, aan 't Fransche Hof.

Midlerwyl, hadt het aantasten van Meenen eenige stremming veroorzaakt in de handelingen des Graaven van Wassenaar; doordien de Fransche Staatsdienaars, met welken hy spreeken moest, en in 't byzonder de Maarschalk van Noailles, den Koning naar 't Leger gevolgd waren. De Gezant hadt, schoon de Franschen oordeelden, dat, niet de Koning, maar de Staaten de eerste opening tot Vrede behoorden te doen, egter reeds uit hen verstaan „ dat Frankryk niets voor zig zelf begeerde; „ doch gaarne den Keizer iet wilde doen toe„ leggen uit de Voor-Oostenrykische Landen, „ by voorbeeld, Brisgau geheel of gedeelte„ lyk;

(a) *Zie* de Capitulatie *in de* Europ. Merc. *July—Decemb.* 1744. *bl.* 2?.

(b) *Zie* de Capitul. *als boven, bl.* 31, 33.

„ lyk; behalve dat Parma en Piacenza, zyns „ oordeels, aan den Infant Don Filips be- „ hoorden te worden afgestaan." Doch de Heer van Wassenaar verstondt, dat de Koningin van Hongarye bezwaarlyk hiertoe te beweegen zou zyn. Voorts, hadt hy zyn best gedaan, om het Fransche Hof af te maanen van het veroveren der Plaatsen van Barriere. Men hieldt hem voor „ dat deeze Plaatsen, door „ de Koninginne van Hongarye, bezeten wer- „ den; en dat het aantasten derzelven eene „ daad van vyandelykheid was tegen deeze „ Vorstin, niet tegen de Staaten." Doch hy antwoordde „ dat de Staaten zig, by de U- „ trechtsche Vrede, het regt verkreegen had- „ den, om bezetting te leggen in de Plaatsen „ van Barriere; dat Frankryk, by het drie- „ voudig Verbond van den jaare 1717, be- „ loofd hadt, den Staat, in alle deszelfs Reg- „ ten, en derhalve ook in dit Regt, te zullen „ handhaaven; en dat het aantasten en ver- „ overen der Plaatsen van Barriere met dee- „ ze belofte onbestaanbaar was." Maar zyne redenen vonden luttel ingang by de Fransche Staatsdienaars. De belegeringen werden voortgezet. De Gezant, in Zomermaand, een' keer naar Holland gedaan hebbende, kwam, in Hooimaand, te rug aan 't Fransche Hof, welk zig toen te Atrecht bevondt; met last om, van wege de Staaten, eenige opening tot vrede te doen, mids dezelve, ter wederzyde, geheim gehouden werdt. Zy bestondt in de volgende punten: „ 1. Wedergeeving van alles, wat „ Frankryk tot hiertoe veroverd hadt. 2. Ver- „ nieuwing der belofte van Frankryk, om de

1744.

1744. „ Pragmatike Sanctie te handhaaven. 3. Afstand des Keizers van allen eisch op de Oostenrykſche nalaatenſchap. 4. Herſtelling des Keizers in 't bezit zyner Erflanden. 5. 't Slegten der werken, door Frankryk in 't Duitſche Ryk opgeworpen. 6. Vernieuwing der verbindteniſſen van Frankryk aan Groot-Britanje, met opzigt op den Pretendent. 7. Slegting der werken van Duinkerken. 8. Afſtand des Konings van Spanje van de Ooſtenrykſche nalaatenſchap." Alle deeze punten werden, meer of min, betwiſt, door de Heeren de Noailles en *d'Argenſon*, wien de Heer van Waſſenaar dezelven voorhieldt. Zy vonden 'er geene voldoening in voor den Keizer noch voor Spanje. En Noailles zeide, eindelyk, tegen d'Argenſon: *Ik geloof dat wy geruſtelyk op ons neemen konnen te verklaaren, dat de voorgeſtelde voorwaarden niet aanneemlyk zyn.* Terſtond hierná, nam de Gezant zyn afſcheid van den Koning. Ondertuſſchen, was men overeengekomen om, wegens 't voorgevallene, in 't algemeen en eenpaariglyk, te verklaaren, „ dat de gehoudene geſprekken geloopen hadden over zaaken van den tyd, en over ſchikkingen, die te wenſchen waren dat gemaakt konden worden (*c*)."

Het vereenigd Leger trekt te velde.

Het ſchielyk overgaan van verſcheiden' Barriere-Plaatſen veroorzaakte, ondertuſſchen, geene kleine ongeruſtheid in den Haage. Het vereenigd Leger der Engelſchen, Ooſtenrykſchen en Staatſchen, welk in de Ooſtenrykſche Nederlanden overwinterd hadt, was, op de eerſte tyding van de vyandelykheden der Franſchen

(*c*) *Uit* geſchreeven Stukken en Aantekeningen.

fchen in Vlaanderen, tusfchen Aalst en Assche, aan de Dender, byeengetrokken. De Hertog van Aaremberg, die over de Oostenrykfche troepen geboodt, floeg voor, dat men 't ontzet van Meenen, welk toen naauwlyks berend was, behoorde te onderneemen. Doch de Engelfche Veldoverste *Wade* stemde deezen voorflag af, als te gevaarlyk. Ook was het vereenigd Leger nog te zwak van manfchap, om iet met voordeel te onderneemen, tegen de overmagt der Franfchen. De Staaten van Holland hadden, voor 't einde van Bloeimaand, ter algemeene Staatsvergaderinge, eene vierde vermeerdering van twaalfduizend man doen voorflaan. En terwyl hierop geraadpleegd werdt (*d*), hadt men beflooten, nog twintigduizend man te doen optrekken, ten dienste der Koninginne van Hongarye. Zy werden geligt uit verfcheiden' bezettingen, en volgemaakt, door de manfchap, die, onlangs, naar Engeland gezonden was, en in Hooimaand, van daar, te rug keerde. Met deeze manfchap, welke, door 't beleid van den Luitenant Generaal Smisfaart, de Franfchen, die tusfchen Gend en Brugge op hen lagen te loeren, gelukkiglyk ontweek (*e*); en met nog twee- of drieduizend Engelfchen, werdt het vereenigd Leger gesterkt, welk zig, eerlang, by Oudenaarden, agter de Schelde, nederfloeg. Doch deeze nieuwe onderstand der Staaten fcheen nieuw misnoegen te verwekken, aan 't Franfche Hof. De Abt de la Ville, die nog in den Haage bleef,

1744.

De Staaten onderfteunen de Koningin van Hongarye, met nog twintigduizend man.

Frankryk

(*d*) Notul. Zeel, 28 *May*, 11, 15 *Juny* 1744. *bl.* 201, 234, 239.
(*e*) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* III. *p.* 146.

1744. bleef, den Staaten wederom een Verdrag van onzydigheid hebbende aangebooden, hadt te gelyk verklaard, dat de Koning, zyn Meester, het afwyzen van deezen voorslag voor eene Oorlogsverklaaring zou aanzien. Doch het Engelsche Hof, belang rekenende by 't voortzetten van den oorlog, door middel der Staaten, gaf zig veel moeite, om te beletten, dat deeze voorslag in ernstige overweeging genomen werdt. Ook verstonden de meeste Leden der hooge Regeeringe, dat men dien van de hand behoorde te wyzen: gelyk geschiedde. De Koning van Frankryk was, ten deezen tyde, op reis naar Duitschland, werwaards hem de tyding van den overtogt van Prinse Karel over den Ryn geroepen hadt. Hy trok voort tot aan Mets, daar hy van eene krankheid overvallen werdt, die hem zes weeken bybleef, en merkelyke belemmering gaf aan 't voortzetten van de beweegingen des oorlogs (*f*).

Slaat wederom een Verdrag van onzydigheid voor.

't Wordt afgeweezen.

XVI. 't Verbond van Frankfort wordt gesloten.

De inval in de Nederlanden was de eenige zwaarigheid niet, met welke de Koningin van Hongarye, dit jaar, te worstelen hadt. De Keizer, aangezet door het Fransche Hof, *hadt* eene Overeenkomst getroffen met den Koning van Pruissen, als Keurvorst van Brandenburg; met Karel Theodoor, Keurvorst van de Palts, en met den Koning van Zweeden, als Landgraaf van Hessen. Zy werdt, op den twee-entwintigsten van Bloeimaand, te Frankfort, getekend. De Bondgenooten beloofden, by dezelve, hunne goede diensten te zullen aanwenden,

(*f*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 122.

den, om 't Weener-Hof te beweegen, tot het erkennen van zyne Keizerlyke Majesteit, voor Hoofd des Duitschen Ryks, en tot het herstellen van denzelven, in 't bezit zyner erflanden. Ook zouden zy elkanderen handhaaven, in hunne wederzydsche bezittingen: elkanderen, uit al hun vermogen, ondersteunende. Wyders, kwam men overeen, dat de geschillen over de Oostenrykscbe nalaatenschap, door bemiddeling van de Stenden des Ryks, of by geregtelyke uitspraak, zouden worden afgedaan. Ook zou-men den Keurvorst van Keulen, den Koning van Poolen, als Keurvorst van Saxen, en den Prins Theodoor van Beieren, Broeder des Keizers, en onlangs tot Bisschop van Luik verheeven, nodigen, om in dit Verbond te treeden (g). Het Weener-Hof hieldt voor zeker, of verspreidde, ten minste, dat 'er een heimelyk punt by 't Verbond van Frankfort gevoegd was; waarby de Koning van Pruissen aannam, Boheeme te veroveren, ten behoeve des Keizers, mids deeze hem een gedeelte van het zelve en al zyn regt op Silezie afstondt (h). Doch van 's Keizers-zyde, werdt beweerd, dat dit punt verdigt was (i). 1744.

De *Graaf van Sinsheim*, 's Keizers Gezant by de Staaten, verzogt, eerlang, hunne Hoog-Mogendheden tot de aanneeminge van het Frankforter Verbond (k). Doch zyn voorslag, die veelen vreemd voorkwam, werdt beleefdelyk van de hand geweezen (l). Men nodigt 'er de Staaten toe.

De

(g) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 446.
(h) R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* III. *p.* 203.
(i) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 449.
(k) Resol. Holl. 19 *Sept.* 1744. *bl.* 659.
(l) ROUSSET, *Tom.* XVIII. *p.* 452.

1744. Midde- len, door de Koninginne van Hongarye en derzelver Bondgenooten, in 't werk gesteld, tegen 't Verbond van Frankfort.

De Overeenkomst van Frankfort was zo dra niet gesloten, of de Koningin van Hongarye en haare Bondgenooten zagen om, naar middel, om het nadeel, welk zy 'er uit voorspelden, te voorkomen. Men hadt zig, reeds in Grasmaand, verbonden met den Keurvorst van Mentz, wien onderstand beloofd werdt, in geld. De Keurvorst van Keulen, Broeder des Keizers, niet gezind om in 't Verbond van Frankfort te treeden, sloot een diergelyk Verdrag, met Groot-Britanje en de Staaten: welk, op den elfden van Hooimaand, in den Haage, getekend werdt. Middlerwyl, hadt de Koningin, te Mentz, eene Akte doen te boek stellen, in de Registers van 't Duitsche Ryk, waarby zy de verkiezing des Keizers onwettig verklaard hadt; welke gewigtige stap den Keizer, het Fransche Hof en de Bondgenooten der Frankfortsche vereeniging in 't vermoeden scheen te brengen, dat men den Keizer zogt te doen ontzetten van zyne waardigheid, en den Groot-Hertog van Toskane, met dezelve, te doen bekleeden. Men zogt zig, hierom, te wapenen tegen zulk een' toeleg (*m*). Men handelde, aan het Fransche Hof, om een Leger Franschen over den Ryn in Duitschland te doen komen, tot dekking, zo men voorgaf, van de Hertogdommen Gulik, Berg en Kleeve, den Keurvorsten van de Palts en van Brandenburg, Bondgenooten des Keizers, toebehoorende (*n*). Tusschen de Oostenrykfche troepen, die onder Prinse Karel aan den Opper-Ryn

(*m*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 95—108.
(*n*) Memoir. *Tom.* II. *p.* 110.

Ryn lagen, en de Keizerlyke bezetting van Filipsburg, welke men meende, dat den overtogt der Franſchen dagt te begunſtigen, waren, in 't begin van Zomermaand, eenige vyandlykheden voorgevallen, die de Keizer hieldt te ſtryden met het Verdrag van onzydigheid, te Neder-Schönfeld getroffen, en waarover hy ernſtelyk klaagde, door 't gantſche Ryk, en aan de voornaamſte Hoven. Doch het Weener-Hof verdedigde zig, tegen deeze klagten (o), die of ingang vonden, of niet, naar dat men zig voor de eene of voor de andere zyde, verklaard hadt. De Koningin van Hongarye liet, ondertuſſchen, niet af, aan te houden by de Staaten, dat men haar met alle magt onderſteunde (p). 1744.

XVII. Het Ooſtenrykſche Leger, onder Prinſe Karel van Lotharingen, trekt over den Rynſtroom.

Het Franſche Leger, onder den *Maarſchalk de Coigny*, ſtondt, ten deezen tyde, nog, aan de linker zyde des Rynſtrooms, tuſſchen Germersheim en Oppenheim, uitgeſtrekt; houdende den oever zo ſterk bezet, dat men den overtogt der Ooſtenrykſchen, onder Prinſe Karel, voor genoegzaam onmogelyk aanzag. Het Ooſtenrykſche Leger hadt zig nedergeſlaagen by Heilbron, tuſſchen den Nekker en den Ryn; doch veranderde, eerlang, meer dan eens, van legerſtede, beſteedende veel tyds, met heen en wedertrekken, om de plaats of plaatſen, daar men den overtogt dagt te waagen, te beter bedekt te houden, voor den vyand (q). Eindelyk, verdeelde Prins Karel zyn Leger, welk op meer dan negentigduizend man be-

(o) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 382, 390, 42[illegible]
(p) Reſol. Holl. 24 *Juny*, 28 *July* 1744. *bl.* 402, 505.
(q) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 111.

1744. begroot werdt, op vyftien byzondere Posten; tusschen Filipsburg en Mentz, eene uitgestrektheid van twintig mylen. Hy hadt, reeds te vooren, eenige Eilandjes in den Ryn bemagtigd en versterkt: een, onder anderen, *Heron* genaamd, daar de stroom, naar den vyandlyken oever, eng, en dikwils waadbaar was: en hier verwagtten de Franschen den overtogt. De Coigny, hieldt 'er zig zo van verzekerd, dat hy 'er den Graave van Sekkendorf, die de Keizerlyke troepen geboodt, insgelyks, van overtuigde. Ook bewoog hy deezen, om by Filipsburg over den Ryn te trekken, en de Linien aan de Queich en de Lauter te bezetten. De Kolonel *Mentzel*, een wakker krygsman, die 't Eilandje Heron inhadt, bestondt, inderdaad, op den zevenentwintigsten van Zomermaand, den stroom te peilen, tergende, zo men wil, terwyl hy hiermede bezig was, den vyand, met smaadelyke woorden. Doch 't leedt niet lang, of hy werdt, van den oever, in den onderbuik geschooten, en overleedt, den volgenden dag, aan de wonde (*r*). Doch de Generaal *Nadasti* hadt, midlerwyl, den Ryn gepeild by Schrek, vier mylen boven Filipsburg, alwaar de kragt van 't afloopend water ook door eenige Eilandjes gebroken wordt. En deeze plaats hadt Prins Karel verkooren, tot den overtogt. Tusschen den eersten en tweeden van Hooimaand, deedt zyne Hoogheid de troepen, die te Stokstad, te Katsch, te Ladenburg en daaromtrent lagen, zonder tenten en pakkaadje, derwaards trekken. De Generaal Nadas-

(*r*) Memoir. *Tom.* II. *p.* 116.

dasti en de Kolonel *Trenk* hadden 't bevel van den overtogt. De Pandouren en Hussaaren werden eerst overgezet in schuiten, aan eenen oord, die, door de Keizerlyke Regementen van Taxis en van de Granadiers te paarde, bewaard werdt. Doch deezen werden haast genoodzaakt te wyken, alzo Trenk, die, met de eersten, overgegaan was, gedUurigen toevoer kreeg van manschap. Midlerwyl, hadt men eene brug geslaagen over den stroom, en op den tweeden, derden en vierden, raakte een groot deel van 't Leger behouden over. Het Keizerlyk Leger, dat tusschen Rynzabern en Lauterburg uitgestrekt gelegen hadt, was, ondertusschen, naar de grenzen van de Elzas geweeken. De Fransche Krygsmagt was naar boven toe samengetrokken, zorgdraagende, dat zy niet tusschen twee vuuren geraakte, alzo de Generaal *Bernklauw*, terstond, na haaren optogt, te Weisenauw by Mentz, over den Ryn gezet was. Nadasti maakte zig, op den vierden, al meester van Lauterburg, by verdrag. Des anderendaags, bemagtigde hy Weissenburg. De Linien, by beide deeze Steden, werden ook overweldigd, niet zonder verlies van de eene en de andere zyde (*s*). 1744.

De tyding van den onverwagten overtogt van 't Oostenryksche Leger verwekte, alomme, verwondering: en vreugde of verslaagenheid, naar dat elk gezind was. De Koning van Vraukryk kreegze te Duinkerken, in 't midden zyner veroveringen van de Barriere-Plaatsen der Staaten. Men wil, dat hyze, in 't eerst, voor

Uitwerking van deezen overtogt op de Krygsbeweegingen in Vlaanderen.

(*s*) *Uit* versch. gedrukte Verhaalen.

1744. voor verdigt hieldt. Doch, door bode op bode, van derzelver zekerheid overtuigd, besloot hy, zig, in persoon, naar den Rynkant te begeeven. Ook zondt hy een gedeelte van zyn Leger, welk in Vlaanderen lag, derwaards, laatende het overig gedeelte, onder 't opperbevel des Maarschalks van Saxen, aan de Leije blyven: alwaar de Maarschalk zig vast [illegible] schanste, zonder, het gantsche jaar, iets [illegible] te onderneemen. Het vereenigd Leger, [illegible] op omtrent tagtigduizend man berekend [illegible] toog, op 't einde van Hooimaand, o[illegible] Oudenaarden, over de Schelde. De H[illegible] van Aremberg hadt 'er 't opperbevel, [illegible] Wade geboodt over de Engelsche, en [illegible] Maurits van Nassau over de Staatsche troepen. Het sloeg den weg op naar [illegible] Vlaanderen, en legerde zig, op de[illegible] van Oogstmaand, by Cisoing, daar [illegible] sche Leger, in 't begin van den veld[illegible] staan hadt. De Maarschalk van Sax[illegible] zig in zyn voordeel. Men raakte niet [illegible] meen; 't zy dat de Maarschalk, [illegible] het vereenigd Leger het zyne, in getal, verre te boven ging, den stryd niet zogt; 't zy dat de Staatsche hulptroepen geenen last hadden, om de Franschen aan te tasten. Het vereenigd Leger kwam, eerlang, tot op [illegible] half uur van Ryssel. 't Gemeen verwagtte [illegible] 't beleg van deeze Stad. Doch de veldtogt liep ten einde, zonder dat 'er iet uitgevoerd werdt, dan dat men de Kasselryen van Ryssel, Douai en Orchies tot het opbrengen van brandschattingen noodzaakte. Ook stroopten verscheiden Partyen in Pikardye, in Fransch Henegouwen, en

Het vereenigd Leger aldaar trekt op Franschen bodem.



Mr. FRANÇOIS FAGEL,
Griffier vande Hoogmogende Heeren
Staaten Generaal der Vereen: Nederlanden.

A. Schouman del. naar 't Origin. Schildery by den Heer Griffier N. Fagel. *J. Houbraken sc.*

Is. Tirion excud.

1744.

en tot in 't Kamerykſche. Het vereenigd Leger bleef, by Ryſſel, leggen, tot op 't einde van Herfſtmaand, waarna het naar Doornik toog. Voor 't einde van Wynmaand, betrok het de Winterlegeringen. De Franſchen ruimden Kortryk, na dat zy de aarden werken, die zy, van nieuws, om de Plaats hadden opgeworpen, wederom geſlegt hadden (*t*). Ook deedenze de Veſtingwerken van Meenen ſpringen.

XVIII. De Koning van Pruiſſen beſluit, den Keizer, met hulptroepen, te onderſteunen.

De overtogt van Prins Karel over den Rynſtroom hadt den voortgang der Franſche wapenen in de Ooſtenrykſche Nederlanden geſtuit, en zou, waarſchynlyk, gewigtiger gevolgen gehad hebben, zo niet de ſtap, dien de Koning van Pruiſſen, kort na deezen overtogt, deedt, den ſtaat der zaaken t'eenemaal hadt doen veranderen van gedaante. Hy beſloot, naamlyk, in 't begin van Oogſtmaand, een aanzienlyk Leger, onder den naam van Keizerlyke hulptroepen, te doen optrekken naar Boheeme. Ten zelfden tyde, liet het Hof van Berlyn eene verklaaring uitgaan, waarin reden gegeven werdt van 's Konings beſluit. Zy werdt ook aan andere Hoven verſpreid, en behelsde „ dat de Koning niet
„ langer hadt konnen zien, dat Duitſchland
„ ontruſt, de eer van 't hoofd des Ryks ge-
„ krenkt, en de Duitſche Vryheid aan band
„ gelegd werdt, door het Weener Hof.
„ Duitſchland was overſtroomd geworden,
„ door vreemde troepen, die heen en weder
„ getrokken waren, zonder daartoe, volgens
„ ge-

(*t*) R. Rolt Repreſ. of the late War, *Vol.* III. *p.* 253-266.

1744. „ gewoonte, verlof verzogt te hebben. De
„ Koningin van Hongarye hadt Verbonden
„ gesloten, waarby zy zekere Mogendheden,
„ die haar sterk ondersteund hadden, scha-
„ deloos hadt gesteld uit Ryks-Leenen, of
„ door toezegging van zekere Bisdommen.
„ Haare Veldoversten hadden Ryksteden wil-
„ len inneemen; haare Staatsdienaars hadden
„ Keurvorsten gedreigd; de Keizerlyke troe-
„ pen waren, onder 't geschut van onzydige
„ Ryks-Steden, aangetast, en 's Keizers ver-
„ kiezing was onwettig verklaard; door welk
„ laatste, niet zo zeer de Keizer, als de Keur-
„ vorsten, die hem verkooren hadden, ge-
„ hoond waren. De Koning hadt niets uit-
„ staande met de Koninginne van Hongarye.
„ Hy eischte niets van haar. Hy tradt slegts,
„ als helper, in eenen oorlog, dien zy begon
„ te verwekken, in Duitschland. Hy hadt,
„ voorheen, den weg van onderhandeling in-
„ geslaagen, tot herstelling der Vrede. De
„ Keizer hadt, om hiertoe te geraaken, van
„ alle zyne eischen op de Oostenrykfche na-
„ laatenschap willen afstaan, zo men hem
„ Beieren te rug gave. Doch 't Groot-Bri-
„ tannische Hof hadt deeze aanbieding van
„ de hand geweezen. De Koning hadt, daar-
„ na, zyne bemiddeling, te gelyk met die des
„ Ryks, den Zee-Mogendheden aangeboo-
„ den. Maar de Staaten der Vereenigde Ne-
„ derlanden, bespeurende, hoe veel tegen-
„ stand zy by de Hoven van Weenen en Lon-
„ den ontmoeten zouden, haddenze, duide-
„ lyk genoeg, geweigerd. De verdedigers der
„ Duitsche vryheid leefden egter nog; gelyk
„ men

„ men aan 't Verbond van Frankfort zien kon. 1744.
„ De Koning was in dit Verbond getreden.
„ Hy begeerde niets voor zig zelven; maar
„ vatte alleen de wapenen op, om de vryheid
„ aan Duitschland, de agtbaarheid aan den
„ Keizer, en de rust aan Europa weder te gee-
„ ven (u)." 's Konings verklaaring, die, van den kant van 't Weener-Hof, niet onbeantwoord bleef (v), werdt, eerlang, van eene diergelyke van wege den Keizer gevolgd (w). Doch 't bleef by geene schriftelyke Verklaaringen. De Koning van Pruissen vertrok, in 't midden van Oogstmaand, van Berlyn, om zig aan 't hoofd zyns Legers te stellen, welk, door Saxen, naar Boheeme trok, en, op den derden van Herfstmaand, de Stad Praag berende (x).

Prins Karel trekt te rug over den Ryn.

Midlerwyl, hadt het Weener-Hof zo dra geene kennis gekreegen van den optogt des Konings van Pruissen, of Prins Karel kreeg last, om over den Ryn te rug te keeren, en Boheeme te komen beschermen. Hy deedt het, met verlies van slegts driehonderd man, tusschen den drie-entwintigsten en vierentwintigsten van Oogstmaand. Zyn hertogt bevrydde de Elzas en Lotharingen van de vrees voor zyne overmagt. Doch Praag gaf zig over, by verdrag, den zestienden van Herfstmaand. De bezetting bleef krygsgevangen. De Pruissische hulptroepen zetteden hunne overwinning voort, langs de Moldau, van zins om zig, by Budweis, of Pisek, te vereenigen met de Keizer-

(u) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XVIII. *p.* 456, 463, 469.
(v) Le même *p.* 471 *& suiv.*
(w) Le même *p.* 436.
(x) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 145.

1744. zerschen, die vast bezig waren, met het heroveren van Beieren: 't welk Prins Karel gelegenheid gaf, om, door Valt-Munchen, in Boheeme te dringen. Hy werdt gevolgd, door een' aanzienlyken hoop Saxische hulptroepen.

Dryft het Pruissisch Leger uit Boheeme.

De Koning van Pruissen besloot, hierop, te rug te trekken over de Moldau, zyne gewonnen Plaatsen in Boheeme, en Praag zelf verlaatende, voor 't einde van Slagtmaand. Prins Karel, sedert, met de Saxische troepen vereenigd, vervolgde de Pruissischen, tot over de Elve, tot door 't Graafschap Glatz, en tot in Silezie. Het Pruissisch Leger was, op deezen lastigen en gevaarlyken hertogt, door verloop, ziekte en gebrek, geweldiglyk gesmolten. 't

Herwint Opper-Silezie.

Viel Prinse Karel, derhalve, niet moeilyk, gantsch Opper-Silezie te heroveren. Midlerwyl, hadt de Keizer eene Schans te Wilshoven opgeworpen, by welke hy eene brug deedt leggen over den Donauw; waarna hy zig naar Munchen begaf, werwaards hy, eerlang, de Keizerin en zynen Hofstoet ontboodt (y). Na 't wederinneemen van Praag, besloot de Koningin van Hongarye en Boheeme, de Jooden, die, zo men wil, by haar, bedraagen waren, dat zy de Pruissischen, onlangs, te zeer begunstigd hadden, uit Praag en uit gantsch Boheeme te doen vertrekken; doch, op ernstige voorspraak des Konings van Groot-Britanje en der Staaten, werdt het bevel hiertoe, welk reeds afgegaan was, by voorraad, wederom ingetrokken (z).

Zo-

(y) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 145—163. en andere Verhaalen.

(z) *Ne* Europ. Merc. *Jan.*—*Juny* 1745. *bl.* 50, 89, 128, 147. *July*—*Dec.* 1745. *bl.* 49.

1744.

Zodanig een' uitslag hadt de optogt der Keizerschen en Pruissischen, in dit jaar. Het Fransche Leger onder den Maarschalk de Coigny trok 'er 't meeste voordeel uit. Het toog, zo dra Prins Karel naar Boheeme op weg geslaagen was, over den Rynstroom, en sloeg, in 't midden van Herfstmaand, 't beleg voor Fryburg, de hoofdstad van Brisgau. 't Hadt naauwlyks vier weeken geduurd, toen de Koning van Frankryk, van zyne ziekte hersteld zynde, in persoon, in 't Leger kwam. De Stad gaf zig, den zesden van Slagtmaand, over, by Verdrag, volgens welk de bezetting in de Schansen wyken moest: die egter ook, kort daarna, werden opgegeven. De Koning deedt de Vestingwerken, sedert, slegten, en begaf zig, terstond na 't overgaan der Stad, wederom naar Parys (*a*). Constans werdt, in 's Konings naam, en Rothenburg, Villingen, Stokagh, Rynfeld en andere zwakke Plaatsen hieromtrent, in den naam des Keizers, in bezit genomen: waarmede de veldtogt aan den Opper-Ryn beslooten werdt.

Krygsbedryven aan den Ryn.

Fryburg veroverd, door de Franschen.

De oorlog in Italie was, dit jaar, wakkerlyk voortgezet. De *Prins van Lobkowitz*, die over 't Oostenryksche Leger in den Kerkelyken Staat geboodt, noodzaakte de Spaanschen, die, onder den *Graave de Gages*, by Pesaro, verschanst lagen, hunne Legerstede te verlaaten, en op den Napolitaanschen bodem te wyken. De Koning der beide Sicilien verklaarde, hierop, dat hy aftradt van 't Verdrag van Onzydigheid, te vooren gesllooten (*b*); voeg-

XIX. Staat des oorlogs in Italie.

(*a*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* I. *p.* 124 *& suiv.*
(*b*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 367.

1744. voegde zyn Leger by dat van den Graave de Gages, en voerde de vereenigde troepen, eerlang, wederom naar den Pauselyken bodem. Het Weener-Hof verstondt toen, dat de Koningin van Hongarye, met regt, wederom treeden mogt, in 't bezit van het Koningkryk van Napels en Sicilie (c). De Prins van Lobkowitz kreeg bevel, om het met de wapenen aan te tasten. Hy overviel het vereenigd Leger der Spanjaarden en Napolitaanen, op den elfden van Oogstmaand, by Veletri, waar de Koning van Napels gevaar liep van gevangen te worden (d). De veldtogt liep hier, wyders, met eenige schutgevegten, ten einde. Doch het vereenigd Leger der Franschen en Spanjaarden, welk in Savoje lag, onder 't bevel van den Prinse van Conti en den Infant Don Filips, was, in 't begin van Grasmaand, over de Var getrokken, en hadt zig meester gemaakt van de Stad Nizza, die, door de Sardinische troepen, verlaaten was. Toen vielenze aan op de vyandelyke Verschansingen by Montalban en Villa Franca. Montalban werdt overweldigd. Daarna dieper doorgedrongen in Piemont, sloegenze het beleg voor de sterke Vesting Coni, zynde Demont hun reeds in handen gevallen. Doch onaangezien het vereenigd Leger, door eenige manschap, versterkt geworden was, werdt Coni, in Wynmaand, wederom verlaten. Oneglia en andere Plaatsen, door Don Filips in bezit genomen, waren, al eerder, onruimd (e).

De

(c) Le même p. 372.
(d) *Vid.* CASTR. BONAMICI de Rebus ad Velitr. gestis Commentarius.
(e) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 82 — 85, 163 — 177, *en* andere Verhaalen.

1744.

Genua heldt naar de zyde van Frankryk en Spanje.

De Koning van Sardinie hadt, reeds voor eenigen tyd, bezit genomen van 't gene hem, by 't Verdrag van Worms, in Pavia, Piacenza en daaromtrent was afgestaan (*f*). De Republyk van Genua, bedugt, dat hy zig ook in 't bezit stellen zou van het Markgraafschap en de Stad Final, welk hem zeer gelegen was, om zyn Leger, te water, te doen voorzien van krygs- en mondbehoeften, en waarop zy een gegrond regt oordeelde te hebben, uit hoofde van een Verdrag, in 't jaar 1713, met Keizer Karel de VI. geslooten (*g*), neigde thans tot eene Verbindtenis met Frankryk en Spanje, uit hoofde van welke, zy zig van 't bezit van Final zou mogen verzekeren. 't Verdrag werdt, kort hierop, getroffen; doch bleef geheim tot in 't volgende jaar, wanneer Genua zig openlyk voor Frankryk en Spanje verklaarde.

Onlusten tusschen Zweeden en Deenemarke.

Tusschen Zweeden en Deenemarke, waren, sedert eenigen tyd, onlusten ontstaan, die tot eenen oorlog scheenen te zullen uitbersten. De Koning van Deenemarke, Zweeden verzwakt ziende, door den oorlog met Rusland, hadt, reeds in 't jaar 1743, begeerd, dat de Hertogen van Holstein, *Peter* en *Adolf Fredrik*, waarvan de eerste, onlangs, tot opvolger op den troon van Rusland, en de tweede tot opvolger op den *Zweedschen* Troon benoemd was, afstand deeden van het Hertogdom Sleeswyk, waarop hy, al voorlang, geoordeeld hadt regt te hebben, en welk hy thans in bezit hadt.

De

(*f*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 377.
(*g*) ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 378.

1744. De Koningen van Groot-Britanje en Pruissen en de Staaten der Vereenigde Gewesten gaven zig veel moeite, om de gevreesde onlusten in 't Noorden te voorkomen (*h*). Doch zy slaagden niet, naar genoegen. Eindelyk, werdt 'er, in dit jaar 1744, een Verdrag getroffen, door bemiddeling van Frankryk, waarby het Verdrag van Fredriksburg van den jaare 1720 (*i*), in de voornaamste punten, gevolgd werdt (*k*).

Handeling aan 't Russische Hof. Het Fransche Hof hadt minder invloed op het Russische gehad, na 't sluiten der Vrede, tusschen Rusland en Zweeden. Zelfs was den *Markgraave de la Chetardie*, Franschen Gezant aan 't Russische Hof, reeds te vooren, het Ryk ontzeid. De Keizerin was ook getreden in het Verdrag van Breslau van den jaare 1742 (*l*). De Koning van Groot-Britanje zondt, in de Lente deezes jaars, eenen buitengewoonen Gezant naar Rusland, om over een Verbond te handelen. Ook besloten de Staaten, in 't najaar, den Heer Daniel de Dieu, thans Schout van Amsterdam, die, ten tyde der Keizerinne Anna, nog eens, aan 't Russische Hof gezonden geweest was (*m*), wederom, in buitengewoone Ambassade, derwaards te zenden (*n*). Doch daar verliep nog een geruime tyd, eer zyne handeling, en die des Engelschen Gezants haar beslag kreegen.

XX. Door- In 't begin van Lentemaand deezes jaars, zwol

(*h*) *Zie* de Memor. *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 107 *enz.*
(*i*) *Zie* XVIII. *Deel*, *bl.* 194.
(*k*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II *p.* 177.
(*l*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVIII. *p.* 44.
(*m*) *Zie* hier voor, *bl.* 18.
(*n*) Resol. Holl. 5 *Nov.* 1744. *bl.* 791. 8 *Jan.* 1745. *bl.* 34.

zwol de Lekstroom, met een' sterken zuidwesten wind, zo hoog, dat 'er, op den elfden, by Leksmonde, een gat in den dyk brak, waardoor eerst de vyf Heeren Landen, en daarna ook de Alblasserwaard onderliepen. In Gelderland en in Overyssel, bezweeken de dykaadjen ook, op verscheiden' plaatsen; doch de schade was, op verre na, zo groot niet, als die, omtrent den aanvang des jaars 1741, geleeden was. In 't begin deezes jaars 1744, hadt zig, hier te Lande, een Komeet vertoond, die egter niet lang gezien werdt. Een kleiner ster van deeze soort, wier staart verscheiden' graaden korter was, was hier ook, in Oogstmaand des jaars 1743, beschouwd. Men vondt nog Luiden, doch veel minder, dan in vroeger eeuwen, die deeze verschynsels, als voorboden van naderende oorlogen en andere algemeene rampen, aanmerkten.

1744. braak in den Lekdyk.

Komeeten.

De eerste Griffier der algemeene Staaten, Mr. François Fagel, in Slagtmaand deezes jaars, verzogt hebbende van dit zwaarwigtig ampt, welk hy, tot in eenen hoogen ouderdom, bekleed hadt, ontslaagen te worden (o), werdt, door zynen Neeve, den tweeden Griffier, *Mr. Hendrik Fagel*, opgevolgd. De Pensionaris van Haarlem, Mr. Jakob Gillis, werdt toen tot tweeden Griffier aangesteld. De Oud-Griffier overleedt, omtrent twee jaaren hierna, op den vierden van Wynmaand des jaars 1746. Zes Gewesten hadden den Raadpensionaris van der Heim sterk gedrongen, om 't Ampt van Griffier, na den afstand van den Oud-

De Griffier Fagel legt zyn ampt neder.

(o) Resol. Holl. 24 *Nov.* 1744. *bl.* 855.

1744. Oud-Griffier te aanvaarden. Ook scheen hy 'er zeer toe te neigen. Doch de Leden van Holland hadden hem overgehaald, om in zynen dienst als Raadpensionaris te volharden (*p*).

XXI. Aanleiding tot het Verhaal van de verandering der Regeeringe over Oostfriesland.

In den toestand der zaaken van Oostfriesland, was, dit jaar, merkelyke verandering gekomen; en naardemaal zy mogelyk de laatste zal zyn, waarby onze Staat byzonder belang heeft; agten wy, die, in den loop onzer Vaderlandsche geschiedenissen, van tyd tot tyd, schetswyze, hebben aangetekend, wat 'er, in dit nabuurig Gewest, merkwaardigs is voorgevallen, niet ondienstig, hier, gelyk als ten besluite van de Oostfriesche geschiedenissen, waarin onze Staat gemengd geweest is, eenigszins omstandiglyk, aan te tekenen, wat 'er, omtrent deezen tyd, in dit aloud Vorstendom, gebeurd zy.

Staat der geschillen aldaar, na 't jaar 1732.

Wy hebben, ter zyner plaatse, gemeld (*q*), dat de Staaten der Vereenigde Gewesten niet in 't Weener-Verdrag van den jaare 1731 hadden willen treeden, voor dat Keizer Karel de VI. zig verbonden hadt, om de Oostfriesche geschillen, tusschen den Vorst en de Stenden, af te doen, op eenen voet, waarover men, in 't volgende jaar, onderling, overeenkwam. De Staaten stonden 'er, sedert, sterk op, dat alles wat, tegen de zogenaamde wederhoorigen, besloten was, te niet gedaan werdt; gelyk de Graaf van Sinzendorff, Keizerlyke Gezant in den Haage, hun, zo zy verklaarden, mondeling beloofd hadt (*r*), eer zy de schriftelyke Ver-

(*p*) Resol. Holl. 3, 4, 8 *Dec.* 1744. *bl.* 879, 881, 884.
(*q*) Hier voor, *bl.* 73.
(*r*) Resol. Gener. 5 *Sept* 1740. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XVII. *p.* 334.

Verklaaring, die, by 't Weener-Verdrag, gevoegd werdt, wilden aanneemen. Doch 't Keizerlyke Hof hadt hier geene ooren naar. De Oostfriesche geschillen bleeven, derhalve, onafgedaan. De Staaten beslooten, in 't jaar 1737, wederom tot eene bezending naar Oostfriesland, en de Heer Cornelis Hop, Oud-Schepen en Raad der Stad Amsterdam, en voorheen Ambassadeur van den Staat in Frankryk, werdt, door Holland, benoemd tot deeze bezending (*s*). De Keizer en de Koning van Groot-Britanje hadden verklaard, dat de bezending hun aangenaam zyn zou. Doch de Vorst gaf regt het tegendeel te kennen (*t*). Zy hadt, derhalve, geenen voortgang. De Keizer nam, in 't jaar 1738, een besluit op 't vereffenen der geschillen, welk, naar 't oordeel der Staaten, niet overeenkwam met het gene hun, by de voorige Verklaaringen, beloofd was (*u*). Ook werdt het niet ter uitvoeringe gebragt. De zaaken bleeven in deezen verwarden staat tot op 's Keizers dood, die de verwarring onherstelbaar scheen te zullen maaken. Zyn opvolger, Karel de VII., hieldt zig niet verbonden aan 't Weener-Verdrag, en aan 't gene daarby verklaard was; en de Koningin van Hongarye hadt geen gezag in Oostfriesland. Ook gedoogden de tegenwoordige algemeener onlusten niet, dat men, by 't Keizerlyk Hof, op 't afdoen der Oostfriesche geschillen aanhieldt. Alles bleef dan onvereffend.

Doch

(*s*) Resol. Holl. 20 *July* 1737. *bl.* 400.
(*t*) Resol. Gener. 20 *April*, 24 *Juny*, 24 *Aug.* 5 *Sept.* 1737. *bl.* 211, 339, 447, 494.
(*u*) *Zie* Europ. Merc. *July — Dec.* 1738. *bl.* 55.

1744. Doch het overlyden van den regeerenden Vorst, *Karel Edzard*, welk, op den zesentwintigsten van Bloeimaand deezes jaars, voorviel, deedt den staat der Oostfriesche zaaken t'eenemaal veranderen van gedaante. Hy liet noch kind, noch broeder, noch zuster na. Alleenlyk, was van het Vorstelyk Huis van Oostfriesland nog in 't leeven *Christina Louisa*, Kleindogter van *Edzard Ferdinand*, Graaf van Oostfriesland, en Broeder des Overgrootvaders van den jongst overleeden Vorst. Zy was onder de Voogdyschap der algemeene Staaten geweest, die haar hadden uitgehuwelykt aan *Joan Lodewyk*, *Graave van Wiedrunkel*, wien zy zoonen gebaard hadt. Ook leefde uit dit zelfde Huis *Maria Ernestina*, Graavin van Rietberg en Gemaalin van *Maximiliaan Ulrich*, Graave van Kaunitz, die, in Herfstmaand deezes jaars, overleedt, en zoonen naliet, by deeze zyne Gemaalinne, eene Agter-Klein-Dogter van *Jan*, jonger Zoon van Edzard den II., Graave van Oostfriesland, verwekt. De jonge Graaven van Wiedrunkel deeden eenige poogingen, om aan 't bezit van Oostfriesland te geraaken. Doch daar waren andere en magtiger mededingers naar dit Vorstendom, voor welken zy agterstaan moesten (v). De Koning van Pruissen, Keurvorst van Brandenburg, voerde reeds, sedert het jaar 1732, den titel en wapens van Oostfriesland, zig gronddende op een Verdrag, in 't jaar 1694, tusschen Keizer Leopold en den Keurvorst Fredrik, die, naderhand, de eerste Koning van Pruis-

De Vorst Karel Edzard sterft.

De Koning van Pruissen stelt zig in 't bezit van 't Vorstendom.

(v) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIX. *p.* 1, 2.

Pruissen werdt, gesloten; by welk Verdrag, de Keizer beloofde, het Keurhuis van Brandenburg met Oostfriesland te zullen beleenen, wanneer het manlyk oir der tegenwoordige Vorsten, t'eenigen tyde, uitsterven mogt. De Vorsten van Oostfriesland hadden egter, dikwils, en nog laatstelyk in 't jaar 1739, hier tegen *geprotesteerd* (w); zonder dat de Koningen van Pruissen zig daaraan gekreund hadden. Ook was Karel Edzard niet zo dra overleeden, of de tegenwoordige Koning, Fredrik de III., werdt van verscheiden' Mogendheden, en onder anderen van de Staaten der Vereenigde Gewesten, voor Vorst van Oostfriesland, erkend. Hy zondt, eerlang, Gemagtigden naar Aurik, die, op den drie-entwintigsten van Hooimaand, de hulde, in 's Konings naam, ontvingen. Zy waren verzeld of voorgegaan geweest van een' aanzienlyken hoop Pruissisch Krygsvolk, welk sedert ten deele in Embden, ten deele in Aurik gelegd werdt (x). 1744.

De Staaten der Vereenigde Gewesten hadden, gelyk van ouds, nog bezetting in Embden en in Lieroord. Doch de Koning van Pruissen was zo dra niet tot Vorst van Oostfriesland ingehuldigd, of hy deedt hun, door zynen buitengewoonen Gezant, den *Graave van Podewils*, verzoeken „ dat zy hun Krygs„ volk geliefden te rug te ontbieden, uit de „ twee genoemde Plaatsen, mids hy hun ver„ zekering gave, voor de voldoening der pen„ ningen, welken men, hier te Lande, aan Oost„ fries- Hy handelt met de Staaten over 't ontruimen der Vestingen Embden en Lieroord.

(w) Zie Europ. Merc. Jan. — July 1739. bl. 122.
(x) Zie Europ. Merc. July — Dec. 1744. bl. 82.

1744. „ friesland verstrekt hadt." De Staaten benoemden, terstond, Gemagtigden, om met den Pruissischen Gezant in onderhandeling te treeden; die hem, den dertigsten van Hooimaand, voorsloegen, dat men 't gene wederzyds openstondt, zou konnen vereffenen op deezen voet: „ Dat de Koning van Pruissen „ den Staaten verzekering geeven zou, voor „ het geregeld voldoen van de Intresten en „ Hoofdsommen der penningen, hier te Lan„ de, verstrekt aan den Vorst en Stenden van „ Oostfriesland, en aan de Stad Embden. Dat „ de schuld der Stenden, tegenwoordig, be„ stondt, *vooreerst*, in veertigduizend guldens, „ die nog onbetaald gebleeven waren van de „ zesmaalhonderdduizend guldens, in 't jaar „ 1720, geligt. *Ten tweeden*, in vyfmaalhon„ derd zevenentagtigduizend en vyfhonderd „ guldens, zynde het onbetaalde van zesmaal„ honderdduizend guldens, geligt in de jaa„ ren 1721, 1722 en 1723, en waarvoor „ eenige byzondere inkomsten verbonden wa„ ren: waarby, volgens eene overeenkomst „ van den jaare 1740, nog was gevoegd 't „ genen van de verpagtte middelen, over 't „ Land van Embden, Lieroord en Norden, „ inkwam, zo ver het meer beliep, dan 't ge„ ne men tot voldoening der eerstgemelde „ veertigduizend guldens, daar 't byzonder„ lyk voor verbonden was, noodig hebben zou: „ welke schikking men begeerde, dat zyne „ Majesteit nader bekragtigde, gedoogende, „ dat de inkomsten deezer verpagtte midde„ len, door Ontvangers, by hunne Hoog„ Mogendheden gesteld, werden ingevorderd;

Begrooting der penningen, hier te Lande, aan Oostfriesland verstrekt.

„ ge-

„ gelyk tot nog toe geschied was. Dat de Stad 1744.
„ Embden aan den Staat en aan byzondere
„ Persoonen schuldig was, *vooreerst*, vyfmaal-
„ honderdduizend guldens, waarop zy jaar-
„ lyks vyf ten honderd moest betaald heb-
„ ben: 't welk, zo ver men wist, maar eens
„ geschied was, zo dat 'er, meende men, nog
„ vierhonderd vyfenzeventigduizend guldens
„ zouden te betaalen zyn, die men vertrouw-
„ de, dat de Stad, voortaan, nevens de Intres-
„ ten, jaarlyks, by gedeelten, zou afleggen.
„ *Ten tweeden*, in eene somme van vyfentwin-
„ tigduizend guldens, die der Stad, in 't jaar
„ 1740, vergund werdt te mogen opneemen;
„ hoewel men niet wist, of zy 't gedaan hadt.
„ *Ten derden*, in eene somme van twee ender-
„ tigduizend agthonderd en vyftig guldens, in
„ de jaaren 1728, 1730, 1732 en 1734, aan
„ de Stad verstrekt, waarop tot nog toe geen
„ Intrest betaald was; doch men vertrouwde,
„ dat 'er, voortaan, twee jaaren Intrest, ie-
„ der jaar, betaald, en dat de hoofdsommen
„ wederom gegeven zouden worden. Dat de
„ schuld van den Vorst van Oostfriesland be-
„ stondt, in de volgende sommen: *vooreerst*, in
„ twintigduizend guldens, die nog onbetaald
„ waren van honderd vyfentwintigduizend gul-
„ dens, in 't jaar 1705 geligt. *Ten tweeden*, in
„ honderd en twintigduizend guldens, zynde
„ het onbetaalde van honderdvyfentwintigdui-
„ zend guldens, in 't jaar 1717 opgenomen, en
„ *ten derden*, in tweehonderdduizend guldens,
„ verstrekt in 't jaar 1724: voor alle welke som-
„ men, de Heerlykheden Ezens, Stedesdorp
„ en Witmond, met derzelver inkomsten,

1744. „ waren verbonden. Doch men wist niet, of
„ deeze Heerlykheden, thans, in 's Konings
„ of in eens anders magt waren. In 't eerste
„ geval, zou zyne Majesteit zig verbinden,
„ voor 't voldoen deezer schuld met de In-
„ trest; en in het tweede geval, zou hy den
„ bezitter, zo ver dezelve van hem afhing,
„ daar toe verpligten. Dat de Staaten, daar-
„ entegen, twee maanden, na dat hun dee-
„ ze verzekering gegeven ware, hunne be-
„ zetting trekken zouden uit Embden en Lier-
„ oord, doende, midlerwyl, het geschut en de
„ krygsbehoeften, welken hun toebehoorden,
„ van daar vervoeren. Dat, eindelyk, de
„ zaaken tusschen deezen Staat en Oostfries-
„ land, wederzyds, zouden gelaaten worden
„ op den ouden voet."

De Koning bewilligt in den voorslag der Staaten.

De Graaf van Podewils keerde, met deezen voorslag, naar Berlyn, om 'er den Koning, zynen Meester, kennis van te geeven. En binnen weinige weeken, ontvingen de Staaten antwoord „ dat de Koning het Ont-
„ werp der Overeenkomst, zo als het lag,
„ omhelsde; dat hy zig belastte, met alle
„ de beloften en verbindtenissen, die 'er in
„ gevonden werden, opzigtelyk op de som-
„ men, welken de overleeden' Vorsten van
„ Oostfriesland, de Stenden deezes Lands en
„ de Stad Embden aan de onderzaaten van
„ hunne Hoog-Mogendheden schuldig wa-
„ ren; mids zy, binnen den bestemden tyd,
„ de bezettingen, die zy, tot hiertoe, in
„ Embden en Lieroord gehouden hadden,
„ uit deeze Plaatsen, deeden vertrekken."
Ook gaven de Staaten hiertoe last, voor 't ein-

de

de van Oogstmaand, zig verlaatende op 's Konings verklaaring (y). En op deeze wyze, werden Embden en Lieroord ontledigd van Staatsche bezetting, die 'er omtrent anderhalve eeuw in gelegen hadt. De Koning van Pruissen stelde, terstond, Gemagtigden aan, om de Vorstelyke schulden te onderzoeken (z), en scheen, allenthalve, zyn werk te zullen maaken van 't voldoen der aangegaane verbindtenisse.

1744.

Embden en Lieroord worden van Staatsche bezetting ontledigd.

Zo stondt het met de zaaken van Oostfriesland, toen Koning Fredrik de III. den togt ondernam naar Bohemie, die 't Weener-Hof en deszelfs Bondgenooten ten hoogsten onaangenaam was. En 't liep niet langer dan tot den tienden van Herfstmaand aan (a), toen de Koning van Groot-Britanje, als Hertog van Brunswyk-Lunenburg, op den Ryksdag te Frankfort, deedt beweeren „ dat hy, uit hoof„ de van een Verdrag van Erfbroederschap, „ tusschen zynen Voorzaat, *Ernst Augustus*, „ en *Christiaan Everhard*, Vorst van Oostfries„ land, in het jaar 1691, en dus voor het „ Verdrag, tusschen Keizer Leopold en den „ Huize van Brandenburg, geslooten, voor „ alle anderen, geregtigd was, tot het Vor„ stendom van Oostfriesland." Te gelyk, werdt, uit zynen naame, verzogt „ dat de „ stem van Oostfriesland niet gerekend mogt „ worden, op de Ryksvergaderingen, zo lang „ het geschil, over het regt tot dit Vorsten„ dom, nog niet beslegt was (b)." Doch het Hof

De Koning van Groot-Britanje beweert, regt te hebben op Oostfriesland.

(y) Resol. Gener. *Vener.* 21 *Aug.* 1744. *by* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 123.
(z) *Ziede Public. in de Europ. Merc. July—Dec.* 1744. *bl.* 212.
(a) Europ. Merc. *July — Dec.* 1744. *bl.* 205, 212.
(b) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 3 — 52.

1744. Hof van Berlyn gaf, eerlang, een Geschrift uit, waarin beweerd werdt „ dat het Vorstendom Oostfriesland een mannelyk Ryks Leen „ ware, en, derhalve noodzaakelyk aan 't „ Ryk verviel, na 't afsterven van 't laatste „ manlyk oir," waaruit beslooten werdt, dat Keizer Leopold 'er, met regt, in zulk een geval, over hadt mogten beschikken. De redenen, die 't Hof van Berlyn gebruikt hadt, werden, wat laater, in openbaaren druk, wederlegd, uit den naam des Konings van Groot-Britanje (c). Doch de Koning van Pruissen bleef in 't bezit van Oostfriesland. Zelfs werdt hy 'er, in 't volgende jaar, mede verlyd, door het Beiersche Hof, welk toen het Stedehouderschap van den Ryn wederom waarnam, zynde den Keizer overleeden. Doch deeze beslissing van het Stedehouderschap werdt, op verzoek van 't Huis van Brunswyk-Lunenburg, te niet gedaan, na dat 'er een Roomsch-Koning verkooren was (d). 't Geschil over 't regt der twee hooge Mededingeren is, tot hiertoe, nog niet beslist geworden, in 't Ryk.

Nadere overeenkomst tusschen den Koning van Pruissen en de Staaten, over 't afdoen der Oostfriesche schulden.

De Koning van Pruissen gaf zig, midlerwyl, veel moeite, om den Staaten de beloofde verzekering te bezorgen, voor de voldoening van 't gene zy van Oostfriesland te vorderen hadden. Doch men vondt de meeste zwaarigheid, om de Stenden te doen bewilligen, in het verbinden der inkomsten van het Embder-, Norder- en Lierder Pagt Komptoir, voor schulden, waarvoor dezelven, eertyds, niet byzonderlyk verbonden geweest waren. Ook zagen de Stenden ongaarne, dat de twee Om-

(c) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 53 — 121.
(d) Le même, *p.* 121.

1744.

Ontvangers der Staaten, die hun jaarlyks drieduizend guldens kostten, in 't bewind bleeven. Met de Stad Embden, hadt men ook nog eenige zwaarigheid (*e*). Doch de Staaten hielden zig aan den Koning (*f*). Eindelyk, kwam men overeen, dat de Bestierders der inkomsten van Oostfriesland, die, door de Stenden, werden aangesteld, zig schriftelyk en by eede verpligten zouden „ dat zy de imkomsten, „ die byzonderlyk verbonden waren, voor de „ schulden van de jaaren 1721, 1722 en 1723, „ tot geen ander einde, zouden gebruiken, dan „ tot voldoening der gemelde schulden, met „ de Intresten; dat zy, zo deeze inkomsten „ meer dan vyftigduizend guldens beliepen, „ het overschot, ten zelfden einde, zouden ter „ hand stellen aan den algemeenen Ontvanger van hunne Hoog-Mogendheden, aan „ welken ook de Ontvanger der Domeinen „ van Oostfriesland, by eede, verbonden zou „ zyn; dat, eindelyk, zo de gemelde inkomsten, ter gelegenheid van overstroomingen „ of andere algemeene rampen, geene vyftigduizend guldens 's jaars mogten konnen opbrengen, zy het overschot vervullen zouden, uit de andere Pagten des Lands, en „ byzonderlyk uit die van Lier, Embden en „ Norden (*g*)." 't Liep aan, tot in de Lente des jaars 1747, eer men dus verre eens werdt. De beëedigde Verbindtenis der Bestierderen van de Oostfriesche inkomsten werdt den Staaten toen overgeleverd. De Koning beloofde ook, by geschrifte, dat hy de hand houden zou

(*e*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 130, 135, 136.

(*f*) Resol Raad van Staate, 14 *Juny*, 4 *Oct* 1745.

(*g*) Resol Gener. 9 *Decemb.* 1746. *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 145—151.

1744. zou aan de getrouwe uitvoering derzelve (*h*). En op deeze wyze, kreegen de Staaten, eindelyk, verzekering voor de voldoening van 't gene zy van Oostfriesland te vorderen hadden: 't ontbeeren van welke verzekering hun, onder anderen, zo lang, tot eene reden verstrekt hadt, om bezetting te houden in Embden en Lieroord. Het Hof van Berlyn bragt, door den tyd, de Regeering van Oostfriesland op zulk een' voet, dat 'er geene reden was, om de onlusten, tusschen den Vorst en de Stenden, waarvan nu niet meer gehoord werdt, vooreerst, wederom te zien herleeven.

XXII. Ernstige Brief der Koninginne van Hongarye aan de Staaten.

De inval des Konings van Pruissen in Boheeme, en de togt der Franschen over den Ryn, om zig van de Voor-Oostenrykschc Landen meester te maaken, hadden de Koningin van Hongarye wederom bewoogen, om ernstelyk aan te houden by de Staaten, op het voldoen van 't gene men, aan 't Weener-Hof, verstondt, door de Verdragen gevorderd te worden. Zy schreef hun, in Wynmaand „ dat „ de Barriere, waarin de veiligheid van hunnen Staat bestondt, haast overweldigd zou „ zyn, zo zy geen ernstiger middelen dan „ langwylige raadpleegingen en 't afvaardigen „ van Gezanten in 't werk stelden, om dezelve te behouden." Zy waarschuwde hen „ tegen den toeleg des gemeenen vyands, die, „ eerst getragt hebbende, den Koning van „ Groot-Britanje te onttroonen, nu den Staaten aanviel. Zy moesten dan niet langer „ draalen; maar de wapenen aangrypen, ter „ hunner eigene bescherming, en ter bevordering der algemeene ruste, die, reeds voor„ lang,

(*h*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 151, 152.

1744.

„ lang, met minder kosten en moeite, hersteld zou geweest zyn, zo men haaren goeden raad, eerder, opgevolgd hadt (*i*)." De Engelsche Gezant Trevor drong de Staaten ook sterk, tot het verklaaren van den oorlog aan Frankryk, hun voorhoudende, dat de twee maanden, by 't Verbond van den jaare 1678 bepaald, om te raadpleegen en om de onlusten door onderhandeling by te leggen, reeds voor lang, verstreeken waren (*k*). Ook besloten de Staaden, eerlang, tot eene vierde vermeerdering der troepen van den Staat met twaalfduizend man, en tot het kragtiglyk ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Doch in 't openlyk breeken met Frankryk vonden zy nog groote zwaarigheid. Zy merkten, in 't antwoord aan de Koninginne van Hongarye, aan „ dat Groot-Britanje zelf zulks „ niet eerst gedaan hadt; waarom zy vertrouwden, dat de Koningin niet vreemd vinden zou, dat zy zig, ten minste nog eenigen tyd, rypelyk berieden, eer zy tot deezen stap kwamen." Zy voegden 'er by, „ dat zy zulks te meer vertrouwden, om dat zy niet konden zien, dat haare Majesteit, uit hunne openbaare vredebreuk met Frankryk, eenige byzondere nuttigheid trekken kon; zynde zy gezind, om haar, desonaangezien, by te staan, uit al hun vermogen. Op deezen voet, wilden zy, van nu af aan, met haare Majesteit, overleggen, wat het gemeen belang eischte, dat gedaan werdt. Zy wilden de troepen, die zy, tot hiertoe, tot onder-

De Staaten geeven, in hun antwoord, reden, waarom zy Frankryk den oorlog nog niet konnen verklaaren.

(*i*) *Zie den* Brief *in de* Europ. Merc. *July—Dec.* 1743. *bl.* 243.
(*k*) Memoir. *van* 17. *Aug. en* 12 *Octob.* 1744.

1744. „ derfteuning der gemeene zaake, geschikt
„ hadden, daartoe nog laaten dienen. Zelfs
„ wilden zy 't getal hunner troepen vermeer-
„ deren, zo zy gelegenheid konden vinden,
„ om Krygsvolk te bekomen, op redelyke
„ voorwaarden. Zy wilden den Koning van
„ Groot-Britanje blyven byftaan, met de Oor-
„ logsfchepen, die zy hem reeds hadden toe-
„ gefchikt. Dit was alles, wat zy zouden kon-
„ nen doen, al waren zy in openbaaren oor-
„ log getreden. Zy wiften maar al te wel, dat
„ de Krygsmagt der Koninginne en die des
„ Konings van Groot-Britanje, vermeerderd
„ met die des Konings van Sardinie, en met
„ het gene 'er de Staaten zouden konnen by-
„ voegen, niet haalen konden, by die der
„ vyanden, die onlangs zeer fterk was aange-
„ waffen: waarom zy oordeelden, dat men
„ ook andere Mogendheden, die der goede
„ zaake waren toegedaan, behoorde te be-
„ weegen, om haare magt te voegen by die
„ der Koninginne en derzelver Bondgenooten.
„ Zy wilden, hiertoe, nevens haare Majefteit
„ en den Koning van Groot-Britanje, zo wel
„ buiten, als in het Duitfche Ryk, *ernftelyk*,
„ arbeiden. Zy wilden ook raadpleegen, met
„ hunne Bondgenooten, op het gebruik, welk
„ men van de gemeene Krygsmagt behoorde
„ te maaken, tot befcherming der Nederlan-
„ den, alwaar zy oordeelden, dat men over-
„ magt van volk behoorde te hebben; het
„ zelve ftellende onder een bekwaam en er-
„ vaaren Legerhoofd. En fchoon zy, voor
„ als nog, uitftelden, in openbaaren oorlog
„ te treeden, wilden zy egter, van nu af,
„ wel

„ wel helpen overleggen, hoe veel onderstand 1744.
„ zy, wanneer 't hier eens toe komen mogt,
„ zouden behooren te leveren; hoewel zy,
„ desaangaande, wel vooraf verklaaren konden,
„ dat zy niets meer zouden konnen doen,
„ dan zy reeds deeden. Zy vertrouwden, derhalve,
„ dat zy, hiermede, geagt zouden worden
„ voldaan te hebben aan alles, wat men op
„ hen begeerd hadt, de openbaare Vredebreuk
„ alleenlyk uitgenomen, die toch geene wezenlyke
„ verandering in de zaake zelve maaken
„ kon. Eindelyk, vermaanden zy de Koninginne,
„ op hunne beurt, ook, tot het
„ vermeerderen haarer Krygsmagt, naar gelang
„ van den nood, gelyk zy, Staaten, reeds boven
„ vermogen, gedaan hadden (l)."

Op 't einde van den Veldtogt aan den Rynkant, hadden de Franschen een Leger, onder den Maarschalk de Maillebois, gezonden naar den Beneden-Ryn, welk zo veel ongerustheid verwekte by de Bondgenooten der Koninginne van Hongarye, dat men, eerlang, besloot, eenige Oostenryksche en Engelsche troepen uit de Nederlanden derwaards te doen trekken, om 't oog te houden op de beweegingen des vyands. De Staaten voegden 'er agtduizend man by, onder den Luitenant Generaal Smissaart. De Hertog van Aremberg hadt het opperbevel over dit vereenigd Leger. (XXIII. Beweegingen aan den Beneden-Ryn.)
Ten zelfden tyde, zonden de Staaten den Graaf van Wassenaar Twikkelo aan den Keurvorst van Keulen, en den Heer *Tjeert van Aylva* naar eenige andere Duitsche Hoven, om dezelven verbonden te houden, aan de belangen van het (Handeling in Duitschland.)

(l) Resol. Gener. . . . Nov. 1744.

1744. het Huis van Oostenryk. De Koning van Groot-Britanje en de Staaten hadden, den vierden van Hooimaand, eene Overeenkomst getroffen met den Keurvorst van Keulen, op het aanwerven van eenige manschap, tegen eenen bepaalden onderstand. De Graaf van Wassenaar kreeg last om op het naarkomen deezer overeenkomst aan te dringen; om eene overeenkomst op het uitleveren van wederzydsche overloopers te sluiten, en om den Keurvorst te bevestigen in zyne goede gevoelens omtrent de herstellinge der rusten in het Duitsche Ryk. Hy slaagde, in 't een en 't ander, gelukkiglyk, schoon hy naauwlyks eene maand besteedde tot het voltrekken van zynen last. De Keurvorst liet zig te ligter beweegen, om by de ontworpen maatregels te volharden, doordien zekere Fransche zendeling, die, zo vermoed werdt, gezogt hadt, hem in de belangen van Frankryk over te haalen, reeds voor de aankomst des Graaven van Wassenaar, onverrigter zaake, te rug gekeerd was. De Heer van Wassenaar deedt, in de Lente des volgenden jaars, eene tweede reize naar 't Hof van Bon, strekkende om het zelve over te haalen tot het bevorderen der Vrede tusschen de Hoven van Weenen en Beieren, die eerlang getroffen werdt; en om een nieuw Verdrag op 't leveren van zevenduizend man te bewerken. Hy vertoefde toen te Bon tot in Wynmaand, en keerde vervolgens naar den Haage te rug (m).

't Verbond van Warschauw

De Heer Cornelis Calkoen, voor deezen Ambassadeur der Staaten by de Porte, werdt, ten zelfden einde, en te gelyk om over een ver-

(m) *Uit geschreeven Stukken.*

verdedigend Verbond te handelen, in Wintermaand, gezonden naar 't Hof van Dresden. 't Verbond van Frankfort, schoon niemant, buiten de Vorsten, die 't gesloten hadden, zig, tot hiertoe, in het zelve begeven hadt, verwekte egter merkelyke ongerustheid onder de Bondgenooten der Koninginne van Hongarye, die geraaden vonden, de kragt van dit Verbond te breeken, door een ander, waaraan, te Dresden, gearbeid werdt. De Heer Calkoen hadt, den zevenentwintigsten, voor de eerste reize, gehoor by den Koning van Poolen, die, misnoegd op het Hof van Berlyn, over den doortogt der Pruissische manschap door Saxen zonder verlof, zig, als Keurvorst van Saxen, gereedelyk, inliet in de handeling over een Verbond met de Koninginne van Hongarye, den Koning van Groot-Britanje, en de Staaten der Vereenigde Gewesten. Het werdt, weinige dagen laater, op den agtsten van Louwmaand des jaars 1745, te Warschauw, getekend, en is, sedert, by den naam van 't *vierpaudig Verbond*, bekend geweest. In de inleiding van dit Verbond, werdt verklaard „ dat men, met het zelve, beoogde, de rust „ te herstellen in Europa, en in het Duitsche „ Ryk in 't byzonder, en de trouw der Ver„ dragen te handhaaven." Men beloofde elkanderen „ hiertoe eenpaarige maatregels te „ zullen neemen, en elkanderen, in 't opvol„ gen derzelven, te zullen bystaan. De Ko„ ning van Poolen verbondt zig, op nieuws, „ tot de handhaaving der Pragmatike Sanc„ tie, op gelyke wyze, als de Koning van „ Groot-Britanje en de Staaten zig daartoe „ ver-

1744. tusschen Groot-Britanje, de Koningin van Hongarye, Keur-Saxen en de Staaten wordt gesloten.

1745.

Inhoud van het zelve.

1745 „ verbonden hadden, en waartoe, dus luidde „ het Verbond, het Lighaam des Duitschen „ Ryks zig, insgelyks, verpligt hadt. Hy zou, „ ten deezen einde, Boheeme, welk reeds aangetast „ werdt, en de verdere Staaten der „ Koninginne van Hongarye, van stonden aan, „ byspringen met een Leger van dertigduizend „ man. De Koning van Groot-Britanje „ en de Staaten verbonden zig, om, zo lang „ de nood zulks vereischen zou, den Koning „ van Poolen, jaarlyks, te ondersteunen met „ honderd en vyftigduizend ponden sterlings, „ waarvan Groot-Britanje honderdduizend „ ponden betaalen zou, en de Staaten vyftigduizend „ ponden; of vyfhonderd en vyftigduizend „ Hollandsche Guldens. Zo dra 't gevaar, „ aan den kant van Boheeme en van 't „ Keurvorstendom Saxen, over zyn zou, zou „ zyne Poolsche Majesteit, ter eerster aanmaaninge, „ tienduizend man doen optrekken, „ te weeten, agtduizend knegten en tweeduizend „ ruiters, die gebruikt zouden worden, „ of in de Nederlanden, of in Duitschland, „ naar dat de Koning van Groot-Britanje en „ de Staaten zulks, ten gemeenen nutte, zouden „ geraaden vinden; welke troepen, door „ den Koning van Poolen, zouden onderhouden „ worden, tegen eenen onderstand van „ negentigduizend ponden sterlings in 't jaar, „ te betaalen, zestigduizend ponden, door den „ Koning van Groot Britanje, en dertigduizend „ ponden, of driehonderd en dertigduizend „ guldens, door de Staaten. Zo de Landen „ des Konings van Poolen in Duitschland, ter „ gelegenheid van dit Verbond, mogten wor-

„ den

„ den aangetast, beloofden de Bondgenooten 1745.
„ hem niet alleen te zullen onderſteunen,
„ maar ook de wapenen niet te zullen afleg-
„ gen, voor zy hem behoorlyke vergoeding
„ hadden bezorgd. Zo de voorzienigheid de
„ vereenigde poogingen mogt zegenen, zou
„ de Koning van Poolen zyn aandeel hebben,
„ in de verkreegen' voordeelen: ook zou men,
„ voor de belangen van zyn Huis, zorg draa-
„ gen, by de aanſtaande Vredehandelinge.
„ De Keizerin van alle de Ruſſen en de Re-
„ publyk en 't Koningkryk van Poolen wer-
„ den, van nu af, met naame, verzogt, om,
„ als handelende Partyen, in dit Verdrag te
„ willen treeden, en te gelyk alle andere Ko-
„ ningen, Keurvorſten, Vorſten en Staaten,
„ die de gemeene vryheid en veiligheid ter
„ herte namen (n)." Het Hof van Berlyn heeft voorgegeven, dat, by eenige geheime punten van dit Verbond, beraamd was „ dat de Ko-
„ ningin van Hongarye haar regt op een ge-
„ deelte van Silezie aan den Koning van Poo-
„ len zou afſtaan; en dat de Koning van Groot-
„ Britanje zyne Poolſche Majeſteit in ſtaat zou
„ ſtellen, om een Leger in Poolen te onder-
„ houden, en daar door de Kroon erfelyk te
„ maaken in zyn huis." Ook dagt men, te Berlyn, dat deeze Vorſt het oog hadt op het Hertogdom Maagdenburg en andere Pruſſiſche bezittingen (o). Doch van dit alles is my niets zekers gebleeken. Andere en zekerer berigten hebben my eerder overtuigd, dat de Koningin van Hongarye haar regt op gantſch Silezie,

ten

(n) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom* XVIII. *p.* 516.
(o) R. ROLT *Repres. of the late War*, *Vol.* III. *p.* 508, 602.

1745. ten deezen tyde, volkomenlyk, heeft willen behouden.

XXIV. Dood van Keizer Karel den VII. 't Viervoudig Verbond werdt zeer voordeelig geoordeeld voor de Koninginne van Hongarye. Doch 't was maar weinige dagen geteekend geweest, toen 'er iet voorviel, welk den staat haarer zaaken nog eene gunstiger verandering scheen te belooven. Keizer Karel de VII. overleedt, onverwagt, te Munchen, op den twintigsten van Louwmaand. *Maximiliaan-Jozef*, zyn eenige Zoon, volgde hem op in de Keurvorstelyke waardigheid van Beieren (*p*), een gedeelte van welk Hertogdom, in 't voorleeden jaar, heroverd was. Doch 's Keizers dood gaf der Oostenrykschè partye in 't Ryk aanleiding, om te arbeiden aan de verheffing van den Groot-Hertoge van Toskane tot de Keizerlyke waardigheid: waarvan wy den uitslag wel haast zien zullen.

Staat des krygs, in Beieren. Midlerwyl, werdt de oorlog in Beieren voortgezet. De Oostenrykschen, onder den Generaal *Bernklau*, Amberg in de Opper-Palts dreigende met een beleg, noodzaakten de Fransche bezetting deezer Stad, de wyk te neemen naar 't Kasteel van Rothenburg. Nieuwmark werdt, daarna, veroverd, by Verdrag. Voorts, vielen 'er, gedurende den Winter, eenige schutgevegten, voor, met wederzydsche schade; maar met het begin van Lentemaand, trokken de Oostenrykschen over de Inn en den Donauw, sloegen de Franschen en Beierschen by Phaffenhoffen, en maakten zig meester van verscheiden Plaatsen (*q*). Midlerwyl, was de

Slag by Phaffenhoffen.

Ko-

(*p*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 187.
(*q*) Memoir. *Tom.* II. *p.* 190 en 196, 221—[illegible]

Koningin van Hongarye met den nieuwen Keurvorst van Beieren in onderhandeling getreden over een Verdrag, zonder dat men elkanderen hadt konnen verstaan. Doch de uitslag van 't gevegt by Phaffenhoffen deedt den Keurvorst, eindelyk, besluiten. Hy voorzag ligtelyk, dat Frankryk, welks bystand hy niet ontbeeren kon, hem minder dan wylen zynen Vader zou willen ondersteunen. Ook bleek, al vroeg in 't voorjaar, dat de meeste Krygsmagt der Franschen in de Oostenrryksche Nederlanden zou gebruikt worden. De Keurvorst liet zig, derhalve, beweegen, om eenige vooraf gaande Punten, die, te Fuessen, op den tweeentwintigsten van Grasmaand, getekend werden, goed te keuren. De Koningin, thans in Silezie de handen vol werks hebbende aan 't bestryden van den Koning van Pruissen, besloot 'er ligtelyk toe. Zy beloofde „ den overleeden Keurvorst voor Keizer te zullen erkennen, en den tegenwoordigen te zullen herstellen, in 't bezit van gantsch Beieren, gelyk het, voor 't jaar 1741, bezeten geweest was. De Keurvorst stondt, daarentegen, af van al zyn regt op de Oostenryksche nalaatenschap, zo ver het streedt met de Pragmatike Sanctie: hy verklaarde, geenen eisch te maaken op de Voor-Oostenrykse Plaatsen, die thans in de magt van Frankryk waren, en hy zou de troepen, welken hy daar hadt, te rug ontbieden. Hy erkende de wettigheid der Boheemsche Keurstemme, en beloofde, op de aanstaande verkiezinge eens Keizers, zig voor zyne Koningklyke Hoogheid, den Egtgenoot en „ Me-

1745.

Verdrag van Fuessen.

1745. „ Mederegent haarer Majesteit, te zullen ver-
„ klaaren. Wyders, kwam men overeen, dat
„ Ingolstad, door onzydige troepen, en Brau-
„ nau en Schardingen, door troepen der Ko-
„ ninginne, bewaard zouden worden, tot dat
„ 'er een Keizer verkooren zou zyn (*r*)." 't Verdrag van Fuessen werdt, terstond, uitgevoerd: de Oostenryksche troepen ruimden 't Keurvorstendom Beieren, voor 't grootste gedeelte, en verzamelde zig, in 't Hertogdom Nieuwburg. De *Graaf van Traun* voerdeze, sedert, naar den Meinstroom, daar zy zig eerlang vereenigden met het Leger der Bondgenooten (*s*), welk in 't Keurvorstendom Keulen gelegen hadt: gelyk wy, wel haast, zien zullen.

De Maarschalk de Bel-isle, wordt, nevens zynen Broeder, op den Brunswykschen bodem, vastgehouden.

De dood des Keizers, en het Verdrag van Fuessen, welk 'er eerlang op volgde, bragten merkelyke verandering voort, in de maatregels des Konings van Frankryk. De Maarschalk de Bel-isle was, tegen 't einde des voorleeden jaars, te Munchen geweest, om den Keizer te versterken in 't aankleeven der maatregelen van Frankryk. Van hier, was hy naar Kassel gereisd, om den last zyns Meesters te voltrekken, by Prinse Willem, die 't Landgraafschap regeerde, uit den naam van zynen Broeder, den Koning van Zweeden; en tienduizend Hessen in Franschen dienst hadt doen overgaan. Doch in Wintermaand, van Kassel vertrekkende naar Berlyn, werdt hy, in plaats van door Turingen te reizen, zynen weg genomen

(*r*) *Voiez* ce Traité de Fuessen *dans les* Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 212

(*s*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 309-315.

nomen hebbende over den Brunswykschen bodem, nevens zyn' broeder, den *Graaf van Bel-isle*, te Elbingerode, aangehouden, uit den naam van den Koning van Groot-Britanje, als Keurvorst van Hanover. Men voerde hen, den volgenden dag, naar 't Kasteel van Osterode; daar zy in hegtenis bleeven, tot dat zy, in Sprokkelmaand deezes jaars, te lande naar Stade gebragt, en in een Engelsch Konings Jagt, welk te Kokshaven op hen wagtte, naar Engeland overgevoerd werden. Het Fransche Hof, zeer misnoegd over dit voorval, vorderde het ontslag der twee Broederen, voor welken men 't losgeld, in gevolge der geslootene Overeenkomst wegens de Krygsgevangenen, beloofde te voldoen. Doch 't liep aan, tot in Oogstmaand, eer de Koning verklaarde, dat hyze als krygsgevangen aanmerkte. Zy werden, terstond daarna, op hun woord van eere, ontslaagen, verbindende den Maarschalk zig, om het ontslag te zullen te wege brengen van alle de Engelsche en Hanoversche krygsgevangenen in den veldslag by Fontenoi, waarvan wy, in 't volgende Boek, zullen moeten gewaagen. Ook is hy, in Frankryk te rug gekeerd zynde, deeze zyne verbindtenis getrouwelyk naargekomen (*t*). Ondertusschen, belette dit voorval het voortzetten der Fransche handelingen in Duitschland. De Keizer stelde veel gewigts in 't slaaken der twee Broederen, en schreef, terstond na dat zy gevat waren, eenen brief aan de Regeeringe van

1745.

Naar Engeland gevoerd.

Geslaakt.

(*t*) *See* R. ROLT Represent. of the late War, *Vol.* III. *p.* 389—404.

1745. van Hanover, om derzelver ontslag te verwerven (*u*). En hieruit is genoeg af te neemen, dat 'er zaaken van gewigt, tusschen hem en den Maarschalk de Bel-isle, gehandeld waren, en dat zyn dood merkelyke verslaagenheid moest veroorzaaken aan 't Fransche Hof. 't Verdrag van Fuessen werdt, daar, ook zo kwalyk genomen, dat men 't geheellyk aan de onervaarenheid van den jongen Keurvorst, en aan 't kwaad beleid van eenigen zyner Staatsdienaaren toeschreef (*v*): 't welk egter alleenlyk bewees, dat de maatregels van Frankryk, door het treffen van dit Verdrag, gedeeltelyk, verydeld geworden waren.

XXV. Krygsbedryven in Silezie. 't Hof van Berlyn was niet minder te onvrede, over 't sluiten van 't Verdrag van Fuessen. Ook zou dit Hof, welk, in den voorleeden nazomer, op 's Keizers naam, de wapenen wederom gevoerd hadt in Boheeme, na 't overlyden van Karel den VII., genoodzaakt geweest zyn, eenen anderen naam te geeven aan het voortzetten des oorlogs, zo niet de troepen der Koninginne, op 't einde des voorleeden jaars, in Opper-Silezie gevallen waren, en zig van verscheiden' Plaatsen, te vooren, den Koning van Pruissen afgestaan, hadden meester gemaakt. De Koningin hadt, ten zelfden tyde, eene Verklaaring doen verspreiden, waarby zy de Sileziërs nodigde, om zig wederom te begeeven onder haare Regeeringe. En deeze vyandlykheden kon de Koning van Pruissen aanzien, als eenen aanvallenden kryg, die

(*u*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 143, 180—186.
(*v*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 305.

die hem regt gaf, om zyne troepen, uit eigen hoofde, aan te voeren tegen die der Koninginne. Ook hadt de Koning zig, in Wintermaand, reeds wederom begeven naar Silezie, om zig aan 't hoofd zyns Legers te stellen. De Prins van Anhalt-Dessau toog, met het zelve, op den negenden van Louwmaand, over den Neisstroom, de Oostenrykschen noodzaakende, de ingenomen' Plaatsen in Opper-Silezie wederom te verlaaten. Ratibor alleen hieldenze nog in, tot in 't begin van Sprokkelmaand, wanneer de Stad zig, by Verdrag, opgeeven moest. De Oostenrykschen en Saxischen lieten egter den toeleg op Silezie niet vaaren; maar besflooten, tegen 't einde van Bloeimaand, wederom derwaards te trekken. De eersten lagen, ten deezen tyde, te Konigsgratz in Boheeme; daar zy de Saxische manschap, die, volgens 't Verbond van Warschauw, by 't Leger der Koninginne moest gevoegd worden, afwagtten, om zig, met dezelve, te vereenigen, en gelykerhand in Silezie te rukken. De Koning van Pruissen, zyn Leger, te Frankenstein, aan de grenzen van 't Graafschap Glatz, byeengetrokken hebbende, terwyl het vereenigd Leger, onder Prinse Karel van Lotharingen, tot aan Landshut, doorgedrongen was, toog naar Reichenbach, middlerwyl doende verspreiden, dat hy, zig te zwak bevindende, om den vyand het hoofd te bieden, op deszelfs aankomst, naar Breslau dagt te wyken. Terwyl het vereenigd Leger vast voorttrok, naar de vlakte van Friedberg, hadt de Koning van Pruissen eenige hoopen vooruit gezonden, die zig agter hoogten en bos- 1745.

1745. schaadjen nedersloegen. Het gros zyns Legers zelf trok, by nagt, met stillen trom en zonder te vuuren, voort, naar Striegau. Op den vierden van Zomermaand, raakten de Legers handgemeen, by Friedberg. 't Gevegt was hevig; doch 't leedt niet lang, of de Saxische troepen werden eerst in wanorde gebragt; daarna een deel der Oostenrykschen. Eindelyk, week het geheele Leger der Koninginne, wordende van dat des Konings vervolgd, tot aan de toegangen naar 't gebergte, welk Boheeme van Silezie scheidt. De aftogt der Oostenrykschen geschiedde, in goede orde. Doch het vereenigd Leger hadt veel volks, en meer dan zestig stukken geschuts verlooren. 't Verlies van deezen slag werdt, in 't algemeen, toegeschreeven aan de onbedreevenheid der Saxische manschap (*w*), die, voor een groot gedeelte, onlangs, geworven was.

Slag by Friedberg.

Beweegingen der wederzydsche Legeren, in Boheeme.

De beide Legers hielden zig, na den slag, eenen geruimen tyd, stil, zonder iet te onderneemen. Het vereenigd Leger lag by Koningsgratz, niet verre van de Elve. Het Pruissische, zig aan de andere zyde der Riviere hebbende nedergeslaagen, zogt die, meer dan eens, over te trekken; doch 't mislukte geduuriglyk. Het besteedde veel tyds, met heen en weder trekken, om het vereenigd Leger te beweegen tot het verlaaten zyner voordeelige Legerplaatse. Eindelyk, raakte het over de Elve; doch gebrek aan mondbehoeften deedt het, eerlang, wederom te rug trekken over

(*w*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 196-199, 271-281.

over den ſtroom. Prins Karel hieldt zig bezig, met het onderſcheppen van den vyandlyken voorraad, zonder van Legerſtede te veranderen: waarin hem de Huſſaaren, onder Nadasti, Trenk en *Franchini*, van veel dienſt waren. De Koning van Pruiſſen zag zig, eindelyk, genoodzaakt, op te breeken, en naar Silezie te keeren. Prins Karel vondt toen geraaden, zyne Legerſtede te verlaaten, en zig by Koningshof neder te ſtaan; terwyl de Pruiſſiſche troepen zig, by Trautenau, legerden. De Legers raakten, niet verre van Prausnitz, aan elkanderen, op den dertigſten van Herfſtmaand. De vereenigde Ooſtenrykſchen en Saxiſchen werden hier, andermaal, genoodzaakt, het Slagveld te ruimen (*x*); hoewel zy beweerden, dat aan de Pruiſſiſche zyde de meeſte manſchap geſneuveld was. 't Verlies van den ſlag werdt, zo men wil, veroorzaakt, door de drift der Ooſtenrykſche Huſſaaren, die, veel te vroeg, uit het ſlagveld geweeken, en in de vyandlyke Legerſtede aan 't plonderen gevallen waren: waartoe, zo geloofd werdt, de Koning zelf hen hadt doen verlokken. Eenige weeken te vooren, hadden 's Konings troepen in Silezie zig, by verdrag, meeſter gemaakt van de Stad Kozel aan de Oder (*y*). Na den ſlag by Prausnitz, ſloeg de Koning van Pruiſſen verder op weg, naar Boheeme. Doch de optogt der Ooſtenrykſchen en Saxiſchen, die, door de Lausnitz, naar Silezie ſcheenen te willen, deedt hem van be-

1745.

Gevegt by Prausnitz.

(*x*) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 337—340, 344—352.
(*y*) Memoir. *Tom.* II. *p.* 340-344.

1745. besluit veranderen. Hy trok hun te gemoet, en leverde hun slag; van welken wy de uitkomst, wat laater, te boek zullen stellen.

XXVI. Krygsbedryven aan den Ryn en Mein.

Terwyl de kryg, hoog in Duitschland, zo fel voortgezet werdt, viel 'er, aan den Rynkant, luttel voor, tusschen de wederzydsche Legers. De Bondgenooten der Koninginne van Hongarye, die, in en omtrent het Keurvorstendom Keulen, gelegen hadden, begonden, reeds omtrent het einde van Sprokkelmaand, byeen te trekken. De Franschen, onder den Maarschalk de Maillebois, zig nu aanmerkende als hulptroepen der Bondgenooten van het Frankforts Verbond, trokken, in 't begin van Lentemaand, by Hoechst, over de Mein, om, zo zy voorgaven „ de vrye verkiezing eens „ Keizers te bevorderen, waaraan de naby- „ heid der Oostenrykſche, Staatsche en Ha- „ noversche troepen niet dan hinderlyk kon „ zyn." In Bloeimaand, maakten zy zig meester van 't Kasteel Konigstein, in 't Keurvorstendom Mentz. 't Vereenigd Leger, merkelyk versterkt geworden zynde, door de Oostenrykſche manschap onder den Graave van Traun, die, na 't Verdrag van Fuessen, uit Beieren te rug gekomen was, lag, in 't begin van Hooimaand, by Gelnhausen. De Prins van Conti, 't bevel over 't Fransche Leger op zig genomen hebbende, vondt ongeraaden, om zig voor de aanvallen van een' magtiger' vyand bloot te stellen, en trok te rug over den Ryn. Men gaf toen voor, dat het Fransche Hof zig niet dagt te moeijen, met de verkiezing eens Keizers, die te Frankfort stondt te geschieden; en dat het Leger, onder den Prinse

van

van Conti, hierom, op den Franſchen bodem te rug getrokken was. 1745.

De Keurvorſt van Saxen hadt zig, kort na de dood van Karel den VII., verklaard tot mededinger naar de Keizerlyke Kroon. Doch al zo hy, om dezelve te verkrygen, de hulp van Frankryk en Pruiſſen noodig hadt, die thans niet ligt te bekomen zou geweeſt zyn, moeſt hy zynen toeleg laaten vaaren. Frankryk zou, ſtelt men vaſt, gevorderd hebben, dat hy van de Poolſche Kroon afſtondt, ten behoeve van Koning Staniſlaus of van eenigen anderen Vorſt, die geheel in de Franſche belangen was. De Koning van Pruiſſen hadt lang geen goed oog gehad op het Hof van Dresden, en de argwaan was toegenomen na 't ſluiten van 't Verdrag van Warſchauw, en na de vyandelykheden, die 'er op gevolgd waren. Het Weener-Hof, zig dan van den voornaamſten of eenigen mededinger naar de Keizerlyke waardigheid ontſlaagen ziende, hadt de ſtemmen der meeſte Keurvorſten, ſedert, gewonnen, voor den Groot-Hertoge van Toskane, die, om by der hand te zyn, zig, voor eenigen tyd, aan 't hoofd van 't vereenigd Leger, geplaatſt hadt. De Keurvorſtelyke Gezanten kwamen, in Oogſtmaand, byeen, te Frankfort. Men ſtelde, eerlang, den dertienden van Herfſtmaand vaſt, tot het doen der verkiezinge. Doch de Brandenburgſche Gezant kantte zig hier tegen, verklaarende de tegenwoordige Vergadering voor onwettig, om dat men, in dezelve, op den voorſlag van den Keurvorſt van Mentz, het regt der Boheemſche Keurſtemme erkend hadt. De Keur-Paltſiſche Gezant voegde zig

De Groot Hertog van Toskane wordt tot Keizer verkooren, onder den naam van Franciskus den I.

1745. by hem, en deezen twee verlieten de Stad, eer de Verkiezingsdag gekomen was. Men voer egter voort, met de verkiezinge, die, met eenpaarige ſtemmen der overige Leden, geſchiedde. Franciskus Stefanus, Hertog van Lotharingen en Bar, en Groot-Hertog van Toskane, werdt tot Roomſch-Koning en toekomenden Keizer verklaard, onder den naam van *Franciskus den I.* (z). Men verwagtte van deeze keuze eene gunſtige uitwerking in de zaaken der Koninginne van Hongarye, wier Gemaal nu meer invloed ſtondt te hebben, dan te vooren, op de Vorſten en Leden des Duitſchen Ryks. Ook liep het jaar niet ten einde, of Duitſchland werdt inwendig bevredigd. Doch eer dit gebeurde, ontſtak 'er nog een nieuwe kryg, tuſſchen de Huizen van Saxen en Brandenburg.

XXVII. Onluſten tuſſchen de Hoven van Berlyn en Dresden.

De Koning van Pruiſſen was zeer misnoegd geweeſt op den Koning van Poolen, Keurvorſt van Saxen, ſedert dat deeze het Verbond van Warſchauw geſlooten, de Koningin van Hongarye onderſteund hadt, en, nevens haar, in Silezie gevallen was. Het Hof van Berlyn ſcheen, daarenboven, te gelooven, dat 'er een heimelyk Verdrag geſlooten was, tuſſchen de Hoven van Weenen en Dresden, waarby de Koningin van Hongarye de Sileziſche Vorſtendommen Glogau, Jauer en Wohlau, en de Koopſteden op 't gebergte afſtondt aan den Huize van Saxen. Voorts, klaagde men, over eenige buitenſpoorigheden, die, door de Ooſten-

(z) Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 189, 210, 211, 315-331. *en* andere Verhaalen.

tenrykſche en Saxiſche troepen, in Silezie, bedreeven waren, tegen weerlooze ingezetenen. De Koning van Pruiſſen liet, in Oogſtmaand, eene Verklaaring uitgaan, waarin alle deeze bezwaarniſſen tegen het Hof van Dresden begreepen waren. Hy voegde 'er by „ dat „ hem niets overſchoot, dan geweld met ge- „ weld te keeren; zyne onderdaanen, tegen „ welken de Koning van Poolen, Keurvorſt van „ Saxen, zo veele onmenſchelykheden hadt „ doen begaan, kragtiglyk, te beſchermen; „ de verderfelyke aanſlagen van deezen Vorſt „ te voorkomen, en deszelfs onderdaanen, „ in Saxen, dezelfde rampen te doen onder- „ vinden, welken hy, ongeſtraft, aan Pruis- „ ſiſche onderdaanen hadt gemeend te kon- „ nen doen ſmaaken (a)." Het Hof van Dresden gaf, eerſt na verloop van eene maand, eene wederlegging van deeze Verklaaring in 't licht, waarin aangeweezen werdt „ dat de Koning „ van Poolen, Keurvorſt van Saxen, in 't on- „ derſteunen der Koninginne van Hongarye, „ die in haare Staaten aangevallen was, niets „ gedaan hadt, dan 't gene hy, uit hoofde van „ het verdedigend Verbond, met haar aan- „ gegaan, gehouden was te doen; dat het „ Verbond van Warſchauw, welk het Hof van „ Berlyn onregtvaardig genoemd hadt, ook „ louter verdedigend was, moetende het dit „ Hof om 't even zyn, of het onderhoud der „ Saxiſche troepen, door zyne Poolſche Ma- „ jeſteit zelve, bekoſtigd werdt, of door an- „ deren. De Staaten der Vereenigde Gewes- „ ten,

1745.

Verklaaring van 't Hof van Berlyn.

Wederlegd door dat van Dresden.

(a) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XXI. *p.* 3.

1745. „ ten, die de Koninginne ook ondersteunden,
„ met geld en manschap, werden immers,
„ hierom, door den Koning van Frankryk,
„ niet als vyanden aangezien. De inval in Si-
„ lezie verdiende geene beschuldiging, kon-
„ nende men, met geenen schyn van reden,
„ beweeren, dat het Verbond, tusschen zyne
„ Poolsche Majesteit en de Koninginne, ver-
„ nietigd geworden was, zo dra de Koning
„ van Pruissen, in 't voorleeden jaar, uit Bo-
„ heeme naar Silezie te rug was getrokken.
„ Indien dit zo ware, dan kon men, altoos,
„ ongestraft, in eens anders Staaten vallen,
„ als men maar, na 't doen van den inval,
„ op zynen eigen bodem te rug keerde. De
„ baldaadigheden, door eenige Hongaaren,
„ gepleegd, werden, ten onregte, *gesteld op*
„ *de* rekening van het vereenigd Leger. Maar
„ het Pruissische hadt zig, in zynen geweldi-
„ gen doortogt door Saxen, in Oogstmaand
„ des voorleeden jaars, schuldig gemaakt aan
„ rooveryen en baldaadigheden, die minder
„ te verschoonen waren, om dat zy op eenen
„ vrienden, of ten minsten op eenen onzydi-
„ gen bodem gepleegd werden. Men sprak
„ breed van de genegenheid des Konings van
„ Pruissen, voor het Huis van Saxen. Ook
„ was 't waar, dat men zyne Poolsche Maje-
„ steit, al voor 's Keizers dood, voorslagen
„ hadt laaten doen, uit deszelfs naam. En
„ sedert hadt men hem ook zes Kreitsen in
„ Boheeme, met een gedeelte van Moravie,
„ laaten aanbieden, zo hy in 't Frankforter
„ Verbond wilde treeden: behalve dat Frank-
„ ryk hem dezelfde Onderstandgelden geeven

„ zou,

„ zou, die hy van Groot-Britanje verwagtte. En „ deeze laatste aanbiedingen waren geschied, „ terwyl de Koning van Pruissen in volko- „ men' Vrede was met de Koninginne van „ Hongarye; waaruit men kon afneemen, hoe „ naauw het Hof van Berlyn zig bondt aan de „ Verdragen." 't Besluit van de Wederlegging was „ dat de Saxische troepen, alleenlyk „ hulptroepen zynde, den Koning van Pruissen „ geene regtvaardige oorzaak gaven, om Sa- „ xen, met de wapenen, aan te tasten (*b*)." 1745.

XXVIII. Overeenkomst van Hanover, tusschen Groot-Britanje en Pruissen.

Doch deeze redenen vonden luttel ingang, aan 't Hof van Berlyn. Meer hielp de tusschenspraak der Keizerinne van Rusland (*c*), en die des Konings van Groot-Britanje, om den Koning van Pruissen te doen neigen tot een verdrag. De twee Koningen waren zelfs, kort na 't uitgeeven der Verklaaringe des Konings van Pruissen, te Hanover, overeengekomen, wegens eenige voorafgaande punten, ten grondslag van een verdrag, tusschen den Koning van Pruissen en de Hoven van Weenen en Dresden. Zy werden, den zesentwintigsten van Oogstmaand, getekend, en behelsden „ dat „ zyne Pruissische Majesteit Silezie behouden „ zou, gelyk het hem, by 't Verdrag van Bres- „ lau, afgestaan was; dat de Koning van Groot- „ Britanje hem, in 't bezit van Silezie, zou „ handhaaven, en de Staaten der Vereenigde „ Gewesten, daartoe, insgelyks, zoeken te „ beweegen; dat de Koning van Poolen, Keur- „ vorst van Saxen, by schriftelyke Akte, af- „ staan

(*b*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XXI. *p.* 12 *& suiv.* 30 *& suiv.*
(*c*) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XXI. *p.* 65.

1745. „ ſtaan zou van Silezie; dat de Koning van „ Pruiſſen zyne Keurſtem by de verkiezing „ eens Keizers", die toen nog aanſtaande was, „ geeven zou aan den Groot-Hertoge van „ Toskane, terſtond na het tekenen der Vre- „ de, welk, binnen zes weeken, zou moeten „ geſchieden: tot welken tyd toe, dit Verdrag „ geheim blyven zou. De Koningen van Groot- „ Britanje en van Poolen, als Keurvorſten „ van Brunswyk-Lunenburg en van Saxen, „ de Keurvorſt van de Palts en het Huis van „ Heſſen-Kaſſel zouden, in deeze Vrede, be- „ greepen worden (d)." De Koning van Groot-Britanje hadt, na 't ſluiten deezer Overeenkomſt, ernſtelyk gearbeid, om de Hoven van Weenen en Dresden te beweegen tot handeling, op den ontworpen voet. Doch het Weener-Hof, zig vleiende met de herovering van Silezie, kon niet beſluiten, tot den afſtand van dit Hertogdom: 't welk dan gelegenheid gaf tot het voortzetten des oorlogs, van de zyde des Konings van Pruiſſen.

Slag by Hennersdorf.

Wy hebben reeds aangetekend (e), dat hy, na den Slag by Prausnitz, de vereenigde Saxiſche en Ooſtenrykſche troepen, die, zo men hem berigt hadt, door de Lausnitz, een Markgraafſchap van den Huize van Saxen, naar Silezie toogen, te gemoet getrokken was. Ook trof hy de Saxiſchen, die de voorhoede uitmaakten, aan, by Hennersdorf, op den drieëntwintigſten van Slagtmaand. Zy werden geheellyk geſlaagen, en lieten 'er een groot getal

(d) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 441.
(e) Hier voor, *bl.* 501.

tal van dooden en gevangenen. Het Pruissische Leger trok, den volgenden dag, voort naar Gorlitz, daar men Prins Karel en de Oostenrykschen dagt te vinden; doch zy waren reeds geweeken naar de grenzen van Boheeme. Gorlitz en Ostritz, daar 't vereenigd Leger zyne magazynen hadt, werden toen ingenomen, door de Pruissische troepen. *Zittaw*, aan de Boheemsche grenzen, werdt, insgelyks, overmeesterd. De Koning van Poolen, het Pruissische Leger ziende naderen naar Dresden, verliet, met zynen meesten Hofstoet, deeze Hoofdstad zyns Keurvorstendoms, de wyk neemende naar Praag, daar hy zig eenige weeken onthieldt. Leipzig, Meissen en Torgaw werden, eerlang, met Pruissische manschap bezet. Gantsch Saxen lag open, voor de overwinnende wapenen des Konings van Pruissen, zynde het Oostenryksche Leger, onder Prinse Karel, geweeken naar Boheeme (*f*).

1745.

Veroveringen der Pruissischen in de Lausnitz en in Saxen.

Midlerwyl, hadt zyne Pruissische Majesteit, door *Thomas de Villiers*, Gezant van Groot-Britanje aan het Hof van Dresden, eenige voorslagen laaten doen tot een verdrag. Hy vorderde „ dat de Koning van Poolen, Keur-„ vorst van Saxen, de Overeenkomst van Ha-„ nover eenvoudiglyk aannam, en zig ver-„ bondt, om nimmer doortogt te verleenen „ aan Oostenryksche troepen, tot het doen „ van eenen inval in Silezie, of in andere Staa-„ ten des Konings van Pruissen." Maar men hadt, op deezen voorslag, geantwoord „ dat „ de Koning van Poolen niet ongeneigd was, „ om

XXIX. Aanvang eener Vredehandelinge, aan 't Hof van Dresden.

(*f*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 352—355.

1745. „ om de Hanoversche overeenkomst aan te „ neemen; doch dat hy, deswege, vooraf „ raadpleegen moest met het Weener-Hof; „ 't welk hy zonder uitstel doen zou. Voorts, „ zou hy de Oostenryksche troepen doen ver„ trekken uit zyne Staaten, en hun nimmer „ doortogt door dezelven verleenen, om in „ Silezie, of in andere Pruissische landen te „ vallen, mids zyne Pruissische Majesteit zy„ ne troepen uit Saxen te rug trok." Doch de Koning van Pruissen, oordeelende, dat het Weener-Hof ligter tot verdrag besluiten zou, wanneer het Saxische voorgegaan was, begeerde zyne Krygsmagt niet uit Saxen te trekken, voor dat de Koning van Poolen de Hanoversche overeenkomst, zuiverlyk en eenvoudiglyk, aangenomen hadt. Het *Hof van* Dresden besloot, hierop, den derden van Wintermaand, in afzyn des Konings, die toen reeds naar Praag geweeken was, de Overeenkomst aan te neemen, mids de Koning van Pruissen de vyandelykheden, terstond, deedt ophouden; geene brandschattingen meer trok uit Saxen; de gevorderden wederom uitkeerde, en zyne troepen, zonder uitstel, uit Saxen deedt vertrekken. Doch de Koning van Pruissen, toen, tot Bautzen in de Lausnitz doorgedrongen met het Hoofdleger, hadt geenen zin in 't staaken der vyandelykheden, voor het tekenen van 't Verdrag. Het te rug geeven der gevorderde brandschattingen sloeg hy plat af. Ten zelfden tyde, schreef hy aan den Engelschen Gezant Villiers „ dat hy, met smerte, verstaan hadt, „ dat de Koning van Poolen zyne Hoofdstad „ hadt verlaaten; dat dezelve, hierdoor, on-

„ ge-

„ gelyk gedaan hadt aan zyne wyze van denken; en dat hy, ook in 't hevigst van den oorlog, eerbied getoond zou hebben voor 's Konings Persoon en Huisgezin." Wyders, begeerde hy „ dat de Engelsche Gezant Villiers zig voorzage van volmagt van den Koning van Groot-Britanje, om de handhaaving van Silezie te belooven, en dat de Russische en Staatsche Gezanten hiervan ook hun werk maakten." *Ik zie*, besloot hy, *deeze Vrede aan, als den grondslag der bevrediging van Duitschland. De Koningin van Hongarye zalze, terstond, of, niet lang na datze gesloten zal zyn, omhelzen.* Doch de Koning van Poolen kon niet besluiten, 't Verdrag aan te gaan, zo de Koning van Pruissen zig niet vooraf verbondt tot het staaken der vyandelykheden: waarnaar zyne Pruissische Majesteit geene ooren hadt (g). Ook vernam hy, ten deezen tyde, dat de Oostenrykschen wederom uit Boheeeme te rug kwamen, om zig, met de Saxischen, die te Pirna byeengetrokken waren, te vereenigen. Hy trok dan zyne verspreidde benden te hoop, en overviel de Saxischen, die zig by Kesselsdorf gelegerd hadden, op den vyftienden van Wintermaand. Ook gelukte het hem, wederom, eene volkomen' zege op hen te behaalen. De Oostenrykschen en de overige Saxischen trokken, hierop, te rug naar Boheeme. De Koning van Pruissen deedt, na de overwinning by Kesselsdorf, zyne intrede in Dresden, daar hy de jongste Prinsen en Prinsessen van Saxen aan-

1745.

Slag by Kesselsdorf.

(g) *Voiez* Les Lett. du Roi de Prusse & d'autres *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XXI. *p.* 66, 72, 74, 76, 78, 79, 81, 87, 90, 92.

1745. aantrof, die, ter oorzaake hunner tedere jaaren, niet met den Koning, hunnen Vader, naar Praag gevoerd waren. Hy bejegendeze zeer edelmoediglyk, en deedtze naar hunnen staat bedienen. Men vondt veel geschuts in Dresden; 't welk den overwinnaar in handen viel (*b*).

Uiterste aanbieding des Konings van Pruissen.

Op den dag van 't gevegt by Kesselsdorf, ontving de Koning van Pruissen eenen brief van den Engelschen Gezant Villiers, meldende „ dat het Saxische Hof toestondt, dat het „ Pruissische Leger uit Saxen onderhouden „ werdt; doch hoopte, dat zyne Majesteit „ niets meer begeeren zou." Hy voegde 'er by „ dat hy deeze verklaring aanzag als een' „ nader' stap tot vrede. Dat hy ook, met „ den *Graave van Harrach*, Staatsdienaar der „ Koninginne van Hongarye, gesproken hadt; „ en dat hem toescheen, dat deeze Vorstin „ niet ongezind was, om te sluiten, zo zyne „ Pruissische Majesteit eenige verzagting in „ de punten der Hanoversche Overeenkomst „ wilde toelaaten (*i*)." De Koning beantwoordde deezen brief, uit Dresden, eerst drie dagen, na dat hy dien ontvangen hadt. Hy betuigde „ dat hem vreemd voorgekomen was, *voor-* „ *slagen tot vrede* te ontvangen, op den dag „ van eenen veldslag; doch dat hy nog meer „ verwonderd geweest was, dat een Engelsch „ Staatsdienaar hem raaden kon, af te gaan „ van een Verdrag, welk hy met den Koning „ van Groot-Britanje gesloten hadt." *Veel-*

Zyn ernstig en dringend schryven.

eer,

(*b*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* III. *p.* 355-360.
(*i*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XXI, *p.* 97.

ver, voegde hy 'er by; *zult gy my zien vergaan, met myn gantsche Leger, dan dat ik, in den minsten stip, zou willen wyken van dit Verdrag. Zo de Koningin van Hongarye dan, eindelyk, eens vrede maaken wil, nog ben ik gereed, om die, volgens de Hanoversche overeenkomst, te tekenen; doch zo zyze geheellyk van de hand wyst, zal ik geregtigd zyn, om myne eischen op haar te verhoogen. Breng my ook het laatste besluit van den Koning van Poolen, dien ik nog eens, voor 't laatst, myne vriendscap aanbiede. Myn voorspoed maakt my niet opgeblaazen. Laat my dan weeten, of hy den oorlog en 't bederf van zyn Land verkiest, boven de Vrede met zyne nabuuren, en de herstelling der ruste in Duitschland* (k).

1745.

XXX. De Vrede tusschen de Hoven van Weenen, Dresden en Berlyn wordt, te Dresden, gesloten.

Zulk dringend schryven, komende by de tyding der nederlaage te Kesselsdorf, was oorzaak, dat de Graaf van Harrach, uit den naam der Koninginne van Hongarye, en de *Graave van Bulow* en *Stubenberg*, uit dien des Konings van Poolen, als Keurvorst van Saxen, zig, behoorlyk gevolmagtigd, spoedden naar Dresden: daar zy, terstond, in onderhandeling traden met den Pruissischen Staatsdienaar, Graave van Podewils, met wien zy, haast, overeenkwamen wegens twee Verdragen, die, op den vyfentwintigsten van Wintermaand, getekend werden. In het eene, tusschen de Koningen van Poolen en Pruissen, als Keurvorsten van Saxen en Brandenburg, werden „ de wederzydsche eischen, welken „ men ten lasten van elkanderen hadt, we„ gens

(k) Lettre du Roi de Prusse *du* 18 *Dec.* 1745. *dans le* Recueil *de* ROUSSET, *Tom.* XXI, *p.* 99.

1745. „ gens schade, gedaan of geleeden in de twee „ laatste oorlogen, vernietigd gerekend. Zy- „ ne Poolsche Majesteit verbondt zig, de „ brandschattingen, die zyne Pruissische Ma- „ jesteit van de Stad Leipzig en de Stenden „ van Saxen gevorderd hadt, tot den twee- „ entwintigsten deezer maand, te zullen doen „ betaalen. De Pruissische troepen zouden „ de Saxische Staaten, terstond, verlaaten. „ De Koning van Poolen tradt, eenvoudig- „ lyk en zuiverlyk, in de Overeenkomst van „ Hanover, en beloofde, binnen drie wee- „ ken, eene Akte van afstand, uit den naam „ zyner Gemaalinne, van al het regt, welk „ zy, uit hoofde der Pragmatike Sanctie, „ immer zou konnen agten te hebben; op „ de Staaten, den Koning van *Pruissen*, *by* „ 't Verdrag van Breslau, afgestaan. De Stad „ en de tol van Furstenberg op de Oder, en „ het Dorp Schidlo werden, door den Koning „ van Poolen, aan dien van Pruissen, tegen „ een goed van gelyke waarde, uit Silezie of „ van elders, afgestaan. De Protestantsche „ Godsdienst zou, in de Staaten van Saxen, „ met naame in de Opper- en in de Neder- „ Lausnitz, blyven in den staat, waarin de- „ zelve tegenwoordig was. Rusland, Groot- „ Britanje en de Staaten der Vereenigde Ge- „ westen zouden genodigd worden, om de „ handhaaving van dit Verdrag op zig te „ neemen, zullende het zelve, al schoon „ deeze handhaaving agter bleeve, nogtans, „ zyne volle kragt behouden (*l*)." By het twee-

(*l*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 423.

tweede Verdrag, tusschen de Koninginne van Hongarye en den Koning van Pruissen, werden „ de voorafgaande Punten en het 1745.
„ Verdrag van Breslau van den jaare 1742,
„ benevens de Overeenkomst van Hanover
„ van Oogstmaand deezes jaars, aangenomen
„ en bekragtigd. De Koningin zou haare troe-
„ pen, binnen twaalf dagen, doen trekken
„ uit de Plaatsen, aan den Koning afgestaan,
„ by het Verdrag van Breslau: binnen wel-
„ ken tyd, de Koning ook zyne troepen de
„ Landen der Koninginne zou doen ruimen.
„ De Koningin zou den Koning de Barony
„ van Turnhout in Brabant overgeeven. De
„ Koning beloofde, als Keurvorst van Bran-
„ denburg, de verkiezing van den Groot-
„ Hertog van Toskane tot Keizer voor wet-
„ tig te zullen erkennen, als mede de werk-
„ zaamheid der Boheemsche Keurstemme: en
„ de Koningin verbondt zig, haar best te zul-
„ len doen, om den Keizer, haaren Gemaal,
„ te beweegen, tot de bevestiging der voor-
„ regten, door wylen Keizer Karel den VII.,
„ aan het Keurvorstelyk Huis toegekend. De
„ Koningin beloofde, den Koning te zullen
„ handhaaven in 't bezit van alle zyne Staa-
„ ten, zonder onderscheid, en de Koning de
„ Koningin, in alle haare Staaten, in Duitsch-
„ land. De Koning van Groot-Britanje ver-
„ bondt zig niet alleen tot de handhaaving
„ van dit Verdrag; maar beloofde ook, ne-
„ vens de handelende Mogendheden, zyn
„ best te zullen doen, om de Staaten der
„ Vereenigde Gewesten en het gantsche Duit-

 „ sche

1745. „ sche Ryk over te haalen, tot het aanneemen van deeze zelfde handhaavinge, dezelve doende begrypen, in het aanstaande algemeen Verdrag van Vrede, inzonderheid met opzigt op alle de Staaten des Konings van Pruissen; ook van die, welken hem, by 't Verdrag van Breslau, waren afgestaan. De Koning van Poolen werdt, als Keurvorst van Saxen, in dit Verdrag begreepen, op den voet der Hanoversche Overeenkomst: ook de Koning van Groot-Britanje, als Keurvorst van Brunswyk-Lunenburg, benevens het doorlugtig Huis van Hessen-Kassel. Men zou 'er ook den Keurvorst van de Palts in begrypen, en hem herstellen in 't bezit zyner erflanden, zo dra hy den Keizer en de Boheemsche Keurstem erkend hadt (m)." 't welk niet lang agterbleef.

Gevolgen deezer Vrede. Het sluiten deezer twee Verdragen herstelde de Vrede in Duitschland. De Koning van Groot-Britanje nam, in Bloeimaand des volgenden jaars 1746, de handhaaving van zyne Pruissische Majesteit, in 't bezit van Silezie en het Graafschap Glatz, by eene byzondere Akte, op zig, en beloofde, op nieuws, de Staaten der Vereenigde Gewesten, ware 't mogelyk, te beweegen, tot het aanneemen van deeze zelfde handhaavinge. De Koning van Pruissen verbondt zig, daarentegen, wederom, tot voldoening van 't gene de onderdaanen des Konings van Groot-Britanje op de inkomsten van Silezie te goede hadden (n). Doch

(m) *Voiez* Rousset *Recueil*, *Tom.* XIX. *p.* 432.
(n) *Voiez* Rousset *Recueil*, *Tom.* XIX. *p.* 445, 448.

Doch de Staaten kwamen traaglyk tot de belofte van handhaavinge, welke men hun afvorderde. Ook was 'er het Duitsche Ryk niet gemakkelyk toe te brengen, vooral, om dat de Koningin van Hongarye begeerde, dat het, te gelyk, de handhaaving der Pragmatike Sanctie op zig name; waartoe, in 't jaar 1732, by meerderheid van stemmen, beslooten was. De Koning van Pruissen hadt de voorzigtigheid gehad van zig, by 't Verdrag van Dresden, niet uitdrukkelyk te verbinden, tot het handhaaven der Pragmatike Sanctie. Hy hadt zig alleenlyk verpligt, tot de handhaaving van de bezittingen der Koninginne in Duitschland: en hiertoe wilde hy nu de verbindtenis, waarin het Hof van Berlyn, voorheen, met opzigt op de Pragmatike Sanctie, geagt werdt, getreden te zyn, alleen bepaald hebben. Hy vorderde, derhalve, dat aan 't Verdrag van Dresden voldaan wierdt, al ware 't schoon, dat men 't Ryk niet mogt konnen beweegen, om de handhaaving der Pragmatike Sanctie, eenpaariglyk, op zig te neemen. Doch 't Weener Hof verstondt, dat het een niet zonder het ander behoorde te geschieden (o): welk geschil oorzaak was, dat het Ryk tot geen besluit kwam, voor 't jaar 1751; wanneer de Leden des Ryks, zig, met voorbehoudenis nogtans van des Ryks Regten, tot de handhaavinge van het Verdrag van Dresden verbonden (p). 1745.

Doch

(o) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XIX. *p.* 450—460.
(p) *Voiez* ROUSSET *Recueil*, *Tom.* XX. *p.* 479.

1745. Inzigten des Konings van Pruissen.

Doch onaangezien de Koning van Pruissen zig niet zo wel bevestigd zag, in 't bezit van Silezie, als hy gehoopt hadt; de voorspoed zyner wapenen, waaruit de Verdragen van Dresden waren voorgekomen, hadden 'er hem egter meer van verzekerd, dan hy 'er, te vooren, van verzekerd geweest was. De Koningin van Hongarye was genoodzaakt geweest, het Verdrag van Breslau, waarby hem Silezie en Glatz waren afgestaan, van nieuws, te bekragtigen. De Koningen van Groot-Britanje en Poolen, hadden, uitdrukkelyk, beloofd, hem in 't bezit van 't gene hem te Breslau was afgestaan te zullen handhaaven. Hy bereikte, derhalve, zyn oogmerk, ten grooten deele, by de Verdragen van Dresden, en de Koningin hadt minder *kans, dan* te vooren, om zig immer hersteld te zien, in 't gene zy den Koning van Pruissen hadt moeten overgeeven. Veelen verwonderden zig egter, dat de Koning van Pruissen zig, midden in den loop zyner overwinningen, zo genegen getoond hadt, om met beide de Mogendheden, met welken hy in oorlog was, te verdraagen; hebbende hy zelfs, gelyk wy boven zagen, terstond na den slag by Hennersdorf, het Hof van Dresden, door middel van den Engelschen Gezant Villiers, aangezogt, om zonder uitstel met hem te sluiten. Doch, behalve de voordeelen, die hy nu kans zag te bedingen, bewoog hem de Verklaaring, onlangs, door de Keizerinne van Rusland, gedaan, om met het voltrekken der handelinge allen mogelyken spoed te maaken.

De

De Gezanten der Koninginne van Hongarye en des Konings van Groot-Britanje hadden zig, dit gantsche jaar, veel moeite gegeven, om het Russische Hof, ernstiger dan tot hiertoe geschied was, te doen treeden in de maatregels, die by de Bondgenooten der Koninginne beraamd waren, of nog beraamd zouden worden. De buitengewoone Ambassadeur der Staaten, de Dieu, die, op 't einde van Grasmaand deezes jaars, te Petersburg aangekomen was, hadt hunne poogingen ondersteund. Hy was, in zyn eerste Gezantschap, onder de Regeeringe van Keizerinne Anna, reeds bekend geweest, by de tegenwoordige Keizerinne, die toen buiten bewind leefde, en weinig bezoek ontving van zulken, die wel zogten te staan ten Hove. Doch de Heer de Dieu hadt geene zwaarigheid gemaakt, om haar, nu en dan, te begroeten; zig hierin egter gedraagende met zo veel beleid, dat hy geen' argwaan gaf aan de hooge Regeeringe. Zyne komst was, derhalve, niet onaangenaam geweest aan haaae Majesteit. Hy hadt wel last mede om wederom te handelen, over een Verdrag van Koophandel, welk in zyn eerste Gezantschap onvoltrokken gebleeven was. Doch het voornaam oogmerk zyner tegenwoordige Ambassade was, nevens de Gezanten van Hongarye en Groot Britanje, de Keizerin te beweegen, tot het kragtiglyk ondersteunen der Koninginne van Hongarye. Het Russische Hof scheen hiertoe, in 't eerst, genegen; doch veranderde, na het sluiten der Overeenkomst

1745.

Handeling aan 't Russische Hof.

van

1745. van Hanover, en vorderde, door den tyd, veel zwaarder onderstandgelden dan in den aanvang der handelinge; over welken men 't, niet dan met veel moeite, eens werdt. De Keizerin hadt geweigerd, het viervoudig Verbond, welk in Louwmaand te Warschauw getekend was, aan te neemen. Doch de ontworpen inval des Konings van Pruissen in Saxen hadt haar tot andere gedagten gebragt. Zy verklaarde zig geneigd, om den Koning van Poolen, haaren Bondgenoot, te ondersteunen (q). Zy gaf zelfs aan een gedeelte haarer troepen bevel, om zig gereed te houden tot den optogt. De Fransche Gezant zogt de uitvoering van dit bevel te voorkomen, door eene verklaaring, dat de Koning, zyn Meester, in geval van openbaare Vredebreuk *tusschen* de Hoven van Berlyn en Dresden, niet zou konnen nalaaten, den Koning van Pruissen by te staan. Doch men merkte deeze verklaaring aan, als eene bedreiging, en men gaf den Gezant te verstaan „ dat, gelyk de Kei„ zerin niet beoogd hadt, iemant te drei„ gen, zy ook van niemant gedreigd wilde „ worden (r)." De tyding van deeze beweeging aan 't Russische Hof hadt, ondertusschen, zo veel invloed op het Hof van Berlyn, dat het haakte naar eene spoedige vrede, eer de Russische troepen, hier of daar, eenen inval deeden, in de Staaten des Konings van Pruissen. De optogt deezer troepen, die reeds tot in Koerland waren voortge-

(q) Notul. Zeel. 30 *Nov.* 1745. *bl.* 517.

(r) *Zie* de Declaratie *in de* Europ. Merc. *July — Decemb.* 1745. *bl.* 303.

getrokken (*s*), werdt gestaakt, zo dra de Verdragen van Dresden geslooten waren. 1745.

XXXI. Staat des oorlogs in Italie.

De Koningin van Hongarye geraakte, door deeze Verdragen, aan rust, in Duitschland. 't Verdrag van Fuessen hadt haar, reeds te vooren, bevredigd met den Keurvorst van Beieren, die zig, in Hooimaand des volgenden jaars, verbondt, om zevenduizend man, tegen zekeren vastgestelden onderstand, op de been te zullen houden, tot ondersteuning der gemeene zaake (*t*). In Italie, liepen de zaaken der Koninginne, dit jaar, agterwaards, inzonderheid, na dat de Staat van Genua zig voor Frankryk en Spanje verklaard hadt. Tusschen de Spaansche en Sardinische troepen in Piemont, waren, vroeg in 't voorjaar, niet dan eenige ligte schutgevegten voorgevallen. Ook scheenen de twee Legers, die in den Kerkelyken Staat lagen, geen oogmerk te hebben, dan elkanderen, door heen en weder trekken, af te matten, en den voorraad, in deezen oord, te verteeren. Doch de Graaf de Gages, die 't Spaansche Leger geboodt, in Grasmaand, opgebroken zynde van Viterbo, toog over de Panaro, en sloeg den weg in naar Genua, van zins, om door 't gebied van deezen Staat te trekken, en zig te vereenigen met het Leger onder den Infant Don Filips, in Piemont. De Oostenrykschen, onder den Prinse van Lobkowitz, volgden hem op de hielen. Hy

(*s*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* III. P. I. *p.* 85.
(*t*) *Voiez* Rousset Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 472.

1745. Hy trok eerst in den Staat van Lucca, daar hy den voorraad verteerde: en hy was zo dra niet genaderd op de grenzen van 't Genueesch gebied, of de Staat van Genua, tot hiertoe de onzydigheid bewaard hebbende, verklaarde zig openlyk, tegen den Koning van Sardinie en deszelfs Bondgenooten (*u*). 't Verdrag van Worms, waarby het regt der Koninginne van Hongarye op het Markgraafschap van Final, welk Keizer Karel de VI., in 't jaar 1713, aan den Staat van Genua hadt opgedraagen, aan den Koning van Sardinie afgestaan was (*v*), verstrekte deezen Staat tot eene reden, om zig met Frankryk, Spanje en den Koning der beide Sicilien te verbinden, tegen den Koning van Sardinie en deszelfs Bondgenooten (*w*). De Generaal *Schuilenburg*, met eenige Oostenrykſche manschap, vooruit getrokken op den Genueeschen bodem, maakte zig, op 't einde van Zomermaand, meester van Novi. De Genueezen hadden toen reeds tienduizend man en eenige stukken geschuts gevoegd by het Spaansche Leger, onder den Graave de Gages. De Koning van Sardinie zag hen, derhalve, van deezen tyd af, aan als zyne openbaare vyanden. Ook nam hy de Corsen, die van den Staat van Genua plagten af te hangen, in zyne byzondere bescherming (*x*): 't welk eerlang ook, door de Koninginne van Hongarye,

De Staat van Genua verklaart zig tegen den Koning van Sardinie.

ge-

(*u*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 224, 225.
(*v*) *Zie* hier voor, *bl.* 413.
(*w*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 326.
(*x*) *Voiez* ROUSSET Recueil, *Tom.* XIX. *p.* 339.

1745. Opstand der Corsen.

geschiedde. De Corsen, voorwendende, zwaarlyk mishandeld te zyn door de Genueezen, waren, reeds in 't jaar 1732, tegen hen opgestaan, en hadden, sedert, den *Baron van Neuhoff*, onder den naam van *Theodorus den I.*, tot hunnen Koning verkooren. Doch deeze, vergeefs gezogt hebbende, naar genoegzaamen uitheemschen onderstand, zelfs by byzondere persoonen in Holland en in Zeeland; sommigen van welken hem krygsbehoeften hadden toegevoerd, terwyl men anderen verdagt hieldt van hem, in persoon, aan boord gehad te hebben (*y*); hadt zig, tot hiertoe, nog niet konnen bevestigen in 't nieuw gebied. De Corsen hadden, derhalve, hunne toevlugt genomen tot den Koning van Sardinie, zo dra Genua zig openlyk tegen hem verklaard hadt. Het Leger onder den Infant Don Filips, midlerwyl, versterkt geworden zynde, met een' aanzienlyken hoop Fransche troepen, onder den Maarschalk de Maillebois, was, door de Valeie van Bormida, voortgetrokken, en hadt zig omtrent Alessandria della Paglia, in 't Milaneesche, vereenigd, met het Leger onder den Graave de Gages. De Oostenryksche en Sardinische Krygsmagt toog, ingelyks, derwaards, en sloeg zig, op eene zeer voordeelige Legerstede, agter de Tanaro, neder (*z*). Midlerwyl, vielen 'er, nu

(*y*) Resol. Holl. 25 *Octob.* 14, 20, 22 *Novemb.* 1737. *bl.* 596, 633, 647, 656. 16 *July*, 25 *Septemb.* 16, 17 *Octob.* 13, 14, 20 *Nov* 1738. *bl.* 406, 551, 565, 567, 615, 617, 629. Notul. Zeel. 9 *Sept.* 25, 28 *Nov.* 4, 8 *Dec.* 1738, *bl.* 161, 222, 223, 238, 252, 259.

(*z*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 225-237.

1745. nu en dan, schutgevegten voor, tusschen de wederzydsche Legers. In Oogstmaand, floeg de Graaf de Gages 't beleg voor Tortona, welk zig, den vierden van Herfstmaand, by Verdrag, overgaf. Een Esquader Engelsche Oorlogsschepen, eenen tyd lang, gekruist hebbende in de Middellandsche zee, hadt, midlerwyl, reeds in Hooimaand, eenige bomben geworpen in Savona, eene voornaame Stad in 't Genueesche. Sedert, hieldt dit Esquader de haven van Genua bezet. Midlerwyl waren Acqui en Pavia ingenomen door de Spaanschen. De Infant Don Filips zogt de Oostenrykische en Sardinische troepen uit te lokken, tot eenen algemeenen veldslag, dien zy, voorzigtiglyk, zogten te ontwyken, zig houdende in hun voordeel, agter de Tanaro. Doch tegen 't einde van Herfstmaand, besloot men aan te vallen op de verschansingen des Konings van Sardinie: by welke gelegenheid, de wederzydsche Legers slaags raakten, omtrent Bassignana. De vereenigde Krygsmagt der Franschen en Spaanschen behaalde hier de overwinning. Alessandria della Paglia en Valence vielen haar, daarna, in handen, en wat laater Casal in Montferrat en Asti in Piemont. De Infant deedt zelf 't beleg staan voor 't Kasteel van Milaan, na dat hy de Stad bezet hadt. De wederzydsche Legers betrokken, sedert, de Winterkwartieren; het Fransche en Spaansche in Provence, en omtrent Savona; en de Oostenrykschen en Sardinischen in Piemont. Het Engelsch Esquader, *ook* eeuige bomben in Genua geworpen hebbende,

Slag by Bassignana.

de, die luttel nadeels deeden, begaf zig, eerlang, naar Bastia, Hoofdstad van 't Eiland Corsica, en beschoot de Plaats, die Genueesche bezetting inhadt, zo hevig, dat zy, welke, reeds te vooren, beslooten geweest was door de Corsen, eerlang, genoodzaakt werdt, zig, by Verdrag, op te geeven; hoewel zy, kort hierna, herwonnen werdt, door de Genueezen (*a*). De oorlog in Italie slaagde dus ongelukkig voor de Koninginne van Hongarye en derzelver Bondgenooten, ter oorzaake van den hagchelyken stap, dien de Staat van Genua hadt goedgevonden te doen. Parma en Piacenza en verscheiden' Steden in 't Milaneesche en in Piemont waren den Infant, Don Filips, in handen gevallen, en hy maakte reeds rekening op de verovering van 't Kasteel van Milaan. Doch de staat der zaaken veranderde haast, in zyn nadeel: gelyk wy, in 't volgende Boek, zullen verhaalen. 1745.

XXXII. De Zoon des Pretendents verwekt eenen opstand in Schotland.

Sedert dat Frankryk en Groot-Britanje elkanderen den oorlog verklaard hadden, viel 'er, in eenen geruimen tyd, niets vyandelyks tusschen beide voor, behalve het neemen van Koopvaardyschepen. Doch, in het tegenwoordig jaar, werdt 'er, van de zyde van Groot-Britanje, en, zo men geloofde, ook van de zyde van Frankryk, iet gewigtigers ondernomen. De Zoon des Pretendents, die zig, tot hiertoe, in Frankryk onthouden hadt, begaf zig, in Hooimaand deezes jaars, aldaar,

(*a*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 392-424.

1745. daar, heimelyk en onbekend, scheep, om in Schotland aan land te treeden, en zig aan 't hoofd te stellen van veelen, die hier, eerlang, eenen opstand ondernamen, ten zynen behoeve. Het Hof van Londen, de lugt gekreegen hebbende van zyn vertrek, beloofde dertigduizend ponden sterlings aan elk, die hem wist over te leveren aan 't Geregt. Ook werden de Staaten wederom verzogt, om den onderstand van zesduizend man, die, in 't voorleeden jaar, ook naar Engeland was overgescheept. Men was, terstond, gereed, om Koning George deeze troepen toe te zenden. De Abt de la Ville gaf zig veel moeite, om het inscheepen derzelven te beletten. Hy beweerde, dat deeze troepen, in Doornik en in andere Steden der Nederlanden, welken, dit jaar, aan Frankryk waren overgegaan, hebbende gelegen, zig verbonden hadden, om, tot den eersten van Louwmaand des jaars 1747, niet tegen Frankryk of deszelfs Bondgenooten te zullen dienen (*b*). Doch alzo Lodewyk de XV. nog niet openlyk verklaard hadt, dat hy den *Zoon* des Pretendents voor zynen Bondgenoot hieldt, antwoordde men den Abt de la Ville „ dat „ de Staatsche troepen, naar Engeland ge„ schikt, in geene vreemde soldy *zouden* o„ vergaan, en alleen tegen de wederspanne„ lingen gebruikt worden (*c*).” Wat laater, be-

De Staaten zenden den Koning wederom zesduizend man hulptroepen toe.

(*b*) *Voiez* Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* III. *P. I.* *p.* 42, 49.
(*c*) Resol. Gener. *Mart.* 21 *Sept.* 1745.

besloot men egter, op een nieuw Vertoog van den Abt, waarby hy beweerde, dat de bezettingen zig verpligt hadden, om geen'den minsten Krygsdienst te doen, den Koning van Frankryk genoegen te geeven, en geene troepen te scheepen, die, volgens de verdragen, in zekeren tyd, niet mogten dienen tegen Frankryk (*d*). De Staatsche hulptroepen, die onder bevel stonden van Graave Maurits van Nassau (*e*), midlerwyl, in Engeland zynde aangekomen, sloegen zig neder te Newcastle, daar zy geland waren. De oudste Zoon des Pretendents, *Karel Eduard*, was, midlerwyl, aan 't hoofd van eenen hoop Bergschotten, getrokken naar Edenburg, daar men hem, terstond, de poorten geopend, en zynen Vader voor Koning uitgeroepen hadt. Hy hadt zig, onderweg, van verscheiden' open' Steden meester gemaakt. De Generaal *Joan Cope*, die over eenige Koningklyke manschap geboodt, den wederspannelingen te gemoet getrokken zynde, werdt door hen aangetast, en op de vlugt gedreeven. Zy ontvingen, eerlang, eenigen onderstand in manschap en Krygsbehoeften, die te Duinkerken waren ingescheept. Doch 's Konings Leger, welk uit vyftienduizend man bestondt, naar Schotland opgetrokken zynde, verspreidde den woesten hoop der wederspannelingen t'eenemaal, en versloeg 'er veelen. Edenburg onder 1745.

(*d*) Memoir. pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* III. *P.* I. *p.* 55. R. Rolt Represent. of the late War, *Vol.* IV. *p.* 143, 145.
(*e*) Notul. Zeel. 11 *Oct.* 1745. *bl.* 447.

1745. onderwierp zig, hierop, wederom aan den Koning. De oudste Zoon des Pretendents, naar Walles wykende, werdt, by Clifton, aangetast, door 's Konings troepen, onder den Hertoge van Kumberland, en geheellyk geslaagen. Hy wist zig egter te bergen door de vlugt. Sedert, vernam men geene wederspannelingen meer, in deezen oord. Alleenlyk, hieldt zig, in 't Graafschap Perth in Schotland, nog een kleine hoop byeen, die, na den slag by Kulloden, in Grasmaand des volgenden jaars, geheellyk verstrooid werdt. De wederspannelingen hadden elkanderen gevleid, met merkelyken onderstand uit Frankryk. Doch het Fransche Hof hieldt, zo sommigen geloofden, de onderneeming voor hoopeloos, en nam 'er, hierom, geen ernstig deel in; of werdt, zo anderen oordeelden, door de waakzaamheid der hooge Regeeringe in Groot-Britanje, afgeschrikt van het beproeven eener gevaarlyke Landinge, waarvan men, in den tegenwoordigen toestand der zaaken, geene vrugt altoos verwagten kon. De oudste Zoon des Pretendents liep, terwyl hy zig, na den slag by Kulloden, nog eenigen tyd, in Schotland, schuil hieldt, dikwils, groot gevaar van agterhaald te worden, en bergde zyn leeven niet dan bezwaarlyk in een vaartuig, welk hem naar Frankryk voerde (f). Men heeft, sedert, een Verhaal van zyne zon-

De opstand wordt gedempt.

(f) R. Rolt Repres. of the late War, *Vol.* IV. *p.* 105—135. Memoir pour l'Hist. de l'Europe, *Tom.* III. *P.* I. *p.* 5—57, 94—136.

zonderlinge Lotgevallen in Schotland, in de Fransche taale, in 't licht gegeven. Doch ik weet niet, hoe veel staats 'er op te maaken zy. De Ambassadeur der Staaten in Frankryk, van Hoey, hadt, op verzoek van het Fransche Hof, aan het Engelsche geschreeven, ten behoeve van den jongen Pretendent en deszelfs aanhangers, indien dezelven mogten gevangen worden. Doch de Koning van Groot-Britanje nam dit verzoek euvel op, en deedt 'er over klaagen in den Haage (*g*). De zesduizend man Staatsche hulptroepen waren, nog voor 't dempen van den opstand, te rug gekeerd naar de Nederlanden, en voor zesduizend Hessischen verwisseld (*h*). Doch terwyl de Staaten Engeland, op deeze wyze, bysprongen, leeden hunne onderzaaten veel van de Engelsche Kaapers, die, onder allerlei voorwendsels, derzelver schepen aanhielden, opbragten en verbeurd deeden verklaaren. De Spaansche Kustbewaarders belemmerden den Westindischen handel ook geweldiglyk. De schade, door de Spaanschen en Engelschen, gedurende de tegenwoordige onlusten, den Hollanderen, ter zee, toegebragt, werdt, omtrent deezen tyd, door de Koopluiden van Haarlem en Amsterdam, die 't meest geleeden hadden, op tien millioenen guldens begroot. Veelen hielden by de Staaten aan, om Brieven van Schâverhaalinge (*i*), die egter

1745.

(*g*) Resol. Holl. 21 *Juny* 1746. *bl.* 346.
(*h*) R. Rolt Represent. of the late War, *Vol.* IV. *p.* 189.
(*i*) Notul. Zeel. 11 *Octob.* 1745. *bl.* 451.

1745. ter niet verleend werden. Doch de Staaten vonden geraaden, de tien Oorlogsschepen, die zy den Engelschen ter hulpe hadden toegeschikt, te rug te ontbieden tot beveiliging van den Koophandel van 's Lands ingezetenen (*k*).

De Engelschen veroveren Kaap Breton, op de Franschen.

De Koning van Groot-Britanje hadt, sedert den aanvang des oorlogs met Frankryk, toeleg gemaakt, om der Fransche Kroone afbreuk te doen, in Noord-Amerika. Frankryk was, onder anderen, by de Utrechtsche Vrede, in 't bezit gebleeven van 't Eiland van Kaap Breton, en hadt hier de Vesting Louisburg doen stigten, waardoor de Bakkeljaauwvisschery, en de Koophandel op de Fransche Volkplantingen hieromtrent gedekt werden. De Engelsche Kommandeur Warren, sedert eenigen tyd kruissende voor de golf van S. Laurens, ondernam, met behulp van eenige Landtroepen, uit Nieuw-Engeland herwaards gezonden, in Bloeimaand, Louisburg aan te tasten, en veroverde de Vesting, na een beleg van zeven weken. Hy was toen meester van Kaap Breton, en gevolgelyk van de visschery der Franschen hieromtrent, waarby het Ryk, naar men rekende, verscheiden' millioenen in 't jaar werdt benadeeld. Ook strekte de verovering van Kaap Breton zeer tot ontrusting der Fransche Volkplantingen hieromtrent, welker Koophandel en Scheepvaart, geweldiglyk, belemmerd werden. De Koning van Groot-Britanje kreeg zo dra geene

(*k*) R. ROLT *Vol.* IV. *p.* 261.

ge kennis van 't bemagtigen van Kaap Breton, of hy ſtelde orde, om de Veſting aldaar van manſchap en krygsbehoeften te voorzien (l). Zelfs liet men 't gerugt loopen, dat de Koning van zins was, dit Eiland onafſcheidelyk te hegten aan de Kroone: 't welk nogtans niet geſchied is. Doch 't bleek, eerlang, van hoe veel gewigt 't verlies van Kaap Breton gerekend werdt in Frankryk, alzo het te rug geeven van dit Eiland, eene der voornaamſte beweegredenen was, die 't Franſche Hof deedt beſluiten, tot het tekenen eener vrede, welke veel voordeeliger was voor de Mogendheden, met welken Koning Lodewyk geoorlooge hadt, dan zy, na 't voeren van eenen ongelukkigen kryg, anderszins, zouden hebben konnen verwagten. 1745.

Men twyfelde zelfs, ten deezen tyde, of de verovering van Kaap Breton niet rykelyk opwoog de nadeelen, door de Koninginne van Hongarye en derzelver Bondgenooten, geleeden in de Nederlanden, in den veldtogt deezes jaars: met het verhaal van welken, wy het volgende Boek zullen aanvangen.

(l) R. Rolt Repreſent. of the late War, *Vol.* IV. *p.* 5-30. Memoir. pour l'Hiſt. de l'Europe, *Tom.* II. *p.* 301 *en* andere Verhaalen.

VERBETERINGEN

in 't XVIII. Deel.

Bl. 102.	reg. 7	ſtaat	*Henrik Grave*	lees	*Lucas de Veth*
384.	— 15	—	*Emmert*	—	*Emmen*
396.	— 11	—	Lingedyk	—	Waaldyk
—	— 13	—	dezelfde dyk	—	de Lingedyk

LYST

LYST DER PRINTVERBEELDINGEN.




HDI
HW 2AOP Z

